שו״ת · אחרונים

אבני צדק (פנט)

רבי מנחם פנט

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אבני צדק (פנט)

רבי מנחם פנט

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אבני-צדק-פנט/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמת בן המחבר לכבוד בית אביו

מדבר 6

שיר נפלא לשבת קודש 7

סימן א 7

סימן ב 14

סימן ג 16

סימן ד 21

סימן ה 26

סימן ו 31

סימן ז 35

סימן ח 36

סימן ט 40

סימן י 42

סימן יא 43

סימן יב 45

סימן יג 51

סימן יד 54

סימן טו 56

סימן טז 57

סימן יז 58

סימן יח 61

סימן יט 62

סימן כ 70

סימן כא 71

סימן כב 75

סימן כג 77

סימן כד 79

סימן כה 83

סימן כו 87

סימן כז 88

סימן כח 89

סימן כט 92

סימן ל 94

סימן לא 94

סימן לב 95

סימן לג 96

סימן לד 97

סימן לה 98

סימן לו 104

סימן לז 106

סימן לח 107

סימן לט 109

סימן מ 110

סימן מא 116

סימן מב 117

סימן מג 119

סימן מד 119

סימן מה 121

סימן מו 131

סימן מז 134

סימן מח 137

סימן מט 146

סימן נ 159

סימן נא 161

סימן נב 163

סימן נג 177

סימן נד 191

סימן נה 203

סימן נו 206

סימן נז 208

סימן נח 223

סימן נט 229

סימן ס 229
סימן סא 233
סימן סב 234
סימן סג 238
סימן סד 242
סימן סה 246
סימן סו 248
סימן סז 251
סימן סח 252
סימן סט 258
סימן ע 261
סימן עא 263
סימן עב 264
סימן עג 266
סימן עד 268
סימן עה 268
סימן עו 270
סימן עז 273
סימן עח 276
סימן עט 276
סימן פ 278
סימן פא 281
סימן פב 282
סימן פג 291
סימן פד 292
סימן פה 292
סימן פז 294
סימן פח 295
סימן פט 296
סימן צ 298
סימן צא 301
סימן צב 303
סימן צג 304
סימן צד 307
סימן צה 307
סימן צו 308
סימן צז 315
סימן צח 318
סימן צג 319
סימן צט 320
סימן ק 326
סימן קא 328
סימן קב 329
סימן קג 332
סימן קד 334
סימן קה 335
סימן קו 340
סימן קז 342
סימן קח 343
סימן קט 344
סימן קי 346
סימן קיא 347
סימן קיב 348
סימן קיג 350
סימן קיד 356
סימן קטו 358
סימן קטז 360
סימן קיז 361
סימן קיח 362
סימן קיט 363
סימן קכ 366
סימן קכא 370
סימן קכב 371
סימן קכג 372

סימן קכד 373
סימן קכה 374
סימן קכו 375
סימן קכז 386
סימן קכח 401
סימן קכט 402
סימן קל 404
סימן קלא 407
סימן קלב 408
סימן קלג 410
סימן קלד 419
סימן קלה 421
סימן קלו 426
סימן קלז 427
סימן קלח 428
סימן קלט 432
סימן קמ 447
סימן קמא 448

הקדמת בן המחבר לכבוד בית אביו מדבר

משה רבינו ע"ה כאשר נתגלה אליו שוכן סנה בהר סיני ורצה לשלחו למצרים להוציא את בני ישראל פתח ואמר מי אנכי כי אלך כו' לא איש דברים כו' כי כבד פה וכבד לשון כו' ואם הראשונים כמלאכים כו' עאכ"ו אני נגד אבותי מורי ורבותי מה אני חשוב נגדם ואיך אפתח פה לדבר דבר ולאחוז בשבח מספרי אמ"ו הגאון זצ"ל אשר האיר בדבריו הקדושים עיני חכמי דורינו הן בתשובותיו בהשיבו לשואליו דבר והן בחידושיו בעמקי סודות התורה ופירושיה אשר האריך מחשבתו וקיצר לשונו בספרו הקדוש מעגלי צדק על התוה"ק ודבר שפתי לשבח אני את חיבוריו היקרים אך למותר המה והמפורסם לפני כל יודעי דת א"צ לראיה והמוציא מחיבורו דבר הדומה לו עליו להביא ראי' כי זה הי' כוונתו ובזה יצא ידי חובתו ומה לי פה להעריך דברים ולשפוט במישרים לא באתי הלום להראות גדולתי ולא להתפאר כוונתי כי לא אביא כאן דבר או חצי דבר מאשר תשיג בינתי רק לכבוד בית אבותי יצאתי ולחוק בזה לזכר שם אמי מורתי ה"ה הרבנית הצדקת המפורסמת בגודל מעשיה אשר לעניים פרשה כפיה במאודה ובכחה עסקה בזה כל ימיה מרת ריזל בת מוה' יודא ליב הלוי זצ"ל אשר נפלה עטרת ראשי ושבקת לן חיי בעש"ק פ' אחרי זיי"ן לחודש זיו תרמ"ד לפ"ק פה דעעש הכ"מ ועוד לא נמחה דמעותינו ויד ד' נגעה עלינו וחשכה מאורינו ונפלה עטרת ראשינו ואאמ"ו הגאון הקדוש המחבר עלה השמימה ביום ה' י"ג תשרי תרמ"ה לפ"ק הכ"מ הוא עלה למנוחות ואותנו עזב לאנחות ד' ינחמנו וישלח לנו גואלינו במהרה בימינו אנס"ו.

והנה אחרי הסיבות הרבות אשר גרמו עונותינו הרבים ולא נדפסו ההקדמות אל ספר שפרי צדק לאו"ח וספר משפט צדק לחו"מ אשר יצאו לבית הדפוס בעת צר אשר כבר חלה אאמ"ו זצ"ל והי' מדוכה בייסורי הגוף ל"ע ולא הי' באפשרי להעתיק דבריו הקדושים על הלוח ובפרט לזה החלק אבני צדק אשר נשאר אחריו ברכה ולא זכינו לקבל דבריו הטובים אשר הי' בדעתו לעשות זר זהב למחברתו מחברת הקודש ועל כתבי הקודש הנ"ל נוכל לומר חבל על דאבדין כו' ורק שנים שלשה גרגרים מפרי מחשבתו הטהורה הנמצאים באמתחת הכתבים הנשארים אשר המה מעט מהקדמתו לחושן משפט אביאם כאן בסוף הספר בד"ה במתני' סוף ב"ב כו' האף אומנם שכבר יצא המשפט צדק לאורה אין מוקדם ומאוחר בתורה ואף שאין ראיה לדבר זכר לדבר יש לספח הדברים לכאן כפי סדר הכתוב והי' אמונת עתיך חוסן ישועות כו' וזכות אאמ"ו המחבר זצוקלה"ה יעמוד לנו ולזרעינו ע"ע ונזכה לקבל פני משיחנו בב"א.

הק' **משה פאנעט בהרב הגאון הקדוש המחבר מהר"מ זצוקלל"ה הכ"מ**:

שיר נפלא לשבת קודש

וטוב לאומרו בליל ש"ק קודם פסוק כי מלאכיו יצוה לך כו'. משמים מנוחה לנו הנחלת יה מלטנו מאפילה ועלטה כאשר על אבותינו בטח לכן הקדושה לנו תתה.
נעשה ונגמר ההעתקה בעזר החונן לאדם דעת ע"י זעירא ורב צעירא לא איש אך תולעת אני הק' שלמה קאוולער מילדי רומעניע היום יום עש"ק לסדר וארא הרמת קרן ישראל לפ"ק פה ק"ק דפעש:

סימן א

חלק אה"ע
לכבוד אהו' י"נ הרב המאוה"ג החריף ובקי החכם השלם כש"ת מוה' משה נ"י אבדק"ק מ' וואשארהעלי.
הנה בגופא דעובדא אשר ראיתי שנתפלא על נטות להחמיר כ"כ עיקר טעמי דידי הי' שהגם שהאשה באה סתומה אעפי"כ הצצתי מכותלי המכתב שהאיש הנחשד הוא בנמצא שם ובוודאי צריך דרישה וחקירה היכי דאיכא לברורי ואם הי' מכחישה הי' דעתי להחמיר כאשר יראה מעלתו נ"י כי תחלת תשובתי וסופה הי' על קוטב זה ובכדי שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק אף במכחישה כאשר הצעתי שם ע"כ אמרתי הלא גם באין מכחישה אין ברור להתיר וכן נעשה כאשר סיפרו לי כעת ששמעו לדברי וחקרו ודרשו את האיש הנחשד והציעו הדבר ביניהם והודה לדברי' שממנו נתעברה ונתחייב לשלם שכר הנקה והחזקתה עד כלות ב' שנים ובינתים הפרישם זמ"ז ושמחתי כי יצא הדבר לאור על צד היותר טוב.
א' אמנם מחמת חיבת הקודש דבריו הנעימים הגם שאין נ"מ לדינא אעפי"כ מעביר ע"ד הייתי והנה ראיתי תחלה הי' דעתו לאיסור מחמת אי' מעוברת חבירו כדעת הנוב"י סי' י"ח דמעוברת חמור ממניקה ואפי' לדעת הר"ש אסורה לא ידעתי כוונתו הא השאלה באה עתה לפנינו בעת שכבר ילדה עוד בא במכתבו לסתור האי כללא של הנוב"י ליישב קושיתינו על הסוגי' דיבמות בדרך הנאות ונכון הוא וגם אנכי זה י"ז שנים כתבתי שו"ת בענין זה ותרצתי כל דקדוקי המפורשים בסוגי' הנ"ל וגם דברי הרמב"ם דשם ואין כאן מקומו כנ"ל.
ב' עוד רצה לתרץ קושייתי אסוגיא דחגיגה י"ד ע"ב בתולה שעיברה מהו לכ"ג כו' דבכה"ג הוי כמו ריש גלותא דהתיר ר"נ ז"א דדוקא אלמנת מר"ג התיר ר"נ ולא אם הבא

לקחת אותה הוא מר"ג כדמשמע מפירש"י שם ומכח סברא יש לחלק ביניהם שוב ראיתי שכ"כ הרא"ש בתשובה כלל נ"ג הובא באבני מלואים סקי"ז יעו"ש.

ג' ועל מה שחידשתי בדעת רש"י גבי ארוס וארוסתו בכתובות דהא דסמכינן אר"ג בדעבד היינו בלא עשתה מעשה תמה מעכ"ת דנהפוך הוא דבעשתה מעשה א"צ לדיבורה כלל דהוי כדבור דאל"כ לא היתה מאכילתו אי' כפירש"י ביבמות ר"פ האשה רבה וגם מגופי' דסוגי' מוכח כן דאל"כ בארוס וארוסתו ג"כ נחשוד אותה דעתה למדה לשקר שלא להתגרש אי בעינא אמינא בפשיטות דלא דמי להתם דהוי רק ספק לדידן סמכינן אהאי סברא דאל"כ לא היתה מאכילתו כו' אבל כאן דרוב פסולים רק דנאמנת מחמת דהוי רק כמברר המיעוט מהרוב בעינן שתברר בדבור מעליא ולא סמכינן אהאי סברא ומה"ט א"ש ג"כ בארוס וארוסתו לפי' תוס' דהך ועוד כו' היינו אפי' אי נחוש כשם שהפקירה כו' ולא יועיל הודאתו וענין חשש זה אם זינתה כלל עם אחרים הוי רק ספק מבחוץ ל"ח להך חששא (ועוד הקשה ע"ז דא"כ מ"פ ובהא כו' מכשיר ר"ג כו' והא ש"ה הנה דהוי רק ספק ולק"מ דהתם סתם קאמר אפי' במדברת דהוי ג"כ רק ספק כנ"ל) וגם בלא"ה ל"ד הך דארוס וארוסתו שלא עשתה מעשה האי' שאנו דנין עליו:

אמנם האמת יורה דרכו דלדעת מעלתו יצא דין חשש אם לא נבדק' האם ועברה ונשאת לכהן תהי' הבת מותרת ואנן בכ"מ בגמ' ובפו' איתא דוקא בדיקה בעי' שתאמר בברי והענין כך עפימ"ש הריב"ש סי' רל"א דמה"ט אי' במתני' שאמ' איש פ' וכהן הוא ולא סתם לכשר דחיישינן דלמא איתתא לא בקיע' ביוחסין וסבר' דכשר הוא ולכן בעינן שתזכור שמו שבירור כשר הוא וע' לענין בדיקת חמץ בתוס' שם דנשי' סומכות על הספק ולכן בעינן דוקא אמירה ברורה שתאמר מי הי' הבועל ולא די במה שנשאת לכהן לבד ולפ"ז יצא לנו סברא חדשה דמה"ט א"נ אחרי שנשאת אף בבודקין אותה ואומרת בברי מיה' דעביד אינש לאחזוקי דיבורו בכה"ג שעשתה מעשה לפי סברתה שלא הי' אי' בדבר דסבר' שכשר הי' משא"כ בארוס וארוסתו דכל שנבעלה לאחר אסורה ל"ש כן ויותר יש להמתיק בזה עפ"י סברת הפנ"י במקום דע"א א"נ באי' היינו מחמת חשש בדדמי ומ"מ סמכינן באי' במקום ספק ול"ח לבדדמי אבל כאן אי משום מעלה דיוחסין או מחמת דהוי נגד רוב כמש"ל אמרו חז"ל דעכ"פ בעי' שתאמר דוקא ברי בכה"ג האמינו' חז"ל דלא ניחוש לבדדמי אבל בלא"ה לא מהני משא"כ בארוס וארוסתו דבלא"ה ליכא כלל חשש בדדמי דכל שנבעלה מאחר ל"ח וא"ש הכל ע"נ.

ד' עוד העיר מעלתו בהך דיחרא הישראלי דמחלקינן בין קודם מעשה כו' דהתם הוי כמעשה נגד ח' רק ת"ח נאמן כבי תרי והיינו דוקא באינו נוגע לכאורה כוונתו למ"ש

הרמ"א בהג"א דחולין דמה"ט שוחט נאמן מבואר שם מדבריו דת"ח נאמן כבי תרי ולפענ"ד כוונתו כמו שביארתי בסוגי' דע"א נ"ב בגמ' שם מה אעשה שהתורה האמינתו הק' מהר"ם מינץ על הג"א דס"ל דשוחט נאמן מאחר שמוחזק בכשרות דא"כ מאי ראי' מכה"ג ומה שתי' דהרמ"א קאי אליבא דפוסקים כאביי והכא אליבא דרבא קאי ז"א דהא ר"י בא כאן להביא הוכחה נגד סברת אביי וא"כ מאחר דליכא הוכחה לטעמי' לא מוכח כלל והנה הפנ"י תי' לחלק בין לאסור ללהתיר ובאמת כ"כ תוס' קידושין וריש גיטין רק שסתמו דבריהם והפנ"י נחית בי' ליתן טעמא דלהיתר אא"ח כו' משא"כ לאסור לצעורי מכוין וגם דהוי מלתא דממון וגזיה"כ ולפענ"ד תמו' דמ"ש מטעם אין אדם חוטא ולא לו א"כ נוגע לא יהי' נאמן להתיר ומדינא אין חילוק ואדרבא מצינו הרמב"ן ריש גיטין כ' להיפוך לענין נדה וגם מ"ש לאי' א"נ מחמת לצעורי א"כ בכה"ג ביוה"כ למי מצער יותר מעצמו אף שצריך ליקח מקופה שעיר אחר מי יצער א"ע ע"ז ואין עניות כו' וצער לנפשי' הוא ביותר שבא לידי מדה זו גם מ"ש דהוי מלתא דממון ק' א"כ לרבא בהי' בידו למה נאמן הא מגו למפרע לא אמרינן וגם לכאורה ל"ש כאן דין ממון דהא אינו רוצה להוציא ממנו ממונו כלל רק שאומר שאסור ודוקא המע"ה משא"כ בכה"ג וע"כ נלענ"ד סברת התוס' כמ"ש הפנ"י בקידושין דהא דא"נ ע"א לא דחיישינן למשקר רק לבדדמי וב' עדים דנאמנים או דגזיה"כ הוא או דבאמת לא שייך בדדמי בב' כמ"ש הרי"ף ר"פ האשה שלום וס"ל להתוס' וודאי כל ישראל בח' כשרות רק דחיישינן באי' לבדדמי משא"כ בבא להתיר כפירש"י גבי כחא דהתיר' עדיף דל"ח לכך שאם אינו ברור אצלו לא יטה להתיר ואף דבסוגיא דע"א במלחמה חיישינן לבדדמי אף להתיר היינו רק חשש דרבנן אבל הרמ"א ס"ל דגם להתיר חיישינן לבדדמי רק הענין כך דלעיל דף כ"ז גבי מהדרינן אבידה לתלמיד חכם בטביעת עין ולא לע"ה כ' התוס' כמו שהסביר הפנ"י דלא משום חשש שקר רק משום חשש בדדמי ות"ח וודאי כשלא יהי' ברור בעיניו בוודאי ממש לא יקל לנפשו משא"כ פ"ה וזהו סברת הרא"מ לחלק בין ת"ח לע"ה אך חילוק זה שייך כשבא להתיר משא"כ כשבא לאסור ל"ש חילוק זה דבכ"ע יש חשש בדדמי ושפיר מייתי ראי' מכה"ג ביום הכיפורים דאי הי' חשש בדדמי ג"כ יש לחוש שירא לנפשו שהי' לו קצת מחשבה שלא כהוגן ויאמר פיגלחי ולמה נאמן וע"כ דהתורה האמינתו כב' עדים דליכא חשש בדדמי או אף דיש חשש בדדמי גזיה"כ דנאמן ולא נחוש לבדדמי כמו בב' עדים והיינו בכהן גדול כשהי' בידו ובזה הי' אפשר ליתן טעם הא דע"א נאמן במקום ספק היינו משום דעיקר חשש בדדמי הוי רק ספק וא"א ממילא הוי ס"ס משא"כ בדאיכא ח' כל ספק מעמידין על ח' דמעיקרא ושאני שבועה דאיכא לברורי וי"ל תוס' לא רצו

לפרש כן דליכא ס"ס ממש דהוי כשם אונס חד הוא וכבר כתבתי דבזה יש להבין סברת הרמב"ן בריש גיטין שכבר תמה אדמ"ו בחתם סופר זצ"ל סי' קמ"ז דהא בכ"מ נהפוך הוא דנוגע בעדות מגרע גרע ולענ"ד דוודאי במקום שיש לחוש למשקר גרע יותר נוגע אבל לענין אי' והיתר באמת ל"ח כלל למשקר רק לבדדמי וכשהוא לעצמו אמרי' וודאי יחוש לנפשו ביותר וכל נדנוד ספק לא יקל לעצמו ח' שאין מקלקל א"ע ולכך עדיף טפי כי ירא לנפשו ביותר [והרבה פעמים מצינו יחמיר לעצמו ולא לאחרים דאדם חושש לנפשו יותר] עכ"פ ממוצא דבר למה שהסברתי הדברים מקור הדבר דת"ח נאמן ביותר נאמן ג"כ בנוגע וא"כ עדיין ק' מיתרא הישראלי וע"כ דהך מלתא לאו בגדר ח' אי' נחשב ואפשר לומר דאף דע"א נאמן במעשה שאירע איך הי' אבל כה"ג לומר דין שיקבע לדורות בהא הוא דמחלקינן בין קודם מעשה לאחר מעשה.

ה' מ"ש מעלתו ליישב מה שהערותי מתוס' דף ע"ב גבי משמשתו נדה דה"ק דעכ"פ ספיקא הוי ולמה יוצאת שלא בכתובה ז"א דהא קאמר נסמוך עלה וכ"מ מלשון תוס' שם דלענין אי' יוכל לסמוך עלה בזה וכ"כ הרא"ש שם להדיא דנאמנת לומר כן ומובא הדין בפשיטות ברמ"א סי' קפ"ה ומקור הדין מדברי תוס' הנ"ל ומבואר שם דבאמת נאמנת משמע דמפרשינן הך נסמוך עלה כנ"ל.

וי"ו מה שתמה על מה שכתבתי ד' הפו' בכנסה בח' בתולה ונמצאת בעולה לא הוי קידושין מדאורייתא אנה מצאתי כן הנה כי כן משמע בב"ש סי' ס"ח ס"ק כ"ד וסי' ס"א סק"ז ויותר מזה עי' בפנ"י כתובות ע"ה ע"ב בתוס' ד"ה אבל כו' דלמ"ד דהוי מקח טעות לא הוי קידושין ואפי' לדעת מעלתו דעכ"פ בכנס' סתם ספיקא הוי ג"כ יש לדון אי הוי קידושי תורה כלל לשיטת הר"ן קידושין ב' גבי נתן הוא ואמרה היא ע"ש ומה שהעיר מעלתו מסוגי' דקידשתי את בתי כו' בלמדי סוגי' הנ"ל בררתי הדברים בעזהי"ת וחלקתי הענינים בדברים הקרובים לאמת ומאחר שהוא אריכות גדול לא יכולתי להציע כ"ז כאן ועיין מה שכתבתי בזה בחלק חו"מ בסוג' זו וכן לקמן ז' **ועל** מה שביארתי פלוגתת ר"ג ור"י בהא דבודקת ומזנה דתליא בסברת הפנ"י בעובר אי' דרבנן אם אתרע ח' צדקות תמה מעלתו דא"כ למה בארוס וארוסתו דוקא לר"ג נאמנת הא התם לפי טענותי' לא עשתה אי' כלל ויש לה ח' צדקות בראותי הדברים האלה עמדתי משתומם חיך פלטה קולמסו טעות גדול כ"כ דהא כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה וכל הבא על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכות מרדות ומה לי אי' דרבנן זה מאי' פנויה אך מאחר שמצוה להפוך בזכותי' דת"ח אמרתי ליישב הדברים עפ"י מה שהשבתי לתלמיד אחד אשר שאל אותי במאי דאמר ר' יוסף למאי ניחוש לה חדא דקמודה למ"ש הפנ"י בקידושין ע"ח דאפי'

באי' פנוי' שהוא מדרבנן שייך אין אדם משים עצמו רשע א"כ מאי מועיל הודאתו וגם בשו"ת רד"ך כלל ח' כ' לענין אי' שבוי' לכהן אף דהוי מדרבנן א"נ דאין אדם משים עצמו רשע הגם שיש לחלק דהתם דרבנן בחשש דאורייתא מ"מ לדברי הפנ"י קשה דגם כאן כלה בלא ברכה אסורה כנדה לכאורה י"ל למאי דמשמע ביבמות דקאמרי להאי התירה ולענין פנוי' אמר איסורא אף דהכל מדרבנן לכאורה יש להוכיח כהרמב"ם דפנוי' אסורה מדאורייתא דדוחק לומר דקרי התירה נגד איסורא דעלמא אמנם יותר י"ל כדאמרי' בסי' קי"ח לענין חשוד במאי דלא נחשוב בעיני העולם לאי' כ"כ וא"כ י"ל לכך קרי התירא בעיני העולם ובפרט ביהודא דהיו מיחדין וקרוב שהיו בועלין כדמשמע לעיל ע"כ שלא הי' נחשוב בעיניהם לאי' כ"כ אבל איסור פנוי' כ"ע ידעי' ונזהרין בה הרבה ומה"ט ל"ש אין אדם משים עצמו רשע ובזה י"ל גם דברי מעלתי וה"ק דמאחר דבכה"ג לא הוי חשיד כלל דלא נחשוב בעיניהם לאיסור וודאי לא שייך לומר דמה"ט אבדה ח' צדקות ושפיר תמה עלי.

אמנם באמת ישבתי קו' התלמיד הנ"ל לפי"מ שפירש"י ביבמות דף כ"ג דהא דאין אדם משים עצמו רשע היינו משום דאדם קרוב אצל עצמו י"ל דכ"מ דקרוב נאמן ל"ש אאמע"ר ולכן כאן נמי נאמן מאחר דלא נפסל לעדות מחמת קרוב ממש לא נפסל ג"כ מחמת אין אדם משים עצמו רשע ויותר י"ל בזה דהא וודאי מצד הסברא להאמין יותר כשמשים א"ע רשע בעדותו רק דענין עדות גזיה"כ שא"נ בכה"ג וכבר כ' הט"ז רס"י צ"ח לחלק בזה בין מקום דלא בעינן דין עדות ממש ע"ש כ"כ ל"ש הא דאין אדם משים עצמו רשע רק במקום דבעינן דין עדות ממש שייך לומר דא"נ בכה"ג מגזיה"כ אבל במקום דל"ב דין עדות ממש אדרבא נאמן ביותר בכה"ג כד משוי נפשי' רשיעא דוודאי אומר אמת דאל"כ לא הוי משים א"ע לרשע וכאן ע"כ דל"ב דין עדות ממש דאל"כ ל"ש שיהי' נאמן כלל בדבריו דבמקום דבעי' דין עדות ממש הלא בעי' ב' עדים כשרים משא"כ הכא ולענין ע"א באשה שמת בעלה ביבמות כ"ג באמת לאו משום אאמע"ר אתינן עלה רק משום דרשע פסול לעדות ולכך מייתי שם דא"ל תחת רשע עד אבל ענין אאמע"ר ל"ש בכה"ג הגם שראיתי בשו"ת שיבת ציון וגבעת פנחס רצו לדון בכה"ג משום אאמע"ר הנלענ"ד כתבתי דל"ש בכה"ג כלל.

והנה בחידושי לסוגיא דארוס וארוסתו הבאתי קו' הגבעת פנחס דמאי מהני דקמודה אליבא דר"י הא מדמי לשבויה דלא מהני עדות הבעל ולכאורה י"ל בשלמא התם ס"ל לר"י הזנות רצה אחר הפסולים ומה"ט פוסל ר"י אפי' ברוב כשרים דרוב מצד הסברא הוא לנגד דהסברא נותן דמפסול הוא או מגוי דגוים פרוצים או מפסול כמ"ש במתני' ולא

מישראל שאינים מזנים משא"כ כאן בארוס דתוס' כתבו בסמוך דרגלים לדבר שמארוס הוא וכמ"ש הסברא בסמוך די"ל דאינם חוששים זה לאיסור כ"ס וא"כ י"ל אף דבשבוי' ובמתני' דמי נמי לשבוי' מחמת ה"ט א"נ בעצמו להוציא מח' פסול אבל כאן אדרבא מצד הסברה התירא הוא מארוס לכך נאמן בעצמו ואף דבלא אמר כלום י"ל שאסור אליבא דר"י דאינה נאמנת להוציא מח' כשרות שלו גם בכה"ג ודוקא במתני' דאין נ"מ אם הוא מפ' כהן או מאחר כשר ל"ש לומר דא"נ מחמ' ח' כשרות שלו אבל כאן דצריך דוקא שיהי' מהארוס א"נ להוציא מח' כשרות כלל רק אי מודה עכ"פ הוא נאמן מחמת דליכא סברא כמו התם אדרבא סברא שהוא ממנו ועדיין ק"ל טובא בין לתי' זה בין לתי' הגבע' פנחס לחלק בין אי' כהונה לאי' סוטה א"כ מ"פ לקמן ובהא כי לא יודה מכשר ר"ג כו' אימא דבכה"ג גם לכתחלה מותרת דהא אפשר דגם ר"י לא החמיר בכה"ג דמה שהחמיר במתני' היינו משום מעלות יוחוסי כהונה דמה"ט אומר גם במדברת אבל באי' סוטה דבלא"ה ע"כ צריכין לחלק דאל"כ לא מהני הודאתו א"כ דלמא גם ר"י לא מחמיר וכ"ש שי"ל כן לדידן דלא מחמרינן כלל אפי' לכתחלה למעבד עובדא וע"כ נ"ל ביותר כפירושנו לעיל דגם הכא בכהן מיירי וכמש"ל.

ח ומ"ש מעלתו על מה שחששתי לסברת הח"ד סי' קפ"ה דבזה"ז שאין הפנויות טובלות הוי איסור נדה א"כ ע"ז כ' מעלתו דהיינו דוקא לשעתו חיישינן בכ"ע דלמא לא טהורה היא רק יצרו תקפ' אבל לעשות אי' לעולם באי' כהונה ל"ח היא סברא ישרה וחילוק צח ונכון ואשר תמה לדעת הרשד"ם מובא בישועת יעקב סי' קל"ה דכה"ג דזה"ז לאו וודאי נינהו ואכ"ק לר"י דאלים לי' ס"ס למה א"נ הא איכא עוד ספק על הכהן הבא לקחת אותה דלמא לאו כהן הוא ומה שתירץ עפ"י סברת הפנ"י דזנות רצה אחר הפסולין אכ"ק עדיין בנסתר' למה אסורה הא איכא ס"ס מעליא דלמא לא נבעלה ואת"ל נבעלה דלמא האי לאו כהן הוא והנלפענ"ד דיש ג"כ ס"ס להיפוך א' שמא משקרת ואפי' קושטא קאמר' מאיש פ' וכהן דלמא ממזר הוא כדאמרי' גבי מכה אביו ואמו דלמא לאו אבי' רק באמת כ"ז אינו דוודאי איכא רוב וגבי כהן כבר החזקנו הרוב דאי' עושה וכה"ג וכל שהחזקנו הרוב כוודאי חשוב לכל מילי ואולי מה"ט נקט וכהן הוא ורש"י פי' מיוחס כו' ובהפלאה כ' כהן דוקא וגם לפענ"ד דכהן דוקא וגם דברי רש"י נכונים עפ"י קו' הג' מהר"צ בסוף ס' הפנ"י למה בת כהן בשריפה הא הוי ממיתה למיתה דלמא זינתה אמה או אם אבי' והתירוץ הפשוט דח' שכבר החזקנו הוי כוודאי וענין החזקנו היינו שהיינו צריכים לדון עליו לאי' והיתר וע"כ היינו צריכין לסמוך על הח' או על הרוב כמו שהארכתי בריש נדה ולכן בכהן העובד וודאי כשר היא דהא הי' צריכין תחלה להעמידו אחזקתו ובוודאי אם

אבי' לא זינתה וגם אשתו דהיינו אמה אינה זונה דא"כ איך הי' דר עמה וכה"ג ולפ"ז א"ש דקמ"ל רבותא אליבא דר"י דס"ד דוקא באמירת כשר סתם דלמא משכרת ומצרפינן לזה אפי' אומרת אמת דלמא ממיעוט פסולין ומצרפינן מיעוטא לפלגא דפסולים או למיעוט פסולים והוי ב' מיעוטי ולכך לא סמכינן אברי דידה אבל באומר' כהן הוא דוודאי מיוחס היא דע"כ כבר החזקנו חזקתו כשעבד עבודה או נשא כפיו קמ"ל דאפי' בחד מיעוט מחמיר דאינה נאמנת כלל ושפיר פירש"י כהן מיוחס כלומר מאחר שהיא כהן וודאי מיוחס דכבר החזקנו אותו והוי וודאי (ועי' תי' על הקו' דבת כהן בס' שמלת בנימין דמיירי בנתקדשה בהיותה קטנה דהוי ממ"נ דאי לאו אבי' לא הוי קידושין והק' אאמ"ו הג' זצ"ל דלמא אם אבי' זינתה ולהנ"ל א"ש ע"נ) ובאמת קשה עלי לעשות אפי' סניף מסברא דחוי' כזאת:

עתה נדבר קצת בענין ביטול מודעות אי מועיל אלהבא הנה בתשו' הר"ן אחרי הדברים שהעתיק הב"י סס"י קל"ד כ' להדיא דלדעת הרשב"א נמי ל"מ ביטול אלהבא דהרשב"א להוסיף בא לסלק החשש שמא לא ביטל בלב שלם אבל כשפוסל העדים וודאי ביטל בל"ש דסובר בדעתו שעתה א"י לקלקלה בב"ד [אף שבאמת הו"מ לקלקלה כ"כ בס' מודעה ואונס סי' למ"ד וכן משמע ברשב"א שם שרק הוא סובר כן] וממילא וודאי כוונתו לבטל בלב שלם והרמב"ם ושאר פו' לא חששו כ"כ וס"ל אפי' בלא פיסול העדים אמרינן שמבטל בלב שלם אבל לענין שיהי' מועיל גם אלהבא אין נ"מ בזה דאף שהשתא מבטל בלב שלם כ"ש שאומר המודעה אח"כ בלב שלם ואתי דבור ומבטל דיבור ופיסול העדים לא הועיל רק לענין שבוודאי מבטל בלב שלם אבל מ"מ יוכל לחזור אח"כ ולהכשיר העדים דלעולם דבריו האחרונים עיקר ויוכל לקלקלה גם בב"ד וכ"ז מבואר בר"ן שם אמנם באמת לאו כ"ע ס"ל כהר"ן כמו שראיתי בס' דורש לציון דרוש י"ג שארית דרוש יע"ל קג"ם ד"ה ובשו"ת הר"ן כו' הביא תשו' מהרי"ל ח"ג סי' צ"ג דס"ל להדיא דמועיל ביטול גם אלהבא אבל לא מחמת סברת הרשב"א רק אליבא דכ"ע דס"ל דדבריו הראשונים שאמר בשעת מינוי השליחות יש להם כח יותר לבטל המודעה שאח"כ.

והנה מעלתו האריך להסביר סברת הפנ"י לחלק בין אותן העדים דא"צ להעדאת אחרים ל"ש הסברא דא"י לקלקלה בב"ד ועפי"ז כ' סברא שכליית דממילא מאחר שבידו עדיין לבטל בפני אותן העדים אמרי' דאינו מבטל המודעה בלב שלם מעיקרא ומועיל המודעה גם לפי עדים אחרים והנה לפי"ז נפל פיתא בבירא דהא וודאי דמ"מ מהני ביטול אלשעבר דהא נוכל לשאול פי העדים אם לא ביטל בפניהם ואיכא סברת הרשב"א דממילא אין לו עצה אלשעבר אבל להבא אינו מועיל כלום ביטול המודעות ודברים האלו הם שלא

כהר"ן ולא כהמריב"ל ודו"ק ועל מה שכתבתי שאין לפקפק כלל לומר דביטול שליחות הגט יהי' צריכין להיות דומה לעדי קידושין כ' מעלתו דיש לפקפק דכמו קיום מעשה הקידושין ה"נ ביטל מעשה שליחות הגט שנעשה כבר בהכשר כו' ז"א כדאי' בקידושין ר"פ האומר דעשיית שליחות לא חשוב מעשה וכ"ש ביטולו וגם בקידושין גופי' כמה כרכרו בזה כ"ש כאן ועי' קידושין ס"ה גבי מחייבא לאחריני ובח"ר ובפנ"י שם ודף ס"ו תוס' ד"ה אמר אביי כו':

סימן ב

ע"ד המעשה רע שאירע במקום אחד חרוב מפה באשה שבעלה נפרד ממנה זה ב' שנים והיא ישבה במקום שכולה גוים רק ב' ישראלים דרים שם והיא מחזקת ווירצהויז והנה הרתה לזנונים וגם ילדה כן בשבת העבור ואמרה שנתעברה מישראל פ' והשאלה מתחלק לב' א' אם רשאי למולו בשבת קודש ב' אם להחזיק הבן לממזר וודאי:

תשובה הנה בב"י בב"ה סי' רס"ו כ' דממזר מותר למולו בשבת אך בכה"ג שהוא מנכרי לא נתבאר הדין כפי' ולכאורה לפי שיטת רש"י בקידושין ס"ח ותוס' דף ע"ה ע"ב ד"ה ור"י דאף דפסקינן נכרי ועבד הבא על ב"י הולד כשר אבל נכרי מיהא הוי וצריך גירות ע"ש במהרש"א ובשעה"מ פט"ו מה' א"ב וכן מבואר בפסקי תוס' שם וקו' מהרש"א הבאתי במ"א דברי הג' יריעות שלמה ליישב ע"נ וא"כ עכ"פ מאחר דלדעת רש"י ותוס' ולמ"ש השעה"מ גם הרי"ף ס"ל כן דדינו כגוי ואסור למולו בשבת וכבר נודע בכ"מ הל' כהרי"ף מלבד במקום שתוס' חולקים וכאן שניהם מכוונים.

שוב בא לידי דרך שאלה ס' חדש נקרא אות ברית וכ' בסי' רס"ו ס"ק י"ג ממשמעות הלבוש דלכן במומר שבא על ישראלית מלין בשבת משום שהיא חייב בכל המצות ומוטל עליו למולו ועכשיו שהוא פושע ואינו מוהלו ב"ד מצווין למולו כו' מבואר דאם האב נכרי דליכא חיוב על האב ולא על הב"ד ואסור לחלל שבת עבורו וכן בדרישה מביא בשם מהר"מ כו' שאם אמרה מישראל נתעברה אם להאמינה למול בשבת מבואר שאם נתעברה מנכרי אין למולו בשבת וכן מביא שם ב' מהר"י שפסק שנאמנת שמישראל נתעברה דהלכה כר"ג מבואר אי לא היתה נאמנת לא הי' מלין בשבת ולכן צ"ע על מה שראיתי נוהגין בפנוי' שילדה בן בשבת שמלין אותו בשבת אפי' לא אמר' שמישראל נתעברה עכ"ד והנה האומנם דלענין הדין אני מסכים עמו מטעם שכתבתי לעיל דיש לחוש לדעת הפו' דנידון כנכרי אבל לדעת הפו' דנידון כישראל לפענ"ד אין מקום לסברתו דאף שאין מצו' על האב שהוא נכרי מ"מ מצוה על הב"ד דלא תליא הא בהא

דהוא מצו' בפ"ע אף שמצות האב הוא ביותר מ"מ מצות ב"ד וכל ישראל שלא להניח ערל ביניהם נלמד מקרא בפ"ע דכתיב המול לכם כו' ובן שמונת ימים ימול לכם כו' ע"כ נ"ל דגם הני סו' שמביא המחבר הנ"ל ס"ל כדעת הפוסקי' דבאביו נכרי דינו כנכרי ויוכל להיות דאפי' לדעת הפוסקים החולקים על שיטת רש"י ותוס' הנ"ל וכמ"ש המהרש"א שם מודי באשת איש דקיי"ל ג"כ דהולד כשר דע"כ כשאנו באין להכשיר הולד הוא רק משום דאמרי' דגריר בתר עכו"ם ועכ"פ מאחר דהוי ספיק' דדינא לא הרשיתי לדחות שבת החמור'.

והנה אי להאמינה למופקרת הלז שנת עברה מישראל לכאור' וודאי א"נ לעשותו ממזר דלאב האמינה תורה ולא לאם רק את זה מצאתי להגאון מליסא זצ"ל בספרו קהלת יעקב סי' ו' סי"ח שכ' לדעת הטור דל"ח בממזר שמא הוי מגוי דכל המצויים אצל ישראלית ישראלים הם וכ' הנ"ל דלפי"ז אפי' רוב גוים לא מני מה"ט דכל המצוים כו' והנה בסוגי' דראוה מדברת ביארתי ב"ה דלא כדברי הקהלת יעקב הנ"ל.

דהנה במתני' שם ד"ה בחזקת בעולה כו' ק"ק הול"ל חיישינן שמא נבעלה לנתין ולממזר ומה חזקה דלשון ח' משמע כוודאי ויפה הביא הפנ"י לשון הירושלמי שהזנות רצה אחר הפסולין ונ"ל הכוונה כמו דאמרינן רוב גוים פרוצים כו' דבני ישראל הקרא מעיד עליהם גן נעול כו' אלו בחורי ישראל שאין דרכם לכך משא"כ אינ' ישראל וכ"כ ס"ל להירושלמי הני פסולים הם בזה כגוים שאינם נזהרים בזה ובזה אנו מבינים סברתו דר' יושע דלא מהני לדידי' רוב כשירים היינו משום דרוב בסברא עדיף מרוב בטבע ולכן אף דרוב כשרים מצד הסברא דישראל לא זינה עמה שאין דרכו בכך ורוב מצד הסברא דפסול זינה עמה.

אמנם הפנ"י תמה למה נקט נתין וממזר ולא גוים דשכיחי טפי ומה שתי' דנ"מ לענין הולד שיהי' ממזר מלבד שאינו מוכרח כ"כ דמעלה דיוחסין דס"ל לר"י כאן אי הוי ג"כ לפסול קהל ומפירש"י בסוגיין ל"מ כן גם נשאר קושייתינו למה נקט בחזקת דעכ"פ הוי רק חשש מחמת מיעוטא דמיעוטא.

והנלענ"ד דהנה הקהלת יעקב הנ"ל שכ' בדעת הטור דל"ח בממזר שמא הוא מגוי דכל כו' ישראלים הם וכ' הנ"ל דלפ"ז דאפי' ברוב כותים לא חשיב רוב פסולים מחמת רוב מצוים כו' והנה לכאו' קשה לפ"ז איך אמרינן לקמן בחורבא דדברא חשוב רוב פסולים מחמת רובא דעלמא כותים הא רוב מצוים כו' להיפוך ולק"מ דדוקא בנבעלה בעיר אמרי' כן משא"כ בדברא ל"ש ענין זה שנבעלה מעוברי דרכים ולא מהמצוים וקצת הי' נראה לפי"ז בהא דאמר בחורבא דמתא רוב כשרים ופירש"י די"ל שהי' עיר שרובה ישראל

ולפי הנ"ל א"צ לדחוק בזה די"ל דגם ברוב כותים חשוב רוב כשרים מחמת רוב מצוים כו' אך נ"ל דברי רש"י נכונים לפי דברינו לעיל דהא הך רוב דרוב מצוים כו' הוי רוב מצד הסברא וכ"כ איכא רוב מצד הסברא לנגד דהיינו דרוב המזנים הם כותים דרוב גוים פרוצים כו' ולכן הוי סברא לכאן ולכאן ונכון בזה לילך בתר רוב דטבע דהיינו הדרים בעיר אם הם רוב כותים ולכך הוצרך רש"י לפרש בעיר שרוב ישראל דוקא ולפ"ז דינו של הקהלת יעקב אינו מוכרח בדעת הטור די"ל דמודה ברוב כותים דאיכא רוב מסברא נגד רוב מסברא ודוקא ברוב ישראל דאיכא רוב כטבע ורוב מסברא עד חוב מסברא כנ"ל בזה. לר' יושיע באמת אין חילוק אם רוב כשרים או רוב פסולים ואזיל רק בתר רוב מסברא ועתה אם מסופקים אם מישראל או מכותי יש סברא לכאן ולכאן דאי מישראל הא אין מזנים ואי מכותי' הא אין מצוים ולכן הסברא נותן שוודאי הוא מנתין וממזר דיש להם ב' החסרונות דהיינו שמצוים אצל ישראלית דהא ישראלים הם וגם הם מזנים כמו הכותים ולכן הוי מצד הסברא בחזקת בעולה לנתין ולממזר דוקא כנ"ל נכון ועכ"פ בדלא הוחזק ממזר ישראל באותו מקום לפענ"ד ברוב כותים הולד כשר:. והגה.

סימן ג

בע"ה עש"ק תולדות תרי"ח לפ"ק

להרב החריף וכו' מוה' אברהם שטארק נ"י מהאניאד **ע"ד** השאלה ומעשה בכהן א' שנשא אשה וה' חדשים לאחר הנשואין ילדה והוא והיא אומרים שהולד אינו ממנו רק מאיש אחר ישראל וקודם החתונה היתה דרה בכפר שרובם גוים והנה כבר הרחיב העמיק ידידי החריף והבקי מוה' אברהם מהאניאד נ"י ופתח בהתירא תחלה בענין אי' מניקת חבירו שא"צ לגרש רק בהפרשה די ויבואר אי"ה לקמן אך בענין אי' זה לכהן הי' בעיני כ"ת לדבר פשוט להתיר כיון שכבר נשאת דפסקי' באה"ע סי' ל' סי"ז דבדיעבד אפי' ברוב פסולים מותרת.

תשובה והנה מה דפשיטא לי' לדידי צריכה רבה ע"כ אמרתי לפרש שיחתי ואת אשר ישים השי"ת בפי אען ואומר הנה מעלתו סתם הדברים ולא פי' אם חקרו ודרשו אותה מי הוא איש פ' ישראל דבכה"ג צריך לשאול אותו אם אינו מכחישה דאם הוא מכחישה דבר פשוט דאינה נאמנת כלל וא"צ להאריך בזה ויעויי' בהפלאה מתני' דראו' מדברת ולא יתכן שאלה זו רק אם אומרת על איש שהלך לו וא"א לעמוד על החקירה לשאול אותו כמו שהביא הפוסקים הך דינא כשאותו פ' הלך לו אך גם בכה"ג אני מסופק מאוד אם יש להתירה לכהן דבהא דאמרי' בכתובות י"ד הא לכתחלה הא דיעבד פירש"י אם

נשאה כהן ולא נמלך לא מפקינן לה מיני' והנה יש לדקדק למה פירש"י בכה"ג שידע שהוא מעוברת ולא בא לב"ד לשאול אם יאמינה. ולמה לא פי' כפשוטו בדעבד שכבר נשאה ולא ידע שהיא מעוברת וא"ל דבכה"ג פשיטא להתיר דהוי כאונס ולכן קמ"ל רש"י דאפי' בדעבד כה"ג שעשה בלא רשות ב"ד מותרת אכ"ק באמת מנלי' לרש"י להתיר כ"כ דלמא דוקא בדעבד שלא ידע ולא עבד אי' משא"כ בכה"ג וכדמצינו לענין מים שאין להם סוף דכ' המרדכי סוף יבמות אף דאם נשאת לא תצא היינו דוקא בטעות ושוגג ממש אבל בלא הוראה לא מקרי דעבד וא"כ דלמא גם הך דעבד דוקא בדלא ידע אבל בידע ולא נמלך מנ"ל וא"ל דרש"י הוכיח דגם בכה"ג מותר דאי תימא לאסור בדידע א"כ בכל ענין הו"ל למיסר דהא אף שהוא לא ידע מ"מ היא ידעה והו"ל למיסר משום לתא דידה ז"א דוודאי אין לב"ד לאסור לדידה כלום דהא היא לעצמה אומרת ברי שלכשר נבעלה כנודע דלגבי נפשי' וודאי אדם נאמן רק הוא עשה אי' שלא בא לב"ד לשאול וא"כ מנ"ל דבדעבד כה"ג מותר ודלמא מיירי דוקא בדעבד שלא ידע שהיא מעוברת והנלפענ"ד בדעת רש"י ז"ל דהא צ"ל דמשמעות הסוגי' דטעמא דמותרת מחמת ברי דידה והא מלתא טעמא בעי מאי מועיל ברי דידה לענין שיסמוך הבעל הכהן ע"ז רק הענין הוא דהא ע"א נאמן אף נגד רוב כמ"ש הפוסקים משום דאינו רק מברר המיעוט מתוך הרוב וגם הא דבר פשוט דהא דע"א נאמן באיסורין גם הבעל דין עצמו בכלל דהא מנדה ילפי' ומה"ט מועיל ברי דידיה ואמרינן ביבמות דף מ"ז ע"א גבי יתרא הישראלי כו' ת"ח שבא קודם מעשה שומעין לו יע"ש בתוס' כשהוא נוגע בדבר דוקא קודם שעשה מעשה ה"ז נאמן ולא אח"כ וכ"כ לענין נאמנ' ע"א לא נוכל למילף מנדה רק קודם שעשתה האי' אבל אח"כ מנ"ל דמהימן די"ל השתא מוכרח היא לתרץ את עצמו שלא עש' איסור ולכך י"ל דס"ל לרש"י דאי בלא נודע כלל שהיא מעוברת ואחרי שנשאת לכהן אומרת מכשר לא היתה נאמנת וע"כ מוכרח לפרש הך דיעבד היינו בכה"ג דמתני' שראו' מדברת ואמרה מאיש פלוני כו' ולא נמלך בב"ד ונשאה ואף שלא אמרה דבריה לפני ב"ד נודע דבענין נאמנות ע"א א"ל שיאמר לפני ב"ד דוקא וגם י"ל שאמרה לפני ב"ד והב"ד לא פסקו עדיין הדין וא"כ לענ"ד לכאורה יש להחמיר אפי' בלא נודע אי מכחיש האיש שאומרת עליו דהדברים נראין דעכשיו למדו' לשקר כדי שלא תצטרך לגרש מכהן ועכ"פ מנ"ל דנאמנת בכה"ג ופ' תוס' לקמן לענין משמשתו נדה קצת ל"מ כן ויל"ד.

ב' והגה עיינתי בהר"ן שהשמיט הך ב' תיבות ולא נהלך כשהעתיק פירש"י בהך דיעבד עכנלע"ד בדרך אחר והר"ן לטעמי' אזיל דהנה משמעות הפוסקים דכנסה בח' בתולת ונמצאת בעולה הוי מקח טעות ומדאי' לא הוי קידושין רק מדרבנן צריכה גט והנה לפ"ז

אין להקל מטעמ' דדעבד בדלא ידע שנבעלה דהא מדינא לא הוי קידושין ולא הוי דעבד ולכך הוצרך רש"י לפרש בידע ולא נמלך בב"ד אבל בלא ידע ל"ש דעבד רק לפמש"ל יש לסתור זה דממ"נ אי אזלינן בתר ד"ת בלא"ה מותרת דהא רק לכתחלה מחמרינן מדרבנן ולאי' דרבנן לא מקרי דעבד דהא מדרבנן צריכה גט רק זה תליא במ"ש הר"ן בפסחים ליישב שיטת הרמב"ם דס"ל דחמץ בפסח מקרי דבר שיש לו מתירין וממה ע"ז דהא גם לאחר הפסח אסור ואף דמדרבנן הוא דאסור הא מדאוריית' בלא"ה בטל וחומר' דדבר שיש לו מתירין דלא בטל הוא רק מדרבנן והסביר הר"ן בשיטת הרמב"ם דחומר' דרבנן לא מהני להקל אף נגד דרבנן וכ"כ י"ל דזהו דעת רש"י ולכך בדלא ידע אין להקל וכגון דא צריך למודעי שאין ללמוד מזה להחמיר גם בדאוריית' כגון לענין איסור מניקת חבירו במקום דמקלינן בדעבד ולומר דבכה"ג לא נידון בתורת דיעבד דז"א כאשר ביארתי במ"א דמוכח נגד זה מדברי הרמב"ם גופי' גבי מקוה שנמדד לענין טומאה דאוריית' אך הענין כך דעיקר סברת הרמב"ם בהא דחמץ בפסח שייך דוק' באיסור דרבנן כנ"ל אמנם הר"ן שחולק על הרמב"ם ולדידיה לא משמע לי' האי סברא לכך סתם הדברים בפי' דרך דעבד דאפי' בדלא ידע יש להתיר וכו'.

דבעיקרא דמלתא מה שנחמנת כאן בברי דילה שכתבתי לעיל הסברא דאפי' נגד רוב פסולים נאמנת דהוי הך כמברר לכאורה לא דמי למ"ש הפו' גבי טבח דהתם מעיד על ההו' שזה כשר ואלו טריפות שפיר חשוב מברר אבל כה"ג, דאמרת על מה שעבר הוי נגד רוב ממש ואפי' אי לא נאמר חילוק זה מ"מ אני נבוך הרבה למעשה בזה"ז עפ"י סברת החוות דעת רס"י קפ"ה ועי' בהפלאה סי' קט"ו דאחר שעבר על איסור נדה א"נ יותר בתורת ע"א א"כ אף דבזמניהם שהי' גם הפנויות טובלות לטהרות או מחמת טבילה בזמנה שייך נאמנות משא"כ בזה"ז דבטלו לטבילות דפנויות וא"כ עכ"פ עברה באיסור נדה תו אין לה נאמנות כלל ואיך נסמוך אברי דידה והנה באמת בתוס' כתבו הטעמא דר"ג במעוברת דלא דמי לשבוי' משום אשה מזנה בודקת ומזנה אלא דלפענ"ד להבין סברת פלוגתי' דר"ג ור"י בזה עפ"י סברת הפנ"י בסוגיא דשמא יחסה דמאחר דח' צדקות מטעם רוב וכשזינתה בהיותה פנוי' אתרע רובא ותו א"ל ח' צדקות וכה"ג כ' התב"ש בריש סי' כ"ט לענין מים במוח אבל החזות דעת חולק ע"ז ובאמת קיי"ל החשוד על הקל אינו חשוד על החמור וזה י"ל סברת פלוגתתם דהא דבודקת ומזנה היינו בכדי שתוכל להנשא לכהן שהיתר והיינו דוקא אם היא חוששת שלא תכשול באיסור דאורייתא וס"ל לר' יושיע אחרי שעכ"פ זינתהו בהיותה פנויה ול"ל ח' צדקות ולא תחוש גם לאי' כהונה להיות בודקת מה"ט ור"ג ס"ל דלח כסברא הנ"ל והכי קמ"ל דאף שעברה על איסור פנוי'

אינה חשודה לעבור על אי' כהונה ועכ"פ בזה"ז דאיכ' אי' נדה שהוא בכרת גם על זה אין לסמוך וע"כ צ"ל דעיקר הסמיכות הוא על ח' כשרות דידה והיינו ח' שהוא כשירה לכהונה וכ"כ בשו"ת גב"י סי' ח' דעיקר הטעם מחמת ח' כשרות וח' בודקת ומזנה הוא רק צירוף להחזקה ומה"ט י"ל דסמכינן גם ברוב פסולים כמ"ש הפוסקים בקידושין ס"ג דח' דלא חתרת עדיף מרוב ומ"מ הדבר קשה בנ"ד לסמיך על זה לבד אחרי שיש הנך סברות וגרע טובא מדינא דמתני' ודש"ע והפוס' כאשר ביארתי בס"ד ובפרט אם הבעל דין מכחישה שלא בא עלי' שאין שום סברא בעולם שתהי' נאמנת יותר ממנו וא"ל דהיא מכח דבריו מרעא ח' כשרות שלה דזה טעות גמור דהוא אינו אומר נגד חזקתה כלל במה שאומר שהוא לא בא עליה וז"פ:

ד אמנם אם הבעל דין מודה לדברי' שממנו נתעברה ואין לנו לחוש רק באי' מניקת חבירו לבד והנה כבר הביא כ"ת דדעת הב"ש להתיר בהפרשה אפי' בכנס בשוגג ומה שהק' המל"מ מדברי הרא"ש דאייתי ראי' מאריסי' דאביי ולא ניחא לי' דהתם בשוגג הי' יפה כ' מעלתו דהו"ל לשאול לר' יוסף רבי' וכמדומה נאמר' סברא זו בבעה"מ סוגיא דשה"ד ובלא"ה הח"מ ג אלא כ' דעפ"י הוראה לא מקרי שוגג רק הב"י הרבה לתמו' ע"ד ולענ"ד כהח"מ דעיקר טעם ההיתר בשוגג דל"ח שיעבור דלא נחשד ע"ז כמ"ש ג"כ מעלתו ועיי' שו"ת גבעת פנחס בזה ועפ"י חכם שחזר מהוראתו אף אם אינו רשע חיישינן שיסבור מי יימר דבריו האחרונים שקר דלמא כדבריו הראשונים ולא יפרוש מה"ט ומ"ש מעלתו מה הקשו תוס' מסוטה הא התם וודאי בשוגג דאל"כ אינו מנוקה מעון עי' בס' גבעת פנחס הביא תוס' יבמות דגם בשוגג חשוב אינו מנוקה מעון וגם הק' שם מבריי' דלקמן ולפ"ד הב"מ בפשיטות א"ש דבד"ד לא ס"ל לתוס' לחלק בין שוגג למזיד דזה תליא בתי' הר"י מאוריליינש אמנם יפה כ' מעלתו דאפי' לדידן יש להקל מה"ט דהא עדיין לא נחשד כלל ובסוף דבריו רצה מעלתי ני' להתיר מטעם אונס דעדיף משוגג והביא ראי' מתוס' ריש פרק החולץ והיא המצאה ישרה רק שהק' ע"ז מ"ש דאף דל"ש קנס כלל באונס מ"מ מחמת תקנת ולד הכל חד היא אפשר לחלק למ"ש הרמב"ם בה' שגגות החילוק בין שוגג לאונס דא"צ כפרה כלל משום דשוגג אי' דאפסיד אנפשי' שלא חש לחקור תחלה שלא יבא לידי חטא ולכן גם בשוגג הוי קצת בגדר עובר ומה"ט גם בשוגג אמרו דאין לסמוך עליו בהפרשה בלא גט משא"כ באונס רק זה לא ידעתי למה נשמט ממעלתו דהא בעי' שניהם שוגגין וכ"כ נבעי שניהם אונסין והיא לאו אנוסה היא דאף שאפשר שלא ידעה שהיא מעוברת כי בן ז' הי' ולא הוכר עוברה מ"מ בגדר אונס לא הוי דמאחר שזינתה הי' לה לחוש לזה שמא מעוברת היא אמנם במ"א כתבתי בדקדוק הברייתות דבזונה בלא"ה

אין האי' עלי' רק על הנושא הבא לקחת אותה כמו עני המהפך בחררה וכה"ג ודו"ק אך לקמן בר"פ האשה רבה גבי מאי הו"ל למעבד משמע דלא מחלקינן בזה.

ה אמנם העיקר הי' נלענ"ד בההיתר מטעם מניקת חבירו דיש לסמוך בכה"ג דנ"ד שהוא כהן בהפרשה לבד דהא אמרינן בסוגי' דבכהן עבדינן תקנתא כשיש לנו על מה לסמוך היינו מ"ד דמתיר לגמרי אף דלית הל' כוותי' וא"כ בכה"ג דנ"ד דהיינו בזונה אף שאינה מופקרת מ"מ מובא בהג"ה רמ"א דיש מתירין וא"כ בכהן עבדינן תקנתא להקל בהפרשה וכ"ש בצירוף שוגג ואונס דהב"ש סמך בפשיטות להקל וגם הב"מ גופי' החולק על הכ"ש כ' בסוף הס' בצלעות הבית לסמוך להתיר במופקרת בשוגג אף שלא התיר בחדא מיני' ושם לא הי' כהן וכ"ש בכה"ג דנ"ד והנה בהשקפה ראשונה רציתי להביא סמוכים להשיטות המתירין בזונה מסוגי' דחגיגה י"ד ע"ב שאלו את ב"ז בתולה שעיברה מהו לכה"ג ואי תימא דגם זונה אסורה למה שאלו לכה"ג הא לכ"ע אסורה אלא די"ל דאינו הוכחה כ"כ דהתם לאו להלכה למעשה שאלו רק בעיקר הד"ת לענין כה"ג ואולי מה"ט לא הביא הרמב"ם הך דינא בשכבר עמד בזה במל"מ אלא דלפ"ז צ"ל מה הקשו תוס' שם אפירש"י ממתני' דהיתה מעוברת כו' הא י"ל דאתי' ככ"ע וכמתני' דמחמיר ר"י לאו מד"ת רק משום מפלה דיוחסין והך איבעי' לדינא דאורייתא קאי והנ"ל בשכבר תמהו כולם אתי' תוס' דש"ה שגם היא עושה האי' הא הכא וודאי היא עושה האי' דזונה לכהן והנ"ל דעיקר קושי' תוס' מהיתה מעוברת דהא אמרי' התם מאן דפוסל בה פוסל בבתה ותמה השיטה מקובצת הא פשיטא הוא ונ"ל דס"ד דוקא היא פסולה משום מעלת יחוסי כהונה שמא נבעלה לנתין ולממזר אבל בתה שתהי' פסולה לכל ישראל מחמת ממזרת ונתינה ס"ד דגם ר"י מודה קמ"ל ולכן עיקר קו' התוס' ממה דהעובר פסול דוודאי לאו משום מעלה דיוחסין וע"ז שפיר תירצו לחלק בין כשהיא עושה האי' כנ"ל וק"ל:

וי"ו **על** דברי הראשונים אני חוזר מה שכתבתי בריש הדברים שבאם אותו האיש מכחישה שמעולם לא בא עלי' ל"מ אמירתה כלל והיא פסולה לכהן וכתבתי זה לדבר פשוט ובכדי שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק ע"כ מצאתי א"ע מוכרח לבאר הדברים יותר בס"ד והנה באמת כן מבואר בהפלאה במתני' אפי' באין רוב פסולי' וכ"ש ברוב פסולים ע"ש שהביא דברי הרא"ש והר"ן גבי האי ארוס' כו' דבברי וברי לא אמר ר"ג דמהימנא אמנם לכאורה לא קיי"ל הכי כמבואר בש"ע סי' ד' סי"ז והוא מהרמב"ם והטור דכתבו להדיא דאפי' בארוס מכחישה הבן פסול והיא כשרה לכהן אחר אחרי מיתתו ע"ש אלא דבאמת תמהו מאוד על האי דינא וע' בכ"מ שם ועכ"פ דברי הטור וודאי צ"ע שיפסוק בסתם עד דעת אביו הרא"ש ז"ל אך כד מעיינת בה שפיר הכל נכון

בס"ד דכבר הסביר שם בב"מ דגם כשהארוס מכחישה מקרי ברי ושמא לגבי העולם שאין יודעין ומה שהארוס מכחישה א"נ נגד החזקה ע"ש ובוודאי הדברים נכונים דכבר הערותי לעיל דלכאורה י"ל דאפי' במכחישה תהא כשר' מחמת חזקתה שהיא כשר לכהונה וא"נ הבועל להוציאה מחזקתה וכתבתי שזה טעות דהא הוא אינו אומר נגד חזקת' כלל דאף שהוא לא בא עלי' יוכל להיות שכשר אחר בא עלי' ומאחר שאינו אומר נגד הח' הוא ג"כ כשאר ע"א דקיי"ל ע"א בהכחשה לאו כלום ועכ"פ דבורה אתכחיש כאלו לא אמרה כלום דהא אסורה אפי' בדעבד ובפרט ברוב פסולים וממילא שפיר כ' הרא"ש והר"ן דבהאי דינא דר"ג דמיירי בפנוי' א"כ בברי וברי (וממילא גם הולד פסול דל"ל חזקה) משא"כ לענין לפסול הארוסה מכהונה דכשהארוס אומר שאחר בא עלי' ממילא אומר נגד חזקתה דהא הכל פסולים אצלה חוץ ממנו וא"כ הוא אומר בפי' נגד החזקה וא"נ כלל ושפיר פסקו הרמב"ם והטור ובש"ע דבארוס וארוסתו אפי' במכחישה היא אינה נפסלת ולפ"ז בכה"ג דנ"ד אם היא מכחישה ואומר שלא בא עלי' לית מאן דפליג שהיא אסורה לכהן ודו"ק:

הכ"ד י"נ הק' מנחם

סימן ד

במעלי יומא דשבתא כולהו אנבגי דברכתא מעילת עילתא לכבוד ידיד עליון וידיד נפשי הרב הגאון הגדול המפורסים צדיק ונשגב כקש"ת מוה' אשר אנשיל נ"י האב"ד דק"ק טשענגר והגליל יע"א:

בנדון שאלה א' שבא לפני בדבר אשת רע מעללים אכל' ומחתה כו' אשר נרדה נתן ריח' פ' ב"פ מכפר פ' ועובדא הכי הוי זה איזה שנים שבאה לפני האשה הנ"ל עם בחור א' ליתן להם הרשאה על סידור קידושין כי נתגרשה מבעלה הראשון במארמאריש. ומענה בפי' שנאבד ממנה כתב פטורין מהב"ד דשם וסרבתי בדבר עד שאכתוב להב"ד דשם והלכו מכאן לא ידעתי אנה ואנכי כתבתי למארמאריש ואחר זמן רב בא לידי מכתב פטורים מהב"ד דשם שנתגרשה מבעלה שם והנה בשנה שעברה שמעתי כי האשה הנ"ל נשאת לאיש א' ושמו פ' ממקום פ' ואח"כ יצא קול שקודם לכן הגידה האשה לפני איזה אנשים שיש לה בעל במחוז מעזישעג וכתבתי לפ' הנ"ל שיפריש ממנה עד יתברר הדבר והנה באה לפני האשה הנ"ל ואמרה כי באמת היתה דרה במחוז מעזישעג בכפר לפשיע עם האיש פב"פ אשר באה עמו אז לסדר להם קידושין ואחרי שלא רצו לסדר להם קידושין היתה עמו כזונה בלי קידושין ואעפי"כ בעלה ר' ליב מאס בה וגירשה

בג"פ וגם אחרי שנתגרשה לא התירו לה הב"ד להנשא לאיש מחמת קול קידושין הנ"ל והנה בכפר לעשיע הנ"ל דרים ב' בעלי בתים ונזדמנתי עם א' מהם ונשאלתי אותו ואמר לי שהיו מחזיקים אותם כאיש ואשתו והיו דרים שם לערך חצי שנה והנה זה מקרוב נתודע לי כי האשה הנ"ל שינתה באולתה וחזרה ונשאת לאיש פב"פ מגלאד ותיכף ומיד כתבתי לו שהיא בס' א"א והנה באה האשה המרשעת הנ"ל עם אמה שהי' כשירה והנה הם טוענים כי מעולם לא קיבלה קדושין מהאיש פב"פ הנ"ל ושאלתי להם הלא איש א' מפה סיפר לי כי אבי המנוח ר' יודא ליב הי' אצלו וא"ל עתה באתי מחתני ובתי בכפר לפשיע ואמרה שבאמת גם לפני אבי' אמרה שהוא בעלה מחמת מורא ובושה אבל הכל שקר ואמיתיות הדבר כי כאשר לא רציתי ליתן להם הרשאה על סידור קידושין פיתה אותה שתלך עמו וימצא ג' אנשים לקדשה בפניהם אבל באמת לא קידשה והלכו לעיר קלו"ב ומשם ללעשיע ודרו כן בלי קידושין ולא רצתה לגלות כזאת בפני אנשים ע"כ החזיקו עצמם כאיש ואשתו ואח"כ כאשר באה לבית אמה שאלה אמה אותה אם בחופה וקידושין דרה עמו והודית לפני' האמת ומני אז לא הניחה את בתה לשוב להרשע הנ"ל וישבה אצלה עד שנישאת לר' ליב ואמרתי לה ראשית כל דבר תילך לקלויזענבורג. או למקום אחר אולי תמצא את הנואף לראות מה מענה בפיו והנה כי כן בבואה לקלוי"ב ועפ"י סיבה מצאה אותו שם כי נשלח בעת ההוא מסעקענלאנד לביתו מחמת חסרון פאס כי כן הוא נכתב וואנהאסט אין קלו"ב והנה הביאה מכתב מהב"ד דקלו"ב בזה"ל בפנינו הח"מ עמדו היום פב"פ הנ"ל עם האשה מכ"ז ואנחנו עשינו כל המוטל לעשות מקרני אותם בחקירות ודרישות היטב ואחר כל הדרישות עמדו בטענותם שלא הי' ביניהם שום שמץ ואפי' חששא דקידושין רק היתה זונה שלו חצי שנה בלא שום קידושין כלל ואפי' חשש דקידושין לא הי' ביניהם:

והנה לגודל חומר האי' ודעתי הנמוכה והקצרה לא מצאתי להאשה הלזו היתר רק בדרך רחוק כי הנה האי' שלה הוא נגלה ומבואר אי מצד דברי עצמה שאמרה כאן לפני איזה אנשים שיש לה בעל ואף שעכשיו אמרה אמתלא ע"ז שמחמת הבושה והיראה על שהיתה דר עמו הוכרח' לומר שהוא בעלה הדבר קשה מאוד לסמוך על אמתלא כזאת כאשר אכתוב אי"ה לפנינו וזאת שנית דבהוחזקה ל' יום בחזקת איש ואשה ל"מ אמתלא כלל כמ"ש בב"ש סי' י"ט סק"ב וכדבריו מבואר בקידושין דף פ' כמ"ש הר"ן כ' הרמב"ן והרשב"א דמאחר דלוקה וסוקלין כו' ע"כ דכוודאי משוין להך חזקה ול"מ אמתלא.

והנה לכאו' הי' אפשר לחפש היתר כאן ולומר דל"ד להך דקידושין עפימ"ש בשו"ת רמ"א סי' ב' במוסגר וז"ל או שיש לחלק בין ח' נדות דמוקמינן לה אח' טהרה לח' עריות דלא

הי' להם ח' היתר מעולם עכ"ל כ"כ י"ל הא דמשוינן ח' ל' יום כוודאי היינו דוקא בדלא הי' חזקה דמעיקרא משא"כ בנ"ד דידענו האשה תחלה שהי' לה ח' פנוי' כי באמת נתגרשה מבעלה הראשון במארמאריש אין כח בהך ח' דהשתא לאורעיי כ"כ ח' דמעיקרא להיות כוודאי וח' פנוי' עדיף גם מח' טהרה דאשה כמ"ש מהר"ם שיף כתובות כ"ב ע"ב והטעם דבנ"ד א"צ שום מעשה לאורעיי חזקתה דעלולה לכך בלי מעשה משא"כ ח' פנוי' דצריך מעשה קידושין וגם הך מתני' דקידושין ע"ט ע"ב דעלה אמר ואזדא ר"י לטעמי' כו' אף דלכאו' שם הי' ח' תחלה שיצאו בלי בנים הלא מבואר ביבמות ק"כ דלא הוי ח' כ"כ אדרבא רוב נשים מתעברות ויולדת וגם הדין דש"ע סי' ט' מיירי בלא הכרו אותם תחלה כלל כגון שבאו ממדה"י דלא שייך להעמיד' אח' פנוי' כעין שכ' הנוב"י לענין ח' חיים בהאי דראוהו חי מבערב משא"כ באשה שידענו אותה שהיתה פנוי' י"ל דלא אלים כ"כ הח' דל' יום או ח' מעשה נגד ח' דמעיקרא ומהני אמתלא כן הי' נלענ"ד מסברא פשוטה:

והנה האיר ה' עיני בחפשי אמתחת הספרים מצאתי דאתא לידי ס' שערי תורה שנדפס מחדש כתוב הדר שם בכלל ז' פרט ו' אות כ"ח בזה"ל בשו"ת פנ"י ח' אהע"ז סי' א' כתב וז"ל נראה היכי שאין אנו מכירין כלל כגון שבאו ממדה"י בכה"ג אמרינן כיון שאמרו כן והוחזקה כן בוודאי איש ואשתו הם שקידשה בפני עדים ונשאה שם אבל היכא שאנו יודעין שהם בח' פנוי' ונתחברו יחד שלא בתורת קידושין רק לילך יחד והלכו למקום שאין מכירין אותם והיו שם בח' איש ואשתו בכה"ג אמרי' דלזנות נתכוונו והעלימו דבריהם ואין החזקה עושה כלום לומר שבוודאי קדשה בפני עדים והלכו להם ולענ"ד דזהו הלשון וסוקלין על החזקות ר"ל שאין אחרת בפנינו כ"א כאשר הוחזקו כן נשאו זה לזה אבל אם יש חזקה איפכא כגון שנתחברו אצלו בלא נשואין מוקמינן אח' קמייתא דעדיין היא אצלו בלא נשואין עכ"ל הזהב ושמחתי מאוד שכוונתי קצת לדעת גאון הנ"ל ועובדא זו ממש עובדא דידן שהי' ממש באופן זה והנה ס' שו"ת הנ"ל אין בידי ולכאו' משמעות דבריו שגם אמתלא א"צ וזה לא ידעתי מנ"ל דמ"מ עכ"פ שווי' אנפשי' חתיכא דאיסורא ולכאו' עדיין הי' מקום להחמיר בנ"ד כמ"ש תוס' קידושין מ"ט מאחר דממ"נ היא מקודשת ל"ש חזקת פנוי' כ"כ בנ"ד שאנו דנין עליו השתא בעת שכבר נשאת האשה לאיש אחר וא"כ ממ"נ השתא היא א"א י"ל דל"ד להתם דקידשה אבי' בדרך ונודעו שניהם ביחד משא"כ כאן ועוד דהכא העיקר בעי' שלא יהי' החזקה מני אז אלים כ"כ מאחר שאז בעת שהוחזק' מקודשת היתה בחזקת פנוי' כנ"ל **ובלא"ה** בעיקר דברי הב"ש דאחר ל' יום ל"מ אמתלא ודמי להוחזק' נדה כו' הנה באמת גם בהוחזק' ע"י מעשה חילקו בין אמתלא לאמתלא כדעת הרמ"א והש"ך וכמה פוסקים וכ"כ יש לחלק בהך ח' דל' יום

וכן הסכים אדמ"ו בחתם סופר סי' ט' יעו"ש באורך והנה לפ"ז גם בנ"ד שהאמתלא על כל הזמן כי בכ"ע היתה בושה לומר שהיתה זונה ודרה עמו בלא חופה וקדושין אפשר דמהני אמתלא גם במקום ח' ל' יום כנ"ל:

אמנם הא עקא מה שיש לדון בנ"ד אי נסמוך על האמתלא דבכו"פ סי' קפ"ה ס"ס ק"ב כ' דאחר שעברה לא מהני אמתלא וכ"כ חתם סופר מהדין די"ד סי' רל"ב סעי' י"ב דל"מ אמתלא רק קודם מעשה וצ"ל הא דעמדה ונתקדשה ואח"כ נתנה אמתלא היינו משום דהתם לא עבר' תחלה רק נתקדש' לבד ובכו"פ הוכיח כן דאל"כ הוחזק' נדה אמאי לוקין דלמה תאמר אמתלא אח"כ וכעין זה הוא קו' הרשב"א בת"ה להוכיח דבחזקה שע"י מעשה ל"מ אמתלא וכבר כ' החתם סופר שם דאמתלא כזו לא שכיחא וגם בלא"ה לא הבנתי עיקר הקו' הא למה שהביא הב"י סי' רכ"ח ד' רכ"ח ע"א והש"ך שם סי' רל"ב ס"ק כ"ז בשם הרשב"א דאחר התראה וכ"ש אחר קבלת התראה לא מהני שום אמתלא וא"כ מאי ראי' מהא דלוקין שאני הכי דע"כ דמלקות ע"י התראה מיירי ולכך ל"מ אמתלא ולק"מ דהא בגמ' ה"ק בעלה לוקה עלי' כו' וא"כ מיירי בכה"ג שהתרו בבעל לבד ולא באשה וא"כ עדיין י"ל שהאשה תאמר אמתלא ומיושב דקדוקו של הרמ"א דקמ"ל דבעלה לוקה אף בגוונ' דל"ש מלקות באשה כגון שלא התרו בה וס"ד דניחוש דלמא תתן אמתלא ולא נלקה אותו קמ"ל דבח' שע"י מעשה בשום ענין ל"מ אמתלא או מאחר שעבר' ל"מ אמתל' אך גוף סברת הגאונים הנ"ל לא הבנתי והסבר' נותן להיפוך דאחר שעברה הו"ל לדונם לכף זכות דוודאי לא הי' עובר והאמתלא אמת ועכ"פ ס' יהי' ולמה לוקין ומ"ש הסבר' בכו"פ דמ"מ עבריין היא ולכך א"נ לא הבנתי אם החמת כדבריו למה הוי עבריין ומהך דהוחזק' כו' כבר כתבו דבלא"ה אין ראי' דאמתל' גמורה שיהי' גם על מעשה לא שכיח ולכך לא הוי התראת ס' ולעולם דמהני אמתל' גם אחר שעברו.

ואילולי דמסתפינא הייתי מפרש כוונת הרשב"א דאדלעיל קאי דל"ש מלקות רק בהתראה דל"מ אמתלא וע"ז הוצרך לומר אח"כ אבל קודם מעשה כו' דאל"כ בלא"ה מאחר דמיירי לענין מלקות דוודאי הי' התרא' ל"ש אמתלא וגם הרמ"ח קיצר דבריו וכ' לענין מלקות והיינו וודאי קודם מעשה דאל"כ וודאי לוקין מחמת ההתרא' ול"ש אמתל' אבל אם עברו בלא התראה אפשר דל"מ לענין שלא יועיל אמתל' אך מדכ' הש"ך סקכ"ז ד"ה ה' כו' מבואר דס"ל לפרש לשון הרמ"א בלא התרו ואינו מובן לשון לפטרו ממלקות וצ"ל הכוונה מכת מרדות מדרבנן בלא התרו כמ"ש תוס' קידושין ס"ג ע"ב ד"ה בני כו' וזה דוחק ובלא"ה הי' נ"ל בלשון הרשב"א דהיינו אם שאלוהו קודם מעשה לא הו"ל

לשתוק דהוי כמודה בעת שלא הי' מוכרח לכך אבל אם לא שאלוהו קודם מעשה י"ל דלא איכפת ולכך דקדק הרשב"א ששאלוהו קודם מעשה ותחלה לא כ"כ:

וצ"ל לפי"ד הש"ך והכו"פ והחתם סופר דלא סמכינן אאמתלי אחר העבירה כעין הנודר בפניו אין מתירין שלא בפניו מפני החשד כ"כ אמרינן על מה סמך שעבר ולא חשש שיחשדוהו שעובר שבועה דחייב אדם לצאת כו' דכתיב והייתם נקיים כו' ולכך אתרע חזקתו ומ"מ י"ל דהיינו דוקא אם אין אמתלא גם ע"ז למה לא הגיד תחלה אבל אם יש גם ע"ז אמתלא אפשר דמהני לכ"ע כעין שכ' הפוסקים גבי הוחזק' נדה וא"כ בנ"ד גם ע"ז יש אמתלא שהיתה בושה לפרסם קודם הנשואין שזונה היתה ועוד דהא באמת החזיקה א"ע בח' פנוי' קודם שנשאת רק האמתל' לא אמר' כי לא נשאלה ע"ז ולפ"ד אמה אמרה האמתלא תיכף.

ועדיין לא יצאנו ידי חובתינו בהתיר' דהאי איתתא ע"י אמתלא שלה דהא כ' חוט השני סי' י"ז דלא מהני אמתלא לומר שעשתה איסור אדרב' מוקמינן לה בח' כשרות שלא עשתה איסור עד עתה ואין אדם משים עצמו רשע וא"כ באמתלא שאמר' שלא הי' קידושין ביניהם ובזנות היתה עמו ל"מ אמתלא שעשתה איסור ואמרינן השתא הוא דאתרעי וזאת שנית מ"ש הג' הנ"ל דל"מ אמתלא רק כשאמר שעשה לפטור מאונס ולא כשאומר לקבלת תועלת ע"ש מה שהסביר זה וביותר הסבר' נכונה להסוברי' דשווי' אנפשא חתיכה דאסור' מטעם נדר דבשלמ' באמתלא מחמת אונס הוי כנדר אונס משא"כ בקיבל תועלת אדרבא עי"ז הוי נדר ממש וא"כ כאן שעיקר האמתל' מאחר שרצתה לדור עמו בושה ויריאה לומר בזנות הוי קבלת תועלת ול"מ אמתלא ולכאו' הי' נ"ל עוד דל"ש אמתל' רק אי מוקמינן בחזקת כשרות שוודאי לא עשה איסור משא"כ כאן שבכ"ע וודאי עשתה איסור ליכא ח' כשרות כעין שכ' הפנ"י בסוגי' דשמא יחפה דגם בזנות דפנוי' עכ"פ אתרע חזקת כשרות מחמת רוב רק ז"א דאי נתחזק שעשתה איסור תחלה שדרה עמו בלי קדושין תו א"צ לאמירתה אכל מהנך טעמי וסברות של הג' חוט השני יראתי לחוות דעתי להתיר הגם שי"ל שהגאון הנ"ל ג"כ לא החמיר כ"כ רק התם שלא הי' חזקת היתר תחלה צריך אמתלא חזקה משא"כ הכא שהיתה בחזקת פנוי' וכעין שכתבתי ריש דברי משו"ת הרמ"א דשו"ת הפנ"י רק מיראי הוראה אנכי לחלק מסברות בדבר חמור כזה.

אמנם מה שיש לצדד בזה להתיר מחמת שהודה הבעל שלא היתה אשתו מעולם הוי כאומר זה בני דנאמן הואיל ובידו לגרשה ועדיף מגרשתי כדאית' בב"ב דף קל"ד והעיר קצת מזה בנוב"י חא"ע סי' ס' ד"ה אמנם כו' ולכאו' יש לסתור המגו בנ"ד דלמא לא

ניחא לי' דליתסר בקרובותי' אך הג' בית מאיר שי' ל"ה ס"ט כ' דבמגו דבידו לא סתרין בהך סברי דדלמא לא ניחא כו' ע"ש וכ"כ שו"ת בגדי כהונה סי' י"ח אך עדיין לא הועלנו ארוכה בנ"ד דהא מבואר התם דמחמת האי מגו ל"מ רק להבא דלא עדיף מגירשה לפנינו וא"כ אם גירשה עתה היתה עכ"פ אסורה לבעל זה שנשאת לו באיסור ועוד דמאחר דעיקר האיסור מצד שווי' אנפשי' חתיכה דאיסור' אולי ל"מ נאמנות כלל דאפי' אמר לא קדשתי היא אסורה וצריכה גט ע"כ אני נבוך מאוד כדת מה לעשות באשה זו ובכ"ע אני ירא ממכשול "חו ע"כ אמרתי להציע כל מה שבלבי קדם הדר"ג ני' אולי ימצא לה היתר כפי דעתו הרמה והנשאה דעת תורה ודעת נוטה ולהיות הדבר נחוץ לשעתו כמובן ע"כ בקשתי לפני מעכת"ה ני' לשים עין עיונו ע"ד השאלה הנ"ל ועל כל דברי האגרת הזאת ע"י המוקדם האפשרי.

סימן ה

סוגי' דסוקלין ושורפין על החזקות

ואזדא ר' יוחנן לטעמי' כו' מלקין על החזקות סוקלין ושורפין על החזקות המהרי"ק שורש פ"ז כ' יש לדקדק כו' אמאי לא עריב ותני לה בחדא כו' ועוד למה הוצרך ר"י לומר לנו ההיא דמלקין הלא מק"ו דסוקלין ושורפין שמעינן לה אלא וודאי צ"ל דלאו בחד גוונא מיירי דגבי מלקות כו' סגי לן בחזקה כל דהו כו' כלומר שלא ראינו שום מעשה שיעיד על הח' אבל ההיא דסוקלין היינו דוקא כשיש מעשה המעיד על החזקה עכ"ל וכ' ע"ז הב"ש בסי' י"ט דלא משמע כן ברמב"ם וטור וצריך ליישב לפי"ז לשיטת הפוסקים דקדוקו של מהרי"ק הנ"ל תו קשיא לי וכי יחלוק ר"ל על האי מעשה דבאה לירושלים וסקלו' כו' דמעשה רב ואפי' אהך דהוחזקה נדה כו' ואיש ואשתו כו' דוחק לומר דפליג ר"ל דסתם דינים נינהו תו קשיא לי טובא בהא דקאמר ואזדא ר"י לטעמי' ופירש"י דאמר סמכינן אחזקה כו' אפי' לענין דיני נפשות כו' וכ"ש ליוחסין כו' והדברים תמוהין דמאי ראי' ומה כ"ש הוא זה הא וודאי בכל התורה אזלינן בתר רובה ואפ"ה מעלה תשו ביוחסין ולא אזלינן בתר רובה רק בתרי רובא מי יימר לן דגם לענין חזקה לא הוי כן דהא לא עדיף חזקה מרובא וא"כ שפיר י"ל דלכל מילי מהני ח' אבל לא לענין יוחסין דמעלה עשו ביוחסין והנ"ל דהנה המהרש"א כ' ביבמות פ"ה ע"ב דלא אמרי' אוקמי אחזקה אלא למאן דמספק' לי' חבל לגבי העד הזה שאומר ברי לי לא אוקמ' אחזקה וכ"כ הרשב"א לעיל דלגבי עצמן נאמנין בדיעבד והנה לפי"ז קשה דלא משכחת הדין דסוקלין ושורפין כו' רק כשהם אינם מכחישים אח"כ דאם אומרים ברי מה מהני החזקה לגבי דידהו

ולפי"ז אפי' באינן מכחישין איך אפשר להורגם עתה רק עפ"י דיבורם כשבידם לומר ברי והוא קושי' גדולה ולכאו' י"ל בזה למ"ש הרי"ט אלגזי בבכורות פ"ג אות ל"ט דלמה אזלינן בתרה דאינה מרחמת לבנה של אחרת האיכ' רובה דאינן יולדת אלא במינן ורוב וח' רוב עדיף ותו למ"ש מהרי"ט הא דאמרי' רובא וחזקה רוב' עדיף היינו דוק' חזקה שאינו באה לא מכח סברי' ולא מכח רובא אבל חזקה דבאה מכח סברי' דחשוב כעדים דאנן סהדי כו' דלא מרחמ' אלא על בנה הך חזקה עדיפ' מרוב' ואזלי' בתר חזקה להתיר עכ"ל ולפי"ז א"ש דוודאי שפיר כתבו דמהני ברי נגד חזקה היינו משום דבאמת יש לנו ס' רק התורה אמרה דניזל בתר חזקה למאן דמסופק אבל למאן דאינו מסופק לא משא"כ הך חזקה דחשיב כעדים לא מהני בזה הברי של הבע"ד וכ"כ השיטה מקובצת בסוף כתובות בטעמ' דלא אמרי' קבוע גבי רוב מצויין אצל שחיטה ואזלי לגבי' משום דהוי רוב מכח סברי' דאלים מאוד ע"ש ולפ"ז א"ש קושייתינו דה"ק ואזד' ר"י לטעמי' מדחזינן דסו"ש ולא מהני ברי של הבע"ד פ"כ דהך ח' אלים מאוד והוי כוודאי ואלים טובא מרוב וממיל' כ"ש דמהני לענין יוחסין דאף דבעי' תרי רובא היינו דמעלה עשו ביוחסין מדרבנן דלא למיזל בתר רובא משום דמצד הסברי' ספק הוא ולכן ביוחסין החמירו משא"כ בהך ח' דמוכח מהא דסו"ש דהוי כוודאי כ"ש דמהני לענין יוחסין ושפיר הוי כ"ש מהנ"ל דחזינן דל"מ ברי והוחזק עלי' וכנ"ל:

ועדיין יש דברים בגו לפימ"ש הפנ"י בכתובות דף ק"ב ובקו"א שם וז"ל דהטעם דאין עונשין כו' עד שיקבלו התראה דאי לאו שקיבל התראה א"א לענשו כו' דמצי למימר שיודעין בבירור כו' ואע"ג דאזלינן בתר רובא וחזק' כו' אפ"ה א"א להרוג כו' משא"כ לאחר שמתרין בהם כו' כיון שמוקמינן בעיני כל אדם בא"א ודאית דהתורה הזהיר' על אותה ח' כוודאי והן קיבלו התראה א"כ בדינא קמיקטלא עכ"ל וכעין זה כ' עוד בגיטין י"ז ע"ש וא"כ לפי סברא זו א"ש הא דסו"ש כאן ולא שייך ברי מאחר דע"כ מיירי בהתירו עצמן למיתה וא"כ עדיין מאי ראי' לטעמי' דהך ח' עדיף משאר חזקות ואי משום דלא מהני ברי הוא מטעם אחר שקבלו התראה אמנם באמת הגם שהפנ"י כ' סתמא דאין מלקין ולא הורגין בלי קבלת התראה וכ"כ הלח"מ בפי"ב מה' סנהדרין אין זה מוסכם כמו שהביא בס' ברוך טעם דף מ"ב ע"א משמעות הרמב"ם פ"ב מה' שבועות הי"ב והתומים בסי' ל"ח ובתשובת חוט השני סי' י"ז דפשיטא להו להגאונים דדוקא לענין מיתה בעי' קבלת התראה ולא לענין מלקות והסברא נותן כך דהא התיר עצמו למיתה ילפי' בסנהדרין מ"א מיומת המת ותוס' שם ד"ה תנינהו כו' דליכא למילף מלקות

ממיתה לענין התראה ע"ש ובפרט לטעמי' דר' יוחנן דס"ל בפ' אלו נערות דלא ילפי' מלקות ממיתה.

וממילא התיישב ע"נ קו' מהרי"ק הנ"ל דמהא דסוקלין ושורפין לא אשמעי' מלקין עדיין דס"ד דוקא סוקלין ושורפין דצריך היתר עצמו למיתה לכך לא מהני ברי נגד החזקה וקבלת התראה אבל לענין מלקות דא"צ קבלת התראה ס"ד דאין מלקין על החזקות משום דברי עדיף מח' לגבי נפשיי' וע"כ קמ"ל ר' יוחנן דגם מלקין על החזקות וממילא א"ש ג"כ הקו' דר"ל נמי לא פליג אהאי עובדא דבאה לירושלים דהתם לענין מיתה דוודאי הי' בקבלת התראה ל"מ ברי נגד החזקה רק לענין מלקות לא ס"ל כר' יוחנן ושפיר קאמר ואזדא ר' יוחנן לטעמי' דמאחר דאמר תרתי מלקין כו' וסוקלין ושורפין כו' וק' קו' מהרי"ק ע"כ דבא לאשמעינן דאף לענין מלקות דא"צ קבלת התראה מ"מ ל"מ ברי אף דבשאר חזקה מצי למטען ברי ע"כ מטעם הנ"ל דחזקה דכאן אלימא טובא דהוי כוודאי וממילא גם לענין יוחסין מהני אף דרוב לא מהני הך ח' עדיפא מרוב וכנ"ל אבל ר"ל ס"ל דדוקא סוקלין כו' דהחזקה אינה נחשבת כוודאי ולא מלקין עלי' דמצי למטען ברי ולכן גם לענין יוחסין לא מהני דלא עדיף מרוב דמעלה משו ביוחסין דדוקא תרי רובא בעינן כנ"ל נכון.

וכאשר זכינו לזה נוכל לומר יותר דגם אהא דהוחזקה נדה בשכינותי' כו' אין ר"ל חולק כלל ודוקא על ר' יוחנן קאמר דאזיל לטעמי' עפי"מ שהקשה בתשו' רמ"א סי' ב' על הלשון בעלה לוקה עלי' דהול"ל דהיא עצמה תלקה משום נדה כשנזקקה לבעלה ואי' ב' תירוצים א' דדוקא בעלה כו' אבל לגבי דידה אם יודעת בעצמה שאינה טמאה כו' אינה לוקה בי' דאדרבא לרבותא נקט לא מיבעי' היא עצמה דפשיטא דלוקה מאחר שהחזיק' עצמה אלא אפי' הבעל כו' א"ה לוקה וע' בכור שור החזיק כתי' ב' ע"ש והנה לדברינו לעיל מובן תי' הא' דאף אי נאמר דלענין אי' לא מהני אמתלא מאחר שעשתה מעשה ולבשה בגדי נדותה כמ"ש הפוסקים מ"מ לענין מלקות א"א להלקות אותה מאחר שהיא יודעת האמת בבירור ותוכל לטעון ברי אח"כ דמהני נגד החזקה ומעתה נוכל לומר דר"ל ס"ל כתי' א' דהיא באמת אינה לוקה דברי מהני והך חזקה לא אלים משאר חזקה ולענין סוקלין ושורפין שאני מאחר שיש קבלת התראה לכך ל"מ ברי אבל לענין יוחסין דבעי' תרי רובא לא מהני החזקה אבל ר' יוחנן ע"כ ס"ל כפי' ב' דאל"כ יקשה קו' מהרי"ק ל"ל תרתי ולמה האריך בלישני' כ"כ ע"כ דבא לאשמעינן בזה דלא מהני ברי וא"כ ע"כ ס"ל דגם האשה לוקה ולכך קמ"ל דמלקין לשניהם על החזקות וא"כ ע"כ הטעם הוא כנ"ל דהך ח' אלים משאר חזקות ומרוב והוי כוודאי ולכך שפיר קאמר ואזדא ר' יוחנן לטעמי' דממימרא דר' יוחנן נשמע כן אבל אהני דינים אין חולק ר"ל כלל:

והנה עד כה הארכנו ליישב להני פוסקים דס"ל דלענין מלקות א"צ התיר עצמו למיתה אבל לשיטת הלח"מ הנ"ל דאין חילוק בין מלקות למיתה לענין קבלת התראה עדיין קשה הקושיות הנ"ל ועכנ"ל ליישב הכל הקו' הנ"ל בדרך אחר עפימ"ש הרמ"א שם במוסגר וז"ל או שיש לחלק בין ח' נדות דמוקמינן לה אחזקת טהרה לח' עריות דלא הי' להם חזקת היתר מעולם עכ"ל וממילא מיושב דאין ר"ל חולק כלל על האי מעשה שבאה לירושלים דלא הי' שום חזקה תחלה לכך מהני ח' כרוכין אחרי' משא"כ במתני' דכאן דמיירי ביצא הוא ואשתו למדה"י והוחזקו בלא בנים ועת' בא ואמר אלו בני ס"ל לר"ל דלא מהני הך ח' כ"כ במקום שיש חזקה המתנגדת ולכך ליוחסין לא וממילא א"ש קו' מהרי"ק דמהא דסוקלין ושורפין בכה"ג דמייתי המעשה ודינא דר' יודא דאיירי בדליכא חזקה מעיקר' כנגד לא היינו יודעין דינא דמלקין בנדה דהי' לה חזקת טהרה מעיקרא ולא אלים החזקה כ"כ נגד חזקה דמעיקרא לכן קמ"ל ר"י דגם מלקין בכה"ג דנדה אף שהי' חזקה מעיקרא מ"מ אלים טובא הך חזקה דהוחזקה לעשות כוודאי כמו שכתבתי ומלקין אסי' נגד חזקה דמעיקרא דכמאן דליתא חשוב לגבי הך חזקה דאלימא כ"כ כוודאי והיינו דקאמר ואזדא ר' יוחנן לטעמי' דס"ל ג"כ מלקין וע"כ קמ"ל בתרתי לומר אף בכה"ג שיש חזקה המתנגדת כהאי דהוחזקה נדה דמייתי אח"כ דע"כ ר' יוחנן בכה"ג בא לאשמעינן דאל"כ הוי ייתור לשון וכנ"ל וא"כ מאחר דע"כ ר' יוחנן ס"ל דהח' כוודאי פשיטא דמהני גם לענין יוחסין כנ"ל.

והנה תוס' פירשו דמ"ש אבל ליוחסין לא היינו לענין ליסקל ולישרף ע"י והנה לכאורה לפי סברתם וודאי ק' וכי יחלוק ר"ל על האי מעשה שבאה לירושלים כו' וסוקלים כו' דמעשה רב אמנם לדברינו א"ש דדוקא במתני' חולק ר"ל מאחר שהי' ח' דמעיקרא ולכן לא אלימא הך חזקה כ"כ במקום חזקה דמעיקרא לסקול ולישרף על ידו משא"כ בהאי אשה שבאה לירושלים דלא היו שם שום חזקה מעיקרא גם ר"ל מודה דמהני הח' דכרוכין על ידה כנ"ל.

שוב ראיתי בחוט השני סי' י"ז הביא הירושלמי איתפלגון ר"י ורשב"ל ר"י אמר הורגין על הח' ורשב"ל אמר אין הורגין כו' ר' יוסי כו' כ"ע מודי שהורגין ומה פלוני בשריפה כו' רשב"ל סובר כשם שהורגין כו' וא"כ לר' יוסי מבואר דר"ל סובר יותר מר' יוחנן דגם שורפין ולדברינו לעיל י"ל דאין כאן פלוגתא דתחלה מיירי כגוונא דמתני' כשיש ח' לנגד ולכך ס"ל לר"ל דאין הורגין כו' ור' יוסי מיירי כגוונא דמעשה שהביא בגמ' שלא הי' חזקה לנגד ומחמיר ר"ל דגם שורפין ולפרש פלוגתת ר"י ור"ל בענין שורפין מאחר דשניהם מודים דהורגין נ"ל בפשיטות דשורפין היינו באב ובתו ובהאי דאיש ואשתו כו'

וס"ל לר' יוחנן דוודאי ח' דכרוכין אחרי האם חזקה אלימתא וכוודאי חשוב והורגין עליו כהאי מעשה שבאה לירושלים אבל לגבי אב לומר שבתו היא ל"ש כ"כ החזקה דכרוכין ובאמת יש בזה פלוגתת הפוסקים וא"ל דמ"מ הול"ל שורפין דמאחר דאיש ואשתו הם וא"כ בת אשתו בשריפה ז"א דאיש ואשתו באו מנ"ל שהם איש מאשתו הא הרמב"ם כ' לענין איש ואשתו דבעינן שלשים יום דוקא אף שהרמב"ם מיירי התם לגבי אחריני ע"ש מ"מ שפיר י"ל בסברת ר' יוחנן דס"ל דוקא כרוכין הוי חזקה אלימתא אבל חזקה כה"ג מאחר שנוהגין כאיש ואשתו לומר שוודאי היא נשואה לו זה לא הוי ח' אלימתא כ"כ דהרבה רשיעי שמחזיקין לעצמן קדשות ולכך לא הוי ח' כ"כ ואין שורפין כו' ועכ"פ מבואר מהירושלמי הנ"ל כמו שכתבתי ונכון הדבר לומר דר"ל אינו חולק על הני דינים וכנ"ל [בשושנת העמקי' דף כ"ז ע"ב הקשה באיש ואשתו שבאו ממדה"י למה הבן נסקל הא בלא"ה א"א היא וא"כ הוי בין מיתה למיתה וז"א דמנ"ל בראי' ברורה דא"א הוא דלמא היא זונה שלו רק מאחר חזקה וא"כ בכל ענין בעי' למסמך על החזקה].

ועפי"ז נ"ל ליישב מה דק' על ר"י ור"ל דפליגי בסברות הפוכות לענין יוחסין ס"ל לר"י דהח' אלים ולר"ל לא מהני לענין שריפת תרומה איפכא והפנ"י עמד בזה וכ' דלא תלי חדא באידך כלל ולא נקט לה רק אגב גררא וזה דוחק וגם דק' ממ"נ אם הך חזקה דלקמן עדיפא מח' דהכא מ"ט דר' יוחנן ואם כאן עדיף מנ"ל דר"ל תצטרך לומר דפליגי בסברות הפוכות ועכנלנ"ד דאדרבא הא בהא תליא בשנבין תחלה במאי קמפלגי ר"י ור"ל לענין שריפת תרומה אי שורפין על החזקה ונ"ל דהנה יש מחלוקת בין תוס' והרא"ש בסוגיא דתקפו כהן דהרא"ש ס"ל דמה שהתורה התירה ואמרה למיזל בתר רובא לאו למחשבי' כוודאי דבאמת ספק הוא רק ספק זה התורה התירה אבל תוס' ס"ל דרוב כוודאי נחשב וע' בספר החינוך בהקדמה כ' דסברא הוא למיזל בתר רוב וכ"מ בתוס' חולין ס"ו כמו שאבאר לקמן אי"ה ובזה פליגי דר"י ס"ל כהרא"ש ולכן מאחר דרוב לאו כוודאי נחשב החמירו חז"ל לענין שריפת תרומה דאין לשרוף על הספק אבל ר"ל ס"ל כהתוס' דלא חשוב בגדר ספק כלל רק כוודאי נחשב ולכן לא החמירו אז גם לענין שריפת תרומה עוד יש נ"מ בין הני שיטות לענין דינא בהא דאמרי' דליוחסין בעי' תרי רובא ולא מהני חד רוב דאליב' דר' יוחנן הסבר' פשוטה דרוב נמי ספק הוא וכמו לענין שריפת תרומה ונ"מ בדאיכ' רוב וחזקה מצד הסבר' דכתבנו לעיל דח' כה"ג נחשב כוודאי ודאי מהני גם לענין יוחסין דהא לשיטתו אמרינן דמה שהחמירו ביוחסין דל"מ רוב היינו משום דלאו כוודאי היא אבל ח' שהוא כוודאי כה"ג דסוגיין מהני גם ביוחסין אבל ר"ל דס"ל דכל רוב שבתורה כוודאי הוא ואעפי"כ החמירו חז"ל לענין יוחסין דלא אזלינן בתר רובא ממיל'

גם אי איכ' חזקה ורוב' שנחשב כוודאי אעפי"כ הסבר' נותן דל"מ לענין יוחסין דהא שאר רוב נמי וודאי הוא ואפ"ה גזרו חז"ל ביוחסין ולפי"ז א"ש דר"י ור"ל לטעמי' אזלי דמאחר דסובר ר' יוחנן אין שורפין כו' מטעם דרוב לא נחשב כוודאי לכן ס"ל דליוחסין מהני האי ח' דכרוכין דנחשב כוודאי ועדיף משאר רוב אבל ר"ל דס"ל שורפין כו' א"כ מוכח דס"ל דרוב כוודאי נחשב ואפ"ה ביוחסין לא מהני רוב א"כ אף דהאי ח' דכרוכין כוודאי נחשב מ"מ לא מהני לענין יוחסין ובעי' דוק' ב' רובא ולפי האמור י"ל שפיר דר"ל לא פליג כלל אהני דינים דלענין מלקין וסוקלין ושורפין וודאי מהני הך חזקה וכנ"ל רק שאני לענין יוחסין וכנ"ל ואין להקשות דלפי"ז יהי' סיפא דר"י דאין שורפי' על החזקה אינו דומה לחזקות דריש' זו אינה קושיא דהא ראינו דהמהרי"ק גם מלקין על הח' ס"ל דלא דמי להחזקות דסוקלין ושורפין ואף שחלקתי עליו לעיל היינו דהכל כדמפרש אח"כ אי אילו החזקות וא"כ גם לענין שריפת תרומה דמפרש איזו חזקה דהיינו רוב תינוקת וודאי לא אלים כהני חזקות דכרוכין וכמש"ל:

סימן ו

לה"ה הרבני המופלג מהו' ישעי' סג"ל ני' מהידאלמאש .

ע"ד השאלה א' שדר עם אשתו יותר מיי שנים ולא ילדה ורוצה לגרשה והיא איש אמוד הנה הב"ש בסי' א' סק"ו ז' כ' דעכשיו אין כופין אותו להוציא מב' טעמי' א' דבח"ל הוא דלכמ' פוסקים אין כופין ועוד עפ"י הגמ' דפ' חזקת הבתים דמיום שפשטה מלכות כו' דין הוא שנגזור כו' שלא ליש' כו' ואם הוא רוצה לגרשה יוכל לכוף אותה בע"כ דבמקום מצוה לא גזא רגמ"ה ולכאורה קשה דאם אין כופין הבעל אף שעליו המצוה דפ"ו וכל שיש מצוה הו"ל לכוף אותו ומ"מ אין כופין כנ"ל כ"ש שלא לכוף האשה דלא מיפקד' וע' בט"ז שם והנה בטעם שהביא הב"ש דבח"ל אין כופין ע' ברא"ש יבמות ס"ד ובשו"ת חכם צבי ומ"ש ע"ז בקרבן נתנאל ואנכי לא הבנתי הענין כלל לפי פשוטו דהכונה שי"ל דעון ח"ל גרם לו שלא זכה להיבנות ובכה"ג אין כופין כשיש לתלות בעון כו' דא"כ גם בא"י למה כופין להוציא הא יש גם שאר עונות ואדם אין צדיק כו' וא"כ דלמא איזה עון גרם לו שלא זכה להיבנות ודוחק גדול לאוקמי בצדיק גמור דוקא הוא שכופין להוציא בא"י ובלא"ה ק' הא בשלהי מ"ק אמרי' בני חיי ומזוני לאו בזכות' כו' ולכאו' י"ל כמ"ש תוס' בשבת קנ"ו דזכות גדול מועיל לבטל המזל כ"כ י"ל להיפוך עון גדול גורם העונש וח"ל הוי עון גדול רק לא מצאתי בשום מקום שיהי' ישיבת ח"ל עון גדול הגם שי"ל ביוצא מא"י לח"ל הוי חטא גדול כמו שאמר דהע"ה כי גרשוני כו' אבל מי שנולד בח"ל ויושב

שם לא מצאתי שיהי' אפי' חטא קטן וכ"ש לקרותו עון גדול כ"כ ע' ברמב"ם פ"ה מה' מלכים ואפשר להבין בזה דהא צ"ל מ"ש לאו בזכות' כו' הא קרא כתיב אם בחוקותי כו' ונתתי גשמיכם כו' לא יהי' בך עקר כו' ואפשר לומר דהתם על הכלל כולו נאמר משא"כ באיש פרטי א' לא אלים זכותי' דיחיד כ"כ להיות תולה בו בני ח"מ רק במזל ויותר י"ל דהא דלאו בזכותא כו' אלא במזל' כו' היינו דוקא בח"ל כדאית' בסוף כתובות כל מי שדר בח"ל דומה כמי שאין לו כו' והיינו משום שמתנהג עפ"י המזל בין האו"ה אשר חלק כו' משא"כ בא"י ארץ אשר ה' דורש אותה תמיד כו' ומתנהג בהשגחה פרטיית התם בזכות' תליא וכל הברכות שבתוה"ק בא"י נאמרו ולפ"ז י"ל היינו דקאמר ללמדך שאין ישיבת ח"ל כו' אין הכונה מחמת עון ישיבת ח"ל רק ה"ק דבח"ל עפ"י המזל אין לו בנים אבל כשיעלה לא"י יוכל להיות שיגרום הזכות שיהי' לו בנים וזה נ"ל דפת הרמב"ן בפי' התורה בפ' לך לך שכ' דבאמת האי דינא גם בח"ל הוא רק אם עלה לא"י אז אין עולה ישיבת ח"ל די"ל זכותא דא"י יגרום שיוליד וצריך להמתין עוד י' שנים והיינו כנ"ל.

ובאמת גם רש"י בחומש שם פי' דדוקא באברהם אבינו ע"ה לא עלה לו ישיבת ח"ל כו' וצ"ל דרש"י בגמ' יבמות דמפרש לה אכ"ע היינו דוקא לפי הס"ד דיליף ממש מאברהם אבל למאי דמסיק דאאע"ה עקור הי' וליכא למילף מיני' רק מייתור' דקרא די לן למילף המתנת י' שנים ולא לענין שאין ישיבת ח"ל עולה כו' אח"כ מצאתי במזרחי על התורה שכ"כ ע"ש (וע"ש בקרבן נתנאל על השגת הח"צ על הרא"ש דמשמע דבח"ל רשאי לבטל ובאמת זה תליא בשינוי הנוסחאות דבגמ' דידן לא נאמר בבריית' איש רשאי לבטל ול"ל כדבריו אבל בריי"ף ורא"ש גריס הכי בבריית' ע"ש (אחר כותבי זה ראיתי באברבנאל פ' ואתחנן שהביא י"מ דהא דבני חיי ומזוני כו' היינו דוקא בח"ל ודחה זה ע"ש שהאריך בזה):

והנה האיר השי"ת את עיני לפרש דעת הפוסקים דת"ל אינו עולה מן המנין בשגם כבר תמה ברא"ש פ"ז הא אלפים מולידים בח"ל וגם קושייתנו דאי נימא שכל שיש לתלות בגרם העון לא יוציא א"כ גם בא"י נמי עכנ"ל דתליא בפלוגת' דהרמב"ם פ"ה מה' מלכים פסק כר' אלעזר דסוף כתובות דכל השוכן בח"ל עונותיו נמחלין והלח"מ תמה ע"ז דהא רבינ' לא ס"ל הכי ולפ"ז א"ש דאנן הכי קאמרינן דבח"ל אין צריך להוציא די"ל עונותיו גרמו שאינו מוליד ולא יועיל בנשואי אחרת אבל כשיעלה לא"י עונותיו נמחלין יהי' לו בנים וא"ש ג"כ הקו' שהקשיתי דאין ישיבת ח"ל עון כלל ולהנ"ל א"ש דהכונה באמת על שאר עונות ולא נמחלו לו בהיותו יושב בח"ל וכשיעלה לא"י יהי' עונותיו נמחלין ויהי' לו בנים וכבר השרישנו הרמב"ם בה' תשובה דענין העונש על העבירות אינו תלוי

בדעת האדם כי פלס ומאזני משפט לה' הוא איך האדם נידון על מעשיו במדה כנגד מדה כפי עונו ולכן שפיר י"ל שיש לו עון כזה המעכב אצלו הלידה והיינו כ"ז ששוכן בח"ל וכשיעלה לא"י ממילא כל עונותיו נמחלין ולפי"ז י"ל דהני פוסקים ס"ל כשיטת הרמב"ם הנ"ל והחולקים ס"ל כמ"ש הלח"מ שם לפסוק כרבינ' דהאי בסובלי חלאים כו' וא"כ אין מקום לתלות בח"ל רק דוקא באאע"ה כפירש"י הנ"ל או כמו שכתבתי לפי' הרמב"ן הנ"ל:

והנה בטעם ב' שכ' הב"ש הנ"ל מהאי דסוף פ' חזקת דדין הי' שנגזור על עצמינו שלא לישא נשים אלא שאין רוב הצבור יכולין לעמוד וע' בשו"ת מהר"י מינץ סי' יו"ד ולא הבנתי מאי ראי' מהתם דאמר בהדי' הטעם שרצו לגזור משום מלכות יון גזרה שלא לפסוק בתורה ומצות משא"כ עתה ב"ה מניחין אותנו לקיים כל המצות מאי סבר' לבטל מצות פ"ו ובלא"ה צריך להבין עיקר הראי' מהתם דוודאי אם הי' חז"ל גוזרין גזירה שלא לישא נשים לא הי' אי' ביטול פ"ו דיכולין חז"ל לתקן בשב ואל תעשה אבל עתה שבאמת לא גזרו חז"ל בזה א"כ נשאר המצוה דפ"ו על מקומה דומה לזה תק"ש בשבת דאי לא גזרו חז"ל מי שלא רצה לתקוע בשבת מכין אותו עד שת"נ כמו כל מ"ע ואחר שגזרו אסור לתקוע ומאי ראי' ממה שרצו חז"ל ולח עשו הא מאחר שלא תיקנו נשאר כד"ת ואפשר לפרש בזה דהנה התוס' בב"ב שם הקשו על מה שרצו לגזור שלא לישא נשים האיכא מצות פ"ו ודברים לכאורה תמוהין הא מבואר ביבמות דכל שב וא"ת שכח ביד חכמים לתקן נגד מ"ע דאו' והא נמי שוא"ת הוא אך באמת דברי תוס' מזוקקין עפימ"ש המג"א בסי' תקפ"ו דמה"ט אמרי' הטעם בתק"ש בשבת שמא יעבירנו ולא משום שיתקן כלי שיר דא"כ לא יתקעו לעולם וכה"ג לא עשו חז"ל בשום מקום לעקור המצוה לגמרי והיינו דהקשו תוס' דאיך רצו לגזור שלא לישא נשים דא"כ הי' עוקרין המצוה לגמרי וכעין זה אסי' בשוא"ת אינם מתקנים וע"כ תירצו דמיירי ביש לו בנים ולא עקרו לגמרי והנה המרדכי והאגודה ע"כ לא ס"ל כדברי תוס' הנ"ל וכמ"ש מהר"י מינץ סי' יו"ד רק דס"ל להני פוסקים דכל שיש איזה טעם וסבר' מצינן לבטל מ"ע דפ"ו כעין בן זומא שאמר מה אעשה שנפשי חשקה כו' ושפיר סמכו הפו' הנ"ל אהך סוגי' דפ' חזקת דאף שהשת' לא גזרו חז"ל מ"מ עכ"פ יש לסמוך בזה שלא לכוף הבעל דאי איתא דמ"פ דפ"ו אלים כ"כ לא הי' יכולין לגזור כלל לעקור המ"ע לגמרי אלא דבאמת אינו מובן דהוי דוקא מכח קושי' דוודאי פ"ו מצוה רבה וגדול עונש המבטל' ומבן זומא אין ראי' דאונס רחמנ' פטרי' וה"ק מה אעשה כי אנוס אני שנפשי חשקה בתורה עד שא"א לי בשום אופן להפנות לעסוק בטיפול אשה ובנים וגם בעיקר קושי' התוס' הנ"ל איך רצו חז"ל לגזור שלא לישא

האיכא עשה דפ"ו הי' נ"ל עפימ"ש בש"ע סי' רל"א וסי' ר"מ דעיקר מצות פ"ו שיהיו לו בנים עוסקים בתורה ומקיימי מצות כו' ומאחר שאז הי' הגזיר' ב"מ שלא לעסוק בתורה ושלא לקיים מצות א"כ ל"ש המצו' כלל בכונה זו ע"כ רצו לגזור שלא לישא כו' (ואין ראי' מחזקי' דהתם הוי ענין ידיעה ובחירה דבכל המצות צריך לילך בדרך הבחיר' ולא בידיעה והיינו כבשי דרחמנ' כו' כמ"ש הרמב"ם כי לא מחשבותי כו' אף דחזקי' חזה ברוה"ק חכם עדיף מנביא כו' מ"מ לענין מצות צריך רק לקיים כסי הבחירה משא"כ כשיש מכריחין דל"ש בחירה והבן זה) ויהי' איך שיהי' קשה קושייתינו הראשונ' דמאי ראי' מהאי דפ' חזקת דבשעת הגזירה דמלכות נשנית משא"כ בזה"ז שמניחין אותנו לקיים כל המצות ודוחק לומר שחשש גם אלעתיד משום שבידם אנו מסורים ח"ו.

ועכנ"ל. זהו דעת הב"ש דס"ל דבאמת טעמים הללו אינם טעם כעיקר לסמוך ע"ז לבטל מצות פ"ו רק דהני פו' הכי קאמרו דמה"ט העלימו חכמים את עיניהם שלא לכוף את הבעל כי הבעל יוכל להתנצל א"ע בהני טעמי שיאמר שבח"ל עון ח"ל גורם או שיאמר אמתל' מחמת דין היא כו' ולכן אף שבכל מצות על הב"ד מוטל לכוף לבר ישראל שאינו רוצה לקיים המצוה מכין אותו כו' אבל במצות ס"ו שיוכל להתנצל כנ"ל העלימו את עיניה' אבל אם הבעל דורש האמת כי המצוה מוטלת עליו וודאי יוכל לכוף את האשה וכן משמע מלשון הב"ש להדי' בסוף סי' בנ"ד אך הרבה פוסקים חולקים ע"ד הב"ש הנ"ל וס"ל שאין לכוף את האשה מחמת חר"ג ובאמת יש להסתפק בזה הרבה חדא דלמא גזר רגמ"ה גם במקום מצוה ועוד דלמא כדעת הפוסקים הנ"ל די"ל דעון ח"ל גורם או מחמת דין הוא כו' וע' בנוב"י מ"ק סי' א' ובשו"ת גבעת פנחס סי' ב' שהחליטו שאין לכוף את האשה בע"כ רק לעשות דרך פשרה בממון רק מ"ש בשו"ת גב"פ דמאחר דקיי"ל בי"ד סי' קנ"ו שא"צ לפזר ממון בעד המצוה יותר מחומש כ"כ הכא לענ"ד לא דמי לשאר מצוה דשאני פ"ו דמצוה רבה הוא ומוכרין ס"ת לישא אשה ועוד דהוי מצוה כל ימיו וגם בג"פ מסיים שם שצריך לפשר עמה לרצותה כפי עשרו:

היוצא לנו מכ"ז שאם הבעל רוצה לגרש את אשתו ששהה עמה עשר שנים ולא ילדה וודאי מצוה רבה קעביד וח"ו למנוע אותו מזה וילכו לפני רב מובהק לפשר אותם בענין עסק ממון לרצותה במלת' דשוויי' לתרוויי' ויגרשנה כדמו"י.

אחר כותבי זה עיינתי בס' בגדי כהונה והביא ג"כ שו"ת מעיל צדקה. והגאון הנ"ל הק' הכ' קושיות חמורות שהקשיתי א' על טעם הראשון דעון ח"ל גורם דא"כ גם בא"י כמה עונות יש ועל הטעם הב' הא עתה מניחין אותנו לעסוק במצות ע"ש אך מה שהוכיח בבגדי כהונה שא"צ ליתן עבור זה אפי' חומש דגרע זה משאר מצות והביא ראי' דשאר

מצו' לכ"ע מכין עד שת"נ ולענין שהיה י' שנים איכא פלוגת' אי כופין להוציא ת"ש ולא הבנתי ראייתו דוודאי מצות פ"ו גדולה למאוד וגם בכה"ג כופין רק התם הפלוגת' בדרך זה דהא משום פ"ו הא יוכל לישא אחרת עלי' ולא לגרש את זאת וא"צ לכופו לגרשה רק מחמת דלמא לא מצי למיקם בסופו קיי' ועד דאגוד כו' לא יהבא לי' כו' לכך הוי הפלוגת' אי כופין להוציא זאת ולמ"ד אין כופין ס"ל מה"ט אין כופין ומשום המצות יוכל לומר ישא אחר' עלי' כנ"ל וז"ה.

סימן ז

להנ"ל

וע"ד השאלה שמעלתו חייב לגיסו ג' מאות זהו' זה איזה שנים ואמר גיסו שמעלתו ילמד אחר פטירתו משניות וסירב בכך כי מי יודע כו' ע"כ אמר לו שילמוד בחייו עבורו אם יש מקום לזה הנה הב"י בססי' רמ"ו בזה"ל העוסק בתורה קודם שיעסוק יוכל להתנות שיעסוק חבירו בסחורה ויטול חלק מלמודו כמו יששכר וזבולין אבל אחר שעסק כבר ונותן לו בשביל ממון אינו כלום אם יתן איש כל הון ביתו כו' וזה ענין הלל ושבנא כדאית' בפ' הי' נוטל כ"א ומסתבר' שהעוסק אבר שכבר בטל חלקו כ"כ המפורשים עכ"ל והנה לפי"ז מבואר דיוכל העשיר לומר להלמדן הילך מעות להתפרנס ויהי' חלקי בלימודך אמנם נ"ל דהיינו דוקא בנותן לו מעות וכדומה כעת קודם הלימוד אבל בכה"ג דנ"ד שכבר הלו' לו היא דעת הרבה פוסקים בח"מ סי' ר"ד וכמשמעות הסוגי' דהמקדש במלו' ושוין במכר דלא קנה במלוה להוצאה ניתנה ולכן דבר פשוט דלהני פו' א"א להקנות לו חלק בלימודו עבור ההלואה הקודמת כנ"ל ואל תשיבני דא"כ גם בנותן לו מעות עתה יקשה איך קונה חלק הלימוד העתיד לבא הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דהא קיי"ל דשיעבוד מועיל וא"כ א"ש דהלומד משעבד גופו לזה (כדאית' בח"מ סי' קע"ו סעי' ג' ע"ש ברמ"א) ויותר י"ל בזה דהא צריך להבין סברת רבינו ירוחם הגם שהוצי' כן מסוגי' הגמ' דסוטה כ"א הנ"ל מ"מ צריך טעם מה נשתנה קנין זה משאר קנינים דעדופי טפי לקנות מה שעבר מהעתיד לבא וכאן נהפוך הוא ועכנ"ל דהענין מה שיש לו חלק בלימודו הוא כדאמרי' ביבמות ה' ע"ב וא"כ ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה ולכן דוקא המצוה שמסייעו שעל ידו עשאו חבירו כגון שנותן לו מחי' כדי שיעסוק בתורה א"כ הוא גרם לחבירו הרוחה שיוכל לעסוק בתורה בהרוחה יש לו שכר כמותו וחלק בתורתו כלומד ממש אבל מה שהלמדן כבר למד בלי סיועו ולא הי' נטפל ומסייעו ללימודו רק

שעתה רוצה למכור לימודו עז"א אם יתן איש כו' ולא יוכל לעשות מו"מ בתוה"ק כנ"ל ולפ"ז ממילא בנ"ד דהני זוזי דהלואה כבר נאכלו וכלו ואינו חי' יותר במעות הללו וודאי לא חשיב נטפל ומסייע להלימוד וא"י לזכות בו כלל כנ"ל ברור ע"כ לפענ"ד זאת העצה אם העשיר איש מהימן הוא ישלם לו מעלתו ני' ואם אין לו יקח בהלואה ואח"כ יחזור ויתננו לו כעת עבור הלימוד שילמוד להבא כנ"ל ועוד ע' בח"מ סי' ס"ז.

סימן ח

לכבוד י"נ הרב המאוה"ג וכו' מוה' אברהם גלאזנער ני' אבדק"ק קלויזענבורג.

בענין האי עובדא במעשה שטותים של אשה אחת שבאו להתגרש כעת והרופ' העיד שאין בה שגעון רק מחמת איזה חולי פנימיות נחלש דעתה וכבר הורה אותנו אדמ"ו בחתם סופר בכמה מקומות דאין בדברי הרופא המעיד על גוף פרטי ממש שאומר רק בדדמי מלבד שאינו בר נאמנות אמנם בענין דברי שטותים שרואים ממנה עתה שאינה עוסקת בשום דבר מצרכי הבית ומקיימת מ"ש הבטלה מביא לידי שיעמום והולכת כל היום יחף ובשום אופן אינה רוצה לנעול מנעלים אפי' להדלקת נר ש"ק רק יושבת בפישוט רגלים נגד מדורת התנור בית החורף ופני' זועפים בכל עת כחולי מרה שחורה ר"ל וזה ג' שנים עוד קודם החתונה היתה מטורפת ויוצאת יחידי בלילה אבל עתה אינה עושית מעשים מכוערים ושגעונות רק הנ"ל:

והנה בהנך ג' או ד' סימני שוטה דריש חגיגה כ' הב"י בח"מ סי' ל"ה והש"ך בי"ד סי' א' ס"ק כ"ג דדוקא כשעושה כן בתמידות שדרכו בכך וע"כ שדעתו משובשת תמיד ואולי הכונה דאל"כ דייניגן לי' לעתים חלים וכו' והרמב"ם ס"ל דהני סימנים דתוספתא דריש חגיגה הנ"ל לדוגמא נאמרו וההי"ד שארי סימני שטותים מובהקין ופסק כן המחבר בח"מ סי' ל"ה שם אבל בי"ד סי' א' הנ"ל לא הביא רק הנך ד' סימנים דוקא ולכאו' נראה שדבריו סותרין שוב מצאתי שהעיר ע"ז בב"ש סי' קכ"א סק"ט ונדחק יעו"ש ולענ"ד דהמחבר ס"ל להכריע בזה דכבר כ' המהרי"ט חא"ע סי' ס"ז בענין דברי הרמב"ם שפוסל הפתאים ביותר דהיינו דוקא לענין עדות שבאין להעיד על מעשה העבר דצריך הבחנה ביותר משא"כ לשארי ענינים ולענ"ד להוסיף על דבריו דלכאורה צריך להבין בהך דחגיגה דקאמר איזה שוטה ופירש"י שפטור ממצות ומן העונש ואין קנינו קנין וכו' דאי נתחזק בסימנים אלו בחזקת שוטה היא וקשה גם אי לא נתחזק מ"מ יהי' כספק שוטה ובשלמא לענין חיוב מצות י"ל דחייב מספק עד שמוחזק בחזקת שוטה אבל לענין עונשין למה יענש מספק ולק"מ דכל זמן שלא הוחזק לשוטה בחזקת פקח הוא כאשר הי' תחלה

והתם בסמוך דקאמר אימר גנדאפס אחזי וכו' אין הכונה דספיקא הוא רק כעין שכ' הרשב"א גבי הנך אימר דספק דרוסה ואימר שגרונא דהוי כוודאי להקל כ"כ הכונה בהנך אימר דחגיגה בענין דהיינו דמוקמינן לי' בחזקת פקח כדמעיקרא ולכאורה קשה מדברי הרמב"ם והש"ע ה' גיטין סי' קכ"א לענין שיכור דספיקו להחמיר ולא מוקמינן אחזקת פקחות דז"א כמ"ש הרשב"א ביבמות דבהתחיל במעשה לבטל החזקה ולא מוקמינן אחזקה משא"כ בסתם שוטה דהיינו שנטרפה דעתו שפיר י"ל ח' פקחות ובזה י"ל דעת הרמב"ם לענין הסתאים ביותר אף דלית להו סימני שוטה מ"מ ספיקא הוא ובהנהו ליכא חזקה דהא מירי שמעולם המה כן משנולד וכמ"ש השמלה חדשה ושארי המפורשים דזהו ענין הפתאים וא"כ מעולם לא הי' להו חזקת פקחין (ומ"ש החתם סופר למה לא כ' הרמב"ם יראה לי וכו' לא הבנתי דהא לא מדעתו הוציא כן כמ"ש הפוסקים שדין זה נאמר בתשובת הרי"ף והעיטור ומסתמא קבלה הי' בידם).

ועדיין יש לחקור בזה דאף דפתי מלידה ליכא ח' עצמיית מ"מ רוב דעלמ' איכא שאינם שוטים רק למ"ש התבואת שור בסי' כ"ט ע"ד הרמ"א בסי' נ' דהרוב לא מהני מאחר שע"כ לא הוי מרוב' דעלמ' כעין רוב הנשאת בתולה יש לה קול יעו"ש כ"כ כאן יצא מרובא דעלמ' שאינם פתאים אמנם החוות דעת בסי' נ' תמה על דברי התבואת שור הנ"ל ומסיק דיש תרי רובא וכו' כ"כ נימא מ"מ ניזל בתר רובא דעלמ' דלאו שוטים ממש הם אמנם הא וודאי י"ל אף דאיכא רוב מ"מ לא חשוב רוב גמור דהא איכא ריעות' וכעין חזקה דאתרע דלא אלים כ"כ כשאר חזקה כ"כ בכאן לא אלים כשאר חזקה דאתי מכח רובא דאלים ביותר כמ"ש מהרי"ט וכאן אתרע הרוב עכ"פ כנלענ"ד וא"כ ממילא יש חילוק בעינן הפתאים בין לענין עדות דבאו להוציא ממון לא מהני דלא שייך חזקה מעליא כ"כ ואין מוציאין ממון מספיק' משא"כ לענין שחיט' דכאן החזקה דאבר מן החי נמי אתרע דשור שחוט לפניך כעין דברי הפנ"י ריש חולין ואף למ"ד דמחזיקין וכו' מ"מ לא אלים כשאר חזקות ולכן לא נאמרו כאן דיני הפתאים כנ"ל וממילא גם לענין הך דינא כשלא הוחזק בהני ג' או ד' סימני שוטה רק בשארי דברי שטותים לענין עדות הכריע המחבר לפסוק כהרמב"ם אף דהי' לו חזקת פקחים לא סמכינן אעדות להוציאה ממון מחזקתו דאתרע טובא חזקתו וגם רובא דעלמ' משא"כ כאן לענין שחיטה דהחזקה לא אלימ' כ"כ לא ס"ל להב"י לחוש לזה בספיק' וס"ל דוקא ד' דברים דמפורשים בגמ' ושלא לאסור מספק אדרב' סמכינן אחזקה וגם ארוב' אף דאתרע כנ"ל.

והנה לפי"ז לענין גיטין דוודאי מוציא מחזקת אשת איש י"ל דלכ"ע אין חילוק בין הנך ד' סי' שוטה לשאר סימנים ומה"ט בש"ע בסי' קכ"א לא מייתו שום סימן מסי' שוטה

וכ"מ בכל דיני הש"ע שם והיינו מטעם הנ"ל דבגט יש להחמיר שלא להוציי' מחזקת אשת איש אפי' בס' שוטה וא"צ דוקא הנך סימנים ולא סמכינן אחזקת פקחות וארוב' דעלמ' דאתרע לענין להוציא מחזקת אשת איש.

עתה נחזי בנ"ד האי אתתא שזה שגעונה לילך יחף דוקא אף דלא דמי למקרע כסותו דפי' הרמב"ם הולך ערום מ"מ מעניני שגעונות היא וגם מועט דיבורה ועסקה וכדומה ענינים שמורים שיצאה מגדר בר דעת ואנו מה כחינו לשקול בפלס הני ענינים של הרמב"ם הנ"ל דאפי' אינם הנך ד' דברים מ"מ שוטה חשוב ועכ"פ לדברינו ספק שוטה משוי לי' דיש להחמיר לענין גט כנ"ל:

אלא דבזה וודאי יש לחלק בין אשה לאיש דהא החרש אינו מוצי' וחרשת יוצאת בגט ובחתם סופר סי' ב' תמה בענין חרש דדומה לשוטה והא ל"ל הנך סימנים ובאמת הוא בקבלה כמ"ש הגאון ועיי' פירש"י בריש חגיגה דהכי קים להו דחרש שאינו שומע ואינו מדבר אינו בר דעת גם הקשה אי תנא חרש ל"ל שוטה וכתב לחלק הענינים ולפי ענ"ד גם להוסיף על דברי קדשו דדעת מתפרש בב' ענינים או קודם מעשה מחשב מה לעשות או מה שלא לעשות וזהו עיקר הבחירה כן על הדעת טוב ורע ומטעם זה נענש על המזיד על אשר הזיד ובמחשבה תחלה עלה וכ"כ חייב קרבן בשוגג וגלות כמ"ש הרמב"ם בה' שגגות על שהוא בר דעת והי' אפשר להזהר תחלה ולא שם אל לבו ומי שאינו בר דעת פטור דעושה בלי מחשבה תחלה וזה ענין החרש שאין לו דעת ומחשבה ולכן אין לו רצון מה לעשות ומה למנוע אבל בשעת המעשה שנזדמן אצלו יודע ומכיר בטוב מה הוא עושה דאינו שוטה גמור ולענין השוטה הוא בהיפוך ממש שיש לו מחשבה תחלה מה לעשות לפי דעת שגעון שלו אבל הוא עושה בהיפך מהראוי ואין רוצים לשמוע להפקחים שחושבים בדעתם השגעון שכן דוקא ראוי לעשות וממילא אין פנין חרש ושוטה במשקל אחד כנ"ל.

והנה בחרשת אמרינן בגמ' דהוי גט דגם שוטה הו"ל להיות מגורשת מידי דהוי אפקחת בע"כ מבואר הפשוטו דכל שבפקחת הוי בע"כ מהני גם בחרש מדאורייתא ולכאורה קשה למ"ש הרמב"ם דגיטין וקידושין הם בהיפוך זה מזה דהיינו בגט מעושה בדידי' פסול ובאשה כשר ובקידושין בע"כ באיש כשר ובאשה לא מהני וא"כ קשה אמתני' דחרש שנשא פקחות דאמרינן כשם שכנס ברמיזה דמאחר דלענין קידושין מהני בע"כ של הבעל ממילא הוי מדינא קידושי חרש קידושין והגט לא מועיל מד"ת דהא בעינן דעתו דוקא א"כ למה כשם שכנס ברמיזה כך מוצא הא י"ל דהקידושין מועילים מדאוריית' והגט אינו מועיל מידי.

תו קשה לי בסיפא נשתטה לא יוציא עולמית דהא קיי"ל בנולדו בו מומין שאין יכולה לדור עמו כופין אותו להוציא ובוודאי אין לך מום גדול מזה שנשתטה דאין אדם דר כו' וא"כ מאחר שהדין נותן לכופו למה צריך שיהי' בר דעת לענין הגירושין הא בהא תליא ולמה לא יוצא אמנם באמת לא קשה מידי דחילוק גדול יש בין אשה המתגרשת בע"כ דהיינו בע"כ ממש ובבעל אף במקום שכופין אותו להוציא מדמי בערכין לקרבנות דצ"ל לרצונו דהיינו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני וממילא בשוטה לא שייך הך כפי' שיאמר רוצה אני דאין לו רצון כלל ובזה א"ש ג"כ בריש' דהא כ' הראב"ד בריש פ"ד מה' אישות דגם הבעל שכפו אותו לקידושין צ"ל רוצה אני דמה"ט קידושי אחרת לא מהני מדאוריית' דלא שייך שיאמר רוצה אני דאין לו רצון ובשיטת המ"מ שם ודעימי' החולקין על הראב"ד בזה צל"ע טובא מהך מתניתין למה חרש שנשא פקחות כשם שכנס כו' וצ"ע.

והנה בד"מ סי' קי"ט כ' דחרשת גם בזה"ז כופין אותה להוציא דבכלל שוטה היא והוי כנולד בה מומין יעו"ש ובזה י"ל סי' הפלוגת' דר' יוחנן ב"ג דאמר כשם שחרשת יוצאה כו' כן האיש שנתחרש דהיינו מטעם הנ"ל דחרשת יוצאת דדמי לפקחת בע"כ וא"כ גם בנתחרש הוא כשנולד בו מום זה וודאי הוא ראוי מדינ' לכופו להוציאה וא"צ דעתו ודמי לדיני דחרשת ע"ז השיבו רבנן אינו דומה כו' לרצונו כו' היינו ממש כמו שאמרנו דאשה א"צ אפי' לרצונה כלומר במה שכופין אותה אין צריכה שתאמר רוצה אני כלל דזה נכלל בלשון לרצונו כמתניתין דעירוכין הנ"ל.

אבל האיש אף דכופין אותו מ"מ בעינן לרצונו שיאמר רוצה אני כנ"ל וחרש אין לו רצון ודעת כנ"ל.

והנה בנשתטית יש ג' סברות דלא תצא ב' מדאוריית' שאינה יודעת לשמור את גיטה משלחה וחוזרת ופירש"י שכן דרך השוטים שאין להם בושה ג' מדרבנן שאינה יכולה לשמור עצמה ובכל הני מקרי שוטה ונראה מבואר דהנך הם נגד ג' וד' סימני שוטה ממש מאבד מה שנותנים לו היינו שאינה יודעת לשמור גיטה משלחה וחוזרת בלי בושה היינו כי האי דמקרע כסותו הולך ערום שכ' הרמב"ם שאין לשוטה בושת (וע"ד אגדה אמרתי בהא דאין אדם חוטא אלא א"כ נכנס בו רוח שטות דהיינו שנסתלק הבושה ממנו ולהיפוך נאמר יראתי על פניכם זה הבושה וכו' לא במהרה הוא חוטא והיינו כמ"ש בחובת הלבבות שמצד הבושה איך תמרה אדוניך והוא עומד נגדך והיינו רוח שטות בלי בושה) ג' שאינה משמרת עצמה היינו כעין האי שיוצא יחידי בלילה ולן בבית הקברות

ובחרשת ליכא הנך ג' ולכך מתגרש' והיינו כנ"ל דאף דלא בר דעת הויא היינו בלי רצון ובחירה תחלה קודם מעשה והא לא בעינן רצונה כלל.

ולפ"ז במקום שאין אחד מהד' סימנים דשוטה י"ל דמודה כ"ע דגם שוטה מתגרשת ולא גרעה מחרשת וכ"ש בגזרה דאינה יכולה לשמור עצמה דהוי מדרבנן לא שייך זו לא"א כנ"ל דיש להתיר בספיק' רק מאן ספון וכו' בדבר שגדולי עולם לא עמדו על הדבר וכמ"ש אדמו"ר הגאון הקדוש זצ"ל בחתם סופר סי' ב' שאי אפשר להצטרף בזה מי שאינו בפנים כי בכ"ז אין לדיין רק מה שעיניו רואות דוקא בהרבה חקירות בדרישות ובחינה יפה וע"ז צריך להתפלל לעת מצוא שלא להכשל בדבר הלכה ח"ו השי"ת יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות הכ"ד ידי"נ.

סימן ט

וזאת שנית להרב הנ"ל

מכתבו היקר לנכון הגיעני ובעיקר' דמלתא עיינתי לפי קט שכלי כדת מה לעשות בעובד' דידן כי לפי הנראה האי אתתא בכלל ספק שוטה נחשבת כמו שכתבתי במכתבי לעיל והוא דבר שקשה מאוד לברר באותו מעמד שהיא עתה עד שתתרפ' ותשתפה לגמרי ועכ"פ ממילא אי אפשר לעשות כתקנת הב"ח בהשלשת הגט וכתובה והיתר ממאה רבנים כו' משום דלמא לאו שוטית היא ואין שום היתר להחר"ג עד שיגרשנה לגמרי וגם לגרשה ממש אי אפשר דדלמ' שוטה היא ע"כ הי' נלענ"ד לצאת ידי שניהם דהיינו באופן זה הבעל יתפשר עם אבי האשה על הכתובה וההתחייבות שיתן ואז יתן הבעל גט גמור ליד האשה ואחרי שיתן הגט ליד האשה וקריאת העדים הגט אחר הנתינה יחזור הרב הגט ליד הבעל והבעל ישליש אותו ביד שליח דדלמא שוטה היא וצריך לעשות כפי התקנה שאין להתיר בלי השלשת גט כו' וגם אחר כ"ז נעשה ג"כ כפי"ט שהוסיף עוד הנוב"י מ"ק סי' ג' מחמת החשש פקפוק של המשנה למלך ודעימי' שיקבל הבעל על עצמו בערבון שכאשר תשתפה האשה לגמרי ותחזור לבריאותה יהי' מחויב לכתוב עוד גט שני למוסרו או לשלחו ליד האשה.

ולענין אם גם בנ"ד צריך הבעל היתר מק' רבנים לכאו' לפימ"ש הב"ש בסי' א' ס"ק כ"א להתיר בספק הי' אפשר להתיר גם בנ"ד בלי ק' רבנים דדלמא לאו שוטה היא וכבר נתגרשה בגט גמור מיד הבעל לידה וגם נתן הכתובה והכל מדעתה וא"צ עוד היתר ק' רבנים אלא דיש לפקפק ע"ז מאחר דהך ספיק' עיקרו נובע מספיק' דאוריית' דאי לאו שוטה היא כבר נתגרשה ופנוי' הי' ואי שוטה היא אשת איש היא דוגמא למ"ש הפוסקים

דבכה"ג שיש ס' בדאוריית' ובדרבנן ספיקו להחמיר ואף דלענין האשה אין אנו רוצין לסמוך על האי גיטא לבד בהך נתינה מ"מ קשה מאוד למחשבי' לספק דרבנן בכה"ג ע"כ הדבר קשה להתיר בלי ק' רבנים כנהוג ועוד צריך לחזקה בהאי ספיקא אי לא חשוב ספק חסרון ידיעה דלומר שהוא חסרון ידיעה לכ"ע מנ"ל רק באמת לענ"ד בכה"ג אין לנו לחוש לזה דכבר הארכתי בתשובה דלעיל דבאמת לפי משמעות ש"ס ופוסקים כה"ג לאו בכלל שוטה נחשבת שלא תהי' בת גירושין רק לחומרא מחמרינן לומר דבכלל ספק שוטה נחשבת ועכ"פ אנן נחמיר לומר דגם ספיקא לא הוי רק כוודאי שוטה תחשב ועכ"פ הי' נלע"ד דמה"ט נמי הי' מקום להתיר גם בלי ק' רבנים באופן שכתבתי לעיל למסור תחלה הגט לידה ממש.

ולכאורה יש עוד מקום לפקפק לפי"מ שראיתי בנימוקי כתבי שו"ת אאמו"ר הגאון זצ"ל בשם הגאון בעל חתם סופר זצוק"ל בשאלה דמורדת שאי אפשר להתיר לבעל בגט שאין האשה מותרת להנשא בו מחשש שלא יאמרו קמו בי' רבנן דגיט' מעלי' הוא כדאמרינן ביבמות ל"א ע"א אלא דיש לחלק מאחר שאמרנו שאחרי נתינת הגט יטלנו הימנה וימסרנו ליד השליח אוש' מלתא כי לא נתגרשה עדיין עד שיתן השליח הגט לידה ובלא"ה לפי מה שכתבתי בסמוך באמת מדינא לאו שוטה היא ואין החשש גדול כ"כ אפי' תנשא בגט זה אח"כ ובכה"ג חילק אאמו"ר הגאון זצ"ל ע"ש וכאן בנ"ד וודאי הוי כן דכבר כתבתי דמדינא לאו בכלל שוטה היא (ובפרט לפימ"ש בס' שו"ת עטרת חכמים דמי שכחו יפה יוכל לשפר מתי ראוי' לגרש יודעת לשמור ע"ש.

וזאת שנית אשר נסתפק מעכ"ת אם לכתוב שם הנהר נאדאש בגיטין אחרי שזה מקרוב שנבנה הרבה בתים בקצה העיר הסמוך לנהר הנ"ל ע"י בנין הבאן הויף עד שממילא הנהר הנ"ל הוא בתוך עיבורה של עיר ולא כמו שהי' בתחלה חוץ לעיבורה שמה"ט לא הזכירו אותו בגיטין שעברו בזה נלענ"ד פקפוק לא זעיר וצריך עיונ' רבה אם לשנות מנוסח הגיטין שעברו דהנה הב"י בסי' קכ"ח הביא דברי מהרי"ל לענין נהר חדש שניתוסף ואמר ג' טעמים דליכא בזה לעז לראשונים א' שמפורסים השני כמו בבל בורסיף וליכא לעז ב' מאחר שבדעבד שינה כשר ג' דבכה"ג שמוסיפין לשופר' דשטרא לא שייך לעז וצריך להבין מה הוסיף בתי' ג' ונ"ל סידור דברי המהרי"ל והכונה דמתחלה רצה לדמות לבבל בורסיף רק משום דאינו מוכרח ויש לחלק ביניהם כמ"ש בגט פשוט ובטיב גיטין בליקוטי שמות עיירות דשאני בבל בורסיף דנתגרשו בני ישראל בינתים ע"כ כ' דליכא לעז מאחר דבדעבד כשר אלא דבגיטין דף ה' ע"ב בעובדא דבר הדיא משמע דפלוגי בזה רש"י ותוס' ולשיטת רש"י שם משמע דגם בכה"ג הוי חשש לעז כמבואר

למסיק שם היטב והארכתי בזה במ"א וע"כ תי' דבכה"ג דהוי רק לשופרא דשטרא כו' דאף דנימא דמה שנוגע בעצם דין פסולו של גט גם בפסול לכתחלה איכא לעז לראשונים שעשו שלא כדין ח"ו אבל מה שהוא רק לשופרא דשטרא אינו בגדר דין כלל ליכא לעז להראשונים וזה הוי רק שופרא כו' שאינו רק מברר יותר לפרש איזה עיר גם ע"י נהר זה וע' בגט פשוט סי' קכ"ה בשם התרומת הדשן בענין חשש לעז ומה שהקשה מהא דאותן נ"ן רבא מיומא דנן ולא חיישינן ללעז לפי הנ"ל א"ש ע"נ דהא תוס' כתבו בדף ע"ב דרבא רק לשופרא כו' תיקן כן ובכה"ג וודאי ליכא לעז כנ"ל.

אמנם מדברי הב"י לקמן ובפרט בד"מ ס"ק י"א מבואר להדיא דאף מה שהוא רק לשופרא כו' חיישינן ללעז הראשונים ודלא כמסקנת מהרי"ל הנ"ל אמנם לפי הנראה מדברי הב"ש י"ל דהד"מ ס"ל דהמהרי"ל לא סמך אהך סברא דשופרא דשטרא גרידא רק משום דהא באמת ניתוסף נהר ומפורסם הי' כתי' הראשון רק משום דיש סברא לחלק בין זה לבבל בורסיף כו' ע"ז הוסיף בטעם דשופרא כו' ובנהר שהנהר מפורסם קצת וגם הוי רק שופרא לא חיישינן ללעז אבל בחדא לבד עדיין שיש חשש ללעז ולכך בהני מעיינות לא ניתוספו רק שלא נכתבו ואפי' ניתוספו מ"מ אינו מפורסם כנהר לא סמכינן אהאי סברא לחוד דשופרא כו' שלא לחוש ללעז הראשונים כנ"ל.

והנה לפ"ז בכה"ג דנ"ד יש להסתפק אי דמי לדינא דמהרי"ל דאין זה מפורסם כ"כ שמתחלה הי' הנהר רחוק מהעיר ועתה נתקרב מחמת בנין בתים דאין זה שינוי בטבע כנהר שניתוסף כו' צ"ע אי נתחיל לכתבו או לא ואולי עדיף להיות בשב ואל תעשה כדאי' בש"ע שם סי' קכ"ח דטוב יותר למעט בכה"ג.

ולכאורה הי' מקום לדון בזה למ"ש בש"ע שסביב הגהות מרדכי ובד"מ בסדר הגט שבסוף הטור בשם רש"י דמה"ט קורעין הגט שלא יהי' לעז אך בנוב"י מ"ת סי' קי"ח כ' דאיכא חשש לעז להנשלחין ע"ש ותמו' שלא הביא הך סברא דקורעין הגט די"ל מה"ט גם לעז להנשלחין ליכא דגם אותו הב"ד קורעין הגט בעת ההוא.

סימן י

עוד. להרב הנ"ל בענין הנ"ל

א מ"ש מעכ"ת נ"י דאי מחמת ספק א"צ ק' רבנים ל"ל השלשת הגט דהיינו שיחרור הבעל אח"כ וישלישנו דהא ס' איכא דלמא כבר נתגרשה לגמרי לפענ"ד הענין פשוט דהא נודע דאין לעשות ספיקא דרבנן לכתחלה וכל מה שאפשר לעשות בלי טרחה יתירה והוצאה הוי לכתחלה כענין דבר שיש לו מתירין דבדאיכא הוצאה לא חיישינן וא"כ ענין שיצטרך

ליקח היתר ק' רבנים היא טרחא והוצאה יתירא יש להקל עליו בספיק' כדעת הב"ש אבל ענין השלשת הגט שאין כאן טרחה והוצאה כלל לא שייך למסמך להתיר בספיקא וזה פשוט.

ב מ"ש בטעמא דהשלשה דחזקה שליח עושה שליחותו לפענ"ד דלא מצינו שום חזקה רק אלמפרע ולא אלהב' והלא אפי' חזקת חיים לא מהני אלהב' כפירש"י גבי שמא ימות חיישינן וא"כ איך נאמר להתיר לו תחלה במקום חשש על סמך שיעשה שליח אח"כ וע"כ הדבר פשוט דעיקר הטעם שתיקנו השלשת הגט שחששו הפוסקים דאחרי שהבעל כבר נשא אשה ולא איכפת לי' יותר בתקנת אשה הראשונה דלמא יחוש לפשיטי דספרא ולא יגרשנה כלל ותשאר עגונה עולמית ולכן ישליש הגט ביד שליח שיהי' מוכן לגרשה בכל עת כשתשתפה.

ג ומה שהקשה על דברי שרצוני לומר דלא מצינו ספיקא דרבנן דעיקר' ספיקא דאוריית' לענין עיקר הגט ותמה מעכ"ת ני' הא לית כאן ספיקא דאוריית' כלל דהא יודעת לשמור גיטה וכו' לכאורה יפה תמה רק עיקר החשש מאחר שנודע שדרך המשוגעים ר"ל להיות מתנונת והולכת ועפ"י רוב בכל עת מתגבר ביותר והי' צריך לבודקה ממש בעת מסירת הגט לידה ולהיותה כעת חולנית וחלושה מאוד קשה הדבר לבודקה כראוי ואף שבדק' אותה מאז לא מהני ועדיין ספיקא הוית אמנם בלא"ה כבר אמרתי גם לענין דרבנן הוי ספק חסרון ידוע דלא מהני בס' דרבנן.

סימן יא

להרב החריף ובקי וכו' מוה' פייבל וועזעל אבדק"ק טארדע

יקרתו מיום ד' שבוע זו לנכון הגיעני ואפריון נמטי' על אשר העיר באיסור זה אשר נקל הוא לרבים דהיינו איסור ייחוד והוא באשה שנתאלמנה ונשאר בן מבעלה מאשתו הראשונה ופרנסתה מפונדק אם מותרת להתייחד עם הבן הנ"ל שהוא בחור כבן כ' ומעכ"ת ני' הקשה על דעת הרמ"ה שהביא הטור בסי' צ"ד שאם יש להאלמנה טענה שהיא ילדה והם ילדים כו' וכ' בשם הרמ"ה דהיינו באשת אב כו' והיינו משום איסור ייחוד דהיינו בבית אחד כדאמרינן שם נר לאחד וכו' וא"כ ל"ל כשטענה הלא אפי' רוצית לישב עמהם הוי איסור לייחד ומעכ"ת ני' רצה לחדש דהרמ"ה י"ל דס"ל כהרמב"ם דאיסור ייחוד אפי' בעריות לא הוי מדין תורה ולמ"ש הש"ך בי"ד סי' קי"ט ס"ק כ"ז דלענין להוציא ממון לא גזרו חכמים איסור וא"כ אי לא טענה לא היינו מפסידין ממון היתומים מחמת איסור דרבנן וכ' מעכ"ת שלפי"ז אפשר גם בנ"ד למצוא היתר רק שפלפל

בזה אי יש לדמות איסורי דרבנן זה לזה מאחר דמ"מ בייחוד גם להרמב"ם אסמכינהו אקרא ובאמת כסברא זו מבואר בתוס' ספ"ק דע"ז לענין חוה"מ ע"ש ומסתמ' לזה כיון מעכ"ת נ"י.

אמנם בלא זה קשה הדבר מאוד לומר שהטור בשם הרמ"ה כדעת הרמב"ם דהא לא הניא הטור דעת הרמב"ם בסי' כ"ב כלל רק סתם ואמר דייחוד עריות מן התורה ובפרט דכאן הוי רק לענין מקום פרנסה וכמ"ש בפי' המשניות להרמב"ם בסוף קידושין דאיסור ייחוד בפי' גזרו חכמז"ל אף במניעת פרנסה עי"ש ופי' כן המתני' ועכ"פ הדין כן לכ"ע ועוד דבה"ג דתרוויי' עבדו איסור' דהיינו האיש המיחד וגם האשה בוודאי לא שייך להקל מה"ט דהפסד ממון ועיי' במהרש"א בחידושי אגדה בקידושין דף פ"א ע"א בעובדא דרב ור' יודא והא מר דאמר בכשרים שפיר דמי דהתמי' מבוארת דהא אמר תחלה דבדרך בעי' ג' ולענ"ד דהמקנה הקשה בריש הסוגיא דאמר רמז ליחוד מן התורה הא מוכח מדמצוה לקנאות לאשתו מבואר דהסתרה איסור היא ולענ"ד בפשיטות י"ל קושייתו דהתם הוי כמו פרוץ מאחר דמקנא לה מאיש פלוני דוקא מסתמא נחשד בעיניו על אשתו ובפרוץ וודאי לכ"ע אסור מדאורייתא ובמתני' מיירי בכשרים כדאמר רב לקמן ופריך שפיר מנ"ל כו' דהוי אי' בכל ישראל.

עי"ל דהנה יש לדקדק במתני' לא יתיחד כו' דתחלה נקט האיסור בדידי' ואח"כ אבל אשה כו' נקט בדידה רק הדבר פשוט דוודאי מצד הסברא יש לאסור יותר הייחוד על האשה משום דניחא להתפתות וגם יש חשש אונס (ובכה"ג דנתיחד' בעצמ' תחלה אין דינה כ"כ כאונס (ועכ"פ יש חשש ביותר אבל בהאיש לכאורה אין איסור ייחוד עליו דאין חושש רק שמא יתגבר יצרו עליו ר"ל ולכן נקט ברישא האיסור בדידי' וכ"ש בדידה ובסיפא ההיתר נקט בדידה וכ"ש בדידי' וממילא א"ש קו' המקנה דקינה ונסתרה י"ל וודאי מוכח דהאיסור על האשה שלא תתיחד אבל כאן פריך רמז לאיסור ייחוד לענין שגם האיש אסור בייחוד דאינו מצד הסברא לחוש וממילא א"ש קו' המהרש"א הנ"ל דיש לדקדק על פירש"י שם לעיל בד"ה לא שנו כו' דאמר אשה מתיחדת כו' ולמה לא פי' כן בר"י א"ר קמייתא ועכנלענ"ד דהנה הא דבדרך לא אף דעתה ליכא ייחוד דהא שנים הם רק חשש שמא כשיצטרך כו' יהי' ייחוד שישאר זה עם האשה והלא יוכל ג"כ להתרחק בעת ההוא והאשה לבדה תשאר וע"כ כפירש"י הנ"ל משום דעיקר דינא דמתני' נאמר בדידה שמותרת להתיחד עם ב' אנשים ע"ז אמר רב דבדרך עדיין האיסור על האשה שמא עיניו יתן בה וימלא תאותם כשיתרחק חבירו והתינח שיש איסור על האשה אבל על האיש ליכא איסור בזה לא השתא ולא חשש אח"כ ושפיר א"ל ר' יודא הא מר דאמר

להתיר בכשרים משום דמתני' דמתרת באשה וכ"ש באיש וא"כ בהאי עובדא דהאשה קדמה ואפי' עליו ליכא איסור וכ"ש, בדידהו דלא שייך שום חשש איסור על האנשים כנ"ל שוב ראיתי בד"מ סי' כ"ב מה שהביא בשם התו' אדם וחוה דמיירי דוקא בשומרים כו' נתכוין ג"כ ליישב קו' המהרש"א הנ"ל ועכ"פ.

דברינו נכונים.

והנה הפוסקים ס"ל כסתם מתני' דבאמת מותר בב' אנשים רק רב מחמת עני' אמר כן וחולקים על הרמב"ם דאסור' לכ"ע בב' אנשים ומתירה בסתם אנשים שצריך להחזיקם בכשירים רק בפריצים אסור וא"כ י"ל דהטור בשם הרמ"ה ס"ל כדעת הפוסקים דמתירין בשנים וממילא מיושב קו' מע"כ ני' אהא דסי' צ"ד דאם האשה אינה טוענת וודאי ל"ש איסור ייחוד דהא התם בשנים מיירי דלשון נאמר שם אבל אם טוענת ששיחת ילדים ביניהם הוי כאן חשש פריצות מפרישין אותו אפי' בשנים וא"כ בנ"ד וודאי יש לאסור ולהפרישן לכ"ע ומחמת הכנסת עש"ק וטרדותי המרובים קצרתי הכ"ד י"נ הד"ש.

סימן יב

שאלה זה לשון הרב הגאון הצדיק מוה' הילל נ"י מקאלימייא עבור היתר לאיש שנשתטית אשתו.

זעקת העלוב מרדכי בנימין בן יודא ליב כי רבה זה כמה שנים אשר אין עזרתו בו שזוגתו נעזב' משכלה ונשתטית ר"ל אשר מהנמנע לדור עמה ושם אשתו בריינא בת משה והנה עתה באנו להמציא מזור ותרופה לחליו להצילו מעיגון ולהתיר לו לישא אשה אחרת אחרי אשר כתורה עשה והתפשר לתת צרור הכסף ליד אבי האשה אשר הוא איש בטוח כי יש לו בית ששו' סך חשוב והניח דמי כתובתה והנלו' לה ביד אבי האשה הם עבור בתו וגם אבי האשה התחייב להחזיק בתו השוטית במדור שלו לפרנס אותה ולשמרה וכל מחסורה עליו ונתן ע"ז כתב בדא"ה וגם נתן הבעל גט ביד שליח עבור זוגתו ועוד השליש טראטי בסך חשוב אשר אם יפקד ה' את זוגתו הנ"ל ותשוב לאיתנה יתן לה גט אחר באופן היותר מועיל כאשר יושת עליו מסי הב"ד ואחר אשר עשינו כדעת הב"ח והצ"צ תלמידו וכל קדושים עמו וגם יצאנו י"ח הגאון נוב"י נועצנו עם ב' מגדולי דורינו מקראקא ומאונגארין ונענים לנו ראשם. ועוררנו לגמור דבר מצוה הזאת והננו מעתירנו מלפני גדולי ורבני דורינו אשר אף ידם תכון עמנו לבא על החתום למלאות מספר מאה רבנים בכדי אשר יהי' הבעל פטור במנין הראי' לשאת אשה ההוגנת לו ולהשיב לו אבידת גופו דברינו אלה באמת וישר עכ"ל.

תשובה לכבוד הרב הג' מהו' הילל נ'
א הנה כפי התקנת רבני פראנקפארט והסכמת הב"ח בסי' קי"ט אשר חכמי ליסא והרבה אחרונים הרעישו ע"ז ואמרו כי לא זו שאינו לתועלת אדרבא יש לחוש דנפיק מיני' חורבא כשתשתפה ומתירו את האשה ע"י גט זה שאין בו ממש כמבואר בסוגיא דנזיר י"ב מקושיא זו והנה הקשה באורח מישור מסוגיא דקידושין כ"ג דמתרץ שם לענין עבד דכל שיש לו שייכות בדבר זה לא שייך מי איכא מידי כו' וא"כ גם כאן יש לו שייכות לקדש נשים אחרות וחל השליחות וזה כמה שנים שנתכוונתי עם הגאון במחנה אפרים בה' גירושין פ"ג ד"ה איברא דהרמב"ם כו' ויסוד הדברים דהני ב' סברות דקידושין ודנזיר אינם במשקל אחד דבנזיר החסרון מצד המעשה דהיינו דאי אפשר בשום אופן שיחול עתה אותה המעשה אז אבל בהאי דקידושין אין החסרון מצד המעשה דהיינו שחרורו של העבד דהא אפשר להעבד להשתחרר בעת ההוא בכסף כו' רק החסרון בהמשלח שהוא אינו יכול לעשות מעשה זו השתא על זה אמרינן דמ"מ יש לנו קצת שייכות בשחרור כנ"ל ולהבין יותר ענין הא דנזיר שאמרי' התלוי במעשה אם אפשר להמעשה להיעשות אז נלענ"ד בדרך זה דהנה תוס' הקשו בנזיר שם למה פריך מדר' יאשי' מדיוקא ולא פריך מדר' יונתן בהדיא והכונה אף דלא קיי"ל כר' יונתן מ"מ כן דרך הש"ס להוציא הדין מפלוגתא במה דלא פליגי בהכי ונלע"ד דהנה תוס' בב"מ דף צ"ט הקשו מה מדמי שאולה בבעלים ע"י שליח להך פלוגתא דר' יאשי' כו' ובאמת הדבר פלא מאוד וגוף פלוגתי' דר' יאשי' ור' יונתן אינו מובן במה פליגי ומה חידש ר' יונתן בכל מקום שליח של אדם כמותו וכי איכא מאן דפליג בהא דשליח של אדם כמותו (אדרב' לר' יונתן פריך משום דשליח של אדם כמותו בקידושין מ"ש) רק כאן גילוי קרא וא"כ העיקר חסר מן הספר וגם מה מרבה בתיבות בכל מקום ובפרט לקמן בסמוך בהאיבעי' דעבד לשון הגמ' נפלא ביותר דאמר למ"ד אין שליח של אדם כמותו מי איכא למ"ד הכי רק דר' יאשי' אמר דגזירת הכתוב כאן דלא מהני כדמצינו בכמה ענינים עי' ביבמות ק"א ע"ב ד"ה וקראו כו' אף דבאמת בכל מקום שליח של אדם כמותו:
ב והנלענ"ד להבין עומק דברי חז"ל דפלוגתתם תליא באשלי רברבי דהנה בגיטין דף ע"א ע"ב בפירש"י ד"ה דאמר מילי ממסרן לשליח דרך ארץ לעשות שליח דברים והוי נמי בדברים שלוחו של אדם כמותו כו' מבואר מלשונו הזהב של רש"י ז"ל דבהא פלוני ר' ור' יוסי דבעושה שליח ומוסר לו מעשה בפועל וודאי כמותו ממש הוא חשוב דהא אפי' כגופו ממש בעי דבי רב שילא לומר לענין דאין שליח נעשה עד ולכן מאחר דהו"ל כמותו ממש וודאי שליח עושה שליח אבל אם הוא רק שליח בדברים ולא במעשה

אף דעושה שליח ראשון כמו בתרומה ובשליח קבלה (דלא כהמהרי"ט בח"א סי' קכ"ז כמ"ש המחנה אפרים ה' שלוחין סי' ז') היינו רק לענין דהמעשה שצריך הוא לעשות יוכל להיעשות ג"כ ע"י אחרים אבל לא דאותו אחר נחשב כגופו כמותו ממש כן ס"ל לר' יוסי אבל ר"מ ס"ל דאין חילוק והוי גם במילי שלוחו כמותו ממש ולכך שליח עושה שליח וזה יש להסביר ג"כ בפלוגתת ר' יאשי' ור' יונתן דר' יאשי' ס"ל כר' יוסי דמילי לא ממסרן לשליח ולא הוי בדברים כמותו ממש רק שהמעשה יוכל להיעשות ע"י אחר ולכן אף דבתרומה מרבה קרא גם אתם דיוכל לתרום ע"י שליח אף שהי' רק מילי אבל כאן דנאמר אישה יפירנו לא מהני ע"י שליח דא"כ הי' צריך להיות כמותו ממש ובמילי אי אפשר להיות כמותו ממש אבל ר' יונתן ס"ל כר"מ ולכן אמר מצינו בכל מקום כמותו כו' והיינו ממש כפירש"י הנ"ל דדרך ארץ אף בדברים כו' מסתמא כן הי' גילוי קרא של שליחות בכל מקום ששליח של אדם כמותו אף במילי כמעשה דהוי כמותו ממש והיינו דמדמי הגמ' הך דבעליו עמו כו' לענין שאילת בעליו ע"י שליח דהוי ג"כ רק בדברים אף שמסר לו הפרה מ"מ לענין שאילת בעליו הוי רק בדברים (וע' בחתם סופר סי' י"א ד"ה ואמנם הרשב"א כו') ותליא בהך פלוגתא דאי אמרי' דבמילי לא הוי כמותו ממש רק שהמעשה יוכל לגמור ע"י שליח וכאן דנאמר בעליו כו' אם אינו כמותו ממש לא מהני דלאו בעליו הוא ושפיר קאמר ג"כ לקמן דאין שליח של אדם כמותו בהני גווני מאחר שהוא רק שליח דברים כנלענ"ד.

ג והנה יש להבין בסוגיא דנזיר בהא סברא דכ"מ דלא מצי עביד השתא כו' מנ"ל לומר כן דמאחר דשליח של אדם כמותו ממש הו"ל כגופו בהאי שליחות שמסר לו הקידושין וכאלו הוא הבעל ממש שאם לא יוכל לעשות עתה יעשה אח"כ כשיוכל וכמו כן קשה בהאי עובדא דחכמי ליסא דגם שם צריך לחקור דמאחר ששליח של אדם כמותו הוי כאלו הבעל כתב גט ומונח בכיסי' שיוכל ליתן מתי שירצה או כשיהי' באפשר לו וא"כ אף שאינו יכול לעשות מעשה זו עתה כשמצוה מ"מ כמותו היא חשוב וכעין חקיר' בס' ישועת יעקב סי' קי"ט רק להנ"ל א"ש ע"נ דהא קאי התם אהא דאמר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם דוודאי מיירי בקידושי כסף דאי אפשר לפרשו בקידושי שטר דהא צ"ל שמו ושמה ולשמה ומדעתה וכאן לא נודע מי האשה שיקדש וע"כ בכסף שמסר לו לקדש והנה כתב השלטי גבורים שסביב הרי"ף רפ"ב דקידושין דקידושי כסף חשוב מילי ולא מעשה דהא מצי להחליפו ע"ש וממילא מאחר דקיי"ל מילי לא ממסרן לשליח דלא חשוב כמותו ממש רק לענין המעשה שיוכל לעשות ע"י שליח שפיר אמרינן בזה הסברא דמידי דלא מצי עביד השתא כו' דמאחר דמעשה זו אי אפשר עתה להיעשות

לא הוי שליח כלל דהא במילי אין שליח של אדם כמותו ולענין המעשה אי אפשר להיעשות עתה לכך לא משוי שליח בכה"ג ולכן פריך ואפטרופס דהוי ג"כ במילי ומ"מ משוי שליח וא"ש דלא הקשה מדר' יונתן דהא ר' יונתן אמר בפי' שליח של אדם כמותו בכל מקום דס"ל מילי ממסרן לשליח כר' מאיר ולדידי' דהוי כמותו גם במילי וודאי לא שייך הך סברא כלל דמאחר דהוי כמותו וודאי יוכל להפר כהבעל עצמו אף דלא מצי עביד השתא א"צ להשגיח על המעשה רק על האדם כנ"ל ולכן פריך רק מדר' יאשי' דג"כ לא ס"ל במילי שליח של אדם כמותו ומ"מ מודה דאילולי קרא דבעי' כמותו מחמת אשה יפירנו הו"מ להפר וא"כ גם כאן בקידושי כסף אף דלא הוי כסות ממש דמילי הוי יהי' שליח אף דלא מצי עביד וא"ש וממילא יפה אמרו רבותינו חכמי פראנקפארט ובהסכמת הב"ח דבמוסר גט לשלוחו דהוי מעשה הוי כמותו ממש אף דהמעשה אי אפשר לגמר עתה מחמת שנשתטית מ"מ הוי שליח של אדם כמותו וכשתשתפה ימסור לה כמו הבעל בעצמו ולא דמי להההיא דנזיר דהוי שליח במילי דקיי"ל דבמילי אין שליח של אדם כמותו וכנ"ל.

דף ובגיטין ע' ע"ב אמר רשב"ל כותבין ונותנין גט לאלתר ור"י אמר אין כותבין ולא כשישתפה דמדמי לי' לשוטה והביא הרשב"א בשם התוס' דדוקא בשעת כתיבה יש לזהר שיהי' שפוי אבל שעת הנתינה לא איכפת לן ושאר פוסקים חולקים ע"ז וס"ל דבשעת נתינה וודאי צ"ל שפוי והנה דברי ר' יוחנן דאמר אין כותבין כו' א"ש לב' השיטות להמקילין ה"ק אין כותבין כו' אבל נותנין כשהי' שפוי בשעת הכתיבה ולהחולקין הכי קאמר אין כותבין כו' וכ"ש שאין נותנין בכה"ג אבל רשב"ל דאמר כותבין ונותנין להמחמירין הוי לא זו אף זו אבל להמקילין קשה דהוי זו ואצ"ל זו דבנתינה גם ר' יוחנן מתיר והפנ"י תמה מאוד על שיטה זו דהא כל עיקר הטעם מצד ביטול השליחות וא"כ לאו קצו הוא השתא בכתיבה דא"צ שליחות כ"כ לרוב הפוסקים ואפ"ה פסול כ"ש בנתינה דוודאי בעי שליחות דפסול ע"ש אמנם להנ"ל א"ש הכל דהנה האחרונים הביאו דברי התוס' מדף י"ג ד"ה לא כו' שכתבו דאשמעינן דאע"ג שמינה המגרש השליח בחייו לא חשוב כמותו אחר מיתה אלא אמרינן אין גט לאחר מיתה שמבואר מדבריהם דיש סברא דשליח של אדם כמותו חשוב כ"כ שגם אחר מותו יהי' במקום הבעל רק דמ"מ לא הוי גט משום דאין גט לאחר מיתה וכ' בישועת יעקב לפרש דאי אפשר לגירושין לחול על האשה יותר דאינה אשת איש וקרא אמר ואשה גרושה מאישה אבל בשוטה נשאר הסברא לאמת קיים דמאחר שעשאו שליח בעודו חלים חשוב כמותו ממש ועומד במקום הבעל אף שנעשה אח"כ שוטה ובוודאי הדברים נכונים בזה לענין הנתינה דהשליח

חשוב כמותו ממש מאחר שהוא שליח במעשה אבל בשליח כתיבה דהוי רק מילי בעלמא דמה"ט לא הוי כמותו ממש וודאי לא שייך הך סברא דעומד לגמרי במקום הבעל ובוודאי נתבטל כל השליחות כשנעשה שוטה ולכך ר' יוחנן מדקדק רק אכתיבה ואמר אין כותבין כו' אבל נתינה שפיר דמי דזה לא נתבטל אפי' בשוטה גמור וא"ש ע"ל שיטת הרשב"א בשם התוס' דאין להקפיד רק בכתיבה ולא בנתינה ואולי ה"ט דהרמב"ם דפסק דלא הוי רק פסול מדרבנן משום דבנתינה לא איכפת לן כלל ובכתיבה ל"ב שליחות כמ"ש תוס' רק ציויו דאל"כ הוי כשלא לשמה וכ' תוס' בעירובין דף י"ג דבכה"ג שלא לשמה הוי רק פסול מדרבנן ולפי"ז א"ש ג"כ לישנא דרשב"ל דאמר כותבין ונותנין כו' דטובא אשמעינן דאף דר' יוחנן נמי מודה בנתינה היינו דוקא אם הי' שפוי בעת הכתיבה ועשה שליח נתינה במעשה אי אפשר להתבטל ולא איכפת לן יותר בנתינה שאח"כ בשטותו אבל ר"ל דקאי אמתני' ומיירי בכתיבה ונתינה תרוויי' בקורדייקוס וא"כ מעולם לא נעשה שליח נתינה במעשה וודאי גרע טובא הנתינה מהכתיבה דהא נתינה וודאי בעי שליחות ע"כ קמ"ל רשב"ל דלא חשוב כשוטה ומעולם לא נתבטל השליחות וכותבין אף נותנין כו' כנ"ל.

ה והנה אדונינו הגאון בחתם סופר בסי' י"א הסכים להתיר ליתן הגט במקום דאי אפשר באחר שהבעל אינו בפנינו בעת שנשתפית אף דלא הוי בשליחות ממש מ"מ זכות איכא להבעל ונעשה עתה שלוחו מטעם זכי' ובאמת כ' התוס' בגיטין ע"ב ד"ה קולו כו' דבכל שידעי' שמתרצה חשוב כשמיעת הקול כו' וקושטא קאמינא שזה רבות בשנים כאשר ראיתי סברא זו בס' דגול מרבבה בי"ד סי' ש"ה שהאב יעשה שליח בתוך ל' אף דל"מ עביד השתא מ"מ שוב נעשה אח"כ שלוחו בתורת זכי' ואפי' להט"ז דמקרי קצת חוב כו' אבל בזה שהאב צוהו א"כ חזינן דניחא לי' וא"כ זכין לאדם שלא בפניו כו' ע"ש כאשר ראיתי כן תמהתי מדברי הר"ן ר"פ האומר התקבל בד"ה לפיכך כו' דאפי' בעשתה שליח ונתבטל השליחות שלא בידיעתה חיישינן לחזרה והסברא פשוטה בשלמא כ"ז שהוא שליח בפועל ל"ח לחזרה דל"מ חזרה רק ביטול בפי' משא"כ שנאמר מטעם זכי' דבדעת תליא מלתא ודלמא חזרה מדעתה וכן הסביר האדון הפנ"י סברא זו ברפ"ב דקידושין ברש"י ד"ה מנ"ל כו' ע"ש ולכן לא הבנתי דברי הפנ"י בגיטין ר"פ האומר בג' ד"ה אתמר הבא לי גיטי יעו"ש ואמינא ליישב דברי הדגול מרבבה דהא דחיישינן לחזרה היינו דוקא באשה דהא אפי' במזכה גט לאשתו במקום קטטה לא מהני ומבואר בפ' האשה שלום הטעם דטב למיתב כו' ועוד טעמים אבל בשאר מילי לא חיישינן לחזרה כלל בסתם בדליכא טעם ברור לדבר ואח"כ כשנדפס הספר הקדוש חתם סופר על האהע"ז ראיתי

בסי' ד' ד"ה שנית כו' שכבר פקפק ע"ז הגאון זצ"ל מדברי הר"ן הנ"ל וכ' הגאון חתם סופר ג"כ לחלק בין איש לאשה ע"ש ובער אנכי ולא הבנתי ד"ק דוודאי יש לחלק בין איש לאשה כשמגרש מחמת קטטה דבאשה אמרי' מ"מ חזרה בה דטב למיתב כו' משא"כ באיש כשהסכים לגירושין אינו חוזר בנקל כנ"ל משא"כ במגרש מתוך אהבה רק ע"י מקרה שנחלתה ונשתטתה שהוצרך לגרשה וודאי חיישינן כשנתרפאה יחזור בו כי מ"מ אהבאה בלבו וגרע ממוציא אשתו מחמת איילונית דדף מ"ו ע"ב דבמקום דאיכא טעמא רבה בדבר דהיינו שנתחדש דבר בנתים שגורם לחזרה וודאי יש לחוש גם בח"ש ביותר ומ"ש הגאון זצ"ל דזכות הוא לו בכדי שלא יכשול באיסור חרם דרבינו גרשון מאור הגולה של ב' נשים כו' הוא קשה יותר דאדרב' אמינא כשיבא לביתו ושמע שנשתפית יגרש את השני' אבל אשתו הראשונה אשת נעורים היא ולא נמאסה בעיניו ואיך נחשב זה לזכות שיחזיק אשתו השני' ויגרש הראשונה מחמת חדרגמ"ה דלמא יעשה בהיפוך ומאחר דליכא זכות וודאי חשש חזרה איכא בכה"ג גם מה שהביא שם דברי הריטב"א בשם הרא"ה לכאורה משמע להיפוך דדוקא מחמת שלא נעקר שליחות' כלל ובכה"ג צריכין ביטול ממש כמש"ל וכדברי הפנ"י דרפ"ב דקידושין משא"כ כשלא הי' שליחות ממש כה"ג דנ"ד דבחזרה בעלמא ליכא שליחות ולא מהני זכי'.

וי"ו **ובניטין** דף ע"א שם דרשב"ל יליף ממתני' דאין בדבריו האחרונים כלום ור' יוחנן אמר דהיינו רק לענין דלכי מתשיל א"צ למהדר אמלוכי בי' כו' ויש לדקדק מאחר דר"ל לא הוכיח דין זה דכותבין כו' רק מלישנא דמתני' ומאחר שאפשר לפרש כר' יוחנן מנלי' לר"ל להוכיח דינו ממתני' להקל דלמא הפי' כר' יוחנן ונלענ"ד דלטעמיי' אזלי וגם במ"ש התוס' שלא יתקלקל בין כתיבה לנתינה ופי' הפנ"י שיהי' שפוי מתחלת כתיבה עד גמר נתינה וכ' בבית מאיר דס"ל לתוס' דנתקלקל בנתים עכ"פ נתבטל שליחות ראשון והביאו ראי' מהא דאם מת ראשון נתבטלו כולן לפי הס"ד דכולן מכח שליח א' ממילא בבעל שנשתטה בנתים נפסק השליחות הגם דלכאורה יש לחלק דבשלמא התם אין שליח בלא משלח וגם ליכא חזרת שליחות אבל הכא דאיכא משלח שהוא חי אף שנשתטה לא נתבטל השליחות אלא דבלא"ה הקושי' מבוארת דחי איתא דנתבטל השליחות א"כ למה א"צ למיהדר אמלוכי בי' וכבר תמה בזה בס' גט פשוט ונלענ"ד עפי"מ דמשמע מתוס' גיטין י"ח ע"ב סד"ה חיישינן כו' וד"ה שמא פייס כו' דר"ל ס"ל בכבר נחתם הגט דעשה מעשה לא חיישינן לביטול כדלא ידע' אבל ר' יוחנן דפליג עכ"פ סברא זו אמת ולא יחלוק בפלוגת' רחוקה עם ר"ל וס"ל ג"כ הטעם מאחר שעשה שליח בפועל לא חיישינן לחזרה וביטול בסתר ואי איתא דביטל קלח א"ל (וע' קרבן נתנאל בפ' האשה

שלום אות ל"ה) וממילא מיושב קו' הגט פשוט הנ"ל דמה"ט כשנשתפה א"צ למיהדר אמלוכי כו' דמאחר שעשה שליח תחלה אף שנתבטל בהיותו קורדייקוס מ"מ עכ"פ כל שעשה מעשה בפועל ל"ח לחזרה ונעשה שליח ממילא דזכות הוא לו וא"צ לאמלוכי בי' אמנם התינח לר' יוחנן דס"ל לעיל האי סברא דאי איתא דפייס וביטל שליחותן קלא א"ל כסי' התוס' שם והיינו מטעם הנ"ל דמאחר שכבר עשאם שלוחים ל"ח לחזרה וביטול משא"כ לר"ל דס"ל שם דחיישינן שמא פייס וביטל אפי' בנעשה מעשה דעשיית שלוחי' א"כ גם הכא הי' לנו לחוש שמא חזר בו וא"כ אי איתא דקורדייקוס דמי לשוטה ונתבטל השליחות וודאי הי' צריך לאמלוכי בי' דהא וודאי חיישינן לחזרה גם בכה"ג ולמה כותבין כו' ולפ"ז ממילא א"ש דר' יוחנן ורשב"ל לטעמיי' דדוקא לר' יוחנן לטעמי' שפיר נוכל לפרש הא דאין בדבריו האחרונים כלום לענין דא"צ לאמלוכי אף דחשוב כשוטה משא"כ לרשב"ל לטעמי' ליתא האי סברא וע"כ דמתני' ס"ל דלא דמי קורדייקוס לשוטה כלל משום דסמיי' בידן וממילא מוכח דכותבין ונותנין גט לאלתר.

ז אלא דאף דנכון בזה ליישב קו' הגט פשוט הנ"ל מ"מ עכ"פ יהי' מוכח דלא כדברי התוס' דמצרכו שלא יתקלקל בין כתיבה לנתינה דהא אמרינן דל"ח לחזרה אמנם הדברים נכונים מאוד בטעמן עפי"מ דמסקו תוס' שם דף י"ח דבמגרש מחמת אהבה גם ר' יוחנן מודה דחיישינן לביטול בדלא ידעינן יעו"ש ולפי"ז א"ש דברי תוס' כאן דמיירי בשכיב מרע דמסתמא מגרש מחמת אהבה שלא תזקק לייבום וודאי חיישינן לפייס וביטול ואי אפשר להיעשות שליח ממילא אבל בקורדייקוס דבעת שצו' כתבו כו' בריא הי' ואח"כ אחזו קורדייקוס ובבריח שמסתמא מחמת שנאה וקטטה מגרש ל"ח לשמא חזר בו וביטל ושפיר אשמעינן המתני' דא"צ לאמלוכי בי' דמה שאמר בהיותו קורדייקוס אינם דברים כלל ואפי' ספיקא לא משוי דל"ח לחזרה כלל וכנ"ל.

הדרן לקמן בכה"ג דנשתטית דאין מגרש מחמת שנאה וקטטה ודאי חיישינן לחזרה כשתשתפה ויתעורר אהבה הישנה כנ"ל השי"ת יעורר עלינו אהבתו הישנה אשר אהב את אבותינו אהבה רבה ואהבת עולם כמ"ש זכרתי לך חסד נעוריך כו' ונאמר אהבת עולם אהבתיך ויגאלינו גאולה שלימה בקרוב בימינו אוכי"ר.

סימן יג

בין המצרים קרנו ומזלו ירים עד עמוד הכהן לאורים כבוד אהובי י"נ הרבני המופלג החו"ש כקש"ת מו"ה אברהם בערנפעלד נ"י.

בבואי מהנסיעה הגדולה באו לידי כמה מכתבים שונים בכל ענינים ובתוכם הי' ג"כ מכתבו היקר ומחמת החולשה ורוב הטרדות לא יכולתי להשיב רק בקיצור וכעת נתיישבתי להשיב בענין המעשה אשר לא יעשה כי נשאת לאיש בחזקת בתולה והעולם ידעו שהוא בעולה כי הרה וגם ילדה קודם הנשואין מה נעשה בקידושין חדשים וברכות נשואין מאחר שעתה הנושא רצה לדור עמה דכ' הב"ש דצריך לקדשה מחדש וגם אם הי' ראוי לעשות הנשואין בלי הגיד להבעל שאינה בתולה ומעלתו האריך בזה.

ראשית דבריו הביא דברי השו"ת מראה יחזקאל סי' ס"ו שהביא דברי הב"ש סי' ס"ח סקכ"ד אשר לכאורה נראה מדבריו די"ל דקידושין הראשונים בטלו ותמה הנ"ל מדברי תוס' כתובות ט' ע"א ד"ה לא צריכא כו' דתירצו דמה"ט ל"מ ח' היתר לכהונה דאוקי בח' הגוף הא הוי חדא במקום תרתי דיש כנגדה ח' פנוי' וגם ח' כשרות לכהונה עכ"ד שו"ת מרי"ח וע"ז הקשה מעלתו דהא מבואר בתו' כתובות ע"ה ד"ה אבל דלח הוי ח' הגוף חדא נגד תרתי ח' פנוי' והרי מום לפניך דח' פנוי' נגד ח' הגוף לאו כלום הוא וגם מבואר בתוס' הנ"ל דבכה"ג הקידושין בטלין דאל"כ מה ח' פנוי' איכא עכת"ד:

ולפע"ד. ליישב ואומר על ראשון ראשון דשפיר חזו במראה שם למדקדק בלשונו הק' רק אקדים חיזה הקדמה קטנה מה שנלע"ד בפי' הסוגי' דקידושין דף ע"ט בהא דמשני התוס' תרתי לריעותא כו' דלכאו' עיקר הקושי' לא נתיישבה עדיין דנראה דהכל חד דהתם ח' מקוה נגד ח' טמא ואזלינן בתר חזקה דהשתא דהרי חסר לפניך כ"כ בוגרת לפניך דליכא שום חזקה וכ"כ הפנ"י ומה שתי' הפנ"י לחלק בין ח' בטעות א"כ עיקר חסר מה"ס ובריש נדה ודאי קשה כנ"ל ונלע"ד ולדקדק ג"כ לשון תר"ל דהול"ל כדאמרי' בכתובות תרי חזקה וכ"כ בעירובין ל"ו ולמה משני לשון חזקה ללשון ריעותא ונלע"ד דהנה בעיקר פלוגתייהו דרב ושמואל וסברתם צריך להבין דהענין כך דהא דאמרה תורה למיזל בתר ח' מובן הדבר שאינו בתורת שנדע וודאי שהוא כן כעין שכ' הש"מ לענין רוב רק הכוונה משום דדרכי' דרכי נועם שלא נלכד בעניני ספיקות ע"כ א' תורה שכל עניני ספיקות תידון כוודאי שהי' מעיקרא כעין אין ס' מוציא מידי וודאי וס"ל לרב מה נ"מ אי ח' דמעיקרא במקום דאיכא כ"כ במקום דל"ש ח' דמעיקרא כגון הכא יומא דמשלם שית גופא אחרינא הוא ולא שייך ח' דמעיקרא כלל ע"כ אזלי' בתר ח' דהשתא דהוי וודאי ולכן צריך לבודקה כפי' רש"י שנדע וודאי ממש בכה"ג כל הספיקות נמשכין אחר החזקה ושמואל ס"ל התורה אמרה ח' דמעיקרא אבל מנ"ל דגם ח' דהשתא מועיל כלל ע"כ בכה"ג בדליכא ח' דמעיקרא כלל הוי ס' וחיישינן וע"ז פריך ממקוה כו' והכוונה הא דקאמר אדרבא הכל מלשון המקשין עד דסיים מחמת חסר לפניך כלומר דס"ד דהוי

ח' נגד חזקה ונשאר חזקה דהשתא כחזקה אלימתא וכעין קו' דלעיל דדמי להדדי ושפיר פריך אדשמואל:

וע"ז שפיר מתרץ הגמ' וה"ק מי סברת דח' דהשתא הוי באמת חזקה באפה נפשה ז"א דח' דהשתא לא מקרי חזקה כלל רק ריעותא מקרי והנ"מ במקום דאיכא עוד חזקה מצרפינן ריעותא למחשב כתרתי לריעותא משא"כ בדאיכא רק הא מחשיב ריעותא ולא חזקה ולכן הוי ספק ולא ודאי והרבה יש להאריך בזה והשתא א"ש דברי המרי"ח הנ"ל דתוס' בדף ע"ה דמיירי לענין צירוף תר"ל דהא הרי מום לפניך הוי רק ריעותא ולא חזקה וע"פ צירוף להחזקה אמרינן דלא מהני ח' פנוי' שיצטרף הריעותא אלי' משום דח' פנוי' לא חשיבא שאין הספק בקידושין עצמם וכמ"ש הפנ"י ג"כ אבל המרי"ח מיירי לענין תרי חזקה דוודאי אלימא טובא נגד ח' הגוף כנלע"ד.

אמנם לענ"ד דברי הב"ש החמורים מאוד דוודאי אין לנו לומר דבמקום מקח טעות תהי' מותרת לעלמא בלא גט וגם סותר א"ע מ"ש אח"כ בשם הש"ג דיגרשנה דגט למה מלבד שאר דקדוקי' והנלע"ד דבאמת צריך לחקור איך נאמר דמקח טעות הקידושין בטלין הא לא התנה ובאמת כ' הפנ"י בדף ע"ה די"ל שם בהתנה תנאי אבל בלא תנאי למה לא יהי' קידושין וא"ל דהוי גילוי דעת הא בעי' גילוי דעת גמור בלי שום ספק כמש"כ הראשוני' וא"כ הלא ראינו כמה שנושאין נשים שאינ' בתולות ואפי' בעולו' מנ"ל דהוי דבר ידוע כ"כ שגם בלא תנאי לא יהי' קדושין בקידשה סתם וגם לענין מומין דוחק לומר שמחמת הך חזקה דאין אדם מתפייס במומין יהי' דבר גלוי כ"כ שגם בלי התנה בפי' יהי' כאלו התנה ע"כ וודאי הדבר פשוט דבכל ענין צריכה גט כשרוצים לנשא לאחר ואין הקידושין של כנסה בח' בתולה ונמצאת בעולה בטלים לגמרי רק התינח לדידן דאמרי' דליכא ג"ד ממש דדלמא הי' מסכים גם לבעולה ולמומין וכ"ש בגווני דדינא דמיירי מיני' הב"ש וגווני דידן שהבעל מסכים עתה לדור עמה אף שהוא בעולה הגם שי"ל דעתה חזר בו מ"מ מנ"ל לומר כן והוין קידושין אבל הבעל עצמו שידע אינש בנפשי' שלא הי' נושא אלו הי' יודע שהיא בעולה או במומין ולכן שי"ל תחילה שהי' מקחו מקח טעות ולדידי' לעצמו לא הוי קידושין ועתה חוזר בו ורוצה לדור עמה צריך לקדשה מחדש לפי שיטתי' ואל"כ אסור לדור עמה דלפי שיטתו שלא הי' מתרצה בבעילה בראשונה והי' מקח טעות לגמרי לא הי' קידושין ממילא מחויב לקדשה שנית אבל אנן לדידן אמרי' דלמא הי' מעיקרא בבעול' ג"כ והוי קידושין דהא לא התנה מעיקרא כנ"ל.

והי' נלע"ד דלהנ"ל יש חילוק בענין קידושין מחדש דבאם אחר שלא מצאה בתולה טוען מקח טעות אם אח"כ חוזר בו מחויב לקדשה שנית מחדש אבל בכה"ג דנ"ד אם הי'

המעשה שלא הי' צועק מקח טעות י"ל דא"צ לקדשה מחדש כלל אמנם בזה תמהתי מאוד על חכמתו שהכניס עצמו בנישואין אלו ולא חשש לאיסור אונאה ורמיי' וגניבת דעת אשר אפי' לגוי אסור לגנוב דעתו ועיי' חו"מ סי' רכ"ח סעי' ו' וכדמשמע בסוגי' דחולין דבכה"ג ל"ה מטעו אנפשי' רק גניבת דעת גמור דלא הו"ל לאסוקי אדעתי' כלל וגם העדים שחתמו על הכתובה אם ידעו שאינה בתולה המה עידי שקר ונפסלו לעדות וכ"כ הקורא את הכתובה להדיא בתולתא הוי כמשקר בפרהסי' וגם למה הכניסו א"ע בספק קידושין וס' ברכות ובפרט דמי הי' הנביא שידע מתחילה שהבעל יסכים אח"כ:

ומ"ש מעלתו כי חשש שלא תתבייש כו' ע"ז תמהתי מאוד כי נהפוך הוא דמצוה וחיוב גדול לביישה בעשותה המזמותה למען יוסרו אחרות והמחפה עלי' ומכבדה ח"ו גורם שיחשבו אחרות שלא עשתה איסור כ"כ ולכן עפ"י רוב נאמר בתוה"ק ולא יזודין עוד כשישמעו עונש ויראו כו' ואם הי' הממשלה בידינו בוודאי היינו מענשין אותה בפרהסי' בכמה מלקיות ומכות מרדות על שעברה כ"פ באיסור נדה חייבי כריתות ובאיסור פנוי' בזנות ואיך עתה שאין לנו ב"ד הגדול יכבדו ב"ד לעוע"ב שלא לביישה אתמהה וגם יתר דבריו לא הבנתי ועיי' בחו"ד סי' קפ"ה לענין נאמנות זונה כשנשאה ועכ"פ ראוי שלא להכניס א"ע בענינים כאלו ובודאי כוונתו הי' לשם מצוה ומחמת הטרדה קצרתי הכ"ד י"נ.

ובסוגי' דנכתב ביום כתבתי בענין הא דמקדש חייבי לאווין אף בלא הכיר הוי קידושין ותמהו ע"ז ואמרתי דמאחר שכל הנושא צריך לבדוק וזה שלא בדק אימא סבר וקיבל והוא דוחק ואפשר לומר דהא הרמב"ם כתב דאנסו' לקדש הוי ג"כ קידושין מאחר שבידו לגרשה בכל עת או שלא ידור עמה ואין לו שום התחייבות בכה"ג כ"ש בחייבי לאווין לא אמרי' אלו הי' יודע לא הי' מסכים כל שלא התנה עמה בפירוש ז"א דדוקא בגט אמרי' כן דהוי שלא לרצונו מה"ט משא"כ בקידושין דשלא לרצונו נמי הוי קידושין בעי' דוקא תנאי מפורש וכלא התנה בכל ענין הוי קידושין אף לאוסרה עליו ולא אמרי' אלו הי' יודע וק"ל.

סימן יד

על דבר המעשה של הרב מוה' קלמן ווייס ני' מק"ב

השאלה בגט שסידר הרב הנ"ל בעלעפאטאק וא' מהעדים הי' השו"ב דשם קודם שידע הרב ממעשה תעתועים שלו ואח"כ נשמע להרב שהבע"ד הולידה נכרית ממנו ולד והולד היא עודנו בחיים וקול הרינון הנ"ל הי' קלא דלא פסק וגם הוא כעין המבואר בסי' ט"ז

שמלקין אותו והרב ר"ל דהגם דבסי' מ"ב כ' הרמ"א דפסול לעדות אשה בקול לבד היינו בעריות ממש משא"כ בארמית שאינו עריות ממש אף בכאן ולכן הגם דבעריות ממש גם בקול לבד פסול לעדות אשה דחשדינן לי' משא"כ כאן יש להכשיר בקול דבוודאי אינו פסול מדינא דהא אין אדם נפסל לעדות רק בב' עדים אבל בקול דלמא הוי שקר ומדרבנן מפסל אבל באי' נשג"ז שאינו כעריות י"ל דלא נחשד שיעבור ג"כ להתיר א"א עריות ממש עוד כ' שמא עשה תשובה כמ"ש בח"ס אהע"ז סי' קט"ו ובפרט כמה יוהכ"פ עברו וגם הרב מזהיר על התשובה עכת"ד.

ותחלה נאמר כי לא ידעתי אם הי' ב"ד של ג' בסידור הגט דהיינו הרב עם עוד ב' לומדים כנהוג בינינו ולע"ד מצד הדין צ"ל כן בזמנינו שקורעין הגט אחר הנתינה והרב גונז אותו דכן משמע ברש"י גיטין כ"ב ע"ב מן ד"ה ר"א כו' עד ד"ה אלא כו' דאל"כ היתה צריכה להביא ע"מ לפני הב"ד כשתרצה להנשא אבל כשנעשה מסירת הגט בב"ד א"צ דכבר נתקיים בב"ד והנה אם הי' נעשה בב"ד לא הי' חשש מחמת דקיי"ל ע"מ כרתי דהא א"צ לעדות כלל רק הפסול מחמת שהי' עידי חתימה כמ"ש בתוס' ד"ה מודה כו' ועיי' שו"ת מרי"ח סי' ע"ד אות ג' ד"ה הנה כי כן כו' אבל בדליכא ב"ד רק סמכינן על אותן העדים שהי' ג"כ עידי מסירה והוי פסול דאורייתא ממש כשהעדים פסולי' אין מקום לסמוך על שום סברות כהנה כלל ועיי' רמב"ם פכ"ד מסנהדרין ויבמות כ"ה ומ"ק י"ח דמלקין על קלא דל"פ אפי' בשאר עבירות ולכאו' לפ"ד הרב מק"ב דבקלא דל"פ ג"כ יש לומר שמא שקר הוא איך מלקין על קלא דל"פ וע"כ דקלא דל"פ וודאי אמת הוא רק גזיה"כ דאין לוקין רק עפ"י עדים אבל חשדא דפסולי' וודאי הוי אף בלא עדים רק כקלא דל"פ ע"כ לע"ד אין מקום לסמוך כלל על עד הלזה כפי"מ דמשמע מדברי הרב מק"ב שבעצמו הודה ע"ז או שתק דאם הודה כבר פסק החת"ס ביור"ד סי' ח' דהוי כא' מן הבזוים שפסולים לעדות והכונה דאף דאאמע"ר מ"מ באומר מעשה מכוער כזה על עצמו בזוי הוא ואין לסמוך על עדותו מכאן ולהבא ומ"מ דבריו צע"ק דאיך שייך בפלוני רבעני כו' פלגינן דיבורי' דמ"מ בזוי הוי באמירתו כזאת על עצמו אף ששקר הוא וא"כ פסול לעדות וצ"ע.

ועיין באה"ע סי' ט"ז ובטורי זהב שם דמשמע דלדעת הרמב"ם וסמ"ג חמור משאר עריות דמה"ט נידון ביותר כא"א ומאן דעביד הא נפל בהא וגם מיקרי מעוות שא"י לתקן כדאי' בחגיגה ט' ע"א מאחר שבנו העכו"ם חי ולענין אאמע"ר משמע ברש"י כתובות י"ח דהיינו מטעם קרוב ועכ"פ לעדות אחרת קשה לסמוך עליו ועיי' ביור"ד סי' ב' ברמ"א ס"ב לענין אם כבר נכשל כו' חיישינן ביותר וא"כ זה העד אשר כתב הרב שראו שרודף אחר

השפחה במעשה חדודי' כו' א"כ רגלים לדבר ואתרע חזקתו ובמקום דאתרע החזקה י"ל דע"א נאמן באיסורים ובמקום דע"א נאמן חיישינן לקלא ביותר דהא קול דמי לע"א כמ"ש תוס' כתובות כנ"ל ועיי' בש"ך שם סקי"א אי אמרי' שמא עשה תשובה ובחגיגה דף ט' ע"א מעוות כו' משמע שאין סתם תשובה מועיל בכה"ג כלל הדבר שאם לא הי' ב"ד בעת סידור הגט לפענ"ד אין מקום להתיר כלל ובפרט שכבר כ' הרב בקיץ העבר שמעשה השו"ב הי' מקולקלין מאוד וא"כ בוודאי חיישינן לקלא כהאי מדינא אמנם אם הי' ב"ד לענין פסול דרבנן אינו אומר לא איסור ולא היתר:

מ"ש הרב דאי' גוי' אינו בכלל עריות ע' במלחמות סנהדרין סי' י"ג דכ' בפי' דבכלל ג"ע היא ויהרג ואל יעבור ע"כ וודאי פסול לעדות אשה דמאחר דתאוה גרמה לו לעבור על אי' גדול כ"כ חיישי' שיגרום תאוותו להעיד שקר בעדות אשה דוקא אבל ל"ח שיעבור מחמת תאוות עריות לחימוד ממון דלא דמי הני ב' תאוות ולכן לכל עדות בעי' רשע דחמס ועיי' נמ"י ס"פ בן סורר באלפסי קטן דף מ"א ע"ב בכלל עריות חמורות כו'.

סימן טו

רב שלום וכ"ט לכבוד אהו' ידידי הרב המאוה"ג החו"ב החכם השלם כקש"ת מוה' כלב פייבל אבד"ק טארדא.

הנה בא לפני איש א' סמוך למח"ק גב"ע ממע"כ שאשתו המרשעת נתחברה עם א"י ונסעו ממקומם לבאקארעשט והבעל נסע לבאקארעשט בקיץ העבר שתקבל גט ממנו למען יוכל לישא אחרת והאשה הבריחה א"ע מפניו ונתרחקה משם ולא נודע עוד אי' מקומה והנה בדעת הבעל להשליש גט ושיתירו לו לישא אחרת.

תחלה צריך לראות אם באופן זה א"צ היתר מאה רבנים וע"ז ראיתי בשו"ת מרי"ח סי' צ"ח דבמומרת כה"ג א"צ ק' רבנים רק כל ב"ד במקומו יוכלו להתירו לישא אשה אחרת משום דבכה"ג לא גזר הגאון רגמ"ה מעולם ובאמת מבואר כן בב"ש בכ"מ אמנם שם הי' עכ"פ השלשת הגט כמבואר שם ובנ"ד קשה מאוד להשליש גט דמי יכניס א"ע בדבר קשה בזה במדינתינו אשר א"א לסדר גט בלי רשיון מהשררים ומאחר שהאשה אינה לפנינו צריך עבודה רבה עד שיתן רשיון לסדר להבעל גט בפ"ע להשלישו ועוד לפע"ד בלא"ה בנ"ד לא שייך ענין השלשת גט כלל ובאמת עמדתי על דברי הרמ"א סי' א' סעי' יו"ד שכ' שהוא מן הדין לגרשה ואינה רוצה ליקח גט ממנו יש להקל להתיר לו אשה אחרת ולכאורה יל"ד למה ל"כ הרמ"א כאן כמ"ש בסק"מ סוף סעי' ה' בזה"ל וה"ה לאשה הנאסרת כו' מזכה לה גט ע"י אחר ולמה כאן בסי' א' כ' להתיר בסתם בלא זיכוי גט רק

הדבר פשוט כמו שחקר בשו"ת מרי"ח שם ע"כ עיקר תקנת השלשת גט הוא שתהא היא מגורשת מיד ע"י שנותן בתורת זיכוי דהוי כשליח קבלה והיינו ע"כ משום דאמדינן דעתה דהיא מתרצית בגירושין והתינח בסתם אבל ברמ"א סי' א' הנ"ל דמיירי שאינה רוצה לקבל גט א"כ לא מהני בתורת זיכוי רק בתורת שליח הולכה ואינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה אין בזה תועלת כלל לענין נישואי הבעל וא"כ ממילא בנ"ד שהאשה בורחת מהגט לא מהני השלשת הגט כלל והי' אפשר להתיר לו סתם לישא אשה אחרת.
אמנם מי אנכי לחדש דבר בענין חמור כזה ע"כ ימחול מעכ"ת להשים עיונו בזה ולהתיעץ עם שני גדולי הדור שיסכימו בהתירא ויודיע להם הדבר אשר כתבתי גם כן כי לדעתי מצוה רבה היא להתירו מכבלי העיגון כנ"ל כ"ז כתבתי לענין ד"ת הנלע"ד אם יסכימו ע"ז גדולי הדור אמנם אח"כ צריך להודיע מזה להשרים הבעצירקס געריכט שכן הוא עפ"י דת תוה"ק ואם יסכימו ע"ז ויתנו רשיון כי לפי ידיעתי הדין ביניהם שאם עברו ג' שנים ולא נודע מקומה אי' מתירין לו ועכ"פ א"א לו לישא אשה אחרת בפרהסי' בלי רשיון מהשרי' הנ"ל.

סימן טז

להרבני המופלג חו"ב מוה' יעקיל סג"ל נ"י בלאפאש.
היום הגיעני גיה"ק בענין קידושין ע"ת כשיש אח חרש ועיינתי בשו"ת מ"צ ונוב"י וח"ס ובית מאיר ובני אהובה ושיבת ציון שהאריכו בנ"ד ורבו המתירין ומה מני יהלוך הלא הכל פתוח לפני כ"ת וגם השיג היתר ברור מכאדמו"ר הגאוה"ק מסאנץ כו' וגם נגד חשש בני אהובה כ' עצה טובה דסגי מה שאמר הבעל בפי' ונשבע שלא ירצה אפי' אם היא תהי' מרוצה וכבר האריך בשו"ת שיבת ציון להשיג על בני אהובה ולבסוף מסיק דהא נשבע עד"ר כו' יעו"ש ועכ"פ דברי אדמו"ר נ"י א"צ חיזוק אמנם בזה באתי להזהיר שהעדים מלבד כשרותם בכ"ע צריכים להיות מופלגי תורה שידעו הענין על בוריו ומה אומרים ומעידי' ולמה עושין כן וגם החתן אשר בודאי הוא מופלג בתורה ואם לאו צריך ללמדו תחלה ולהבינו היטב כל הענין ואחרי כוונת הלב הן הדברים וגם בעדותן אשר יעידו אח"כ לפני בד"צ מקבלי' עדות כדין קבלת עדות בחו"מ כמ"ש אדמו"ר הגאון ח"ס זצוק"ל.
אמנם מה שנחלאתי בכל עניני קידושין ונישואין על תנאי שהם בספק איך מברכין ברכת אירוסין ונישואין על הספק ולא מצאתי לרבותינו שהעירו בזה דבר ואין מקום לומר שכוונת הגאוני' לעשות הקידושין והנישואין בלי ברכות דהא כלה בלא ברכה אסורה

כו' והי' נלע"ד דבלא"ה תמהתי ע"ד הגאונים האוסרים מחמת חשש בעילת זנות דהא לענין איסור וודאי יש לנו למיזל בת"ר דרוב נשים מתעברות ויולדות זש"ק ומצורף לזה הספק דלמא האח ימות תחלה כו' וכבר כ' הפנ"י בסוגי' דאלמנת עיסה אלימת הס"ס כשיש רוב לצרפו:

וא"כ אף אם ח"ו אירע אח"כ שמת בלי זש"ק כו' ונתבטלו הקידושין למפרע מ"מ לח עביד איסורא למפרע כמ"ש הר"נ ריש פסחים דמאחר שעשה כדין וסמך על החזקה אף אם נתברר אח"כ שלא הי' כן מ"מ לח עביד איסורא למפרע וא"ל דלא מצינן למסמך אהך רובא כמו דלא סמכי' אח' דלהבא כעין שמא ימות חיישי' דז"א דודאי שאני רוב מחזקה לענין הך סברא והוא מוכרח בכמה מקומות בסוגי' הש"ס דרוב שהוא בטבע העולם וודאי סמכינן גם אם היא לעתיד ואכ"מ להאריך בזה ובאמת לק"מ דאל"כ התינח כ"ז שהאשה בת בנים אבל אם יזכו הזוג עד עת זקנה שלא תהי' בת בנים וליכא רוב יבטלו התנאי מחמת חשש ב"ז ולכן הוצרכו רבותינו לומר סברות אחרות דל"ש בכה"ג ב"ז אמנם הרוחנו בזה בדברינו הנ"ל שלא יהי' חשש איסור ברכה לבטלה דהיינו ברכות אירוסין ונשואין דלענין איסור השתא שפיר סמכי' ארובא וס"ס כנ"ל:

רק קצת יש לפקפק לפמ"ש הט"ז בה' ציצית סי' ח' דלענין ברכה לבטלה לא סמכינן אח' כ"כ י"ל דלא סמכי' ארובא דהא כ' הפנ"י דח' דלא אתרע עדיף מרובא ואני בענ"י הסברתי הדבר בא"א ליישב הסוגיות דמשמע בהו דח' עדיף מרובא דהכלל הוא שיש חילוק אם הספק הוא מעצמו או ממקום אחר ולכן אף דקיי"ל רו"ח רו"ע מ"מ לר"מ ל"מ רוב וחזקה מהני משום דהספק שצריך לדון עליו בהח' הוא בעצמיות משא"כ ברוב שהוא ממקום אחר ובכה"ג וודאי ח' עדיף ודוקא רו"ח רו"ע בענין אי' דהיינו כשספק הוא ממקום אחר והוצאתי סברא זו מדברי המהרש"א חולין פ"ו והרבה ענינ' עמוקים מיושבים בסברא זו עכ"פ מאחר דראינו דח' עדיף מרובא ולשיטת הט"ז לא סמכינן אחזקה בספק ברכה ככ"נ לא נסמוך ארובא ואיך נברך ברכות רבות מספק בכ"ז הייתי מסתפק וצע"ג:

סימן יז

אור ליום ד' וארא תרמ"ג.

למאן דלא חזינא קמברכינא ברב טוב חסר וחנינא כבוד הרבני החו"ב המופלג מאוד כש"ת מו"ה מנחם מענדל הכהן נ"י יושב בשבת תחכמוני ק"ק טארני.

יקרת מכתבו משבוע העברה לנכון הגיעני ודבריו יאירו בענין גט שנעשה ע"י שליח בפ"כ של האשה אם יש להכשירו והנה אם לא הי' כותב שכוונתו לפסוק בזה להלכה למעשה רק דרך פלפול הייתי לוקח פנאי להשיב קצת ע"ד פלפול יגדיל תורה ויאדיר אבל לענין הלכה למעשה אין בידי להשיב כלל בדבר שמבואר בספרי הגאונים אשר לפנינו שיש מתירין ויש אוסרין מאן ספון מאן רקיע בזמן הזה להכריע בין הרים גדולים ובוודאי הוי ספיקא דדינא וצריכין גט שני אמנם בדבר א' נפלאתי מי המה המסדר הגט והעדים אשר הכניסו א"ע בדבר חמור כזה הלא מבואר בספר גבעת פנחס סי' כ"ט כי אותה המעשה של הנוב"י נעשה עפ"י גדולים מפורסמים אשר פסקו בהאי עובדא שמותר לו לגרש בע"כ אבל שיעמוד איזה רב ומורה ויורה לעצמו לסדר גט בכה"ג לפי דעתי הוא והעדים עברו על חרגמ"ה ויש לדון בזה הדין המבואר ביו"ד סי' ש' בקהל שהטילו חרם כו' די"א ששחיטתו אסורה דהוי כחשוד לאותו דבר וא"כ אותו המסדר והעדים הוויין כחשודין לאו"ד ודינם כנ"ל ובדוחק י"ל ש"ה דהי' רק חד ולכן אמרי' דא"נ ביחידי מאחר דחשוד הוא משא"כ תרי סהדי לע"ע לא מצאתי מקום לחלק בזה ועכ"פ ראוי לעונשם ולקונסם על איסורא דעבדו למען יזהרו מכאן ולהבא שלא יעשה כן בישראל.

והנה בזיוג ראשון בלא"ה איכא אסורא דשנאוי המשלח וטעמו ש"ד י"ל דמפקיע זכותם כעין דאמרי' גבי קידושין בע"כ הוא עשה שלא כהוגן משום שהפקיע זכותה שהי' בידה להתקדש למי שתרצה כ"כ בגירושין להיפוך ואף שכ' הרשב"א בגיטין ע"ג לענין נתינה בע"כ דלא חשיב כ"כ מפקיע והביאו הפר"ח סי' קי"ט היינו לענין גוף האישות אבל המסתעף ממנה דהיינו התחייבות איש לאשתו וודאי חשוב מפקיע ולכן שנאוי המשלח רק בזיווג שני דבלא"ה הכתוב קראו אחר כו' לכך מותר לגרשה בשנאה לבד מה"ת ובזה מיושב מה שהקשה הגאון מהאמבורג דנימא בכל זיווג ראשון דל"מ עיי"ש מחמת אשלד"ע ובאמת קרא קאמר ושלחה כו' וכ' הפר"ח דהיינו בע"כ ומתיבה זו ילפינן שליחות ולהנ"ל א"ש דאין האיסור מחמת גוף האישות רק מחמת המסתעף ממנה דהיינו חיובי איש לאשתו כנ"ל אבל בכ"ע איסורא רבה עבדו ובזה"ז דחרגמ"ה בין בז"ר בין בז"ש וודאי הוויין המסדר והעדים עם הבעל בכלל עוברים על החרם וכאלו חשודין לאותו דבר ויש לדון אם הגט כשר מדינא דהא כבר נאמר בש"ע סי' קמ"א כשנמצא איזה פסול בהרשאה חיישינן על המסדר ע"ש ושם חיישינן שאינו בקי וכאן יש לחוש דלא השגיח היטב בכל החומרות שיש בסידורי גיטין וצ"ע.

ומאחר שבעת שהתחלתי עתה לעיין בסוגי' דאשלד"ע והנה עלה בידי דבר נחמד לא אמנע מלכתבו כאן יגדיל תורה כו' התוס' הקשו הא מעילה הוי בשוגג ול"ש דברי הרב כו' והנה לכאו' קשה למה לן הסברא דד"ה כלל הא כ' הרא"ש בסוגי' דתופס לבע"ח כו' לחלוק על שיטת רש"י רק דאפי' בעשאו שליח ל"מ וכ' הסברא משום דלא מצינו בשום מקום בתורה ענין שליחות במקום דחב לאחרים כו' וא"כ כ"ש דלא מצינו בתורה ענין שליחות במקום עבירה והסברא י"ל כעין שכ' הר"נ גבי קבוע דלמפרע וכעין שכ' התוס' בכתובות לענין דיני תנאי דחידוש הוא ואין לך בו אלא חידושו כ"כ לענין שליחות הוי כן ושפיר כ' הרא"ש כנ"ל ואכ"ק ל"ל סברת דברי הרב כו' גם הפנ"י הקשה כעין זה במקומו.

ונלע"ד עפי"מ שאמרתי להסביר הגמ' דשליחות ושלח מלמד שהוא כו' וכ' הפנ"י מ"מ בעי לימוד על שליחות דאשה דלא נימא דהוי מילי גם בשליח ראשון ולהיפך ל"ל לימוד על שליח הבעל ותי' באמת ליכא לימוד ע"ש אבל במהרש"א משמע דב' לימודים הם ונלע"ד ליישב ג"כ מה שהקשו המפורשים בסוף הסוגי' דכתבו תוס' עיקר הקו' ממתני' דשכח מה א"ל רבו כו' והקשו הא קיי"ל יד עבד כיד רבו ועדיף משליח ויסוד הדבר דענין שליחות סתם דהיינו דמעשה השליח יועיל אין זה חידוש דהא כן מנהג כל העולם שאינם עושין כל ענינים לבדם רק ע"י שליח. אמנם במקום דהמעשה לבד לא מהני בלי כוונה כעין קידושין וגירושין ותרומה וקדשים דצריכים לומר דמחשבת וכוונת השליח יהי' כמחשבת המשלח הוא דבר חידוש לזה בעי' קרא ומה"ט ס"ד דדוקא שליחות האשה מועיל דהא האשה גופה אינה צריכה מחשבה בשעת קבלת הגט כ"כ שלוחה אבל שליח דידי' דבעי כוונה בשעת המסירה כמו הבעל דלא מהני אם אינו נותן בכוונת גירושין כמ"ש הרמב"ם ס"ד דל"מ שליח לענין הכוונה לזה בעי קרא דמהני וממילא א"ש הך דיד עבד כו' כיד רבו היינו לענין מעשה אבל בשחיטת פסח כו' דבעי כוונה מנ"ל.

ומקום יש בראש ליישב בזה קו' תוס' והרא"ש על פרש"י גבי תופס לבע"ח שפי' בב"מ מאחר שלא עשאו שליח כו' והקשו מהא דיימר ב"ח כו' ולהנ"ל א"ש דעיקר הסברא דלא מהני שליח מצד סברת הרא"ש הנ"ל דלא מצינו בתורה שליחות כה"ג וכתבתי הכוונה משום דחידוש הוא ועיקר החידוש הוא במקום דבעי כוונה והנה נודע סברת הרשב"א בחולין גבי עע"ג דמהני זה מחשב וזה מכוון כ"ש אם הבעה"ב גופי' עומד שם דמהני ול"ב כונה של שליח כ"כ ובזה י"ל קו' הפנ"י בקידושין שלא הביא קרא דולקח הוא ושכנו כו' דהתם עע"ג ולא הוי חידוש דמהני אבל חבורה שאבדה פסחה כו' דאינו עע"ג וצריך כוונת השליח שיהי' כמו כוונת המשלח לזה בעי לימוד בפ"ע וממילא א"ש דוודאי לא מהני שליח במקום שחב לאחרים היינו במקום דענין השליחות חידוש כנ"ל

משא"כ בב"מ דקאי התם אמתני' דראה את המציאה וא"כ המשלח שם בכה"ג וודאי הי' מועיל שליח דהא אינו חידוש כלל וממילא א"ש סוגי' דקידושין דפריך מושלח את הבעירה כו' דל"ב שום כוונה ומחשבה להתחייב ומצד הסברא דמהני שליח לכך בעי למימר הסברא דדברי הרב כו' דל"מ מצד הסברא משא"כ לענין שאר ענינים דבעי כוונה וודאי לא מהני שליח ובמעילה דפירש רש"י שנתן לשליח ליקח טלית וקנה בהן טלית דאותו הקנין בעי כוונת קנין וע"ז נעשה שליח בלא"ה לא מהני במקום עבירה וא"ש הכל הנה הארכתי קצת דרך פלפול מאחר שנתחדש לי כעת בסוגי' הנ"ל הכ"ד הדש"ת ה"ק מנחם מענדל פאנעטה.

סימן יח

ישאו הרים שלום לחיים ולחסד עד עולם עיניו תחזינה בנין היכל ואולם כבוד י"נ חביבי הרב המאוה"ג המפורסים חו"ב כש"ת מו"ה יעקב משה נ"י אבד"ק קראסנע והגליל.

מחמת רוב טרדות בימים האלו בלי ישוער לא יכולתי להשיב כלל עד כה אשר הפניתי קצת והנה ראיתי שאלת חכם בענין אשה אשר אבי' דר בכפר בגליל דמר נ' ואח"כ הבעל תקע אהלו במחוז קארלסבורג ואח"כ שלחה לאבי' שיבוא אחרי' וכן עשה ועברו חדשים ובא הבעל לבקש שתחזיר ואינה רוצה רק אם ירצה לדור כאן וכאן אין לו מקום פרנסה וטוענת שבלא"ה אינו זנה שם ומכה אותה והוא טוען שמחמת שמקללת ומבזית אותו וגם דברים שבלב מכחישים זא"ז הוא אומר ממנה שהכשילתו והיא אומרת ממנו וכה"ג מבקשת גט וכתובה והבעל מרוצה רק שאין לו הכתובה ומסכים לגרש והכתובה תהי' לחוב עליו ודעת מעכ"ת נ"י לדמות לדינא דפלוגתת הפוסקי' בסי' ע"ה הת"ה עם הריב"ש בענין כשאין לו פרנסה כאן שוב כ' מחמת שמקללת אותו אם יש בזה מקום לכופה לגרש והכתובה יהי' חוב כדאי' ס' קי"ט:

והנה בענין פלוגתת התה"ד עם הריב"ש שכ' הח"מ והב"ש דלא פליגו בספק רק ביש לו מקום קבוע כ"כ אפשר לומר ג"כ דלא פליגו אם במקום קבוע יש לו פרנסה מחמת איזה עסק ידוע וכאן אין לו שום עסק וכאשר אינה רוצה ללכת לשם הוי כאם היא כופית אותו שלא יהי' פרנסה ולא יוכל לזונה באופן שממילא יהי' מחויב לגרשה זה לא שמענו וי"ל דכ"ע מודים דבכה"ג כופין שתלך למקום שיש לו עסק ידוע והב"ש הביא מ"ש מאן דביש לי' בהאי מתא ובאמת בשו"ת הרשב"א הרבה השואל לתמו' ע"ז והרבה טרח הרשב"א ליישב זה ואמר שאולי צריך כפרה וגלות מכפרת וכה"ג וכעת עלה בדעתי שי"ל כפשוטו דהנה שמעתי שגדולים מיישבים הקו' שהביא הח"ה מהאמגושי להחסיד למה לא נשאר

במקומו והשי"ת והנה יפרנסו במקום שהוא שם ואומרים כי לא מחמת האדם רק מחמת המקום שצריך לתקונו של אדם ע"י המצות ומעש"ט וברכות ותפלות שיעשה עכד"ק והוא כעין שפי' הרמב"ם בהקדמה לפהמ"ש עמ"ש אין לו להקב"ה בעולמו כו' וכעין זה י"ל מ"ש חן המקום על יושביו כו' דלא נודע הטעם רק דבר סתר יש בו כנ"ל והיינו מאן דביש כו' מחמת שמוכרח ליל לשם לתקן המקום כנ"ל ויפה אמר הב"ש שמחמת זה אין לו לכוף האשה לזוז מקומה אמנם אם נראה בעין שאין לו כאן מקום פרנסה ושם יש לו פרנסה בטוח י"ל לכ"ע מחויבת לילך עמו.

אמנם מחמת שטוענת שמכה אותה דא ודאי טעמא רבא שלא ללכת ממקום משפחתה כי כבר כ' בש"ע שאין זה דרך ישראל ואם דרים במקום משפחתה לא יהי' כזאת וכ"ש שאינה זנה ואין גואל וקרוב לה וזה ודאי גורם למחלוקת בכ"ע כמ"ש כד משלם שערי מכדא כו' וגדולה צעקת לגימא ע"כ עכ"פ אין לחייבה מחמת ספק דלמא האמת בפי' אמנם העיקר נ"ל שעיקר מחלוקתם נמשוך מדברים שבינו לבינה וכמו שטענו רק שכ"א אומר אני הצדיק כו' והדבר פשוט כאשר נודע כי הרוב באותן המקומות אין בהנמצא מרחצאות ואפי' מקוה של מים קרים מעט בנמצא והנשים מחויבים לילך בנהרות תחת קרח וע"כ הרבה מניעות מלטבול מחשש סכנה ומחמת זה בעוה"ר באים לחטאים גדולים או לאיסור כרת ח"ו ובגלילותינו בכ"מ מקוה או סמוך ע"כ ודאי אין לכופה ללכת לדור שם לגרום איסורי' וגם עכ"פ הגורם למחלוקת בל"ב כמובן וא"כ אם הבעל אדם כשר ויר"ש לא יעשה כזאת לכוף אותה לדור שם רק גם הוא ישוב לדור עמה כאן ויבטח בהשי"ת שיזמין לו פרנסתו בכ"ע ואז טוב לו לעולם ובלא"ה מבואר בספר שו"ת מראה יחזקאל סי' ע"ב שכ' אין צורך לפלפל בזה כי בלא"ה אינני מסכים לעשות גט בע"כ ומעולם אני נזהר בזה שהוא נגד חוקי המדינה עיי"ש:

ובענין שתיית כוס עיקרין הנה גם מעכ"ת כתב אלי שאינו נחוץ לע"ע וע"כ לא מהרתי להשיב כעת ע"ז וימחול מעכ"ת לעיין בשו"ת מראה יחזקאל בסי' ע"ג מה שהאריך בזה ולענ"ד יהי' לו לנ"ר ויה"ר שנזכה לשמוע בשורות טובות זמ"ז עדי יבוא מבשר טוב ושלום:

הכ"ד י"נ מנחם מענדל פאנעטה

סימן יט

זוג א' נתפשרו לגירושין באופן שאבי האשה התחייב א"ע להחזיק ב' ילדים שיש להזוג הנ"ל ולפרנסם לגדלם ונתן ע"ז כתב בערכאות והאשה היתה מניקת לילדה שהיתה אז

יותר מבת ט"ו ח' ותיכף באותו היום שנתפשר' גמלה הילדה הנ"ל הגם שבעל' התרה בה שלא תגמלנה לא שמעה בקולו ומחמת איזה סבות נמשך נתינת הגט עוד ששה שבועות אחר הפשרה הנ"ל ואותה האשה הגרושה הנ"ל רוצית להנשא לאיש שהי' בעל אחותה ומתה ר"ל והבעל אינו יכול להמתין עד כלות כ"ד ח' מחמת שאין מי שימשנו את בניו הקטנים שיש לו מאשתו עכ"ל נוסח השאלה. והנה בהשקפה ראשונה אמרתי לאסור בנ"ד מתרי טעמי חדא דמה דבשואר בש"ע דגמלתו בחיי בעלה מותרת והוא מהרא"ש מבואר שם הטעם משום דהא דאסרו בגמ' בגמלתו היינו דחיישי' שגמלתו מחמת שרוצה להנשא ועדיין הוא צריך לינק אבל בגמלתו בח"ב דלא שייך לומר כן וכי דרכה של אשה לצפות על מות בעלה ל"ח לכך משא"כ בנ"ד דנראה לעין שגמלתו מחמת שרוצה לינשא בכה"ג עדיין גזירת חכמים במקומה עומדת דגם בגמלתו אסור ומה"ט לא נזכר כלל בש"ע הדין בגרושה בגמלתו דהי' הדבר פשוט לאסור דמ"ש קודם גירושין או לאח"כ בכל ענין הוי החשש הנ"ל ובזה הי' נ"ל ליישב ע"נ יותר לפ"ד הר"ת הא דנקט מניקה שמת בעלה מאחר דגרושה כ"ש וכבר האריך הנוב"י בסוגי' דיבמות אין ראי' כלל נגד הר"ש וגם בלא"ה י"ל התם בבריי' סמך אכאן כמו דסמך אהבריי' דכאן לענין הזמן כ"כ נדע דהאי מניקת חבירו לא הוי רק באלמנה ועכ"נ דאין דיוק מכאן כלל וכמ"ש הרא"ש דהתיר בגמלתו בח"ב דכן מדויק הלשון מניקה שמ"ב דדוקא כשהיתה מניקה אז ולא כשגמלתו בחייו ע"ש ממילא מה"ט גופי' מדויק שמת בעלה דאי בגרושה גם כשלא הניקתו אז אסורה.

ובזה יש דרך קצת ג"כ ליישב הא דא"ל ר"פ ואתין לא ס"ל כו' דמנ"ל דר"מ גזר במ"ח רק ה"ק דמאחר דידוע דגרושה שוה לאלמנה כדמוכח מברייתא דיבמות ודבר פשוט הי' לו וא"כ יקשה למה נקט שמ"ב ע"כ לאשמעי' דאם לא היתה מניקה אז מותרת דבגרושה בכ"ע אסור עכ"פ מוכח דאחר המיתה בכ"ע אסור דלא כהברייתא והל' כר"מ ומדברי הפנ"י בתוס' ד"ה והל' כו' מבואר דבגרושה בגמלתו בפני בעלה וודאי מותרת וצ"ע וזאת. שנית אמינא מלבד שכל הפוסקים הסכימו להר"ת עכ"פ במכירה כמו שנפסק בטוש"ע בלי חולק לכאורה בנ"ד גם הר"ש אוסר דעיקר טעמו להיתר מבואר בראשונים דמאחר דאית לי' אב הוא ימסמסנו בבו"ח כי עליו מוטל משא"כ כאן שקיבל עליו אבי האשה להחזיקו לא יהיב לה בעל וכ"ש שהיא לא תתבענו בכה"ג ושמא אבי האשה לא יתן ויסתכן וא"ל שמא יתוודע לבעל שאבי האשה לא יתן ויכוף אותו בב"ד דז"א דלפי המבואר בנמ"י פ' החולץ פלוגתת הר"ש והר"ת דהר"ש ס"ל וודאי אביו חייס עליו וכשיצטרך למסמוסי יתן דמי בו"ח ור"ת ס"ל מאחר דא"י האשה לתבוע בעצמה רק ע"י

שליח בושה ע"ש ולכאורה קשה ל"ל שתתבענו הא בלא תביעה יתן מעצמו מדחייס על בנו ועכצ"ל דחיישינן לסכנת הולד עד שיתוודע להבעל שהיא צריכה למסמסו שנעכר חלבה ומאחר שהיא בושה לתבוע עי"ש בנתיים יסתכן הולד והר"ש ס"ל דל"ח לכך דמאי איכפת לה בזה הלא היא אינה משועבדת להניקו והיא בזה כאחרת ולמה נעצרנה מלהנשא ובזה מבוארין ג"כ דברי הג"א בכתובות שכ' הר"ש מתיר גם במכירה דכ"ז שלא כפה אותה הבעל בב"ד אין שיעבוד אלי' ע"ש ודבריו תמוהין לכאורה דא"כ יהי' חילוק אם הבעל יתבע אותה בב"ד תהי' אסורה להנשא רק צריך לפרש דבריו דה"ק דמאחר שאינה משועבד' מצד השיעבוד ממילא הרי היא לגבי תינוק זה כאשה אחרת דעלמא והיא מניקתו וממילא מותרת לנשא ממ"נ אם תתעבר אח"כ ולא תוכל להניקו מה לה בכך הלא הבעל עליו לחוש על בנו ואם יכפה אותה בב"ד ויתן לה שכרה לקנות בו"ח אין חשש כלל ואם לא יכפה אותה בב"ד ולא יתן מאי איכפת לה יותר מאשה דעלמא ואם הבעל לא יחוש על בנו מי יחוס עליו ואין על האשה חיוב כלל לתבוע בעלה דמי בו"ח אדרבא על הבעל מוטל להשגיח על בנו תמיד מאחר שאינה משועבדת עכ"פ בנ"ד דהבעל יסמוך על אבי האשה ולא יתן לה בו"ח וכ"ש דבוש' בכה"ג לתבוע מבעלה ודאי חיישי' לתקנת הולד רק שאפשר לומר דאין חשש כאן מאחר שבני בנים הם כבנים אף דבני בנות לא משמע כן מדברי הנוב"י סי' י"ז לא ידעתי מנ"ל עכ"פ אפשר הגם שהנוב"י פקפק בסי' י"ד היינו להתיר מכח זה לבד אבל עכ"פ אין חשש מכח זה וצ"ע אמנם להיות הדבר נחוץ קצת כפי ענין השאלה בנ"ד שבני בעל אחותה הולכים ודלים ע"כ אמרתי לחפש צדדי היתרים בנ"ד עפ"י שיטת הגמ' והפוסקים בעזה"י.

ראש דבר אני אומר כי הגם דמסתם סתם הש"ע דבין באלמנ' ובין בגרושה שווין לאסור אפי' בגמלתו הי' אפשר לומר דלאו כללא הוא והסברא נותנת דבגרושה אפי' גמלתו אחר הגירושין מותרת אפי' לשיטת האוסרין איב"א גמרא ואיב"א סברא ויפתח לנו שערי אורה להבין דברי קדושים הנה ראיתי בשו"ת מהר"י מינץ סי' ה' שכ' גם מדברי הסימני אשרי מוכח דדעתו נוטה לדעת הש"ר מדכ' בפ' אעפ"י דעתו באחרונה וגם אי לא ס"ל כוותי' הו"ל לקצר ולסמוך המתיר דהא סיים בהיתר ע"ש ותמהני טובא חדא דא"כ איך סתם הטור כ"כ לכתוב דעת הר"ת בלי חולק כלל אם דעתו נוטה להר"ש ועוד דבסימנים ביבמות כ' ג"כ דעת הר"ת בלי חולק ולא כהרא"ש שהביא דעת שניהם והחל ליישב כל דקדוקו של מהר"י מינץ והנה דקדוקים של הנוב"י ידועים בשינוי הלשונות בין שני הברייתות ומכח זה רצה להוציא דהדין עם הרא"ש דאם רצון האשה לא תניקנו שאין השיעבוד עלי' רק לפי רצונה ע"ש ולפענ"ד דלא כדבריו רק דבזה גרושה ואלמנה שווין

דאיסור מניקת חבירו חל עלי' רק דמ"מ אם גמלתו מותרת להנשא לכ"ע וכן משמע מפרש"י שפי' בד"ה נבל"מ כו' זו שמת בעלה שלכאור' דברי מותר הם רק כיון להנ"ל דהגם דרש"י ס"ל כר"ת כמ"ש בסוטה פ' ארוסה ע"ש מ"מ מודה דבגמלתו אין איסור בגרוש' דוודאי בלא גמלתו אוסר הר"ת משום דלמא מיעברה ולא יהי' לה בו"ח למסמסו וגם הבעל לא ידע כי הוא בושה לתבענו ע"י שליח ועד שיתוודע לו יסתכן הולד אבל בכה"ג כשגמלתו קודם הנישואין והבעל יודע מזה שבנו צריך בו"ח א"צ שתתבענו דבלא"ה הוא יתן דמי בו"ח דגם להניקו אינה מחויבת בחנם דצריך ליתן לה שכרה וא"ל בכה"ג דעד שיתוודע לו יסתכן ז"א דבנתיים קודם נישואין היא תמסמסנו משלה ואחר הנשואין וודאי כבר נתוודע לו ואביו חייס עלי' ויתן לה בו"ח למסמסו בלי תביעתה מה"ט ביבמות לא קבע זמן ונקט דהיינו כל זמן שהיא מניקתו וגם במעוברת אסורה דסתם מעו' למ"ק אבל כאן דקתני מניקת שמת בעלה אין היתר עד כ"ד חדשים אפי' גמלתו וא"ש ג"כ שרש"י הנ"ל דאשמעינן דבגרושה אין חידוש כלל דלכ"ע אין אי' אפי' למסקנא דמסיק דלית הל' כבריי' היינו משום דבריי' איירי באלמנה אבל בגרושה אין אי' לכ"ע רק כ"ז שהיא מניקת ואח"כ כשבאה לשאול מתירין אותה ומודיעין לבעל שיתן לה בו"ח או שיקחנו לעצמו ליתן בו"ח וא"כ ב' הברייתות מתאימות וד"ת עניים במ"ז ועשירים במ"א מה שחסר כאן גילה כאן ובאמת גם שם הקשו למה נקט מעוברת כלל וכבר הקשו על הרמב"ם דנקט טעמא דאדחי בגמ' וכ"כ הסמ"ג.

גם הקשו הא ע"כ ידע טעם המניקה וכ"כ נדע מעו' גם הקשו למה ל"ק גם בהבחנה האי טעמא דלמניקה קיימא וביותר צל"ע לשון רש"י ז"ל שפי' והיכא דק"ל כו' מאחר דטעמא כו' איך תלי' זה בזה ועיי' בנוב"י סי' י"ד שכ' ליישב קו' המהרש"א דלא גזרו הרוב אטו המיעוט ע"ש וכ"כ נאמר בשלמא במניקת חיישי' דלמא מיעברה וקטלה לי' משום דהוי כספק השקול דילמא מיעברה בימי הנקה או לא אבל במעוברת דאף דסמלמ"ק איכא דלאו למניקה קיימא ונצרף מיעוט זה לפלגא דלא מיעברה בימי הנקה ולמה נגזור הרוב אטו המיעוט דלא הוי ספק השקול ועכצ"ל דבאמת כדמתרץ לעיל דחסה קאמר חייס עלי' כו' וודאי הפי' דהרוב חייסו אבל וודאי איכא דלא חייסו ולא איכפת להו בזה ובסברא זו וודאי לא נפל מתי' הראשון רק לענין שאין זה עיקר הטעם עכ"פ חזי לאצטרופי דמה"ט הוי ספק השקול דנגד מיעוטא דלאו למניקת קיימא איכא מיעוטא דלא חייסו וזה שלמד לנו הרמב"ם והסמ"ג דהך סברא דלמניקה קיימא ידוע והוא פשוט והוצרך להורות לנו דגם טעמא דדחסה איכא במעוברת דמה"ט חיישי' ומצרפי' סברא זו להא דחיישי' בלא"ה דבכלל מניקת איכא ג"כ האי במעוברת ומה"ט א"ל אהבחנה

הך טעמא דג"כ איכא מיעוטא דאינן מעוברת ועדיין ליכא ספק השקול ולכך לא רצה לומר הך טעמא דלא גזרי' רובא אטו מיעוט וזה שפרש"י דהטעם דלא בהבחנה דלמניקה קיימא ע"כ דל"ג רובא אטו מיעוטא כ"כ לא נגזור במעו' וכנ"ל.

והנה המדקדק בדברי הטור בסימנים כ' והה"ד נמי גרושה שצריכה כו' וכוונתו דאדלעיל קאי דאסרי' באלמנה גם בגמלתו ונבל"מ ואין היתר רק בח"ב ע"ז כ' והה"ד נמי גרושה דצריכה להמתין לר"ת כו' אסור ג"כ בגמלתו כמו אלמנה ממש אבל הר"ש התיר בגרושה ומאחר דשם לא קאי רק לענין ההיתר בגמלתו מה"ט הביא דעת הר"ש באחרונה דנראה לו לפסוק בזה כהר"ש וס"ל דהר"ת בכל ענין אוסר כדמוכח לשון תוס' בכתובות שהעמידו דבריהם עמ"ש גמלתו אסור כו' אבל ביבמות דאיירי לענין עיקר איסור דמניקת חבירו מה"ט כ' בסתם דברי הר"ת בלי חולק דהכי קיי"ל בפשיטות דגרושה אסורה כאלמנה והגם דבהטור כ' גם לענין גמלתו סתם ולא חולק כו' היינו משום שלא מצא דין זה מפורש לחלק בזה לכך סתם לאסור אבל מ"מ מבואר דס"ל לחלק כן ועכ"פ בנ"ד הי' אפשר לומר דלכ"ע מותר מאחר שהבעל יודע שגמלתו קודם שנתגרשה ממילא הוא יספיק לו בו"ח כי הוא משגיח על בנו רק מצד טעם השני אין מקום היתר מכח זה.

וגם לכאורה הי' אפשר להוכיח דאפי' הר"ש דמתיר בגרושה היינו כשהיא מניקתו אבל לא כשגמלתו דיש לחוש לתקנת הולד דבלא"ה ק' טובא בסוגי' זו דלמה אם הי' מכירה כופה מפני הסכנה דהא מוכח ביבמות דליכא סכנה דקאמר דידי' נמי ממסמס לי' בבו"ח כו' וא"כ למה כופה עו"ק מאי משני ביבמות דידי' ממסמס לי' בבו"ח כי' למה לא ניחא לי' כמו לענין מעו' דלא ס"ל לחלק בין דידי' לחבירו דתשמש במוך או מה"י כ"כ במניקת למה לא תינשא וביותר קשה אמאי דקאמר דמניקת משמש' במוך שמא תגמול את בנה וימות הא אפשר למסמסו דהאיכא בעל וכבר דיברו בזה המפורשים ותוך דבריהם דדוקא כשהבן אצל אמו מהני בו"ח אבל כשילקח ממנה קשה עלי' פרידתו מאמו המכירתו וימות ובזה לא יצאו ידי הדוחק לשון כופה ומניקתו משמע דצריכה להניקו עוד כתבו דכשהתינוק קטן מאוד גם בו"ח לא מהני ואז תשמשת במוך או מה"י עד שיגדיל קצת דאינה משמשת במוך אז מהני בו"ח וגם זה דוחק דמאן מפיס גם הסוגיא לא משמע כן ועיי' בבית מאיר וביעלת חן באריכות.

רק המחוור בזה הוא כך דאליבא דר"מ דס"ל במשמשת במוך וודאי י"ל דלא סמכו ע"ז רק במעוברת חבירו דוודאי תשמש במוך שלא יהרג בנה דבזה וודאי חייסא שלא להרוג הנפש במתכוין אבל לענין מניקת לא תחוש כ"כ לשמש במוך שמא יעכר חלבה ולא יהי' לה בו"ח עכ"פ לא הוי כהורגו בידים ואינה חוששת כ"כ דסבורה שאח"כ יקחו

אותו היורשים וכהנ"ל ואליבא דר"מ בלא"ה לא תקשי דידי' נמי כו' רק אליבא דרבנן דס"ל מן השמים ירחמו וודאי י"ל שומר פתאים ה' להחיות נפש כל חי וזה ודאי הסברא נותנת דלאו לכל ולד ולא בכל זמן די בהמסמסת בו"ח ואין זה ביד האדם לידע זה במכוון ממש אם תינוק זה יוכל לחיות מבו"ח לבד רק ביד השי"ת הוא ומן השמים ירחמו שלא תתעבר בזמן שהתינוק לא יהי' די לו בהמסמסה כי שפ"ה ולפי"ז א"ש הכל דהיינו דקאמרו חכמים דא"צ לשמש במוך דמה"י שלא ימות בנה אף שתגמלנו ור"מ ס"ל דבכ"ע צריכה לשמש במוך דמאן מפיס וכנ"ל ושפיר יש חילוק בין דידי' למניקת חבירו ולכך אם הי' גרושה כופה כו' דדלמא לא מהני המסמסה ואיכא סכנת הולד בשלמא בניסת ונתעברה דמוכח דולד זה די לו בהמסמסה ולכך מתיר הר"ש בגרושה אפי' מכירה דממ"נ כשתתעבר יתן הבעל בו"ח דמוכח שדי אז להילד בבו"ח ואינה כופה בכה"ג וכ"ז כשעדיין מניקתו אבל בגמלתו דחיישינן שגמלתו ועדיין הוא צריך לינק וא"כ ניחוש ג"כ שגמלתו באופן דלא סגי לולד זה כלל במסמוס בו"ח ויבא הולד לידי סכנה בכה"ג ודאי חששו חכמים לתקנתו אפי' בגרושה לא התיר הר"ש כלל ולפי"ז הייתי נבוך מאוד לומר היתר בנ"ד.

אך באמת ז"א דבלא"ה הברייי' תמוה דאמרי' דגמלתו מותרת מיד דהלא בזה אנו קיימין דעיקר האי' במניקת חבירו שמא תגמלנו ויסתכן הולד וא"כ איך נתיר בגמלתו וא"ל דקודם הנשואין אינה בושה לתבוע היורשים בב"ד דמי בו"ח א"כ למה אסרי' דלמא הוא צריך לינק תמסמסנו בו"ח וא"ל לפי הנ"ל דלמא לא יהי' די לו עדיין בבו"ח דא"כ עדיין ק' על הברייי' כמו דחיישינן התם לר"מ דתשמש במוך לרבנן מה"י מטעם שמא תגמול בנה כ"כ ניחוש כאן וראיתי במרדכי ביבמות שכ' ע"כ נבל"מ איירי בנשבעת המניקה ע"ש וכ"ש לענין גמלתו וודאי צריך לומר דמיירי בגוונו דליכא למיחש כלל היינו כשגמלתו כמו שגומלין שאר תינוק לזמנו שאינו צריך לא להנקה ולא למסמוס בו"ח רק הוא אוכל הכל כשאר ילדי' הנגמלי' ובכה"ג דליכא למיחש כלל ולא אמרו דצריך כד"ח או כח"ח רק על הסתם שכל תינוק די לו בכך אבל בפחות מכאן וודאי איכא ילדים שהם נגמלים קודם לכן ואוכלין הכל כמו הנגמלים אח"כ וא"כ אין חשש בגופי' כלל שמא עדיין צריך לינק רק דחיישי' הגם דבתינוק זה אין חשש כלל מ"מ חיישינן גמלתו אטו גמלתו שהוא צריך עדיין לינק וכבר הקשה המהרש"א ע"ד תוס' הא וודאי גזרי' הא אטו הא כמו ברדופה לענין הבחנה ולדברי הרא"ש מיושב דס"ל דוודאי נתנתו וגמלתו אטו לא גמלתו ולא נתנתו למניקת לא גזרי' כלל דהא מנכר רק דגזרינן נתנה ונמל' אטו שתגמג' ועדיין צרי' לינק דזה לא מנכר דשם גמל' חד הוא.

וגם בלא"ה י"ל קו' מהרש"א וכ"מ אח"כ בנוב"י דוודאי אמרי' לא פליג רבנן וגזרו בכל מניקת כמו שפרש"י רק דבגמלתו וכה"ג אין עלי' שם מניקת לא גזרו בהו כלל ולכן ל"ח רק שתגמלנו ועדיין הוא צריך לינק דבכה"ג עדיין מניקת מיקרי רק שהיא פשעה שאינה רוצית להניקו ומה"ט וודאי אמרי' לא פליג רבנן וגזרו בכל גמלתו דהכל בכלל מניקת שמ"ב אמנם כ"ז מה שהוא בגדר הגזירה דוודאי מה שאיסורה מגופה אסרי' בכל ענין אבל מה שהוא רק מכח לא פלוג היינו דוקא מה שהי' בגדר הגזירה וחכמינו לא גזרו רק על מניקת שמ"ב או בגרושה היינו כשהיתה מניקת כשמ"ב או כשנתגרשה חל עלי' האי' גזירת חכמים אבל כשגמלתו קודם הגירושין לא חל עלי' גזירת חכמים כלל ואי' מגופה וודאי ליכא דהרי רואין שהתינוק א"צ אפי' לבו"ח אין מקום לאסור כלל ועפ"י סברא זו שכתבתי לחלק בין היכא שחל עלי' תקנת חכמים שנכללה בכלל מניקת שמ"ב להיכא שלא נכללה בהגזירה כלל נלע"ד ליישב מה שעמדו כולם ע"ד הטוש"ע שכ' ופסק חלבה בח"ב או שכר' מניקת בח"ב נבל"מ ג"ח קודם מ"ב שהדברים סותרים מיני' ובי' וגם דברי הרא"ש תמוהין דעל נבל"מ ג"ח בח"ב פקפוק ועל שכרו לו מניקת סתם להיתר ומכח זה רצו למחוק בטור והנ"ל דהנה הא דבעי' ג"ח כ' הרא"ש דאז ידוע שפ' חלבה ותו לא מקרי מניקת חבירו אבל כ"ז שלא פסק חלבה בכלל מ"ח היא ואף שאינה מניקת דהא נבל"מ מ"מ אסורה להנשא והטעם היא דבחיי הבעל וודאי מוטל חיוב ההנקה על האשה ואם היא תתן למניקת תצטרך לשלם משלה כשיש לה או בחנם ולכך עדיין מקרי האשה מניקת חבירו דהחיוב עלי' להניקתו וכ"ז כשהי' נתנתו מדע' עצמ' אבל כשהבעל בעצמו מחל לה השיעבוד ונתנו למניקת באופן שאין עלי' חיוב ההנקה כלל אינה נקראת מניקת חבירו כלל והגם דבגרושה אף שאינה משועבדת להניק מ"מ אסורה היינו מתקנ"ח דסתם נשים חסות על ילדיהן וזה לר"ש בכה"ג שבחיי בעלה שכרו מניקת ולא הניקתו בעצמה ולפי"ז ממילא א"ש בסיפא בעי' דוקא ג' חדשים דהתם האשה בעצמה נתנה למניקת שעדיין חל עלי' חיוב ההנקה והוא נכלל בכלל מניקת חבירו אבל ברישא דשכרו לו מניקת דקאי על שניהם הבעל והאשה שכרו לו מניקת מותרות להנשא בכ"ע דאינה נכללת בהגזירה דמ"ח ובכה"ג אין חיוב עלי' כלל וגם א"ל דבכה"ג תהי' אסורה דדלמא תחזור המניקת ותמסמס בו"ח דמ"מ אין לעכבה מלהנשא מחמת זה דלא עדיפא היא מאשה דעלמא ולמה היא תחוש עליו בשלמא מה שהיא בכלל מניקת חבירו גזרו משא"כ בכה"ג שהבעל בעצמו שכר מניקת להילד כנ"ל ברור.

ובהיותי בענין זה אכתוב קצת בסוגי' זו כתובות ס' ע"ב ברש"י ד"ה י"ח חדש משמע דקאי אדב"ה ולא אר"י י"ל דקשה לי' איך פסקינן דלא כב"ה הא בת קול דה' כב"ה וע"כ

דפלוגתת ב"ש וב"ה לא איירי לענין מניקת חבירו רק לענין הפלוגתא דכמה מניקתו דס"ל לב"ה דאזלי' בתר רובא דדי בי"ח חדש ומסתמא זה הי' כוונת הבעל כשהתנה עם אשתו שתניק בנו וב"ש מחמירין דדלמא כיוון למיעוט ולא קיי"ל כר' נתן בר' יוסף דס"ל הן הן כו' משום די"ל דבסכנה מחמירין לחוש למיעוט כדמשמע ברש"י בחולין.

בפרש"י ד"ה נתנה כו' זו שמת בעלה כלומר ולא אם נתנה קודם מיתת בעלה דלכ"ע מותרת ותמה מהרש"א דהא חזינן בהבחנה דגזרינן בכל ענין ואפשר ליישב דהא וודאי גזרינן מה דשייך באותה אשה עצמה דהיינו שיוכל להיות שאח"כ יארע לה כה"ג בפעם אחרת ותתיר לעצמה לגמול קודם וכה"ג אבל לא גזרינן משום אשה אחרת מה שאין שייך בדידה לעולם ולכן בדבר"ג לא גזרינן דבהני לא שייך למגזר רק משום כשיש אחרות לא גזרינן כלל משא"כ בהבחנה אפי' מפלת אחר מ"ב אסורה דגזרינן דלמא אשה זו גופה אח"כ תתאלמן ותטעה אבל משום אחרת מה דלא משכחת בדידה לעולם לא גזרינן כלל וא"כ בדבר"ג ליכא חשש גזירה בדידה לעולם.

תו' ד"ה והלכתא כו' יש לדקדק למה העמידו תוס' דבריהם כאן אהא דגמלתו אסור לכאו' משמע דגם רבינו שמשון לא התיר גרושה רק כשגמלתו ולא כל זמן שיונק אך בפו' ל"מ כן ונ"ל דהא ר"ת מביא ראי' מיבמות דנאמר סתם וקשה אדרבא נלמד סתום מן המפורש ובהרבה מקומות כן מה שפי' כאן גילה במ"א וי"ל בעיקרא דמילתא תליא בפלוגתת ר"מ ור' יוסי כאן אי אמרי' לא פלוג רבנן גם במקום דלא שייך הטעם ולכן בריי' דכאן י"ל הני תנאי יש דס"ל כר' יוסי ובפרט רשב"ג דמכריע משמע וודאי דלא ס"ל כר"מ ולכן נקט מניקה שמת בעלה דבזה לכ"ע אסורה אבל בהך ברייתא דיבמות משמע שהיא לשון ר"מ דס"ל לא פליג ולכן אוסר בכל ענין ולפי"ז מאחר דמסיק כאן דגמלתו אסור והיינו כר"מ ולכן הר"ת גם בגרוש' אוסר ולענין מזנה איכא פלוגתא די"א דגם להר"ש אסורה משום בשלמא בגרושה איכא עכ"פ בעל דמסמס בו"ח משא"כ בדליכא אב כלל ואי איתא להאי סברא הי' אפשר ליישב קושי' הר"ת דהקשה א"כ אלמנה נמי כשאומרת איני ניזונית או תובעת כתובתה דשאני אלמנה דליכא אב ויש לדחות דמ"מ איכא יורשים והנוב"י מ"ק סי' י"ח התיר כשהי' בדיעבד בשוגג משום דזנות שתתעבר לא שכיח וע' בחתם סופר ושו"ת אמרי אש לא רצו להסכים להנוב"י והנה לכאורה ב' טעמים איכא בגרושה להר"ת אי כמ"ש מהרש"א כאן דלא פליג וגזרו גרושה אטו אלמנה או כמ"ש הרא"ש ביבמות דסתם אשה מרחמת על בנה והנה לשיטת מהרש"א וודאי י"ל כדברי הנוב"י אבל לדברי הרא"ש לכאו' יש לאסור גם במזנה רק דאינו מוכרח דהא סתם זונה פנוי' אינה מרחמת על בנה כדמשמע בקידושין גבי שתוקי דאיכא פנויות ואיכא מחמת רעבון

וכ"ש אי איכא תרתי כה"ג דהנב"י הנ"ל י"ל גם להרא"ש הוי רק משום לא פלוג והי' מקום להתיר בזונה רק מאנו הפוסקי' ובמ"א כתבתי קצת ראי' מחגיגה בתולה שעיברה כו' עתה מצאתי שכעין זה כ' בס' נתיבות לשבת ע"ש.

תמהו על הרמב"ם לענין מעוברת חבירו שכ' טעמא דדחסה דנדחה בגמ' וע' בכ"מ ולכאו' י"ל דחשש סנדל איכא ובדידי' מה"ש ירחמו וכ"ז באינו עושה אי' אבל בעושה אי' עכ"פ א"א לסמוך דמה"ש ירחמו וגם י"ל מאחר שעשה אי' חשדינן שיעשה גם בזה אי' ולא חייס עלי' דאתרע ח"כשרות אף בדרבנן כמ"ש הפנ"י ולפ"ז א"ש דלמסקנא למה מעוברת יגרש מיד בעבר ונשא ימתין עד שתלד וע"כ דלפי המסקנא דעכ"פ עשה אי' בהא מלתא חשדינן דלא חייס ויותר י"ל דברי הרמב"ם עפמ"ש הרא"ש בסוגי' דשמא יחפה דעיקר הטעם צ"ל בדבר חזק ואם לא יהי' שייך טעם זה יחול התקנה מטעם אחר אף שאינו חזק כ"כ ע"ש כ"כ הכא אי לא הי' הטעם דמעוברת למניקה קיימא לא הוי מתקני רבנן מעיקרא מחמת טעמא דדחסה דמלתא דלא שכיחא שיהי' אכזר כזה להרוג עובר בבטן ולכן צריך עיקר טעמא דתקנה ממה דשכיחא דסתם מלמ"ק ועתה אסור גם במקום דליכא הך טעמא כגון בצימוק דדים דמניקת סותרת מ"מ מעוברת חבירו אסורה משום דדחסה וכעין שכ' הכ"מ.

סימן כ

שפעת חיים ושלום וכ"ט לכבוד ידידי הה"ג החו"ב המפו' כש"ת מהו' אברהם גאלדבערג רב בהאסא.

הנה בענין המעשה אשר לא יעשה שאחר הנישואין נתברר כי האשה הי' מעוברת קודם הנשואין אמנם הבעל מודה כי' ממנו נתעברה מחמת שירא שמא לא ירצה המחותן ליתן לו האשה.

הנה בענין עיקר השאלה שהוא לענין מעו' ומניקת חבירו לא מצאתי שום חשש בפוסקים בכה"ג ששניהם מודים וע"כ רק אם תחלה כיחש ואח"כ הודה בזה חששו אי מועיל אמתלא משא"כ כה"ג דנ"ד ששניהם מודים וכ"ש שהיא בדיעבד דאפי' לענין תו"ת ונשאת לא' מעידי' ואומרת ברי לי קיי"ל דלא תצא בדיעבד וכ"ש כאן ועוד הא אפי' אי הי' חשש שהוא משקר שהוא נוגע בדבר מחמת ממון הנדוניא וגם י"ל התם בתו"ת כ' תוס' ביבמות צ"ג והרשב"א והפנ"י בכתובות דלכך לא מוקמינן אחזקה מכח טענת ברי דידהו והכוונה מחמת דאדם נאמן על עצמו דאינו חשוד לקלקל א"ע והיינו מחמת ח' כשרות משא"כ כאן דבלא"ה אבדו ח' כשרות דעכ"פ עברו באיסור נדה לפי הודאתם

וכמ"ש הפנ"י כעין זה בסוגי' דשמא יחפה מ"מ ראינו שלא חששו חכמים בדבר זה משום דיש בדיעבד היתר בכה"ג שהכפר כולה נכרים והנב"י ס"ל דמעוברת חבירו דווקא ולא מעוברת גוי והרבה חולקים בזה כמ"ש בשו"ת חת"ס סי' ל"ב מ"מ כ' הגאון ממאקאווא דיש עוד צד להיתר לפי דעת רש"י בקידושין ע"ו ד"ה לימא כו' דאף דנכרי הבא על בת ישראל הולד כשר מ"מ צריך גירות טבילה וכ' ליישב קו' מהרש"א שם וכ"כ בס' חמדת שלמה שהביא הפ"ת סי' ד' סק"א ובאמת הרבה חולקים ע"ז מ"מ לענין נ"ד דבלא"ה לא חששו חכמים בששניהם מודים לאיסור מעוברת ומניקת חבירו בוודאי יש לסמוך בכ"ע אך כ"ז לענין אי' מומנ"ח דאין צריך להפרישם אחרי שכבר נישאו אבל מה יהי' משפט הולד ואם תפטור עי"ז לחליצה אם תצטרך ח"ו א"א לדון כעת כי צריך מאוד יישוב דעת ועוד הרבה חו"ד ודי לבא מהדין שצריך כעת דהיינו שא"צ להפרישנו כלל הק' ממ"פ:

סימן כא

לכבוד הרב החו"ב זך ונקי יראו ושלם אוצר בלום מו"ה יקותיאל ני' רב במאנאשטור.

ע"ד המעשה שהי' שם באשה שנתגרשה בהיותה מעוברת והתנו שתינק בשכר י"ח חדשים והניקתו כמעט שנה ואחרי שהי' הילד חולה כל ימי הניקתו אמרו הנשים שמחמת רוע החלב היא שהי' צלול וירוק ואח"כ אמה הניקתו ברוב והיא רק לפרקים והניק' ג"כ אח"כ לילד אחר עד י"ח חדשים שהחזירתו לאביו כפי התנאי והנה עברו ד' חדשים ועפ"י הוראת א' מהלומדי' שלא הגיע להורא' נשתדכ' לאיש הגם שבשעת הגירושין ציו' עלי' שתמתין כ"ד חדשים ועתה הנושא בא לקחת ובפרט שהיו שידוכין בת"כ ואם לא יתירו לו הת"כ ויש לחוש לקלקול כי האשה כשירה ועני' מאוד וע"כ רצה מעלתו לחפש צדדים להתיר א' שיטת הר"ש דמתיר בגרושה אף דרוב הפוסקים חולקי' מ"מ סמך הפנ"י ע"ז בקו"א לאחר טו"ח ב' דהוי כעין חלבה ארסיי שהתירו הפוסקים כמו בצימוק דדים.

הנה מ"ש מדברי הפנ"י לא הבנתי שאין שום רמז בפנ"י שם שסמך על הר"ש וגם אינו ענין דהא הר"ש מיירי בגרושה ועובדא דהפנ"י הי' באלמנה והפנ"י סיים שם שאין לסמוך ע"ז רק כשיש צדדי היתרים יהי' זה לסניף ואני בעניי לא מצאתי בנ"ד שום צד היתר ובפרט אחרי שהניקתו שנה והיתה בכלל מניקת חבירו ובפרט שקיבלה על עצמה בשעת הגירושין להניק דנכללה בכלל איסור מניקת חבירו.

וענין חלב' ארסיי שהתיר בשו"ת ח"צ התם הי' ארסיי ממש שמתו ג' ילדים עי"ז ואח"כ חיו ד' ילדים וגם הי' עפ"י רופא מומח' ישראל שהעיד ע"ז אבל בכה"ג דנ"ד ל"ש ענין

חלב' ארסיי ונוכל לדמות למ"ש בס' בני אהוב' ח"ג דף ט"ו ע"ב בזה"ל לפעמים החלב או שמן או כחוש ביותר ומקלקל מעי התינוק וגורם סכנה וזהו רפואתו בניקל כו' ומבואר שם דזה לא נכלל בכלל חלב' ארסיי כלל מה שהחלב כחוש ובלא"ה אמירת הני נשי לית בהו מששא ועוד אפי' הי' חלב' ארסיי הא מבואר דהיינו כצימוק דדים שצ"ל כן בחיי בעלה כמ"ש בנוב"י מ"ת סי' ל"ה וכאן הי' צ"ל קודם גירושין וא"כ ל"ש הא מלתא בנ"ד כלל ובאמת דברי הפנ"י הנ"ל צ"ב תחלה החמיר מאוד אפי' בכבר נשאת מחוייבי' לגרש עד כל כ"ד חדשים ושוב כ' מהיפך להיפך דאפי' בשידוכי' לבד בכה"ג מותר לכתחלה בטו"ח ולבסוף סיים דהוי רק לסניף לשאר צדדי היתרים ולא נזכר באותו מעשה שום צד היתר אחר וצ"ע אמנם דבר הלמד מענינו שתחלה כ' שהי' היתר מקלי ההורא' דאינו כלום ולא חשיב דעבד כלל רק אם נעשה ע"י הוראת חכם בעל הוראה כעין שכ' ג"כ המרדכי גבי מים שאין להם סוף ומסתמא כאן שנקרא בס' הפנ"י חכם הי' חכם ממש בעל הוראה אשר בוודאי הי' טעמו ונימוקו עמו הצד היתר שהי' לו רק שהי' לו איזה טעות כעין עובדא דאמונת שמואל כפי"מ שנדפס בטעות כמ"ש בנוב"י מ"ת משא"כ מה שלא נעשה עפ"י הוראת חכם ממש אפי' הי' לו איזה היתר אינו נחשב לכלום אפי' בדיעבד וכ"ש כשאין שום צד להיתר כמו כאן ובשרט שהיתה מניקתו שנה דהרבה פוסקים אף אותן דס"ל כהר"ש לא התירו בכה"ג ע"כ לא ידעתי שום מקום להתיר בנ"ד.

ובכדי לטייל בתרביצא בהאי סוגיא אמרתי לבא עם איזה פלפול בענין זה דהנה בשו"ת מהר"מ מינץ סי' ק' כ' גם מדברי הסימני אשרי מוכח דדעתו נוטה לדעת הר"ש מדכ' בפ' אע"פ דעתו באחרונה וגם אי לא ס"ל כוותי' הו"ל לקצר ולסמוך אהמתיר דהא סיים בהיתר כו' ע"ש ותמיהני טובא חדא דא"כ איך סתם בטור אה"ע סי' י"ג כ"כ לכתוב דעת הר"ת בלי חולק כלל אם דעתו נוטה להר"ש ועוד דבסימנים ביבמות כ' ג"כ דעת הר"ת בלי חולק דלא כהרא"ש שהביא דעת שניהם ולענ"ד ליישב דקדוקו של המהר"מ מינץ דהנה דקדוקים של הנוב"י מ"ק סי' י"ד ד"ה אבל כו' ושאר תשו' ידועי' בשינוי הלשונות בין שני הברייתות ומכח זה רצה להוציא דהדין עם הר"ש דאם רצון האשה לא תניקנו שאין השיעבוד עלי' רק לפי רצונה ע"ש ולפענ"ד ביישוב הדקדוקים של הנוב"י בדרך פשוט בא"א די"ל דבזה גרושה ואלמנה שוים דאי' מניקת חבירו על עליו רק דמ"מ אם גמלתו מותרת להנשא לכ"ע וכן משמע מפירש"י שפי' בד"ה נתנה בנה למניקת כו' זו שמת בעלה ולכאורה דברי מותר הם רק כיון להנ"ל דרש"י ס"ל כהר"ת כמ"ש בסוטה פ' ארוסה ע"ש מ"מ מודה בגמלתו אין איסור בגרושה לכ"ע אף לפי מסקנת ההלכה אח"כ דוודאי בלא גמלתו אוסר הר"ת משום דלמא מיעברה ולא יהי' לה ביצים וחלב למסמסו

וגם הבעל לא ידע כי היא בושה לתבעו רק ע"י שליח וא"כ יש חשש דעד שיתודע לו יסתכן הולד אבל בכה"ג כשגמלתו קודם הנשואין והבעל יודע מזה שבנו צריך ביצים וחלב א"צ שתתבענו דלא"ה הוא יתן דמי לביצים וחלב דגם להניקו אינה מחוייבת בחנם דצריך ליתן לה שכר וא"ל בכה"ג דעד שיתודע לו יסתכן ז"א דבנתנם קודם הנישואין היא תמסמסנו משלה ואחרי הנישואין כבר נתודע לו ואביו חייס עליו ויתן לה בו"ח למסמסו בלי תביעת' או יקחנו לביתו כה"ג דהכא ומש"ה ביבמות לא קבע זמן ונקט מניקת חבירו דהיינו כל זמן שהיא מניקת וגם במעוברת אסורה דסתם מעוברת למניקת קיימא אבל כאן בכתובות דתני מניקת שמת בעלה אין היתר כ"ד חדשים אפי' גמלתו וממילא א"ש פירש"י הנ"ל דבעי לאשמעינן דבגרושה אין חידוש כלל בהיתר גמלתו כו' ולכ"ע אין איסור אפי' למסקנא דמסיק דלית הל' כברייתא והיינו משום דברי' איירי באלמנה אבל בגרושה אין אי' לכ"ע רק כ"ז שהיא מניקת ואח"כ כשבאה לשאול מתירין אותה ומודיעין להבעל שיתן בו"ח או שיקחנו לעצמו וימסמסנו ביצים וחלב וא"כ ב' הברייתות מתאימות ד"ת ענים במ"א ועשירים במ"א מה שחסר כאן גילה כאן:

והנה המדקדק בדברי הסימני אשרי הנ"ל שכ' והה"ד גרושה שצריכה כו' כוונתו דאדלעיל קאי דאסרינן באלמנה גם בגמלתו ונתנה בנה למניקת ואין היתר רק בנתנה בנה למניקת בח"ב וע"ז כ' דהה"ד נמי גרושה דצריכה להמתין אסור ג"כ בגמלתו כמו אלמנה ממש אבל ר"ש התיר בגרושה ומאחר דשם לא קאי רק לענין היתר בגמלתו מה"ט הביא דעת הר"ש באחרונה דנראה לו לפסוק בזה כהר"ש וס"ל דהר"ת בכ"ע אוסר כדמוכח מלשון התוס' בכתובות שהעמידו דבריהם על גמלתו אסור כו' אבל ביבמות דמיירי לענין עיקר איסור מניקת חבירו ולכן כ' בסתם דברי ר"ת בלי חולק דהכי קיי"ל בפשיטות דגרושה אסורה כאלמנה והגם דבטור אהע"ז סי' י"ג כ' גם לענין גמלתו לאסור סתם ולא חילק כלל היינו משום שלא מצא דין זה מפורש לחלק בזה לכך סתם הדברים אבל מ"מ מבואר דמצד סברת רבינו הי' לחלק כן.

אמנם באמת י"ל בהיפוך ממש דאפי' הר"ש דמתיר בגרושה היינו כשהיא מניקתו אבל לא כשגמלתו דיש לחוש לתקנת הולד דבלא"ה ק' טובא בסוגי' דאמרי' לעיל בכתובות אם הי' מכירה כופה ומניקתו מפני הסכנה דהא מוכח ביבמות דליכא סכנה דקאמר דידי' נמי ממסמס לי' ביצים וחלב כו' א"כ למה כופה כו' עוד קשה מאי משני ביבמות דידי' ממסמס לי' ביצים וחלב למה לא ניחא לי' כמו לענין מעוברת לעיל דלא בעי לחלק בין דידי' לדחברי' דתשמש במוך או מן השמי' ירחמו כ"כ במניקת למה לא תנשא מה"ט דהא לעיל ביבמות דף י"ב ע"ב בחדא מחתא מחתינהו ויותר ק' אהא דקאמר ביבמות שם

לר"מ דמניקת משמשת במוך שמא תגמול את בנה וימות הא אפשר למסמסו דהאיכא בעל וכבר דיברו בזה המפורשים בס' בית מאיר ושו"ת יעלת חן ותוך דבריהם דדוקא כשהבן אצל אמו מועיל ביצים וחלב אבל כשיקחנו ממנה קשה עליו פרידתו מאמו המכירה וימות ובזה לא יצאו ידי הדחק לשון כופה ומניקתו דמשמע דצריכה להניקו דוקא עוד כתבו דכשהתינוק קטן מאוד גם מסמוס ביצים וחלב לא מהני ואז משמשת במוך או מה"י עד שיגדל קצת א"צ לשמש במוך ואז מהני ביצים וחלב וגם זה דוחק דמאן מפיס גם הסוגיא לא משמע כן רק המחוור בזה הוא כך דאליבא דר"מ דס"ל משמשת במוך וודאי י"ל דלא סמכו ע"ז רק במעוברת חבירו דוודאי תשמש במוך שלא יהרג בנה דבזה וודאי חייסא שלא להרוג הנפש במתכוין אבל לענין מניקת לא תחוש כ"כ לשמש במוך שמא יעכר חלבה ולא יהי' לה ביצים וחלב עכ"פ לא הוי כהורגתו בידים ואינה חוששת כ"כ דסבורה שאח"כ יקחו אותו היורשים וכה"ג ואליבא דר"מ בלא"ה לא תקשי דידי' נמי כו' רק אליבא דרבנן דס"ל מן השמים ירחמו וודאי י"ל מה"ט דשומר פתאים ד' להחיות נפש כל חי וזה וודאי הסברא נותנת דלאו לכל ולד ולא בכל זמן די בהמסמסת ביצים וחלב ואין ביד האדם לידע זה במכוון ממש אם תינוק זה יוכל לחיות מביצים וחלב לבד רק ביד השי"ת הוא ומן השמים ירחמו שלא תתעבר בזמן שהתינוק לא יהי' די לו בהמסמסה כי שומר פתאים ד' ולפ"ז א"ש הכל דהיינו דקאמרו חכמים דא"צ לשמש במוך דמה"י שלא ימות בנה אף שתגמלנו ור"מ ס"ל דבכ"ע צריכה לשמש במוך דמאן מפיס וכנ"ל ושפיר יש חילוק בין דידי' למניקת חבירו ולכך אם הי' גרושה כופה כו' דדלמא לא מהני המסמסה ואיכא סכנת הולד בשלמא ונתעברה דמוכח דולד זה די לו בהמסמסה ולכך מתיר הר"ש עצמו בגרושה אפי' מכירה דממ"נ כשתתעבר יתן הבעל ביצים וחלב דמוכח דדי אז להולד בביצים וחלב ואינה כופה בכה"ג וכ"ז כשעדיין מניקתו אבל בגמלתו דחיישינן שתגמלנו ועדיין הוא צריך לינק וא"כ נחוש ג"כ שתגמלנו באופן דלא סגי לילד זה כלל במסמוס ביצים וחלב ויבא הולד לידי סכנה בכה"ג וודאי חששו חז"ל לתקנתו אפי' בגרושה לא התיר הר"ש כלל ותנא דברייתא דמתיר בגמלתו היינו ע"כ כשנודע שא"צ לינק יותר שאוכל כשאר תינוקת וכעין שכ' המרדכי ביבמות לענין נתנה בנה למניקת דמיירי בנשבעת שיהי' הדבר ברור כ"כ בגמלתו כנ"ל ולא ס"ל הגזירה אטו שתגמלנו כשעדיין צריך לינק כנ"ל אבל לפי ההלכתא דגזרי' שתגמלנו ועדיין צריך לינק לא ידעתי שום היתר בנ"ד:

סימן כב

ב' דר"ח כסלו גא"ל ירושלי"ם לפ"ק
לכבוד מר אחי הגאון המפורסים וכו' כקש"ת מוה' חיים בצלאל אבדק"ק טאשנאד והגליל.
בענין השאלה של ספק זקוקה ליבום שנשאר בן אחרי לידתו יצא קול שבהיותם דר בכפר ואחות האשה שם ילדה הילד הנ"ל והחזיקו אותו בבנים בשקר וכעת גם האשה הודית כן רק שאמרו שמבעלה הוא הנה לענין דינא גם אני לא רציתי להתיר בלי חליצה ומ"ש מר אחי נ' שהקול אינו כלום דלא אתחזק בב"ד כו' לכאורה יש מקום לחלק התם קול קידושין וגירושין דבא הקול להוציא מחזקה כמו דאינו נאמן עד אחד ועי' תוס' כתובות כ"ו ובזה י"ל קו' הפנ"י במתני' דגיטין פ"ט דחזקת פנוי' לא אלים כ"כ כחזקת אשת איש משום דעשוי' להשתנות כמ"ש הפוסקים ולכן קמ"ל ברישא רבותא בדרך לא זו אף זו וכ"כ בסיפא ומה"ט פריך ואסרינן לה אגברא כו' ועיין חידושי רשב"א משום דע"כ מוכח דמתני' מיירי לגברא דאיכא חזקת אשת איש דאי נימא באלמנה הוי כ"ש מרישא כנ"ל משא"כ כאן שהקול יצא בתחלת לידתו בפסול כההיא דינאי והאשה בחזקת איסור עומדת אז כדאיתא ביבמות ל"א מה סברא דלא נחוש לקלא אמנם י"ל גם הכא הקול נגד החזקה דהיינו החזקה דשלהי קידושין שאיש ואשתו אמרו זה בנם הוי חזקה וכל ימי חייהם החזיקו אותו לבנו ובנמ"י בב"ב סוגיא דיכיר כ' חזקה דאין אדם אומר על אחר שהיא בנו וא"כ הקול נגד החזקה ועדיין יש לחלק:
ובענין הודאת האשה לא מרצונה הודית כן רק ממש כמוכרחת היתה לכך עפ"י סיבה כי האשה היתה דר בכפר הסמוך לנאסאד והאיש שרצה לישא אותה הוא מכפר סמוך לקלויענבורג ועפ"י סיבה הי' האיש בביתי וסיפר לי מהשידוך שעשה והזהרתי שלא לישא אותה כי בס' זקוקה ליבום הוא אף שמחזקת הנער לבן והאשה הנ"ל יש לה אם בקלויזענבורג אשה יקרה מאוד ובבוא המשודך מכאן וסיפר כנ"ל שאסרתי עליו לישא אותה שהבן אינו פוטר סברו העולם שהכונה שהולד הוא ממזר ממנה שילדתו מאיש אחר וע"י זה הי' רעש שהאשה ילדתו בזנות ולכן הוצרכה לבא לפני עם אמה אשר הרעישה ע"ז מאוד וגילתה לפני כל הענין כאשר הי' וגם אמרה שהלכה מחם בעלה הנ"ל לצדיקי הדור שיקבל תשובה על העון הגדול שפשה וגם אמר לי הרב המאה"ג מוה' מרדכי יודא שפעם א' בימי חליו של הבעל כי חלה חולי ארוך ורע מאוד תהי' לכפרתו וביקש מאוד אודות בנו שיקבלוהו ללמוד אצל המלמד דשם א"ל הרב למה מוסר נפשו

כ"כ הלא אומרים שאין הבן שלהם כעס מאוד ע"ז וקפץ כחולי ואמר מי זה האיש שאמר שאינו בנו ואעפי"כ קשה לסמוך ע"ז להתיר.

ובענין החשש דכשם דאפקר' נפשה כו' הי' מקום לומר בנ"ד שבתוך ביתו היתה חולי עדיף ממיוחדת שהתיר הרא"ש וגם היבמה אומרת שמעולם לא יצאה אחותה מפתח ביתה לחוץ רק מעשה זאת של הזנות עם בעלה הי' כאשר היו בייחוד בבית כי היא נסעה על איזה ימים לסחורה וגם אמרה שבאונס הי' שכן אמר לה אחותה והנה בנאנסה בוודאי לא שייך החשש כשם שאפקרה נפשה כו' אמנם מנ"ל להאמין להאשה בשם אחותה שבאונס הי' בוודאי הזונות מתנצלת א"ע וחושבים פיתוי לאונס ואדרבא אונס לא שכיח הגם דלא שייך כאן הסברא דאונס קלא א"ל אחרי שהיתה בייחוד עמו בבית כנ"ל.

וחנה אחרי שאמרתי סברא זו מצאתי בס' פתחי תשובה סי' קנ"ו סק"ג שהביא בשם תוס' ר"ע איגר במשניות פ"ב דיבמות אות י"ט דבנאנסה לא שייך מדאפקר' כו' ושכ"כ הפנים יפות ס' תצא בפסוק כי תהיון כו' רק שהביא דברי הה"מ פ"ג דייבום דס"ל דגם בנו מאנוסתו אי' כו' משמע דגם באנוסה חיישינן שזינתה גם עם אחר והמחבר שם תי' דהה"מ לטעמי' דמיירי בדדיימא מעלמא ע"ש:

והנה בדברי הרמב"ם הנ"ל כבר האריך החתם סופר ח"ב סי' ע"ה ע"ז ולכאורה הי' נלע"ד דדינו של הרמב"ם מבואר בפשיטות אף בלי האי סברא דחיישינן מדאפקרה כו' מדאמרינן בריש חולין דיליף דאזלינן בתר רובא ממכה אביו ואמו רק רוב בעילות אחר הבעל הא אי ליכא רוב לעולם לא הוי בנו וודאי וא"כ אף למ"ש התוספת יו"ט בכתובות בסוגיא דארוס וארוסתו דגם בארוס רוב בעילות אבל בסתם מי שזינה עם פנוי' כו' איך יודע הדבר שהוא בנו דלמא זינתה עם אחרים ורוב בעילות לא שייך וא"כ הא התם כ' המהרש"א דלכך למסקנא לא שייך חזקת צדקות מחמת דיש לחוש דנאנסה א"כ מבואר דגם לאונס חיישינן וממילא שפיר יש לחוש גם אם נאנסה מהבעל דלמא זינתה עם אחרים הן ברצון הן באונס דמאחר דרוב ליכא אין כאן בנו דוודאי.

וראיתי בראש יוסף שם הק' ל"ל סברא דרוב בעילות כו' ולא בסתם רוב אינן מזנות ותי' דלמא באונס ורוב גוים וא"ל דאונס מיעוט דהא כ' תוס' בפ"ב דהוי רק רוב מדרבנן עכ"ד ולענ"ד לא דמי דהתם בפ"ב דוודאי זינתה לא שייך לומר רוב רצון ממש מדאו' דאינו בגדר רוב שאמרה תורה לסמוך עליו דהיינו דאינו רוב בטבע ולא רוב ממנהג העולם אדרבא רובא דרובא אין מזנות כלל לכן הוי רק רוב מדרבנן משא"כ בחשש שמא זינתה או לא בכ"ע הוי רוב דאין מזנות והו"מ הגמ' למינקט נמי הרוב דאין מזנות רק דהאי רוב בעילות עדיף טפי דהוי בהאי איתתא גופה (ולכן בעינן התם דוקא חשש דמדאפקרה

נפשה) אמנם בכה"ג דנאנסה ולא שייך מדאפקרא כו' אי נימא דמ"מ חיישינן דלמא כשם שנאנסה מזה נאנסה מאחרים גוי' דלא שייך כ"ה רוב בהאי איתתא גופא שנאנסה עכ"פ צריכה רבה:

ודברי שו"ת מהרי"ק שהביא מר אחי ני' דבספק לא שייך שווי' אנפ' חתיכא דאיסורא והקשה ע"ז מסוגיא דפתח פתוח דא"כ מה פריך מהאומר לאשה קדשתיך כו' הלא מקום לחלק כנ"ל וכבר תמהו רבים על המהרי"ק הנ"ל שמובא בש"ע יו"ד ססי' א' ועי' בשו"ת חתם סופר יו"ד סי' י"א מ"ש לפרש ועכ"פ לפי דעתי אפשר בכה"ג דנ"ד שלא אמרה בפי' משמעות לשון איסור וגם לא כיונה לאיסור וגם אפי' מה דאנן חיישינן לאסור לפי דברי' הוי רק מספיקא י"ל בכה"ג בכ"ע לא שייך שווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא וצ"ע וכבר כתבתי דלענין דינא קשה לסמוך על סברת אלו ובפרט בדאפשר כנ"ל.

סימן כג

ברכות יעטה מורה משיב מלחמה שערה במלחמתה של תורה ה"ה כבוד אהובי י"נ רב חביבי הנצמד בקרב לבבי הרה"ג המפו' החו"ב טובא נותן לעינים קילורים בסברות נכונים וישרים החכם השלם כקש"ת מוה' משה אבד"ק וואשערתעלי.

שפתים ישק משיב דבריו נכוחים אשר שמחתי בהם עד מאוד ובפרט מ"ש ליישב סתירת הר"נ מגיטין לחולין דענין מציאה שאני דאינו בא רק לברר בכה"ג ע"א נאמן בדליכא ח' משא"כ בגיטין דהקרובות באין להכריע דהא אינן מבררין מי היא האשה שקידש השליח דמה שאומרים שלא קידש אותם אין בזה בירור הדברים ראוין למי שאמרן וגם הפי' בהא דמרי כ"א הוא מתוק אך גם זאת לא אכחד מלהודיע דמ"ש כ"ת י"ל עוד דשאני הך דגיטין שהקרובות הם נוגעים כדבר משא"כ במציאה זה א"א להעמיד בכוונת הר"נ דהא אייתי ראי' מאשתך זינתה כו' והתם ל"ש הך סברא כלל האמנם בלא"ה לכאו' אין דברי הר"נ בראי' זו מובני' כלל דהא התם הי' להאשה ח' היתר ומה"ט פ"א א"נ ומקום הי' אתי לברר דבריו בזה עפימ"ש התוס' בקידושין שם וביבמות דהשתיקה של הבע"ד פועלת דהוי רגלים לדבר ובחולין י' כ' תוס' דסברת רגלים לדבר מרעא ח' היתר וממילא שפיר הוכיח הר"נ דהא התם הוי כשתיקת הבע"ד ואעפי"כ א"נ פ"א ע"כ בכ"מ אף בדליכא ח' א"נ ע"א בדשב"ע ובזה מיושב ע"נ קו' הראשונים בהא דמייתי מינאי המלך הא צוח הי' ינאי מתחלה וע"ס ועוד אפי' אישתק לא מחמת הודאה היא ושתיקה כהאי ל"מ מידי ולהנ"ל א"ש דהא צריך להבין למ"ש רש"י דינאי מלך לא הי' לו ח' כשרות וכבר נודע מ"ש תוס' מאן דמכשר בה כו' דשאני התם דלא באה האם קמן לדון עלי' כלל א"א

להמשיך הח' לינאי ולכאו' ק' מאי ראי' מינאי דהתם לא אתחזק התירא משא"כ הכא באשתך זינתה דאתחזק התירא דלמא פע"א א"נ אמנם למ"ש א"ש דהכל הולך אל מקום א' וזה יסוד פלוגתת אביי ורבא דהא בשאר אי' כל דלא אתחזק נאמן פ"א ומה"ט באכלת חלב והלה שותק נאמן דהשתיקה הוי רגלים לדבר ועי"ז אתרע הח' רק באשתך זינתה פליגו אביי ורבא וס"ל לאביי דגם בזה נאמן פ"א בשותק דל"ל ח' ורבא פליג ע"ז דכללא הוא אין דבשב"ע פמ"ב אף בלא אתחזק ולכן אף גם בשותק דהוי כלא אתחזק א"נ פ"א וע"ז אייתי אביי ראי' מינאי המלך דדמי לי' ממש דהא גם התם לא הי' לינאי ח' כשרות ומה"ט הי' נאמן ע"א אף בדשב"ע כ"כ כאן בשותק בדשב"ע ע"א נאמן כנ"ל וא"ש.

אמנם לפי"מ שראיתי בחי' רמב"ן דיבמות ר"פ האשה רבה שכ' בזה"ל ועוד דהוי דבר שבערוה ואין דבשב"ע פמ"ב בין הוחזק איסורה בין שלא הוחזק שאפי' להחמיר עלי' כגון שאשתו זינתה בע"א אפי' במקדש בע"א אין דשב"ע שמ"ב עכ"ל א"א לפרש כפירושינו הנ"ל ועכנ"ל בכוונת הרמב"ן והר"נ הנ"ל עפ"י סברת הפנ"י בקו"א בגיטין בשיטת הרמב"ם דאף דע"א נגד חזקה א"נ היינו למשוי וודאי אבל עכ"פ ספיקא משוי לי' הע"א יעו"ש ולפי"ז א"ש דוודאי הא בהא תליא דאי נאמן ע"ח במקום דליכא חזקה י"ל דגם במקום דאיכא ח' עכ"פ ספיקא הוי ולפי"ז אי נאמר דשאני דשב"ע משאר אי' ואפי' בדליכא ח' שפיר י"ל דבאיכא ח' אין העדאת ע"א פועלת כלום אפי' למשוי ספיקא ושפיר הוכיח הרמב"ן והר"נ מדחזינן דאפי' להחמיר א"נ מבואר דאין העדאת ע"א פועלת כלום בדשב"ע ממילא וודאי אפי' בדלא אתחזק א"נ כנ"ל עכ"פ יהי' איך שיהי' א"א לומר כפי' כ"ת דהטעם משום נגיעה היא וז"ב ומ"ש מעלתו דגם יציבא מרבנן דמהימן במציאה יש לדקדק כן דלא כהש"ש דאיך מצינו שיהי' ע"א נאמן אפי' כמו"א פסילי ימחול בזה דוודאי מהני מאן דקים לן בגווי' וכבר נודע זה מהג"א ריש חולין כ' הרא"ם.

עתה באתי ליישב מה שהק' ע"ד הש"ך רס"י צ"ד דל"ב ג"פ ס' דמיד שבא בתערובת דינו כשאר אי' א"כ גם בפעם ב' למה יאסר הא מיד נ"נ מעט החלב וסברת הראב"ן לא שייך גבי הבליעה דמקודם עכת"ד ומה שנלע"ד בזה דגם הש"ך מודה דאף דתערובת בב"ח נידון כשאר אי' מ"מ כשנפל זה התערובת ובשר אחר ואין בו לבטל החלב דמקדם נעשה הכל נבילה ולוקה על כזית ממנו משו' בב"ח רק כשהי' ס' נגד הבשר רק נגד שניהם ביחד לא הי' ס' אז לא נעשה הכל נבילה ולענין זה שייך לומר דחשיב כשאר איסורים וזהו סברא פשוטה וכן ראיתי להגאון בחוו"ד דסברא זו פשוטה רק מ"מ לא חיישי' בהני כפות שמא נשאר חלק גדול באופן שיאסור גם בפעם ג' דלחששה רחוקה כ"כ ל"ח ודי לן בחומרא זו כמ"ש התה"ד דלא כהחוו"ד שהרבה לתמוה על הש"ך בזה וע"כ לא חיישי'

רק שחלק מעט נשאר מהחלב ועכ"פ לא הי' ס' בבשר שבכף בעת ההוצאה מהקדירה א"כ אף שהמעט החלב נ"נ תחלה מ"מ גם הבשר שבכף נ"נ הכל דהא לא הי' ס' בבשר אף נגד חלק החלב משא"כ בתחיבת פעם הב' שהי' ס' נגד החלב לבד דבתערובת הי' תחלה שנ"ל הכל ובכה"ג א"א לעשות נבילה הכל וגם אפשר דסברת הראב"ן לחלק בין אוכל לכלי היינו משום דבב' ענינים נפרדים כאלו אמרי' יותר דאוכל מקושר לאוכל ולטעם זה אין לחלק ואדרבא לסברת תוס' וסמ"ג בהא דנבלע בלע יותר עלול לצאת הבליעה מקדם א"כ מצד הסברא חשוב יותר מקושר.

ועפ"י סברת הש"ך רציתי ליישב קושי' הפנ"י שהק' איך ילפי' טכ"ע מגעי"נ דלמא משום בב"ח יעו"ש ולסברת הש"ך א"ש דאין לחוש שהגוי בישל בב"ח ביחד דממילא הוי כשאר אי' ומחמת אי' אין טכ"ע רק מחמת הבשר שנבלע בה מקודם שיתן פתה סתם בחלב ולא מחמת האי' דמקודם דאינו מועיל כלל ולפי"ז שפיר יליף דל"ל יעבירו באש דשפוד ואסכלא וכה"ג בעי ליבון דהא מסקינן בסוף ע"ז דבהתירא בלע א"צ רק הגעלה כנ"ל והגם שיש מעט לפקפק בדברינו הנ"ל מ"מ לא נמנעתי מלכותבם.

סימן כד

ע"ד השאלה בראובן ששידך את בתו לבן שמעון ועשו התקשרות ע"י תק"כ בפ"מ בלי כתיבת תנאים והגבילו זמן החתונה על חצי חשון ואבי הבת התחייב נדן ג' מאות כסף וגם נתן מתנה תיכף להחתן חותם של זהב באופן שהחתן יתן למחרתו להכלה נזמים והכלה היתה באותו מעמד ושתקה כי נתרצתה למעשה אבי' אבל היא לא נתנה ת"כ ואם הכלה לא היתה שם ובשמעה כזאת הרעישה ע"ז כי לא הסכימה להשידוך הנ"ל וכאשר ראתה הבת כי כן הבטיחה לאמה שלא להנשא עם החתן הנ"ל והחתן כשמוע כזאת לא הביא הנזמים הנ"ל והנה מאז ועד עתה הכלה עומדת בדיבורה שלא להנשא להחתן הנ"ל והנה ראובן הנ"ל ביקש משמעון ובנו שימחול לו הת"כ כי אנוס בדבר אחרי שבתו אינה רוצה ושמעון משיב אני איננו תובע אותך כלל רק הת"כ איננו רוצה למחול בשום אופן וראובן הנ"ל צועק לאמר מה עלי לעשות הנה הבת לפניכם אם תוכלו לעשות באיזה אופן שתתרצה להנשא לבנך אני נותן הנדן ואעשה חתונה כנהוג וגם עתה אשלם הנדן באופן זה ואין המניעה ממני כלל מה אעשה שהכלה מסרבת והנה נשאלתי כעת מראובן הנ"ל מאחר שאין שמעון רוצה למחול לו אם יש היתר להת"כ שלו עפ"י דתוה"ק. הנה כבר נודע גודל חומר האי' של נדרים ושבועות חמורה שבחמורות ואיך

אשא לבדי לדון בדבר חמור כזה רק להוציא חלק א"א ומהשי"ת אשאל שלא אכשל ח"ו יהא רעו' דאימא מלתא דתתקבל.

בש"ע יו"ד סי' רל"ט ס"ב תק"כ הוי שבועה ובב"י שם לקצת פוסקים חמור משבועה ואין לו התרה ובפרט הכא וודאי אין לו התרה דהוי כנשבע לחבירו בסי' רכ"ח ס"כ אלא דמטעם אחר י"ל דא"צ התרה כלל דדמי למ"ש בתשובת רשב"א סי' תרע"א ומובא בב"י וד"מ באה"ע סי' נ' דזה הוי כאונס דאומדנא דמוכח שאם הי' יודע שאינה רוצה לא הי' נשבע אלא דלכאורה דברי הרשב"א צריכין הבנה במ"ש דמאחר דהוי אונס דלא שכיח נתבטל השבועה וקשה דהא איפכא אמרי' בסי' רל"ב סעי' י"ט כשנשבע שלא ישא פ' שאבי' רע ואח"כ עשה תשובה נתבטל הנדר וכ' הש"ך שם בשם הרשב"א דלא דמי להא דכעורה ונעשה יפה דסעי' ו' דהתם לא שכיח וא"כ לכאורה דברי הרשב"א סותרין ולאו קו' הוא דהתם פירש בהדיא שהוא כעורה ומ"מ לא מהני במלתא דלא שכיח לבטל השבועה מחמת זה ולכאו' י"ל דההיא דתשובת הרשב"א מיירי כשאמרה הכלה שתחלה לא נתרצתה ובכה"ג דומה לכעורה והיתה יפה בשעת הנדר דלא חל הנדר כלל מעיקרא אבל אם כבר חל הנדר אינו נתבטל רק במידי דשכיח וכשפי' להדיא כהאי דאבי' רע.

והנה לפ"ז אין מקום להקל בנ"ד דנתרצתה בשעת השידוכין י"ל דלא מהני שום טענה לבטל השבוע' שכבר הי' חל וזה נ"ל דעת הנחלת שבעה סי' ה' סעי' א"ב שכ' דבבא בכח הרשאת בתו חייב בקנס ושגם הרשב"א מודה בזה כוונתו ג"כ להנ"ל דבכה"ג ל"מ שום טענה אחר שכבר חל הנדר דומה לכעורה ונעשה יפה אלא דבשו"ת עה"ג סי' פ"ד כ' בהדיא דאם המניעה מצד הבת אף שרצתה תחלה האב הוא נקי מאלה וקנס רק הבת חייבת עכ"ל ועי' בב"ש סי' נ' סוף סקט"ז.

ובלא"ה הדבר תמי' מאוד דאיך נאמר שאם האונס נתחדש אח"כ ל"מ דהא בסי' רל"ב ס' ו' הביא תשו' הרא"ש כלל ח' ד"ד שכ' דאין לך אונס גדול מזה כי הי' לו ממון רב בשעה שנשבע ועתה הפסידו ואנוס גמור הוא עכ"ל הרי שגם כשהאונס נולד אח"כ נתבטל השבועה וקשיא ההוא דנעשה יפה הנ"ל ועכצ"ל דלא דמי כלל מב' טעמי חדא הכא אנו פוטרין אותו מקנס ושבועה מטעם אונס ואומדנא דמוכח לכל שאלו ידע מדבר זה תחלה לא הי' מתחייב בשבועה וקנס דשום אדם אינו עושה כן ומה"ט בכה"ג אף שלא אמר כלום בשעת השבועה ומ"מ בטילה דאונס רחמנא פטרי' ואונסא כמאן דעבד כמ"ש בש"ך חו"מ סי' כ"א משא"כ בהאי דכעורה ונעשה יפה ואבי' רע כו' דליכא אומדנא דמוכח לכל דהא בין כך ובין כך יוכל לישא אותה וגם אין שום טענת אונס והתם כשלא אמר כלום וודאי השבועה חל בכ"ע רק מחמת שאמר להדיא שהיא כעורה אנו צריכין

לדון על כוונת לשונו משום דבנדרים ל"ב ת"כ ולכן דווקא במלתא דשכיחא אמרי' ע"ז הי' כוונתו בשעת הנדר מכלל לאו אתה שומע כו' משא"כ במה דלא שכיח לא עלה ע"ד בשעת הנדר א"א לומר דהוי כאלו כפל התנאי דה"א לא אסיק אדעתי' כלל וגם אומדנא דמוכח ליכא לבטל השבועה לגמרי דהא הרבה נושאין כעורים ממילא א"ש הך דסי' ו' דהכל מצר אונס דהוי אומדנא דמוכח וא"ש האי דתשובת הרשב"א רק מ"ש הרשב"א הסברא דלא שכיח בא רק לשמור בזה דלא נימא להיפוך דהו"ל להתנות בהדיא ומדלא אתני מחל עז"א דלא שכיח ולא אסיק אדעתי' להתנות וממילא השבועה בטל מחמת אומדנא דמוכח כנ"ל פשוט.

עי"ל דמסתמא השידוך הי' על זמן מוגבל והנה חלות השבועה הוא רק בעת שהגיע זמן החתונה כמבואר בסי' רכ"ח א"כ כל שחזרה הכלה תחלה קודם הגעת זמן החתונ' הוי כקודם השבועה ודמי לכעורה והית' יפה שלא חל השבוע' כלל משא"כ בכעורת ונעשה יפה שענין השבוע' הי' שלא ישא אותה ושבועה זו חל מיד ודו"ק:

ולפענ"ד נהפוך הוא דאם מתחלה נתרצית ואח"כ חזרה הכלה עדיף טפי מהאי דתשובת הרשב"א דלא חשוב כ"כ לאונס דל"ש דכאן וודאי לא שכיח שתחזור בה מזה שנתרצתה תחלה ובוודאי לא הו"ל לאתנויי ושפיר סמכי' אאומדנא דמוכח כנ"ל נכון.

ובר מן דין הי' נ"ל בנ"ד דעדיף מההוא דהרשב"א הנ"ל דהא וודאי טענת אונס מהני וא"כ הא האב צווח קח הבת ומה עלי לעשות רק הרשב"א הוצרך להני סברות שכ' שם משום דהתם הי' השבועה על קנס מצד המוכר לצד המקיים והי' ס"ד דמחמת דלא התנה בפירוש סבר וקיבל ליתן קנס בכל ענין שלא יתקיימו השידוכין משא"כ בנ"ד שלא נתחייב בקנס כלל א"כ צריך לראות על מה נתן האב תק"כ אי נאמר על התחייבות נדן זה וודאי אינו מחויב ליתן רק כשנתקיים השידוך לישא זא"ז כמ"ש בב"ש סי' נ' ס"ק ט"ז וסס' ע"ז דזה ל"ד לקנס שנותנים על ביטול השידוך ר"ל שנתחייב בכל ענין כשיתבטל השידוך אבל הנדן נתחייב רק בקיום השידוך וכל שלא נתקיים אין כאן התחייבות והאב פטור לגמרי כמבואר שם ואם הי' התם על עשיית החתונה א"כ וודאי לא הי' הכוונה שיעשה החתונה אף שלא תרצה הכלה להנשא לו רק שע"ז נתן תק"כ על החזקה שבתו תרצית להשידוך ועל חזקה זו נתן הת"כ ונשבע לעשות השידוכין ולא יחזור בו רק יסכים בחיתון זה וא"כ גם עתה שהבת חזרה בו עכ"פ הוא לא חזר בו אדרבא רוצה לקיים ואומר בהדיא שרוצה בנשואין ויותר אין חיוב שבועה עליו כלל.

והנה כבר התעוררתי לעיל ע"ד הנ"ש שכ' שגם כשהבת אינה רוצה אח"כ ל"מ טענתו כשרצתה תחלה דדבריו אינם מובנים ושהב"ש והעה"ג חולקים עליו בזה אמנם גם לדברי

הנ"ש אין זה נוגע לנ"ד די"ל טעמו של הנ"ש הוא משום דס"ל דכל שנכתב בהתנאים שבאו מכח הרשאת בתו הוא מתחייב א"ע ע"ד בתו דהיינו כמו שאם הוא חזר בו משלם קנס כ"כ אם בתו תחזור משא"כ בנ"ד לענין אי' עונש שבועה בלי קנס וודאי לא שייך לומר שקיבל על עצמו עונש שבועה חף אם הבת לא תרצה דאומדנא דמוכח ואנן סהדי ממש הוי שלא כיון לכך ולכן הוי כאלו התנה שוב ראיתי בס' כרם שלמה באהע"ז שם שתמה ג"כ על הנ"ש הנ"ל דאפי' אם רצתה תחלה מ"מ האב אונס הוא בחזרת בתו ותי' שם דמ"מ הערב נשתעבד בכ"ע ועכ"פ אין ענינו לכאן.

עוד יש לצרף היתר בנ"ד לפימ"ש הנוב"י בסי' ס"ז דלהתיר תק"כ א"צ שיאמר אני מוחל התק"כ דזה לא מהני מידי רק שימחול על גוף הענין ואז ממילא נתבטל התק"כ ע"ש ולפ"ז אפשר דמאחר ששמעון אמר שאינו רוצה לתבוע כלל ואלו הי' יודע שלא תרצה לא הי' עושה השידוך כלל (ובזה מיושב דלא תקשי ממ"ש תוס' כתובות מ"ז ד"ה שלא כו' דבמקח שתולה בדעת שניהם ל"מ אומדנא ובשידוכין מהני היינו משום דהכא בשניהם הוי האומדנא שלא היו רוצים בשידוך זה אם ידעו שיארע כך שלא תרצה הבת וכמדומה שכ"כ באיזה סי') אף שאומר שהתק"כ אינו רוצה למחול מסתמא הוא מחמת טינא שבלבו מטעם אחר אבל גוף הענין וודאי מחל ואינו תובע כלל תו אין לנו נפקותא במחילת הת"כ שלו.

ולענין אם יש על סבת עונש שבועה במה שחזרה בו עתה מבואר בסי' רל"ו דבאומר שיעשה אחר איזה דבר צריך שיקבל על עצמו השבועה באמירת אמן או הן או קבלתי עלי שבועה זו וכדומה אבל בלא קיבל ע"ע בפי' אין עליו עונש שבועה כשלא קיים ובפרט בתק"כ דל"ש שהיא תענש בת"כ של אבי' וא"ל דהא מ"מ מבואר שם דיש עונש על הנשבע כשלא נתן כו' וע' מהרי"ק שורש נ"ב ענף ד' אינו דומה לנ"ד דהכא שפיר משתבע על החזקה שוודאי תשמע לו כדמשמע מדברי' הרשב"א הנ"ל ובפרט בנ"ד שהיתה באותו מעמד ושתקה:

זאת תורת העולה הנה הרשב"א כ' בסוף דבריו בזה"ל ומיהו אין דברינו אלא במי שהוא כן וודאי ולא במסבב וגורם האונס והלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות עכ"ל וכן אומר בנ"ד שאבי הכלה צריך להשתדל בכל דאפשר לו לקיים שבועתו דהיינו לדבר על לב הנערה ולפייסה שתתרצה בשידוך זה וחלילה שהאב בעצמו יחזור בו לעבור על שבועתו אפי' בדבור בעלמא וכ"ש שלא יהי' הוא הגורם בזה שתמאן בתו דבכה"ג עונש השבועה חל על האב אדרבא אבי הבת הוא מחויב לעשות השתדלות ולפייס את בתו שתתרצה בשידוך זה לקיים השבועה ואם אחרי כ"ז לא תתרצה בתו לשידוך זה בשום אופן ממילא

נסתלק מעל אבי הבת עונש השבועה אם באמת בלב שלם הוא כן שהאב אינו חוזר בו רק מחמת האונס שבתו אינו מתרצה בשום אופן לא יוכל לקיים שבועתו נקי הוא משבועה זו.

סימן כה

יום ב' א' דחנוכה יבא משיח צדקינו לפ"ק **לכבוד** מר אחי הרב הגאון וכו' מוה' חיים בצלאל נ"י אבדק"ק טאשנאד והגליל.

גיה"ק ע"י בנו היקר הרבני המופלג מוה' יעקב נ"י לנכון הגיעני אשר בו שבעתי שמחות מח"ת לאמיתה של תורה אך במה שתמה מר אחי נ"י על החוות דעת בתירוצו על הקושיא משוחט בשבת דהא דאי עביד לא מהני היינו דוקא באפשר לתקן האיסור דהא מדברי רבא עצמו לא משמע כן דהא אמר דלקי וא"כ בכל ענין עשה איסור עכ"פ וא"כ גם בשחיטה אף דאיסור איכא בכל ענין נימא דלא מהני הנה כדברי החוות דעת הנ"ל כבר נאמר בספר שער המלך פ"ג מה' גירושין הל' י"ט ושכ"כ המהרי"ט בסי' ס"ח ומהרי"ק ומובא באחרונים ומסתמא פירשו דברי רבא דאף דלקי מחמת מחשבתו הרעה בשעת מעשה דלאיסור' נתכוין מ"מ הועיל לן דלא מהני שנתבטל מחשבתו הרעה ואין האיסו' בעולם והנה לכאור' הי' מקום לחלק בענין אי עביד לא מהני עפימ"ש תוס' ביבמות פ"ג ע"ב אין אדם אוסר דבר שאינו שלו בזה"ל דבדבר התלוי במחשבה היא דאמר הכי כו' כלומר דבכה"ג היא דאמרי' דהמחשבה לא הועיל לאסור דמסלקינן מחשבתו כ"כ הי' אפשר להסביר גם לענין אי עביד לא מהני דהיינו במידי דבעי כונה כהקדש וגט וכה"ג דבלא כוונה ומחשבה מי חדת לזה לאו מידי היא משא"כ בשחיטת חולין דא"צ כוונה דמעשה לבד נמי מתיר לא שייך הסברא דלא מהני ובאמת קצת כעין זה כ' ג"כ תוס' בתמורה לענין צורם אוזן בכור רק שכתבו לחלק בין מידי דממילא מהני אבל לפי לשון תוס' ביבמות הנ"ל א"ש היטב מהשוחט בשבת ואולי גם המהרי"ט והשער המלך כך כוונתם בתירוצם הנ"ל וא"ש:

ומ"ש לענין שופר של עולה דג"כ אמרינן אי עביד לא מהני וזהו כוונת הרשב"א הנה הרשב"א הביא סברא בשם הרמב"ן בזה ביבמות דף ק"ג ועי' חתם סופר בחי' סוכה בסוגיא דמצוה הבא בעבירה. ובריש חגיגה בפ' הקהל טף למה בא כו' ופרט אנשים ללמוד היינו קשות ונשים לשמוע היינו רכות דברי' מוסר ואגדה כמ"ש כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל כפירש"י וכבר אמרתי דעיקר הקושי' מטף למה בא היינו שיוכלו ללמוד בביתם בשלמא בגדולים מקבל שכר גם על ההליכה דהא אפי' הולך

ואינו עושה שכר הליכה בידו והנה לענין תלמוד תורה וודאי הוי הדין כן ונסתפקתי בשאר מצות אם מקבל שכר על ההכנה לבד בודאי כשגמר המעשה אח"כ מקבל שכר גם על ההכנה דהא נאמר והי' עקב תשמעון שאדם דש בעקביו וגם כמ"ש במס' מכות הנטפל למצוה הוי שכר כעושה המצוה אבל בכה"ג דהולך ואינו עושה אם הוי הדין כן בשאר מצות כשהכין למצוה ולא עשה מצוה אם מקבל שכר ונלענ"ד דזה תליא בפלוגתת ר' יודא ורבא בסוגיין הנ"ל שכבר תמהו המפורשים להבין טעמי' דר' יודא דהא שפיר הקשה רבא כי תקע באיסורא תקע והנה הר"ן פי' הסוגיא ליישב קו' תוס' דר' יודא אר' יודא מהא דבסמוך בשופר של עכו"ם דאמר ר' יודא דאם תקע יצא ותי' דבאמת רבא משני ומגי' דברי ר' יודא ע"ש וצריך להבין לפי"ז א"כ ל"ל תרתי דינא דר' יודא בעולה ובשלמים מאחר דחד דינא לתרוויי' ובשלמא למאי דקאמר בתרוויי' לא יצא י"ל דהומ"ל ס"ד בעולה דשייך בי' מעילה דחמור דהא רבי ס"ל דהזיד במעילה במיתה קמ"ל גם בקדשים קלים אבל למסקנא דיצא קשה ל"ל תרתי נ"ל דראיתי מקשים ליתי עשה ולדחי לא תעשה ותירצו בדאפשר בשופר אחר עי' בספר טעם המלך ולפ"ז בדאי אפשר בשופר אחר באמת יצא ובזה יש חילוק בין עולה לשלמים דלכאורה אף דאין לו שופר אחר ימתין מעט עד שיזרוק הדם ואז יהי' מותר לגמרי אף שתלשה מחיים דהא אח"כ עור וקרניים חולין הוי בשלמא בעולה י"ל דאי אפשר לומר שישחטנו בו ביום דהא יו"ט הוא ואסור להקריב עולת נדבה ביו"ט אבל בשלמים ימתין עד אחר השחיטה והזריקה ויתקע בו לכן קמ"ל דאפי' בשלמים יצא משום דבאמת טעמא אחרינא הוי דמצות לאו ליהנות ניתנו והרמב"ם הביא רק עולה אף דאיכא רבותא גם בשלמים כנ"ל היינו אי לא הוי ידעי' הטעם דמצות לאו ליהנות ניתנו אבל הרמב"ם פי' להדיא הטעם דמצות לאו ליהנות ניתנו הוי יותר רבותא עולה דאית בה מעילה ובפרט דהרמב"ם בא לסלק חשש מעילה כשמכוין לשיר וכמו שנתכוונתי עם הטעם המלך שם בכוונת דברי הרמב"ם ולכן נקט עולה וקמ"ל דאין בקול דין מעילה רק לכתחלה איסור איכא:

והנה לפ"ד הר"ן אין צריך ליתן טעם לדר' יודא אחרי דמסיק רבא דלא אמר כן ר' יודא מעולם אבל אי נאמר כמ"ש התוס' דרבא חולק אדר' יודא צריך ליתן טעם אדר"י ולהנ"ל א"ש ר' יודא ס"ל ההכנה להמצוה במה שעושה ציצית וכ"כ במה שעושה השופר ומכינו לתקוע בו בר"ה נמי מקבל שכר אף שלא עשה המצוה אח"כ ורבא ס"ל דדוקא כשעשה המצוה אח"כ מקבל שכר מתחלת ההכנה עד שגומר המצוה אבל ההכנה לבד לאו מצוה הוא ולכן לר"י אף קודם התקיעה נהנה ומחשב מעיל' לפי סברתו דמצות ליהנות ניתנו.

והנה הקשו תוס' סתירת ר' יודא מדבסמוך דמבואר דסובר ר"י מצות לאו ליהנות ניתנו עוד הקשו דלמה לא מחלק ר"י בעולה גופי' בין שוגג למזיד ונלענ"ד דהנה השאגת ארי' כ' דטעמי' דר"י ורבא דס"ל דבתקע באיסור' לא יצא דלכאורה למה לא יצא ארבעים בכתפי' וכשר וע"כ דס"ל מצוה הבא בעבירה' לא יצא והקשה בחתם סופר בסוכה דהא כ' תוס' בגיטין נ"ה דר' יודא לא ס"ל מצוה הבא בעבירה וא"כ מ"ט דלא יצא בשלמים וגם מ"פ רבא ומ"ט והביא דברי הרשב"א ביבמות דף ק"ג בשם הרמב"ן דמוטב לנו לומר שלא יצא בכדי שלא יעשה איסורא וגם זה אינו מובן כ"כ ולכאורה אפשר לומר דהכל חד טעמא דהנה בנוב"י מ"ת חלק א"ח סי' קל"ד רצה לומר דלא שייך מצוה הבאה בעבירה רק בדאפשר למיהדר כאשר נאמר דלא יצא לא יהי' עביר' כלל כגון דגזל דאיתא בהשבה ואפי' כשכבר הקריב' יוצא בדמים כמ"ש תוס' במכות ואחיו הג' מהר"ש בסי' שאח"ז חלק עליו דהא מ"מ איסורא דגזל עבר אף דלא לקי וכ"ש בכה"ג דא"א למיהדר בעינו ולפ"ז י"ל דר' יודא באמת ס"ל כסברת הנוב"י הנ"ל דלא שייך מצוה הבאה בעבירה רק בדאפשר למיהדר ומה"ט ס"ל דנאמנת בגזל לא שייך מצוה הבאה בעבירה ולכן פליג התם בגיטין משא"כ כאן והיינו ממש דברי הרשב"א והרמב"ן הנ"ל מאחר דאפשר למיהדר כדנימא דלא יצא הוי מצוה הבאה בעבירה ובאמת לא יצא וא"כ הכל חד טעמא כנלענ"ד רק דלכאורה גוף הסברא צ"ב מאחר דנאמר דר' יודא ס"ל קצת מצוה הבאה בעבירה ובגזל לא שייך מצוה הבא בעבירה אכתי קשה מנ"ל דינא דמצוה הבאה בעבירה דילפי' בסוכה מקרא דוהבאתם גזל כו' ושונא גזל בעולה מוכח דומיא דפסח דלא יצא דהוי כמום אבל לר' יודא דלא ס"ל דגזל לא יצא משום מצוה הבאה בעבירה בכה"ג דהא אחר שהקריבה אי אפשר למיהדר מנ"ל האי דינא כלל דמצוה הבאה בעבירה לא יצא וע"כ כוונת הרשב"א והרמב"ן דמכח סברא ס"ל לר' יודא בכה"ג דאפשר למיהדר עובדא אמרי' לא יצא והא מלתא טעמא בעי וכי בדידן תליא מלתא במה שנאמר דלא יצא לא יהי' הנאה דהא מ"מ יצא והוי הנאה ממילא.

וע"כ נלענ"ד עפ"י הדין שכ' רבינו יונה והכי קיי"ל דגם למ"ד מצות א"צ כונה מ"מ במכוין בפירוש שלא לצאת לאו מלתא הוא ולא יצא לכ"ע ועוד כתבו תוס' בגיטין ע"ה ובקידושין נ' בענין תנאי כפול דג' ענינים יש ובדבר הגלוי לכל אפי' גילוי דעת א"צ והוי כאלו התנה בפי' בתנאי גמור ועוד צריך להקדים מ"ש תוס' בריש נדה גבי הבודק את החביות דס"ל באמת יין וחומץ מין אחד רק התם במכוין לפרוש מיין והכ"מ כ' להסביר הסברא דבסבר שהוא חומץ ונמצא יין דס"ל תרומתו תרומה היינו משום בכל

ענין מוקמינן בחזקת כשרות דאמדי' דעתי' שוודאי לא הי' רוצה בכך לתרום מן החומץ על היין דמצוה לתרום מן היפה.

ולפ"ז א"ש סברת הרמב"ן והרשב"א ומובן ע"ל דהא חזינן דמחמת חזקת כשרות הוי כוודאי כ"כ אמרי' בהאי תוקע דוודאי אילו הי' יודע כי איסור הנאה היא ואיסורא קעבד לא הי' עשה סניגורו קטיגורו וא"כ מאחר דהוי כוודאי א"צ להתנות בהדיא והוי כאלו התנה בתנאי גמור שאם הוא איסור הנאה לא יצא י"ח ובמתנה בתנאי להדיא בכה"ג לכ"ע לא יצא ולכך שפיר אמרי' מאחר דאפשר לנו לומר מחמת האי סברא דלא יצא הוי דינא הכא ודו"ק אמנם כ"ז בכה"ג דהכא דמיירי בשוגג שייך אומדן דעת כנ"ל אבל אם ידע תחלה שהוא של איסור הנאה ומ"מ תקע בו במזיד לא שייך הך סברא כלל ובכה"ג אף דאיסורא עביד ונענש עליו מ"מ ידי המצוה יצא כקושית החתם סופר הנ"ל אליבא דר' יודא דלא ס"ל מצוה הבאה בעבירה וא"ש קושית תוס' בהא דלא אמר דבמזיד גם בעולה לא יצא דאדרבא במזיד אפי' בשלמים יצא והנה כאן במימרא קמייתא דר' יודא דמיירי לענין מעילה וודאי היינו בשוגג דהא לענין מעילה אתשל הך דינא משא"כ הך דינא דשופר של עכו"ם וודאי יש לאוקמי במזיד דסתמא הכי מיירי דאמר לא יתקע ואם תקע שעבר ע"ז יצא כנ"ל:

נחזור להנ"ל דבהא כ"ע מודי אף דשארי מצות לא מקבל שכר אההכנה בפני עצמו כשלא עשה המצוה משא"כ בתלמוד תורה דהולך ואינו עושה נמי שכר הליכה בידו והחילוק בין ת"ת לשאר מצות היינו כמ"ש נר מצוה ותורה אור ועי' בשל"ה והחילוק דאור הוא העיקר והנר הוא הכנה לקבל האור או נר מאיר קצת ואור העצמיי מאיר בכל מקום והיינו דהמצות מביאם האדם להשגות עליונות והתורה ביותר עיקרי ההשגות ואמרי' בגמ' דנחלקו איזה גדול ונמנו דת"ת גדול שמביא לידי מעשה ולכאורה אינו מובן א"כ מעשה גדול שהוא התכלית ולא קשה מידי דמצות ת"ת הוי מצוה כמ"ש אאמו"ר זצ"ל על מה שכתיב וצדקה תהי' לנו כו' וגם מעלה נוספת שמביא לידי מעשה משא"כ המעשה אין לה רק ממלה אחת שהוא מצוה בעצם ולכן ת"ת גדול שיש לו ב' מעלות כנ"ל.

ואשר תמה מר אחי ני' ע"ד הרמב"ם בפ"כ מהא"ב הי"ג דאמר כהן אני ונשא פסולה או נטמא לוקה מדברי עצמו בסוף פ"א מה' א"ב דבאמרה מקודשת אני וזינתה נהרגת דא"ל דבכהן מיירי בהוחזק דהא כיון דאינו נאמן אפי' לקרא לתורה ראשון א"כ לא נתקבלו דבריו כלל ובמה אתחזק עכ"ד והנה לכאורה חילוק רב ביניהם מדינא דלענין קידושין אין עד אחד נאמן נגד חזקת פנוי' וגם הוי דבר שבערוה כ"כ אין הבעל דין מהימן רק מחמת שווי' אנפשא חתיכה דאיסורא ולכן אינה נהרגת משא"כ בכהן דליכא חזקה

שאינו כהן רק רוב איכא דרוב אינם כהנים וכבר כ' הפנ"י בקידושין דף ס"ג ע"ב ד"ה אמר רב כו' דעד אחד נאמן נגד הרוב אי משום דהוי כחזקה דאתרע וי"א דהוי רק כמברר המיעוט מן הרוב וא"כ מאחר דעד אחד מדינא נאמן גם הבעל דין מהימן מד"ת וע"כ הא דאינו נאמן באומר כהן אני אפי' לקרות בתורה ראשון חומרא דרבנן היא מחמת מעלת יחוסי כהונה ומאחר דעכ"פ מדאורייתא מהימן לכך אם נטמא אח"כ לוקה כן הי' נלענ"ד ליישב דברי הרמב"ם אמנם הפנ"י עצמו חברי' לגזיזי' דבכתובות דף כ"ו ע"ב במתני' דוכן ב' אנשים כ' ליישב דברי הרמב"ם דפ' אין עד אחד נאמן לתרומה דאורייתא מקו' הר"ן הא בכה"ג עד אחד נאמן באיסורין ותי' דס"ל להרמב"ם דאינו נאמן נגד רוב ע"ש וחידוש שלא הזכיר מדברי עצמו בקידושין הנ"ל וע"כ הנכון כמ"ש המל"מ שם בפ' כ' מה' א"ב דכאן מיירי בהוחזק תחלה ומה שתמה מר אחי ני' במה הוחזק י"ל מ"מ החזיק עצמו שלשים יום בשם כהן והוחזק כה"ג הוי חזקה לענין מה דהא עיקר חזקת ל' יום שכ' הרמב"ם בפ' א' מה' א"ב יליף לה מב"ב דף קס"ז ע"ב לענין כל שהוחזק בשמו ל' יום אין חוששין וא"כ מבואר דהוחזק בשם ל' יום מלתא הוי והוי חזקה כנ"ל:

סימן כו

למר אחי הגאון הנ"ל

באתי לשאול פה קדוש בנידון המעשה דאתא לידי כעת שאיש אחד מכפר הסמוך לסענדזארץ בא לפני אשר נשלח מהרב הגדול משם כי זה כמה שנים שנשא גיורת וגם יש להם בת ועתה חזרה לסור' וגם תחילת הגירות אז הי' מחמת דבר ליקח את בעלה הנ"ל דבדיעבד עכ"פ הוי גיורת גמורה ועתה שחזרה לסור' והבעל רוצה לישא בת ישראל ורצה לזכות גט להמומרת הנ"ל דיש מחמירין בסי' א' ובסי' ק"מ.

והנה כאשר רציתי לסדר הגט ראיתי שספק גדול איך יכתוב שם המומרת אשר כשנתגיירה נקרא שמה בישראל שרה שאם נכתב שרה וכל שום וחניכה כו' בת אברהם אבינו כבשאר גיורת חס להזכיר שם אבינו על המומרת אח"כ ראיתי שהביא כן בשם התורת גיטין ואי נאמר שלא להזכיר שם אב כלל כמו בשתוקי הלא כתב בטיב גיטין שבגט ע"י שליח קשה מאוד להכשיר רק בדיעבד במקום עיגון וא"כ כאן שכל ענין הגט הוא רק חומרא בעלמא לכתחלה וכמ"ש ג"כ הבית מאיר בסי' ק"מ איך נעשה לכתחלה גט שכשר רק בדיעבד והלא בדיעבד א"צ כלל הגט ועוד דהכא שרוצה לעשות שליח של זכיי' והשליח היא כאן בדעש ומעולם לא ראה את האשה הנ"ל ואינו מכירה ולא יכיר

אותה לעולם רק הכרה ע"י השם וכאן ליכא הכרה בזה כלל ע"כ סרבתי מלסדר הגט עד ששאל פי גדול וכן אמרתי להמגרש וכתבתי להרב הנ"ל ששאל תחלה פי גדול בזה. **וגם** הי' אפשר לדון בנ"ד שא"צ לזכות גט כלל דהנה טעמו של הד"מ שבסי' א' מלבד דלא שייך בזה"ז שאין מיבמין גם יש לו בת וליכא יבום כלל וטעם אחר קשה ליתן בזה רק אפשר חשש דלמא תתיהד אח"כ ויהי' באיסור ב' נשים כאשר תתיהד ולכן מתקנים לכתחלה מה דאפשר אמנם כן וודאי שכיח למומרת שתתיהד דזריק חוטרא אאוירא אעיקרא קאי אבל זאת המומרת שגיורת היתה וגם מחמת דבר הוי להיפוך דשורש גוי' ובוודאי לא תחזור לעולם ועכ"פ כל כה"ג מלתא דלא שכיח הוא ולמה נחמיר בזה ולהקל בהגט כנ"ל אם יסכים כבוד מר חי ני' הי' דעתי הנמוכה שאפשר שלא להחמיר על הבעל הנ"ל בזיכוי גט כלל ולא לעגנו.

סימן כז

לכבוד הרב המאוה"ג חריף ובקי נ"י עה"י פ"ה וכו' כש"ת מוה' מרדכי יודא אבדק"ק אונטערדאם נ"י.

אמרותיו היקרים מעולפת ספירים מול עבר פני הי' מאירים ובו ראיתי שלענין דינא גם דעת מעכ"ת לאסור לכתחלה נישואי גיורת להאיש שהי' לה בנים ממנו בגיותה רק כאן יש מקום להתיר ועיקר ראייתו מכח קו' הגמ' ביבמות כ"ד ע"ב אי הכי לכתחלה נמי דמאי פריך הא אמרינן בסמוך אין מקבלין גרים בימי דוד ושלמה כו' א"כ עכ"פ י"ל מה"ט לכתחלה אסור וע"כ דזה נכלל בתי' הגמ' משום לזות שפתים כו' וגם רש"י מודה להרשב"א ועדיין אינו מובן כ"כ אמנם הנה באמת קושי' גדול' הוא בסוגי' וראיתי ברמב"ם פי"ג מה' א"ב ה' ט"ו ט"ז י"ז האריך ללמוד לנו דיני גרים כאלו וצריך להבין דבריו וי"ל כוונתו עפימ"ש תוס' חולין ג' ע"ב ד"ה כותים גרי אריות ובב"ק ל"ח ע"ב וברמב"ן וריטב"א קידושין ע"ה ע"ב מבואר בדבריהם דמי שנראה שנתגייר שלא לשם שמים מ"מ גר הוא היינו דוקא אם באמת ידענו שגם בצנעה מחזיק בד ישראל אבל אם בצנעה אינו מתנהג בדת משה וישראל אף שנתגייר כגוי הוא וע"כ כשנתגייר לשם אישות יש חשש שמא בצנעה עובר על התורה ע"כ צריך בירור שמקיים כל המצות כי רק אז הוחזק להיות גר צדק ובכה"ג שהוחזק לגר אם ראינו שאח"כ חזר לסורו הוי כישראל מומר אבל אם לא הוחזק מעולם בספק הוא עומד אי חשוב גר או גוי דאם בצנעה עובר על התורה לאו גר הוא כלל (ומה דאמרינן בדף מ"ז טבל ועלה כו' כשחזר לסורו כו' התם מיירי בהדיא בברייתא כשנודע שלא מחמת דבר הוא מתגייר ולכן לכתחלה

מקבלין אותו כדאמרינן ברישא דברייתא) ולכן כדאמרי' הכא הא לאחר תנשא ע"כ מיירי בהוחזק' תחלה שמתנהגת בכל עת בחוקי התורה הקדושה דאל"כ אין שום היתר ואפי' בספק הו"ל אסורה לאחר ואולי אפי' בדיעבד דס' גוי' היא ע"כ מיירי שנודע או ע"י אחריני או ע"י הנושא הבא לקחת אותה והיינו דפריך אי הכי אפי' לכתחלה משום דוודאי מיירי בכה"ג עכ"פ שהוא מעיד עליו שיודע שמחזקת לגמרי בדת ישראל ובכה"ג גיורת גמורה היא דכבר הוחזקה כנ"ל דאי לא הוחזקה וודאי גם לאחר אסורה ואולי אפי' בדיעבד כנ"ל וע"ז מתרץ משום לזות שפתים כפירש"י דף כ"ו שהעולם שאינם יודעים יוציאו לעז לומר שבסתר גוי' הי' וא"כ אינה גיורת כלל ומ"מ י"ל דהעולם אינם חושדין רק לאותו הנטען שכבר הוחזק ונחשד לאי' נדה שפחה גוי' זונה משא"כ בארה כשר שאומר שמכירה שאשה כשירה היא בכל עת מותר לישא אותה אפי' לכתחלה והנה לפי סברא זו י"ל בכה"ג שאין אנו מכירין אותה רק ע"י דברי הנחשד זה שמעיד שמחזקת בכל דבר כישראלית י"ל דכ"ע מודי דלא מיבעי כשידעינן שזינתה עמו ובפרט כשהיתה מיוחדת לו כה"ג דנ"ד דלא לבד לעז העולם איכא רק גם אנן חשדינן שעדיין גוי' היא בסתר והבעל אינו נאמן דחשוד הוא רק אפי' נטען כו' ולא ידעי' שבא עלי' מ"מ אסור מחמת לעז דמחזיק לקלא שיאמרו וודאי בא עלי' בגיותה ואז אינו נאמן דיש חשש שבאמת עדיין גוי' היא והא מילתא הוי רק משום לעז דאנן לא חשדינן לי' למשקר דבנטען לא יצא מחזקת כשרות אבל בידעינן שבא עלי' מדינא יש לאסור וזה נוטה לדברי רבינו הגאון הקדוש נ"י.

ומ"ש מעכ"ת דבכה"ג דנ"ד דחיישינן שלא יפרוש ממנה וידור עמה בלי קידושין הוי כעין חטא כדי שיזכה כו' מסתמא כוונתו לענין אם הב"ד יסדרו להם קידושין ויעברו על איסור לא ישאנה (אמרי' דהיינו אבעי' דהדביק פת בתנור בריש שבת) ולהנ"ל הדברים נכונים מאחר דעתה בלא קידושין ממ"נ עביד איסורא אבל אם ישאנה בקידושין הוי רק ספיקא דדלמא מחזקת בדת ישראל והיא גיורת גמורה ובפרט שהבעל הנושא חומר באמת כן אבל אי הוחזק' ג"כ מפי אחרים שמתנהגת בדת ישראל ובפרט שהיא צנועה וודאי מדינא מותר עכ"פ בדיעבד אין לחוש כלל.

סימן כח

ע"ד המעשה בה"ה ר' משולם מקאלאמייא שהי' אלמן ודיברו לו שידוך מאיזה מקומן והשדכן שיבח אותה בפניו והאמין לו והלך לשם ביום שנקבע זמן החופה בעש"ק ובבואו לשם הי' סמוך לש"ק וראה את העלמה ולא הוטבה בעיניו כלל והמחותנים

וקרובי הכלה אצים עליו למהר הקידושין והחופה ומחמת שלא ידע ליתן עצה בנפשו כי ירא מאנשי העיר אם ימאן ע"כ חישב בדעתו שיקדשה ויכנסנה לחופה להצלת נפשו ודעתו הי' לגרשה מיד אחר שבת והי' חופת נדה ג"כ ולא קרב אלי' ובמו"ש הלך משם ואחר שנה תובעה את הבעל להכניסה לביתו והוא עומד בטענתו שאין ראוי' אליו ורוצה לעמוד עמהם לד"ת ואבי האשה השיב שישתעבד בכל אשר לו עבור האשה הנ"ל ויכתוב כן בנימוסיהם והלך הבעל ר' משולם להציע דבריו קדם הה"ג הצדיק מקאלאמייע וצוה להראש ב"ד דשם להזמין את אבי האשה ואבי אשה סירב באומרו שילך לערכאות ואעפ"כ צוה הה"צ להזמינו שנית ובינו בינו כאשר ראה ר' משולם תשובת אבי האשה בפעם הא' שסירב לבוא הלך לאיזה רב מובהק בהצנע לכת וקיבל ממנו התרה לגרשה בע"כ וליקח אחרת וכן עשה וע"י ב"ד סידר גט ע"י שליח וב' עדים שימסר הגט להאשה ע"י עדים ואח"כ נשא אחרת בלי ידיעת הב"ד מקאלאמייע והנה העדים והשליח שמסרו הגט העידו לפני ב"ד קודם שנשא הבעל אשה אחרת וגם נשבעו העדים שנמסר הגט להאשה ע"נ ואח"כ הלך לישא אחרת ואחר המעשה בא הגב"ע מרב א' לומר שאבי האשה הביא לפנינו ב' עדים שהעידו שהגט לא נמסר כלל לאשת ר' משולם מחמת שנודע הדבר תחלה לאבי האשה לא נעשה דבר ע"כ אבי האשה ורב א' המסייע צועקי' על הב"ד לנדות את ר' משולם כדין העובר על חדר"ג והב"ד מקאלאמייע אומרים שמאחר שנתברר עפ"י עדים שגירש האשה א"כ אין עליו חדר"ג בישיבתו עם אשתו הב' ועל שגירש הראשונה בע"כ יש לו אמתלאות כנ"ל:

תשובה הנה ריש כל מלין לא הבנתי באיזה אופן העידו עדים האחרונים בתו"ע שלא נמסר הגט להאשה דהא בכתובות כ"ג אמרי' בדאמרו לא ראי' שנתגרשה אע"ג דדיירי בחצר א' א"ל דעבידי אינשי דמגרשי בצנעה וכ"ש במעשה כהאי דנ"ד דנודע שעושין בצנעה ואיך יוכלו העדים השניים להעיד בבירור שלא נתגרשה ובשו"ת חתם סופר תמה מסוגי' דב"ב קל"ד אמרי' א"א דגירשה קלא א"ל וזה קרוב אשר הרב מו"ה שלמה הכהן כתב אלי לחלק בין איכא עדים י"ל דסמכינן אהאי סברא דמיעוטא איכא דמגרשי בצנעה משא"כ בב"ב בדברי הבעל לבד אזלי' בתר רוב דאיכא קלא לגירושין עכ"ד אמנם לענ"ד לפלא בעיני דברי הרשב"ם דהתם בב"ב קל"ה ע"ח דאם גירשה קלא א"ל כדאמרי' בהאשה כו' עכ"ד אכ"ק איך נחלק בסברות ליישב הסוגי' אליבא דהרשב"ם וע"כ הי' נלע"ד הדבר פשוט דהתם בכתובות אמרינן לא תנשא וע"כ משום דלכתחלה לא סמכינן אסברא דעבידי דמגרש' בצנעה אדרבא א"א דגירשה קלא א"ל ואין מתירין אותה לכתחלה ומזה הביא הרשב"ם ראי' דעכ"פ א"נ לענין שאמרה לכתחלה להנשא כנלע"ד

ואולי לאביי דעלי' קא הרשב"ם לטעמי' דלא מפרש הכי הבריי' דכתובות וי"ל דס"ד דגם בדעבד אסורה מחמת הך סברא ועכ"פ שפיר מסיק חוש לה דלכתחלה ודאי אסורה כדאמרי' בכתובות לא תנשא כו' ועכ"פ הא ודאי ברור דעדים האחרונים שמכחישים הראשונים צריכים להעיד בדבר ברור מאין נתברר להם בלי שום ספק שלא נתגרשה אותה האשה ע"י הגט שהביא השליח עם העדים דלמא גירשה בלא ידיעת עדים השניים אף אי דיירי בחצר א' וע"כ צריך לפרש הברייתא דלעיל שנים אומרי' נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה כו' כמו ההכחשה דמיתה שהי' בבירור דהיינו אם אומרים העדים האחרוני' שבאותה שעה ואותו יום שאומרי' העדים שנתגרשה עמנו היתה האשה וראי' שלח נתגרשה וזה י"ל בברייתא אבל בהא דנ"ד שלא באו העדים האחרונים לפני ב"ד הראשון כלל ולא נחקרו כלל על זמן שהעידו הראשוני' שנתגרשה אין כאן עדות כלל כי כפי הנראה מלשון השאלה העדים השניים אומרים ג"כ רק מחמת אומדן דעתם מאחר שיודעין שאבי האשה הסתירה ולא הסכים לגירושין ואין זה עדות כולל להבאיש עדים הראשונים שמעידין בבירור שלפניהם מסר השליח הגט:

אמנם אם נעשה הגב"ע של עדים האחרונים בדרך בירור או אם יבואו עתה עדים האחרונים לפני הב"ד אשר חקרו עדים הראשונים באיזו שעה באיזה יום נמסר הגט ליד האשה והעדים האחרונים מכחישים בבירור כי באותה שעה באותו יום היתה האשה עמהם וראו שלא נתגרשה הא וודאי צריכא רבה דהא התוס' וכל הראשונים הקשו בכתובות כ"ב וביבמות פ"ח הא קי"ל תרו"ת סד"ר ומדאו' אוקמו' אחזקה ולכן יש שיטת דלא קיי"ל כהא דיבמות ל"א רק תרו"ת סדא"ו אבל שיטות תוס' והרשב"א וגם רש"י בקידושין ועוד פו' תרו"ת סד"ר ומדאו' אוקמוה אחזקה רק ש"ה דחזקה דדייקא מסייע לח' א"א ושיטת הרשב"א וכ"כ תוס' יבמות צ"ו מחמת הברי דידי' ודידה לא אזלינן בתר ח' וא"כ כאן בנ"ד דלא שייך דדייק' דהבעל לא דייק דליכא חומר בסופו וגם ברי ליכא גבי הבעל הלזה בנ"ד דמסר הגט לשליח כדאמרי' בגיטין ס"ד בעל אומר לגירושין כו' מי קאמר גירשתי כו' וא"כ ממילא מוקמינן אח' בתרו"ת אליבא דהנך שיטות דתרו"ת סד"ר כמשמעות סתם מסקנת הסוגי' דיבמות ל"א הנ"ל ובאמת אני עני הרהבתי בנפשי עוז ליישב קושי' הראשונים הנ"ל מסתירת הסוגי' דיבמות וכתובות לענין תרו"ת אי סדא"ו או סד"ר דזה איזה שנים אמרתי ליישב דקדוקו של החת"ס חיור"ד על הרמב"ם בפ"כ מה' מכירה דבעתים חלים וע"ש צל"ד תחלה וסוף מנין הוציא הרמב"ם הך דינא ע"ש.

סימן כט

לכבוד הרב הגדול המפורסים החריף ובקי כקש"ת מו"ה אברהם נ"י רב בהאסאסא יצ"ו.
בענין הגרושה בעודה מעוברת ובעת הגירושין נתנה לו מעות שיגרשנה וגם קיבלה על עצמה להחזיק הולד ואין לה שום תביעה עלי' ואח"כ ילדה בת ומיד נבל"מ ורצונה להנשא לאחר בהיות לולד טז"ח. עכת"ד ולפענ"ד לכ"ע אין מקום להתיר אף להמתירין בגרושה מטעמים שאמרו אבל מאחר שבשעת הגירושין קיבלה על עצמה להחזיק הילד ואין לה שום תביעה עלי' בכה"ג לא התיר שום אדם מעולם כנלענ"ד:
וראיתי בקרבן נתנאל ביבמות מ"ב הביא דרש"י בסוטה אוסר בגרושה ולענ"ד בענין קו' הר"ש מהא דנתגרשה אינו כופה דלכאורה לשון נתגרשה צ"ב דהא לא קאי על אשה מיוחדת לומר בהאי לישנא והול"ל אבל גרושה אינו כופה ומה לשון נתגרשה ואפשר משום דיש שמגרשין בע"כ וא"כ אי הי' הדין שכופה כו' ולא תוכל להנשא הי' כהעבירו עליו את הדרך דהבעל גירשה בע"כ ומ"מ אסורה להנשא לאחר מחמת הולד וא"כ יש חילוק בין נתגרש' בע"כ למדעתה וא"ש נתגרשה בע"כ אבל גרושה מדעת' הוי דומי' דאלמנה שלא תקפח חיות הולד כמ"ש הפוסקים:
ועוד יש לדקדק בגמ' דיבמות דמשני סתם מעוברת למניקה קיימא דלכאורה ק' מאי חידש בזה וכי לא ידע מתחלה דסתם מעוברת למניקה קיימא וי"ל מתחלה סבר מיעוט מפילות וא"כ אם נצרף זה למיעוט שאין מתעברות קודם שיהא לילד ב' שנים ואין חשש כ"כ במקום ב' מיעוטי וכדמשני סתם מעוברת וכו' דהוי המיעוט דמפילות מד"מ דכן משמע הלשון סתם דעדיף מרוב ומה"ט לא מצרף ואף דלקמן ר"פ האשה שהלך אמרי' מיעוט מפילות התם מיירי לענין צירוף לפלגא דאפי' מד"מ מצרפינן דהוי רוב עכ"פ משא"כ כאן.
ויותר י"ל עפי"מ שיש לדקדק עוד בפי' רש"י סתם מעוברת למניקה קיימא פי' כשילדתו מניקתו ואינו מובן מה קמ"ל ועכנ"ל עפימ"ש הרא"ש דגם גרושה אסורה משום דמסתמא תניקנו ברחמנותה על בנה אף שאינה משועבדת לכך תקנו ע"ש והיינו הלשון סתם למניקה קיימא כלומר דכן הוי בסתם כשתלד מניקתו מחמת רחמנות והיינו אף כשאינה משועבדת דאל"כ היתה מותרת להנשא אף אלמנה כמ"ש תוס' דמיד שתרצה להנשא אזל השיעבוד וע"כ כנ"ל דתקנו חז"ל מחמת דמסתמא היתה מניקתו.
ואגב אכתוב עוד בזה הגם שאינו מגיע לנ"ד מה שאמרתי עוד ליישב מה דחידש בהא דסתם מעוברת למניקה קיימא דהנה הרמב"ם נקט טעמא דדחסה ותמהו עליו והי' נלענ"ד דלכאורה אפשר ליישב קו' הח"ת על הרא"ש ממה דבס"ד אין חילוק אפשר

דבס"ד מעוברת הוי טעמא בפ"ע מחמת דחסה וכ"כ מניקה בפ"ע שייך אפי' בגרושה כגון כשמכיר' אבל כמסיק סתם מעוברת למניקה קיימא הוי חד טעמא א"כ מעוברת תהי' מותרת בגרושה בכל ענין דאין מכירה כלל.

ע"כ ס"ל להרמב"ם כעין מ"ש הב"י בשם תשו' הרא"ש לענין קידוש בבית הכנסת בזה"ז אף דלא שייך הטעם שאמרו בו משום דתקנת חז"ל אף שאמרו הטעם מ"מ הי' להם עוד טעם אחר בתקנה זו ולכן אף דנתבטל הטעם שנאמר בו י"ל דמ"מ איכא עוד הטעם השני שהי' להם לחז"ל כתקנה זו.

ובסברא זו מובן היטב הסוגי' דשכיר בזמנו ועי' בראש גיטין גבי תקנת זמן בזה"ז עיי"ד.

כ"כ ס"ל להרמב"ם כאן במעוברת יש ב' טעמים והנ"מ לענין גרושה מעוברת ומעיקרא ס"ד רק טעמא דדחסה פריך ע"ז משום שאינו טעם מספיק כ"כ וע"כ אמר עיקר הטעם משום דסתם מעוברת למניקה קיימא ואעפי"כ במקום דלא שייך הב' טעמים גם בגרושה נשאר טעם הראשון דדחסה אף שאינו טעם חשוב כ"כ.

והנה ראיתי פלפולו הנעים אשר פלפל מעכ"ת ני' בברייתא דהיתה רדופה כו' דנקט ג"כ מפלת והרמב"ם השמיטו ותי' דהרמב"ם לשיטתו דס"ל מפלת קלא א"ל בספ"ב דחולין לכאורה הדבר נכון מאוד אמנם בשו"ת אמרי א"ש הביא ג"כ סוגי' דחולין הנ"ל ושיטת הרמב"ם דמפלת קלא א"ל וכ' להיפך ממש דמכאן הוכיח הרמב"ם לאסור אף במקום דא"ל קלא ע"ש באריכות אמנם בכתבי קודש אאמ"ו זצ"ל שבידי כי אותה התשובה של הגאון אמרי א"ש נכתבה לכבוד אאמ"ו זצ"ל ושם האריך לסתור את דבריו הנ"ל והדברים עתוקים. עוד ראיתי שבא מעכ"ת ני' ליישב קו' הפנ"י דלא נקט מעוברת שילדה אחר מיתת בעלה כמו דנקט מפלת וכלל תירוצו לפימ"ש בתוס' על פ"א בלשון דלא הפלה סתם משמע כשלא ניכר שהיתה מעוברת וממילא למש"כ הרא"ש בכתובות לחלק בין איכא היכר או לא א"כ י"ל בשלמא מפלת בשעת מיתת בעלה לא הוכר עוברה וחל עליו גזירת חז"ל דהבחנה אבל מעוברת וילדה דלשון מעוברת היינו שניכר עוברה ובכה"ג לא גזרו ולענ"ד הדברים נכונים רק מה שהקשה מעכ"ת ני' תחלה דמ"פ ביבמות היכא דק"ל דמעוברת תנשא אלמה תנינא לא ישא מעוברת חבירו כו' דלמא גזרו גם במעוברת כמו בהפילה לענ"ד י"ל דלשון לא ישא מעוברת משמע כל זמן שהיא מעוברת אפי' עבר ד' חדשים או יותר ממיתת בעלה ואין לזה טעם כו' ומחמת שאינו נחוץ להשיב למעכ"ת ני' קצרתי ויה"ר שנתבשר בשורות טובות בכעו"ע הכ"ד י"נ.

סימן ל

לכבוד י"ל הרב המאוה"ג החריף ובקי כש"ת מוה' שלמה כ"ץ ני' רב דק"ק טאשנאד.
בקול תודה אודיע מטוב הבריאה כי תלי"ת חזרתי לאיתני בשבוע זו ונזכרתי להשיב למעכ"ת ני' בענין המעשה שאחד נפרד מאשתו וילדה אשתו ואמרה מבעלה שבא עלי' זה ט' חדשים ובאמת היתה עם בעלה אז רק שטוען שלא נגע בה והנה לכאורה בכה"ג גם להפוסקים שהביא הב"י דלא ס"ל לגמרי כר' יודא כשאומר על בנו שאינו בנו הא כ' הב"י בטעמא דמלתא משום שאומר נגד רוב דרוב בעולות מן בעל משא"כ כאן אפי' לפי דברי' לא הי' עמה רק בפעם ההוא וא"כ לכאור' נאמן הבעל לכ"ע אפי' בתורת עד רק ז"א דמ"מ אומר נגד חזקה דהיינו חזקת צדקות של האשה שלא זינתה כלל וא"ל דלא מהני חזקת צדקות דידה גבי הולד דהא בתוס' חולין גבי מכה או"א משמע דס"ל דמועיל חזקת צדקות דאם וזאת שנית להרבה פוסקים הא דנאמן האב היינו כשאין האם מכחישתו משא"כ כאן בהכחשה שוב ראיתי אריכות בזה בשו"ת חתם סופר סי' י"ג ע"כ לפענ"ד עכ"פ אין לדונו כממזר וודאי ודברי מעכ"ת ני' להשיטות דנאמן בכ"ע מה דינו אם הוא עבריין לפענ"ד יפה כ' מעכ"ת דלא הוי נאמנותו בתורת עדים כלל רק סתם נאמנות דמה"ט מועיל אמתלא דילי' כמ"ש מעכ"ת ני' וראיתי בגיה"ק בתשובתו הביא ג"כ דברי החתם סופר וכ' דהתם לא טען הבעל ברי משא"כ כאן ולענ"ד להסברא שכתבתי בסמוך כאן עדיף טפי משום דאיכא חזקת צדקות של האשה שלא נשמע עלי' מקודם דבר אבל התם בעובדא דחתם סופר כבר האשה כו'.
ועוד אמינא לפענ"ד דלכ"ע אין לדון כאן לממזר וודאי אפי' לר"י דהתם מיירי שאומר שהולד מאיש אחר היינו שהוא מישראל אבל לכאן אמרי' להיפך כשאומר שלא הי' עמה א"כ וודאי יותר אמרי' דהולד מנכרי דפריצים דנתין וממזר לא שכיח והירו' ס"ל בסוגי' דראו' מדברת דל"ח לישראל כשר לזנות א"כ וודאי היא מנכרי שהולד כשר ובכל ענין צריך על הבעל כי כמה איסורים יוכל להסתעף מזה אם היא משקר ע"כ יודה על האמת.

סימן לא

להרב המאוה"ג החריף ובקי כש"ת מו"ה כלב פייבל ני' רב דק"ק טארדא:
בענין המעשה שכתב בפ' ויחי דהיינו א"א שנפרדה מבעלה ודיימא מנכרים אח"כ הכניסה איש גלמוד א' ונתעברה ואותו האיש אמר שלא הכניסה לזנות רק למשרתת עם הולד ממזר הנה לפי מה שנודע לכל כי אמתלא בשקר הוא מה שאמר שהכניס' למשרת' דהלא כן דרכם של הר"ז שכוונת' לזנו' והכל יודעי' כלה כמות שהוא למה נכנסה כו'

וא"כ אף שי"ל שמא נתעברה מנכרים שהיתה דיימא מהם מקודם מ"מ אם נבא לחשבון כדמשמע פשט לשון מעכ"ת ני' שנתעבר' באותה זמן שהיתה בבית אותו האיש ובכה"ג לא תלינן באחר כמו דלא תלינן בא"א שזינתה בוודאי את העובר באחר משום דאזלי' בתר רובא דרוב בעולות מבעל כנ"ל אותו האיש שהכניסה לבית ופשיט' שהי' מתנהגים כאיש ואשה הוי הולד ממזר וודאי.

אלא דמלשון הרמ"א סעי' כ"ו אפי' מיוחדת לו כו' משמע כן וכמ"ש הב"ש שם הכונה מאחר שהוא מכחיש והדברים מבוארים דהא בבעל שאומר על בן בין הבנים שהוא ממזר נאמן מן התורה לרוב הפוסקים כ"ש כאן שאומר על שאינו בנו כלל כי לא בא עלי' אנו מחויבים להאמינו מן התורה דלא גרע מבעל.

אמנם מקום יש בראש לחלק הענינים בשלמא התם באומר על א' מן הבנים שאינו בנו רק הוא מאיש אחר אמרי' וודאי אומר אמת כמ"ש הנמוקי יוסף בב"ב דף קכ"ז דחזקה גדולה שאין אדם אומר על בנו שאינו בנו והיינו מאחר שהוא בנו כשר משא"כ בבן פסול וממזר כהא' שזינה עמה למלאות תאותו היתה כונתו ומאחר שאינו כשר וודאי ניחא לו לדחות מעליו ולומר שלא זינה עמה ואינו בנו כנלענ"ד.

ובאמת נבוכו הרבה בדברי הרמ"א הנ"ל שכ' אפי' מיוחדת לו נאמן ולכאורה כוונתו שם לענין ירושה דוקא כמשמעות לשונו אבל מ"מ היא פסול כממזר ממש ועפי"ד הנמ"י הנ"ל י"ל סתירת הרשב"ם בדף קכ"ז כ' דהאמינתו תורה אפי' בלא ענין בכורה ובדף קל"ד כ' דוקא לענין בכורה נאמן מן התורה אח"כ הראוני שכיון לסתירה זה הגהות מהרע"א זצ"ל.

אמנם לדברי הנמ"י א"ש דכ' הטעם דבשביל דבר מועט אומר על אחר שהיא בנו היינו כשיש לו איזה ריווח מזה ולכן לפי המ"ד דנאמן אפי' ליפסול הבאי' לאח"כ א"כ יוכל להיות שאותו שאומר שהוא בנו נתן לו איזה שוחד שיאמר כן להעביר נחלה מאחרים אבל לפי האמת דקיימ"ל דא"נ לנכסים שאח"כ ונכסים דהשתא אית לי' מגו דבידו ממילא לענין להכשירו הוי כמו לפסלו דנאמן לגמרי ומחמת הנחיצה קצרתי הכ"ד י"ל הדוש"ת:

סימן לב

לכבוד הרב הגאון הגדול מוה' יצחק אהרן לאנדעסבערג אבדק"ק גרויסווארדיין יצ"ו.

להיות עיקר האי' של אשת אחי אמו הוא מדרבנן מחמת שניות מבואר באהע"ז סי' ט"ו סעי' ט' וסעי' י"ח והב"ש סקט"ז כ' ואשת אחי האם מן האם וכו' וכופין ג"כ על שני' זו

וכו' ולא כיש רוצים להקל אעפי"כ לענ"ד דלכ"ע אין כופין להוציא דהא דין פשוט ביו"ד סי' רס"ט דבגר לא גזרו על שניות ומאחר שר' צבי בעל האשה שהי' אחי אמו של הבחור אברהם לפי דברי האנשים שנתעברה מאינו ישראל אף דנכרי ועבד הבא על ב"י הולד כשר מ"מ כגר הוא חשוב וכאשר סמך על סברא זו הגאון מוה' שלמה זלמן ני' ממאקא לענין מניקת חבירו וז"ל דאם נאמר דנתעבר' מנכרי בלא"ה יש לצדד קולא רבתי לפי שיטת רש"י בקדושין ס"ח ותוס' דף ע"ה ע"ב ד"ה לר"י אף דפסקינן נכרי ועבד על ב"י הולד כשר אבל נכרי מיהא הוי וצריך גירות ע"ש במהרש"א שהאריך ובשעה"מ פט"ו מה' א"ב וכן מבואר בפי' בפסקי תוס' שם ולפ"ז כל זמן שילד קטן ולא טבל מידי אף לא לקריו הוא דין נכרי וכל מניקת דצריך להמתין כ"ד חודש הוא משום תקנת ולד דבעל שני לא ימסמס חלב ובצים כמבואר ביבמות דף מ"ב ובכה"ג לא שייך תקנת ולד כמובן **ומה** שהקשה מהרש"א שם מגמ' דשם דעבד ושפחה חדא נינהו ע"ש וכן הקשה שעה"מ הנ"ל מן בית חשמונאי ע"ש לפע"ד נראה ברור אף דתוס' ורש"י סברי בנכרי הבא על ב"י הולד נכרי אבל בעבד הבא על ב"י בודאי לא הוי ולד עבד לפי"מ דאיתא ביבמות דף ס"ב דנכרי קיים פ"ו אף לאחר שיתגייר ובימי גיותו כ"ע מודי דיש לו חייס אבל בעבד לכ"ע אין לו חייס ולא מקרי בשם אבוהן ולפ"ז מצד שכל בשלמא בנכרי הבא על ב"י ולד ג"כ נכרי דיש לו חייס ואמרי' ברא כרעא דאבו' אבל בעבד שאין לו חייס בוודאי ולד כשר דלא נקרא כלל אבוהו וזה ברור ונכון ומיושב קו' מהרש"א ושעה"מ עכ"ד הגאון הנ"ל.
ולפי"ז גם בנ"ד אף דלכתחלה אין לסמוך ע"ז ובפרט מאחר שר' צבי חייט קרא לעצמו בשם בן טובי' מ"מ בדעבד אם כבר נשאו להדדי אפשר לסמוך על סברא זו שלא יצטרך להוציא. הכ"ד יום ה' כ"ה שבט תרי"ז לפ"ק ה"ק מנחם מענדל פאנעט.

סימן לג

ע"ד אשר העיר אותנו הגאון הגדול מוה' שלמה זלמן ני' בעהמ"ח ספר יריעות שלמה בענין פנוי' שנתעברה בזנות ויש לתלות בנכרי אשר הנוב"י מ"ת סי' ל"ח כ' להתיר משום דהגזירה בעצם לא הי' על מזנה והגאון הנ"ל כתב דבפשיטות אם יתלה בנכרי ל"ח אם לא ימסמס בו"ח דאין מצוין להחיותו כנ"ל.
ולכאורה אילולי דברי הנוב"י לא הועיל לן הך סברא רק אם בוודאי נתעברה מנכרי אבל בספק אולי הוי בכלל פיקוח נפש דגם רוב ל"מ ובסוגי' דפיקוח נפש אין הכרע בזה.
אמנם עובדא הוי זה מקרוב בכפר א' הסמוך לפה שכלם גוים רק ישראל א' דר בבית א' שם והמשרתת פנוי' נתעברה ולענ"ד מבן בית שם והוא מכחישה ושוב נשאת בלי

רשות ב"ד לנער אחד וכשמעתי כזאת הרפשתי ע"ז ומענה בפיהם שלא עלה על לבה כלל מאי' מעוברת חבירו ועכ"פ צויתי מיד שיפרישו זה מזו ואפי' בכפר א' לא ידורו וכן נעשה ולא רציתי להתיר בשום אופן.

אך לגוף הדין לכאורה הי' מקום להתיר עפ"י הסברות הנ"ל רק דלכאורה כ"ז לא הועיל לנו בנ"ד מאחר שהיא טוענת על אחר א"כ עכ"פ שווי' אנפשי' חד"א לאחריני לפענ"ד אי משום הא לא ארי' דכבר הק' בנוב"י מ"ק ודקדק אשינוי הלשון מסוגי' דיבמות לסוגי' דכתובות דביבמות תליא האי' בדידי' ובכתובות תלה בדידה ועוד דבכתובות קאמר דוקא שמת בעלה ולא כן ביבמות ועיקר הדברים דוודאי אין האי' על האשה רק אם היא משועבדת להניק משא"כ בגרושה דאינה משועבדת וכנכרי' חשובה לגבי הולד אין האי' עלי' שלא תנשא רק האי' על הבא לקחת אותה כמ"ש הרא"ש דמאחר דסתם נשים מרחמות על בניהן ה"ז דומה לעני המהפך בחרר' וכו' ולכן האי' בכ"ע על הבעל אפי' בגרושה ומזנה ולפ"ז ממילא בנ"ד בכ"ע יש להתיר דמחמת האיסור שעל האשה הלא מזנה היא ואינה משועבדת ול"ש כלל שאחד"א ואף דבהיות' מעוברת אסורה להרמב"ם מ"מ אחר שתלד אין עלי' איסור ואי מחמת האיסור שפל הבעל הא הוא יכול לטעון דלמא מנכרי מבני הכפר היא רק למעשה לא רציתי לסמוך בזה ובפרט בדבר אשר מאוד החמירו בסה"ק ולא כתבתי זאת רק לפלפולא בעלמא.

הכ"ד ה"ק מנחם מענדל פאנעטה

סימן לד

לכבוד י"ל הנצמד בקרב לבי ה"ה הרב הג' המאוה"ג וכו' כקש"ת מוה' אברהם אבדק"ק קלויזענבורג.

נ"י לנכון הגיעני ועל ד"ת אשר התפלא כבוד בנו הרבני המופלג החריף ובקי מוה' משה נ"י על הקושי' שהביא במראה יחזקאל סי' ק"ז דמה זה קושי' הא אפשר שיבורר עפ"י עדים שהחזיק המושלך בר ישראל הוא עכ"ל באתי לקיים מילי דאבות כפי ענ"ד הנה בפשיטות י"ל מאחר דבעי' לענוש העדים עפ"י עדים הללו המזימין אותם אכ"ל אם המה לבד לאו יוכל לחייבם דדלמא גוי הוא דל"ש בי' עונש הזמה רק בצירוף עוד עדים א"כ ממילא הוי חצי דבר ול"ש בהו עונש הזמה אמנם יותר י"ל עפ"י הסברא שכ' בס' מראה יחזקאל הנ"ל בסי' פ"ד דף מ"א סוף עמוד א' שהתורה לא נתנה נאמנות להעדים רק אם יש עליהם עונש הזמה אם יזמו עכ"פ בגופה של עדות שלא ישקרו בו כו' וא"כ הגם שאפשר שיבואו עדים אחרים שידעו שהוא ישראל ויחייבו העדים בעונש הזמה מ"מ

הוא רק אפשר רחוק ואיך נאמנין העדים הללו עתה שמעידין שנגח וכו' הא אינם יראים כלל מעונש הזמה דכפי"מ שהוא עתה עומד בס' כי מושלך הוא נמצ' לא יחושו כלל שיבואו עדי' וכו' שיכירו שהוא ישראל ובכה"ג לא האמינה תורה אותם רק אם בוודאי יוכלו לבא לידי הזמה שבכה"ג וודאי יראים לשקר משא"כ בכה"ג מנל"ן שהאמינתם תורה כלל בעדותן כנלענ"ד. ה"ק מנחם מענדל פאנעט.

סימן לה

בסוגיא דקדשתי את בתי קידושין ס"ג ע"ב

במתני' קדשתי את בתי כו' תמה הפנ"י למה תני הדין באב ולא בדידה כשאמרה נתקדשתי ואינו יודע למי בשלמ' לר' אסי דנאמן לכנוס ודוקא באב דמרתת א"ש דנקט נאמן בכל ענין דוקא בכה"ג אבל לרב קשיא ב' הרמב"ם ס' כר' אסי דנאמן גם לכנוס והוסיף ע"ז שא"צ קידושין אחרים כשנוש' אותה ותמהו ע"ז מה קמ"ל פשיט' אי' א"א התרת שנאמן לכנסה ולא חיישינן דמקודשת לאחר כ"ש דנאמן לאי' פטי' ול"ח שמא היא לא קידשה כלל ג' בגמ' בהא דאמר רב נאמן ליתן גט משום חזקה דאין אדם חוטא ולא לו תמה הפנ"י הא קיי"ל דאין עד אחד נאמן נגד ח' וכ"ש נגד רוב דהא רובא וח' רובא עדיף וא"כ למה נאמן הכא הא הוי עד רוב העולם שלא קדשו ותי' הפנ"י דדוקא ח' דלא אתרע א"נ ע"א משא"כ בח' דאתרע ורוב הוי ג"כ אתרע ע"י המיעוט ונאמן ע"א עכ"ד ועדיין קשה התינח בשאר אי' אבל בדבר שבערוה דקיי"ל דא"נ ע"א אפי' בחזקה דאתרע אין דבר שבערו' פחות משנים כ"ש נגד רוב וכדמוכח בהא דקיי"ל כרבא באשתך זינתה והלה שותק דאף דע"י השתיקה אתרע החזקה מחמת רגלים לדבר כמ"ש תוס' מ"מ א"נ בדבר שבערו' וכ"כ מוכח מתוס' יבמות דאף דדייקא ומנסבא מ"מ אין העד נאמן מה"ת הגם דכתבו אח"כ דחזקה דדייקא מרעא לה', א"א וע"כ דשאני דבר שבערו' דאף נגד ח' דאתרע אין ע"א נאמן ואכ"ק למה כאן נאמן ד' בהא דאמר רב וא"נ לכנוס אימא יצרו תקפו קשה הא ילפי' דע"א נאמן מנדה וספרה לה ולמה לא נימא התם יצרה תקפה והמקנה כ' עוד דא"ל דהתם פת בסלו דיש היתר לאי' אין יצרה תקפה דז"א דהא אם לא נאמין לה הוי אי' עולם וע"כ דל"א כלל הך סברא די"ת אדרבא הרמב"ן כ' בכה"ג דהיא עצמה עושה האי' נאמן יותר אפי' נגד חזקה דאיכא ח' שלא תקלקל א"ע לעשות האיסור ומתוך שנאמנת על עצמה נאמנת לבעלה וא"כ נהפוך הוא דלכנוס נאמן יותר ה' עוד יל"ד אדר' אסי מאחר דע"כ גם הוא ס"ל ב' סברות דרב גבי דידה מנל"ן לחלק אדרב בפירושא דמתני' גבי אב ו' יל"ד בלשון ומודה ר' אסי כו' דלא הוי מודה מעין פלוגתי'

דהא לא נזכר כאן כלל הדין כשהאשה אומרת נתקדשתי ז' עוד הקשו כל המפורשים בהא דפריך אדרב ממתני' דלמא במתני' סמכינן אהאי דנותן גט ח' תמה הפנ"י מאוד על הרמב"ם פט"ז מסנהדרין דכ' אף דאין ע"א נאמן למלקות היינו דוקא לאחר מעשה אבל אם כבר הוחזק האי' ע"י ע"א מלקין א"כ למה פ' כדרב לקמן דהאב נאמן לאי' ולא לסקול הא ודאי מיירי גבי לסקול לענין כשהי' המעשה אחר שהעיד דא"כ בלא"ה הוי התראת ס' וא"כ כבר הוחזק האי' ולמה לא סוקלין ט' יל"ד בהא דאמר ר' אסי התם ומודינא באומרת כו' דלא הוי מודה מעין פלוגתי' כנ"ל י' במה דאמר רב חסדא כו' אחד זה כו' תמהני מאוד מה בא להוסיף על דברי רב ועכ"פ הול"ל וכן אמר ר"ח י"א בהא דקאמר ואזדא ר"ח לטעמי' לא ידעתי מה קמ"ל בזה ובלא"ה תמהו התוס' ע"ז הא בהאי דינא דר"ח לא מצינו מחלוקת כלל ומאי ענינא לדהכא.

וליישב כ"ז בס"ד נשכיל תחלה באיזה סברא פלוגי רב ורב אסי בהא אי נאמן האב גם לסקול דהא רב גופי' אמר לקמן דמקרא ילפינן דאב נאמן לאסור את בתו מקרא דבתי נתתי כו' וא"כ מ"ט נחלת הענינים לומר דדוקא לאיסור נאמן ולא לסקול וכי נתנה תורה נאמנות לשיעורין.

והנלענ"ד דוודאי קרא קאמר דהאב נאמן לאסור את בתו רק בטעמ' דמלת' יש לדרוש טעמי' דקרא בב' פנים א' כפשוטו דבאמת חידוש היא שחידשה תורה ליתן נאמנות לאב על בתו בתורת נאמנות ממש כמו שמצינו בכמה פנים שע"א נאמן באיסורין וכל מקום שהאמינה תורה ע"א הוי כשנים שנתקבלה עדותו.

אמנם י"ל עוד בדרך אחר דמאחר דנאמר בנעורי' בית אבי' כל שבח נעורים לאבי' והאב הוא המושל בכל אשר לה וזכאי בבתו בכל הענינים כאלו היא עשתה כ"כ זכות זה זכתה לו תורה שיהי' ממש כבתו כמו שאדם נאמן על עצמו לאסור מצד שוויי' אנפשי' חתיכה דאיסורה דבכה"ג נאמן על עצמו יותר מק' איש כ"כ בבתו קטנה נתנה תורה זכות זה לאב שיהי' ממש כאלו היא אמרה כן בהיותה גדולה דמהני לאסור מכח שוויי' אנפשי' חתיכה דאיסור' (ומצינו כיוצא בזה גזיה"כ גבי האב מדיר בנו בנזיר) ובשני טעמים אלו פליגו רב ורב אסי דרב ס"ל דהא דאב נאמן לאסור מה"ט מה"ת היינו רק כמו שהיא עצמה נאמנת ע"ע מטעם שוויי' אנפשי' חתיכה דאיסור' וזה שייך דוקא לאיסור ולא לסקול כלל ור' אסי ס"ל דנאמן מטעם נאמנות ממש וכ"מ שהאמינה תורה ע"א הוי כב' אחר שנתקבלה עדותו ולכן סוקלין ג"כ על ידו וכנ"ל.

ולפ"ז שפיר אמר ר' אסי ומודינ' כו' בא לומר דלא נטעה דגם ר' אסי ס"ל כרב מטעם שאחד"א רק דס"ל דגם היא עצמה יש לה כח נאמנות כ"כ לענין לסקול ע"ז בא ר' אסי

להשמיענו דלא נטעה כן רק דבהא מודינא לרב דבמקום דהוי רק מטעם שוויי' אנפשי' חתיכה דאיסור' א"נ לסקול רק הכא טעמא דלאב הימנ' רחמנא בעצם מצד נאמנות אבל לדידה לא הימנה כלל מצד נאמנות רק מטעם שוויי' אנפשי' חתיכה דאיסור' וכל דהוי משום שאחד"א מודינ' לרב דבכה"ג א"נ לסקול ע"י אבל ר' חסדא דאמר אחד זה כו' הוא חולק אדרב ור' אסי והיינו דאף דס"ל כדינו דרב דא"נ לסקול אבל לא מטעמ' דאילו רב ס"ל הא דא"נ לסקול היינו משום דלא הוי נאמנותו ממש ור"ח ס"ל לעולם דלזה נאמן ממש ומחלקינן נאמנותו ובכדי לפרש זה שנדע במה מחולק אדרב ע"ז אמר ואזדא ר"ח לטעמי' כלומר דהא דאמר ר"ח דאין סוקלין הוא מטעמי' דהתם ולא מטעמא דרב דהא ראינו בדר"ח בהא דנאמן לומר בן ט' שנים והתם א"א לומר מטעם שאחד"א דאי מטעם שאחד"א היינו דוקא לגבי דידי' אבל אינו נאמן לאחרים לחייבם קרבן ואף שכתבתי לעיל דאם כן דממ"נ אי מהימן מהימן לגמרי היינו דוקא אליב' דרב דאמר בפי' לקמן דקרא כתיב דמהימן את בתי כו' ומאחר דהתורה הימנו בהדיא כ"מ שהאמינה תורה כו' וודאי כב' חשוב בכ"מ כמ"ש הש"ך משא"כ כאן אליב' דר' חסדא די"ל דלא דריש הך קרא כלל לזה שפיר י"ל דמצד הסבר' קאמר ובזה א"ש היטב הא דאזדא ר"ח לטעמי' כו' דלא מכח דאב נאמן יותר בבתו קטנה דלדידי' אין חילוק בזה דגם בהך דבן ט' שנים רק דבכ"מ מהימן לאיסור ודו"ק.

ולפ"ז א"ש דברי הרמב"ם דס"ל ג"כ כרב בדיני' ובטעמי' דכ"מ סתם גמ' דקיי"ל גם בהא כרב דמקרא ילפי' דנאמן לאסור את בתו ולכך נקט ב' הדינים כאחד דהיינו כשהאב אומר קידשתי או שהיא אומרת כן בכ"ע א"נ רק לאסור דהכל מחמת חד טעם הוא משום שווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא אבל לא נאמנות ממש ולא דמי לע"א שהאמינה תורה מחמת נאמנות ממש כשנתקבל עדות הוי כשנים לכך עונשין אח"כ משא"כ באב או בדידה דהוי רק מצד שאחד"א לא שייך כלל לסקול על ידו.

ועתה נשוב לפלוגתת רב ור' אסי דלעיל נלענ"ד דרב ור' אסי לטעמי' אזלי דמאחר דרב ס"ל דהא דאב אינו נאמן לומר קידשתי אינו מטעם נאמנות רק מטעם שאחד"א ולכן אין סוקלין ע"י וא"כ ממילא אין זה חשוב בגדר דבר שבערו' רק כשאר אי' הוא ולכן מאחר דכאן אף דאיכא רוב הוי כחזקה דאתרע דנאמן ע"א בכל מקום מחמת אין אדם חוטא ולא לו ולכן גם כאן ס"ל דנאמן ליתן גט כמו בשאר אי' דאינו דומה לדבר שבערו' רק לשאר אי'.

וא"ש ג"כ הא דא"נ לכנוס משום דיצרו תקפה ואף דנדה נאמנת היינו כמ"ש הרמב"ן כנ"ל מאחר שהיא עושה האי' ח' שאינה מקלקלת את עצמה משא"כ הכא דעיקר האי'

מטעם שווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא והתינח לגבי דידה אבל מי שרוצה לישא אותה אין הוא עושה האי' כלל דלגבי דידי' א"נ האב ומאחר שהוא אינו עושה האיסור רק היא ממילא א"נ לגבי דידה דחיישינן שמשקר מחמת יצרו תקפו בכה"ג שאינו עושה אי' בעצמו.

והתינח לרב אבל ר' אסי דס"ל דסוקלין על ידו משום דנאמנות בעצם יש לו והוי א"א וא"כ א"ל כטעמי' דרב מטעם אין אדם חוטא ולא לו דהא מעיד נגד הרוב כקו' הפנ"י וא"ל דהוי כחזקה דאתרע דהא אין דבר שבערו' פחות משנים וגם א"ל הסברא דיצרו תקפו מאחר שהוא בעצמו עושה האי' דא"א ממש הוא ע"כ הוכיח ר' אסי דע"כ טעמא אחרינא איכא במתני' דנאמן ג"כ בדבר שבערו' מטעמא דמרתת דהוי כאנן סהדי דקושטא קאמר דלא חציף אינש כולי האי כמ"ש תוס' יבמות דבמקום שיש לחשבו כאנן סהדי נאמן ג"כ בדבר שבערו' וא"כ וודאי דנאמן אף לכנוס.

וע"ז אמר אח"כ ומוד' ר' אסי כו' דלא תימא שמחולק אטעמי' דרב לגמרי רק גם הוא ס"ל אי הוי דינא דרב אמת הוי גם טעמו אמת דהיינו אי הוי דינא דאב נאמן משום שאחד"א הוי גם טעמיו נכונים דהא מודה בדידה שאומרת נתקדשתי דהתם וודאי הוי רק מטעם שווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא ולא דמי לדבר שבערו' ממילא נאמן ליתן גט ולא לכנוס ממש כדרב:

ולפ"ז א"ש דברי הרמב"ם דהוצרך לאשמעינן דא"צ קידושין אחרים דמאחר דהרמב"ם ס"ל בהא כרב דלקמן דנאמנותי' דאב הוא רק משום שאחד"א דוקא א"כ ס"ד דדוקא מה"ט נאמן לכנוס דלא דמי לדבר שבער' דהא א"נ האב שקידשה באמת רק מצד שאחד"א וכשאר אי' היא חשוב אבל מ"מ אסור לדור עמה בלא קידושין דלענין זה א"נ לדור עם פנוי' בלא קידושין דהוי כדבר שבערוה וס"ד דלזה א"נ קמ"ל דא"צ קידושין אחרים דהא קיי"ל בהא כר' אסי בטעמי' דס"ל טעמא דלא חציף והוי כאנן סהדי ונאמן ממש הוא.

וממילא א"ש קושי' הפנ"י דשפיר קמ"ל מתני' רבותא קידשתי את בתי אליבא דרב דאי הוי תני גבי דידה ס"ד דוקא התם נאמן האי שאמר שקידשה משום דלא הוי דבר שבערו' דהא היא וודאי א"נ לסקול והוי רק משום שאחד"א לכך נאמן אבל באב ס"ד כר' אסי דנאמן ממש וסוקלין על ידן והוי א"א גמורה ולענין דבר שבפר' א"נ קמ"ל המתני' דגם לגבי אב נאמן והיינו כטעמא דרב באמת דגם האב א"נ בעצם רק כדידה משום שווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא כנ"ל.

והשתא נבא ליישב קו' המפורשים אהא דפריך אדרב ממתני' דאחד נותן גט כו' דלמא מה"ט כונס דסמכינן אהאי דבא ליתן גט ונלענ"ד עפ"י חכמי בריסק בח"מ סי' ל"ג דב' עדים המכחישים זה את זה נאמנים עכ"פ במה שיצא מדבריהם שהיא מקודשת וא"כ בסיפ' היא ממש מקודשת מכח ב' עדים ולענין אם א' בא ליתן גט וא' כונס אותו שכונס א"נ דנוגע בדבר ופלגינן דיבורי' דלענין שהיא מקודשת נאמן והוי ב' עדים על הקידושין והוי דבשב"ע ממש וא"נ ע"א אותו שרוצה ליתן גט בשלמא ברישא דהוי רק מצד שווי' אנפשי' חתיכה דאיסור' דהיינו עדות האב נאמן ע"א משא"כ בסיפא וודאי א"א לסמוך אהאי לבד דבא ליתן גט וע"כ כטעמ' דר' אסי דמרתת ונאמן אפי' לגד דבר שבערו' אף לכנוס וע"ז מתרץ הכא מודה רב דמרתת כנ"ל נכון בסוגי' זו והיא דבר חדש בס"ד ודוק היטב בכ"ז:

עוד רגע אדבר מה שיש לעמוד עוד ע"ד הרמב"ם בהא דפ' ג"כ לדינא דר"ח דבני זה בן ט' שנים וגם לדינא דבריי' ומ"ט לחלק אחר שכבר נתקבל עדותו מדאו' אך בעיקר' דמלת' צ"ב למה נאמן כלל בשלמ' התם בבתו בנישואין קרא כתיב משא"כ בזה ותוס' כ' בסמוך דהוי כמו בידו מאחר דעתיד לגדל וכוונתם מבואר דהא דבידו נאמן היינו דהוי כחזקה דאתרע מאחר דבידו לשנות הח' הוי כח' העשוי' להשתנות וכמש"ל ומאחר דהא ידעי' דבידו נחמן לכן גם בכה"ג ח' קטנות דעשוי' להשתנות נאמן מאחר דהוי כח' דאתרע וכמ"ש הפנ"י דבח' דאתרע ע"א נאמן אלא דלפ"ז צ"ל מ"ש אב מע"א דעלמ' ותוס' כ' דרק לאב המני' הכונה לענ"ד דוודאי מדאו' גם עד דעלמא נאמן בכה"ג רק מדרבנן חששו דעד אומר בדדמי וא"נ רק אב דעלי' רמיא דייק טפי לא חיישינן לבדדמי וממילא גם מדרבנן נאמן והוי כמו בידו ממש וזהו כוונת תוס' דלענין אם עשו חז"ל ממש אפי' חז"ל לא חששו כלל ולכן גם בכה"ג דחזקה העשוי' להשתנות דליכ' רק חשש בדדמי ולענין אב עשו כבידו ממש וגם רבנן לא חשו אמנם הא קשיא מה יועיל זה הא בדבר שבערו' גם בח' דאתרע א"נ וכמש"ל וכאן הוי דבר שבערו' לענין זנות וע"כ הי' נ"ל דהכא בלא"ה נאמן גם עד דעלמא ונקט אב דשכיח טפי דידע להעיד וה"ה אחר או מטעמ' דתו' דבאחר חששו רבנן לבדדמי אבל מדינא וודאי נאמן כסברת הרי"ף גבי אשתמודעינהו כו' דמאחר שאינו מעיד על דבר אי' כלל רק גילוי מלתא והכונה בשלמא אם אמר מת בעלך במה שמעיד הוי ההיתר אשה זו והוצאה מדבר שבערו' משא"כ באומר זה אחיו דבזה העדות אינו מוציא מדבר שבערו' רק החליצה יוציא האי' הוי רק גילוי מלתא וכ"כ תוס' ריש גיטין לענין עדות השליח שנכתב לשמה דהוי רק ג"מ היינו ג"כ כנ"ל דבזה אינו מוצי' מדבר שבערו' עד שיתן לה הגט ואם הרי"ף כ"כ גם אחר המעשה בשעה שצריך לעדותו

כ"ש הכא דמיירי במזיד קודם מעשה כפירש"י וכמ"ש הפנ"י מלתא בטעמ' דוודאי נאמן דאינו אומר על איסור כלל רק סתם שבנו בן כך שנים ואין זה אי' ולא חשוב תורת עדות ובכה"ג וודאי נאמן הוא.

ומעתה נבוא ליישב שיטת הרמב"ם הנ"ל דהכא הא דפ' הרמב"ם בהעיד קודם מעשה עונשין אח"כ מלתא בטעמ' משום דהוי אקבע איסור' על פי העד והיינו דוקא אם עדותו הי' לאיסור עכ"פ אבל אם אין עדות לאי' כלל ל"ש אקבע אי' על פיו ולכן א"ש לקרבן נאמן מדינ' ומ"מ א"נ לעונשין דלא חשוב אקבע אי' ומאחר דלעונשין בכ"ע תרי בעינן או איקבע דהוי ג"כ כב' מטעם חזקה וכאן לא הוחזק כלל בתורת עדות ל"מ וא"ל א"כ מאי אזדא ר"ח לטעמיי' הא התם טעמא אחרינ' כבר כ' המפורשים דלא בא רק לומר כמו דמצינו חילוק בענין נאמנות כ"כ הכא ולדברינו דלעיל א"ש יותר דלא בא רק להודיענו טעמו דרב מחמת שווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא רק חילוק בנאמנות.

ועי' בשו"ת הריב"ש סי' קפ"א כ' ב' פי' בדברי הרי"ף לענין אשתמודעינהו דלמ"ש הרמב"ן אפי' גם עתה נ"מ בדבריו מ"מ עיקר העדות אינו על אי' או ממון רק גילוי דבר ול"ד לשאר עדות דמעיד על עצם הדבר משא"כ אמירת זה אחיו אינו אוסר ולא מתיר אם לא שנצרף לזה שאשה זו זקוקה ליבם ופי' ב' דוקא קודם מעשה וכ"ד הריב"ש ע"ש ולפ"ז סוגיין נמי מתפרש להני שיטות לכל חד כדא"ל ומה"ט אינו ענין לדברי הרמב"ם כלל דהתם בע"א שנאמן בתורת עדות ממש הוי כשנים כל שהוחזק עדות תחלה משא"כ הכא נהפוך הוא דאלו נימא דהוי תורת עד לא הי' נאמן רק דהא דנאמן היינו מאחר שאין בזה תורת עדות כלל וכעין שכ' הש"ך סי' קכ"ז סברא לענין הא דכ"מ שהאמינה תורה ע"א הוי כב' ועיקר סברת הרמב"ם הוא מה"ט דכ"מ שהאמינה כו' ולכן כל שנתקבל עדותו הוי כב' משא"כ הכא דאינו בגדר עד כלל לא חשוב הוחזק כנלענ"ד ודו"ק היטב.

והנה כוונת תוס' במ"ש ועשאוהו כבידו הנה למ"ש הפנ"י דתוס' קאי בתי' ב' ובכה"ג דעתה וודאי הוא גדול לשי' הט"ז סי' שצ"ג וכמ"ש תוס' יבמות ס"ז הוי חזקה העשוי' להשתנות ואינו ח' כלל והיינו משום דעתה וודאי יש לו סימנים ומ"ש תוס' ועשאוהו כו' היינו מדאוריית' וודאי נאמן רק שלא נחוש לבדמי כמש"ל ודוחק ועכנ"ל כמ"ש הנמ"י ר"פ האשה רבה דדבר כזה נמסר לחכמים במה שיש להאמין לע"א ועי' לחם משנה סוף ה' גירושין וכ"מ מתוס' שם שכ' לכך גם בס"ד בע"א צריך רשות ב"ד דהם יראו באיזה אופן נאמן ע"א והיינו ועשאוהו שחקרו על דבר זה שיהי' נאמן כמו שבידו נאמן מטעם הנ"ל אבל באמת מדאו' הוא.

אמנם לולי ד"ק הי' נלענ"ד דמסתמ' הא דר"ח לטעמי' הכל מחד טעמא כמו התם האב נאמן מגזיה"כ כ"כ לענין עדות השנים של בן ובת קרא כדכתיב יכיר הבכור כדאי' לקמן וענין הכיר' סתם כדמשמע מתוס' שם היינו להעיד על השנים שזה גדול בשנים מזה ולכן ראינו שהאמינתו תורה להעיד על שנות בנו ובתו כגון שהי' לו בן ובת שוין בקומה והעיד שהבת צעירה מהבן ושהבן הוא בכור נגד שאר בנים פשוטים וכהנ"ל ומ"מ אמרי' דלא האמינתו תורה לעונשים כ"כ הכא לענין הנאמנות לאסור את בתו:

סימן לו

ישאו הרים שלום לחיים לחסד עד עולם עיניו תחזינה בנין היכל ואולם כבוד י"נ ההמאוה"ג החו"ב טובא בהוויות דאביי ורבא עה"י פ"ה כקש"ת מוה' קלמן נ' אבד"ק ק"ב ואגפי'.

מה מאוד שבעתי שמחות בנעימות ידידות ד"ק מיום ג' ואורו עיני בדבריו הנעימי' וחידושי תורתו ובסוף ד"ק הניח מעכ"ת בקושי' על שיטת הר"ת בכתובות מ"ב דאפי' גרושה אסורה דבושה לתבוע מבעלה הראשון והקשה א"כ אמאי יוכל בעל לגרש אשתו כשהיא מניקה אמאי לא ניחוש לסכנת הולד וכ"ש כשהיא מניקה ומעוברת ביחד עכ"ד ובעניותי לא יכולתי לעמוד על הבנת דבריו דאדרב' להר"ת א"ש דאין כאן שום חשש סכנה דהא אסורה להנשא וא"ל דלמא מ"מ לא תרצה להניק בלי שכר דהא אינה משועבדת ואיכא חשש סכנה בזה כ"כ הרא"ש ביבמות דסתם נשים מרחמות על בניהם ובודאי תניקנו או תמסמסנו בו"ח משלה.

ובלא"ה י"ל דלא אמרי' הסבר' דאשה בושה רק כשכבר נשאת לגבר אוחרן אבל כ"ז שהיא גרושה י"ל דלא בושה כלל עכ"פ לתבוע ע"י שליח את בעלה המגרש גם לשונו צריך ביאור שכ' כשהיא מניקה ומעוברת וזה ל"ש כלל דהא מעוברת היינו כשכבר הוכר עוברה והיינו ג' חדשים וכבר נעכר חלבה ולא תוכל להניק משום סכנה וע"כ הבעל עליו מוטל למסמס בו"ח אף שלא תתבע אותו כלל וכ"כ צ"ל אליבא דהר"ש דהא בודאי אשה בושה לכ"ע רק שאינה משועבדת וע"כ דהבעל שעליו מוטל להשגיח על בנו בודאי יחוש בעצמו לטובת בנו ולא תצטרך לבוא לב"ד בבושה כלל כנלע"ד.

עוד העיר במכתבו בענין התרנגולים הערומים בצוארם מבלי נוצות כלל הנה ראיתי אותן התרנגולים והם אדומים מאוד על חלקת צוארם ממש אדומים כדם וגם משונים הרבה וגדולים וצוארם עב מאוד בהם יש לחוש למין עופות טמאים דנודע אשר כמה כרכרו בהני קעשין חינא הינער שנקרא כאן ענגלישע הינער אף שהי' עליהם מסורת מארץ

מרחקים אבל התרנגולים הללו חדשים מקרוב באו בלי שום מסורת והמה משונים ע"כ אין להתירם אף אם נבדקו ונמצא ג' סימני טהרה חיישינן שמא הוא דורס דהך סימן של טהרה של אינו דורס אין אנו בקיאים כפרש"י שמא ידרוס אח"כ ואנו חוששים לשיטת רש"י שמא הסימן של אינו דורס היא סימן החדש וצריך דוקא מסורת כדאי' בש"ע סי' פ"ב אמנם יש מין תרנגולים אשר ג"כ חלוקים בצוארם בלי נוצות אבל אינם אדומות בצוארם וגם אינם משונים משארי תרנגולים ואותן התרנגולים אוכלים בלי שום חשש. **עוד** בא בשלהי מכתבו אם הש"ץ רשאי ביו"ט לומר בקו"ר ג"פ יג"מ בשעת הוצאת ס"ת קודם שאומרים הקהל או אח"כ ומה החילוק בין זה לבין הפזמון יג"מ שאומר הש"ץ לבדו ביחיד והיינו בתפילת נעילה וביום ה' דעשי"ת והנה עיקר מנין אמירת יג"מ מבואר בגמ' הקדוש' ורגיל הייתי לפרש מ"ש בפ' שלח ועתה יגדל כו' כאשר דברת לאמר דאמרי' בגמ' אלמל' מקר' כתוב א"א לאומרו כו' י"ל הכונה דהא כל האומר הקב"ה וותרן כו' אלא מאריך אפי' כו' י"ל דוודאי אסור לאמר דהקב"ה ותרן דא"כ יעשה כ"א מה שלבו חפץ והי' לכאורה סברא שגם מידת ארך אפים אין לגלות להעולם שעי"ז ג"כ יחטאו עכ"פ כמ"ש לאשר אין נעשה פתגם כו' לכן ימלא לב האדם כו' יאמר שבעת עקנותם ייטיבו דרכם ובאמת זהו עצת היצה"ר כמ"ש שמח בחור כו' ע"כ אחז"ל דאין לחוש להשוטים שיטעו עי"ז ומותר לומר דמאריך אפו והיינו כאשר דברת לאמר ה' ארך אפים שמותר לאמר מדת ארך אפים ועז"ק אלמל' מקר' כתוב א"א לאמרו כלומר גם מדת ארך אפים לא הי' אפשר לנו לאמר מחמת חשש שיטעו עי"ז לחטו' ח"ו ואחז"ל עוד אני הוא אחר שיחט' ויעשה תשובה כו' ונקה ינקה לשבי' וא"כ ענין הי"ג מדות על תשובה וגם בינו לבינו מאריך אף ואחז"ל כ"ז שעושין כסדר הזה מיד הם נענים והיינו בציבור ובפרט שאין אנו מחזיקים עצמינו כצדיקי' רק מחמת אל כביר לא ימאס תפלת ציבור ולכך אין אומרי' יג"מ רק דוקא בציבור הן בסליחות והן ביו"ט בהוצאת ס"ת כו' אמנם אמירת הפזמון המיוחד לב' הזמנים הנ"ל מאחר שצריך דוקא לומר בבכי דאל"כ הוי כדובר שקרים במה שאומר ובשערי דמעות כו' שומע קול בכיות כו' כי צריך אז להתעוררת רחמים גדולים שהיא רק ע"י בכי' והנה נער בוכה מיד ותחמול עליו ובכדי שיתעוררו כל הקהל על גודל התמרמרות בכי' ודמעות ע"כ תקנו שהחזן יאמר תחלה בקו"ר בהתעוררת בכי' כפי כחו ועי"ז יתעוררו כולם לבכי' משא"כ ביו"ט אשר יהי' אז כונת החזן להראות קולו כי אין העת אז כלל לעוררם לבכי' ובודאי איסור גמור הוא שיאמר החזן היג"מ ביחיד ובפרט שלפי דעתי לקוח זה מהתנהגות החדשי' אשר בכ"ע שימצאו מקום להתדמות נגונם לנגוני אוה"ע מציאה מצאו ובכה"ג הוי כפרש"י גבי מצבה מאחר שעשאוהו חק

כו' שנוי הוא וכמעמיד כו' בהיכל עכנלע"ד מי שאפשר לו למחות בחונים כאלו יתברך ברב טוב הכ"ד י"נ הק' מנחם מענדל פאנעט.

סימן לז

להרב המאוה"ג כ' מוה' אברהם נ' אבדק"ק קלויזענבורג
בענין פנוי' שילדה ומיד נתנה בנה למניקת ונשאת אחר ג' חדשים בדלא ידעו שיש אי' בדבר בכה"ג ומעכ"ת העמיק הרחיב בפלפול עצום מראה פנים לכל צד ודעתו להתיר בדיעבד בכה"ג כשתתן המניקת שהוא נכרית משכן וכתוב וחתום בערכאות ואבי האשה ישליש מעות ליד ב"ד והנה מה מני יהלוך כי איננו כדאי להיות נמנה מן המתירין בדבר חמור כזה והנה לענין אם מחשיב בדיעבד להתיר מחמת זה כבר הבאתי לעיל דברי הפנ"י בקונטרס אחרון דהיינו דוקא אם הי' ההיתר ע"י ת"ח באיזה שגגת הוראה אמנם כ"כ להיפוך לא אוכל לדון בזה לאיסור דמורא על ראשי להחמיר בנ"ד אחרי שכבר נשאת דמה נעשה עתה אי נאמר שמחוייב לגרשה בוודאי אם ירצו תבא עליהם ברכה אבל לכוף א"א כמ"ש המל"מ והיינו משום דהוי ספיקא דדינ' אפי' לענין לכתחלה דהיינו הפלוגתא אי גזרו בגרושה ואי גזרו בזונה ובפרט כשלא התחילה להניק כלל וכמו שהאריך מעכ"ת ובספיקא דדינ' יש חשש גט מעושה שלפ"ד אם נבא לכופם לגרשם ואי נאמר שיפריש עד כלות כ"ד חדשים ג"כ מתיר' אני דהא להני פוסקים דמותרת ובוודאי לא תמחול העונה וא"כ איכא עליו אי' דאוריית' דעונתה יגרע ואיך נכניס א"ע להתיר אי' זה מספיק' בוודאי כשיש תקנ"ח שיפרוש הוי אונס בתקנ"ח וגם יש כח בידם נגד ד"ת בשב **ובזה** י"ל דברי הרמב"ם דבאי' הבחנה ס"ל יפריש ובאי' מניקת חבירו דקיל יותר ס"ל דוקא יוציא בגט יעו"ש ולהנ"ל א"ש דס"ל להרמב"ם דאי' עונתה לא יגרע היינו אם עושה כן מרצונו אבל זה אנוס הוא בתקנ"ח כעין מ"ש המג"א בסי' תמ"ז לענין בל יראה והנה באנוס מבואר בפי"ד מה"א ה"ז דיוכל לעכב עד ששה חדשים ואח"כ מחויב להוציא וממילא מבואר החילוק דבהבחנה ג' חדשים לא הוצרכו לתקן יוציא בגט דקשין גירושין ועדיף יותר לתקן הפרשה ומ"מ לא עביד אי' דאנוס הוא בתקנ"ח משא"כ במניקת חבירו דשיעור' כ"ד חדשים א"א לתקן הפרשה דהא אפי' באונס מחויב להוציא בגט דוקא ע"כ אין תקנה רק יוציא בגט:
ובגמ' דקאמר ולא תני יפריש אעיקר' דתקנ"ח קאי אם הי' כן תקנ"ח שלא יוציא רק יפריש וודאי יש כח בידם בשב ואל תעשה אבל מאחר שלא הי' כן תחלת תקנ"ח לכן דוקא יוציא ולא יפריש מטעם הנ"ל וכבר כ' ברשב"א בחי' דחכמים לא מחמת קנס

אמרו ע"כ י"ל דלא ס"ל להפריש כלל מטעם הנ"ל שלא רצו לעשות לעקור ל"ת דעונתה לא יגרע ומוטב אמרו להוציא בגט דזה פשוט דיוכלו לתקן כעין אי' דאוריית' ואילולי דמסתפינ' י"ל בזה קו' תוס' שהקשו ממתני' דסוטה ומ"ש דיפריש בגט ק"ק דאם יגרש איך שותה הא והביא את אשתו כתיב וכעין זה הקשה בס' אור זרוע הגדול וצ"ל דמאחר דאפשר בגט כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי לענין זה שתשתה מיד למחשב ראוי' לקיימה אח"כ וצ"ע ולהנ"ל יש ליישב דהתם בסוטה דאסורה מדאוריית' וודאי עדיף יותר להפריש מלגרש דהא ליכא איסור דעונתה לא יגרע משא"כ כאן דאם יפריש איכא חשש אי' דאורייתא דעונתה לא יגרע ולא רצו חז"ל לתקן כן כאן כלל ולפי"ז צ"ל הא דשותה היינו סמוך לכלות כ"ד חדשים של ההפרשה:

סימן לח

להרב המאה"ג מוה' אברהם ג"ב מהאסאסא

בענין הגיורת אשר חשש מעכ"ת א' שנתגייר' לשם אישות והנה בכה"ג לכתחלה אין לגייר' וכ"ש שלא יעשו הנשואין אבל בדעבד הוי גר גמור ואם נשאת לא תצא ובתשובה אחרת הארכתי בזה דהעיקר תליא בהתנהגותה אח"כ וכדמשמע מהרמב"ם פרק י"ג מה' א"ב וא"כ לפימ"ש מעלתו דאמרו שהיא צנועה וודאי מהני הגירות וכ"ש מ"ש שלא גילחה ראשה שאינו מעכב בדעבד:

אמנם מ"ש שקבלת מצות הי' ברבים ומשם הלכה עם נשים לנהר לטבול ולא הי' ב"ד בטבילה כזה קיי"ל להחמיר והאריך בזה בשו"ת פר"ח מ"א סי' נ"א ח"ב ממש כה"ט דהכא אף שאין לבטל הקידושין מחמת זה והוי קידושין עכ"פ לענין דמחשב דעבד אם נשאת לא תצא אבל טבילה דאפשר צריכה לטבול מחדש וג' רואין מבחוץ ואז וודאי תגלח ראשה וצפרני' תחלה וגם ראוי לקדשה אז מחדש רק ברכת אירוסין ונשואין א"צ דס' ברכות להקל:

ומ"ש שצריכים הפרשה איננו מסכים לזה כי בעת שטבלה אז היתה מעוברת אף אם נתעברה הולד כשר לכ"ע אפי' לשיטת הרי"ף ול"ל הפרשה וכ"כ בס' שערי דעה סי' רס"ט סק"ב.

והנה ראיתי מה שתמה מעכ"ת על הש"ך יו"ד סי' רס"ח סק"י דשנים בעינן מחמת עדים דא"כ איך כ' הרמ"א וכן קרובים דהא קרובים לא מהני לשם עדות וי"ל דנ"מ בקרובים לענין מילה דא"צ לנאמנות דשלח ואחוי רק בטבילה בעי' עדים כשרים וגם י"ל נ"מ לענין איסור דלא בעינן רק ע"א כעין לענין נגיעתו ביין דמיירי מינה שם כמבואר בב"י

דבזה ע"א נאמן באיסורין בדליכא ח' אי' וא"כ כאן אי נימא ח' גוי איכא נגד ח' היין והוי ס' ממש דנאמן ע"א ועדיין צ"ל ענין קרובים כמ"ש מעכ"ת רק הענין היא כך דלפי"מ דמשמע שהב"י ס"ל איזה חילוק בין קרובים לשנים והיינו משום די"ל דהאי מ"ד המכשיר בקרובים שלשה ס"ל דבשנים לא מהני דשלשה בעינן ומ"מ קרובים מהני כמו לענין היתר נדרים ביחיד מומחה או בג' אפי' קרובים קמ"ל הרמ"א בד"מ דהכל חד דהא להאי מ"ד דבעי' שלשה היינו משום דס"ל דמשפט דקרא קאי גם אטבילה וא"כ בעי' ג' כראוי והראי' דתוס' הקשו דנבעי' מומחין ממש ולכן מרמז הרמ"א דדמי ממש כלומר ואיכא נמי הפלוגתא בקרובים רבים כמו בשנים לענין עיקר הדין כנ"ל:

ועי"ל דהא תוס' כתבו בדף מ"ה ע"ב ד"ה מי לא כו' די"מ דכיון שידוע לכל שטבלה הוי כאלו הב"ד עומדים שם ומה שהקשו ת"ז מלילה כבר כ' הרא"ש דטבילה בלילה טעמא אחרינ' איכא משום דהוי נגמר דין בלילה וכן צריכין אנו לפרש שיטת הרמב"ם דלענין שלשה החמיר אפי' בדיעבד ולענין לילה הקיל בדיעבד ע"כ דס"ל לחלק כנ"ל דטבילה הוי נגמר דין וכשר בדעבד בלילה:

והנה באמת משמעות התוס' דלא סמכו אדברי הי"מ הנ"ל משום דמאחר דבעי' ב"ד בעי' שיראו כל עניני גירות בעצמם ולא בידיעה לבד אמנם לפי האמת דלא בעי' ב"ד בטבילה רק לידע שהי' טבילה לענין זה וודאי מועיל הפרסום בידיעה ואין לך פרסום גדול מזה שהלכו ממקום קיבוץ האנשים והלכו הרבה נשים עם הגיורת לנהר לטבול והיינו דמיירי הרמ"א בכה"ג מועיל קרובים רבים דא"צ תורת עדות רק פרסום וכעין זה מצינו בח"מ לענין מקום דלא שכיחי רק קרובים והיא במקום מפורסם ע"ש.

ובלא"ה צריך להבין למה א"נ בעצמו על הטבילה הא הוי בידו כמו דנדה נאמנת לטבילה כמ"ש תוס' ריש גיטין ולק"מ דהא בידו נאמן היינו ישראל אבל גוי א"נ אף במקום שבידו אמנם קשה על הנשים ההולכת עמה יהיו נאמנת מה"ט דבידם לטבלה אחר שנמסרה לידם רק ז"א דהש"ך מיירי במעידי אחר המעשה שכבר יצאה מידם עדים מעליא בעינן משא"כ בכה"ג שפיר כ' הרמ"א דמשכחת גם עפ"י קרובים תחלה קודם מעשה וכשעדיין בידם כנ"ל.

והנה בעיקר הדבר שיטת התוס' והרא"ש דקבלת מצות הוא העיקר דבעי' ב"ד מדאו' דע"ז קאי משפט דגר משמע דזהו עיקר הגירות ובאמת הסבר' נותן כן דקשה א"כ מ"ק לקמן מ"ו ע"ב לר' יושע טבילה באמהות סברא דא"כ במה נכנסו כו' אימא בקבלת מצות דזהו העיקר וע"כ דבעי' איזה מעשה בעיקר הגירות ולק"מ דהתם קודם מ"ת ל"ש כ"כ

קבלת מצות שעדיין לא נודע איזה מצות ויש מזה ראי' למ"ש הדגול מרבבה גבי קטנים דבהו טבילה עיקר דל"ש קבלת מצות.

והנה לכאורה קשה עמ"ש תוס' ביבמות דף מ"ז ע"א ד"ה יש לך כו' שהקשו אי היו עדים א"כ מותר בדעבד וק"ק הא התם סתם קאמר נתגיירתי דקאי ג"כ אקבלת המצות דמעכב גם בדעבד כשהי' בלא ב"ד וצ"ע ואפשר ליישב דבריהם משום דלכאורה מאי מועילין העדים להעיד שנתגייר בינו לבין עצמו הלא אף שהם לא ראו מ"מ יוכל להיות שהי' קבלת מצות וטבילה תחלה בב"ד ולא ראינו אינו ראי' ועכצ"ל דכוונת ר' יודא בהא דיש לך עדים כו' היינו על המילה אם יש עדים שהי' בלא ב"ד אבל קבלת מצות י"ל דמקמי הכי הי' בב"ד ולענין מילה שפיר הקשו הא א"צ ב"ד ועי' ביש"ש סי' מ"ח כ' דל"ג יש לך עדים ואפי' גרסי' ה"פ יש לך עדי' שהודו בפניהם קודם שהי' לו בנים.

והנה שיטת הרי"ף לחלק בין הוא לבנו וצריך להבין הסבר' לחלק ביניהם אי משום דבנים הוי כדעבד וס"ל להרי"ף כהתוס' דלא הוי מדאו' רק מדרבנן היא דבעי' מילה וטבילה לפני ב"ד ולכן הקילו בבנים דהוי דעבד קשה דאדרב' הא הוא גופי' וודאי דעבד הוא דא"א לתקן אחרי שכבר נימול בלא ב"ד אי אפשר לישא שום אשה אבל הבנים הם רק פגומים לכהונה וצ"ל דס"ל כהשיטות דמהני אמנם יותר נכון דמיירי לענין טבילה דמצוה לתקן שיטבול שנים לפני ב"ד השתא והוי כלכתחלה ותוס' ס"ל דלא תקנו בזה לטבול שנים בפני ב"ד כל שטבל עכ"פ (משום חשש לעז ובפרט כשכבר עבר זמן שטבל יאמרו דבנים פגומים) ועכ"פ בזה וודאי צריך להחמיר כשיטת הרי"ף דצריך טבילה מחדש עתה לפני ב"ד וכ"כ הש"ג שסביב הרי"ף לחלק בין מילה וטבילה והיינו מה"ט דטבילה אפשר בנקל.

(**לכאו**' הני גרים שהי' שומרי שבת אשר שורשם מישראל א"צ להחמיר בטבילה כ"כ בענין אי גר נושא גיורת לכתחלה החמיר המרדכי וכמ"ש בבאר הגולה ומ"מ בהני שומרי שבת יש להקל אפי' לכתחלה).

סימן לט

להרבני המופלג וכו' מוה' אלי' שו"ב ביישוב טולדאש

הנה ראיתי שעמד בדינא דש"ע אהע"ז סי' ט' שהביא הרמ"א ב' דיעות אי גם בגרושין שייך דינא דלשלישי לא תנשא ומעלתי ני' הביא ראי' מסוגיא דכתובות מ"ג ע"ב והנה נתכוין מעלתי ני' עם הבאר היטב שם והנה תחלה הביא הבאר היטב ראי' מדלא קאמר בדף כ"ד איכא ביני' בין מעין למזל גורם לענין גירושין וזה אינו דקדוק כ"כ דטפי עדיף

לומר נפקותא בדינא דאיירי בי' דהיינו לענין מיתה ואח"כ הביא הסוגיא דכתובו' מ"ג דא"כ הו"ל להגמ' לציין ג"כ אבל נתגרשה תרי זימנא כו' וכמ"ש מעלתי בתחלה וסיים ויש ליישב ואפשר דהא גם לרש"י דחוששת בגירושין מ"מ לא דמי למיתה דהתם סכנתא וחמירא כאיסורא ויותר אבל בגירושין מה איכפת לן תתגרש גם מבעל ג' רק עצה טובה שיהי' ביתו דבר המתקיים ולא יהיו סיבות אח"כ המפריד ביניהם ע"י גט דהא א"ל דהוי ג"כ סכנה כעין זה גירשה ואם לא ימות כדאיתא סוף גיטין ומשום דמיירי בגירושין מחמת פריצות ז"א דא"כ גם שני לא יכנוס דהכתוב קראו אחר וע"כ דהוי רק עצה טובה כנ"ל.

והנה רש"י פי' בכתובות דהכונה דמה"ט שינה התנא דלא בעי למתני בלשון פורעניות וא"כ ע"כ דהוצרך לשנות בכה"ג משום דלא בעי למנקט מיתה ב' זימנא דא"ל משום גירושין ב' זימני דאין זה פורעניות כלל כנ"ל ונוסף לזה י"ל דהא התנא סתם פעם כרבי וסתם כרשב"ג והנה לענין מילה וגירושין דקטלני' כ' הרי"ף והרא"ש חשש סכנה הוי כרבי בב' זימני חזקה אבל בנשואי דגירושין ב' פעמים לא ס"ל לתנא למפסק כרבי והתם בכתובות כ"ו דפריך א"כ לא פסק התנא כרבי ודחי דאינו מוכרע וכלומר די"ל דפסק כרבי ממש ולרבי גופי' וודאי אין שום חילוק דבכ"מ ס"ל ב' פעמים הוי חזקה רק באמת לתנא דמתני' י"ל כנ"ל דהא אמרי' בדף ס"ד דלאו בכל מילתא פסק כרבי וא"כ שפיר י"ל כנ"ל ומחמת הנחיצה קצרתי הכ"ד.

ותלמידי הבחור יהודא תי' על קושיות הבאר היטב הנ"ל עפ"י פשוט דהנה רש"י ותוס' פלוגתא אי שייך איסור גם בגרושה תלי' אי הטעם משום מזל או משום מעין דלהטעם משום מעין וודאי דלא שייך בגרושה רק אי אמרי' הטעם משום מזל אז שייך גם בגרושה כמובן והנה התוס' שם בכתובות דף י"ג בד"ה טעמא וכו' כתבו וז"ל משום מ"ד משום מעין גורם דייק לה מסיפא עכ"ל א"כ לפי דברי התוס' הנ"ל קאי שם הסוגיא גם למ"ד משום מעין ולדידי' וודאי דלא שייך בגרוש' ודוק.

סימן מ

לכבוד הרב המאוה"ג מהו' משה נ"ש נ' האבדק"ק מ' וואשארהעלי.

אשר תמה מעכ"ת נ' ע"ד הלח"מ פי"ב מגירושין ה"כ במה שהק' על הרמב"ן דס"ל דכפלגא ופלגא היינו פו"פ בבת א' דתצא אם נשאת לאחר דא"כ מאי דוחקא דגמ' דיבמות פ"ח לאוקמי באשה מעיקרא ונשאת לאחר לכך תצא ותי' הנ"ל דמתני' סתמא קתני

נשאת משמע גם להעד גופי' ופ"ז תמה מעלתו ני' דמאחר שהיא אינה מכחשתו וודאי תצא בכל ענין דהיא גופ' באשם תלוי דהא אינה אומרת ברי לי עכ"ד.

והנה לכאו' הי' נלע"ד ליישב גוף קו' הלח"מ הנ"ל דלא הי' אפשר לפרש המתני' מחמת ספק דא"כ התינח הא דתני במתני' דתצא י"ל שפיר מחמת ספק דהא באשם תלוי קאי אבל למה כל הי"ג דרכים בה המבואר אח"כ במתני' דמה"ת נפסיד לה מחמת הס' שנסתפק לנו וא"ל דקנסינן לה מחמת דלא דייקא היטב דמנ"ל זה דלמא באמת היא דייקא ואמת שכבר מת דהא גם השתא ספיק' הוא לנו והנה רש"י פ' בד"ה ועשו כו' דלא יצאה מח' א"א ויש להעיר על דבריו דלמה הוצרך לומר מטעם ח' ולא בפשיטות דתצא מספק וע"כ כדברינו הנ"ל דגם לרש"י ק"ל דמ"מ למה מספק נפסיד לה שיהי' כל הי"ג דרכים בה וע"כ דמטעם חזקה כוודאי נחשב ומדינא מפסדת אך מאחר דבלא"ה דברי רש"י הנ"ל צ"ע כמש"א בסמוך אי"ה לכן הי' נ"ל אילולי פירש"י הנ"ל דמאחר דהלך אחר רוב דיעות ועשו ב' נשים כו' ממילא ב' נשים עדופי מאיש א' ומהימני יותר גם אח"כ דכב' אנשים חשובים הם דהא אף דכ"מ שהאמינתה תורה כו' מ"מ ב' בכל עת נאמנים יותר כדאי' לקמן ולכן גם הני ב' נשים דחשובים כב' אנשים מה"ט נאמנים יותר אפי' מע"א שבא תחלה ולפ"ז נכון בדברינו ליישב קו' הלח"מ דממילא א"א לפרש בע"א כשר דא"כ ספק השקול הוי וכנ"ל:

ועתה אומר מה שיש לעמוד בדברי רש"י הנ"ל דמטעם ח' א"א הוי כוודאי וקשה דהאיכא נגד' ח' דדייק' ומנסבא כמ"ש תוס' לעיל וצ"ל דרש"י לא ס"ל כשיטת תוס' הנ"ל רק כשיטת הרשב"א ודעימי' דברי עדיף מחזקה ובאמת גם תוס' עצמם כ"כ בדף צ"ג וכבר עמד בזה המהרש"א ולכאו' הי' אפשר להשוות דברי תוס' דלא יסתרו אהדדי די"ל הסברא דברי מהני נגד חזקה לגבי עצמו היינו כעין שכ' הרמב"ן ותוס' רי"ד והביאו הפנ"י ריש גיטין לענין נדה דנאמנת אפי' נגד ח' היינו מחמת ח' כשרות דוודאי לא תעשה האי' בעצמה וכבר נודע דברי הפנ"י בסוגיא דשמא יחפה דכל שבדבר אי' זה בעצמו וודאי עבר קצת ממנו עכ"פ אי' דרבנן א"א להעמידו בח' כשרות בזה גופי' גם לענין אי' דאורייתא.

ולפ"ז יש חילוק בסברא זו בין נשאת ואח"כ ב"ע לב"ע ואח"כ נשאת דמאחר שכבר באו עדי הכחש' תחלה דמדינא לא תנשא בשום ענין ומאחר שהיא עברה ע"ז נשאת כבר עשתה אי' בזה ולכן גם על ברי שלה לא סמכינן ולפ"ז א"ש לקמן דף צ"ג דמאחר בנשאת תחלה דלא עשתה אי' כלל שפיר כ' תוס' דסמכינן על ברי שלה משא"כ כאן דמיירי ג"כ בבאו עדים ואח"כ נשאת לא הוי סגי להו לבעלי התוס' בהאי סברי' דברי והוצרכו

לחדש בזה מחמת ח' דדייק' ומינסב' ויותר יש להעמיק בזה דהא כבר הקשו תוס' בב"ב על סברא דדייק' דהא בב' עדים לא דייקא כדמשמע בסוגיין והנה בוודאי בבאו תחלה מדי הכחשה י"ל שפיר דדייקא מחמת היראה מחומר שבסופה דהא היא רואה הכחשת העדים משא"כ בלא באו עדי הכחש' תחלה מה"ת שתידוק ע"ש ולהנ"ל א"ש דממ"נ אם נשאת תחלה ואח"כ ב"ת דלא שייך כ"כ סברא דדייקא רק בכה"ג שפיר יש לסמוך על ברי שלה נגד הח' דהא לא אתרע כלל ח' כשרות שלה ואם באו עדים תחלה דליכא למסמך על ברי שלה מ"מ בכה"ג וודאי דייקא כי יש חשש בלבה כנ"ל נכון ובזה י"ל קושי' מהרש"א כו' בסוגי' דתרו"ת.

דהנה בכתובות דף פ"ב ע"ב אמר ר' מנחם בר"י אימתי אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ נשאת נתקש' מאוד בפנ"י בטעמא דר' מנחם בר"י חדא דאדרב' הסברא נותנת להיפוך דהא התוס' כתבו הטעם משום דדייק' ומינסבא ואפי' בשני עדים צ"ל מאחר שמכחישין להדדי דייקא ומינסבא וא"כ זה שייך שפיר בבאו עדים המכחישין תחלה קודם שנשאת משא"כ בבאו עדים אחר הנשואין דלא שייך כ"כ דייקא ע"ש ויותר יש לחזק קו' זו דלמה תידוק בכה"ג שכבר נשאת דמה תחוש שיבא בעלה הא בשום אופן לא תמלט מהחומרות שעלי' לפי המסקנא ביבמות דל"א מה הו"ל למיעבד עוד הק' הפנ"י דמאחר דבבאו עדים תחלה תצא דוודאי הפי' מדאו' א"כ מה סברא יש להקל מדאו' בניסת תחלה וא"ל דמדרבנן החמירו בבאו עדים תחלה מטעם קנסא משום דעבד' איסור' כדמשמע קצת ברשב"ם בב"ב ע"ש א"כ יקשה הסוגיא דיבמות דמוקי בריי' דדפנו בבאו עדים ואח"כ ניסת ממילא מבואר דמדאו' אסורה דהא שם אקרא דוקדשתו קאי והנ"ל דהנה המהרש"א ביבמות ולקמן דף כ"ו הקשה דתוס' סתרי אהדדי שהקשו על תי' הגמ' עד גופי' בחנק קאי וביבמות צ"ג כתבו להדיא דמאחר שאומרים ברי ל"ש לאוקמי אחזקה וכתבו בהדי' דהיינו טעמא דניסת לא' מעידי' ופ' פנ"י דף כ"ו וגם הפנ"י האריך בזה בשם הרשב"א דמאחר דאומר ברי ל"ש לאוקמי אחזקה לגבי דידי' דל"ש ח' רק למי שמסופק בדבר ע"ש והנ"ל בזה דהנה ביבמות פ"ח שם כדפריך מהך בריי' דדפנו פירש"י בהא דקאמר דע"כ מיירי בקרא בניסת לא' מעידי' דהיינו דוקא בניסת ואח"כ באו עדים וצ"ל מנ"ל לרש"י בס"ד דפריך דוקא ארמב"י דמתיר דוקא בבאו עדים אח"כ ולמה לא פירש"י בסתם דפריך בכ"ע מהך ברייתא דכ"ש דאוסר בבאו עדים תחלה ולכאור' י"ל משום דאי לא כתיב קרא וא"כ ע"כ לא מיירי קרא בכה"ג דבאו עדים תחלה דעכ"פ לכתחלה לא תנשא רק ז"א דהתם אקרא קאי ומדאורייתא אין לחלק.

ועכנ"ל דשמעתי מאאמ"ו זצ"ל קושיא א' דמאי פריך מהך ברייתא דוקדשתו דהא תוס' הקשו נוקמי בח' א"א ותירצו מכח דדייקא ועיקר הטעם דדייקא היינו דמירתתי מתוך חומר שהחמרת בסופה ונודע דכל אלו החומרות הם מדרבנן וא"כ מדאו' ל"ש דייקא ומינסבא כלל דלמה תידוק וא"כ וודאי דמן התור' ממש מוקמינן לה בח' א"א וא"כ מ"פ מהך ברייתא דקאי אקרא שפיר קאמר דקרא דוקדשתו דאמרי' דפנו היינו בכה"ג דוודאי דפנו מכח ח' א"א דל"ש דייקא ומ"מ לפי דידן שפיר אמרי' דלא תצא דהשתא ליכא ח' א"א עכ"ד. והנ"ל בכ"ז דהנה בחולין דף ס' הבאתי דברי השב שמעת' על מה שפירש"י שם דהל' גמירי מסוטה לטמא ס"ט ברה"י ולטהר ברה"ר ופירש"י דהיינו מדנאמר ב"פ ונטמאה כו' א' לבעל כו' ותמה הנ"ל דל"ל לרש"י לפרש כן אדנאמר ב"ס ונטמאה ולא בפשיטות משום דאסרה הכתוב ברה"י וגם על סוגי' דסוטה יש לתמו' כן ותי' הנ"ל דרש"י בא ליישב קו' תוס' מכח ממ"נ בסוטה איכא ח' טהרה מנ"ל לטהר ברה"ר במקום דליכא ח' וע"כ דבסוטה ל"ל ח' טהרה א"כ מנ"ל לטמא ברה"י אף במקום דאיכא חזקה וע"כ פירש"י שפיר דתרווייי' מוכרחין לפי"מ דקיי"ל מחזקינן מאי' לאי' וא"כ א"ש דלבעל בח' היתר עומדת אבל לבועל ל"ש ח' היתר מאחר שבשעת לידת הספק היתה בח' אי' לבועל עכ"פ וא"כ ממילא שפיר ילפי' תרתי במקום דליכא ח' היתר לטהר היינו מבועל ומבעל ילפי' במקום דאיכא חזקה לטמא ברה"י עכ"ד.

אמנם לפענ"ד לכאור' יש לסתור זה דלעולם י"ל דבמקום דליכא ח' טהרה אף ברה"ר טמא והא דמותרת שם לבועל היינו משום דאפי' איכא ח' אי' הי' הסברא להתיר מאחר שהבועל והאשה אומרים ברי נגד החזקה דל"ש לאוקמי אחזקה דברי עדיף מחזקה כדאמרי' בסוגיין אלא דלפ"ז שפיר יש לנו לומר ליישב פירש"י ע"נ דס"ל ג"כ כשיטת התוס' דגם לבעל ליכא ח' טהרה ומ"מ שפיר ילפינן תרווייי' דברה"י לאסור גם נגד ח' מבועל ילפי' לה דברה"י אסורה ולא מהני ברי דידי' וכ"ש דלא מהני החזקה דהא ברי עדיף מחזקה ומבעל ילפי' לטהר אף במקום דליכא ח' טהרה כמ"ש התוס' וא"ש ג"כ פירש"י דילפינן מב' ונטמאה א' לבעל כו' דמתרתי ילפינן בכל ענין וכנ"ל.

שוב אמרתי דדברי הש"ש נכונים דצריך לעמוד על גוף הסברא דלמה מהני בטוען ברי נגד עצמו היינו כמ"ש הרמב"ם הטעם דחזקה שוודאי לא יקלקלו את עצמן והסברא הוא בזה כעין סברת תוס' רי"ד הביאו הפנ"י בריש גיטין דס"ל די"ל דאפי' אם בנדה איכא ח' טומאה מ"מ אין למילף מינה לשאר דוכתי דע"א נאמן דדוקא היא עצמה נאמנת דחזקה שאינה מקלקל' א"ע ומעשה כי האי וודאי לא עבדה דכל ישראל בחזקת כשרות ע"ש וה"ט דאמרי' דגם נגד ח' מהני היינו מכח חזקת כשרות דאלים טובא בכה"ג והנה הפנ"י

כתב בסוגיא דשמא יחפה דלכך ל"מ התם ח' צדקות היינו משום דכבר יצאה מחזקתה דעיקר ח' צדקת משום ח' כשרות מחמת דרוב ישראל בח' כשרות והא רוב ישראל אינם מזנים אף כשהן פנויות וזו שזינתה עכ"פ בהיותה פנוי' תו לית לה ח' כשרות ע"ש כ"כ אף אנו נאמר דהכא בסוטה וודאי עכ"פ עבדו איסורא במה שנתיחדו יחד ובפרט אחר הקינוי ועכ"פ ח' צדקת שלהם וודאי איתרע טובא באופן דממילא לא מהני הסברא דאמירת ברי כלל לאורעי החזקה ושפיר כ' הש"ש דוודאי ילפי' מבועל לטהר ברה"ר דל"ל מטעם שאומרים ברי דעיקר יסוד סברא זו על ח' כשרות בנוי' דאתרעאי טובא בהו (וצ"ל אף דח' צדקת אתרעאי מ"מ איכא ח' היתר לבעלה דהיינו שעומדת בחזקה שהיתה עומדת עד השתא שהיתה מותרת לבעלה וע' בסוגיא דראו' מדברת) ומעתה נאמר דוודאי גם התוס' ס"ל הך סברא דלא מוקמינן אח' במקום דאומרים ברי רק דכ"ז שייך בניסת ואח"כ באו עדים דלא עבדי אי' שפיר י"ל דמהני ברי והיינו מכח ח' כשרות דלא אתרעאי כלל משא"כ בבאו עדים תחלה דוודאי אסורים להנשא ואם ניסת אא"כ דממילא אתרעאי ח' כשרות שלהם בכה"ג ס"ל להתוס' דלא מהני ברי שלהם רק דממילא בכה"ג איכא שפיר ח' דייקא ומינסבא ובזה א"ש דהתוס' הקשו עד גופי' בחנק קאי דמבואר עיקר קושייתם אבאו עדים ואח"כ ניסת דאל"כ לא שייך חנק ובאמת לא הקשו כלל לפי תי' הגמ' אניסת תחלה דוודאי מצינן למימר מחמת ח' כשרות מהני טענת ברי שלהם אבל בבאו עדים תחלה שפיר הקשו ותירצו דממילא בזה שייך דייקא ומינסבא אבל ביבמות צ"ג דמיירי בניסת ואח"כ ב"ע שפיר כ' התוס' דע"כ הטעם משום שאומרים ברי כמו ניסת לא' מעידי' ואח"כ ב"ע דהתם לא שייך דייקא ומינסבא רק מכח טענת ברי לבד דבכה"ג שפיר איכא ח' כשרות נגד ח' א"א.

ולפי"ז א"ש קו' אאמ"ו זצ"ל דהתם הך ברייתא דדפנו ס"ל דמיירי בניסת ואח"כ ב"ע כמו שפירש"י ושפיר פריך דהא וודאי בכה"ג אין ההיתר מכח דייקא ומינסבא מאחר שכבר נשאת רק מכח שאומרת ברי מכח ח' כשרות ואפ"ה אסרה תורה וע"כ דל"מ ברי כלל ושפיר פריך וע"כ תי' דמיירי בבאו עדים תחלה ורמב"י היא ושפיר אסורה מדאורייתא מאחר דאקרא קאי דל"ש דייקא אפי' בבאו עדים תחלה וח' כשרות ליכא בכה"ג ולכך אסורה מדינא וא"ש קו' הפנ"י וא"כ שפיר י"ל דהיינו טעמא דרמב"י דמחלק בין באו עדים תחלה בכל ענין בין אם נאמר דלא ס"ל כלל הסברא דדייקא רק מכח טענת ברי דיש לחלק כנ"ל בין אם נאמר דס"ל הסברא דדייקא ומדרבנן לבד הוא דאסור' בבאו עדים תחלה ומ"מ שפיר קאמר ביבמות דמדאו' אסורה היינו משום דהתם אקרא קאי דל"ש דייקא כלל כנ"ל נכון.

ובזה י"ל קו' הגאון מהר"א ברודא שהביא הפנ"י על קושי' התוס' לקמן שהקשו הא הרגתיו לא ישא את אשתו והק' הנ"ל דהא מ"מ אם נשאת ל"ת ולהנ"ל א"ש דקושייתם קאי אבאו עדים ואח"כ ניסת דהתם ל"ש דייקא וע"כ משום שאומרים ברי דמהני מכח ח' כשרות וא"כ מאחר דלא ישא את אשתו לכתחלה ממילא כשעבר ונשאה עבד איסורא ולא שייך ח' כשרות וממילא איכא ח' א"א דלכ"ע אם ניסת תצא ודוק וגם בפשיטות י"ל דברינו הנ"ל למ"ש ג"כ בפנ"י דל"א ברי עדיף רק בדאיכא ח' כשרות עמה וכדמשמע בסוגי' דמשארסתני כו' ע"ש ובסוגיא דמומין:

אלא דלפי"ז נשאר קושיתינו על פירש"י הנ"ל דהא י"ל אף הפוסקים דלא ס"ל לעיל גבי תרו"ת לפרש מטעם ח' דדייקא היינו משום דס"ל דבב' עדים ל"ש סברא דדייקא ולכך צריך לטעמא דברי נגד ח' אבל בע"א כמו כאן י"ל ס"ל כ"ע מודי דח' דדייקא אלים טובא להרעות ח' א"א ומה שנלענ"ד ביישוב פירש"י הנ"ל עפי"מ דמשמע מפירש"י ביבמות כ"ה ד"ה דאמר כו' דסברא דדייקא היינו שיודעת שמת וודאי וא"כ י"ל דהסברא נותנת שאם היתה דייקא כהוגן עד שנתברר לה בבירור שמת לא היתה שותקת עתה וע"כ דלא דייקא כ"כ ולכן מעמידין על ח' א"א כנ"ל:

אלא דלפי"ז ממילא נסתר ג"כ תירוצנו על קו' הלח"מ הנ"ל דעדיין הו"מ לאוקמי בעד כשר ומשום ס' ומ"מ ניחא הא דקונסין אותה בכל הי"ג דרכים היינו משום דיש הוכחה שלא דייקא כהוגן מאחר שאינה מכחשתו אלא דעדיין י"ל התינח בנשאת לאחר משא"כ בנשאת לעד גופי' התינח שהאשה מפסדת מחמת ששותקת וכנ"ל אבל בעלה העד שיודע בברי שמת למה יפסיד גם הוא כדאי' במתני' ולא זה וזה זכאין כו' הא הוא טוען בוודאי שמת ולמה יפסיד וא"ל דממילא מדינא אין מגיע לו משום דליכא טעמא דאיבה דמ"מ הא היא טוען אינו יודע בבירור שמת ואיך אפשר להפסיד לו מחמת ספיקא דדין ולפי"ז דברי הלח"מ שרירין וקיימין דמאחר דמתני' סתמא קתני גם בנשאת לא' מעידי' לכך א"א לפרש מחמת ספק דא"כ יקשה כנ"ל:

ומה שתמה עוד ע"ד הלח"מ הנ"ל דעדיין יקשה קושי' זו עצמה בסוטה ל"א דאיתא ג"כ הך סוגי' והו"ל לאוקמי בעד כשר לכן שותת ולפי הנ"ל אפשר ליישב קצת דביבמות הרשב"א כ' הרמב"ן אדשמואל קאי דמיירי באין מכחשתו דאתרע ח' דדייקא ומינסבא קצת ולכן אף שהראשון הי' נגד כשר ס"ל דבכה"ג תצא משא"כ לענין סוטה דרגלים לדבר והך סברא לא אתרע כלל.

עוד הק' בסוגיית הגמ' דסוטה הנ"ל לעולא ור"י דתני ברישא לא הי' שותת דאכ"ק לפי האמת מדיוקא דסיפא דדוקא ב' נשים בתחלה לא היתה שותה לכאו' עולא ור"י וודאי

ס"ל כל"ק דר' נחמי' ובסיפא הא קיי"ל דוקא ב' נשים בתחלה כשבא עד כשר באחרונה אינה שותת אבל באשה זו כשבא כשר באחרונה שותת וברישא גם אח"כ אשה היתה שותה.

סימן מא

ב"ה עש"ק בראשית ברכת"ך סלה לפ"ק דעש.

במעלי יומא דשבתא כולהו אנבגי דברכתא לכבוד אהו' ב"א ה"ה הרב הגדול החריף ובקי החה"ש כקש"ת מהו' אשר שמואל ני' רב דהידאלמאש והגליל יצ"ו.

ניה"ק עם שקלי הקודש מעות רמב"ן סך שנים עשר זהו' ע"וו לנכון הגיעני וקיימתי מיד מצות שילוח להתם ואגב אחלה מאוד פני כבוד ב"א ני' לעשות השתדלות בענין מעות רמבה"נ ואה"ק בהידאלמאש וכל הגליל ולעשות קופות כנהוג ולקבץ בכל עת שיהי' איזה סך מסוים וזכות ארץ הקדוש' ויושבי' ברחמים זכות זה יעמוד למעכ"ת ני' שיעלה קרנו ומזלו למעלה ויה"ר שנזכה להתבשר בכ"ע בשורות טובות עע"ס:

ובענין המעשה בא' שהוחזק לממזר שאמו נתעברה מבעל אחותה והוא מקו' כולם גוי' רק המה דרים שם והוחזק לממזר לפענ"ד אין אחר חזקה כלו' ומ"ש מעכ"ת ני' שנוהגין שקוראים ממזר גם לבן פנוי' פ"ז קשה לסמוך והלא גם בספק ממזר ממש דמותר מדאורייי' לגמרי חששו חז"ל ואסרו וגם בענין נאמנות האם לכאו' מקו' לפקפק דהנה תוס' בכתובות י"ב ד"ה השבתנו כתבו דעיקר טעמא דר"נ משום בודקת ומזנה ור' יושיע ס"ל בחזקת בעולה לנתין וממזר כוונתו משום דכ' הירושלמי דזנות רצה אחר הפסולים ובס' קהלת יעקב כתב אין דרך ישראלית להתחבר כ"כ עם גוי' והיינו דאסר ר' יושיע וודאי נתין וממזר הי' דאל גוי דאינה רגילה עמו ואל ישראל כשר מחמת סברת הירו' וע"כ בוודאי נתין וממזר הי'.

ומ"מ ס"ל לר"ג דמותרת כמ"ש תוס' הנ"ל דסמכינן אסברא דבודקת ומזנה אמנם לדעת הירו' קשה להסביר זה למה נסמוך שתבדוק אדרבא אולי לא תחוש לזה כלל דעיקר הנ"מ שתוכל להנשא לכהן ומי לא סגי לה שתנשא ללוי או לישראל וי"ל הכונה עפ"י הפסוק דכי יסתה מהור ימהרנה והיינו משום דדרך הרשעי' האלו המפתים לבתולות לזנות עמהם היינו שמבטיחים לה שאח"כ ישאנה לאשה ולכן בודקת אם תהי' מותרת להנשא לו ואינו נתין וממזר וכ"ז התם אבל כאן דבין כך ובין כך אסורה לו לכ"ע לא מפי' אנו חיין והולד בחזקת ממזר ממש כנלענ"ד ומאחר שכעת אני נחוץ להכין על הנסיעה לבארדיוב עם בני הרב מהו' משה ני' לשמחת נשואין בנו הבחור יצחק יחיאל שיחי'

ואי"ה דעתינו לנסוע ביו' א' הבע"ל ע"כ קצרתי וקדמתי להשיב כענ"ד. הכ"ד דודכם הדש"ת הק' מנחם מענדל פאנעט:

סימן מב

ב"ה אור לעש"ק תשא ברכתיך לפ"ק דעש.

בין גאולה לגאולה יצמיח צדקה ותהלה ויעלה קרנו למעלה כבוד אהו' ב"א הרב המאוה"ג החו"ב החה"ש כקש"ת מהו' אשר שמואל ני' רב דהידאלמאש והגליל.

ע"נ הגיעני גיה"ק עם מעות רמב"נ טו"ב זהו' ע"וו עם שמות המתנדבי' אשר שלחתי הכל לאה"ק להתברך ברב ברכות ע"ע וגם אני שולח בזה איזה קבלות על העבור:

ובענין השאלה של הזונה שנשאת בחזקת פנוי' ואח"כ ילדה בת ש"ק ומעכ"ת ני' הרבה להשכיל בכה"ג להתיר מחמת שהי' בשוגג ויש חשש הרבה אם לא יתירו להם לדור ביחד וע"כ דעתו שהאב של האשה יקבל ע"ע ליקח הילד לביתו ותהי לו כבת עכ"ד והנה באמת דרכי למנוע לגמרי מלומר דעתי בזה כאשר אכתוב בסמוך וכבר נודע כי הגאון הנב"י בסי' י"ח בכה"ג ממש דנ"ד אסר שלא להפרישם ונפלאתי על מעכ"ת ני' שהקשה אי נאמר דמזנה אסורה א"כ למה לא משני ביבמות על הקו' ונבדקה כו' דמחפה עלי' שלא תצטרך להתגרש מבעלה השני ובאמת כעין זה הקשה הנוב"י שם על האוסרי' בגרושה ותי' ע"נ דעדיין תקשה נער וגיורת הנשנה בברייי' שם.

ועתה אודיע כי זה איזה שנים שאירע מעשה כי"ב בגליל זה ולא רציתי להתיר בעצמי לצוות להפרישם ויהי כי ארכו להם הימים באו בעצמם להתגרש ושמעתי לדבריהם ואח"כ הי' לבי נוקפי מאוד כי מחמת איזה ענין וטעם כמוס ראיתי כי לא טוב עשיתי במה שעשיתי מעשה לגרשם ואח"כ זה כערך ד' שנים אירע ג"כ מעשה כי"ב ולא ידעתי מה לעשות ולבסוף כתבתי לשם אם יתן אבי האשה משכנות ע"ז להחזיק הילד' יתירו אותם אבל לא נעשה מעשה עי"ז כי כינו לבינו מתו הילד' ואמרתי ברוך שפטרני וע"כ עתה כאשר באו לפני האב ואחיו בעל האשה אמרתי להם שילכו למעכ"ת ני' כי בגליל שלו הוא וכאשר יפסוק להם מעכ"ת ני' אני מרוצה:

והנה בענין פלפוליו הרבה הי' לי להאריך כזה ומ"מ להוציא חלק א"א אשר לענ"ד קצת סמך להפוסקי' המתירי' במזנה ובפרט בדעבד שהי' בשוגג כה"ג דהכא דהנה כבר הקשו בסוגי' דמשני סתם מעוברת למ"ק דלכאו' מה חידש בזה דגם מתחלה ידע כך וי"ל מתחלה סבר מיעוט מפילות וא"כ להצטרף למיעוט שאינן מתעברות קודם כ"א חודש ואין חשש בב' מיעוט וע"כ אמר סתם מעובר' דהוי המיעוט מיעוטא דמיעוט'

ולא מצטרף וע' תוס' ריש גיטין בלשון סתם ואף דלקמן ר"פ האשה שהלך אסרי' מיעוט מפילות התם מיירי לענין צירוף לפלגא דאפי' מד"מ מצטרפינן דהוי רוב עכ"פ משא"כ כאן ובמ"א הארכתי בזה הרבה.

אמנם יותר י"ל שחידש הרבה עפי"מ שיש לדקדק עוד במה שפירש"י סתם מלמ"ק כשיולדת מניקתו ואינו מובן מה קמ"ל ועכנלפנ"ד עפימ"ש הרא"ש דגם גרושה אסורה משום דמסתמא אשה תרחם על בנה אף שאינה משועבדת לכך תקנו ע"ש והיינו הלשון סתם למניקה קיימא דכן הוי בסתם כשתלד מניקתו מחמת רחמנות והיינו אף כשאינה מחויבת דאל"כ היתה גרושה מותרת להנשא ואפי' אלמנה כמ"ש תוס' דמיד שתרצה להנשא אזיל השיעבוד וע"כ דתקנו חז"ל מחמת דמסתמא היא מניקתו כו' והנה לפי"ז י"ל גם האוסרים בגרושה מחמת טעם הנ"ל דמסתמא מרחמת לי' אבל בזונה שידוע דלא מרחמ' כלל ואפי' נאמר דגם זונה מרחמת על בנה עכ"פ היינו דוקא קודם שנשאת אבל אם ילדה אחר שנשאת וודאי כקוץ בעיני' הוא הילד שיש לה מאחר בזנות ואזלה רחמנות שלה לגמרי ע"כ לפענ"ד יפה אסרו הגאוני' והמתירי' בדיעבד בזונה שהסתיר' הריונה ונשאת בשוגג וילדה אח"כ שא"צ להפרישם כו'.

וחוץ מזה אמרתי לענ"ד ליישב הדקדוק של התו' סתם מעוברת לש"ק דהנה האחרונים הביאו טעמ' דדחסה שנדחה בגמ' לפענ"ד ליישב בפשיטות דהנה הר"ת הקשה על הר"ש דמתיר בגרושה מהס"ד דשייך הני טעמים גם בגרושה דמסתמא גם במסקנא לא חזר מזה והי' נלענ"ד מעוברת לעצמה האיסור מחמת דחסה וכ"כ מניקה בפני עצמו שייך גם בגרושה כגון כשמכיר' אבל כדמסיק סמלמ"ק הוי חד טעמא א"כ מעוברת תהי' מותרת בגרוש' בכל ענין דאין מכיר' כלל וע"כ ס"ל להאחרוני' כעין שפירשתי הסוגי' דשכיר בזמנו וכמה סוגיות דהרבה תקנת חז"ל אינו מחמת הטעם שאסרו בפירוש רק שהי' להו עוד טעמים בתקנה זו רק שמחמת אותו טעם לבד לא היו מתקני' מעיקר' כענין שכ' הרא"ש בסוגי' דשמא יחסה כ"כ כאן במעוברת יש שני טעמים ועיקר הטעם משום סמלמ"ק רק שיש עוד טעם דדחס' והנ"מ בגרושה מעוברת ולכן מעיקרא דס"ד דהוי רק מטעמא דדחסה פריך ע"ז משום שאינו טעם שיספיק לעיקר התקנה וע"כ אמר עיקר הטעם דסמר"ק ואעפ"כ במקו' דלח שייך הך טעמא גם בגרושה מעוברת נשאר טעם הראשון אף שאינו חשוב כן ולכן לא העלימ' האחרונים טעם זה דאיכא נ"מ רבתא בגרושה כו' יתר אין בפי כעת ויה"ר שנתבשר בשורות טובות בכע"ע הכ"ד דודו הדש"ת בלונ"ח ה"ק מנחם מענדל פאנעט.

סימן מג

לכבוד הרב המאוה"ג החריף ובקי וכו' מוה' קלמן ווייס ני' רב דק"ק קארלסבורג.
בענין המעשה זה איזה שבועות נתגרשה אשה מבעלה שהי' בבית האסורים וזמן רב נפרדה מבעל' ועתה בא לקחת הנושא אותה קודם כלות ג' חדשים ומעכ"ת ני' רצה לצדד בזה ובאמת אין שום מקום להיתר במה דפשיט בגמ' ופוסקים הדין בפירוש לאסור דהיינו בכתובות דף ס' ע"ב הרי שהיתה רדופה וכו' או שהי' בעלה חבוש בבית האסורים כו' ומוסכם מכל הפוסקים שאין שום צד מקום להתיר בשום אופן וכן מובא בש"ע אה"ע סי' י"ג ואין שום נ"מ אם עיקרא דמילתא מדאו' או מדרבנן כדמשמע ביבמות דף ק' מאחר שבפירוש אסרו חכז"ל בכל ענין.
ואגב אודיע למעכ"ת ני' כי היום בעיוני בסוגי' הנ"ל ראיתי קושי' המהרש"א ע"ד התוס' ד"ה ואמר ר"נ וכו' שהניח בקושי' שפ"ד תוס' דלא גזרינן הא אטו הא א"כ למה בברייתא דרדופה בהבחנ' גזרו והנה ראיתי בס' מגיני שלמה שנתכוין עם דברי הקרבן נתנאל ביישוב קושי' זו לחלק בין איכא הכירא בהאי עובדא כגון נתנה למניקת כו' משא"כ עקרה ואינה ראוי לילד דליכא הכיר' וודאי גזרינן אטו אשה אחרת דהכל חד וע"ש ולכאורה עדיין צריך ביאור התינח עקרה כו' אבל חבוש בבית האסורים כו' אין היכר גדול מזה וא"ל דבעינן הכירה עתה כשרצונה לנשא ז"א דהא מייתי הברייתא בין במת בין בגרושה ובגרושה משפחת שהוא עדיין בבית האסורים ואיכא הכירא וביותר קשה מפלת אחרי מיתת בעלה למה לא תנשא דוודאי איכא הכירא ונלענ"ד דמכח הני מפלת וחבוש כו' בלא"ה תקשו קו' מהרש"א הנ"ל דהא וודאי גזרינן מה שיוכל להיות אח"כ באותה אשה עצמה אבל לא גזרינן מחמת אשה אחרת מה דלא שייך בדידה לעולם לכן בדבר"ג לא גזרינן דבהני לא שייך למגזר רק משום נשים אחרות לא גזרינן כלל משא"כ בהבחנה אפי' מפלת אחר מיתת בעלה אסורה דגזרי' דלמא אשה זו גופא אח"כ תתאלמן או תתגרש ותטעה להתיר לעצמה וכ"כ בחבוש בבית האסורים אבל משום אשה אחרת מה דלא משפחת כדידה לעולם לא גזרינן כנ"ל.
עכ"פ האשה שנתגרשה אסורה להנשא עד כלות שלשה חדשים ואין שום מקום צד היתר כלל הכ"ד י"נ הדש"ת.

סימן מד

ג' שמות אין טו"ב אלא תור"ה **להרב** החריף ובקי החרוץ מוה' אברהם גרינבוים ני' מהאסאסא **אשר** הביא דברי הדגול מרבבה בטור אבן העזר סי' ל"ח סק"ז בשם המרדכי

פ' הפועלים עפ"י הירושלמי דלר' יודא דס"ל בדבר שבממון תנאי קיים גם עונה ניתן למחול דלא כסי' רש"י שם ובכתובות וביותר בב"מ נ"א וקידושין י"ט ורשב"ם בב"ב דס"ל דעונה לאו בכלל דצער דגופ' לא אתיהיב למחילה והבין מעלתו ני' דפליגי אי מקרי צער או חיסור הנאה ועי' ביומא דף ע"ז דמקרי עינוי רק הא קשה לענ"ד דהא בב"ק צ"ב אמרי' דגם צערא דגופא ניתן למחול ודוחק לומר כתי' התוס' בכתובות נ"ו אליבא דר"מ מקרע את כסותו כ"כ ס"ל אליבא דר"י לענין צער הגוף וצ"ע וצ"ל כמ"ש תוס' בסוגי' דנודרת בגיטין לחלק בין עינוי של כל ימי חיי' כו' ע"ש כ"כ ס"ל הא דצער הגוף ניתן למחול היינו בפעם א' אבל צערא דלעולם לא ניתן למחול ועל סברא זו פליג המרדכי בשם הירושלמי ולא מחלק בזה ואילולי לשון רש"י בטעמא דצער' דגופא לא ניתן למחיל' הומ"ל בפשיטות דעונה אי אפשר להתנות כלל דהיינו עיקר האישות והוי כעין תנאי ומעשה בדבר אחד בגיטין דף ע"ד וכמ"ש התוס' שם דלא הוי תנאי משום דסותר המעשה ועוד מצינו למימר טעמא משום דעלי' רמיא חיובא דמצות פ"ו לכך לא שייך מחילה דאשה ואי כן הו"מ לחלק בין יש לו אשה ובנים כהאי דביצה ל"ו די"ל דבכה"ג כ"ע מודי לדברי המרדכי בשם הירושלמי הנ"ל.

שוב מצאתי בפרישה בטור אבן העזר שם הקשה מ"ש מתנאי שתאכל בשר חזיר דמהני ותי' משום דעונה עיקר האישות ואם היא אסורה עליו לעולם במה תהי' מקודשת ע"ש ולא הבנתי דבריו מה שכתב תהי' אסורה כו' מה אי' יש רק שלא תוכל לתבוע ממנו עונתה אבל איסור ליכא ויותר הול"ל כדברינו הנ"ל משום דהוי כתנאי ומעשה בדבר אחד כמ"ש התוס' בגיטין שם דבכה"ג קיי"ל דלא הוי תנאי משום דסותר המעשה גם מה שהקשה מבשר חזיר לענ"ד י"ל דהתם הבעל התנה שתאכל היא כדאי' בגיטין פ"ה אפשר דאכלה ולקיא ואי לא אכלה באמת לא תהי' מגורשת ומאי איכפת לן אבל כאן התנה התנאי על עצמו שהוא יפטור משאר כסות ועונה ובעונה איסור' איכא ומצוה דאורייתא ולא מצי להתנות כלל שיחול הקידושין ויעמוד באיסור עולם (וגם הט"ז והב"ש תירצו קו' הפרישה כנ"ל) עכ"פ לשון המרדכי שכ' אף הוא של ממון אינו מובן דהול"ל גם צער הגוף ניתן למחול כנ"ל או הול"ל כדברי מעלתו דלא חשוב צער רק חיסור הנאה וצ"ל כוונתו דבא לאפוקי מ"ש לעיל דחשיב איסורא מה שאינו מקיים עונה והוי כעל מנת שאוכל חזיר ועל זה קאמר דלא חשיב בכלל איסור רק בכלל של ממון כלומר בכלל לשון דבר שבממון דאמר ר' יודא ואין הכוונה דהיינו ממון רק הכי קאמר כל דלאו איסורא דינו כממון דאתיהיב למחילה וס"ל דסילוק עונה לאו איסור' חשוב וכנ"ל ועכ"פ דברי מעלתו שרצה להעמיס דעת המרדכי בדברי התוס' מכות ג' ולקיים נוסחא הישינה שאר

כסות ועונה אין להם מקום כלל דממון ממש עבור ההנאה לא ניתן להאמר גם מ"ש לתרץ קו' תוס' באמר על מנת חדא סתם מתני' ר' מאיר ועוד א"כ לא נשאה מעולם רק קידשה לבד וצ"ל כתובת ארוסה דהוי איבעי' בכתובות אם לא כתב לה להדיא וכל כהאי דוחקא ואיקומתא ניקום לסתם.

ומ"ש פי"ד הרמ"א בי"ד סי' ק"ג דבשר וחלב פוגם ביין די"א דהיינו חלב תרבא ויש אומרים חלב פרה הנה וודאי משמעות לשון הרמ"א דהיינו חלב פרה וכהפרמ"ג וכ"כ בהדיא בשו"ת צמח צדק סי' פ' באריכות דחלב פרה וודאי פוגם אמנם כן בשו"ת הריב"ש בלשון השואל שם מבואר דתרבא פוגם ומדלא השיב ע"ז הריב"ש לסתור דבריו משמע דאודיי אודי לי' וכמ"ש הפתחי תשוב' שהביא מעלתו.

והנה כ' מעלתו דלא תקשי מלשון חלב ובשר נבילה שכ' בהג"א שכן מצינו בחולין ק"ח חלב נבילה כו' באמת התם שס מושאל לחתיכה נעשה נבילה כאלו אמר איסור הוא אבל לא נבילה ממש רק בפשיטות הומ"ל חלב של פרה שהיתה נבילה או טריפה וכ"כ של טמאה.

עוד הקשה מעלתי מדברי הש"ך רס"י צ"ח דבשר שמן הוי מין במינו בטעמא עם חלב תרבא וא"כ אי נפרש תרבא כברינכלל בבשר דסתמ' אמר הרמ"א אפי' שמן לא ידעתי דהא ראינו הש"ע סתם לעיל ברסי' צ"ח ובוודאי כוונתו שאני שמן כמ"ש הש"ך ואין הכוונה דוקא כחוש ממש רק שאינו מובלע בשמנינות הרבה שיהי' דומה לחלב ממש דאז הוי מין במינו עכ"פ אי אפשר לנו ללמוד מסתימת לשון הרמ"א כלל ולפי השיטה דס"ל דתרבא לא פוגם נ"ל ליישב דברי השואל בהריב"ש על פי דעת הכרו"פ ס"ס צ"ב דחלב ישן וודאי פוגם ומסתמא התם עובדא הכי הוי ששמו בין הנסרים חלב ישן שעושין ממנו הנרות ולכך לא השיב הריב"ש ע"ז כלום אבל שאר תרבא אין לנו.

סימן מה

שאלה ע"ד העגונה וויטיא רעכל בת כה' שלמה משימוזנא אשר בעלה ר' זאב וואלף ובלשונם פארקאש טאבאק מפה דעעש זה י"א שנים שלקח לבעל מלחמה והי' קאפראל מן הקאננערס ארטאלארי' ובשנה העברה נקרא ג"כ לצאת למחנה וקודם פרידתו הניח גט ביד שליח וחמר לו על זמן ב' שנים ולא נשארו זש"ק וכאשר שבו הבע"מ וזה ר' וואלף לא שב ונשמע שהלך לעולמו כי נחלה על חולי הקאלעראַ ומת פתאום וגם עשינו גב"ע כדינו מפי העד כ"ה יוסף שמואל ב"ה מנחם מפה שהעיד בתורת עדות כו' איך שר' זאב וואלף הנ"ל הי' עמו בצוותא חדא בהלאגער סמוך לאלמיץ ומחמת שהי'

חולה הי' בפעלד שפיטאל שם ואני נסעתי משם עם הרעגעמענט אחרי המלחמה ללכת לטרענשין ובעיר מאדען אמרו לי האפצירען והקאפרעלס בזה הלשון איהר קאמטראד קאפראל טאבאק איזט שוין געשטארבען ער איזט פאן אלמין רפקוואלאזירט והלך על האייזנבאהן ואח"כ נחלה בחולי הקאלרע אם 3 אוהר נאכמיטאג געדוירט ביז 12 נאכט איזט ער געשטארבען כו' גם לעהרער גוי א' משימוזנא עפ"י בקשת אבי האשה הנ"ל כתב להרעגעמענט קאמאנדע עבור האיש הנ"ל ובאה התשובה מהרעגאמענט מפראג בשם הקאמאנדע ובחותם האדון בארען האפמאן אברסט דרעגאמענט שבאמת מת הקאפראל הנ"ל בעיר אזעטץ במדינת מאהרן ושבאם ישלחו שטעמפעל יש או טאדענשיין כראוי וגם בא מכתב מהבעצירקס געריכט מאלפריט להשופטים דשימוזנא עמטליך שהקאפראל פארקאש טאבאק מת בחולי הקהלערא בעיר זוזעטץ ביום 25 אויגוסט ויש לו אם בשימוזנא ונשארו אחריו חפיצים רינגל וזייגערל ומטבעות כסף וגם מכתב פסק אשר נעשה בהגעריכט דקאמידאט דעשע על איש א' הירש ווינדיש ורוצים לחזור הכל לאמו היורשת ע"כ תבא לאלפריט כו' ואח"כ שלח ר' שלמה אבי האשה השטעמפעל ובא לו הטד"ש בדפוס מהרטגעמטנט ועל הטד"ש חתם הכומר דרעגעמענט בזה הלשון קאפראל פארקאש טאבאק שנולד בדתעש במדינת זיבענבירגען 31 יאהר אלט איזראעליט לעדיג אהנע פרעפיסיאן דען אל אויגוסט אאא געשטארבען אונד דא זעלבסט 27 אויגוסט בעערדיגט בחולי קאלערא אין וועזעטין מאהרן אין ציוויל שפיטאל גם מעיר זוועטין מהבעצירקס אמט דשם שלחו טאדענשיין מן הטאדטענבוך דשם ובחותם הכומר דשם ובקיום הבעצירקס אמט מיט דען בייזיטצער דאס וויא אמטליך בעקאנט דער אביגער קאפראל קורץ פאר זיינעם אבלעבען היראמטס איבערגעבען ווארדע כו' וכל המכתבים בחותמות של הרעגעמענט והאמט הנ"ל ועם נומערס הכל על נכון ומה שנכתב בהטד"ש לעדיג היינו משום שבעת שנלקח לבעל מלחמה הי' פנוי וגם זה ג' שנים כשנשא האשה בשימוזנא לא הודיע להרעגעמנט כי לא עלתה על דעתו שיקראו אותו אחרי שבכ"ע הי' מצפה על אבשיעד לכן לא נודע להרעגעמענט שנשא אשה וגם חתימת יד האדון קאמענדאנט האבערסט הנ"ל ניכר לנו עפ"י שכן חת"י בהאבשיד של ר' יוסף שמואל הנ"ל.

תשובה

והנה לכאורה הי' הדבר נקל בנ"ד לסדר הגט ואח"כ החליצה ותהי' מותרת ממ"נ אמנם בשו"ת מהרי"ט סי' קי"ג ק"ד הביא שם שיש מחלוקת בזה דמהר"א מינטץ דעתו לאסור האומנם שמשמע שם שמהרי"ט דחה כל ראיותיו ולא חשש לדברי מהרא"מ הנ"ל ועשה

מעשה דהגם שיט' מהרא"מ נאמר שם אח"כ בסי' ק"ד מ"מ משמע שם בדברי מהרי"ט עצמו סי' ק"ג שראה כל דברי החולק וסתר דבריו וגם בנוב"י מ"ת סי' קל"ד ובישועת יעקב ססי' קמ"א דעתם להתיר במקום תקנות עגונה וגם לפענ"ד עיקר ראיות מהרא"מ שמתוך יסודו ע"ד הרמב"ם שכ' שאם הי' הגט ביד השליח לא יתננו ואם נתן לה הי' ספק מגורשת ולענ"ד הכונה בענין אחר דמיירי שהבעל עם היבם היו באותו העיר שכבשו' כרכום כו' וא"כ הי' ב"ד שיתן השליח הגט להאשה ותהי' מותרת לגמרי מדינא מחמת ספק ספיקא דלמא הבעל חי ואת"ל מת דלמא גם אחיו מת וע"כ קמל"ן דבשום אופן לא יתננו להאשה ואם נתנו ספק מגורשת היא דלא סמכינן אס"ס באיסור אשת איש ויבמה לשוק כמ"ש הרבה פוסקים וגם י"ל אף דחזקה ליכא בעיר שכבשו כרכום מ"מ איקבע אי' איכא ולהרמב"ם לא מהני ס"ס בכה"ג למ"ש הפנ"י בסוגי' דפתח פתוח דלשיטת הרמב"ם הא דס"ס מהני היינו מחמת ס' דרבנן להקל וא"כ באיקבע איסורא דהספק אסור מן התורה וחייב אשם תלוי לא מהני הס"ס ולכן קי"ל דבכל ענין הוי ס' מגורשת ומ"מ קשה בעיני לעשות כן לסדר גט וחליצה בנ"ד חדא מחמת שהיבם אינו במדינה זו וגם שהבעל התנה עם השליח להמתין ב' שנים וביותר אני חושש בכה"ג דנ"ד אשר באמת ממש נודע לכל בבירור שמת הבעל כנ"ל רק אם יש איזה חשש בענין הגב"ע הנ"ל מה שאין העולם מבינים כלל יהי' הדבר לפלא בעיני העולם או יהי' מעשינו כחוכא בעיני העולם כמ"ש הרשב"א ריש נדה או יטעו באמת לומר יש גט לאחר מיתה אחרי שיראו דבר פלא כזה ומהרי"ט מיירי במקום ספק שמבינים העולם שמחמת ספק צריך לעשות לצאת כל החששות משא"כ בכה"ג דנ"ד ע"כ לענ"ד טוב יותר אם יהי' באפשר להתירה עפ"י כל הגב"ע הנ"ל בחליצה בלא גט ומהשי"ת אשאל אשר יעזרני ע"ד אמת להוציא משפטה לאורה בהלכה ברורה.

ב והנה ראשון תחלה ענין העדות של ר' יוסף שמואל מפי גוי מסל"ת לכאורה ליכא שום חששא דהי' מסל"ת ממש בקישור דברים וגם להרמב"ם דמצריך קברתיו במסל"ת מודה בכה"ג מאחר שהכירו אותו היטב וגם הוי כהא דמכריז ואומר כו' רק דא עקא לפימ"ש בתשו' הר"ן שהביא הב"י בססי' י"ז דדבר הוי כמלחמה ולשיטת הרי"ף והרמב"ם בעד אחד במלחמה וכ"כ בגוי מסל"ת בעי שיאמר קברתיו וכיוצא בו וכאן לא אמר במסל"ת קברתיו ומאחר שאמרו שמת בקאלתרא היינו מת בדבר וא"נ בדלא אמר קברתיו ע"כ אנו צריכין לצרף בנ"ד המכתבים וטאדענשיין שבא מהקמאנדע דפראג ומהבצירקס אמט מווזעטין ומהגעריכט אלפריט אשר הגם שיש לחוש דלא הי' במסל"ת ממש שהכל בא ע"י שאלת הלעהרער הגם שהיא גוי הרבה מחמירין ובפרט שעשה כן עפ"י בקשת

הישראל רק שיש מקום להאמין בזה מחמת שהם ערכאות של גוי' רק בפוסקים לא נמצא כה"ג רק קצת משמעות בשו"ת מהרי"ק סי' קכ"א יעו"ש רק בשו"ת חתם סופר סי' מ"ג מ"ד צ"ד כתב שיש לסמוך ע"ז ובפרט בזה"ז דא"א בענין אחר בכה"ג וכ"כ הישועת יעקב בסי' י"ז ובאמ' יש לדון הרבה בזה דמאחר דמדאו' ווודאי תורת עדות בעינן ודי לן מה שהקילו חז"ל בעד אחד כו' וגוי מסל"ת אבל מנ"ל להוסיף להקל בגוי שאינו מסל"ת אף שהוא ערכאות ומצד הסברא שאומרים אמת מ"מ עדות ליכא וכ"כ החתם סופר בסי' מ"ג בשם הגאון מנ"ש זצ"ל והביא ראי' מהיש"ש סוף יבמות דאף שהקשה על הרא"ש לענין עד שמתחלתו בפסול מ"מ לא מלאו לבו להקל מטעם הנ"ל.

ג אך לענ"ד זה תליא בפלוגתא דירושלמי לענין מפי כתבם שהביא הרי"ף סוף יבמות דהך מתניתא אמרה ועכשיו הלא משיאין ודכותא עפ"י כתבם מבואר דיליף מדמצינו שהקילו חז"ל בעגונה דלא בעינן תורת עדות כ"כ מהני מפי כתבם דמסברא כתב נאמן יותר מדבור דמעשה עדיף מדיבורא כדאי' בגיטין ס"ו רק גזירת הכתוב מפיהם כו' וכל זה במקום דבעינן תורת עדות אכל כאן ראינו שהקילו חז"ל ולא הוצרכו תורת עדות כ"כ נוכל למילף דמפי כתבם כשר ובריייתא אחריתא פליגא מה"ט שאין לך רק מה שהקילו חכמים וקצת יש להוכיח כברייתא דמתיר מה"ט מלישנא דמתני' הוחזקו להיות משיאין כו' דאינו מובן מי הוחזק רק ה"ק מאחר שראו שהקילו חז"ל עוד בדורות הראשונים להאמין עד אחד בעגונה ע"כ לא בעינן תורת עדות ממילא גם אשה ועד מפי עד מועיל והיינו הוחזקו אח"כ ואולי י"ל ר"ע דפליג ע"ז במתני' ס"ל כהספרי דעד אחד מדאוריית' נאמן בעגונה דנאמר לא יקום כו' באיש ולא באשה וא"כ אין ללמוד מזה להאמין ג"כ אשה ועבד רק באמת ז"א כמ"ש המפורשים דוודאי גם הספרי ס"ל דהוי רק מתקנת חכמים דאל"כ הי' מובא בגמ' ובפוסקים ועוד הא בכל מקום השוה הכתוב אשה לאיש רק י"ל כוונת הספרי עפי"ד הט"ז דאף לענין להחמיר לא אסרו במה שמפורש בתורה להיתר כ"כ בעד אחד בעגונה שאמרו להקל ע"ד תורה דכח בידם בכה"ג כמ"ש תוס' דדבר הדומה כו' מ"מ עכ"פ איך עשו נגד מה שמפורש בתורה ובשלמא קרא דעפ"י ב' עדים לא חשוב מפורש דמיירי בממון וגזירה שוה דדבר דבר לא חשוב מפורש אבל קרא דלא יקום כו' נאמר לכל עון כו' רק הא יש לומר לאיש ולא לאשה דעכ"פ לא נאמר בהדיא לאשה אף דהשוה כו' מ"מ לא חשוב מפורש ויוכלו חכמים לתקן כנ"ל ואולי היינו ג"כ כוונת דברי הרמב"ם דסוף ה' גירושין דלא הקפידה כו' וצ"ל טעמי' דר"ע משום דעיקר שסמכו חז"ל להאמין עד אחד מכח חזקת אשה דייקא כו' כמ"ש תוס' דגם לסבר' דמלתא דעבידא לגלוי' צריך דייקא וא"כ י"ל כמ"ש הרמ"א בסי' קכ"ז דלא חשיב שתיקה

כהודאה כשיש לומר לא חש להשיבו כ"כ י"ל הא דסמכי' אסבר' דדייקא היינו כשמעיד מי שראוי להעיד ותדע האשה שיש בו סמיכות דייקא ע"ד אבל בשמעה מהני דלאו בני עדות נינהו אין הדברים נחשבים בעיני' שתידוק אחרי דבריהם כלל ובזה י"ל הגמ' כאן לאחר שהוחזקו כו' ואינו מובן למה חזר ר"ע אח"כ מחמת שראה שהעולם הוחזקו כו' ולהנ"ל א"ש אחר שראה דמ"מ בתי דינים בישראל הוחזקו להיות משיאין כו' ממילא אזיל הסברא שלא תחוש למידק אחר דבורם דהא ראתה שמשיאין ע"פ עדותם ממילא יש בהם ממש ובוודאי תידוק ולכן ממילא גם לר"ע מותרת עתה אחר שהוחזקו עכ"פ לפי ה"ה דקיי"ל דמהני מפי כתבם כמ"ש הראשונים דהרי"ף סמך את עצמו עמ"ש בפ' מי שאחזו וגם הרמב"ם פ' דמהני ומ"ש הרמב"ם והוא שנודע שכתבו ישראל י"ל בפשוט דהא ס"ל כל שאינו מכריז כו' בעי' קברתיו בגוי מסל"ת וכאן שנכתב איש פ' מת כו' לא תהא כתבו טובה מאמירתו במסל"ת דבעי' קברתיו ולכן אמר בזה דוקא נודע שכתבו ישראל עכ"פ מבואר כהאי ברייתא דירושלמי דילפי' כתבו מתא דהאמינו חז"ל עד אחד כו' וזה נ"ל כוונת רש"י בגיטין ע"א שאני עדות דאקילו רבנן פירש"י מפי עד אחד קרוב כו' כלומר ממילא ראינו דלא בעינן תורת עדות לכן מכשרינן בכל ענין דלא בעינן רק בירור הדבר ומפי כתבם כשר כנ"ל וממילא מאחר דלא בעינן תורת עדות רק בירור וילפי' כן בכ"ע כ"כ יש לנו לסמוך גם בתחלתו בפסול והיינו כדברי הים של שלמה וממילא הכי נמי בערכאות ושיטת הרא"ש דמחמיר בתחלתו בפסול י"ל לפי דעת הטור דהרא"ש לא הכריע להקל מפי כתבם ועי' בקרבן נתנאל ועי"ל דהרא"ש חשש דגזרו חז"ל בתחלתו בפסול שלא יבואו לסמוך בלא חזר בתשובה אבל בערכאות דאין לגזור יש לסמוך לכ"ע.

ד עוד מצאו האחרונים חשש לענין נאמנות ערכאות בעגונה בשו"ת עטרת זקנים סי' ח' ואמרי אש סי' כ"ה דהא אין הערכאות רואין בעצמן מיתת הבעל מלחמה רק ע"י המשרתי' ואיכא כמה חששות והנה באמת בח"מ סי' ס"ח לדעת הרמב"ם וכן סתם בש"ע ואולי גם הרא"ש לא פליג לענין דינא א"צ שיראו ערכאות עצמן וכמו שהסביר הנתיבות שם דמסתמא אין נותנים רק למי שברי להערכאות שאין שום חשש בדבריהם ואין לנו לחוש יותר וכ"ש דבנ"ד ליכא חששא כלל מאחר שכתבו הבעצירקס אמט שהקאפראל הנ"ל נמסר להם קודם מותו משרי הרעגעמענט וודאי אקרקפתא דידהו מונח להשגיח היטב ע"ד אמת אם ימות האיש הידוע שנמסר להם ואין בזה שום חשש בנ"ד וגם למ"ש בירושלמי בפונדקית דסוף יבמות כחי' שנאמנת על אתר הוי כמסל"ת כ"כ מאחר שכתבו מיד שמת בפנקס שלהם וכאשר נשלח ההעתק משם ע"נ דאין לחוש בכ"ז.

ומעתה אמינא ביותר דלו יהיבנא דבפי' דין עדות מה"ת וכל שאינו כתקנות חז"ל אין לנו להוסיף קולא על קולא ולא נסמוך אערכאות מ"מ היינו דוקא במקום דהויא עכ"פ באיסור אשת איש ואתחזק איסורא אבל כאן בנ"ד דאף בלא עדות הערכאות כבר יצאה מאיסור א"א ע"י העד ר' יוסף שמואל מפ מסל"ת ואף דלא אמר קברתיו מ"מ הא גם במלחמה קי"ל דבלא קברתיו לא תנשא ואם נשאת לא תצא וא"כ הדבר ברור דתו לית כאן איסור א"א רק לכתחלה לא תנשא ובכה"ג וודאי לא בעינן יותר רק בירור הדברים וסמכינן אעדות הערכאות ומתוך שניהם הי' מקום בפשוט להתיר עגונה זו דנ"ד כנלענ"ד **ה אמנם** כן הביא הב"י בשם הריב"ש לענין עד אחד במלחמה דבלא אמר קברתיו יש חילוק בין שיטת הרי"ף והרמב"ם דלהרי"ף אם נשאת תצא ובחלקת מחוקק הביא בשם העיטור דלהרי"ף ג"כ לא תצא ועיינתי בעיטור חלק ראשון אות ק' דף כ"ב ע"ג מביא תשובת הרי"ף דלא תצא ועיינתי בתשובת הרי"ף סי' קפ"א לא כ' הך סיומא ונראה שהם דברי בעל העיטור בעצמו עכ"פ מבואר שהבעל העיטור ס"ל כן בשיטת הרי"ף דלא כהריב"ש והכי מוכח להדיא מדברי הרא"ש שסתר ראיות הראב"ד מעובדא דחסא לענין לכתחלה וא"כ קשה למסקנא דנודע שהי' מים שאין להם סוף ומאחר דמים כמלחמה ומלחמה כמים והתם בחסא לא אפקי' והא לא אמר קברתיו ע"כ דמודה הרי"ף לענין דיעבד ולא אמר רק לענין לכתחלה וה"ט דהחשש דבדדמי הוי רק חשש דרבנן לענין לכתחלה אבל בדיעבד לכ"ע לא תצא וגם לשון הרי"ף דמדמי ב' עדים לע"א ובב' עדים וודאי הוי רק חשש דרבנן כ"כ בעד אחד דמדמי הרי"ף להדדי דחשש דבדדמי הוי רק לענין לכתחל' ועכ"פ הך עובד' דחסא לכאו' מבואר דלא כהריב"ש שוב אמרתי דדברי הריב"ש נכונים דוודאי אמרו מים כמלחמ' ומלחמ' כמים ומ"מ א"ש עפי"מ שהוסיפו בתוספת' וירושלמי על הני ג' דברים דר"א בן פרטא דגיטין כ"ט מי ששטפו נהר כו' ועי' בש"ג שם והיינו דבמתני' נאמר רק ספינה שאבדה בים דהרבה ניצולים ואיכא חשש דאורייתא אבל באדם פרטי ששטפו נהר ונטבע בתוך המים ליכא חשש בדדמי כ"כ ולכן ליכא ראי' מטעם חסא דבכה"ג לא בעינן בדיעבד קברתיו וכ"כ האי דבעל העיטור דמיירי בנטבע במים שאין להם סוף ע"ש אבל הריב"ש במלחמה דאיכא חשש יותר לבדדמי וכ"כ כאן בגמ' דמדמי מים למלחמה היינו הך מים דספינה דב' ת"ח כנ"ל דהוי יותר חשש בדדמי מדאורייתא וא"ש ומ"ש הרי"ף וכדאמרי' בהאי גברא דטבע בדיגלת כו' לסי' נקטה וקושטא קאמר לענין לכתחלה אבל לענין עיקר חשש בדדמי ל"ש התם כ"כ לענין הטביעה לאסור בדיעבד.

אמנם הא צריכה רבה לפ"ד הריב"ש בשיטת הרי"ף דבלא קברתיו לא מבעלי' כלל ואסור בדיעבד דא"כ איך ס"ד בגמ' למפשיט מב' ת"ח כו' הא לס"ד ל"א קברתיו ואין שום ס"ד דנאמן עד אחד וא"ל היינו דקאמר ותסברא הא בלא קברתיו א"נ כלל וגם בלא"ה מה דאפשר למעט במחלוקת בין הרי"ף להרמב"ם עדיף דעפ"י הרוב הולכים בחד שיטה.
ו אפריון נמטי' להאדון הב"ש בעד אחד בין הרי"ף להרמב"ם דלשניהם האבעי' בקברתיו דוקא ואפשטא כמ"ש הרי"ף ובלא קברתיו לא מבע"ל משום דאמר בדדמי ומ"מ הוי רק חשש לכתחלה ואז נשאת לא תצא.
אך הגאון הבית מאיר תמה ע"ז דא"כ דלא מבעלי' בלא קברתיו מחשש בדדמי הוי כאשה עצמה דאינה נאמנת כלל ואם נשאת תצא ולענ"ד דברי הב"ש ברורין וקושי' זו כבר תרצה הרמב"ם במתק הלשון דברמב"ם וכן בש"ע כתבו החשש בדדמי באשה במלחמה שנפלו ראשונים כו' והוא באמצען כו' א"כ לא ראתה האשה כלל שהוא נפל או שנדקר ברומח ומ"מ אמרה שמת והיינו ס"ד בגמ' ובמסקנא ל"א הכי דהא אמר את"ל כו' זימנין דמחו כו' וקשה דנקט הרמב"ם כס"ד ולא די זה רק חזר על פירושו בגמ' וכתב מאומד אע"ג דלא חזי כו' כדפרישית ולא ידעתי מה הוסיף ומה קמ"ל בהן כדפרישית וצ"ל דק"ל לרש"י ורמב"ם אי מחשש דמחו כו' קאמר איכא דעביד סמתרי כו' משמע הרוב באמת מתים דמסתמא מכת מות הוכה בחרב וחנית או בחץ ולמה לא אזלינן בת"ר כמו במים שאין להם סוף עכ"פ לענין דיעבד וכאן נאמר אינה נאמנת דפירושו תצא כמ"ש הפוסקים (ולא שייך כאן סברת הריב"ש מחמת ב' חזקות כמבואר לקמן דהא מאחר דכבר מחו כו' אתרע ח' חיים עכ"פ ובפרט למה שהסברתי דעיקר דברי הריב"ש מחמת ח' שלא נעשה מעשה משא"כ בכה"ג שכבר הותחל מעשה הממית עכ"פ) וא"ל דלא דמי למים שאין להם סוף דהוי מיעוטא דלא שכיחא משא"כ כאן שכיח דעביד סמתרי כו' חיישינן ובפרט בדאיכא חזקה זה אינו התינח אם באמת ידענו שהי' כן אבל כאן רק ממשא איכא דהא היא אומרת מת ממש וא"כ הוי שעשה שלום במלחמה חששא רחוקה לאוסרה בדיעבד וע"כ ס"ל דעיקר החששא הוא מה דאמרי' תחלה ובדרך את"ל קאמר אבל אין הכונה שנפל מסברא ראשונה רק ה"ק באמת איכא חשש זה ואת"ל לדחות קצת מאחר דשלום כו' האיכא עוד דמחו כו' וחזי לאצטרופי למיחש כ"כ בכ"ע למהוי ס' דאורייתא שאינה נאמנת כלל ואם נשאת תצא וזהו כונת רש"י והרמב"ם והענין דחילוק גדול יש בין הני תרי עניני בדדמי דחשש הראשון הוא שקר ממש דהא אמרי' אף שלא ראתה אותו בגדר מיתה כלל רק ראתה אחרים מתים אמרה גם בעלה מת מחמת שאחרים מתים זה שקר מוחלט רק כמ"ש הפוסקים דמהאי טעמא החמיר הרמב"ם גם

בקברתיו דתאמר שקר ממש מחמת שחושבת כן אבל חשש ב' שראתה אותו שהוכה מכת מות וסברה דמת זה חשש בדדמי של אמת וע"כ פירש"י דעיקר החשש שלא ראתה אותו בגדר מיתה כלל והיינו חשש ראשון דהו' חשש דאו' אבל החשש בדדמי של אמת דהיינו טועה בראייתו בדמיונו הוי רק חשש דרבנן בעלמא ומחמת הך חששא לבד לא הוי אמרינן דתצא בדיעבד ובזה י"ל הרמב"ם דפ' בהחזיקה היא מלחמה אם נשאת לא תצח לא מחמת דהאיבעי' לא נפשטה רק משום דבכה"ג ליכא חשש לבדדמי של שקר דא"כ הו"ל לשתוק ממלחמה כלל וע"כ עיקר האיבעי' בכה"ג לחשש בדדמי של אמת דלמא מחו לי' כו' ובזה אמרי' דלא מהני מגו ולכן אף דלא אפשטא האיבעי' מ"מ במקום דליכא רק חשש בדדמי זה הוי רק חשש דרבנן ולא תצא.

והנה בהאיבעי' דעד אחד במלחמה הי' מקום לפרש בכל ענין דהיינו בין באומר קברתיו לענין לכתחלה בין בלא קברתיו לענין דיעבד אבל לכתחלה אין נפקא מינה בלא קברתיו דוודאי פשוט דאסורה והיינו משום דאי חיישי' בעד אחד גם למשקר כמ"ש תוס' דבמקום דלא דייקא אינו נאמן הע"א דחיישינן למשקר ותצא אבל אי אמרי' מחמת מלתא דעבידי לגלוי לא ישקר כלל כמ"ש תו' ממילא גם לענין בדדמי יש חילוק זה כעין שכ' הפוסקים בד' הרמב"ם לענין דאין אשה נאמנת אפי' בקברתיו ומשום דאשה גופא וודאי חיישי' דאומרת בדדמי של שקר מחמת חימוד כמ"ש הפוסקים אבל בעד אחד ליכא חשש זה של שקר רק בדדמי של אמת זימנין דמחו לי' כו' ומה"ט הוי רק חששא דרבנן בעלמא ולא תצא וממילא סלקן כהוגן שיטת הרי"ף והרמב"ם כדברי הב"ש דלמסקנא דאיפשטא האיבעי' ולא חיישינן בעד אחד כלל לשקר וממילא בקברתיו תנשא ובלא קברתיו לא תנשא ואם נשאת לא תצא והיינו כמבואר בעובדא דחסא וכנ"ל וא"כ ג"כ הסוגי' דכאן בהראי' מברייתא דב' ת"ח כו' דכבר כ' הח"ס דס"ד תלמידי חכמים צורבא מרבנן כר' אשי לקמן קלא ל"ל כו' וא"כ מאחר דהך סברא דקלא א"ל דחי לחשש דרבנן דמים שאין להם סוף דאסור לכתחלה כ"כ דחי לחשש דרבנן דבדדמי של אמת כנ"ל מחמת הראי' דקלא א"ל ומדל"ל קלא ודאי אמת שמת דוחה להך חששא וא"ש.

ז ומעתה אפרש שיחתי כי דברי רבינו הר"נ בתשובה הנ"ל צריכה רבה דס"ל להחמיר בע"א בדבר בלא קברתיו משום דהא דדבר אם היא כמלחמה או לא איכא ב' לישני בגמ' וספיקא דאורייתא להחמיר ונוראות נפלאתי ע"ז בשלמא באשה גופא הוי ספק דאורייתא אבל בע"א בלא קברתיו דקיי"ל אם נשאת לא תצא במלחמה וודאי ליכא חשש אי' דאורייתא ואפי' איסור אשת איש דרבנן לא הוי רק אי' דרבנן לכתחלה ולמה נחמיר בספיקא ולכאו' י"ל דהר"ן ג"כ אזיל בהאי סברא שכ' הריב"ש הנ"ל וכוונתו אליבא

שיטת הרי"ף דבלא קברתיו תצא בע"א במלחמה דהוי אי' ממש יש להחמיר בספיקו ולפ"ז לדידן דקיי"ל כהרמב"ם דכן סתם בש"ע די"ל קברתיו בעד אחד במלחמה אז נשאת לא תצא ממילא בדבר הוי רק ס' דרבנן ולהקל ובאמת בש"ע לא הובא כלל הך דינא דע"א בדבר בלא קברתיו הגם שהביא הרמ"א י"א דאשה בדבר אינה נאמנת לומר מ"מ ס"ל לענין ע"א לדידן דקיי"ל כהרמב"ם אם נשאת לא תצא בע"א במלחמה בלא קברתיו ממילא בדבר בע"א גם בלא קברתיו תנשא לכתחלה.

אך משמעות דברי תשו' הר"ן משמע דקאי על דעת שניהם הרי"ף והרמב"ם וקשה כנ"ל ועכ"פ הו"ל להר"ן לפרש דלהרמב"ם מותרת כנ"ל וע"כ לענ"ד ליישב דברי הר"ן ותחלה נקדים דברי תוס' דר"פ האשה רבה למסקנא דטעמא משום חומר כו' כ' תוס' מ"מ א"נ מדאו' דליכא אנן סהדי וקשה דהא התוס' ס"ל כהמהרי"ק דגם בדבר שבערוה בלא אתחזק אי' נאמן ע"א ואם כן קשה נהי דליכא אנן סהדי מ"מ ח' איכא כמ"ש תוס' ע"ב שם ואיכא ח' נגד ח' וע"א נאמן מדאו' וא"ל דתוס' ס"ל כהריב"ש דאיכא ב' חזקות ח' חיים וחזקת אשת איש דהא דברי תוס' הנ"ל גבי תרי ותרי ל"מ כן ויתבאר בסמוך אי"ה דלא שייך סברת הריב"ש כאן כלל וגם עיקר הדבר מה שסיימו התוס' דהוי רק מדרבנן באי' א"א היא פלא אם לא מחמת אפקעינהו כו' ותוס' לא סבירא לי' כן שוב ראיתי שכבר עמד הנוב"י סי' מ"ג בקושיא זו ורצה לומר דתוס' גבי תרי ותרי ס"ל דח' דדייקא מרעו כו' כלומר אף דעי"ז נעשה חזקת אשת איש כחזקה דאתרע מ"מ עכ"פ חזקה איכא והדברים נכונים לכאורה דלענין תרי ותרי וודאי בעינן דוקא חזקה דלא אתרע דאל"כ הוי ספיקא דאורייתא ובזה הי' מקום ליישב ג"כ פירש"י גבי ינאי המלך דס"ל כל חזקה שצריך מא' לחבירו כמו מאמה לבנה או לבתה לא עדיף מחזקה דאתרע ול"מ גבי ספיקא דתרי ותרי אך הפנ"י בריש חולין ובכ"מ כ' דעד אחד נאמן גבי חזקה דאתרע לכ"ע רק דמ"מ לענין זה הומ"ל חילוק בין דבר שבערוה לשאר אי' דהיינו לענין שאין ע"א נאמן בדבר שבערוה נגד חזקה אף דאתרע ובזה הי' מקום להחזיק דברי הרשב"א בחי' יבמות דפי' דס"ד עכ"פ שיהי' ע"א נאמן בדבר שבערוה מדרבנן כמו בשאר אי' מדאורייתא ולכן למסקנא דעכ"פ החזקה אתרע ע"י דוקא ובכה"ג בשאר אי' נאמן מדאו' הקילו חז"ל גם בעגונה אלא דבתוס' לא נמצא שום חילוק בכה"ג בין דבר שבערוה לשאר איסורים ופשיטות דבריהם ביבמות מורה דכמו בשאר אי' כ"כ בדבר שבערוה וא"כ מאחר דאיכא חזקה דדייקא למה א"נ ע"א מדאורייתא.

ח ועכנלע"ד. הדברים נכונים דוודאי הסברא נותן דחזקה לא מהני רק אם באה קודם שצריכים לשמש הספק משא"כ אם בא החזקה אח"כ לא מהני מידי וכעין זה כ' בס'

יריעת שלמה סי' א' והנה ענין החזקה דדייקא ומנסבא לא נחזק עד אחר שכבר נשאת אבל השתא כעת קבלת העדות ודנין הצד על העדות להתירה אז איכא חזקת אשת איש דמעיקרא אבל חזקה דדייקא ומנסבא ליכא עדיין וכעין שכ' הב"ש לענין תנו לי כתובתי ולכן וודאי לקמן גבי תרי ותרי כ' תוס' ח' דדייקא ומנסבא דאז כבר נשאת איכא חזקה מעליא ושפיר כתבו תוס' לענין מה שהב"ד דנין על העדת ע"א להתירה ואז (עדיין ליכא חזקה שנידון בתורת חזקה) א"נ מדאו' בשלמא אם הי' בגדר אנן סהדי וודאי הי' נאמן בכ"ע אבל מחמת חזקה ל"ש בזמן ההוא אדרבא איכא ח' אשת איש ואין נאמן עד אחד מדאורייתא וודאי לאחר שתנשא דוודאי דייקא ואיכא חזקה נתגלה למפרע דנאמן העד אחד מדאו' וי"ל מה"ט סמכו חז"ל מחמת תקנות עגונות ואמרו שעכ"פ נאמן העד אחד ואף שזה נגד הדין תורה סמכו להאמינו דהא עתה באמת לא נעשה עדיין אי' אשת איש רק מה שהב"ד דנין נגד הד"ת ובכה"ג בדבר הדומה כו' הקילו ואח"כ כשתנשא ליכא תו חשש איסור א"א כנ"ל והנה בהני איבעיות כ' תוס' עכ"פ דייקא זוטא איכא וסמכינן ע"ז ולפ"ז י"ל הגם דאם נשאת לא תצא דאז כשכבר נשאת איכא חזקה דדייקא עכ"פ וליכא אי' דאו' אבל מ"מ קודם שנשאת שפיר אמר הר"ן דבכ"ע ספיקא דאורייתא הוא ולכן גם בדבר החמיר בכל ענין מחמת ספיקא דאורייתא (וכעין זה כ' תוס' חולין גבי דם דאו' כו' ובמקום אחר פירשתי כוונת התוס' שם משום דאף דדם שבישלו מותר היינו בישול ממש כדאסרי' גבי בישול בשר בחלב אבל קודם שנתבשל מותר אף דמ"מ פולט דם זה לא מקרי בישול להתיר והוי איסור דאוריית' ממש ואח"כ כשנתבשל ממש הוא דחוזר להתירו ודו"ק ועתה נחזור לנ"ד אף אי נחזיק בכל החומרי של הר"ן הנ"ל לענין דבר לומר דא"נ בלא קברתיו מ"מ יש להתיר בנ"ד דלא ברירי' הא מלתא דהחולי הקאלער' ר"ל אף שהי' אז חולי מהלכת שכללו בכלל דבר דהא הרבה נתרפאו מחולי הנ"ל אף שהרבה מתים מ"מ י"ל דלאו בכללא דדבר הוי באופן דלצרף כל הגביות עדות הנ"ל של הערכאות על קברתיו לפענ"ד אין להחמיר בנ"ד).

בסיומא דמלת' אכתוב כאן מה שרמזתי לענ"ד בענין דברי הריב"ש שכ' תרתי חזקות ותמהו על דבריו המפורשים וגם הענין אינו מובן הא הכל חד דאי' אשת איש תליא בחיות הבעל וגם מה שעמדתי מדברי תוס' גבי תרי ותרי הנ"ל והנה כבר עמדו המפורשים עוד על דברי הריב"ש שכ' דהוי אי' דאו' דהא הומ"ל בפשיטות אף דרוב כבשו כרכום למיתה אזלו מ"מ אסורה מדרבנן מחמת מיעוט ניצולין שכיח ונ"ל דהריב"ש הוכיח מלשון התוספ' על האי מתני' דג' דברים דר"א בן פרטא הוסיפו חכמים עוד ג' נפלה עליו מסולת ושטפו נהר וגררתו חי' כט' הלשון משמע דג' אחרונים מדרבנן

וראשונים דמתני' הם ס' דאורייתא והנה בפשיטות הומ"ל דבהני ג' דמתני' לא מהני רובא דהוי רובא דתלי במעשה כגון הריגה דכרכום ע"י דמחו מבורא כו' כסהו המים כו' וע"י חרב הממית אבל מיתה טבעיית לא חשיב מעשה כמ"ש תוס' בבכורות וגם נודע דאחרי שכבר התחיל המעשה בוודאי לא חשוב תו תלי במעשה ולפ"ז א"ש דבהני ג' דמתני' ליכא רובא משום דתלי במעשה שוב הוסיפו עליהם חכמים ג' מדרבנן שטפו נהר וכסהו המים ובטבע שימות שם אף שיוכל להיות שינצל עכ"פ מיתתו א"צ שום מעשה והוי רוב מעליא ומ"מ חששו רבנן למיעוטא כנ"ל אבל במתני' ספינ' שאבד' כו' הרבה ניצולים באופן שאין המים מכסה אותם כלל ולא בא עליהם שום התחלה מעשה הממית כלל ולפ"ז א"ש בהני תרי ותרי שנים אומרים מת כו' דמיירי ממיתה טבעיית ל"ש ענין תלי במעשה הוי רק חזקה דאשת איש וא"ש:

והנה הא דקיי"ל דרוב' דתלי במעשה לא חשוב רוב לכאורה א"צ טעם אמנם באמת איכא טעמא במלתא וכן מצאתי בנודע ביהודא מ"ח חלק א"ע דף י"א עפי"ד הרשב"א יבמות ל"א וריש חולין דיש כאן חזקה שלא נעשה מעשה אף די"ל דלא הוי חזקה ממש דא"כ הי' תלי אי סמוך מיעוטא לחזקה מדאורייתא או מדרבנן ואולי בזה ג"כ תליא הפלוגתא אי רובא דתלי במעשה מדאורייתא לא הוי רוב הגם שאין ראי' מהרשב"א גבי לא בדק בסי' כו' דהתם כבר נעשה מעשה אבל מ"מ נוכל לומר כן כדברי הפרמ"ג וממילא א"ש דברי הריב"ש בהני ב' חזקות כלומר חד חזקה ממש דהיינו חזקת אשת איש וחד חזקה היינו חזקת חיים שלא הותחל בו מעשה הממית כלל וע"י חזקה זו אתרע הרוב מחמת דצריך מעשה כ"נ לענ"ד.

סימן מו

להרב המאה"ג וכו' מוה' שמואל עהרנפעלד נ"י אב"ד דבעטלאן וכעת הוא הגאון במאטפסדארף בענין העגונה הנ"ל.

א מ"ש מעכ"ת דמאחר דעיקר נאמנות מסיח לפי תומו מתקנות עגונה וכאן דליכא תקנת עגונה דהא אפשר בגט וחליצה י"ל דא"נ כלל הנה האומנם שגם אני רמזתי ע"ז במכתבי הא' בענין נאמנות הערכי לפ"ד החת"ס דמאחר שהיא דבר שאינו מוסכם כ"כ להתיר רק מחמת תק"ע לסמוך על המתירים וכאן דליכא תקנת עגונה כ"כ לא מהני אבל במקום דליכא פלוגתא וחז"ל האמינו מסל"ת לפענ"ד אין לחלק בזה וקצת ראי' מדברי הב"ח בס' קנ"ח שכ' מאחר דאיכא פלוגתא בנתן לו כן והיבם כאן צריכה חליצה ולא קאמר בפשיטות דבכה"ג אסי' המתירין לא סמכו מאחר שהיבם כאן ומה שתמה הב"ש על

הב"ח הנ"ל שמעתי מאאמ"ו הג' זצ"ל לחלק בין הלכה היא ובעלה דמסייע הרוב לדברי' חיישי' ביותר למצריכה כרוז כו' בין כאן שהלך הבעל לבדו והארכתי בזה במקום אחר וידעתי שי"ל דהב"ח לא בעי למימר הכי משום ע"א די"ל דס"ל להמתירין דע"א נאמן מדאוריית' ולא מתקנת עגונה אבל במסל"ת י"ל לחלק בזה מ"מ מסברה פשוטה נ"ל דמאחר שהאמינו חז"ל האמינו ועד כבר כתבתי דגם כאן אם תצטרך גט הנה מוכרחת להתעגן עוד שנה א' עכ"פ דכן התנה הבעל עם השליח ולמה נעגן ילדה רכה בשנים וכמה קולות יש במניקת חבירו בהרבה מקומות שיש צדדי התירים אף שהוא רק לזמן.

ב ומ"ש מענין ערכאות מחשש הג' מנ"ש זצ"ל דהא כתיב אל תשת רשע עד ורו"מ דיבר בחכמה דאף שנאמן מתקנת עגונה מ"מ בעת קבלת עדות א"י אם נתיר עי"ז עושין הב"ד איסור רק בעיקרא דמלתא תמהתי דא"כ מ"ט דשמואל ור"י ור"ל ביבמות קכ"א ע"ב דמתכוין להעיד עדות דמ"מ האיכא איסור לקבל עדות וע"כ כמ"ש הט"ז כעין זה ברסי' צ"ח כ"כ י"ל מאחר שסמכו חז"ל בתקנת עגונה על דייקא שלא נצטרך דין ותורת עדות כלל ה"ט דמסל"ת כמ"ש הנמ"י דע"כ לאו בתורת עדות דאין עדות לגוי רק משום דקים לן כו' וא"כ גם כשתקבלין עדות לאו בתורת דין עדות כלל בכה"ג י"ל דאין כאן איסור כלל אמנם יותר נראה לי עפימ"ש התוס' בב"ב גבי ולסלקו בי תרי ולידייני' כו' דלא הוי תחלתו בפסול משום דתחלה בע"ז הי' ולא הי' בכלל בר עדות כלל כ"כ הא דאמר קרא אל תשת רשע עד היינו כשהוא בר עדות ישראל רק רשעתו גרם לו שלא יעיד אבל גוי דלאו בר עדות כלל אף שסומכין על דבריו במסל"ת או בערכאות משום דק"ל דקושטא הוא כדבריו מ"מ לא שייך אי' אל תשת רשע עד ולפ"ז ג"כ אין ראי' כלל מהרא"ש שהביא הישו"ש דפסל בתחלתו בפסול דהתם בישראל בר עדות הוי משא"כ בערכאות.

ג מ"ש די"ל הך חולי ר"ל לא דמי לדבר גם אני עשיתי סניף מזה דעכ"פ ספיקא הוי אך מ"ש דמאחר ששלחו החפיצים וודאי קושט' קאמרו כו' אולי יש לדמות להך דמתוך שנאמן להפסיד שכרו כו' גיטין נ"ד אלא דאכתי קשה ע"ז מ"פ אהא דפונדקת סוף יבמות והא אי' חבירינו כו' הול"ל מאחר שהחזירה החפיצים וודאי קושטא קאמרה וא"ל דבאמת זה הוי צירוף למסל"ת דבכיא כו' דאכ"ק על הרי"ף וש"פ שהוכיחו מהאי עובדא דבתר התחלה אזלינן אימא שאני הכי דאיכא עוד הוכחה דחזרת החפיצים.

ד ומ"ש רו"מ בענין דברי מהרא"מ במהרי"ט סי' ק"ד שהביא ראי' מהר"ן דקידושין ואינו ראי' הוא נכון ובפרט לתי' א' דהר"ן ממש מבואר ראי' להתיר ואולי זה כוונת מהרי"ט סי' ק"ג קודם ד"ה ובר מן דין כו' אך מ"ש שאני התם זמן מרובה דא"א לסדר גט וחליצה ביחד דאיכא חשש הבחנה לרב לשיטתו דמשעת נתינה מונים כו' אבל כאן נוכל לסדר

שניהם כא' דקיי"ל כשמואל דמשעת כתיבה ועוד דלענין הבחנה דרבנן נאמן המסל"ת וערכאות הנה וודאי החילוק בין זמן מרובה לכשעושין הכל ביחד הגט והחליצה נכון וקצת מרומז במהרי"ט סי' ק"ג אבל ענין חשש דהבחנה שכ' רו"מ מחמת כל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה כו' אינו עולה לדינא דהא בכ"מ דהוי ספיקא דדינא או דמעשה וקיי"ל חולצת ולא מתיבמת לא שייך הכא כללא דכל שאינו עולה כו' דמחמת ספק חולצת ובשעה שחולצת מהאי צדדה דלאו גירושין היא וכדומה גם להתיבם היתה ראוי' ול"ח כלל הכא אי נימא דתחלוץ מספיקא ל"ש הך חששא לענ"ד.

ואחי הגדול הגאון מהו' חיים בצלאל נ"י כ' לדחות כל החששות של מהר"א דחשש הראשון שלא לבטל מצות יבום הק' מאחר שחולץ ל"ש ביטל מצות יבום בריש פרק ד' אחין בד' אחים ב' נשואין ב' אחיות ועוד מריש פרק האשה שלום באשה שהלך בעלה וצרתה כו' דל"ל הטעם דאתה מצרכה כרוז ולא משום ביטל מצות יבום והאריך בזה נלענ"ד ליישב דוודאי מעשה החליצה לא חשיב ביטול מצות ייבום דהא כך המצוה אם לא יחפוץ לייבם חולץ ולא גרע תקנתא דרבנן מאמר בעצמו לא בעינא כו' אבל אם גורם תחלה באיזה מעשה שלא יהי' אפשר אח"כ בייבום זה מקרי ביטול מצות יבום משום דשמא יהי' באפשרי אח"כ בשעת מעשה לייבם כשיתודע ודוק.

ב בחשש הב' שמא יתודע דמת קודם ואתה מצריכ' כרוז לכהונה ודחה מהרא"מ עצמו על זה כתב מר אחי נ"י דהא וודאי לא חיישינן שמא יתחרט היבם אחר הגט ולא ירצה לחלוק כו' דלמה יעגנה על ס' ובוודאי לא יתחרט נלענ"ד די"ל השתא וודאי רוצה לחלוק דהא אין מניחים אותו ליבם אבל דלמא אחר הגט קודם שיחלוץ יתברר שמת קודם הגט וירצה לקיים כמצו' עליו מן התורה לייבם **ובענין** חשש ג' שלא יאמרו יש גט לאחר מיתה דחה זה התם לענין מת מחולי זה יש להם קצת סברא לזה אבל הכא כ"ע ידעי דמשום ס' הוא ולא יבואו לטעות כלל ומ"מ בכה"ג דנ"ד עדיין יש חשש זה ממש כמו התם וכמו שכתבתי לעיל דמאחר שיהי' הדבר פלא בעיני העולם כי ממש דבר ברור לכל שמת יש חשש טעות בזה.

ד עוד תמה מר אחי נ"י על מה שהביא מהרא"מ ראי' מהא דגט לא אפשר כו' דאדרב' השתא דסגי בגט לבד וודאי איכא הני חששות וא"כ טפי הי' לנו להצריכה ג"כ חליצה כו' נלענ"ד כוונת מהרא"מ דעיקר החשש בדלא אפשר הוא משום שיאמרו יש גט לאחר מיתה שיהי' להם הוכחה לזה מאחר שרואין החליצה אומרים וודאי שמת ומ"מ נתנו גט ע"כ יש גט לאחר מיתה ולכן אמרו חז"ל דבכה"ג דאי אפשר לתקן בחליצה עדיף טפי

שלא נחוש כלל מחמת חומרא לענין גט לומר שמת אדרבא בכ"ע מחזקינן אותו בחזקת שהוא קיים:

סימן מז

ע"ד העגונה שרה בת מוה' אליעזר אשת ר' ישראל מהידאלמאש שישבה עם בעלה הנ"ל איזה שנים ואח"כ נטרפה דעתו והלכו עמו לרופאים ובראותם כי לא עלתה לו רפואת תעלה שלחוהו לגראסווארדיין להרופא המומחה דשם וגם כי שם קרוביו והי' לו רפואה ובא לביתו ואח"כ חזר לחוליו הנ"ל ושלחוהו שנית לגוו"ד ויהי כי ארכו לה ימים של צער הלך אבי האשה הנ"ל לק"ק גרחסווארדיין לראות באולי יהי' ראוי לגרש שיקבל ממנו גט על ידי שליח ולא עלתה בידו כי קרוביו מנע הדבר והנה בקיץ תרי"ג הביא אבי האשה הנ"ל גב"ע שהעידו ב' עדים שזה ב' שנים בתגבורת המים ראו את הבעל אשה הנ"ל שט ע"פ המים סמוך לעיר טעליג והוציאו אותו מהמים והכירוהו היטב ושלחו גוים להודיע להאנשים דשם שמעבר לנהר ובאו יהודים עד הנהר וצעקו אליהם שיקברוהו לבדם כי אינם יכולים לעבור המים וכן עשו ועל הגב"ע חתומים המקבלי עדותן הראשון התורני הותיק מוה' יחיאל מיכל ממנאסטער ועם איש אחד ר' צבי הירש מגוו"ד ועוד איש א' ר' יחזקאל מהידאלמאש והנה כאשר הובא הגב"ע לפנינו וכפי מה שאמר אבי האשה שהגב"ע הנ"ל נעשה בק"ק גרוו"ד הי' הדבר תמי' בעינינו למה לא הוגבה הגב"ע ע"י הב"ד צדק הקבועים דק"ק גוו"ד ולכן אמרנו הגם שה"ה מוה' מיכל הנ"ל מוחזק לי"א מרבים אעפי"כ כגון דא צריך למודעי וכתבתי כזאת לידידי הרב הדיין מוה' מרדכי נ' מגוו"ד ושלחתי לו ההעתק מגב"ע הנ"ל והנה כי כן השיב שלפי דעתו שקר העידו ויש חשש רמאות בדבר כי בעיר טעליג אינם יודעים מאומה מזה ובאמת בקיץ זה הביא איש אחד מהידאלמאש לפני הבד"צ איזה ריקים ופוחזי' ע"ז ועפ"י טענותיה' נודע לנו שלא שמעו כלל רק עפ"י אומדנ' וגם מדוע לא הודעו כזאת מיד לר' ליזר אבי האשה הנאנח על צרת בתו אין זה רק מאחר שר' ליזר הנ"ל שמע כבר יותר משנה איזה קול וכשהי' שם האיש מהידאלמאש וחקר אח"ז ולא פעל מאומה מ"מ חשב בדעתו שוודאי מת רק שאין כאן מי שיעיד בבירור לפני ב"ד ולכן עשה הרע ושכר העדים הנ"ל ועכ"פ מאחר שיש חשש ערמת בדבר הי' צריך דרישה וחקירה כדין מרומה המבואר בחו"מ סי' ט"ו וסימן נ' ובאהע"ז סי' י"ז סק"א ועכת"ד והרב המאוה"ג מוה' יצחק אהרן נ' האבדק"ק גרוו"ד כתב אלי שבאמת שב' נשים העידו לפניו ששמעו מחמותה של העגונה הנ"ל שסיפרה להן ספירת דברים בעלמ' שמת בנה וכי היא מתאבלת עליו שבעה רק שחשש בזה מחמת

שהיא מן הנשים השונאת דלמא גם במסל"ת לא מהני וגם דלמא הא דישבה עליו שבעה הנה רק מחמת השמועה שנטבע עוד הוסיף הרב הנ"ל בענין הגב"ע הנ"ל דצריך להיות מתון בדבר כי הג' אנשים הגובין הגב"ע הנ"ל אין א' מהם בקי בהוראה והשנים שמע שהם ריקים ופוחזים רק א' מהם מוחזק לכשר ומ"מ ב"ד חציף נקראים הלא המה ראו שאנחנו מרחקים את העדים כי ראינו הא' אשר הביאו לפנינו היא מוחזק ומפורסים לפסול מדאורייתא וכאשר חקרנו אותם למראית עין מיד היה מבלבל בדעת ומיד אמר שהוא לא ידע רק אחר וגם נראה העדות רמאות בה מאחר שאין ידיעה להיהודים דשם הדרים מסביב מענין קבורת הנ"ל רק מה שאפשר לסמוך על הא' מהב"ד הנ"ל המוחזק לכשר והוא עד עתה באמירת עד מפי עד ובזה צריך עיונא רבא עכת"ד הרב הנ"ל גם שמעתי עוד חשש כי ר' צבי הירש הנ"ל שהוא א' מהגובי עדות הנ"ל אמר שהעד הנזכר בגב"ע בשמו משה באמת הי' נקרא יעקב רק שציוה לכתוב כן בהגב"ע ששמו משה והוא מת בי"ט העבור והשני אינו מכיר מי הוא ואח"כ עשינו גב"ע באריכות מאוד.

נא אל יחר בעיני הדר"ג על אשר הרהבתי בנפשי לבא בזה להטריח את מעכ"ת ני' ועל גודל ענותנותו בטחתי שלא ישוב פני ריקם ובפרט בדבר עגונה וגלמודה זה רבות בשנים והרבה חשו חז"ל לתק"ע והנה עיניו הבדולחים לנוכח יביטו ככל המעשה אשר נעשה והאומנם כי בראותי שהענין מסובך סלקתי ידי מזה כי מלתא רבתא דא והכרתי מיעוט ערכי מלדבר דבר בשאלה גדולה כזו אמנם כעת לא יכלתי משום משא בכיית האשה העגונה אשר זה רבות בשנים צרורה כאלמנה חי' והיא צועקת לאמור שהוא רוצית לשבע בשבועה חמורה שבעצמה שמעה מהעדים בהיותה בק"ק גוו"ד ככל הדברים הנאמרים בהגב"ע מלבד מה ששמעה מנשים שאמרה לה שחמותה היתה מתאבלה וישבה ז' ימי אבילות אחר בנה הוא בעלה הנ"ל ע"כ אמרתי לעיין בדינה ולהציע הדבר לפני גדולי הדור הי"ו אולי יש מקום להתיר עפ"י דת תורתינו הקדושה והנה בריש כל מראין מה שעדות העדים נראה כמרומה היינו מחמת שהם העידו שדבר עם ב' אנשים מק"ק מפליג שיעזרו להם לקבור האיש הנ"ל וכפי"מ שכתבו הבד"צ דק"ק גוו"ד שבעיר ספליג אין מי שידע מזה והנה זה נראה קצת כפין הכחשה לדברי העדים הנ"ל עכ"פ יש לדמותה למ"ש הב"ש בסי' מ"ב והוא מהמרדכי ר"פ אד"מ הביאו הב"י בסי' מ"ב דבמקום הכחשה הוי דין מרומה וצריך דרישה וחקירה ובאו"ת רסי' ל' בנה ג"כ יסוד ע"ז ולכאורה הדברים תמוהין מסוגיית הגמ' במקומה דהא ר' פפא משני רומיא דמתני' אבריית' בזה כאן בדין מרומה ובריי' באין דין מרומה ולהנ"ל נהפוך הוא דהא בבריי' עדים האחרונים הזימו הראשונים ואמרו עמנו הייתם והגם דמצינו לתרץ דבריהם דאחרוהו וכתבוהו עכ"פ

מחמת ההזמה הוי כדין מרומה ונבעי דרישה וחקירה וצ"ל דאף דהזמה בחד צד גרע מהכחשה דמעידין על העדים עצמן מ"מ לענין דנהוי דין מרומה גרע יותר הכחשה דהוי בגוף המעשה משא"כ בהזמה והנה לפ"ז כ"ש בנ"ד דלא הוי הכחשה ודמי לדינא דתשו' הרא"ש כלל נ"ט מובא בש"ע סי' כ"ט וסי' ל' שכ' דבכה"ג לא מקרי הכחשה כי בגוף העדות לא אתכחיש כלל ע"ש והתם מיירי באומר בהדיא פ' הי' עמי ולכך הצריך הרא"ש להסביר עוד כי לא רמיא כו' וכוונתו מבואר דדוק' דבר שעכ"פ יש בו איזה נ"מ לענין עדות זה צריך העד להשגיח היטב בזה ולא אמרי' דלא רמיא עלי' אבל מאחר דזה לא חשוב גוף העדות אמרי' הסבר' דלא רמיא עלי' וכמ"ש תוס' בגיטין ע"ט בסוגיא דשינה שם עירו כו' והנה כ"כ בנ"ד אין זה גוף העדות אם היו שם האנשים מטעליג מעבר לנהר ובנקל נוכל לתרץ דבריהם דאף שאנשי טעליג אינם יודעים מאומה אולי אותן ב' האנשים היו ממקום אחר ובעת ההוא היו בטעליג או שכבר מתו וכדומה ובפרט אם נאמין לדברי הגובה העדות מפי העדים ה"ה הרבני מוה' יחיאל באריכות הדברי' דהמשמעות שהרבה אנשים יודעין מזה ואינם רוצים לגלות מחמת קרובי הבעל בגוו"ד שחפצים דוקא לעגן עלובה הלזו בשנאתם וע' בשו"ת צ"צ ססי' כ"א וסי' נ"ט סמך אהך דתשו' הרא"ש הנ"ל לענין עגונה דלא מקרי הכחשה.

אמנם עוד יש חשש בנ"ד מה שקרובי האשה הביאו תחלה עדים פסולים לפני הרב וב"ד דק"ק גוו"ד ואח"כ כשראו שלא פעלו מאומה עשו הדבר בחשאי לפני אותן ג' אנשים והדעת נותן שאם היו המה עדים כשרים היו מביאין אותן לפני הרב וב"ד כמו שהביאו אותן הפסולים תחלה וגם מה שלפ"ד ר' צבי העד שינה שמו (ואומרים ששינה שמו כי ירא מקרובי הבעל שאיימו על המגלה הדבר כנ"ל) וכפי המבואר בפוסקים דאפי' בס' רמאות צריך דרישה וחקירה.

והנה בעיקר' דמלתא אי צריך דרישה וחקירה בחשש רמאות גם בעדות אשה מבואר ברמ"א סי' י"ז סק"א רק זה צריך לבאר אי כוונת הרמ"א דוקא לכתחלה אבל בדעבד כשלא חקרו העדים והלכו להם בהאי דנ"ד לכאורה יש לומר דמהני ולכאורה תליא זה בפלוגתא שבין הריב"ש שהביא הרמ"א בח"מ סי' ט"ו דאפי' בדין מרומה אין צריך דרישה וחקירה ממש כדיני נפשות ובכה"ג בח"מ סי' ל' הביא פוסקים החולקים ע"ז עוד הביא שם אות ט' דלשיטת הריב"ש מהני בדעבד בלי דרישה וחקירה ע"ש ובזה י"ל מה דצריך להבין על התרומת הדשן בסי' רכ"ד והה"צ סי' קל"ד ושו"ת הב"ח סי' נ"ג ד"ה אכן כו' ועדיין לא עלתה ארוכה דמאחר שחיישינן לצד רמאות א"כ צריך דרישה וחקירה ממש ומאי הועיל לן שאין רמאות בעדות העד הב' שהוא רק עד מפי עד הא גם בעדות עד

הראשון הי' אותו חשש רמאות והי' צריך לחקרו כדין ולהנ"ל א"ש דס"ל כשיטת הריב"ש והפוסקי' הנ"ל דאין צריך דרישה וחקירה רק לכתחלה ומאחר שהעד הראשון כבר הלך לו א"צ דרישה וחקירה יותר רק שלפנינו וגם בזה לא הוצרכו דרישה וחקירה ממש רק לברר הדבר והארכתי בכ"ז ואחר כ"ז הסכימו גדולי הדור הי"ו ה"ה בעל מפרשי הים ני' ובעל יריעות שלמה ני' והג' מוה' אשר אנסשל מטשענגער ני' ואחי הג' מסאשנאד ני' בשריות' דהאך איתתא ומלבד זה כ' עוד הרב מגורד ני' גב"ע כי בטפליג. נמצא א' שהעיד ששמע אז מגוים מסיחים לפי תומם באמרם בלשוניהם האיש המשוגע הידוע להם היא נטבע במים ואף שהאי קפריש המה מים שאין להם סוף אבל לא נשאר שוב כ"א איסור דרבנן ואז וודאי נוכל לצרף העדות להתיר עכ"ד ועפ"י הסכמתם השבנו ב"ד של ג' והותרו האשה מכבלי העיגון.

סימן מח

בע"ה יום ב' כ"ב מרחשון ארחו"ת צדיקים לפ"ק פה אהרישאר יע"א.
ישאו הרים שלום לחיים ולחסד עד עולם עיניו תחזינה בנין היכל ואולם כבוד רבינו הגדול עמוד העולם הרב הגאון האמתי המפורסים ונודע בשערים נ"י ע"י פ"ה כקש"ת מוה' מרדכי זאב סג"ל ני' בהמ"ח ספר מפרשי ים.
בטחתי בחסדו וצדקתו כי רב לבא גם עתה בשאלה זו לתקנות עגונה א' בא' מהיישובים סמוך לפה זה איזה שנים כפי הנכתב הרצוף פה כל תוכן השאלה ועובדא דהוי ומה שבא לידו גב"ע על מיתת בעלה ומאחר שלפ"ד שאלה זו עמוקה מאוד וגדולה היא בעיני ע"כ אמרתי להציע כל הדברים לפני הדר"ג ני' אשר עיניו הבדולחים לנוכח יביטו ובמחכת"ה כל אשר נסתפקתי וצדדתי בנ"ד וזה חסדו אשר יעשה להשיביני דעתו הרמה והנשאה להלכה למעשה לתק"ע ושכמ"ה.
והנה בריש כל מראין מה שיש לפקפק בנ"ד א' הנה קול השמועה לא מהני מידי אף שנשמע בכל העיר דומה לקול הברה המבואר ברמ"א סס"ג ב' גם בעדות זה לכאורה אין בו תועלת מאחר שהעד חזר בו אח"כ וכל שלא נחקרה עדות בב"ד יוכל לחזור אף שאמר כן תחלה במעמד כמה אנשים מ"מ לא הי' ב"ד ג' האגרתות מהתורני ר' שמעון כבר אמר בעצמו שהוא מעיד איש מפי איש אבל לא ידע אם מכשר או מפסול ואף דמשמעות הלשון שהעד שהעיד לפניו אז כשר הי' רק בזה נסתפק אם העד הרואה בשעת מעשה כשר הי' ובזה מבואר ברמ"א ספי' ה' דל"ח שמא הראשון פסול הי' מ"מ י"ל דהיינו דוקא לענין מעיד שמת פ' משא"כ במעיד שנהרג פ' דבשעת הריגה שכיחי יותר פסולים

מכשרים וודאי יש לנו לחוש דלמא שמע מהפסול לעדות בלי מסל"ת (וע' שו"ת רד"ך בית י"ז חט"י) ד' וכ"כ במה שנאמר לפני בשם אבי הבעל שברור לו שמת לא נודע כיצד נתברר לו דבוודאי שלא הי' בשעת מעשה רק שמע מאחרים ויש לחוש שמא מפסול לעדות בלי מסל"ת ה' מה שהעיד בשם דוד העגונה שאמר לו ר' חנה ששמע זה יש ב' חששות א' שמא שמע מהקול היוצא כמ"ש הב"ש סקל"א ב' שמא שמע מפסול בלי מסל"ת וכ"כ בעדות מפי ר' אברהם משמע קצת שאחרי החקירה ודרישה נתודע לו (הגם שלפי הנראה שר' אליעזר ידע תחלה כל המעשה רק שלא רצה לגלות כ"כ תיכף ואמר שיחקור וידרוש ובתוך הדברים אמר מה שיודע שהיא"צ הוא בי"ז בתמוז מ"מ אין לנו להקל כ"כ בתחלת לשון העדות) ולא נודע ממי חקר ודרש ודלמא שאל מא' מהפסולים דלא מהני כלום דאין זה מסל"ת:

והנה לכאורה הי' אפשר לצדד להקל בנ"ד בפשיטות לפימ"ש הרבה פוסקים ומכללם המהרי"ק והתרומת הדשן דבאומדנות המוכיחות ל"ב כ"כ מסל"ת כהאי דמקלו ותרמילו כו' והב"ש סקי"ט בשם הט"ז החליט לענין דינא בס' מסל"ת כשיש אומדנות המוכיחות מהני אפי' לכתחלה וכ"כ בנ"ד לפי המבואר בעדות האגרת מר' שמעון סוף אות ג' ועדות דוד האשה סוף אות ה' שמצא הפאס והבגדים שלו והובאו לבית המשפט דיש להקל בהנך ספיקות שלא לחוש להפיקפוקים אשר עוררתי שהם כולם בגדר ספק מסל"ת.

ומקור הדבר מסוגיא דפונדקת סוף יבמות דרש"י פי' שם ב' פי' א' דלא בתורת נאמנות המנוי לפונדק' רק משום מסל"ת ב' דעל הסימנים סמכו שהכירו מקלו ותרמילו כו' ובתוס' שם הקשו מאי מייתי רבנן ראי' הא התם מסל"ת הי' ותירצו דלא הי' כ"כ מסל"ת ודבריהם אינם מובנים כאשר האריכו בשו"ת שלהם והנה בעיקר קו' התוס' לולי ד"ק הי' נלענ"ד עפימ"ש בעל מפרשי הים ביישוב דברי הרמב"ם ס"פ י"ג דגירושין בענין דרישה וחקירה דטעמי' דר"ע במתני' דלעיל דאין משיאין לא ע"פ אשה כו' משום דלדידי' בעי' תורת עדות בעגונה ונהי דסגי אף בעד אחד אי מה"ת משום מלתא דעבידי לגלוי' או מגזירת הכתוב דלא יקום ע"א באיש אבל קם לעדות אשה או מדרבנן משום דייקא עכ"פ תורת עד בעינן כעין ע"א דקם לשבועה מהאי קרא גופי' ולדידן דהוחזקו להיות משיאין כו' ע"כ לא בעינן תורת עד כלל עכת"ד והנה הנמ"י כ' סוף יבמות דמסל"ת אינו נאמן מדין עדות דגוי אינו בר עדות אלא משום דקים לן דקושטא קאמר כיון דמסל"ת עכ"ל והנה לר"ע דאשה אינה נאמנת אף דלא חיישינן לה למשקרת כדחזינן בשאר אי' דנאמן ע"א ואין חילוק בין אשה לאיש וע"כ כנ"ל דתורת עדות בעינן א"כ ממילא דמסל"ת וודאי לא מהני דאין כאן תורת עד כלל רק משום אמיתיות הדבר וזה לא מהני לר"ע ולפ"ז

שפיר אמרו רבנן ולא תהי' כהנת כפונדקת אף דהתם מסל"ת הי' מ"מ עכ"פ שוכח דא"צ תורת עדות רק לגלות אמיתיות הדבר משום דמסל"ת אינו משקר ממילא ישראלית דלא חשודה למשקרת לענין זה כאיש הוא וודאי מהני דא"צ תורת עדות ור"ע ס"ל דמסל"ת לא מהני דבעי' דוקא תורת עדות רק הכא על הסימנים סמכו כדפירש"י בלשון ב' וכבר נתעוררו חכמי לב הא חיישינן לשאלה ותירצו דלחשש שאלה דהוי רק חשש דרבנן סמכו על דברי' ולהנ"ל א"ש ע"נ דמאחר דיש כאן סימני הבגדים שאנו רואין ואיכא עדות לענין דאו' והוי רק חשש דרבנן ולענין זה וודאי מהני מסל"ת דקושטא הוא אבל להוציא מאי', א"א דאו' ל"מ מסל"ת דתורת עדות בעי' ויותר י"ל בזה דמה שהקשו מחשש שאלה לכאורה י"ל דהא הוציאה ג"כ הס"ת שהי' בידו וזהו וודאי אין לחוש שהשאיל ס"ת שלו לגוי ובפרט שהי' בידו וקרא בו תמיד דמי לבגד של ציצית דלא מושלי אינשי והפלא דבגמ' כדמפרש דברי רבנן השמיט ס"ת רק זה מקלו ותרמילו וקבר כו' ובמתני' נאמר ג"כ ס"ת ואפשר דבהא גופא תליא דפלוגי עובדא היכא הוי דממילא יש חילוק אם יש ראי' מההוא עובדא לרבנן כנ"ל.

ומעתה נאמר דנוכל לפרש גם דברי התוס' בדרך זה וע' בצמח צדק סי' מ"ב האריך בביאור דבריהם ולא הבנתי דבריו דמ"מ ע"כ אין נאמנות לגוי בתורת עדות רק משום מסל"ת לבד ונהי שלא הי' מסל"ת ממש נצטרך לומר דלרבנן גם בכה"ג מהני אבל לא שנאמר שנאמנת בתורת עדות ומה זה ראי' לאשה שנאמנת בעדות.

אמנם לדברינו י"ל ע"נ ולהקדים עוד דלכאורה הי' אפשר לומר דגם לר"ע דבעי תורת עדות מ"מ מסל"ת מהני והיינו משום דקים לן כ"כ דקושטא קאמר חשיב כאנן סהדי דוודאי מהני ויש כאן תורת עדות והנה י"ל נפקותא בהא אי נאמר דמסל"ת הוי כאנן סהדי ומה"ט מהני או דנאמר סתם דוודאי קושטא קאמר מחמת אומדן דעת ולא מחמת אנן סהדי עפימ"ש במ"א דכ"מ דאמרינן אנן סהדי צריך להיות דבר ברור בלי שום ספק ואפי' על רוב אין לסמוך דכל שיש איזה חשש ושום גמגום תו לא שייך אנן סהדי אף במקום דמדינא לא היינו חוששין לכך מ"מ עכ"פ לא שייך אנן סהדי דעדות לא שייך רק בדבר ברור מה להלן דבר ברור כו' וכמ"ש הפוסקים דלהעדים אין להם לסמוך על הרוב וזה ברור ולפ"ז גם כאן הוי כן דאי טעמא דמסל"ת מהני משום אנן סהדי צ"ל המסל"ת בבירור בלי שום גמגום אבל כל שיש בו איזה חשש ממילא ליכא חנן סהדי לא מהני כלל אף במקום דהסברא נותן דמסל"ת הוי וקושטא קאמר עכ"פ סהדי ליכא אבל לרבנן דא"צ לנו לומר דמסל"ת מחמת אנן סהדי וכל שאומדן דעת הב"ד והסברא נותן דקושטא קאמר במסל"ת מהני כנ"ל.

ולפי"ז דברי תוס' מובנים ע"נ דבהא פלוגי ר"ע ורבנן ר"ע ס"ל דהפונדקת היתה מסל"ת בלי גמגום דהא הוציאה מקלו ותרמילו כו' באופן דהוי כשאר מסל"ת דהוי אנן סהדי ואיכא תורת עדות אבל אשה אינה נאמנת דתורת עדות בעי' אבל רבנן ס"ל מאחר דבאמת לא היתה מסל"ת ממש רק מחמת צירוף מקלו כו' ובזה יש גמגום דהא י"ל שגם זה עשתה לשם כוונת עדות אף שמצד הסברא ואומדנא שלא כיוונה לשם עדות מ"מ למחשב כאנן סהדי לא הוי וע"כ דנאמנת מסל"ת מכח קושטא דמלתא וממילא גם אשה נאמנת דמוכח דא"צ תורת עד [ע' בצ"צ סי' מ"ה שפי' מתני' דפונדקת ודברי תוס' הנ"ל].

תבונה לדידן הנה לכאורה גם הפאס אשר נמצא עם הבגדי' הוי ג"כ מהנהו דלא מושלי אינשי ודמי להך דמקלו כו' וס"ת שהי' בידו ולדעת רש"י בל"ב יש לנו לסמוך כאן שלא להחמיר בחששות דמסל"ת אבל לשיטת תוס' למה שהסברתי לכאורה לא הוי תועלת במקלו ותרמילו רק לענין זה דמורה לנו דבתורת מסל"ת אמרה לאשבוחי ענין המסל"ת בהאי פונדקת אבל אם נמצא הבגדים שלא בידה אין שום סמך ובפרט שאף שנאמר דל"ח לשאלה יש כאן חשש גניבה ואף דל"ח לגניבה כמ"ש הנוב"י סי' ל"ב אולי דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן אבל כאן שנסע עם הגנבים וודאי יש לחוש שגנבו ממנו בגדיו עם הפאס ואולי אח"כ עלה מורא בלבבם השליכו אותם תחת הגשר **והנה** כבר כתבתי באות א' שעל הקול היוצא בכל העיר שנהרג פ' אין לסמוך כלל דדמי לקול הברה והנה באמת בתשו' הרמב"ן והתרומת הדשן לא הביאו ראי' לאסור רק שכתבו שאין ראי' להתיר ובקו"ע סי' רכ"ג רכ"ו כ' להתיר מחמת הקול גם בתרומת הדשן בתשובה א' התיר כשכבר נשאת וראיתי שזה מחלוקת ישינה בי"ד סי' שע"ה דהגאונים שהביא הטור וכ"מ בש"ע שם התירו מחמת קול בעלמא רק הש"ך סק"ז כ' שם דלא קיי"ל הכי יעו"ש והנה אין להביא ראי' לאסור מהא דגיטין יצא שמה בעיר מקודשת כו' דמפרש לא ששמעו קול הברה כו' דמשמע דקול לא מהני דשאני התם להוציא' מחזקת פנוי' דגם ע"א לא מהני שוב ראיתי כן בתשו' ב"י סי' ב' בדברי החכם אמנם הא קשיא לי מדברי תוס' כתובות כ"ו ד"ה והאמר כו' שכתבו בהדיא דקול עדיף מע"א והתם מיירי בקול סתם כפי' רש"י התם ובש"מ הוכיח כן ע"ש ואף דפירש"י התם דאחתיניה רק מחמת מעלת כהונה היינו ג"כ משום חזקת אבהתי' משא"כ בעגונה דע"א נאמן כ"ש דקול מהני וצ"ל דוודאי לענין בירור הדבר ע"א עדיף במקום דמהני והיינו בדליכא חזקה וכה"ג יותר נתברר ע"י הע"א מהקול אבל לענין ס' וחשש במקום דא"נ ע"א כלל כגון במקום חזקה גם חשש לא הוי מחמת הע"א אבל מחמת הקול יש לנו לחוש עכ"פ מחמת מעלת כהונה שהקול יוצא מפי רבים ויבואו ב' עדים והנה בשו"ת נוב"י סי' ל"א ד"ה אמנם לפמ"ש כו' ובסי' נ"ב

כ' דקול מהני עכ"פ לגרוע חזקת א"א וזה מוכח ג"כ ממה שראינו שהתה"ד נבוך בדעבד כשכבר נשאת על הקול ויהי' לנו בזה עכ"פ פתח היתר לענין הספיקות דאף להרבה פוסקים דלא מהני ס"ס במקום חזקת א"א מ"מ כאן כבר אתרע חזקת א"א ע"י הקול:

ועתה נראה בעדות אבי האשה באות ב' מפי האיש שהעיד בכל המעשה ואח"כ כאשר התרעמו עליו לקבל בכיית האשה חזר בו והתחיל לכחש דהנה מדברי הרא"ש בשבועות ל"ב ע"ב סי' י"ז הכל מודים כו' ולא שתהי' נאמנת מכאן ולהבא כיון שכפר שלא אמר כלום והוא אומר שאינו יודע חם מת דוודאי הוא נאמן מן הבא בטענותו וכ"כ הרמב"ן ז"ל שקבל כך דכל עד מפי עד כו' הנה מדהוצרך הרא"ש להביא מדברי הרמב"ן ולא כ' בפשיטות דמאחר דאומר עתה שאינו יודע אם מת חף אם יהי' אמת כדברי האשה שאמר לה תחלה שמת יוכל לחזור השתא ולומר מבודה הייתי כ"ז שלא נחקרה עדות בב"ד וע"כ דס"ל דבעדות אשה דא"צ קבלת עדות בב"ד אין חילוק בין נחקרה עדות בב"ד או לא דלעולם א"י לחזור בו שוב מצאתי שדקדק כן בס' גבעת פנחס וכבר האריך בסברא זו הב"י בתשו' סי' ג' רק בתשו' הר"ן סי' מ"ז הכרח דאין חילוק מלשון התוספתא העדים שהעידו בין לאיסור בין להתיר כו' הרי דגם באו"ה דא"צ קבלת עדות בב"ד יוכל לחזור בו ולא חשוב גמר עדות כשלא אמר בפני ב"ד וע"כ מ"ש בתוספתא שנחקרו כו' לאו דווקא דהא א"צ דרישה וחקירה וכמ"ש הש"מ ד"ה וכי תימא כו' והנמ"י כתובות י"ח ע"ב.

ואילולי דמסתפינא הי' נלענ"ד להשוות דעת הפוסקים דוודאי שפיר קאמר הר"ן דכשלא אמר לפני ב"ד אף דכשלא חזר בו נאמן הוא ולא חשדינן לי' שאמר דברים בעלמא אבל חם הוא בעצמו טוען אח"כ שלא הי' כוונתו לעדות ממש רק דבור בעלמא מהמנינן לי' והיינו דוקא בשאמר כן לפני אחרים כההוא עובדא דהר"ן משא"כ באומר כן להאשה גופה וכמ"ש הנמ"י ס' כיצד כשאומר להאשה לא נחשב כמסל"ת דוודאי כוונתו להעיד והסברא נותן כך דדוקא כשאומר לפני אחר י"ל שחשב שלא יגיד הדבר לפני האשה ולפי"ז בההוא דשבועות דא"ל לדידה כו' לכ"ע אינו יכול לחזור וע"כ הוצרך הרא"ש לסברת הרמב"ן שיוכל להכחיש האשה והאומנם שזה דבר חדש מ"מ בנ"ד שפיר יש לנו לסמוך בזה דהא בלא"ה הי' אפשר לומר דהא דאמרי' באומר מבודה הייתי דבריו האחרונים עיקר היינו דוקא כשאין אמתלא בחזרתו לא אלימו דבריו הראשונים מהאחרונים ויוכל לחזור משא"כ בנ"ד שדבריו הראשוני' ברורי' הם ודבריו האחרוני' שחזר בו הלא מבואר האמתלא בלשון הגב"ס שלא הי' רק מחמת קול המיית האשה והאנשים אשר הרעישו עליו בזה ואין לך אמתלא טובה מזו האומנם שבתשובת ב"י ס' ג' ד"ה נחזור כו' וז"ל ואע"פ שי"ל שלא חזר בו אלא מפני שפחד שמא יתבעו ממנו

ההרוגים כו' דאין זה כלום דהא סתמא תניא עד שלח נחקרה כו' ומשמע דבכל גווני כו' דאל"כ הול"ל אמרו מבודים היינו הרי אלו נאמנים אא"כ יש אמתלא בדבר וקצת יש להוכיח כן מדקתני סיפא עד שלא נחקרה כו' ואמר בפ' נגמר הדין דאפי' אי יהבו טעמא למלתי' לא מהימני ורישא וסיפא בחד גווני כו' יע"ש מ"מ אין מזה סתירה למה שכתבתי דהתם מיירי שהעדים עצמן אומרים האמתל' א"נ או בכה"ג דהב"י הנ"ל שאפשר לומר האמתלא מאיזה טעם שנחשוב כן מדעתינו זה לא אמרינן משא"כ כה"ג דנ"ד שבשעת מעשה כשחזר בו הדברים ניכרים לכל דהא לא חזר מעצמו רק לצעקת האנשים עליו לקול בכיית האשה דלאו חזרה חשיב' כי לא מלב' עינה כן והדברים נראים כי מתחלה חשב א"פ כמבשר כאשר נודע שהעיד פ' שמחה במפלתו ולא חשב את עצמו כמוציא דיבה כו' וכשמעו קול בכייתה חזר בו ואדרבה בכה"ג דנ"ד גם בסיפא בנחקרה עדות בב"ד אם הי' תחלת עדותו נראה לב"ד כמפותה ולשלא בלב שלם מעיד לא היו מקבלין עדותו כלל ולפענ"ד סברות האלו חזיין לאצטרופי לשאר ההתירים של העגונה דנ"ד.

ואבא היום על העיון במה שפקפקתי ברוב הגב"ע בנ"ד שמא הדבר יצא מפי פסולי עדות דאוריית' והאמת הרמ"א כ' סתם דל"ש שהראשון פסול הי' וכ' הב"ש ס"ק י"ז כוונת הרמ"א משמע דאפי' לכתחלה א"צ לשאלו כלל רק הב"ש החמיר לשאלו לכתחלה ועכ"פ בדא"א לברר כמו בנ"ד שעשיתי כל מה שאפשר לעמוד על בירור הדבר ולא הי' באפשר לברר יותר בזה מטעם הנאמר במכתב הרצוף פה לא הי' לנו לחוש בדעבד שמא פסולין היו בלי מסל"ת רק לעיל פקפקתי ע"ז דלמא דוקא בהעיד ששמע שמת משא"כ בשמע שנהרג דבעת הרג פסולים שכיחי ביותר מצינן דל"ח אמנם בשו"ת ב"י סי' ב' בדברי החכם האוסר מתחלה שזה לחוש דלמא שמע מנשים השונאות ג"כ דל"ח בשעת השנאה ואח"כ כ' דמ"מ יש לחוש דלמא שמע קול מאחר שכבר יצא קול שנהרג והביא ראי' ממתני' דתני עד מפי עד ולא אשמעינן רבותא עד מפי השמועה והב"י חלק עליו דל"ח לשמיעת הקול כדמשמע לשון הרמב"ם דבאמר ששמע כו' מהני ול"ח כלל ועכ"פ תרוויי' לא חששו כלל לפסולין בלא מסל"ת וטעמא בעי דהא לשון גוי מפי גוי חששו קצת פוסקים שמא לא הי' במסל"ת וגם המקילין שם כ' הב"ש סק"מ דאף דיש לחוש ששאל לגוי מ"מ מהני משום דגוי ששאל מגוי מהני משא"כ בישראל המעיד סתם ששמע וודאי אם הי' מפרש ששמע מפי פסול לא הי' מהני ולא הוי תלינן במסל"ת וא"כ גם בספק יש לנו לחוש לזה ודוחק לומר דלשון ששמע כו' לא משמע ע"י שאלה רק שמיעה סתם היא במסל"ת דלשון הרמ"א לא משמע כן דכ' דל"ח שמא הראשון פסול הי' ואי איתא גם אי ניחוש דפסול הי' מה גריעות' הא אמר ששמע דמשמעותו במסל"ת

וגם דלענין החשש כשאומר ששמע דלמא שמע מפסול לעדות אין לנו הוכחה מדברי הרמב"ם הנ"ל די"ל דהרמב"ם לטעמי' אזיל כמ"ש הר"ן בגיטין ס"ה דס"ל למאי דמשני בשעת הסכנה גם לשד לא חיישי' אף דשכיחי בבורות ולכן גם לפסולים דשכיחי לא חיישינן במקום הסכנה אבל למ"ש הר"ן שם דקיי"ל דחיישינן לשד וצריך דוקא בבואה משום דשדים שכיחי בבורות א"כ וודאי הי' לנו לחוש לפסולים ובפרט בשעת הרג דלא שכיחי כ"כ כשרים בשעת מעשה וצ"ל הטעם משום דהוי כעין ס"ס שמא מפסול ושמא מכשר ואפי' מפסול שמא במסל"ת.

ומה שהקשה החכם בב"י למה לא אשמעינן מתני' רבותא אפי' עד מפי השמועה י"ל דעד מפי השמועה וודאי מועיל יותר או מטעמא דסתם שמיעה משמע ששמע במסל"ת ועכ"פ מאחר דאיכא עוד ספק שמא מכשר וודאי יש לנו למתלי כן ורבותא קמ"ל בעד מפי עד דהא כבר חקרו הפוסקים אם העד המעיד בעגונה צריך דוקא להעיד לפני הב"ד דלכאורה י"ל אף שהאמינו חז"ל לע"א כו' מ"מ צריך להעיד עדותו לפני ב"ד דוקא דאז סמכינן דקושטא קאמר כההיא דדבורא אמרי מעשה לא עבדי דפירש"י התם דכל המעיד בב"ד חשוב מעשה ובודאי לא משקר וגם מהא דשבועות דא"ל לדידה כו' אין ראי' כ"כ כמבואר לקמן אי"ה דשאני התם שאמר להאשה גופי' וודאי מתכוין לעדות ממש וכמעשה חשוב רק מהא דהאמינו עד מפי עד ואי ס"ד דחיישינן למעיד שלא בב"ד דלמא משקר ח"כ עד מפי עד לא מהני דלמא העד הראשון כיחש לו שלא העיד בב"ד והוא גופא קמ"ל במתני' אבל עד מפי השמיעה וודאי מהני דשמיעה תלינן במסל"ת דוודאי קושטא קאמר.

אמנם דברי הרמ"א עדיין צריך ביאור דאי ס"ל דכל שאומר ששמע הלשון משמע מסל"ת לא הי' צ"ל דל"ח לפסול אפי' חיישינן לא איכפת לן ואי טעמי' דידי' משום ס"ס עכ"פ לכתחלה הי' לנו לברר דבמקום דאיכא לברורי אין סומכין על אמנם הס"ס ולמה כאן א"ג לשאלו כלל אפי' לכתחלה וע' בחכם צבי סי' צ"ה ד"ה ואין לפקפק כו' בזה"ל וכן בעדות כו' אוי לזה הדבר שכבר נודע לי בוודאי שהרגוהו לבני ה"ז מבואר שנודע לו בבירור בלי שום ספק שבנו נהרג ואין לנו לדרוש ולחקור אפי' אי איתי' קמן האיך נודע לו כיון שאין בדבריו שום ריעותא ובכל כי האי הכל שוין עכ"ל ומה שנלענ"ד בכ"ז דהנה הח"מ סק"ט הק' למה עבד נאמן דהא סתמן גזלנים ותי' דמ"מ אינם פסול כו' רק מחמת חזקה ובס' בית מאיר כ' ליישב עפ"י פירש"י בד"ה דגזלן ד"ת פסול דחצוף לעבור בפרהסיא כו' אך גם דברי רש"י אינו מובן וגם בבית מאיר הק' ע"ז דא"כ מ"פ ביבמות על הרגתיו כו' שלא הי' בפרהסיא ולכאור' כוונת רש"י למ"ש תוס' דפסולי עדות דרבנן היינו משום שאין

האי' ידוע כ"כ ע"ש בד"ה וא"כ י"ל כוונת רש"י דפסולי עדות דאורייתא שהם חצופים לעבור על עבירה פרהסיא כלומר שהעביר' הוא מפורסים לאי' כנ"ל לכאו' גם הקשיתי בהא דפריך ביבמות אהא דהרגתיו מהא דגזלן ד"ת פסול כו' דהא בעגונה ל"ב תורת עדות רק אמיתיות הדבר וא"כ למה לא מהני באומר הרגתיו ממ"נ אי אומר שקר ומעולם לא הרגו במאי נפסל לעדות הא עד עתה כשר הי' ומאי ענין לגזלן ד"ת שהוא גזלן בלא"ה א"נ משא"כ הכא דלא הוי גזלן ועיקר פסולו מחמת שעבר על רציחה שהרג לזה ולכאורה י"ל דחיישינן שאמר בדדמי כמ"ש הפנ"י בטעמ' דע"א א"נ ונהי דהכא האמינו לע"א מ"מ בגזלן חיישינן שמא הרגו והניחו מפרפר ועדיין חי הוא ומ"מ הוא גזלן ופסול לעדות.

אמנם הנכון בכ"ז הוא עפי"מ שחקר בשו"ת מאיר מרדכי סי' צ"ז ד"ה וכאשר כו' בטעמ' דמלת' דפסול עדות ד"ת א"נ באשה שמת בעלה הא מומר לדבר אחד אינו מומר לכל התורה ודוקא לענין ממון גזיה"כ אל תשת רשע עד משא"כ בעגונה דא"צ תורת עד ולמה נחשב למשקר ובוודאי לא חיישינן ששכרתו דאדרב' דייקא ומנסב' בשלום בל"ב וע"ש באריכות בזה ואנכי הסברתי הדברים ע"ד דאמרי' בקידושין ס"ו בהאי סמיא דא"ל שמואל אי מהימן לך דלאו גזלנא כו' הא דלא שאלו סתם אי גזלנא הוא הוא משום דעיקר הטעם מכח שתיק' כהודאה אבל במקום שי"ל ששתק משום שלא חש להשיבו אין השתיקה פועל כלום ולכן א"ל אי בעיניך מהימן דלאו גזלנא הי' לך להשיב ולהכחיש דבריו הוי שתיקה כהודאה אבל אי בעיניך נחשב כגזלן אמרי' דהשתיק' הי' כי לא נחשבו דבריו בעיניך כלל ול"מ השתיק' והנה בעגונה דסמכו חז"ל על דייקא דאשה י"ל דבעי' דוקא שהדיוק' יהי' מתחלת העדאת העדות ול"מ הדיוק' משעת שהותר' בב"ד כנ"ל פשוט ולכן דוקא אם העד אינו מפורסים לפסול דאוריית' דאז חוששת לדבריו ודייקא משא"כ בפסול דאו' מפורסי' אין דבריו עושין רושם כלל בלבה שתידוק עי"ז ובמקום דלא דייקא שם עד לא מהימן.

והנה לפי סברא זו היינו דוקא אם העד המעיד פסול דאו' הוא וכ"כ באומר בפיו ששמע מן הפסול בכה"ג לא דייקא כי אינה חוששת לדברי הפסול כלל אבל אם העד המעיד לפנינו כשר הי' ומעיד בסתם ולא נודע ששמע מפסול וודאי האשה דייקא ובכה"ג דשייך סברא דדייק' מהני וזהו כוונת הח"צ הנ"ל והב"י דמאחר שאין בדברי העד שמעיד לפנינו שום ריעותא א"צ לדרוש ולחקור כלל ולפי"ז א"ש ע"נ דברי הרמ"א דס"ל דגם לכתחלה אין לשאלו אם שמע מפסול והיינו משום דהשתא שלא נודע ששמע מפסול מהני בכ"ע אף אם יהי' האמת ששמע מפסול ואם נשאל את העד יהי' גריעות' עי"ז דאז תהי' אסורה מדינא דליכ' דייק' ולמה נעשה כזאת לגרוע ההיתר של העגונה בחנם כנ"ל נכון וגם

דהא יותר יש להקל בעד מפי עד למ"ש הנוב"י דע"א נאמן מדינ' דמלתא דעל"ג כו' אבל בעד מפי עד ע"כ הא דנאמן היינו משום תחז"ל וכפירש"י בשבת דאפקעינהו לקידושין ולכן הקילו הפוסקים שכל שלא נודע בבירור ששמע מן הפסול עדות ל"ח כלל וזהו ג"כ דעת הרמב"ם דעד מפי עד א"צ לשאלו כלל רק בע"א המעיד והמ"מ כ' הטעם דאין דנין א"א משאפשר אך מה דא"צ לשאלו כלל היינו מטעם הנ"ל דעדיף יותר בעד מפי עד כל שאין ריעותא לפנינו ובלא"ה מה שחששתי לומר דבאמת ששמע שנהרג יש לחוש יותר לפסולים משום דבשעת הריגת אדם לא שכיח כשר כו' ומלשון הפוסקים לא משמע האי חילוק' וי"ל מצד הסברא דמסתמ' חותן האנשים הנוגעים במעש' רע ההוא אין דרכן לגלות אם לא במסל"ת י"ל שנזרק דבר מפיהם שלא במתכוין זה יוכל להיות אבל ע"י שאלה שישאלו אותם וודאי לא ישיבו אם לא כשרוצין לעשות תשובה ובוודאי לא נשמע הדבר רק מפי איש ששמע מהם במסל"ת או מי שראהו מת כהאי דאות ב' בנ"ד או ממי שאינו נוגע בדבר כלל והי' באותו מעמד ועליו וודאי אין חשש פסול כמו בעלמא כנ"ל.

ובהיותי עוסק בענין זה בא לביתי הרב הגאון מוה' שמואל שמעלקא נ"י הרב דק"ק חוסט והצעתי לפניו ככל הדברים הנ"ל והוטב בעיניו ואמר לי עוד דבמה שהקילו כ"כ שא"צ לשאול את העד אם שמע מפי כשר לכתחלה דשפיר י"ל בטעם משום ס"ס והא דא"צ לברורי במקום דאפשר י"ל עפימ"ש הנוב"י בכ"מ דהא דאמרי' כל היכא דאפשר לברורי כו' היינו דוקא כשאפשר לברר ב' הצדדים אבל כאן אפי' יתברר ששמע מפי פסול בלי מסל"ת ג"כ לא נדע בהחלט ששקר הוא דמ"מ יוכל להיות שאומר אמת שנהרג או מת בעל האשה והוא ג"כ נכון ומכל הטעמים הנ"ל יש לנו להקל גם בנ"ד דמאחר שהעדים שלפנינו כשרים הם תו ל"ח שמא שמעו מפסול לעדות בלי מסל"ת ובפרט למ"ש לעיל דמחמת הקול אתרע חזקת א"א דיש להקל בס"ס לכ"ע.

גם מה שפקפקתי באות ה' על מה שאמר דוד האשה שאמר לו ר' חנה ששמע דלמא הי' השמועה רק מהקול היוצא שנהרג כמ"ש הב"ש סקל"א גם הב"ש לא החליט הדברי' שם ובאמת המעיין בגוף תשובת הב"י סי' ב' נראה דאין לחלק בכך גם בלא"ה באמת אין חשש זה שייך בנ"ד מאחר שעיקר הגב"ע הי' לזה אחרי שאמרתי להאנשים דשם שצריך לעשות גב"ע בבירור דקול לא מהני ובוודאי ע"ז הי' עדות שנתברר לו כן רק שקיצר בלשון שאין רוצים לגלות בביאור ממי נמשך הדבר וגם ענין החשש הנ"ל שייך דוק' במי שבא ממקום אחר ואמר שמעתי במקום פלוני שמת פ' יש לחוש ששמע רק קול הברה היוצ' אבל מאחר שבאותו מקום העיד העד ושם הקול היוצ' וודאי לא יאמר מה ששמע

הקול דזה נשמע לכל ומה חידש לו ובוודאי הכונה ששמע מפי איש בבירור גם לשון אם ערשטען משמע קודם שיצא הקול הוגד לו כנ"ל ובכה"ג אין שום חשש כמ"ש בפוסקים.

סימן מט

שייך לשאלה דסי' מ"ז

א הנה ברמ"א בס' י"ז סעי' כ"א דבמקום שיש לחוש לערמה אז צריך דרישה וחקירה ובד"מ הביא זה בשם מהרי"ו שביאר שם ענין הדרישה וחקירה ואין הס' בידי וצריך לבאר אם כוונת הרמ"א דוקא לכתחלה אבל בדעבד כשלא חקרו העדים והלכו להם אי מהני ולכאו' תליא זה בפלוגתא שבין הריב"ש לשאר פוסקים שהביא הרמ"א בח"מ סי' ט"ו ופוסק כהריב"ש דאפי' בדין מרומה א"צ דוח"ק ממש כדיני נפשות ובכה"ג בחו"מ סי' ל' השייך לב"י אות ט' כ' דהרבה פו' דלשיטת הריב"ש מהני בדעבד בלי דרישה וחקירה ע"ש.

ובכתבי תה"ד ססי' רכ"ד כ' בזה"ל אך בתנאי זה אם ידוע למה שהועד העדות בלי רמי' כי איננו מכיר את העד אם הוא מן הריקים כו' כי יש לתמו' קצת על אשר כתבת שישבה עגונה י"ב שנים כו' אם נראה למר שיש עיקול ונכל ועוקבא בהודעת עדות זאת כגון אם שחדוהו להעיד וכה"ג אינו נמנה כו' ע"ש ובחכם צבי סי' קל"ד כ' בזה"ל תיוהא קחזינה איך נשתהה הענין ולא מצאה האשה עדות על הריגת בעלה זה י"ג שנים וסתם אשה דייקא כו' ומה נשתנה עגונה זו מהיות לה אורח כנשים שדרכן לחפוש כו' ואניח זה לחכמת שלמה ברוחב בינתו ידרוש ויחקור מן האשה בקרב מחנהו אם יש איזה ערמה בדבר עכ"ל ובשו"ת הב"ח סי' ע"ג ד"ה אכן כו' וד"ה לפע"ד כו' עמד בזה למה לא הוצרך המהרא"י לחקור רק אחר העד הנמצא פה ולא אחר העד הראשון כו' ע"ש ועדיין לא עלתה ארוכה דמאחר שחיישי' לצד רמאות א"כ צריך דרישה וחקירה ממש ומה הועיל לן שאין רמאות בעדות העד הב' שהיא רק עמ"ע וא"כ גם על העדות העד הראשון הי חשש רמאות מה"ט שהציע התה"ד הנ"ל והי' צריך דו"ח כדינו וזה לא הי' וע"כ הדברים מבוארים דס"ל דא"צ דו"ח בכה"ג רק לכתחלה ומאחר שעד הראשון כבר חלף הלך לו א"צ לדרוש ולחקור יותר רק מה דאפשר לפנינו וגם בזה לא הצריכו דו"ח ממש אמנם בטעמא דמלתא לכאו' הני גאונים ס"ל כשיטת הריב"ש ושי' הפו' הנ"ל ומה"ט הוא דהקילו בזה.

ב' ואמרי' במכות דף ה' ע"ב ההיא איתתא דאתי' סהדי' ואישתקרו כו' א"ל ר' יוחנן אם הוחזקה זו כל ישראל מי הוחזקו כו' והנה לכאו' צריך לבאר דהא התם וודאי הוי דין

מרומה רק באמת משמע מפירש"י התם להדיא שהי' שם דוח"ק מהעדים שהביאה כמו שפי' שם דמה"ט אישתקרו כו' אמנם בכתובות ל"ו ע"ב דאתי' בי תרי ואמרי לדידהו א"ל זייפו לי כו' אם הוא הוחזק כו' ואכ"ק לפום האי סברא הא מ"מ השטר פסול מחמת שלא הי' דוח"ק דאף דקיי"ל עדים החתומים כמי שנחקרו כו' היינו משום דבאמת ל"ב דוח"ק ממש בדיני ממונות ולכן הוי' כמו שנחקרו לענין דאין יכולין לחזור בהם אבל התם דהדין מרומה הי' צריך דוח"ק ממש ולכאו' הי' נראה לענ"ד דוודאי בזה שטר עדיף כדאמרי' בס"פ האומר דאפי' בגווני דחיישינן שמא תשכור עדים אמרי' מעשה לא עבדי והארכתי במ"א בזה וע' בר"ן בפ' שבועות העדות במתני' דהשביע הא פעמים כו' ולכך בשטר דעדיף כ"כ אפי' בדין מרומה א"צ דוח"ק וכמי שנחקרו ממש הוי אמנם ראיתי שהביא הסמ"ע סי' ט"ו סק"י בשם המהרי"ק דל"א כן ועיינתי בלשון המהרי"ק סי' ס"ז שגם הוא רצה לומר דבשטר א"צ דו"ח גם בדין מרומה וחזר בו מכח תשו' הרא"ש רק שתמה ע"ז מסוגיא דעדים שאמרו כו' דבכת"י יוצא ממ"א א"נ הא הוי דין מרומה וצריך דוח"ק ע"ש ובעניי לא הבנתי דברי קדשו דהא מאחר דאמרי' כיון שהגיד כו' א"כ אמירת הני עדים השתא לית בהו מששא כלל ואדרבא אמרי' דמעולם לא הי' דין מרומה כלל ועיקר דמ"ר היינו כשנראה כן לדיינים או מתוך העדאת העדים עצמן או מתביעות התובע או שהם רמאין או שגוף המעשה נראה לב"ד כמרומה משא"כ התם דאין א' מהני מילי רק מה שהעדים חוזרין ומגידין אח"כ ולא משגחינן בדבריהם כלל דוודאי שקורי משקרי השתא דכיון שהגיד כו' וע' בשו"ת מהר"ם אלשיך סי' מ"ה האריך הרחיב בדברי מהרי"ק הנ"ל ותחלה הקשה שם להיפוך ממסקנת הגמ' דכתובות דאימא הוא עצמו זיופי זייף כו' ע"ש ותמהני שלא הרגיש להקשות מהס"ד דשם דמוכח להיפך דא"צ דוח"ק וע"כ הי' נלענ"ד להכריח מסוגיית הגמ' הנ"ל כדעת הריב"ש ודעימי' דאפי' בדמ"ר א"צ דוח"ק ממש ולכן בכה"ג דמיירי התם בכתובות דהעדים אינם לפנינו כמשמעות הפוסקים שם ולפי השיטות הנ"ל דבדעבד יש להכשיר בכל ענין.

ג אמנם באמת נ"ל דאין ראי' מסוגיית הגמ' הנ"ל דבלא"ה הי' ק"ל טובא ע"ד התוס' שכתבו בסנהדרין לחלק הא דשם דרישה וחקירה ובשבועות אמרי' דצריך לסלק א"ע וע"כ תירצו דהתם מיירי בוודאי מרומה צריך לסלק א"ע אכ"ק בהאי דמכות דהאי איתתא וודאי רמאה היתה נקה שכתבתי שהי' שם דו"ח מ"מ קשה אדר' יוחנן התם למה לא סילק א"ע מהאי דינא לגמרי וכ"כ ק' על הפוסקי' המחלקים בין התובע רמאי לנתבע רמאי דהתם הוא היתה התובעת ומה נעמו לי בזה דברי רש"י דסנהדרין ושבועות שנראה מדבריו הענינים בקוצר דברים שפי' בסנהדרין דמיירי שהתובע רמאי

ובשבועות פי' דמיירי שנראה שהעדים רמאין ובוודאי הסברא נותן כך דדוקא בתובע רמאי יש לנו תועלת בהדו"ח של העדים אבל כשהעדים עצמן רמאים לא אהני לן דו"ח דרמאי ברמיותי' מזדהר ולפ"ז א"ש האי דמכות דלא הכירו שום רמאות בעדות העדים רק בהתובע בכה"ג א"צ לסלק א"ע רק לדון בדו"ח ובאמת עשו שם דו"ח אבל לשיטת תוס' הנ"ל קשה והנ"ל בזה דתוס' ס"ל דלא כפירש"י בסנהדרין רק דאם התובע עצמו רמאי אף שחושדין אותו בכל מה שאפשר לחשדו כהאי דמסיים בכתובות אימא זיופי זייף מ"מ בהעדאת העדים שלפנינו לא מספקינן כלל כדאמר התם אם הוא הוחזק כו' ולא מקרי דין מרומה לגבי העדאת העדים רק כשהעדים רמאין או שניכר רמאות בגוף העדות שהעידו הם ולפי"ז א"ש הא דמכות וכדאמר רבנן בטעמא אם הוא הוחזק כו' ולא חשדינן את העדים כלל וי"ל דאפי' דוח"ק א"צ העדים בכה"ג לשיטת התוס' הנ"ל דאין מקום לחשדם כלל וא"כ היטב האי דכתובות הנ"ל.

ד ובזה אמרתי פרפרת נאה בענין פלוגתת הרמב"ם וש"פ בענין ע"א בקטטה דהרמב"ם ס"ל דא"נ דחיישינן שמא שכרתו ותמהו עליו דבגמ' לא קאמר רק משום חשש דלא דייקא ועוד דהא הרמב"ם ס"ל דע"א נאמן משום מלתא דעבידי לגלוי' כו' ויותר מזה הקשו דאם היא הוחזק כ"ע מי הוחזקו והכ"מ הביא ל' הרא"מ באריכות שתי' ע"ז דאף דל"ח בסתמא מ"מ מאחר שהיא הוחזק' לשקרני' חיישינן שתמצא איש כזה שיחפצה לדברי' ברצי כסף והאומנם שגם הרמב"ן במלחמות כ"כ אלא דזה תימא יותר דהא בהדיא אמרי' במכות שם דריש לקיש רצה לומר כן דמאחר דהדר' אשיקרא תמצא אנשים כאלו ור"י ור"א חלקו עליו והכי קיי"ל מה"ט גופא דאם היא הוחזקה כו' והיינו ממש לשון הפוסקים החולקים על הרמב"ם הנ"ל וליישב דברי הרמב"ן והרא"מ הי' נ"ל פפימ"ש הרמב"ן שם לחלוק על הרי"ף דבב' עדים ל"ח לבדדמי דהתורה האמינתם כו' וכוונתו מבואר דאף דמצד הסברא אין לחלק בין א' לב' בזה מ"מ אין לנו לחוש בב' עדים שהתורה האמינתם כו' והיינו ממש סברת ר' יוחנן דהתורה האמינה ב' עדים ואין לנו לחוש כלל כל זמן שלא הוחזקו לפסולים אנו מצוין ועומדים להאמינם והיינו דוקא בב' עדים דנאמנים מכח גזירות הכתוב אבל ע"א בעגונה דמצד הסברא האמינוהו חז"ל שפיר יש לחוש לשמא תשכור (וכמ"ש במ"א דהיינו טעמא דחיישינן באומר אמרו לשמא תשכור כו' מאחר שאין כאן עדות מגזירות הכתוב דהא הוי עד מסי עד וע' בט"ז שכ' טעמו של הרמב"ם משוה שאינו מעיד על גמר הדבר דאשה דייקא ומנסבא ואינו מובן כלל דהא העד יודע כי שכיר הוא ושקר אמר ע"י פיתוי האשה ואיך יסמוך שתידוק נמי אחרי שהיא עושה כן לשכור עד שקר) ואפשר לתלות זה בפלוגתא דר"ח ור"ש אי חיישינן

למשקרת יש לחוש ג"כ לשמא תשכור ובזה י"ל הא דלא נזכר בגמ' בצדדי האיבעי' דע"א בקטטה החשש דשמא שכרתו גם אי טעמא משום מילתא דעביד' לגלוי' בו' היינו משום דבעי למימר האיבעי' אליבא דכ"ע ולר' שימי דלא חש למשקרת וודאי לא חש לשמא שכרתו להעיד שקר אבל הרמב"ם שפיר קאמר דמאחר דס"ל כר"ח שפיר חיישי' כן בע"א כנ"ל בפשוט דברי הרמב"ן והרא"מ הנ"ל.

ה אמנם יותר י"ל דהא כבר כתבתי לעיל דסוגי' דמכות מיירי בחקירה ודרישה והיינו לפי שיטת רש"י הנ"ל דכשהתובע רמאי צריך דוח"ק ולפ"ז ממילא א"ש דהנה הגם דבע"א נמי בעי' דו"ח בכ"מ שהאמינתו תורה כדמשמע מלשון הפו' מ"מ בדין מרומה אין לנו תועלת בזה דבהא דהצריכו דו"ח להוציא מחשש רמאות הוא מב' טעמי' א' שע"ז יוכלו להזימם אח"כ ולכן יראין העדים לשקר כפירש"י בב"ק ע"ה ע"ב ד"ה היכא כו' ב' שעי"ז יתברר ג"כ האמת אם לא יכחישו העדים עצמן זה את זה ברוב החקירות והדרישות שחוקרין כל עד בפני עצמו וע' ביש"ש סוף יבמות ולכך סמכינן בדמ"ר להאמין העדים ע"י דו"ח דוודאי אומרים אמת משא"כ בע"א לא הועיל לן הדו"ח להוציא מחשש דין מרומה דהזמה ל"ש בפ"א וגם אין מי להכחישו ויש בידו להשיב על כל השאלות כאשר יסכים בלבבו ורמאי ברמיותי' מזדהר ומאחר שאין לנו תועלת הנ"ל בהדו"ח אין לנו לסמוך בע"א בדמ"ר על הדו"ח להוציא מחשש רמאות ושפיר כ' הרא"מ והרמב"ן הנ"ל בע"א בקטטה שאמר' גרשתני ורצתה לאסור א"ע על בעלה בשקר וודאי הוי דין מרומה ויש לנו לחוש שמא שכרה העד דהי' צריך דו"ח והיינו אם הי' ב' עדים משא"כ בע"א א"נ כלל מה"ט ומ"מ א"ש הסוגי' דלא קאמר בצדדי האיבעי' ה"ט אי אמרי' משום מדעל"ג היינו משום דממ"נ לא הומ"ל ה"ט דהא קאי התם אפלוגתא דר' חנינא ור' שימי ולר"ש וודאי לא הוי דין מרומה דהא אינו חושש למשקרת כלל ואליבא דר' חנינא לטעמי' נמי לא הומ"ל כן דהא ר"ח פליג עם ר"ש בסנהדרין וס"ל דגם דמ"ר א"צ דו"ח הגם שהב"י חו"מ רסי' ל' כ' דל"פ אהדדי היינו דרבא ור"פ לא פליגי אדר"ח רק מוסיפין ע"ד אבל ר"ח מסתמא פליג אדרבא ור"פ כעין שכ' מהרש"א כאן לס"ד דתוס' אבל לדידן דקי"ל בסנהדרין כר"פ דדין מרומה צריך דו"ח דוקא וכאן קיי"ל כר"ח דמשקרת והוי דמ"ר וודאי יש לנו לחוש בכ"ע שמא שכיר הוא והחקירה ודרישה לא הועיל לן כלל אך כ"ז לפירש"י דגם בתובע רמאי צריך דו"ח וזה ג"כ דפת הרמב"ם כאן והחולקים עליו י"ל דס"ל כשיטת התוס' כמו שהסברתי לעיל בתובע רמאי אין אנו חוששין לעדות העד כלל שישקר וכפשט הגמ' דמכות ולכך לדידהו גם בע"א בקטטה ל"ח שמא שכיר היא כנ"ל נכון.

ו אלא דלכאו' הי' אפשר לומר דגם הפו' החולקים על הריב"ש וס"ל דבד"מ צריך דו"ח ממש מודי לענין עיגונא וטעמא רבה איכא לחלק ביניהם דקילי טובא עדות עגונה דבד"מ הא דל"ב דו"ח הוא רק משום נ"ד אבל בעגונה כ' הרמב"ם ספי"ג מגירושין והראב"ד שם דהיינו משום מלתא דעל"ג כו' או דייקא מחמת הני טעמא גופיי' הרבה הקילו חז"ל בעדות עגונה יותר מבממון וע' בשו"ת הב"ח סי' צ"ד ד"ה מי' כו' וז"ל וטעמא דמלתא דאמס"י דאפי' כד"מ אם הכחישו כו' משום דדבר תורה א' ד"מ כו' כדי עלא מנעול דלת כו' הלכך אש הכחישו כו' אבל לגבי עדות אשה כיון דהקילו חכמים כו' הקילו נמי בהא כו' וכ"ז מתקנ"ח שהקילו כו' ע"ש וכבר כתבתי במ"א הא דהוצרכו הרמב"ם והראב"ד להני טעמא דל"ב דו"ח אף דבשלהי יבמות אמר משום הכתובה היינו משום דקשיא להו עדיין אי' א"א שבה היכן הלך דהא גם בד"מ הוא רק מתקנ"ח משום נ"ד ובשלמא בממון יוכלו לתקן משא"כ באי' א"א וע"כ מהני טעמא לסי"ז קילי טובא עניני עגונה מדיני ממונות ממילא נוכל לומר כ"כ לענין דין מרומה שוב ראיתי בנוב"י סי' ע"ב העמיק הרחיב בענין זה וכ' שם על קו' הנ"ל דאיך הקילו חז"ל משום הכתובה דבלא"ה מ התורה מחמת צד האי' א"צ דו"ח ע"ש ועדיין לא הונח לי שיטת הגמ' דסוף יבמות דבעי למיהב טעמא לר"ע דל"ב דו"ח בעדי נשים וקאמר משום דאיכא כתובה כו' דהא אין זה הטעם כעיקר לאי' א"א כלל ואי בא לסתור טעמא דר"ט דלא נדמיי' לד"נ לא הועיל לן בזה וא"כ לאיזה ענין אמרי' כלל הך טעמא דכד"מ דמיא ואפשר לומר משום דהך פלוגתא אי בודקין כו' אינו לענין זה לבד אי מחויב לבדוק רק גם אי רשאי לעשות כן דוודאי בדיני ממונות קיי"ל דאסור לחקור כו' והיינו מה"ט דאמר בגמ' כדי שלא תנעול דלת כו' וא"כ אי לא הוי מהמינן עדי נשים לד"מ ס"ד דאף דא"צ דו"ח משום דהוי מדעל"ג כוי ודייקא ודי לנו עדות בלא דו"ח מ"מ מאי איכפת אם ירצה הדיין לחקור ולדרוש ובאמת ר"ת אמר אח בודקין כו' והיינו ג"כ דאין רשאי לבדוק ולענין זה הוצרך לדמותו לד"מ דמשום נ"ד אסור לחקור כ"כ בעדי נשים דמשום הכתובה הוי נמי כד"מ ושייך קצת נ"ד משום חינא אסור לחקור ונ"ל דמכאן הוציא הרמב"ם שהביא הרמ"א הך מלתא דבענונה אסור לחקור כו' והיינו מסוגיית הגמ' הנ"ל דלענין זה הוצרך לדמותו לד"מ כנ"ל ולכאו' י"ל דאפי' לר"ט דבעי דוח"ק היינו רק במה דאפשר לכתחלה ולא לעכב דאל"כ קשה הא בהאי עובדא דיישר כחך אר"י לא הי' חקירות וא"ל שקיצר במעשה דא"כ מ"פ הגמ' כלל הברייתות אהדדי דלמא קיצר בראשונה וע"כ דבאמת לא ידע בחקירות כדמשמע הלשון לימים חלה ומת משמע שלא ידע בפרוטרוט איזה יום ואיזה שעה ואעפי"כ מהני בדעבד דאף דאמרי' כד"נ דמיא מ"מ השתא באמת לאו דיני נפשות הוא והנה לפי"ז

ממילא מאחר שעיקר הדמיון לד"מ הוא רק להקל וכמ"ש הב"ח הנ"ל די"ל דמדופי טובי עדות עגונה מדיני ממונות מהני טעמי דעבנ"ג ודייקא יש שפיר דגם בזה עדופי דגם בדין מרומה א"ל דו"ח ממש לכ"ע ולפי"ז יפה עשו התה"ד והב"ח והח"צ שלא החמירו בדוח"ק כ"כ אף שנראה כדין מרומה ולא הוצרכו רק דרישה קצת במאי דאפשר אלא דמפני שאנו מדמין לא נעשה מעשה להקל ואיפכא י"ל דאפי' הריב"ש דס"ל דל"ב דו"ח ממש בד"מ היינו המם בעדי קידושין שלא לבטל עדותן מחמת זה אבל מ"מ י"ל דמודה באי' א"א שיש להחמיר שלא תנשא לכתחלה וכמו שהסברתי דעת הרמב"ם לענין ע"א בקטטה ואף הרמ"א שפוסק כהריב"ש בח"מ סי' ט"ו לענין דיני ממונות אין ללמוד מזה היתר בעדות אשה להתירה לעלמא ולכך כתב הדברים כאן בסי' י"ז וכ' דבעי' דו"ח ממש דהא מצינו שהרבה החמירו חז"ל באי' א"א יותר מבממון כמ"ש תוס' ב"מ כ' ע"כ ובבכורות לענין תחלת העדות וע' ברד"ך בית י"ז חדר י"א דוודאי אי' איא חמור טסי ואף דהקילו חז"ל משום עגונה היינו במקום דליכא חשש רמאות דוקא וכמ"ש הנמ"י סוף יבמות ובפרט בכה"ג ליש דייקא מאחר שיש חשש רמאות ולהרבה מחברים גם לטעמא דמלתא דפל"ג כו' צריך לסברא דדייקא כו' וא"כ אדרבא יש להחמיר בזה יותר כסי תומר האי' וי"ל דלכ"ע לא תנשא לכתחלה אלא דלפ"ז ממילא צריך להבין ההוא דתה"ד והב"ח הנ"ל למה לא החמירו בענין הדו"ח מאחר שנראה להם חשש רמאות.

ז **אמנם** מלשון הפוסקים הנ"ל משמע דלא חשבו נדון כזה בכלל דין מרומה כהאי דסנהדרין ושבועות והיינו משום דהתם ניכר הרמאות מתוך דברי התובע או העדים או כשיודפין בהן שהן רמאין והב"י כ' בשם הפו' דגם בהכחשת האשה חשוב כמרומה וצריך דו"ח וצ"ל אף דבכל דיני ממונות יש הכחשה בע"ד ז"ה דכ"כ יש סיוע מבע"ד חבירו משא"כ בכה"ג] חבל בהני עובדי לא הי' כה"ג רק מתוך סברא חיצונה שהי' הדבר לפלא בעיניהם איך אתרמי כזאת ולכן חשש שמא יש איזה רמאות וע"כ אמרו לחקור על הדבר הזה בעצמו אם אין האשה או העד רמאין ומריקום ופוחזים דמכח חשש סברות ואומדנות שהי' להם היו חוששין לזה ואפשר דבדיני ממונות ל"ח כלל בכה"ג ואינו בכלל דין מרומה רק מחמת חומר אי' א"א חששו גם בכה"ג לחקור במאי דאפשר ולראות אם יש בו רמאות דאם הי' נראה לדין מרומה ממש היו מסלקין א"ע לגמרי כדמשמע מתוך דברי התה"ד הנ"ל והגם שהבאתי דברי תוס' בסנהדרין דגם ספק דין מרומה צריך דו"ח היינו דוקא כשהספק נולד לנו מתוך עדות העדים עצמן משא"כ בכה"ג שאין שום חשש רמאות מחמת עדות העד בעצמו רק מסברא חיצונה אינו בכלל דין מרומה כנלענ"ד דיעות הפוסקים בזה.

ומעתה נבוא לנ"ד לענ"ד פשוט דמהני אומדנות המבוארים בהשאלה וודאי לא עדיפי מהאי דתה"ד והח"צ הנ"ל והי' נראה ג"כ לעשות כמעשיהם דהיינו לחקור אותן הב"ד שהיו הגובי העדות הנ"ל והאיש שהי' בקיץ העבר בק"ק גרו"ד לחפש אחר עדים ולהחמיר עליהם בתורת שבועה וחרם להודע בזה אם לא היו העדים שכירים או סתוים או מדומים וכה"ג למען נצא מחשש דין מרומה ואין מקום להחמיר בנ"ד מחמת שהיתה מהדרת אחר גט וגם שהי' מטורף ולמחשבי' כקטטה כב"ב ואף שהיו כאן ב' עדים הלא כתבתי דבקטטה בל"ב חשוב כדין מרומה וגם מאחר שלא העידו העדים לפני ב"ד קבוע הבקיאין היטב בכל העדות נהי דבעדות אשה לא איכפת לן דהא אפי' עד מפי עד ומפי כתבם כשר מ"מ היינו דוקא במקום דהאמינו ע"א אבל בקטטה בינו לבינה דע"א א"נ א"כ גם זה לא מהני אמנם באמת ז"א וכמבואר בספרי השו"ת דמחמת שמהדרת אחר גט לא חשוב כקטטה בל"ב וע' בנוב"י ונטע שעשועים סי' ס"ו דלמשקרות וודאי אין לחוש דמעולם לא נתפסו בשקר ומה"ט דמהדרת אחר גט אין לנו לומר שרוצה לאסור א"ע עליו וא"ל דמחמת שהי' מטורף יהי' איזה חשש ומחשבי' כקטטה דאין לנו להוסיף מדעתם כה"ג סיומא דמלת' אם יסכימו עמי הי' הדבר נכון לפני לעשות כן בנ"ד לחקור ולדרוש אותן הב"ד שקיבלו העדות הנ"ל ובפרט שה"ה מהו' מיכל הנ"ל הוא מוחזק ליר"ש מאוד וגם את האיש שהי' בגוו"ד לחפש אחר עדות ולהוציא מדבריהם איך נהי' הדבר הזה.

ומעתה אבא להשתעשע מעט בדברי הרבנים דק"ק גרוו"ד מ"ש הרב המאה"ג מהרי"א ני' דמדקאמר ודלמ' צרה היא ולא קאמר א' מה' נשים משמע דאינך ד' נשים נאמנים במסל"ת מטעמא דאמר ביבמות קי"ז דצערה דגופ' מסק' אדעת' טפי וסבר' זו נשארת למסקנא למ"ש הב"י דהרי"ף והרמב"ם פסקו להקל בחמותה הבאה לאח"ז עכ"ד הנה האומנם דבהג"ה למשנה למלך כ"כ בסוף דבריו מה"ט דלא קאמר שאר נשים די"ל דנאמנים במסל"ת יע"ש אבל הח"צ סי' צ"ה ד"ה ועוד כו' ובדרישת ארי סי"כ כתבו דאין ראי' מזה די"ל דהוצרך לומר צרה דוקא כפירש"י שם שמא נשא אשה במ"א ואנחנו לא ידענו אבל שאר הנשים הומ"ל בידוע שאין לה חמות כו' והוא נכון ולפע"ד דסברא דצער' דגופי' כו' אף דרש"י פי' כן בדף קי"ז צ"ל הא לקמן קי"ח אמרי' דר"ט ור"ע אשמעינן שלא לחלק כן וצ"ל דהיינו דייקא בשעת מעשה לא מחלקינן בזה יהי' השנאה ממה שיהי' אין להם שום נאמנות אבל כאן בדף קי"ז דהשנאה על העתיד לבא בזה הוא דמחלקינן דצערה דגופ' מסקא אדעתא קודם לכן.

אך מ"ש עוד הרב הנ"ל דס' גזלן כשר כאן ולכן מאחר שכבר הלכו אותן העדים ואין ידוע אם כשרים היו מהימני והביא ראי' מעבדים וודאי האמת ולא הוי צ"ל דבנ"ד חשיב ס'

גזלן כלל וכמ"ש הרמ"א סעי' ה' והאריך בזה בשו"ת הב"ח סי' מ"ג ויעויי' בנוב"י ססי' מ"ז דאין לנו לחוש כלל שמא היו העדים פסולים אף שאינם ניכרים ולענין עבדים כ"כ ג"כ הח"מ סק"ט שכ' ואפשר כו' גרע מעבד אף שהוא ג"כ בחזקת כו' כלומר דעבד אינו רק בחזקת בעל עבירה ולא וודאי ע' באבני מלואים סי' מ"ב ס"ק י' דס"ל דחיישינן לעדים שאינם ניכרים שמא פסולי' הם וכ"כ בבית מאיר שם ובמרא' הפנים ולמ"ש גם כוונת הח"מ לזה אך מ"ש מעכ"ת כו' באמצע דבריו דס' גזלן אין פסולו מבורר מדאו' משמע דעכ"פ פסול הוא מדאו' לא ידעתי אנה מצא כן דאדרבא מדאו' לא נפסל שום אדם מספק ומה שרצה מעכ"ת לדמות למ"ש הט"ז דאין חכמים עושין נגד המבואר בהדיא בקרא להיפוך הנה אם הי' כן הי' אפשר לפרש הספרי דלא יקום ע"א באיש אבל קם הוא באשה אף דוודאי השו' הכתוב אשה לאיש בכל התורה מ"מ א"ש דהא וודאי דמדרבנן היא דכאן ע"א כמבואר בש"ס רק דלא תימא הא מבורר בקרא לא יקום כו' ואיך עשו חז"ל נגד המפורש בכתוב דלא מצינו כן ע"ז קאמר דאינו מבורר בקרא דהא נאמר רק באיש וי"ל דבאשה קם ואף דצד השו' הכתוב אשה לאיש כו' אין לחלק מ"מ עכ"פ אין זה מפורש בקרא ויוכלו לתקן וגם הי' נכון בזה לפרש דברי הרמב"ם ספי"ג דגירושין וה"ק מאחר שי"ל שלא הקפידה התורה כו' בכה"ג דלא חשוב מפורש בקרא יוכלו חכמים לתקן משום עגונה.

ומ"ש הרב הדיין החו"ב מוה' מרדכי ני' ליישב דברי הטור דסי' קכ"ז דבגט בלא זמן השתא הורגין אותה דהיינו מאחר שיש חשש רמאות צריך דוח"ק כדברים האלה ממש מצאתי בס' חי' טיב גיטין בגיטין י"ז בד"ה גזיי' לזמן כו' ע"ש באורך הנה אי איתא דגט בלי זמן נמי חשוב כדין מרומה ממילא אינו כשר גם בדעבד רק כשבאו ע"מ לפנינו ודרשו וחקרו אותן לא הוי שתק הטור מזה דנ"מ רבתא בזה והו"ל לפרש להדיא עד שיבאו ע"מ ונדרוש ונחקור אותם הגם שי"ל לדברינו לעיל דהטור ס"ל כתוס' דאותן העדים שאין בהם חשד אפי' דו"ח א"צ א"כ י"ל דהטור מיירי בע"מ שאינן ע"ח ואין חשש רמאות בהו ואפי' דו"ח א"צ רק שזה דוח"ק וכל כי האי לא הוי סתם הטור והנה גם בקצוה"ח רסי' ל' כ' כמ"ש מעכ"ת לענין הא דבגזיי' לזמן לפרש לשון רש"י דיבמות דקטלינן לה והיינו משום חסרון דו"ח אמנם בעיני הדברים קשים להולמן וכי העדאת עדים לפני הב"ד גורמין עיקר הגירושין דאף דעמ"כ או עח"כ העיקר הכורת הוא ראיית העדים וא"כ אף דשפיר כ' הנמ"י דצריך לומר אפקעינהו כו' משום דבלא דוח"ק אין הב"ד מאמינים את העדים כלל דחיישי' דמשקרי דהתורה לא נתנה להם נאמנות בא"א ולכן צריך הסבר' דאפקעינהו לענין כשבאין לפני הב"ד שמאמינ' אותם משום דאפי'

שקר אומרים אפקעינהו כו' משא"כ לענין למקטלה מחמת זה שלא הי' דו"ח בעדים ז"א דהא מ"מ מידי ספיקא לא נפקא דלמא קושטא קאמרי דנתגרשה בפניהם אמנם באמת הדברים נכונים דהא רש"י סיים ביבמות דמוקמינן לה אחז' א"א והיינו דהא בלא"ה הקשו תוס' בגיטין נוקי בחז' א"א ותי' דהרי גרושה לפנינו והיינו דוקא אם עתה היא וודאי גרושה אבל אם גם עתה אנו מספקינן שמא לא נתגרשה ל"ש ח' גרושה לפניך וקטלינן לה מכח ח' א"א אלא דלפי סברי זו בלא"ה א"ש דברי הטור ע"נ כמו שהארכתי בסוגי' דג' גיטין פסולין כמבואר בסמוך.

ומה שתמה על הנמ"י הנ"ל דכ' מטעם אפקעינהו כו' דא"כ מאי קאמר בגמ' אהני לשבוע דקמי' כו' דמאחר דלא הי' התם כל הז' חקירות דהא לא כ' בו רק שבוע כו' ומדאו' ל"מ רק משום אפקעינהו כו' א"כ גם אם זינתה בשבוע דקמי' א"א להורגה דלא היתה א"א כלל לא ידעתי למה הקשה דעדיפ' מיני' דהא אמר התם יומא גופי' מי ידעי' או מפניא כו' ואכ"ק מה הועילו חכמים בתקנתן שתקנו זמן דהא חסר בהחקירות איזו שעה וא"כ אם זינתה וגירשה אח"כ בסתמא בגט שיש בו זמן ג"כ א"א להורגה דבכל ענין צריך אפקעינהו ויעיי' כבית מאיר רס"י קכ"ז ובקצוה"ח סי' ל' סק"ב ומה שביאר עוד במשובב נתיבות וגם מ"ש הנמ"י שם דגם גבי שטר קידושין הטעם משום אפקעינהו כו' אינו מובן כלל.

ובמתני' דג' גיטין פסולין פירש"י ואע"ג דליכא ע"מ כשר כו' ומי' רבנן פסלינהו כו' המשך לשון רש"י נ"ל לפרש עפ"י הדקדוק למה לא פירש"י כטעמ' דתוס' דרבנן פסלינהו משום דהוי כאין בו זמן ועל התוס' הקשו ממ"נ אי נאמן בכת"י למפרע לא הועילו בתקנתן ואי א"נ למה פסלוהו הא א"י לחפות ובסוגיית הגמ' לעיל י"ח בהא דאהני דלכתחלה לא תנשא פירש"י ולא כתבו סופרי ועדי והטור כ' השתא דתקנו זמן כשיבא לחסות אינו יכול עד שיבאו ע"מ לפנינו ותמהו כולם פ"ד הא מדאורייתא הגט כשר ויכול לחפות דא"א להרגה מס' ונ"ל דפלוגת' יש בין רש"י ותוס' דרש"י ס"ל כאן דלר"מ א"צ כלל ע"מ ותוס' כתבו בכמה מקומות וכן הרא"ש דגם לר"מ בעי' ע"מ דאין דבשב"ע פמ"ג והנה צריך לבאר לשיטת התוס' דבלי ע"מ אינו גט כלל א"כ איך מצי לחפות כלל ממ"נ אם יהי' ע"מ נשאלה את פיהם מתי נתגרשה ואי ליכא ע"מ בלא"ה אינו גט כלל רק ז"א דבאמת לא תביא האשה הע"מ לפנינו רק תאמר שהלכו להם למדה"י אבל בשעת הגירושין הי' ע"ע ואף דא"צ להאמין לה מ"מ מחמת ספק א"א להורגה ועוד הא שיטת התוס' בדאיכ' ע"ח אמרינן מטעם חזקה דוודאי היו ע"מ מאחר שראינו לפנינו שהגט נעשה בהכשר ל"ח על פסול חיצוני כלל אמנם הא וודאי סברה פשוטה דמה דאמרינן

חזקה שנעשה בהכשר שהי' ע"מ זה לא שייך רק אם באמת אין בגט פסול מתוכו אבל אם בעצם הגט יש איזה פסול אף שהוא רק פסול מדרבנן מ"מ עכ"פ ליכא חזקה שנעשה בהכשר ולכאו' לפי"ז מיושבין בפשיטות דברי הטור דבגט שאין בו זמן לא מצי לחפות השתא עד שיבואו ע"מ לפנינו היינו משום דמאחר דחז"ל פסלו גט שאין בו זמן ליכא חזקה שנעשה בהכשר וא"כ יש לנו לחוש שמא לא נתמסר בפני ע"מ וע"כ צריכה להביא ע"מ לפנינו וממילא ליכא חשש חיפו דהע"מ יעידו מהני עת נתגרשה אמנם לכאו' עדיין אינו נכון בזה דאף שהחכמים פסלו וליכא חזקה שנעשה בהכשר מ"מ ספיקא עדיין הוי וא"א להורגה מחמת ספק אמנם הדברים נכונים מאוד דהא תוס' הקשו שם איך חיישי' שיחפה על ב"א ותי' דהרי גרושה לפניך והנה הדבר פשוט דל"ש לומר הנ"ל רק אם השתא וודאי גרושה היא בלי שום ספק רק שמספקינן אלמפרע אהני חזקה דהשת' דלא נוקי אח' דמעיקרא בכה"ג אבל אם גם השתא אינו מבורר שהוא גרושה וודאי אנו צריכין לאוקמי אח' דמעיקר' בכל ענין ובפרט לענין הספק מתי נתגרשה וממיל' א"ש ע"נ דברי הטור דוודאי קודם שתיקנו חז"ל זמן לא הי' שום פסול בגט שאין בו זמן באופן דהשתא וודאי גרושה היא דח' שנעשה בהכשר אף בדליכא ע"מ סמכינן דוודאי הי' ע"מ א"א לאוקמי אח' א"א משא"כ השתא אחר שתקנו חז"ל ופסלו גט שאין בו זמן ממילא כשתרצה להנצל א"ע בגט שאין בו זמן שהוא פסול יאמרו לה הב"ד דלמא לא הי' ע"מ ואינו גט כלל דהא ליכא חזקה שנעשה בהכשר דהא פסולו מתוכו ומאחר שיש ספק גם השתא אם היא מגורשת ליכא ח' גרושה לפניך וממילא כשזינתה מוקמינן לה אח' א"א ושפיר כ' הטור דהורגין אותה עד שתביא ע"מ כנ"ל נכון וברור.

אמנם כ"ז לשיטת הפוסקים דגם לר"מ בעינן ע"מ ועוד דהטור כ' זה לפי האמת דקיי"ל ע"מ כרתי שפיר כ' דהשתא הורגין אותו מה"ט אבל לשיטת רש"י דלר"מ לא בעינן ע"מ כלל כמו שפי' כאן עדיין קשיא לי' המתני' דמאי משני אהני דלכתחל' לא תנשא דמאחר דל"ב כלל ע"מ א"כ וודאי השתא מגורשת היא בכ"ע וא"א לאוקמי אח' א"א ועדיין מצי לחפות ע"כ פירש"י דלא כתבו לי' סופרי דדייני וא"ש:

והנה כ"כ לענין כתב בכתב ידו תליא בהך פלוגתא דלשיטת הטור ולשיטת התוס' דגם לר"מ בעינן ע"מ וודאי הועילו חכמים בתקנתן השתא שפסלו גט שנכתב בכתב ידו דממילא תו לא מצי לחפות דמוקמינן בח' א"א מטעם הנ"ל אבל לשיטת רש"י דלר"מ ל"ב ע"מ וודאי לא שייך הך סברא וא"כ יקשה בכ' בכתב ידו מה הועילו בתקנתן וע"כ דכ' בכתב ידו באמת א"נ למפרע וא"כ למה פסלו כלל בכת"י ע"כ הוצרך רש"י לטעם אחר משום גזירה וא"ש דרש"י ותוס' לטעמיי' אזלי'.

וזהו כוונת והמשך לשון רש"י כאן דמאחר שהקדים דלר"מ ותנאי דמתני' ל"ב ע"מ כלל מדאורייתא א"כ יקשה לן למה פסלו כתב בכתב ידו דבשלמא אי אמרי' דבעי' ע"מ י"ל שפיר משום זמן דנאמן גם למפרע ומ"מ הועילו בתקנתן כנ"ל אבל מאחר דל"ב ע"מ א"כ ע"כ דא"נ למפרע דאל"כ מה הועילו בתקנתן וא"כ למה פסלו גט שכ' בכתב ידו ע"כ כתב פ"ז ומי' רבנן פסלינהו מטעם גזירה כנ"ל נכון ודו"ק.

עוד נ"ל ע"ד הטור הנ"ל באהע"ז סי' קכ"ז שכ' השתא דתקין חז"ל זמן אם תביא גט בלא זמן קטלינן לה עד דתביא ע"מ לפנינו מתי נתגרשה ותמהו ע"ז הא מספיק' לא קטלינן לה ובגמ' פריך על ג' גיטין פסולין מה הועילו בתקנתן ומשני אהני דלכתחלה לא תנשא ולא דקטלינן לה רק באמת תי' הגמ' צ"ב דמ"מ ניחוש לשמא יחפה ורש"י תי' דלא כתבו סופרים ולא חתמו עדים ועדיין צ"ב ובהא דגזיי' לזמן כו' דמשני לרמאי ל"ח הקשו תוס' אפירש"י דיבמות דפי' דאי מחקה קטלינן לה הא מבואר בסוגיין דלא קטלינן בכה"ג וגם יש לראות התם קאמר על האשה דמחקה לה וכאן אומר על הבעל גזיי' כו' ויהבי' כו' והנלענ"ד דהתם לעיל בד"ה משום ב"א פי' דלא יחפה עלי' כו' צ"ב מה חידשו התוס' בפי' זה ואח"כ כתבו הא דלא מוקמינן אח' א"א משום דגרושה לפניך ותמה הפנ"י הא בכל התורה אזלינן בתר ח' דמעיקר' וח' דהשתא הוי רק ריעותא ולא מהני עד ח' דמעיקר' רק בדאיכ' תרתי לריעותא ע"ש וכבר אמרתי ב' תי' ע"ז א' עפי"מ שהקשה הב"ש בסי' י"ט עמ"ש הרמב"ם בפ"א מהא"ב דסוקלין על החזקות ילפינן ממכה אביו ואמו דרחמנא אמר קטלי' מחמת חזקה שאביו הוא והקשה הנ"ל למה לא יליף הש"ס מזה דאזלינן בתר ח' ותי' בבתר היטב לפימ"ש תוס' שם דילפי' מנגעים אף היכא דאתרע חזקה וא"כ הו"מ למילף ממכה אביו דהתם בדליכא ריעות' ע"ש והנה הא דלא הק' הב"ש להיפוך למה לא יליף הרמב"ם מנגעים דיליף הגמ' והנה וזהו עוד עכצ"ל דדיני נפשות מטומאה וטהרה ואו"ה לא ילפי' ולכך צריך קרא אחרינ' ולפי"ז נשאר לנו לפ"ד הרמב"ם הנ"ל דלענין דיני נפשות דצריך למילף ממכה או"א לא מהני רק ח' דלא אתרע ובטו"ט ואו"ה אזלינן גם בתר ח' דאתרע דילפינן מנגעים וכן שמעתי בשם הגאון מלייפניק זצ"ל כמבואר בחי' לסוגי' דתרו"ח ע"ש ולפי"ז ממילא נכון מאוד דברי תוס' ונסתלק כל קושייתם וראיותם מדיני או"ה וטו"ט דוודאי כל שעתה נשתנה אתרע ח' דמעיקרא רק בכל התורה בטו"ט ודיני או"ה אזלי' בתר חזקה אף דאתרע אבל כאן לענין דיני נפשות דילפינן ממכה אביו ואמו בעי' דוקא חזקה דלא אתרע ומאחר דחזקת א"א אתרע עכ"פ דהרי גרושה לפניך אי אפשר להורגה דלא אזלינן בתר חזקה דאתרע לענין דיני נפשות ותי' הב' הוא דהנה הפנ"י בריש חולין תי' הקושיא איך סמכינן אשוחט הא אין ע"א נאמן נגד חזקה ותי'

דהיינו דוקא בח' דלא אתרע משא"כ התם דחזקה אתרע דהרי שור שחוט לפניך כ"כ נ"ל כאן דהא נודע דבכ"מ דע"א נאמן גם קרוב נאמן וא"כ כאן כדמספקינן אימתי נתגרשה נאמן הבעל בתורת ע"א שכבר נתגרשה וא"ל דהוי נגד החזקה דהא החזקה אתרע דהרי גרושה לפניך וזהו כוונת התוס' שלא יחפה עלי' כו' כלומר שהבעל יאמר שכבר נתגרשה וא"ל הא איכא חזקת א"א וא"נ ע"ז שפיר תירצו דגרושה לפניך ואף שכתבתי במ"א דבר שב"ע אין ע"א נאמן אף בח' דאתרע היינו דוקא לענין להקל משא"כ להצילה ממיתה דעכ"פ ספק משוי ולפי"ז הוצרך לומר משום בת אחותו דאי הוא לא יחפה עלי' רק האשה לבד נוקי אותה בח' א"א ול"מ גרושה לפניך כנ"ל והפנ"י כ' דברי שלה מהני ג"כ וי"ל ג"כ בדרך הנ"ל מאחר דח' אתרע רק למ"ש הפנ"י דהיא קיבלה התראה לא ידעתי איך נסמך אברי שלה וע"כ כדברינו דסמכינן אדברי הבעל כנ"ל ובזה י"ל פירש"י ביבמות לענין מחקה לי' שתמהו התוס' שהוא נגד הגמ' דכאן ולהנ"ל א"ש בגיטין קאי על הבעל שיעשה כן בכדי לחפות והוא יעיד אח"כ שקודם הזנות נתגרשה לא מוקמינן בח' א"א דהח' אתרע כנ"ל ומהימן בתורת ע"א וע"כ הוצרך לתרץ לרמאי ל"ח דעפ"י עצת הבעל לא יהי' כן שעי"ז יתודע שהוא רמאי משא"כ התם דקאמר דהאשה מחקה לה והבעל לא יתערב בזה שלא נחשדוהו לרמאי שפיר פירש"י דקטלינן לה מחמת חזקת אשת איש.

אמנם עתה נלענ"ד בס"ד ליישב בדרך מרווח ונכון מאוד דהנה לכאורה מקום יש לחלק בזה בין מקו' שנמדד כו' וכדומה דילפינן מנגעים דאזלינן בתר חזקה דמעיקרא אף במקום דנשתנה ועד עתה בחזקה קמייתא היתה אמנם כ"ז בחזקה שהוא מצד הטעם כההיא דמקו' ונגעים משא"כ בדבר דתליא ברצון וכעין שכ' הרמב"ן בסוגיא דסבלונות גבי רובא מסבלי דרובא דתליא ברצון לא חשוב כ"כ יש לנו לחלק בענין החזקות דדבר התלוי ברצון כגון גירושין וודאי כ"ז שלא גירשה כלל אמרינן חזקה גדולה כלא נעשה מעשה ולא גירשה והיינו חזקת א"א אבל כל שבאמת גירשה רק שאנו מסופקין על הזמן מתי גירשה ונאמר השתא הוא דאיגרשה מכח חזקה דמעיקרא י"ל לענין זה לא אהני חזקה דמעיקרא דלא דמי לנגעים כלל שהוא מצד הטבע אבל כאן ברצונו תליא ודלמא רצונו הי' לגרש קודם לכן ולא אהני ח' א"א לענין הזמן כנ"ל ויותר יש להבין בזה דהנה סברא דבידו וודאי מגרע לחזקה בכ"מ ואפי' סברא דהי' בידו כמ"ש בסמוך וא"כ מאחר שהי' בידו לגרש מעיקרא לא אהני החזקה שהוחזקה באי' א"א ואמרינן דלמא גירשה מקודם לכן וא"ש לשון התוס' דהנה לפי"ז יש חילוק בין אם הבעל טוען שכבר גירשה בין אם אין הבעל טוען כן וע"כ הקדימו תוס' דחששא דבת אחותו קאי אבעל שיחפה

עלי' ויאמר שכבר גירשה ממילא לא אהני חזקת א"א למחשבי' כוודאי למקטלה דהא השתא גרושה לפניך ואמרי' מאחר שהי' בידו לגרש בכל עת אתרע ח' דמעיקרא ועכ"פ ספיקא הוי ולא קטלינן לה ובב"ב דף קל"ד אמרינן דדוקא להבא נאמן לומר גרשתי ולא למפרע וכ' תוס' שם דפשיטא הוא דאל"כ בנקל יחפה על ב"א וע"כ דא"נ למפרע כלומר אף שהי' בידו והיינו משום דהתם החזקת א"א הוא בתוקפה דהא אין כאן גט כלל ואמרינן שלא נשתנה ממה שהי' ולא נעשה המתיר כלל ודי לן אי אמרי' דמהימן להבא שבידו השתא לגרש משא"כ כאן שהיא גרושה לפניך שהגט בידה ובוודאי נעשה מעשה השינוי ממה שהי' רק דמסופקין מתי נעשה אמרי' בדבר שבידו ושברצונו תליא דלמא כבר גירשה כמו שאומר וספיקא הוי.

ועתה נבא לסוגיין דפריך נזי' לזמן כו' דקאי אבעל ואדלעיל קאי משום בת אחותו שהבעל יחפה עלי' ויעשה כל הצטדקאות להצילה ממיתה וגזיי' לזמן כו' וממילא לא קטלינן לה דיאמר הבעל כבר גירשה ומאחר שהי' בידו לגרשה והדבר ברצונו תליא לא מוקמינן אחזקה וכדמשני לרמאי לא חיישינן שלא יעשה הבעל כן רמאות כ"כ שיהי' ניכר לכל ולכן ביבמות לא פריך אבעל דהא ליכא למיחש על הבעל שיעשה כן רק עיקר הקושיא על האשה דלמא מחקה לי' כאשר הגט אצלה ע"ז משני שפיר דאי מחקה קטלינן לה דמוקמינן בח' א"א וא"ל גרושה לפניך דהוי ח' דהשתא נגד ח' דמעיקרא וא"ל משום דתליא ברצון ובידו דהא אנן עסקינן במעשה האשה שאין בידה לגרש ולא ברצונה תליא וא"כ שפיר מוקמינן אחזקה וקטלינן לה כנלענ"ד:

ועתה נבא ליישב דברי הטור וסוגיית הגמ' אהני דלכתחלה לא תנשא דלכאו' צריך להבין במה דאמרינן דברצונו תליא ובידו לגרש הא אמרינן בכ"מ מי יימר דמזדקק לי' בי דינא רק באמת אמרינן בקידושין בידו לגרשה והיינו משום דהא א"צ ישיבת ב"ד רק סופר ועדים שכותבין גט לאיש כו' ונותנין להם שכרן ובוודאי יכתבו ויחתמו הגט אם יבא הבעל לסופר ועדים שיכתבו לו גט בלי זמן בוודאי לא יכתבו ולא יחתמו דלא יעברו אתקנת חכמים ואף שיוכל להיות שימצא סופר ועדים דלא בקיאי כ"כ או ישמעו לו ויבאו בשכרן לעשות כן בזה וודאי לא שייך דהוי בידו וברצונו תליא דמי יימר שיזדמן לו סופר ועדים כ"כ וא"כ גט כזה לאו בידו וברצונו וא"כ מוקמינן לה בח' א"א ושפיר משני אהני דלכתחלה לא תנשא ולא יכתבו סופר ועדים ממילא אף אם יזדמן שיעשו כן קטלינן לה דאיכא ח' א"א ולא מהני מה דגרושה לפניך נגד חזקה דמעיקרא דהא גט כזה לאו בידו וברצונו כלל (ולכאו' יש לסתור דמ"מ עכ"פ הוי בידו בגט גמור בזמן רק אנו צריכין הסברא דהשתא גרושה בגט זה וגט זה אינו בידו וברצונו וא"ש).

סימן נ

מי כמהו דעה מורה שר התורה ארך האברה אספקלריא המאירה מנורה הטהורה הרב הגאון האמתי המפורסים בכל אפסים רב הרבנים מורה המורים סיני ועוקר הרים נותן לעינים קלורים המאוה"ג ומאיר למחנה העברים כקש"ת מוה' שלמה זלמן נ"י יהי' שלום בחילו בעהמ"ח ספר יריעות שלמה.

כמה ככרון דנרד למרי דיכי הדר"ג נ"י אשר פעל ועשה בחכמתו כי רב להתיר אשה גלמודה זו אשר זה רבות בשנים צרור' כאלמנה חי' ומנוחה לא מצאה וכעת הארץ האירה מכבודו בפלפול רב ועצום להוציא לאור צדקה והנה בפקודתו שמרה רוחי כו' ולמען לא אבא ריקם אמרתי להשתעשע בסנסן א' אשר בא בתשובתו הרמתה הביא מרן נ"י כמה ראיות נגד דעת השער אפרים דס"ל דחמש נשים גם במסל"ת א"נ להעיד במיתת הבעל וא' מהם היא מחמת ק"ו מפסולי עדות דא"נ בהבאת הגט ומ"מ לענין מיתת הבעל מהני במסל"ת כ"ש ה' נשים דנאמנים בגט דמהני אמירתן שמת הבעל במסל"ת ועוד הביא ראי' מסוטה דפסולי עדות שותת וע"י עדות א' מה"נ אינה שותת ולכאורה הי' אפשר לומר דהנה טעמא דמסל"ת כ' הנמ"י סוף יבמות דלאו מתורת עדות היא דהא עכו"ם לאו בר עדות רק משום דקים לן דבכה"ג קושטא קאמר והנה הגם שהט"ז כ' ברסי' צ"ח דבכ"מ דע"א נאמן גם אמיתיות הדבר מהני מ"מ לענין נאמנות השליח לומר בפני נכתב אף דמהני ע"א בזה כבאי' מ"מ בעי' דוקא עד עכ"פ היינו עד דמהני באי' דהא צ"ל בפ"נ לפני ב"ד דכן הי' עיקר תקנ"ח לאלימי מלתא שלא יוכל הבעל לערער אח"כ ולפי"ז א"ש דפסול עדות לענין הבאת הגט הטעם דא"נ משום דאנן עכ"פ עד בעי' והנך פסולי עדות מחמת עבירה ואף אי נאמר דלענין נאמנות מהימני יותר מה"נ מ"מ עד ליכא אבל חמש נשים עכ"פ עדים הם ואין זה ענין למסל"ת דשפיר י"ל דכפ"ע במסל"ת סמכי' יותר מה"נ דקושטא הוא דלענין נאמנות הם יותר מה"נ לענין זה וא"ש ג"כ הא דסוטה דהתם כך גזיה"כ דעד בעי דוקא ופסולי עדות לאו עד הוא כלל משא"כ לענין מיתת הבעל דבעי' בירור הדבר ולא תורת עדות כלל ואף לשיטת הרמב"ם דס"ל דמדאו' לא מהני פסולי עדות מ"מ י"ל דלא הוי ק"ו לענין מיתת הבעל דהפנ"י כ' טעם הרמב"ם דבפסולי עדות ל"מ מדעל"ג לא משקרי ולכאו' ק' למה באמת ה"נ נאמנים בגט אף דכתב מוכיח מה יושיענו זה ניחוש דלמא מזויף היא וא"ל משום מדעל"ג לא משקרי דהא חזינן דבמיתת הבעל א"נ ולא סמכינן בהו אסברא דמדפליג כו' וצ"ל דרך מדעל"ג דגט עדיף יותר דבקל נוכל לברר ע"י חתימת העדים אבל במת סובר שלא יתברר לעולם אף שהוא חי הלך ולא ישוב וכמ"ש הפוסקים דהך מדעל"ג דמיתת הבעל אינו חשוב כ"כ ומ"מ

צ"ל דפ"ע דר"נ גם בגט משום דהם אינם חוששים לנפשם כלל אם יתגלה אח"כ שקרותם מאחר דחצופין כ"כ לעבור עבירת פרהסיא כמ"ש רש"י בר"ה ולפ"ז י"ל ה"נ דחוששים שלא יתגלה שקרותם רק הך על"ג דמיתת הבעל אינם חוששים מחמת שנאה אבל על"ג דקיום חוששין ונאמנים משא"כ פ"ע אינם חוששין כלל וכ"ז לענין העדאת עדות משא"כ לענין מסל"ת דהא דמהני בעכו"ם ופ"ע לאו משום מדעל"ג אלא משום דהכי קיילן דאמירת' במסל"ת קושטא קאמרי אבל בהני נשים אמרי' דלאו מסל"ת הם כלל שלבם תמיד הומה לקלקל הצרה אמנם הא וודאי נכון דזה שייך דוקא לחוש במסל"ת בלא קישור דברים דיש לדון שלא אמרו במסל"ת בק"ד וכמ"ש מרן ני' אח"כ דבמסל"ת בק"ד וודאי מהני אסי' בצרה לכ"ע וגם לענ"ד להוסיף סברא בזה דלענ"ד פלוגתת הפוסקים אי' בעי' במסל"ת קישור דברי' כנ"ל דתליא במ"ש בתשוב' אחרת (לעיל סי' מ"ח) בסוגי' דפונדקת דר"פ ורבנן פלוגי אי טעמא המסל"ת מכח אנן סהדי או משום אומדנא כ"כ י"ל בהא פלוגי המצריכין ק"ד ס"ל טעמא דמסל"ת מכח אנן סהדי ולכן צ"ל אלים כ"כ בלי שום חשש דהינו בק"ד והאינם מצריכים ס"ל דהוי מכח אומדנא ולפי"ז עכ"פ בק"ד דהוי כא"ס דליכא שום חשש כלל וודאי מהני גם בה' נשים מאחר דליכא חשש שלא הי' מסל"ת.

עוד הי' אפשר ליישב הקו' מסוטה וגם מה שהקשה הדר"ג ני' עוד מאחר דא"ש למה אינה מפסדת כתובתה ותי' ע"ז דהוי ספק מחמת ספיקא דדינא דמהרש"ל אם שונא מוחלט פסול מדאורייתא והאומנם שדברים הללו קלורין לעינים מ"מ צריך להבין לפי"ז דברי הרמב"ם דפ"ט דתרומות כמו שהק' הנוב"י בה' סוטה דמשמע התם דמחמת וודאי א"נ אמנם באמת אינו מוכרח כמ"ש בס' פני משה דלעולם ספיקא הוי רק דמוקמינן בח' א"א ובסוטה אתרע הח' דרגלים לדבר ואילולי דמסתפינא נלע"ד ליישב קו' המגי' במל"מ הנ"ל די"ל דהא דחיישינן כ"כ לה"נ דמכוונת לקלקלה ומחזקינן לוודאי משקרת היינו דוקא אם תוכל לקלקלה כ"כ בקילקול גדול כהאי דתצא וי"ג דרכים בה אבל הכא בסוטה דהקילקול אינו גדול כ"כ דהא אינה מפסדת כתובתה ומסתמא גם תנאי כתובה לא מפסדת ולכן בכה"ג לא חשדינן לה למשקרין בוודאי רק לספק ומה"ט גופי' עדיפי כאן הני נשים מפסולי עדות דעיקר טעמא דה"נ דמחמת השנאה מתכוונות לקלקל וכאן ליכא קלקול כ"כ ולכן א"ש דממ"נ לא נוכל להפסיד כתובתה ע"י עדות הני נשים דאי נאמר שתפסיד כתובתה כשאינה שותת מחמת עדותן א"כ ממילא הקלקול הוי כמו במיתת הבעל דאין להם נאמנות כלל ובוודאי לא תפסיד הכתובה ולכן ע"כ א"א להאמינם לענין הכתובה.

עוד חקר מרן ני' למה ה"נ א"נ מחמת שנאה דהא קיי"ל דשונא כשר לעדות וגם בס' פני משה עמד בזה ואילולי דמסתפינא י"ל וודאי שונא בענין אחר שאינו נוגע בעדות זה עצמו שמעיד עליו השתא כשר משא"כ כאן אף דנוגע נאמן במיתת הבעל דהא היא גופה נאמנת מ"מ אם יש חשש שנאה בנגיעת דבר זה עצמו דהיינו שנאת הצרה הוא זה עצמו מה שהיא צרה לה שהיא אשת בעלה וע"ז עצמו היא מעידה שלא תהי' צרה לה רק תהי' נאסרת על בעלה בכה"ג א"נ ובזה יש לפרש הסוגיא דספ"ב דגיטין דמייתי ק"ו באשה עצמה היינו משום דס"ד דאשה עצמה א"נ מחמת נוגעת בדבר כנ"ל.

ומ"ש הגאון הנ"ל דיש להקל בעד מפי עד במסל"ת בהני נשי לא הבנתי הלא כל מסל"ת היא עד מפי עד דאם הי' בא להעיד בב"ד תו לא הוי מסל"ת.

סימן נא

בע"ה עש"ק בטוב מרחשון כטוב ירושלים לפ"ק אהרישאר:

ישאו הרים שלום לחיים ולחסד עד עולם עיניו תחזינה בנין היכל ואולם ה"ה כבוד הרב הגאון האמתי פאר הדור המפורסים לשם ולתהלה נ"י עה"י פ"ה כקש"ת מוה' יוסף ני' האבדק"ק זבאראב והקומידאט יע"א:

הנה כבר שלחתי להרב דק"ק שעבעש הגב"ע שנעשה מחדש בי"נ בענין הסימנים של הנפטר בשערמטשעל ואח"כ בא השליח לכאן ובידו מכתב עוז מהד"ג ני' והמעות עשרה ריניש לא רציתי לקבל ממנו מאחר שאין לי מן הצורך עוד ליסע לשם באשר כבר עשיתי מה דאפשר ומ"מ צויתי להשליח לילך לשם אולי יגיע לידו המעות הנשאר מהנפטר הנ"ל וגם באולי יש עוד עד שראה בחיים הפלעקין על המלמד הנ"ל דלא ניחוש לשינוי לאח"מ כמ"ש מעכת"ה ני' ועתה חזר השליח כי לא נמצא כזה רק איזה מכתב הביא בידו מר' משה מפאלדיארע וזה בלא"ה דבר ידוע לכל שהנפטר הנ"ל הי' לו בחייו מכות על רגליו מחמת שבכל עת קשר סביב רגליו ברפואות כנודע לבני הסביבה דשם והנה רצפתי פה שני הגב"ע החדש וגם המכתב שהביא השליח מר' משה מפאלדיארע.

והנה בגופא דעובדא בענין העגונה אין עלי לדבר דבר כי לא אדון אנוכי בדבר רק בזה מצאתי א"ע מחויב להודיע במה שנראה לכאורה סתירה בעדותם ממה שאמרו בחורף העבר ובפרט ר' אברהם משערמעשפל אשר העיד ע"ז לפני הב"ד בגביות עדות כי בחורף העבר אמר כי סמוך לקנעכיל הי' לו פלעקין ועתה אמר ע"כ הרגלים והקניע עד הקנעכיל הי' פלעקין וגם הפפטין ומאחר שידעתי שהאנשים האלו שלמים הם ולפי תומם מעידים וח"ו לחשדם אלא דמ"מ לכאו' לא מהני מה שחוזרין ומגידין אחר שנחקרו עדותן בב"ד

וא"ל דהיינו דוקא בנחקרה עדותן ממש דז"א וכמ"ש הש"מ והנמ"י בפי' דף י"ח בכתובות דע"כ הך נחקרה לאו דוקא דהא בהך תוספתא דכתובות רפ"ב נאמר ג"כ לאיסור ולהתיר יש ל"ש דרישה וחקירה וע"כ דבמקום שא"כ דרישה וחקירה כל שהעידו עדותן לפני ב"ד א"י לומר מבודין היינו ואדרבא הב"י בתשו' ועוד פוסקים דס"ל להיפוך דבעניני עגונה כל שאמרו אפי' שלא בב"ד אי"ל מבודין היינו מאחר דא"כ העדאה לפני ב"ד כלל וכן משמעות לשון הרא"ש דשבועות בהא דהכל מודים בעדי מיתה מדהוצרך להביא דברי הרמב"ן ולא בפשיטות דהא עתה מכחיש דבריו הראשונים ומשמעות דבריו להיפוך מדברי הב"י ובזה י"ל דלא יחלק הש"ג בפ' האשה שלום על הרמב"ן משום דבזה כ"ע מודי במכחיש את העד שלא אמר לו נאמן אבל באומר מבודה הייתי לא מהני רק הר"ן בתשו' סי' מ"ז כ' דבכ"ז הולכין אחר אמירת העד לפני ב"ד דוקא אפי' בעגונא דא"צ ב"ד מ"מ כשאמר שלא בב"ד יוכל לחזור בו ולכאורה י"ל דגם הרא"ש מודה בזה והתם דוקא באומר לדידה שהיא בעלת המעשה הוי כגמר עדותו משא"כ באומר לאחרים כההיא דהר"ן עכ"פ באומר לפני הב"ד לכ"ע אינו יכול לחזור אח"כ והנה זה מקרוב הי' בכאן המלמד דיישוב זשאקע א' מהגובי עדות ושאלתי על ענין זה שר' אברהם סתר דבריו ואמר שעתה שם על לבו ביותר לזכור מענין הפלעקין וההעפטין ושאלתי למה לא גבה עדות מר' משה פחלדיארע והשיב שאמר להם שכבר נשכח ממנו ואין בידו לומר בירור בזה וגם עתה אמר לי השליח לפי תומו שב"ד של ר' משה הנ"ל הזכירוהו על המכתב הרצוף פה ומאחר דקיי"ל בח"מ סי' כ"ט שכל שאפשר לכוין העדות שלא יהי' סתירה אנו מצוין ועומד פ"ז ובפרט בכה"ג דאנו יודעין שאין כאן שום רמי' כי לפי תומם העידו אך זה פשוט לענ"ד דאין כאן סתירה ממש דהא לא אמר תחלה שהי' רק על הקנעכיל לבד ולא למעלה ממנו ומשמעות הדברים מה שאמר סמוך לקנעכיל על הרגלים הי' כוונתם רק לומר צמצום איזה מקום אבל לא למעט שלא הי' על הרגל וביותר יש לנו כאן ר' ליזר שוסטעלעקער שביאר דבריו ע"כ הרגל ור' ליזר הנ"ל לא הי' כלל לפני הב"ד בחורף העבר.

וגם בענין פלעקין והעפטין אשר רשם הדר"ג נ' על דברת הנוב"י ססי' נ"א אין בזה מקום לחוש לדידן דהתם הי' רק העפט א' או פלעק וגם בזה דקדק הנוב"י כמה פעמים בזה"ל רק פלעק ולא הפפט והיינו משום דוודאי דברי הדר"ג נ' אמיתים הם דצלקת רושם הבא מחמת מכה הוא לפעמים כעין העפט ולפעמים הוא פלעק וגם לפעמים תרתי איתנהו כי' דהיינו שבמקום המכה נשאר העפט וגם פלעק ולכן דקדק הנוב"י וכ' אם אמר רק פלעקן או העפט מאחר דתרתי איתנהי בי' וכ"ז אינו ענין לכאן שהי' הרבה פלעקין

והעססין ומסתמא הי' ג' העניינים הנ"ל על רגליו דהיינו קצת מהמכות נשארו כעין פלעק וקצת כעין העפט וקצת הי' שניהם ביחד פלעק וגם העפט ולכן אין כאן סתירה כלל כי הכל אמת ובענין מה שהמלמד שינה שמו אבל שם אביו ומקומו לא שינה אשר הר"ן בתשו' סי' ל"ג כ' דהוי סי' העשוי להשתנות ואינו מזיק ובאבני מילואים חלק ראשון סוף הס' משו"ת בגדי כהונה סי' זיין וקצת נתעוררתי אהא דב"ב דף קס"ז דכל שהוחזק בעיר ל' יום אין חוששין לו כפי' הרשב"ם שם דכ"כ לא הי' מחליף שמו כו' דהא שכיח הי' כמ"ש הרא"ש והר"ן בסוגיא דבראשונה הי' משנה כו' ואולי שם לא עשה רמאות עתה בשינוי השם רק מחמת חובות מרדן הכריח לעשות כן אבל כאן לגרש אשת חבירו בשינה שם ע"ז ירא שיתודע הדבר ומאחר שהשליח נחוץ לדרכו קצרתי באמרים וכסאו וקרנו ירים בורא רוח ויוצר הרים עד עמוד הכהן לאורים הכ"ד ידידו הדש"ת באהבה רבה ה"ק מנחם מענדל פאנעטה.

סימן נב

וזאת שנית להגאון הנ"ל בענין הנ"ל

הנה העגונה מגלילתו דמר ני' באה לכאן עם כל המכתבים והגב"ע שנעשו בזה וכבוד הדרת גאונו ני' העמיס עלי לעשות עוד חקירה ודרישה בזה כפי האפשרי ופקודתו שמרה רוחי ונטפתי לגליל דשם ועשינו חקירה ודרישה וגב"ע בב"ד מפי הנגיד כה' אברהם משערמעכעל והישיש כה' אלי' וביתו משם ומפי המרומם כה' ליזר משוסטמלעק ועדות זה הוגבה בב"ד דהיינו לפני ולפני הנגיד הותיק ר' וואלף זשאקער והמלמד שלו ר' אליקם זאב סג"ל ואי"ה בסוף האגרת הלזה אעתיק עם ההערות שעשיתי בכוון הגב"ע שנעשו בזה.

והנה עוד נעשה גב"ע סה וזה הוגבה בב"ד בתורת עדות לפני ולפני הרבני מוה' בר"ב והרבני מוה' יוסף יוחנן בר"ש מפי הבחור המשכיל כמר שמואל ליב וזה נסחו מיין שוועסטער מ' בילא תחי' ממאניעק אונד מיין שוואגער ר' שלמה האבין מיר גיזאגט דפר מלמד ר' מאיר וואס איז גישטארבין אין שטרמעשעל איז בייא אינז פריר געועזען מלמד פון דא איז ער גראד קיין שערמעשעל וואל ער האט קיין פאס נישט גיהאט אין דארטין איז ער געשטארבען ער האט גיזאגט מיט דעם אנדערן ווייב האט ער איין יונגעל אונד איין מיידל דאס יונגל איז פלטר פין דעם מיידל אונד מיט דעם ערשטען ווייב האט ער איין יונגעל גיהאט ער האט גיהאט איין קאפף גרעסער וויא אללע מענשען בעשטענדיג פלעגט ער צו שפייען אונד פלעגט איהם צו רינען פין דעם מויל ער האט איין רינדיג

בערדיל גיהאט מיר האבען עהם נישט געזעהן שטערען דיא בארד ער האט בעהאט פאן דער קניע ביז אראפף לויטער ווינדען אויף אטייל פלעצער האט מען גזעהען צו זאם געריינצעלט העפטען אויף אטייל פלעצער איז נור גלאט בלויע פלעקין ער האט אונס געוויזען דיא פוס ער האט אונס גיזאגט ער קאן זיך שוין אליין מאכען דיא רפואות זאלבין אונד האט זיך דאס אויף געלייגט כ"ז הוגבה בג"ע מפי הבחור הנ"ל.

והנה בדעתי הי' למסור לה העתקות מהגב"ע שנעשו עתה ושלא לדבר בדינה כלל כאשר עשיתי מאז אך האשה הפצירה בי שרוצית לישב פה עוד לגלות דעתי בזה ואמרתי לה כי דברי לא לעזר ולא להועיל בכל ענין שאם דעת גאונו הרמה והנשאה בטלין ומבוטלין ממילא ואין להם התחלה כלל רק לגודל בכייתה והפצרתה לא יכולתי להשיב פני' ריקם וגם חשבתי כי דברי לא יזיקו כלל כי האגרת הלזה הוא נכתב בייחוד להדר"ג כנ"ל וגם חשבתי כי אני רק כננס ע"ג ענק אחרי שכבר הורה לנו גאונינו הדרכים והמקומות שיש להעיר בזה כמובן מכתבי קודש שלו ואיננו רק כמבאר דברי גאונינו ע"כ אמרתי כי מלאכת שמים היא לא אמנע מלסדר קצת דברים שעלו ברעיוני בזה ומהשי"ת אשאל שלא אכשול ח"ו ולא אומר דבר נגד רצונו ויהא רעוא דאימא מלתא דתתקבל.

ותחלתי אסדר בקצרה עובדא דהוי עם הגב"ע שנעשו זה איזה שנים שבא איש א' לגליל מפזושפך להיות מלמד ואמר ששמו מאיר והוא מבארטפעלר בקומידאט שאראש ולתור' הי' עולה מאיר בן דוד ואמר שיש לו חשה ובנים וגם שכבר הי' לו אשה ראשונה ומתה ויש לו בן ממנה ומאשתו השני' בן ובת והבת צעירה ולפי דבריו היתה כעת בתו עשר שנים ועפ"י הרוב לא הזכיר רק הבן ובת מאשתו השני' שהי' לו געגועים עליהם ומשמעות דבריו שרוצה לענן אשתו לעולם כי מחמת כעסה הוצרך לעקור הגם שקרוביו המה עשירים ודמות תארו הי' ראשו גדול יותר משאר אנשים ומצחו רובב והי' מדבר קצת מהחוטם גם הי' רגיל לדחות רוח מהחוטם והריר הי' זב מפיו שעי"ז לעולם קנח פיו במטלית ורוקק בכל עת בפני אנשים וזקנו הי' עגול ולפעמים ראו שגלח השער שתחת הגרון אבל בזקן לא נגע כי מגידולו בטבע הי' עגול גם הי' לו ברוסט פעלער דעמפיג גם הראה לאנשים רגליו בחייו והי' בהם פלעקין וגם העפטין מתחת ארכובתו עד למטה וגם הי' לו חולי רגלים ועשה לו תחבושות בעצמו להניח על רגליו גם הי' מקרח רגליו ורוחץ אותן במרחץ הרפואות שבבאר בשערמעשעל והי' דרכו תמיד לעסוק בפייף ורעריל עשייתם וקנייתם ורגיל לשתות יי"ש ויודע מעט לשחוק על הפלויט ובימי הפורים שנת תרי"ב נעדר המלמד הנ"ל בכפר שערמעשעל ובשעת הטהרה איזה אנשים העוסקים בטהרתו ראו ג"כ קצת מהסימנים הנ"ל לפי"מ שזוכרין כעת והנה בא הקול

לאשתו העגונה כי נעדר בעלה הנ"ל אבל הי' שמו בעריש בן דוד והי' דרים בראסלאוויטץ הסמוך לעיר בארטפעלד ואביו ואחיו דרים בבארטפעלד ואמרה האשה כי ב' שנים ומחצה אחרי פרידתו פגע בו איש א' בגליל ניור ואמר לו בעריש למה אין אתה הולך לביתך והשיב אין אני בעריש מה אתה רוצה ממני עד שהפציר בו והפחידו שישלחנו על השום אז הבטיחו לשוב לביתו ולא קיים הבטחתו וגם אמרה כל הסימני' הי' בבעלה הנ"ל רק דחיפת הרוח מהחוטם אינה זוכרה כעת.

ותחלה נראה הנך סימנים שבגופו באיזה צד נכללין הנה מה שאמרו שהי' ראשו גדול מכל אנשים לכאורה אינו סימן כלל לפי לשון מהרא"י סי' קס"א דארוך וגוץ דלא חשוב סימן כלל ונראה דמסתמא לא איירי דארוך ברוחב אצבע משאר בני אדם בינוני דפשיטא כו' אלא וודאי איירי שמופלג קצת באריכות ואפ"ה לא מהני. כיון דרגילות הי' בהרבה ב"א שהם אריכין וגוצין מבינוני ולכך אפי' אם הוא קצת בהפלגה ל"מ עכ"ל וכ"כ אין כל הראשים שווין בני אדם בגדולתם ולכן אפי' מופלג בגדלו אינו סימן באמת לדעתי אפי' בארוך וגוץ אם אמר ארוך כשאול בן קיש מודה התה"ד דסי' מובהק הוא דמופלג מכל אנשים ולא שכיח כלל רק כאן יש לדון אם הי' יכולין העדים לצמצם כ"כ שבאמת הראש מופלג בגדלו מכל אנשים וע' בכורות פ"ז לענין אבריו גדולים מגופו.

אמנם מה שהי' הריר נוטף מפיו לקוצר דעתי ומעט ידיעתי אין זה בנמצא א' מאלף שאדם בר דעת יהי' הריר נוטף מאיליו רק נאמר כזאת בשנותו את טעמו בשמואל כ"א פסוק י"ד אך מפני שאנו מדמין כו' ועכ"פ יש לחשבו לסימן טוב ביותר עדיף משאר סי' אמצעי לפי הכלל בידינו דכל מידי דלא שכיח כגון א' מאלף חשוב סימן מובהק.

זקן העגול לפי עדות העדים שהי' כן בגידולו הוא נמי מלתא דלא שכיחא ויש לחשוב אותו לסימן טוב אבל השניפן סימן גרוע הוא דהרבה נמצא כאילו.

חולי הרגלים אף דשאר חולי וודאי אינו סימן כלל שאני חולי כזו דלאו בת רפואות תעלה היתה כי היתה טבעית בו ובלתי ספק כי הי' גרס מיתתו ויש לחושבו לסי' אמצעי.

הפלעקין והעפטין שראו בחייו על כל הרגלים מארכוב' ולמטה באופן דלא שייך עשוי להשתנות והנה הרמ"א כ' וההה"ד רושם שבגופו כו' ופירשו בו דלענין צמצום מקום קאי ולבבי לא כן ידמה ולפירושם אינו מובן מה הה"ד דקאמר הרמ"א הא לא נזכר מזה בסמוך ובוודאי בציון המקום בצמצום הוי ממש הך דנקב בצד אות פ' דאף מה דלא הוי סימן כלל חשוב סי"מ ביותר דהא סתם נקב בגט אינו סימן כלל וצמצום המקום דחשוב לי' לסי"מ ולא מיירי זה כאן רק הכא מיירי מסימנים שהם בעצמותם סי"מ והיינו מכלל שבידינו כל מידי דלא שכיח חשוב סי"מ ודבר הלמד מענינו הוא דמחלקינן בין

אם הי' הרבה או מעט כ"כ הך רושם אם הוא הרבה כגון שעמוק בבשר או גדול ברחבו מקרי לא שכיח מזה מיירי הרמ"א שם תחלה ואח"כ ואם הוא רק רושם מעט אפשר דאפי' סי"א לא הוי וע' קו"ע סי' קכ"ד דרושם בראש הוי סימן מובהק מבואר כדברינו דע"כ הכונה מאחר שהי' הרושם גדול ולכך אמר כעין חתיכה ולפי"ז אין ללמוד כלל מזה עניני העפטין פלעקין שעל כל הרגל דנ"ד אם נחשב' ללא שכיח רק מצד הסברא לדונו כסימן אמצעי עכ"פ דוודאי לא שכיח באנשים שיהי' להם העפטן פלעקין כהנ"ל על כל הרגל מארכובה ולמטה ושארי הסימנים שאמרו העדים וודאי הם רק סי' גרועים ואומדנות מוכיחות הכלל בנ"ד שיש סי' גרועים וסי' עדיפים מסי' אמצעים עד שיש לספק שהם סי"מ:

ועתה נדבר בענין צירוף סימנים דהרמ"א סגר עלינו את הדלת באמרו ואפי' מאה סימנים שאינם מובהקים אינם כלום כו' ובאמת מקור דינו מהתה"ד ושם מיירי בהדיא מסימנים גרועים דארוך וגוץ אבל סי' אמצעים אין לנו והנה הביאו בשם המזרחי דס"ל דמצרפים ב' סימנים אמצעים למחשבי' כסי' מובהק ובוודאי הדעת נותן כן כמ"ש ג"כ המהרי"ל אף דחולק ע"ז מ"מ כ' דמצד הסברא יש לחשבו כסימן לפי הכלל דסימן מובהק היינו מה דלא שכיח כלל והא וודאי לא שכיח שיזדמן באדם אחר נמי אותן ב' סימנים דומה לקלוט בן פקועה דא' בלבד לא דכירי דשכיח אבל שיזדמנו ב' ביחד לא שכיח לכן דכורי אינשי אלא דההחלקת מחוקק בתשובה שלו ס"ק נ"ה כ' דלא מוכח מהמזרחי מידי דהמזרחי מיירי בסי' מובהקים ממש המועילים מצד עצמן ודרך כ"ש קאמר דבהתחברם וודאי מועילים אבל באינו מועיל נפרד אולי גם במחובר ל"מ כגון סימן אמצעי והנה באמת לפי' הח"מ במזרחי הם דברים יתירים דל"ל הך וכ"ש כו' כלל ובט"ז סק"ל כ' המגיה שם דמוכח להדיא מהמזרחי דמועיל החיבור דהא בסי' ע"ד גם חיבור סי' גרועים ר"ל דמהני רק דהקשה ע"ז מכליו דמשמע הרבה כלים ומסתמא משונים מבריאתם ואיכא חיבור הרבה סי' ומ"מ לא מהני ולפי"ז בסי"א דליכא הוכחה מגמ' וודאי מועיל החיבור לשי' המזרחי ולא הבנתי דברי' דהא אותו דקדוק עצמו הוא ג"כ בסי' אמצעי' למאן דס"ל סי' דרבנן ומפרש המתני' כפשוטו בסי' א' כדמוכח בסוגי' מבואר דגם חיבור סי"א לא מהני וצ"ע ועוד דקדק הט"ז שם על פירושו של הח"מ ובוודאי דקדוקו נכון בלשון המזרחי לפרש דמהני חיבור סי"א רק דצריך ליישב קושי' הנ"ל שהביא בעצמו בשם המזרחי מהך דכליו אשר ע"כ נלענ"ד בכוונת המזרחי דהנה הטור כ' ושומא לא חשיב סי' מובהק דעשוי להשתנות ותמה הב"ח בסי' פ"א דל"ל להטור טעמא דעשוי להשתנות ונדחק בזה ע"ש ותחלה אבין סברת הפוסקים החולקים בזה אי מצרפינן ב' סי"א למחשבי'

לסי' מובהק ונ"ל דבזה תלי' מלתא דהנה הא דסי' מובהקים מהני בכ"מ אף דסי' לאו דאורייתא כ' השיטה מקובצת בב"מ כ"ז בתחלת הסוגי' בשם הר"ן דמלתא דפשיטא דמהני וא"צ קרא דסי' מובהקים כעדים חשובים ע"ש אח"כ מביא בשם הראב"ד שהק' מנ"ל דסי"מ מהני מדאורייתא דלמא כל סימנים לאו דאורייתא ותי' דילפי' מקרא דעד דרוש כו' וכ"כ הש"ג בשם הסמ"ג ולא ניחא לי' להראב"ד בכך וע"כ תי' דסי"מ דמהני הוא מחמת תקנ"ח שתקנו כן באשה שמת בעלה מתקנות עגונות וע"ש.

ולהבין סברת מחלוקת הראב"ד והר"ן בזה לכאורה י"ל דהראב"ד ס"ל אף דהסברא נותן דסי"מ מהני מ"מ הא קרא מלא עפ"י ב' עדים כו' דוקא וסימנים עכ"פ עדים לא הוי והוי כעין רוב דמהני בכ"מ ומ"מ בדיני ממונות לא מהני כמ"ש שב שמעתתא ש"ד פ"ח מה"ט דב' עדים אמר קרא ורוב לא חשיב עדים והר"ן ס"ל דסי"מ הוא מברר כ"כ בלי שום ספק דחשוב אנן סהדי ואיכא עדים ולהראב"ד צ"ל דלא חשיב מבורר כ"כ בלי שום ספק למחשבי' כא"ס ולכן צריך ילפותא דקרא או מתקנ"ח (וכ"כ תשובת הרשד"ם והפנ"י בשו"ת).

ויותר יש להבין בזה דהא המהרי"ק שורש ע"ב ס"ל דבמקום דליכא חזקה אפי' בדבשב"ע ובממון א"צ עדים וא"כ לפ"ז במציאה דליכא ח' וודאי מהני עכ"פ סי' מובהקים מדינא דמצד הסברא וודאי הוא כן ואף שאין כאן עדים ממש הא לא אתחזק ולשיטת הראב"ד צ"ל דלא ס"ל הכי דהא הר"ן בשם הרמב"ן בסוגיא דשליש בסיפא ס"ל דבדשב"ע אפי' בדאיכא ח' בעי' עדים דוקא רק הר"ן עצמו ס"ל בחולין בהא דטב"ע עדיף מסימנא כו' דבמציאה דליכא ח' א"צ ב' עדים יעו"ש ואין להשיב ע"ז דהא הך דינא דסימן מובהק מהני דפליגי בה ועיקרה בגט אשה ובאשה שמת בעלה דאתחזק אי' באמת תחלה אמרתי על מה שהקשו המהרי"ק שורש קפ"א והקצוה"ח סי' רצ"ו אהא דקאמר בב"מ נפקא מינה לגט אשה ולא קאמר נ"מ לאשה שמת בעלה יע"ש מה שתרצו ולפענ"ד מה דצריך להבין הגמ' דקאמר נ"מ בהא אי סי' דאורייתא במציאה מחזירין ג"כ גט אשה בסימנים י"ל לעולם סי' דאורי' כדיליף משמלה כו' ומדאורייתא דין סימנים ממש כמו ע"א דאמרה תורה דמהימן דוקא בלא איתחזק ולא במקום ח' כ"כ סימנים מדאורייתא והני דוקא במציאה דליכא שום חזקה ולא בגט אשה דאיכא חזקת א"א אמנם תוס' חולין צ"ו ד"ה פלניא כו' אסברא לן דלכן מחזירין שטר ולא מקרי מוציא מחזקה דהא השתא בשעת החזרה אין מוציאין מחזקה אף שגורם אח"כ שע"י השטר יוציא מחזקת ממון האי מלתא אחריתי ואין אנו דנין השתא ע"ז כנ"ל בכוונתם כ"כ י"ל בגט אשה דמיירי לענין אי מחזירין ליד השליח שאמר שנאבד ממנו וא"כ השתא במה שמחזירין ליד השליח אין

אנו מוציאין משום חזקה דגם כשמוסרין השליח אינה מגורשת עדיין ולהכי לא קאמר נ"מ לאשה שמת בעלה בכה"ג הוי מוציא מחזקת א"א וח' חיים דבעלה במה שמעידין על סימני מיתת בעלה וא"כ המ"ל דאפי' אי הי' דאו' לא מהני באשה שמת בעלה אלא דלפי"ז יקשה טובא דמ"פ מברייתא דקשור בכיס וארנקי אמתני' דאעפ"י שיש סימנים כו' הא יש לחלק כנ"ל דאפי' אי סימנים דאורייתא ומועיל בגט משום דליכא ח' ובמ"א הארכתי בזה וצרפתי סברתי עם סברת הקצה"ח אך באמת נ"ל דאף דבבכורות לחד לישנא חמיר א"א משאר אי' בתחלת העדות היינו דוקא אם אנו דנין מצד עצם חומרא דא"א אבל אם ראינו דבאמת הקילו גם באי' א"א דהא בגט מקלינן ואוקמא אדינא רק שנאמר להחמיר באשה שמת בעלה מחמת ח' באמת ליכא חזקה כמ"ש תוס' דחזקה דדייקא מרעה לחזקת א"א ומה"ט קילי יותר דיני עגונה וכ"כ המהרי"ק התם בפשיטות וכמ"ש הרא"ש בסוגיא דיצחק ר"ג כו' דיש להקל בעגונה יותר מבגט דשייך בה תק"ע ע"ש ועכ"פ דברינו וודאי נכונים דמצד החזקה אין לנו להחמיר ושפיר פריך ומ"מ י"ל דלא אמר בתחלת הסוגיא נ"מ לאשה שמת בעלה משום דגט אשה דמי ממש מדינא למציאה משא"כ אשה שמת בעלה דרק מתקנ"ח דאשה דייקא היא ע"י חומר שהחמירו חז"ל היא דליכא ח' אף דהשתא אחר החומר שהחמירו הוי סברא דייקא ח' טובא אפי' מדאורייתא מ"ה טפי מה דדמי בעצם מדינא למציאה כנ"ל והרמב"ם כ' בפ"ח מה' נחלות מדינא מועילים כו' רק בא"א החמירו מחמת אי' כרת צ"ל דאף להאי צד דסימנים לאו דאורייתא היינו שאין לנו קרא למילף מינה דסימנים מועילים ומ"מ מצד הסברא להיות מועילים ומוכיחים לנו דוודאי שלו הם ולא נחוש דלמא אתרמי כו' וכן משמע למסקנא דרבא את"ל סימנים דאורייתא אף דנדרוש קרא למלתא אחריתי מ"מ מצד הסברא י"ל דמועילין סי' מדינא רק באי' כרת החמירו אך למ"ש לעיל אילולי קרא אסימנים ל"מ כלום אף דליכא חזקה דמ"מ עדים דוקא בעינן מדאורייתא וסימנים לאו עדים חשוב דאם אינם מובהקים ביותר וודאי ל"ש אנן סהדי רק שי"ל דהרמב"ם לא ס"ל כהני פוסקים רק כמהרי"ק הנ"ל ובמ"א כתבתי דהא חזינן רבא בלישנא קמא הוצרך לתקנה דרבנן בסימנים במציאה דלטעמי' אזיל באשתך זינתה בע"א כו' אין דבשב"ע פחות מב' אף דהתם ליכא חזקה דהא רגלים לדבר מרע' לחזקה דהשתיקה שועל להיות רגלים לדבר כמ"ש תוס' שם ובתוס' חולין וריש נדה מבואר דרגלים לדבר מרעה לח'.

נחזור לדידן אחר שהבנתי סברת הפוסקים החולקים בענין סי' מובהק אי הוי מדינא או מתקנ"ח י"ל בהא גופא פליגי הני פוסקים אי מצרפינן ב' סי"א למחשב לסי' מובהק ביותר והיינו משום דוודאי מצד הסברא דב' סי' אמצעים חשובים כסי' היותר מובהק

דלא שכיח כלל בין אנשים ואפי' החולקים מודים בזה כמ"ש בקו"ע סי' ל"ד יעו"ש וע' בבית מאיר רק מ"מ ס"ל דלא מהני דמאחר דמדין תורה גם סי' מובהק ביותר לא מהני כהני שיטות דעדים בעינן דוקא וסי' אפי' מובהקים ביותר עכ"פ עדים ליכא ול"א הסברא דאנן סהדי רק תקנ"ח הי' דאשה שמת בעלה מחמת תק"ע לסמוך על סי' מובהק וודאי אין לך בו רק מה שחידשו חז"ל והבו דלא לוסיף וסי' מובהק דוקא שמצינו שתקנו בה חז"ל אבל לא שאנו נאמר מצד הסברא לעשות גם זה לסי"מ בסי"א ע"י הצטרפות אבל אי נאמר כשי' הר"ן הנ"ל דמדאורייתא דמהני סימן מובהק מצד הסברא דמברר הדבר וחשוב כאנן סהדי כ"ש ב' סי"א דמהני דוודאי מברר הספק דחשוב כא"ס כנ"ל ברור [והרשד"ם ס"ל דל"מ צירוף סימנים הוא ס"ל דסי' מובהק לאו מדאורייתא הוא]:

והנה בענין סי' מובהק מהו ועד כמה יקרא סי' מובהק אין דעת הפוסקים שוין בזה ומשמעות קצת פוסקים להחמיר ביותר איך יקרא סימן מובהק ומשמעות קצת פוסקים להקל בזה ונשיב אל המקור דבגמ' מצינו ענין היתר דסי' מובהק בב' מקומות א' בגט אשה נקב בצד אות פלוני והוא וודאי מובהק שמובהקים דהא חזינן דאפי' העיפור שהביא הב"י דס"ל דשום סי' מובהק לא מהני ומ"מ זה מועיל כמ"ש רבינו דוד ב"י שהביא בקו"ע סי' צ' דדמי לפרצוף פנים עם החוטם שוב מצינו לשון סי' מובהק גבי שומא דפליגי בה רחב"מ ורבנן ובוודאי בכמה דרגות נחית דשומא מנקב בצד אות פלוני ומ"מ ס"ל לרבינו דפליגי בה עכ"פ חזינן דלא בעינן סי"מ כ"כ ואילולי דמסתפינא אמינא דתלי' ג"כ בפלוגתא הנ"ל דלפי השיטה דסי' מובהקים מועילים מדאורייתא והיינו משום דחשוב כאנן סהדי שמבררים הדברים בלי ספק כי זהו וודאי הסברא נותן דז"א רק אם אומר סי' מובהק טוב מאוד שלא יהי' בו שום נדנוד ספק שבעולם למען יחשב כאנן סהדי בביאור אבל אם הא דמהני סי"מ מדרבנן הוא מחמת תקנת עגונות וודאי א"צ שיהי' הסי"מ חשוב כ"כ מלתא דלא שכיח כלל דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם ולעולם לא תמצא עגונה היתר רק אחת מאלף שהי' לה סי' מובהק כ"כ דלא שכיח כלל וע"כ הדבר פשוט דחכמים שתקנו דמהני סי"מ אף דסי' אמצעים לא מהני דשכיחי ול"ש אבל כל שיצא מכלל סי' אמצעים וסברא נותן לדונו כמובהק אף דלא הוי מלתא דל"ש כלל נכלל בכלל תקנ"ח שהקילו להתיר עגונה בסי"מ כנ"ל בדיעות הפוסקים וממילא רב אשי ורבא לא פליגי כלל רק למ"ש הרא"ש והמהרי"ק דתקנת עגונה לא שייך רק באשה שמת בעלה דמתקנ"ח הוא א"צ כ"כ סימן מובהק ולכן אפי' בשומא פליגי דיש לחשבו בסי' מובהק בכלל תקנ"ח משא"כ לענין גט אשה דע"ה אוקמא אדינא בעי' סי' מובהק

כה"ג דוודאי חשוב כאן סהדי כגון נקב בצד אות פלוני וע' שב שמעתתא סוף הספר דר' אסי קאי התם בהאי חילוקא והדבר נכון לפענ"ד.

ממוצא דבר מצינו למידין שאם יש לנו ב' סי' אמצעים הוא סי' מובהק דהיינו שהדעת נותן יותר שהוא סי' מובהק רק שאינו סי"מ ביותר ועכ"פ יצאו מכלל סי"א וגם סימן אמצעי בהאי גברא זה מועיל ממה נפשך דאי נימא להאי סברא דסי' מובהק מדאורייתא ממילא מועיל הצירוף דסימנים בכה"ג חשוב לא שכיח ואנן סהדי וכמש"ל ואי סי"מ מתקנ"ח הוא א"כ מועיל הסי' הראשון בעצמו מאחר שיצא מכלל סי"א ונראה לנו שהוא מובהק אף שאינו מובהק ביותר כ"כ והשתא מיושב ע"נ דברי המזרחי שהביא הח"מ הנ"ל שכ' תחלה לפי הנראה לי דהני סימנים מובהקים ממש חשובי רק הסברא וא"כ וודאי הם מועילים ע"י צירוף מכח ממ"נ הנ"ל ומתני' דסימנים בגופו ובכליו להאי סברא דסי' דרבנן מיירי בסי' אמצעים ממש ולכן לא מהני בהם צירוף משא"כ בכה"ג וודאי מועיל הצירוף מחמת הממ"נ הנ"ל ובזה י"ל ג"כ לשון הטור דיהיב טעמא לשומא דאינו סי"מ משום דעשוי להשתנות דז"ל ושומא לא הוי סימנים מובהקים להכיר על ידה לפי שעשוי' להשתנות כלומר אף דראינו דפליגי תנאי בשומא וס"ד דעכ"פ לכ"ע הוא יותר עדיף מסי"א דעלמא ומהני ע"י צירוף ב' שמות כגון שהם זה מזה במרא' וכה"ג להכי קיי"ל דטעמא אחריני איכא לדידן בשומא דס"ל ג"כ כתירוצא דלעיל דשומא עשוי להשתנות ולכן אפי' צירוף לא מהני ולפי"ז הטור ופו' הנ"ל אפשר לומר דגם שומא כשראו בחיים מועיל צירוף וזה י"ל ג"כ כוונת הרמ"א כמ"ש דמאה סי' שאינם מובהקים כלומר שוודאי אינם מובהקים ונכלל בו אפי' וודאי סי"א אבל כל שיצא מכלל סי"א י"ל דלכ"ע מועיל צירוף ובפרט דהא כתבתי לעיל דמקור הדין בתה"ד ושם לא נזכר רק סי' גרועים ויעויי' בשו"ת גבעת פנחס להפלאה מסי' כ' ולהלן מה שהאריך להתיר בצירוף כו' והוכיח מן הסוגי' וממילא בנידון דידן דיש מהני סימנים טובים וחשובים שבוודאי עדיפים יותר מסתם סי"א אף אם נאמר דלא חשיב סי"מ ממש מהני הצירוף לשאר סי' לכ"ע מכח ממ"נ הנ"ל וגם הדעת נותן כן דמלתא דסמכא היא דהא בקו"ע סי' ל"ה כ' דלא מהני ס"ס בספק סי"מ דהיינו ספק א' אי סימנים דאורייתא ב' אי הוי זה סימן מובהק משום דאיכא חזקת א"א דאלים מס"ס ונודע סברת הש"ך סי' ק"י דשלשה ספיקות מהני נגד חזקה וא"כ בכה"ג יש ג' ספיקות א' אי סימנים דאורייתא ב' אפי' סי' ל"ד דלמא חשוב זה סי' מובהק ג' אפי' אי כ"א בפני עצמו אינו חשוב סי' מובהק דלמא בהצטרפותם חשובי סי"מ מחמת הסברא דצירוף מהני והרבה פוסקים ס"ל הכי וגם

להאוסרים ס"ל דהסברא נותן להתיר ע"י צירוף וא"כ עכ"פ ליכא רק חומרא בעלמא דיש להקל בהני ספיקות כנ"ל.

והנה לכאורה בלאו שום סי' שבגופו הי' מקום להתיר עגונה הלזו דהנה הב"ש ס"ק נ"ט כ' דבהזכיר שמו ושם עירו לרוב הפוסקים מועיל רק המזרחי לא רצה להתיר כמ"ש בקו"פ סי' ק"א ושם כ' הח"מ דסי' ק' וסי' ק"ד סתרי אהדדי ולא הבנתי הסתירה התם קאמר שלא נודע כלל מתי יצא ועד זמן מה נחפש אבל הכח עכ"פ יש זמן מוגבל י"ו שנים עכ"פ מבואר דגם המזרחי מודה דבנודע הזמן מוגבל די בשמו ושם עירו וא"כ בנ"ד אם הי' אומר שמו ושם עירו וודאי הי' מועיל לכ"ע אחר החיפוש אם לא יצא איש כזה יותר מעשר שנים מאחר שנודע זמן מוגבל דעכ"פ לא יותר מעשר שנים כאשר אמר שנית בתו הקטנה לערך ובתשובת הב"ח סי' ק"ה ד"ה שלישית כו' והביא ג"כ בבגדי כהונה מדברי הרמב"ן גבי תבדוק נהרדעי כו' דהסביבות נקראי' ע"ש העיר יע"ש וזה דבר ידוע בכל האורחים שהם קוראים עצמם ממקום מסוים סמך לישוב שלהם ובפרט אם גם אביו דר שם לכן הי' זה קורא שם עירו בארטפעלד אף שהי' מראסליוויטץ וז"פ ועכ"פ מצינן לחפש בכל המקומות הסמוכין לשם שיש לומר שנקראים בשם העיר בארטפעלד והנה בנ"ד וודאי הי' מועיל אם הי' מזכיר שמו ושם עירו כנ"ל רק הא שינה שמו מבעריש למאיר האומנם האשה אמרה שנודע ששינה שמו א"כ אין משמו ראי' כלל ויש לדון כאילו לא הזכירו כלל רק הזכיר שם אביו ר' דוד ושם עירו בארטפעלד ואיתא בגיטין דף ל"ו התקינו שיהיו עדים מפרשין שמותיהן בגיטין ופירש"י שעי"ז יהי' מכירים אותו להעיד על כתב ידו ובדף פ"ז ע"ב איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר מבואר דהכל חד שע"י שמזכיר מי אביו הוי כהזכיר שמו ממש בלא שם אביו דניכר כזה כמו בזה וכ"כ הכא י"ל מה שהזכיר שם אביו בן דוד הוי כאלו הזכיר שמו וא"כ איכא שמו ושם עירו דמהני כמש"ל רק שיש לדון ולפקפק ע"ז דמאחר שהוחזק האי גברא למשקר בשמו כי שמו בעריש ואמר מאיר כ"כ נחוש שמא הכחיש גם בזה וזה עונש של בדאי כו' וא"ל דשם אביו אין רגיל לשנות כשמו דרגיל מחמת מרדן כדאיתא בסוגיא דבראשונה דא"כ הא מבואר שם דגם שם עירו רגיל לשנות אלא דז"א כלום דממ"נ אם זה שאנו דנין עליו הוא המת בעל העגונה שידעינן שכיחש שמו א"כ אין נפקותא בשקרותא מאחר שמת עכ"פ הותרה אשתו ואם נחוש שאינו זה הא לא כיחש ולמה נדון על ישראל אחר שכיחש והחליף שמו כדאמר בריש מכות ובכתובות אם הוא הוחזק כל ישראל מי הוחזקו ועוד דדמי ללא שביק התירא כו' דמה שכיחש ושינה שמו הוא מחמת אמתלא בכדי שלא יתודע לאשתו ותשאר עגונה והי' די לו בזה ששינה שמו לבד שלא יצא הקול

ויודע ממנו אבל למה הי' לו לשנות שם אביו ושם עירו ובלא"ה הר"ן בגיטין לא פי' בשם עירו כנ"ל וגם הרא"ש דכ' דגם שם עירו היינו ששינה מה"ט הדבר פשוט דאין הכונה שאדם א' שינה שניהם שמו וגם שם עירו דזה אינו מן הדרך שהוא דבר שאין צורך לו רק א' משניהם עושה או שמשנה שמו או שם עירו וגם עדיף יותר מנפילה דחד דהיינו לחוש שהי' עוד אחר שהניח אשתו עגונה והיא אשתו הב' וקרא לעצמו שם אביו ועירו כזה בעל האשה והי' לו ג"כ בן מאשתו ראשונה וב' מאשתו השני' וכה"ג כל הסימנים ואומדנות וע' קו"ע סי' רצ"א וסי' שי"ט ובתשובת הר"ן סי' ל"ג פסק דמה ששינה שמו אינו חשוב ריעותא כלל דהוי סי' העשוי להשתנות בהאי גברא שעשה כן בכדי שתשאר אשתו עגונה והביא ראי' ע"ז מסוגי' הגמ' דב"ב דף קנ"ג ובבגדי כהונה סי' זיין הקשה על הראי' של הר"ן מב"ב דאיך נדמי איסורא דא"א לממונא לפי תי' תוס' ראשון דב"מ כ' דס"ל דבאי' א"א החמירו יותר מבממון יע"ש ולדעתי העני' נ"ל דדברי הר"ן דברי אלקים חיים הן ואדרבא לא הבנתי תי' התו' שהביאו ראי' שהחמירו באי' א"א מדהחמירו במים שאין להם סוף דלא תצא אף דרובן למיתה ולא הבנתי דמהתם לא מוכח רק שהחמירו חז"ל באי' א"א מה דמצינו כנגדו בממון בד"ת כעין כל דתיקן חכמים כעין דאורייתא תיקן והיינו לענין רוב אבל מנ"ל לומר מכח זה שהחמירו חז"ל באי' א"א יותר מבממון ואי נאמר כוונת התוס' מכח סלוק דרגא דמאחר שהחמירו חז"ל באשה שמת בעלה שהקילו בכ"מ מחמת תקנת עגונות מ"מ החמירו בתחלת העדות כמו בממון ולכן בגט הסברא להחמיר יותר א"כ ממילא אין ראי' כלל נגד הר"ן אלא דבלא"ה דברי תוס' בתירוצם תמוהין דהא התוס' בעצמם כתבו בפ' החולץ ל"ו ע"ב ד"ה הא כו' וכ"כ הרא"ש והמרדכי שם דמה"ט החמירו במשאל"ס דהוי מיעוט דשכיח והחמירו ג"כ בכה"ג בשאר איסורין א"כ אין ראי' כלל ממים שאין להם סוף דחמירו אי' דא"א משאר אי' ובלא"ה תוס' והרא"ש והמרדכי הנ"ל סותרין א"ע דבסוגי' דחלב פוטר בבכורות כ' תוס' להדי' דמיעוטא דמים שאין להם סוף הוי מיעוט דלא שכיח דמה"ט סמוך מיעוטא לחזקה וכ"כ הרא"ש והמרדכי בר"פ האשה שהלך.

ובמ"א כתבתי להשוות דבריהם ואין כאן מקומו דאין די בזה ליישב דברי תוס' דכאן ולפי פשוטו צריך לומר דסברת הרא"ש והמרדכי בר"פ האשה שהלך קאי לשיטת הר"ח דס"ל סמוך מיעוטא לחזקה מדאוריית' אבל התוס' והרא"ש והמרדכי עצמן דלא ס"ל סמל"ח לכך סברו בפ' החולץ בטעמא דמים שאין להם סוף בפשיטות דחשיב ממיעוט דשכיח ולפי"ז גם ב' תירוצי תוס' דסוגיין דב"מ קאי בהנך ב' שיטו' דבתירוצ' א' קאי לשיטת הר"ת דמשאל"ס ע"כ מחשב מיעוט דלא שכיח ולפי"ז שפיר אייתי תוס' דע"כ מוכח

שהחמירו יותר באי' א"א מבממון דהא גם בממון דבר פשוט דלא חיישינן למיעוטא דל"ש ובמשאל"ס לשיטת הר"ת דוודאי חשוב מיעוט דלא שכיח ומ"מ חששו ובתירוצם ב' כתבו לשיטת התוס' עצמן וא"כ אין ראי' כלל ממים שאין להם סוף דנהפוך הוא דהא שהחמירו במשאל"ס היינו משום דחשוב מיעוט דשכיח וא"כ אין ראי' לחלק בין אי' א"א לשאר אי' וע"כ תירצו בא"א עכ"פ לדידן דלא קיי"ל כהר"ת רק סמוך מיעוטא לחזקה לא הוי מדאורייתא ממילא אין ראי' כלל מדברי תוס' הנ"ל נגד שיטת הר"ן הנ"ל.

ומה שהקש' בבגדי כהונה מלשון המהרי"ק ביישוב דברי הר"ן ג"כ אינו מוכרח כלל דמנין לנו לדמות עניני משוי להשתנות זה לזה דלמא כל דמות גוף האדם אין עשוי להשתנות כ"כ אחר מיתה אפי' אם הנחש גרם מיתתו בנשיכתו שלא יוכר כלל רק עד צד אפשר רחוק שיהי' כן ולכן וודאי הוי ריעותא גדולה משא"כ מראה של השומא וכה"ג דב"ב או שמו של אדם דעשוי להשתנות ומצי הוא טובא כנודע י"ל שפיר דלא מחשב ריעותא כלל וז"פ ובנ"ד וודאי עדיף טפי מאחר דנודע ששינה שמו דהא קראו אותו בעריש והשיב אין אני בעריש ועדיף יותר מעשוי להשתנות דהוי רק תלי' דהא וודאי הוא ולרווחא דמלתא אומר עוד מה שנלענ"ד אפי' אי יהבינא לי' להבגדי כהונה דלא קיי"ל כהר"ן הנ"ל רק כתי' תוס' א' דב"מ הנ"ל מ"מ יש להתיר בנ"ד דהנה באמת הר"ן בתשו' הנ"ל גם בלי סימנים התיר דהא סי' גרועים היושב רק מחמת שם ממשפחתו ועירו והנה גם לפי דברי תוס' הנ"ל [עכ"פ לא הוי חומרא דרבנן לכתחלה דאין לך להוסיף על מה שנמצא כתוס' הנ"ל] ומדינא וודאי אי' עדיף וא"כ מאחר שאין כאן רק מתקנ"ח וודאי מועילים סימנים אמצעים דהוי דרבנן לאי' דרבנן כמ"ש הרבה פוסקים ויעו"ש סוף ס' באר היטב ובמ"א הבאתי ראי' לזה מסוגיא דמכריזין וכ"כ הפלתי שם ביישוב דברי העיטור מסוגי' דבשר שנמצ' ומסוגי' דע"א במלחמה וכאן עת לקצר ומה שהקש' הפנ"י בגיטין כ"ז ע"ב מר' אשי דבעי' נקב בצד אות פ' אי סימנים דרבנן והא חשש דב' יב"ש הוי מדרבנן הנה מלבד דלא דמי גט אשה לעגונה שהקילו בה חכמים יותר כמו שהבאתי לעיל וכ"כ הש"ש סוף הספר בלא"ה יש ליישב ע"נ די"ל וודאי סי' דרבנן מהני לאי' דרבנן והיינו במקום דחכמים חששו מחמת ספיקא וחומרא וגדר וסייג לתורה בכה"ג אמרינן הם אמרו והם אמרו ושאני הך חששא דב' יב"ש לפי תי' תוס' בב"מ דאיכא חשש לעז הבעל וא"כ מה יועילו חכמים בתקנתן שיתקנו שיועיל ע"י סימנים המועילין מדרבנן דמ"מ הבעל יוציא לעז דמדאורייתא אין מועילים דהא בלא"ה לא חששו חכמים בזה מחמת עצמן רק ללעז דבעל ולזה לא מהני מה שיתקנו שלא נחוש מחמת סי' דר' דמ"מ הבעל יוציא לעז כנ"ל פשוט.

וממילא בנ"ד אף אם נחשב כל הסימנים שבגופו רק כסי' אמצעי א' עכ"פ מ"מ יש להתיר לכ"ע ולסמוך על שם אביו ועירו שהזכיר אחר החיפוש בבארטפעלד והסמוכין לא אם מעשר שנים לא נאבד איש כנ"ל.

ולהחשש ששינה שמו מועילין הסי"א עכ"פ להוציא מהך ריעותא דהוי רק חשש דרבנן ובר מן דין נ"ל דברי הר"ן נכונים לדינא עכ"פ דאף אי נאמר בבאר סי' הע"ל הוי ריעותא עכ"פ כמו שהביא הבגדי כהונה ממהרי"ק לפי פשוטו הטעם דרוב אין משתנים משא"כ בכה"ג דהא כתבו הראשונים בקידושין נ' לענין מקדשי והדר מסבלי דמידי דתלי' ברצון האדם ל"ש בה רוב וכ"כ קריאת שם אדם דתלי' ברצונו ועוד דליכא רוב כלל בין הני גברי העוזבין נשותיהן ורוצין שתעגנה אדרבא מצי שמשני' שמותיהם משא"כ בכה"ג דהא כתבו הראשוני' בקידושין נ' לענין מקדשי והדר מסבלי דמידי דתלי' ברצון האדם ל"ש בה רוב וכ"כ קריאת שם אדם דתלי' ברצונו ועוד ליכא רוב כלל בין הני גברי העוזבין נשותיהן ורוצין שתעגנה אדרבא מצי שמשני' שמותיהם משא"כ בכה"ג דהא כתבו הראשונים בקידושין נ' לענין מקדשי והדר מסבלי דמידי דתלי' ברצון האדם ל"ש בה רוב וכ"כ קריאת שם האדם דתלי' ברצונו ועוד דליכא רוב כלל בין הני גברי העוזבים נשותיהן ורוצין שתעגנה אדרבא מצי שמשנים שמם אף דרובא דעלמא אין משנים וגם בענין השינוי שהי' קצת בהאיש הנ"ל עפ"י הגב"ע שאמרו שהי' דוחה הרוח בחוטם ונראה קצת באולי נשמע איזה קול מהחוטם ושאלתי להאשה איך הי' ואמרה שאינה זוכר כזאת מבעלה ענין זה הוא שכיח בכמה אנשים או מחמת רגילות ולפעמים בא ע"י חולי כעין קאטאר וגם א' מהב"ד דכאן הרבני המופלג מוה' יוסף יוחנן ג"כ הי' רגיל לעשות כן בחוטם וזה מקרוב שהרגיל א"ע מזה ואינו עושה כן יותר ובוודאי י"ל שאח"כ הרגיל א"ע בזה שכח לו מחולי כנ"ל המורגל הרבה באנשים וכבר אמרתי דדברי הר"ן אמיתים שאין סי' העשוי להשתנות עושה ריעותא כלל וביותר בכה"ג דבר המצוי מחמת קצת חולי הנ"ל או מחמת שמרגיל א"ע בזה דאין ראי' מהמאוחר אל הקודם את כ"ז ראיתי ונתתי אל לבי לפלפולא בעלמא וקוב"ה חדי בפלפולא לא להלכה ולא למעשה ח"ו והעגונה הנ"ל עדיין אסורה בכבלי העיגון שלה בחזקת א"א עדי יבואו. כל הדברים לפני הרב הגאון המובהק מזבאראב נ"י את אשר יבחר יקרב בדעתו הרמה והנשאה הכ"ד החותם בכל חותמי ברכות ידידו הדש"ת.

א אמנם אחרי הדקדוק היטב הכל נכון כי מאחר שבן ובת מאשתו השני' הי' לו יותר געגועים עליהם כי קטנים הי' בהפרדו וגם לא חשב שיהי' להם משען ומשענה לכן הי' ברוב פעמים מזכיר רק אותן הב' וכמ"ש מדי דברי זכור כו' ע"כ המי מפי כו' ולא זכר כ"כ

בלשונו הבן מאשתו הראשונ' שהי' גדול בפרידתו וגם יש לו מחזיק ודבר פשוט שמה שאדם שומע ברוב פעמים נקבע אצלו בכח הזוכר שלו יותר ממה שאינו שומע רק על המעט תנא מיני' מ' זימנין ודמי כמאן דמנח בכיסי' ובפרט מלתא דלא רמי' שלא נעשה תחלה עד בדבר בכתובות כ' ע"ב ולכן הב' בנים מאשתו הב' אשר הזכירם ביותר ברוב פעמים זכר ר' אברהם גם עתה ומבן מאשתו הראשונה אף שאז הי' גם ר"א זוכר ממנו ועתה שכחם וכן מה שאמר נר' ליזר ווייא מיינע קינדר ואמר שנים הכונה הפשוטו על אותן השנים הוא מצער וכואב כ"כ והוא מבואר והעיקר שיש לנו העד הב' מפי אחותו וגיסו שזוכרין גם עתה מהג' בנים.

ב במספר שנות נראה קצת סתירה בדברי הבעל בעצמו שבבריאתו אמר שהיא כבתו של בעל ה' אברהם והיא כעת בת עשר שנים וקודם מותו אמר כבת חמש ולפי"ז לא תהי' עתה אפי' בת ט' והנה בני ביתו של ר' אברהם אמרו שלפני מותו הי' מטושטש קצת בכמה ענינים וגם שר' ליזר גילה בעצמו בזה שאינו זוכר כ"כ שלכן אמר אשתו ידעה יותר טוב ושאלתי את העגונה ואמרה לפי חשבונה אם היתה חי' הבת הנ"ל היתה עמה כבת עשר שנים ובוודאי הדבר נכון שראוי יותר לסמוך על מה שאמר בבריאתו ובלא"ה יש לישב הסתירה בנקל אם נפרש כבת חמש קרוב לשש כדאמר בפסחים י"א ע"ב והאי דקאמר שתים בסוף שתים.

נ בענין זקן העגול שאמרו מחלה רינדיג נפשטיצט הנה עתה פי' הדבר כי מה שאמר גישטיצט היינו תחת הגרון אבל הזקן בעצם לא נגע והרבה אמרו לי שקודם שבא בבית ר' אברהם לא הי' רגיל לגלח אפי' מקצת רק אז כפי"מ שהעידו שראו שגלח תחת הגרון ולא עצם הזקן וקצת הערה כמ"ש בטור ריש ה' ר"ה ומגלחין זקנם כו' ראיתי ביוסיפין שהי' דרכם לגלח תחת הגרון אבל גילוח הזקן בעצם אין גנאי גדול מזה ובפרט בדורות הראשונים כמ"ש זקנך מגודל יהי' למשחית' והי' נקרא הדרת הפני' כדאי' בר' יוחנן ולכן לא נאמר ומגלחים את זקנם **ד בענין** הגאויר הנוטף והרקיקה חכם עדיף כו' כאשר כ' מעכת"ה ני' כי בוודאי כן הי' כאשר הי' בין אנשים הי' נזהר לרקוק בכ"ע למען לא יראה מיאוס של נטיפת הגאוויר אכל כאשר הי' בבית ר' שלמה ואח"כ בבית ר' אברהם שהי' רגיל עמהם בכל פת ראו שפיר כנ"ל.

ה כבר כתבתי לעיל אודות דחיפתו הרוח בהחוטם שהאשה לא זכרה מזה שהוא דבר שבא בהרגל או בקצת חולי ויוכל להיות שגם אצלו מתחלה הי' מדה זו רק על המעט ולא הי' נרגש כ"כ ואח"כ הורגל אצלו ביותר כדרך אותן תנופות מגונות שבאיזה אנשים בלי השגחתן על עצמן שברוב הימים מתחזקים אצלם **ו הנה** ר' אברהם אמר עתה שבחייו

ראה ראללין כעין גידים נפוחות והאשה אינו יודע' מזה רק שאומרת כמה פעמים הי' גטאייטירט והוא מבואר דע"י שעסק ברפואות במרחץ שם נתרפא קצת מחולי החיצון ונתקבץ בפנים ונעשה כעין גידים נפוחי' כנודע ולדעתי זה ג"כ הסיבה שלא זכרו העדים כ"כ מעין העפטין בשעת הטהרה כי לא הי' ניכרים כ"כ אח"כ כדאיתא בב"מ דף ק"ך נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין ולכן מחמת הנפוח לא ניכרו כ"כ ההעפטין רק בלא"ה יש לנו עדות מבורר מתחלתו שראו העפטין פלעקין בחיים חיותו.

ז בעדותו של ר' ליזר בהגב"ע שנעשה בזאקע אמר שאינו יודע מהעפטין ועתה דיברתי עמו וראיתי שאינו יודע כלל פירושו של דבר מה זה ענין העפט וכשהסברתי לו אז אמר לפי"ז שזוכר הפשט סמוך לקנעכיל ובבואו לביתו שאלתי האשה ע"ז אמרה שבאמת הי' כן ולסימן כשהי' לובש מנעלין אם הגיע למעלה מהקנעכיל הי' כואב לו בחסיפתו בהעפט הנ"ל.

ח בעדות הראשון מפי ר' אברהם אמר רק פלעקין סמוך להקנעכיל ועתה אמר על כל רגליו הדבר פשוט כי אז שאלוהו אותו רק על מה שראה בעת הטהרה ולא שאלוהו כלל מה שראה בחייו כי לא עלה על דעתינו שהראה רגליו בפני אנשים מה שאינו מדרך ארץ ובפרט רגלים מלאים מכות ופצעים כ"כ ולכן שאלוהו רק מה שראה בעת הטהרה ור' אברהם השיב לפי תומו על מה ששאלוהו י"ל שלא ראה יותר בעת הטהרה ואף שהי' יותר מ"מ הי' לא ראה ולא השגיח כ"כ לראות בכל רגליו ובפרט בשעת הטהרה שנעשה בהרבה אנשים במהירות וברעש וגם ר' ליזר שאמר עתה בשעת הטהרה ראה ב' ג' פלעקין יוכל להיות שהי' יותר והוא לא השגיח ביותר או שאינו זכור ביותר במה שראה בשעה קלה וגם כבר כתבתי זה כמה שי"ל שר' אברהם לא בא אז רק לסימן מקום ידוע ובלא"ה יש לנו עתה עדות המועיל בכ"ז ולא באתי רק לתרץ כל דבריהם כמצוה עלינו (וכן סיפרו לי שנתקבצו הרבה אנשים מהגליל ביום קבורתו ור' ליזר הי' ג"כ מן המטהרים).

מ"ש הגאון מזבארב נ"י שדבריו הראשונים של ר"מ מפאלדיארע הי' חוץ לב"ד הוא מבואר בהמכתב של הגב"ע ויותר מזה כי אמר לי שילך לביתו ולמחרת יחזור ויבוא לפנינו כי ישים אל לבו ביותר ושוב לא חזר כי הי' לו איזה דרך לפניו לצרכו ועתה רצונו לקראות אותו ואמר לי המלמד של ר' וואלף זאקער שלא אטריח את הזקן בחנם כי זה מקרוב שאלוהו ואמר לו כי עתה אין אני זוכר כלל דברי הכותב והחותם שנית יום עש"ק הדברים שנת תטור לפ"ק פה אהרישאר הסמוך לעיר דעעש במדינת זיבענבירגען:
הק' מנחם מענדל פאנעטה.

סימן נג

ע"ד העגונה מרת אסתר בת ר' אהרן משה מכפר רוס אשר בעלה ר' יעקב נטבע בהנהר סאמאש בר"ח חשון העבר וביום ב' פ' בשלח נמצא איש בתוך הקרח שאצל הנהר רחוק ממקום שנטבע יותר מפרסה ואח"כ נעשה גב"ע על כל הענין ועלה בידינו עיקר המעשה שר' יעקב הנ"ל הי' בבעטלאן ביום הנ"ל ואמר לפני האנשים דשם שרוצה ליסע עבור בתו שהי' כעת בכפר זאגרע ונסע עם עגלה וסוסים שלו ועם נער קטן שלו והנה באו גוים ואמרו שנטבע בנהר סאמאש סמוך ליישוב טיאזע ובעברו הנהר הנ"ל צוח גוי ח' שהמים מתגברים ורצה ר' יעקב הנ"ל להחזיר העגלה ואז נפל בנו למים עם הלייטער מהעגלה וירד האב להצילו ושטפו המים גם עליו (ואת הנער ראו עוד הגוים אח"כ צף ע"פ המים והאב לא ראו יותר מעת ששטפו המים) ותיכף בא הקול ליישוב בעטלאן ויצאו אנשים מבעטלאן עם בנו הגדול הב"ח משה ליב שהי' שם משרת וחפשו ולא מצאו רק העגלה והסוסים שבאו בחזרה מהמים ואח"כ נמצא רחוק משם אצל עיכוב הריחים הכובע של ר' יעקב הנ"ל עם הלייטער מהמגלה הנ"ל וב' שבועות חפשו ולא מצאו כלום.

וביום ב' בשלח הי' בחור א' ושמו כ' יונה מפלישוי בכפר קיסטור אצל ר' בערל משם בווירצהויז ובא גוי ואמר שמצא איש מעבר לנהר בתוך הקרח סמוך לכפר מאליין ושהכירו שהוא מב"ע ואמר הבחו' הנ"ל שבוודאי הוא ר' יעקב הנ"ל שכבר שמע מטביעתו ושילמו להגוי שילך עמהם להראות להם והנה כי כן מצאו המת הנ"ל והראש הי' קצת רחוק ממנו והגוף עד הטבור לא הי' רק העצמות ועכ"פ הכירו לפי גדלו שאינו הנער קטן בן ר' יעקב רק לפי ראותם כאשר חברו הראש להגוף שהי' כמדת ר' יעקב וגם היו מונחים שם השטיוועל שלו אשר מסתמא הפשיטם הגוי המוצאו ושטוועל א' הי' שלם וא' נחתך מעל רגלו ולקח הבח' יונה עמו את השטיוועל השלם וכיסה המת בקרח ובסימן שעשה לו ולקח סוס ונסע לכפר רוס לבית העגונה ואת השטיוועל שם על האוכף שעל הסוס ובבואו לרוס בלילה לא רצה לגלות מיד להאלמנה ולבנה ר' משה ליב ואמר להם שנוסע למקום אחר שלא להבעיתם פתאום ובתוך כך הלך הבן לחוץ וראה השטיוועל על האוכף שעל הסוס אז אמר הבח' משה ליב להבח' יונה אנה מצאת שטיוועל זה כי הוא של אבי ואני מכירו היטב וחבירו של שטיוועל זה הוא על רגל אמי כי כאשר נסע אבי באותי נסיעה הי' כואב רגלו קצת ע"כ לא לבש רק שטיוועל א' שלו והשני לקח שטוועל שלי וסיפר לו הבח' יונה כל הענין ושמעה העגונה מתלחשים וגילה גם לה והראה לה השטיוועל ואמרה שבוודאי הוא השטיוועל של בעלה ושחבירו על רגלה והפשיטה אותה מרגלה והראיתה לכל אנשים שבביתה שהוא החבר של

השטיוועל הנמצא גם השטיוועל השני הכיר היטב הבן כי הי' שלו וגם המכנסים שהי' לבוש בהם הכירו היטב וגם אמרה תחלה שיראו כי בעלה הי' לבוש בבראכגארטל ולא מאותן שקונים מבעל מלאכה מלעדיר רק בעצמו עשאו ר' יעקב הנ"ל מסחורה מעשה הדיוט עם העקליך וכ"ז נמצא על הנטבע הנ"ל כמו שאמרה.

גם העיד הבן שהוא ידע סימן באביו על רגל הימני הי' האגודל כפוף למטה וכן מצא באביו הנ"ל ובזה הכירו היטב ביותר ואח"כ גם אמו אמרה לו שיחפש כן סימן זה באביו ואמר הבן שכבר חיפש ומצא כן.

והנה לדעתי הנמוכה ראיתי שיש לעמוד בשאלה זו באיזה חקירות א' אם ע"י הטביעה בנ"ד הי' נידון כדינא דנפל למים שאין להם סוף או גרוע מינה ב' אם סימן עיקום האצבע שנכפל סי' מובהק הוא או לא ג' אם יש עוד סימנים ראוי' או טב"ע בגופו ומלבושו של הנמצא ד' אף אם כ"א לא מהני אם נוכל לצרף סימני גופו וגם מלבושים.

והנה אמרו חז"ל התוה"ק נמשלה לאש שנפתח בקטני קטנים ע"כ אהי' כתלמיד הדן לפני רבותיו בקרקע ומהשי"ת אשאל עזר להוריני דרך ישרה בשאלה זו החמורה ויפתח לי שערי אורה שלא אכשל בדבר הלכה ויהי' רעוא דאימא מלתא דתתקבל.

וזה יצא ראשונה בענין החקירה אי בטב"ע לבד נידון כמשאל"ס דמדאורייתא מותרת היא דאם הי' כן הי' לנו נפקותא רבתא דהרבה פוסקים כתבו דהא דמחמירין לומר דסימנים לאו דאורייתא ולא מהני באיסורא היינו דוקא באי' דאורייתא אבל באיסור דרבנן מהני סימנים בכ"ע והאומנם שהפנ"י בניטין ד' כ"ז סתר דבר זה ממתני' דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם אע"פ שיש סימנים כו' והא בפ' יש בכור איכא איקומתא דמדאו' מהני ס"ס בלא חוטם אלא מדרבנן החמירו וא"כ חזינן דאפי' בדרבנן לא מהני סימנים למ"ד סי' דרבנן ובשב שמעתתא כ' ליישב זה דבאמת ב' איקומתא דבכורות תליא בהפלוגתא אי סי' דאורייתא או דרבנן ולפענ"ד גם לדברי הפנ"י הנ"ל יש לחלק הפנינים דהא אמרי' התם דהטעם שהחמירו חכמים היינו משום חומרא דא"א והא וודאי י"ל דלא מחלקינן בין שהיא א"א דאורייתא או א"א דרבן דמ"מ בגדר א"א היא אך היינו דוקא במקום שאמרו חז"ל אם נשאת תצא כגון הנך דאין מעידין כו' שכתבו הפוסקים דבהנהו אם נשאת תצא בגדר א"א היא אבל בנפל למשאל"ס דאם נשאת לא תצא א"א למחשבי' בכלל א"א אפי' מדרבנן רק איסורא היא שלא תנשא לכתחלה והוי רק כשאר אי' דרבנן דמהני בה סימנים ובכה"ג דברי חכמים קיימים הגאונים שהקילו בנפל למים שאין להם סוף דסמכינן אסימנים.

ויותר יש להסביר זה לפימ"ש הקצה"ח סי' כ"ח לענין מכירת שטרות ומעמד שלשתן אי מועיל לאי' דאוריי' דעיקר החילוק הוא אם עשו חז"ל תקנתם לגמרי כדאורייתא בלי חילוק ע"ש והוא סברת מוחלטת בכמה מקומות וכ"כ כאן בשלמא במקום שאמרו חז"ל אם נשאת תצא י"ל שעשו דבריהם כדאורייתא ולא מהני סימנים כלל משא"כ במקום שאמרו רק לא תנשא ואם נשאת לא תצא.

ואולי היינו דעת הרמב"ם דס"ל בע"א במלחמה אם נשאת לא תצא דלאו מחמת ספיקא דאיבעי' הוא רק דהוכיח במישור דגם להאי צד דלא דייקא דחיישי' לבדדמי מ"מ היינו רק לענין לכתחלה דאל"כ איך דחי וקאמרי סימנים כקושי' תוס' הא סי' לאו דאורייתא וע"כ דעיקר האיסור הי' רק לכתחלה דבכה"ג מהני סימנים בכ"ע והתוס' ע"כ ס"ל דהחשש דבדדמי מדינא הוי וגם אם נשאת תצא.

ובאמת בלאה"ק ע"ד תוס' הא במשאל"ס עסקינן דבכ"ע אם נשאת לא תצא וכבר עמדו בזה בשו"ת פנ"י ובשו"ת חתם סופר ותירצו דמיירי בלא העידו שיעור יציאת נפש וחיישינן דלמא לא עמדו שיעור יציאת נפש וע"ז אמרו בדדמי או שראו רק שנשברה הספינה לבד אבל במשאל"ס י"ל לכ"ע מהני סי"א.

אמנם כ"ז אם שהו בשעת הטביעה כשיעור יצי"נ וכמבואר בש"ע סעי' ל"ב ל"ד דבלא העידו כן גם אם נשאת תצא וכאן בכל העדות מפי הגוי' במסל"ת לא נזכר ששהו כשיעור יציאת נפש ומה שחפשו אח"כ האנשים שבאו מבעטלאן זה לא מועיל לענין זה כמבואר בשו"ת חכם צבי סי' כ"א.

והנה וודאי בדידעינן שלא שהו כשיעור יציאת נפש וודאי תצא כמו אין מעידין עד שת"נ במתני' דיבמות ואינו בכלל נטבע במשאל"ס וראי' מתוספתא דפ"ג דגיטין וכן בירושלמי שהביאו הרא"ש והרשב"א שם שהוסיפו על הני ג' דברים דר"א בן פרטא עוד ג' דברים שטפו נהר כו' ולפשוטו הכונה אפי' שטף עליו הנהר ולא מבעי' שנפל למים ע"י שנשברה הספינה בלי התגברות המים עליו דהצלה שכיחא רק אפי' שטף עליו הנהר כה"ג דנ"ד שכשטף באו המים הזידונים עליו מלמעל' ואין באפשרי להציל מ"מ נותנים עליו חומרי חיים כו'.

עי"ל דקמ"ל בהך הוספה מה שמבואר בשלטי גבורים שם דבספינה הרבה ניצולים ולא ידענו אם הוא מהניצולים או לא אבל שטפו נהר את אדם ידוע ולא ראו שניצול כלל דחילוק גדול יש בין ס' מצד עצמו כו' כעין חילוק בין חתיכה אחת כו' ובאמת דברי הש"ג שם לא הבנתי לענ"ד דז"ל וכן אם נפלה עליו מסולת או שגררתו חי' כמ"ש בתוספתא ונראה בעיני שלא אמר' בספינה כו' אלא כשהעיד העד סתם שאבדה הספינה בים ואינו

יודע מי ניצול ומי לא ניצול אבל אם העיד שבעלה של זו אבד בים ולא ניצול כבר אמרו חכמים במים שאין להם סוף אם נשאת לא תצא שבחזקת מת הוא זה שטבע בים עכ"ד ונפלאתי מאוד דהא גם שטפו נהר אמרו בתוספתא שם בין הני ג' שהוסיפו עכ"פ מבואר כנ"ל ובדוחק י"ל דברי הש"ג כעין שפירש"י בלשון הרמב"ם ולא עלה דהיינו בהעידו ששהה כדי שתצא נפשו.

אמנם כ"ז בידענו שלא שהו העדים כדי שת"נ אבל בהעידו סתם שנטבע או במסל"ת אי נידון סתם אמירתו כשהה או לא הנה דבר זה מבואר בחי' רשב"א יבמות דף קט"ו בסוף הדבור וז"ל והרמב"ם ז"ל כתב כו' ומדברי הרב ז"ל שכתב במים שאל"ס או שטבע בים הגדול נראה דטעמא דע"א משום דאמר בדדמי כו' אבל במשיל"ס שאפשר לו לעמוד על בריו של דבר לעולם אינו מעיד אא"כ עמד שם כו' והלכך כל שמעיד מת סתם במשיל"ס נאמן עכ"ל והם המה דברי המ"מ שכתב ממש כלשון הרשב"א הנ"ל רק שיש איזה חיסור לשון והנכון שכיון לדברי הרשב"א הנ"ל דמחלק בין מים שאין להם סוף למים שיש להם סוף דבמשיל"ס ל"ח לבדדמי ובוודאי שהה ולא הבנתי דברי הכ"מ שנדחק בדברי המ"מ הנ"ל והדבר פשוט שנתכוין לדברי הרשב"א הנ"ל אשר ממש לשונו כלשונו דבעד שמעיד סתם טבע במשאל"ס חיישי' שמא לא עמד שם כדי שת"נ וסברא זו מצינו ג"כ בדברי הרא"ש במה שהקשה על הראב"ד דס"ל דאפשטא האיבעי' מעובדא דחסא דאמר טבע חסא ולא אפקו' אפי' במשאל"ס אלמא במים שיש להם סוף מותרת לכתחלה וע"ז הקשה הרא"ש דשאני משיל"ס דלא שייך למימר בהו בדדמי דכיון דעומד ורואה כל סביבות המים ושהה כדי שת"נ כו' כלומר דאמרי' במשיל"ס וודאי שהה כדי שת"נ מאחר דאפשר לו לעמוד על הבירור דל"ש בהו בדדמי וכנ"ל רק לא הבנתי דברי הרא"ש דא"כ מסקנא דר' נחמן שנודע דהוי משאל"ס דבהו שייך בדדמי וא"כ למה אם נשאת לא תצא וצ"ל דס"ל להרא"ש כמש"ל דחשש בדדמי הוי רק מדרבנן לענין לכתחלה.

אבל הא וודאי קשה על הרשב"א והמ"מ הנ"ל מה יענו לעובדא דחסא לפי המסקנא שהי' משאל"ס והא הגוי אמר רק טבע חסא ולא יותר ולא אמר ששהה כדי שת"נ והתינח במשיל"ס אמרי' שוודאי שהה אבל במשאל"ס דלא אמרי' כן למה לא אפקו' דהא קיי"ל במשאל"ס כשלא שהה ספיק' דאוריית' הוי כנ"ל אח"כ ראיתי בחתם סופר סי' ס"ה ד"ה ומ"מ קשה כו' הביא כעין זה בשם המהרי"ט ע"ש אשר ע"כ הי' מוכרח לומר בזה דאף דבוודאי לא שהה כדי שת"נ ספיקא הוי ואם נשאת תצא מ"מ כשהעיד העד סתם דחיישינן שמא לא שהה הוי רק כעין חששא דבדדמי דהוי חשש דרבנן ומאחר דעיקרא דמלתא ספיקא הוי כשלא שהה שת"נ לכן בדלא ידעי' אם שהה די להחמיר לכתחלה

אבל בדעבד דייניין סתם אמירתו טבע ששה' כדי שת"נ ואם נשאת לא תצא וזהו מד משמעות דברי הכסף משנה וגם בש"ע לא משמע כן ובלא"ה יש להקשות ע"ד והמ"מ שהוכיחו מלשון הרמב"ם דבמים שיש להם סוף הוי אמירת סתם טבע ששהה כדי שתצא נפשו ולא הוכיח זה מהגמ' דעובדא דחסא דאמר סתם טבע ואילו הי' מים שיש להם סוף תנשא לכתחלה ול"ח שמא לא שהה.

ונלענ"ד דלא מוכח מהגמ' הנ"ל דהומ"ל כשיטת המרדכי דס"ל דדוקא בישראל המעיד חיישינן לבדדמי אבל בגוי מסל"ת ל"ח שיאמר בדדמי כ"כ י"ל התם בעובדא דחסא דגוי הי' מסל"ת ל"ח שמא לא שהה כדי שת"נ ואומר בדדמי טבע ובזה נוכל ליישב קושי' הכ"מ הלכה כ' שהקשה למה בסיפא לא הזכיר הרמב"ם ולא עלה ולהנ"ל א"ש דבסיפא בגוי מסל"ת לא בעינן שיאמר בפי' ששהה כדי שת"נ דלא חיישינן בגוי מסל"ת שאומר בדדמי אבל ברישא בישראל המעיד חיישי' ולשון שיאמר ולא עלה וכה"ג.

תבנא לדינא דידן דלפ"ז לכאורה בכה"ג שהי' גוים במסל"ת שאמרו שנטבע וכיסוהו המים אף שלא אמרו בהדיא ששהו כדי שת"נ י"ל דלכ"ע כמשאל"ס דחיישינן להו לענין דהוי רק מדרבנן ואם נשאת לא תצא אלא דבאמת יש לחלק העניינים לפי שיטת הרמב"ם לענין קברתיו ולפי"מ שהסביר הר"ן לחלק בין מכירו לאין מכירו והסברא ברורה דבמכירו גם גוי לבו דו' עליו בראותו מיתת אדם ואומר אולי ינצל ושוהה שם משא"כ באינו מכירו אינו חושש ומניתי שם כאשר הוא ואינו שוהה עליו מד שת"נ וא"כ כאן בנ"ד שהגוי לא הכירום ולא ידעו מי הם י"ל דלכ"ע בעי' דוקא ששהו כדי שת"נ ואי לאו הכי ספיקא הוי ואסורה מדאורייתא ואם נשאת תצא כנ"ל.

ומלבד זה יש קצת לחוש בנ"ד דבכל הגב"ע לא מבואר בפירוש שידעו בבירור מי הם הנטבעים רק שב' אנשים שהלכו מבעטלאן על עגלה זו נטבעו והסוסים עם העגלה באו ריקם מן המים רק עפ"י השמועה שנטבעו ר' יעקב ובנו מרוס אבל לא עדות ברור רק באמת אחרי שלא נודע כלל שאנשים אחרים הלכו מבעטלאן בדרך זה כי אין זה דרך המלך רק דרך עקום מבעטלאן לכפר זאגרע דרך המים ונודע שהאב ובנו הנ"ל לבד הלכו אז בדרך זה וגם בשו"ת פנ"י כ' דבסוסים ועגלה אין לחוש לכך שמא הושיב איש אחר על העגלה שלו והוא ילך ברגליו ובפרט בזמן קצר כזה וודאי הן המה אותן האנשים שהיו על עגלה זו מתחלה בהליכתו מבעטלאן ועי' קונטרס עגונות סי' ק"פ וסי' רכ"א וגם מאחר שנודע שהלך מבעטלאן עבור בתו לכפר זאגרע ולא שבו לביתם וגם לא באו למקום בתו ושלום בינו לבינה שהדבר מוכיח כאנן סהדי שהם היו הנטבעים אמנם בכל זאת אין הדעת נוטה בשום אופן שיהי' נידון כנטבע במים שאין להם סוף דהוי רק

מדרבנן רק עכ"פ ספיקא הוי כהני ג' דברים דר"א בן פרטא ולא הועיל לן בזה רק דאתרע טובא חזקת א"ח וחזקת חיים כדינא דהנך ג' דברים כנלע"ד.

ב וזאת שנית אי כפיפת האצבע הוי סימן מובהק הנה בב"י מביא תשובת הרד"ך דעיקום האצבע ורושם בצדו הוי סי' מובהק וברד"ך גופי' בית י"ד מבואר דמטעם צירוף סימנים חשיב לי' כסי' מובהק דהוא מהסוברים דמהני צירוף ב' סימנים אמצעים ובשו"ח פנ"י ח"א סי' ט' באמת הקשה מזה על הד"מ יעו"ש אך בב"ש סקע"א בשם הט"ז משמע דהתם מיירי בלא אמר איזה הצבע ובאיזה מקום אבל בנ"ד שאמרו באיזה אצבע ובצמצום המקום עדיף יותר ובוודאי יש לחשבו כסימן מובהק.

ובלא"ה יש לחלק דסתם בעובדא דרד"ך נאמר רושם מצד איזה חולי אשר נחלה אצבעו ונשאר מעט עקום דוודאי יש חילוק בזה אם מעט או הרבה הוא וגם עיקום האצבע בצידו לעיקום שנכפף למטה ובאמת עמדו בזה ע"ד הרמ"א שכ' וה"ה רושם שבגופו כו' על מה קאי אמנם הפשיטו דכאן בסימנים שהם בעצמיותם סימנים מובהקים והיינו מכלל שבידינו כל מידי דל"ש כלל חשובי סי"מ ודבר הלמד מענינו הוא דמחלקינן בין אם הי' הרבה או מעט כ"כ הך רושם אם הוא הרבה כגון שעמוק בבשר או גדול ברחבו מקרי לא שכיח ומזה מיירי הרמ"א שם תחלה ואחר כך ואם הוא רק רושם מעט אפשר דאפי' סי"א לא הוי וע' קו"ע סי' קכ"ד לענין רושם בראשו דהוי סי"מ והיינו משום שהי' הרבה ולכך אמר כמין חתיכה כו' אח"כ מצאתי פי' זה ברמ"א בשו"ת גאוני בתראי סי' כ"ה יעו"ש וממילא וודאי יש לדון נידון דידן דלא שכיח כלל שיתעקם בכה"ג שיכסף למטה האצבע כ"כ ובצמצום המקום וודאי יש לדונו כסי"מ לכ"ע וע' בשו"ת רבינו חיים כהן סי' ל"א.

ואילולי דמסתפינא אמינא עוד מה שיש לחלק הענינים דמ"ש תוס' בהאי דוקאמרי סימנים כו' דמועיל ע"י טב"ע שפירשו בו דהיינו מחמת צירוף סי"א עם טב"ע ומזה הולידו ג"כ דס"ל לתוס' צירוף סימנים א"נ דס"ל לתוס' דבטב"פ גופי' יצאה מאי' דאורייתא ובדרבנן מועיל סימנים עוד יש דברים בגו דחילוק גדול יש בין טב"ע על כל הגוף לטב"ע על מקום מצומצם המשונה בסימני' והכירו בטב"ע גמור שהוא כמו בחייו דבכה"ג הטב"ע אלים ביותר דל"ש בי' בדדמי וכ"כ כאן מאחר שהבן אמר שהכירו היטב ע"י סימן זה הוי כטב"ע על הסימן רק דיש לסתור זה בשלמא התם חזיי' לאלתר אבל כאן באשתהי אפי' טב"ע ממש לא מהני כלום אפי' בלי חשש בדדמי כ"ש דלא מהני על הסימן וקשה לסמוך בכה"ג על מ"ש בקו"ע סי' שצ"ה דבשעת הכפור אינו משתנה כנ"ל אח"כ מצאתי כ"ז בנוב"י סי' נ"א ד"ה ונלענ"ד דע"כ כו' ועכ"פ ספק סימן מובהק הוי

ובקו"ע סי' ל"ה כתב דלא מהני ס' סי' מובהק מחמת ח' א"א וכאן שכבר נתבאר דאתרע חזקת א"א ע"י הטביעה אפשר להקל בזה.

ג מעתה נחזי בנ"ד מה שיש עוד סימנים בגופו ובכליו דהנה מה שנמצא ההוט בפכבת המים אינו מועיל כלום די"ל ההוט נפל למים והוא ניצול ונמלט אך מה שיש לדון בזה א' השטיוועל שנמצא אצל המת א' שלם וא' חתוך מעל רגלו ובוודאי הגוי שמצא אותי עשה כן והניחם מד שישוב לביתו אך בב"ש ס"ק ע"ט כתב דאפי' בכיס וארנקי לא מהני סמוך לו וכ"כ הפו' בגיטין כ"ז דדלמא כבר היו מונחים שם רק כאן לא אמרו סמוך לו רק אצלו ומשמע קצת כעין עליו ובעיקרא דמלתא בדברי הב"ש הנ"ל ראיתי בשו"ת חתם סופר ססי' נ"ב שהקשה ע"ז דהא איכא קורבא ואין רוב לנגד ולמה לא אזלי בחר קרוב ובחת"ס שם רצה ליישב דמאחר דבא"א לא מהני רוב כמו במשאל"ס כ"ש דלא מהני קרוב ולפ"ז הי' הדין אם נשאת לא תצא אך גם כמים שאין להם סוף שהחמירו משמע בגמ' משום הני עובדות שראו רבים ניצולים משא"כ בכה"ג מנ"ל שהחמירו בזה אך לפענ"ד ליישב קו' החתם סיפר דכמו דלא מהני קרוב נגד רוב כ"כ נגד חזקה עכ"פ במשקל אחד הם וכספק נחשב ולפ"ז א"ש אי נאמר שזה המת המונח כאן הוא ראובן הנודע שחפיציו שלו א"כ סותר ח' חיים שלו וע"כ אין זה ראובן רק איזה מת מאינשי דעלמא ולפ"ז ממילא בנ"ד שכבר כתבתי דפ"י הטביעה עכ"פ אתרע חזקת חיים וודאי אזלינן בתר קורבא ואין לנו לחוש כלל שהי' השטיוופל שם מקודם לכן ובפרט שאחד הי' חתוך דמוכח טובא שנחתך מעל רגלו.

עוד נלענ"ד דאין לנו להחמיר כלל בכה"ג דנ"ד והב"ש שפיר קאמר בדידי' דהא הב"ש מיירי בהני כלים דלא מושלי כיס וארנקי וטבעת שנמצאו אצל המת או אצל הגט ובזה שפיר כ' הב"ש דלא מהני כלום דהא אין טבעת מלבוש המוכרח דהא רוב אנשים אין להם טבעת כלל וא"כ כשנמצא מת ואצלו טבעת וכיס וארנקי אין שום הוכחה שמאדם זה הם יותר מאחר דהא אין חסר עליו כלום במה שאינו מלבוש בכיס וארנקי וטבעת דלמא לא הוי עליו מעולם ואין לנו הוכחה רק ממה שנמצא קרוב לו ובזה מחמרינן באי' א"א דל"מ קורב' כנ"ל משא"כ כאן שזה המת מונח יחף וחסירים מנעלים מעל רגלו מה שכל העולם הולכין במנעלים ומנעלים מונחים אצלו גם לולי סברא דקורבה אנן סהדי שמזה האדם המת הופשטו המנעלים ולא מאיש אחר שאין רואין שהולך יחף במכנסים בלא מנעלים בחורף וקרח הגדול קיצור הדבר הב"ש מיירי בכיס וארנקי וטבעת שאינו מוכיח על אדם זה אבל השתיוועל מוכיחים על אדם זה לפענ"ד לית מאן דפליג בזה

דהוי כאלו נמצאו עליו ממש רק עדיין בכ"פ יש חשש שאלה כשטיווער וכ"כ במכנסים שהוכרו בטב"ע כמבואר בגב"ע יש ג"כ חשש שאלה.

והנה בענין חשש שאלה יש הרבה שיטות דדעת המהרי"ל ומנ"ש דלמסקנא לא חיישינן לשחלה כלל כמשמעות דברי התוס' והגאון מהו' הילמן ז"ל ס"ל דעכ"פ בדאיכא נמי סימני גופו איכא ממ"נ וכעין זה הח"צ ס"ל דבצירוף סימנים הוי כנפילה דחד דלא חיישינן אמנם לעומת זה איכא דעת הב"י והב"ש דס"ל להיפוך ממש דלפי המסקנא דסימנים דרבנן ובעי' דוקא סי' מובהקים ל"מ כלל כלים מאחר דאיכא חשש שאלה תו לא מחשב סי' מובהק על האדם והנה מאן ספון מאן רקיע בין ההרים הרמים להכריע הלואי שאזכה להבין דברי הפוסקים ואכנס ואצא בשלום דהנה דברי הב"י והב"ש לא הבנתי מה ענין חשש שאלה להא דלא מהני סימנים מדאורייתא דהא וודאי ענין האיבעי' אי סימנים דאורייתא היינו משום דוודאי למשרי איסור לא מהני באומדן דעת לבד רק בירור בעינן כעדים דמבררין הדבר וילפי' מאבידה דמחזירין בסימנים אף אם בא אחד להכחישו ואומר שלי הוא שמכירו בטב"ע אעפי"כ גזיה"כ שמחזירין לאומר סימנים, וע"כ דסימנים מבררים הדבר א"נ סיד"ר דאין בירור בסימנים דחיישינן דלמא אתרמי עוד חפץ בסימנים כאלו (ובפנ"י כתובות י"ב הקשה הא ברי ושמא ברי עדיף ול"ל קרא ולהנ"ל א"ש דבעי' קרא לענין זה אומר שמכירו בטב"ע ששלו הוא וזה אומר סימנים) וענין חשש שאלה אינו בגדר זה כלל דהא ענין שאלה ברצון תליא ואינו ענין כלל לחשש סימנים דהיינו דלמא אתרמי כו' דבכ"ע יש חשש שאלה אף אי ל"ח דאוכמי סימנים מבררים מ"מ דלמא רצה להשאיל כליו לאחרים וכ"כ להיפך אף אי סימנים דרבנן וחיישינן דאתרמי מ"מ אינו מחויב להשאיל כלל ואין זה ענין לזה ואיזו סברא יש בזה דנימא דמכר דקיי"ל סימנים דרבנן חיישינן לשאלה [וי"ל דס"ל להב"י דענין הפלוגת' בחשש שאלה היינו משום דוודאי רוב בני אדם אינם משאילים בגדיהם שלבושים בהם לאחרים רק מ"מ יש חשש דלמא מתרמי איש ששאל בגדיו וא"כ דלמא איש זה שנאבד אתרמי לענין סימנים רק יש לסתור ממ"ש הרמב"ן והר"ן בסוגיא דסבלונות חילוק בין רובא דתליא ברצון דלא מחשיב רוב כלל]:

ועכנ"ל בכוונתם דחששו להני שיטות שאביא לקמן אי"ה דמאחר דקיי"ל בסי' ל"ד אפי' סימן מובהק לא מהני מדאורייתא באיסורא רק הא דסמכינן בסי' מובהק בעגונה הוא מתקנ"ח מחמת תק"ע וא"כ אין לך בו אלא מה שאמרו חז"ל דהיינו סימן מובהק בגופו מצינו דמהני אבל סי"מ בכליו דלא מצינו שהקילו חז"ל נשאר אדבר תורה דגם סי"מ לא מהני וא"ל מה חילוק בין גופו לכליו ז"א דהא עכ"פ יש חשש שאלה בעולם וא"כ

איכא חילוק בזה וא"א לדמות לתקנ"ח בסי"מ בגופו וס"ל להב"י אפי' כלים דלא מושלי איכא קצת חשש וא"ח למידן מסי"מ בגופו ומה שאמרו חז"ל והקילו הקילו אבל לא להוסיף על דבריהם והב"ש ס"ל כלים דלא מושלי ל"ש לחלק והוי כסי"מ בגופו אלא דלפ"ז היינו דוקא בסימנים מובהקים בכלים י"ל דלא מהני אבל בטב"ע בכלים דהא טב"ע מדאורייתא וודאי מועיל בכ"ע וא"כ מנ"ל דלא מהני בכלים ואי מחשש שאלה מנ"ל כלל דחיישינן לשאלה מאחר שאין לנו שום ראי' ע"ז מהגמ' דלמסקנא חיישינן לשאלה בכה"ג וע' בנוב"י סי' נ"א ובשו"ת השיב משה סי' כ"ג ולא מבעי' למסקנת הגמ' רק אפי' ללישנא קמא למ"ד סי' דאורייתא יש לחקור בזה מנ"ל דטב"ע בכלים נמי חיישינן לשאלה דלמא דוקא בסימני כלים כמתני' דמיירי בסימנים דוקא וחילוק רב בינותם כמ"ש הר"ן בסוגיא דביצי' ד"ה מיעוטי אלימא כ"כ כאן אף דסי' דאורייתא הם בגדר רוב ומיעוט עכ"פ ולכן מהני סימנים בדאיכא עוד חשש שאלה דמי לב' מיעוטי ולכך חיישינן ואם תרצה תאמר בגדר ס"ס ספק אם זה הוא ואת"ל כי זהו דלמא השאילו אבל בטב"ע בכלים מנ"ל כלל דמהני חשש שאלה כ"כ ואדרבא מדוקדק בזה לשון הגמ' חמור בסימני אוכף כו' שוב ראיתי שכ"כ הפנ"י בהשמטות לריש ח"ג בב"מ שם.

ע"כ נלענ"ד דוודאי האמת כן הוא דמחמת חשש שאלה לבד לא הוי חיישינן לא באיסור ולא בממון רק הא דמחמרינן בטב"ע היינו משום דגם בטב"ע עדיין איכא חשש דבדדמי דהא כמים בראו הטביעה להרבה פוסקים חיישינן לבדדמי וכ"כ אפי' בסתם יש חשש כשנאבד א' ואח"כ נמצא נהרג או נטבע בכליו אף דאיכא עוד חשש שאלה שפיר מצרפינן חשש דבדדמי (ויש לסתור זה דלא מצינו בטב"ע חשש בדדמי רק במקום דאיכא לחוש במלחמה או במקום דחיישינן שנוגע בדבר כמ"ש תוס' והפנ"י משא"כ כאן).

ממוצא דבר נשמע לנ"ד דאף דעל המכנסים שהכירו בטב"ע אין לסמוך מחשש שאלה ובדדמי אבל השטיוועל שהביא הבח' יונה ואמר להם שנסיעתו למ"א ומיד בראות הבן השטיוועל הכירו היטב בטב"ע ובסי' וגם האשה הכירתו והראתה שמתאים עם השטיוועל שעלי' דל"ש בכה"ג חשש בדדמי לכ"ע ל"ח לשאלה אך למ"ש לעיל ע"ד הג"ש מאחר שנמצאו אצלו ולא לבוש בו עדיין יש עכ"פ איזה חשש לצירוף חשש שאלה גם בכה"ג וגם אין לסמוך מאחר שהשטיוועל א' הי' של הבן ובוודאי לא השאילו לאחר וכעין שכ' הצ"צ סי' ק"ו דז"א דמה שבתוך ביתו חשוב בעיניו כשלו אף שהבן משה ליב לא הי' סמוך על שולחנו מ"מ קשה לסמוך ע"ז.

עתה נעמוד ע"ד הח"צ דס"ל דדמי לנפילה דיחיד בדאיכא סי' גופו וכלים ותמהו ע"ז בשלמא נפילה דהוי חשש דלמא אתרמי כך ל"ח בכה"ג אבל שאלה מדעת הוא ומה

חילוק בין שואל לזה שיש לו סימנים אלו או לאחרים אך לענ"ד בכה"ג דנ"ד וודאי דומה לנפילה דיחיד ועדיף מיני' דהיינו מאחר שנודע שבעלה של זה נפל למים ונצטרך לומר שהשאיל בגדיו לאיש כמותו בסימנים ונפל ג"כ למים א"כ כל מי שיש בו סימנים אלו לא ילבש מלבושים אלו דאל"כ נופל למים וכי ניחוש יש בכך ובשלמא בגט קשור בכיס לא נודע לנו שהשליח אבד גט קשור בכיס זה דאל"כ וודאי ל"ח כלל ולכן וודאי יש לסמוך בכה"ג ע"ז כנלענ"ד שוב מצאתי כעין סברא זו בשו"ת חתם סופר סי' ס"ב.

עוד יש סימן מה שנמצא לבוש בהגראך גארטל כמו שאמרה האשה והנה וודאי מה שמלובש בבראך גארטל סתם אין זה סימן דרוב ב"א שיש להם חולי זה לובשים חגור הנ"ל לרפואתם אבל הא לא שכיחא להיות בבראך גארטעל כזה שעשה בעצמו מסחורה עם העקליך הוא מלתא דלא שכיחא דרוב ב"א שלובשין חגור זה הוא ממה שקונים מבעל מלאכה נעשה מעור עם כפתורים משא"כ זה האיש שהלך בבראכגארטל זה הוי סימן גמור ובתוס' נסתפקו אי קשור בכיס הוי סי' מובהק היינו אי הוי מלתא דשכיחא לקשור גט בכיס כו' ועכ"פ בנ"ד וודאי הוי סימן גמור ולא מחמת סימני כליו רק סימני גופו דהיינו שאיש זה שנאבד לבוש בבראכגארטעל הזה הצריך לרפואתו כנ"ל אמנם מ"מ שיחשב זה סי' מובהק אין לנו.

ד אחרי כל הבא אמרתי לעמוד על החקירה אשר הארכתי בזה בתשובה הקודמ' דאף אי נאמר דחד מהני סימני גופו ומלבושיו לא מועילים אולי יועילו ע"י צירוף ב' סימנים או צירוף סימני' דגופו עם מלבושיו כנ"ל באמת האדון הרמ"א סגר עלינו את הדלת באמרו אפי' מאה סימנים שאינם מובהקים אינם כלום ובאמת מקור דין זה מהתה"ד ושם מיירי בהדיא סימנים גרועים דארוך וגוץ אבל סי"א אין לנו והנה הביא בשם המזרחי דס"ל דמצרפים בסי' אמצעי' לחשבם כסי' מובהק וכ"כ הרבה פוסקים ובוודאי הדעת נותן כן כמ"ש ג"כ המהריב"ל אף דחולק ע"ד מ"מ כ' דמצד הסברא יש לחשבו כסי"מ לפי הכלל דסי"מ היינו מה דלא שכיח כלל והא וודאי לא שכיח שיזדמן באדם אחר ג"כ אותן ב' סימני' דומה לקלוט בן פקועה דא' בלבד לא דכירו אינשי דשכיחא אבל שיזדמן ב' ביחד לא שכיחי לכן דכירי אינשי אלא דהח"מ בתשו' שלו סקנ"ה כ' דלא מוכח מהמזרחי מידי דהמזרחי מיירי בסי' ממש המועילים מצד עצמן ודרך כ"ש קאמר דבהתחברם וודאי מועילים אבל כשאינו מועיל נפרד אולי גם במחובר ל"מ כגון סי"א והנה באמת לפירושו של הח"מ בדברי המזרחי הם דברים יתירים דל"ל הך וכ"ש כו' כלל ובט"ז סק"ל כ' המגי' שם דמוכח להדיא מהמזרחי דמועיל החיבור דהא בסי' ע"ד גם חיבור סי' גרועים ר"ל דמהני רק דהקשה ע"ז מכליו דמשמע הרבה כלים ומסתמא משונים במראיתם ואיכא

חיבור הרבה סימנים ומ"מ לא מהני ולפי"ז בסי"א דאיכא הוכחה מגמ' וודאי מועיל החיבור לשי' המזרחי ולא הבנתי דבריו דהא אותו דקדוק הוא ג"כ בסי"א למ"ד סי' דרבנן ומפרש המתני' כפשוטו בסי"א כדמוכח בסוגי' מבואר דגם חיבור סי"א לא מהני וצ"ע (ובדוחק י"ל דס"ל כהב"י דלמ"ד סיד"ר וודאי חיישי' לשאלה רק אין משמעות הסוגי' הכי ובפרט להס"ד).

עוד דקדק הט"ז שם על פירושו של הח"מ ע"ש ובוודאי דקדוקו נכון בלשון המזרחי לפרש דמהני חיבור סי"א רק דצריך ליישב הקו' הנ"ל שהביא בעצמו מהך דכליו אשר ע"כ נלע"ד בכוונת דברי המזרחי ותחלה אכין סברת הפוסקים החולקים בזה אי מצרפינן ב' סי"א למחשבי' לסי' מובהק וע' תשובת מהרשד"ם סי' כ' בהדיא דלא מהני צירוף סימנים ונ"ל דבזה תליא מלתא דהנה הא דסי' מובהקים מהני בכ"מ אף דסי' ל"ד כ' השיטה מקובצת בב"מ כ"ז בתחלת הסוגיא בשם הר"ן דמלתא דפשיטא דמהני וא"צ קרא דסי' מובהקים כעדים חשיבי אח"כ מביא בשם הראב"ד שהקש' ע"ז מנ"ל דסי' מהני מדאורייתא דלמא כל סימנים ל"ד ותי' דילפי' מקרא דעד דרוש כו' וכ"כ הש"ג בשם הסמ"ג ולא ניחא לי' להראב"ד בכך וע"כ תי' דסי"מ דמהני הוא מחמת תקנ"ח שתקנו כן באשה שמת בעלה מתקנות עגונות ע"ש וכ"כ מהרשד"ם.

ולהבין סברת מחלוקת הראב"ד והר"ן בזה לכאור' י"ל דהראב"ד ס"ל אף דהסברא נותן דסי"מ מהני מ"מ הא מקרא מלא דיבר הכתוב עפ"י ב' עדים כו' דוקא וסימני' עכ"פ עדים לא הוי והוי כעין רובא דמהני בכ"מ ומ"מ בדיני ממונות ל"מ כמ"ש הש"ס ש"ד פ"ח מה"ט דב' עדים אמר קרא ורוב לא חשיב עדים והר"ן ס"ל דסי"מ הוא מברר כ"כ בלי שום ספק דחשוב אנן סהדי ואיכא עדים ולהראב"ד צ"ל דלא חשיב מבורר כ"כ בלי שום ספק למחשבי' כאנן סהדי ולכן צריך ילפותא דקרא או מתקנת חכמים ובמ"א הארכתי עוד בזה לעמוד על עיקר הדבר ונוכל לומר דבהך סברא גופי' פלוגי הפוסקים אי מצרפי' ב' סי"א למחשבי' כסי' מובהק ביותר והיינו משום דוודאי מצד הסברא ב' סי"א חשובים כסי' היותר מובהק דלא שכיחא כלל בין אנשים ואפי' החולקים מודים בזה כמ"ש בקו"ע סי' ל"ד וע' בבית מאיר רק מ"מ ס"ל דלא מהני דמאחר דמד"ת גם סי' מובהק ביותר לא מהני כהני שיטות דעדים בעי' דוקא וסי' אפי' מובהקים ביותר עכ"פ עדים ליכא ול"א הסברא דאנן סהדי רק תקנ"ח הי' באשה שמת בעלה מחמת תק"ע לסמוך על סי' מובהק וודאי אין לך בו רק מה שחידשו חז"ל והבו דלא לוסיף וסי' מובהק דוקא שמצאו שתקנו בה חז"ל אבל לא שאנו נאמר מצד הסברא לעשות גם זה לסי' מובהק ע"י הצטרפות ב' סי"א אבל אי נאמר כהר"ן הנ"ל דמדאורייתא מועיל סי' מובהק מצד הסברא דמברר

הדבר וחשוב כאנן סהדי כ"ש ב' סי"א דמהני דוודאי מברר הספק וחשוב כאנן סהדי כנלענ"ד ולהכי הרשד"ם דס"ל דסי"מ נמי לא הוי מדאורייתא החמיר צירוף סימנים ועיין לעיל בתשובה הקודמת.

והנה בענין סי' מובהק מהו ועד כמה יקרא סי' מובהק אין דיעות הפוסקים שוין בזה ומשמעות קצת פו' להקל בזה ומשמעות קצת פו' להחמיר ביותר מה נקרא סי"מ ונשוב אל המקור דבגמ' מצינו ענין היתר דסי' מובהק בב' מקומות או בגט נקב בצד אות פלוני והוא וודאי מובהק שבמובהקים דהא חזינן דאפי' העיטור שהביא הב"י דס"ל דשום סימן מובהק לא מהני ומ"מ זה מועיל כמ"ש רבינו דוד ב"י שהביא בקו"ע סי' צ' דדמי לפרצוף פנים עם החוטם שוב מצינו לשון סימן מובהק גבי שומא דפליגי בה ראב"מ ורבנן ובוודאי בכמה דרגות נחית סי' דשומא מנקב בצד אות פלוני ומ"מ ס"ל לרבא דפליגו בה עכ"פ חזינן דלא בעינן סי' מובהק כ"כ ואילולי דמסתפינא אמינא דתליא ג"כ בפלוגתא הנ"ל דלפי השיטה דסי' מובהק מועיל מדאו' והיינו משום דחשיב כאנן סהדי שמבררים הדבר בלי ספק כי זהו וודאי הסברא נותן דז"א רק אם אומר סי' מובהק טוב מאוד שלא יהי' בו שום נדנוד ספק שבעולם למען יחשב כאנן סהדי בבירור אבל אי הא דמהני סי"מ מדרבנן הוא מחמת תק"ע וודאי א"צ שיהי' הסי"מ חשוב כ"כ מלתא דלא שכיחא כלל דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן דלעולם לא תמצא עגונה היתר רק אחת מאלף שיהי' לה סימן מובהק כ"כ דלא שכיח כלל וע"כ הדבר פשוט דחכמים שתקנו דמהני סי"מ אף דסי' אמצעים ל"מ דשכיח ול"ש אבל כל שיצא מכלל סי' אמצעי והסברא נותן לדונו כמובהק אף דלא הוי מלתא דלא שכיחא כלל מ"מ נכלל בתקנת חכמים שהקילו להתיר עגונה בסי' מובהק כנלענ"ד בדיעות הפוסקים.

ובזה הי' אפשר לומר ג"כ בפי' הסוגי' דר' אשי ורבא לא פליגי רק למ"ש הרא"ש והמהרי"ק דתקנת עגונה ל"ש כלל רק באשה שמ"ב ולא בגט שפיר קאמר רבא באשה שמ"ב דמתקנ"ח הוא א"צ כ"ה סי"מ ולכן אפי' בשומא פלוגי דיש מקום לחשבו כסי' מובהק בכלל תקנ"ח משא"כ לענין גט אשה דאוקמא אדינא בעי' סי' מובהק כה"ג דוודאי חשוב כאנן סהדי כגון נקב בצד אות פ' ופ' ש"ש סוף הספר.

ממוצא דבר אנו למידים שאם יש לנו ב' סימנים א' הוא ספק סי"מ דהיינו שהדעת נותן שהוא סי"מ רק שי"ל שאינו סי"מ ביותר כ"כ דלא שכיח כלל ועכ"פ יצא מכלל סי"א וגם עוד סי"א בהאי גברא זה מועיל ממ"נ דאי נימא להאי סברא דסי' מובהק מועיל מדאורייתא ממילא מועיל הצירוף סימני' דבכה"ג חשוב לא שכיח ואנן סהדי וכמש"ל

ואי סי"מ מתקנ"ח הוא א"כ וודאי מועיל הסימן הראשון בעצמו מאחר שיצא מכלל סי"א ונראה לנו שהוא מובהק אף שאינו מובהק ביותר כ"כ.

והשתא מיושב ע"נ דברי המזרחי שהביא הח"מ הנ"ל שכתב תחלה לפי הנראה לו דהני סימנים מובהקים ממש חשיבי רק שלא יאמר החולק ת"ז דאינם בכלל סי' מובהק ביותר מ"מ עכ"פ הוא יותר מסי"א מצד הסברא וא"כ וודאי הם מועילים מכח ממ"נ דאי נאמר סי' מובהק מדאוריית' וודאי מועיל צירוף ואי סי' מובהק מדרבנן א"צ צירוף דדי בהאי סימן לחודי' דאי מדרבנן הוא וודאי בכה"ג חשוב סי' מובהק וכמו שהסברנו הדבר ע"נ בס"ד וכמו שהארכתי בזה בתשוב' הקודמת (ומתני' דסימנים בגופו ובכליו להאי סברא דסי' דרבנן מיירי בסי' אמצעים ממש וי"ל דלא מהני בהם צירוף משא"כ בכה"ג וודאי מועיל הצירוף מחמת הממ"נ כנ"ל).

וזה י"ל ג"כ כוונת רמ"א במ"ש דמאה סימנים שאינם מובהקים כו' כלומר שבוודאי אינה מובהקים ונכלל בו אפי' וודאי סי"א אבל כל שיצא מכלל סי"א י"ל דלכ"ע מועיל בצירוף ובפרט דהא כתבתי לעיל דמקור הדין מתה"ד ושם לא נזכר רק סי' גרועים וכבר הסכימו רוב ספרי השו"ת דסמכינן על צירוף סימנים וממילא בנ"ד דיש סימן טוב וחשוב שבוודאי עדיף מסתם סי' אמצעי דהיינו כפיפת האצבע אגודל דרגל ימין שנכפף למטה ואף אי נאמר דלא חשוב סי"מ ממש מ"מ עכ"פ מהני לזה צירוף סי"א דאות ג' מכח ממ"נ הנ"ל ובפרט בצירוף עוד טב"פ דמלבושים הנ"ל ע"כ לפי ענ"ד יש להתיר העגונה מכבלי העיגון וגם הדעת נותן כן דמלתא דסמכ' הוא דהא בקו"פ סי' ל"ה כ' דלא מהני ס"ס לענין ספק סי"מ דהיינו אי סי' דאו' ואי הוי זה סי' מובהק משום דאיכא חזקת א"א דל"מ ס"ס נגדו וכאן יש שלשה ספיקות דמועיל לדעת הש"ך סי' ק"י דהיינו א' אי סי' דאורייתא ב' אפי' אי סי' לאו דאוריית' דלמ' חשוב זה סי' מובהק ג' אפי' אי כל אחד בפני עצמו לא חשוב סי' מובהק דלמא בהצטרפותם חשיבי סי"מ מחמת הסברא דצירוף מהני והרבה פוסקים ס"ל הכי ואפי' להשיטות דס"ל דלא מהני גם שלשה ספיקות בח' איסור מ"מ בכה"ג דנ"ד שכבר אתרע טובא מעיקרא ע"י הטביעה לבד ח' א"א וחזקת חיים דיש לסמוך לכ"ע להתיר בשלשה ספיקות עכ"פ.

ולכאורה יש לחקור עוד בנ"ד אם יש להאמין את הבן שהוא כע"א על הסימן שאומר למ"ד דלא נפשט' האיבעי' דע"א במלחמה ולשיטת הפוסקים דהאיבעי' הי' אי נאמן ע"א בכה"ג דהא במלחמה לא דייקא ולכן כ' הרמב"ן ורשב"א והנמ"י למסקנא בעי' סי' במקום מוצנע כמו שמחזירין אבידה וכאן בנ"ד ידע הבן מאותו הסימן שהי' באצבע אביו כמו שאמר בעצמו ולהאי סברא לא מהני דלא דייחא במים כמו במלחמה וא"נ

ע"א בכה"ג ואפשר לומר דבכה"ג גם לס"ד מהימן דבלא"ה צריך לראות מאי מיבעלי' משום דבמלחמה לא דייקא להני שיטות דממילא אין הע"א נאמן הא י"ל וודאי בעי' דייקא להאמנת ע"א דאל"כ גם בשאר אי' א"נ ע"א נגד ח' ולכן בעי' דייקא דמרעא לח' א"א כמ"ש תוס' בתרו"ת ופשטות כוונתם דאתרע ח' א"א ולא דנסתלק ח' א"א ובכה"ג מהימן ע"א בשאר אי' כמ"ש ריש חולין וש"ד משום דאתרע חזקה וכ' התוס' ר"פ הא"ר דבכה"ג האמינו ע"א גם בעגונה במקום דנאמן בשאר אי' אף דחמיר דבשב"ע בכה"ג כמ"ש במ"א (ורצת ס"ל דגם בלא ח' כלל ל"מ בדבשב"ע האמת הראי' שהביא בש"ש מסי' סי' וע"א הבאתי במ"א דברי מהר"ם מינץ דש"ה דהוי ע"א בהכחשה אבל בלא הכחשה י"ל דמהימן ע"א) הקילו משום עגונה וא"כ בכה"ג דמלחמה ומים אף דלא דייקא כדלעיל דסמכה שהי' בין ההרוגים כו' מ"מ עכ"פ אתרע החז' עי"ז ומהימן ע"א גם בלא סברא דדייקא וצ"ל דבהא גופא מיבעלי' דהא כ' תוס' דמבעלי' אי סגי בדייקא זוטא או בעי' דייקא רבא והכונה דייקא זוטא היינו רק על תחלת הדבר כמ"ש הרמב"ן במלחמות דלא דייקא על סוף ענין מיתתו במלחמה ומים מ"מ אתרע בזה קצת ח' א"א או בעי' דייקא רבא על סוף דבר דאתרע הרבה ח' א"א וא"כ להאי סברא ל"מ אף דפ"י מלחמה ומים אתרע אין לנו דנאמן ע"א.

אמנם הנכון יותר בזה דבאמת בהאי איבעי' דע"א במלחמה ומים לא מיירי כלל בכה"ג שנודע קודם בא העד שהי' במלחמה בין הרוגים ונטבע במים וא"כ עדיין לא אתרע החז' כלל קודם שבא העד ושפיר מבעלי' דס"ל דאף שנודע דמלחמה בעולם עכ"פ לא עדיף מהיקופו' כרכום דבחי חיים הם ולא אתרע החז' כלל ובזה הי' אפשר ליישב קצת מה שתמהו על דחיית הגמ' ואפקינהו קמן וקאמרי סימנים דעדיין נחוש למשקר לשיטת הסוברים דמיבעלי' גם בקברתיו וע"ז אמרו הרמב"ן והרשב"א דקאמרו סי' במקום מוצנע שלא ידעו תחלה דהוי בירור גמור כמו שמחזירין אבידה בכה"ג והמרדכי כ' דבאומר קברתיו מדקדקת האשה גם ע"ז ואינו מובן כ"כ ובלח"מ העמיק יותר בזה דבלא נודע כלל שעלה לא מדקדקת אומרת וודאי נטבע במים ולא עלה ובשמעה שעלה עכ"פ לאלתר חוקרת דלמא עלה חי ומדקדקת שפיר על סוף דבר משא"כ באסקינהו אנשרא דשביסתנ' בתר ה' יומא אך להנ"ל י"ל בפשיטות בס"ד דהשיא רבי נשותיהן עפ"י נשים שאמרו שנטבעה הספינה זהו עדותן משמע שלא נודע תחלה מזה כלל אבל במסקנא דאמרי אסקינהו כו' י"ל זהו עדות הנשים אבל לענין טביעת הספינה נודע תחלה ובכה"ג נאמן ע"א מאחר דאיתרע החז' (ומ"ש דלאו עליי' סמכי' כו' י"ל כמ"ש המפורשים דל"מ טב"ע דידהו דאמרי בדמי או כמ"ש המרדכי דבדרך א"ל הוא והיינו אי לאלתר ע"י ט"ע או

בסי' גם שלא לאלתר) וע' בשו"ת חמ"ח סקנ"ה שהביא חילוק בין ידוע הטביעה רק שכ' שאין טעם לדבר ולהנ"ל יש טעם נכון לדבר וממילא בנ"ד שכבר נודע הטביעה קודם שהעיד הבן על הסי' דאתרע החז' ומדינא נאמן ע"א כנ"ל דגם בדשב"ע מדרבנן הוי כשאר אי' ובלא"ה לרוב הפוסקים אפשטא האיבעי' וע' שו"ת רד"ך בי"ד ח"ב.

סימן נד

ע"ד האשה אשת ר' מאיר ארי' מיישוב גילגוי שנטבע בעלה בי"ז סיון והעיד אבי' איך שהכיר המקל של בנו היינו שבנו הלך בי"ז סיון ולא חזר לביתו ואמר לו נכרי שישב במשוט קטנה לעבור המים והנכרי שראהו הלך לביתו הפנימי ולא ראהו שוב וביום השני תפסו המשוט קטנה והי' בתוכו מעלה עשן והמקל והכיר אבי' שהמקל הוא של בנו וידע שבמקל זה הלך בנו מביתו וביום ד' דר"ח אדר ב' מצאו אחר שהשליכוהו המים והודיעהו לאביו של ר' מאיר הנטבע והלך לשם אבי' של הנטבע וסנדלר שעשה השטיפעל על הנטבע ובבואם לכפר הי' שם כערך עשרה אנשים שראו המת הנמצא ולא רצו להראות לאביו של הנטבע ולהסנדלר עד שיגידו מקודם סימנים ואמר אבי' של הנטבע שהבגדים הי' גראה טוך והויזען הי' דער גרינד שווארץ געדאממעלט מיט געלע דאמענס דייטשע פאנטלאן הויזען טלית קטן מיט לאנגע ציצית הויזענטרעגער פאן געל לעדער איין שווארצען רימען ציגעשנאלט מיט איין שנאלל פין הינטען והשטי:

ווען הי' לאנגע שטיוועל דייטש געשניטען אבען רינדיג פארשוב בעשלאגען בעפאטקאוויס ברזל מיט לעדערנע שפארענס הינטען צום אראב ציהן ועל גוף אמר שבהיות בנו בן י"ד שנים נשבר קצת מרגל הימין אויף דעם שינביין ומהשינביין נפל קצת מהעצם וכשנרפא נחסר קצת מהעצם ולא הי' שם בשר רק נתכסה בעור והי' העור שחור והפעלער האט זיך גיט אנגעזעהן וחוץ לזה הי' לו סלעקען שחורים על ב' הרגלים פין דער קניא הראב ושוב אמר הסנדלר ר' פרץ שעשה בעצמו השטיפעל לר' מאיר ואמר איך שהי' געשטעפט ועוד אמר השוסטער מהפלעקין שעל הרגלים וידע גם הוא מהאשנאלל שהי' פין הינטען ציגעשנאללט והשיבו האנשים שהי' שם שהרעקל והלייבל נחסר אך שאר הבגדים הוא כמו שאמרו והלכו לראות המת וראו עלי' מונח השטיוועל והויזען ורימען געשנאלט והויזענטרעגער וטלית קטן וצינת והכיר כל החפצים ור' פרץ הסנדלר הכיר גם הוא השטיוועל והרימען והויזענטרעגר ואח"כ הניח לחתוך השטיסעל מרגלי המת וגם הויזען וגאטיעס וראו כל הצייכענס אשר אמר על גוף המת והפנים הי' פערצעהרט ועל הפנים לא הי' אפשר להכיר רק הסימנים אשר אמר על הרגלים הכיר

היטב שהי' כמו בחיי' כ"ז העיד אבי' של הנטבע ר' מאיר עוד העידו איך שהוגד להם מפי נכרים שנמצא מת בלאזנע והלכו לשם כעשרה אנשים ומצאו מת מכוסה בחול ליים ושטעקעליך רק הראש מצד אחד והרגלים ושטיפעל מצד השני ראו והגוף הי' מכוסה וקצת איין געפראערן וכשפתחו אותו מצאו עליו טלית קטן וציצית ובאשר שידעו ששום אדם לא נחסר רק ר' מאיר מגילגא על כן שלחו לגילגא לאבי' של ר' מאיר לבוא לשם עם ב' אנשים וכל מה שהעיד אביו של ר' מאיר הנ"ל הכל הי' כמו שהוגד ונקבר על ידם ואביו של ר' מאיר שילם הוצאות הקבורה ע"כ לשון הג"ע היינו הענין בשאנוי לשון:

הנה זה דבר פשוט שדברי המילנער שאמר שהי' בספינה שהלכה לה אח"כ לא ממלין ול"מ דהא אמר ע"י שאלה וגם עדותו של ר' אבדהם הכהן שהעיד שאמר לו הגוי במסל"ת ממש שם לא אמר הגוי שראה אותו בספינה וגם אומדנא מה שהחזיר השטעקין והפייף שהי' בידו בעת שהלך מביתו וגם שהלך מביתו על דעת זה לעבור את הנהר לשדה שמעבר לנהר דכ"ז ל"מ לאורעיי' ח' א"א הגם שכתבתי קצת דאומדנות מועיל דמהני בלי מסל"ת והשטעקין ל"ש חשש שאלה שהרי הי' מושאל אצלו מר' הירש ואין השואל רשאי להשאיל כו' מ"מ שאין לסמוך ע"ז לאורעי' ח' א"א דאוריית' וגם קשה לצרף מה שנודע שבכל השנה לא נאבד איש מבני עמינו מהתחלת נהר סאמאש ולא נשמע כלל שנטבע אחד מבני עמינו שנימא היינו האי שנאבד כנ"ל עכ"פ לענין להרעות ח' איסור א"א דכבר הרעיש ע"ז בשב שמעתת' פי"ז כו' יעו"ש וקצת יש להקשות בזה ע"ד תוס' יבמות קט"ו ד"ה וקאמרי כו' שהקשו למ"ד סי' לאו דאוריית' כו' ולמה לא תירצו בפשיטות דהא בסמוך גבי שומשמי ס"ד טעמא דהאי עובדא מחמת דאמרי' חזקה דהיינו הך שנאבד כו' רק דמדחה ש"ה דקאמרי סימנים עכ"פ סברא גדולה איכא וא"כ י"ל מה"ט מועילים סימנים אף דסי' ל"ד דתוס' לא ס"ל כלל צירוף בסימנים דא"כ מאי מתרצו בתי' ב' דמהני ע"י טב"ע ובסמוך אי"ה נכתוב יישוב לזה.

[**והנה** ראיתי במפורשים דבעגונה שנאבד בעלה בלא"ה איתרע ח' א"א דיש לנגדו ח' דייקא ומינסבא אמנם לענ"ד יש לחלק בזה דכבר תמהו ע"ד תוס' יבמות ר"פ האשה רבה למסקנא דטעמ' משום חומר כו' כ' תוס' מ"מ א"נ מדאוריית' הקשו דהא תוס' ס"ל כהמהרי"ק דגם בדשב"ע בלא אתחזק אי' נאמן ע"א ואכ"ק מאחר דאיכא ח' כמ"ש תוס' שם ע"ב לענין תרי ותרי ולמה א"נ ע"א מדאוריית' ונלענ"ד דהא נודע דחזקה לא מהני רק חם הוא קודם הספק משא"כ כשבאה אח"כ וענין חזקה דדייקא ומינסבא לא נתחזק לבירור רק אחרי שכבר נשאת השתא בעת שאנו דנין אם להתירה אז איכא ח' א"א דמעיקרא אבל ח' דדייקא ומינסבא ליכא עדיין וכעין שכ' הב"ש לענין תנו לי כתובתי

ולכן לקמן גבי תרי ותרי כ' תוס' ח' דדייקא ומינסבא דאז כבר נשאת איכא ח' מעליא אבל כאן לענין שאנו דנין על הודאת ע"א להתירה א"נ מדאוריית' דבשלמא אם הי' בגדר א"ס וודאי הי' מועיל בכ"ע אבל מחמת ח' ל"ש בזמן ההוא דאיכ' ח' א"א וא"נ ע"א מדאוריית' והגם דלאחר שתנשא וודאי דייקא נתגלה למפרע דנאמן הע"א מדאוריית' וי"ל מה"ט סמכו חז"ל מחמת תק"ע ואמרו שעכ"פ נאמן הע"א ואף שזה אינו מה"ת סמכו להאמינו דהא עתה לא נעשה שום אי' רק מה שהב"ד דנין עלי' ובדבר הדומה כו' הקילו וא"כ כשתנש' תו ליכא חשש אי' א"א ואולי מה"ט קיי"ל דבדעבד כשנשאת בסימנים אמצעים לא תצא דבזה סמכינן על דייקא ומינסבא ויצאה מח' א"א ומהני סי"א].

והנה עכ"פ העיקר שיש לחקור כאן בנ"ד הוא על סימני גופו ומלבושיו כפי הגב"ע והנה יש כאן ב' סימני גופו א' מה שאמר האב ר' יודא שנחסר מעצם השוק במקום הנקרא שין ביין ברגל ימין לכאורה זה הוי כסי' מובהק ביותר דהוא מלתא דלא שכיחא כלל וגם צימצום המקום ממש בעצם השוק הנקר' שין ביין ומאחר שכתבו הרבנים ע"ז דשינביין אינו צמצום ע"כ עשיתי עוד דו"ח מהעדים ואמר בסי' המציצים במקום בעצם השינביין כמבואר בגב"ע שנעשה בגילנא ולענ"ד זה בעצמו מועיל בלי שום פקפוק וגם אמר שהי' במראה שחורה באותו המקום דלכאורה הי' סימן זה מועיל בעצמו כסי' מובהק ממש.

והנה הב"י מביא תשו' הרד"ך דעיקום האצבע ורושם בצידו הוי סי"מ וברד"ך גופי' בית י"ד מבואר דמטעם צירוף סימנים חשוב לי' כסי"מ דהוא מהסוברים דמהני צירוף בסי"א ובשו"ת פנ"י ח"א סי' ט' באמת הקשה מזה על הד"מ יעו"ש אך בב"ש ס"ק ע"א בשם הט"ז משמע דהתם מיירי שלא אמר איזה אצבע ובאיזה מקום וא"כ לכאורה בנ"ד דתרתי איתנהו שאמר מקום מצומצם וגם הרושם המראה שחורה שעלי' לכאו' יש לדונו כסי"מ.

וזאת שנית הפלעקען השחורים שבשני הרגלים שידעו רבים מזה והכירו אותם וודאי נראה לדונם עכ"פ כסי' אמצעי והנה בשו"ת חוט השני סי' צ"ו דף צ"ו ע"ב כ' דע"י בהרות כוחלות וירוקות ברגל אין להתיר וכ"כ הנוב"י סי' נ"א ובסי' ל"ב כ' דהוי סי' ועכ"פ משמע שם דדוקא מראות כוחלות שהם רק בעור שמשתנים לאח"מ וגם בחיים משתנים לפעמים כי הם רק שינוי בהעור אבל מה שנתהו' מחמת קלקול הבשר בפנים וכנ"ד שהי' שחורות ממש ולא נשתנו ממראיתן וודאי הוי סי' מעליא לענ"ד.

ב נוסף לזה מאחר שנאמר בהגב"ע שהכירו היטב הסימנים אשר לענ"ד זה אלים טובא להתיר העגונה והנה לעיל עמדתי ע"ד תוס' ד"ה וקאמרי כו' מכח ממ"נ והי' נלענ"ד דאין כוונת תוס' בתי' ב' מחמת צירוף רק מחמת שהי' להם טביעות עין על הסימן והכירו היטב אותו הסימן והסברא נותן דזה מועיל ביותר דל"ח לבדדמי כלל כענין מ"ש

בי"ד סי' ל"ג דבמקום ידוע גם אנו בקיאין והיינו משום דיש חילוק גדול בין אם הראי' מתפשט בכל הגוף דאפשר לטעות בין אם מצמצם הראי' במקום אחד דבכה"ג וודאי מועיל הטב"ע על הסימן וזהו כוונת התוס' אח"כ ראיתי שגם הנוב"י סי' נ"א כ"כ ואפשר להבין בזה הסוגי' דגיטין כ"ח דרבה בב"ח אמר אי סימנא א"ל בגווי' אי טב"ע כו' דיש לדקדק בזה הרבה.

ואפשר לפרש דהנה תוס' בב"מ דף כ"ד ד"ה ומודה ר"ש כו' הקשו הא בגט ל"ש שבעתן העין כו' וא"כ ל"מ טב"ע אסי' בצורבא מרבנן ולכאורה רש"י בא ליישב זה דפי' בב"מ י"ט ע"א ד"ה ואי טב"ע כו' מכירו אני בכתב ידי הסופר כו' כאדם המכיר את חבירו כו' ולכאורה שפת יתר הוא ונ"ל דוודאי חילוק יש בין טב"ע בצורת האדם לחפץ עפי"מ דאי' בסנהדרין דף ל"ז ע"א ממ"ה הקב"ה טבע כו' ואין אחד מהן דומה לחבירו כו' ובגמ' שם דף ל"ח ומפני מה כו' משא"כ בשארי החפיצים שאף השינוי במראיתן בטבע אין טב"ע כ"כ עד שישבע העין וס"ל לרש"י דכמו שאין פרצופן ומראיתן של בני אדם דומה כ"כ נפלאים מעשה אלקינו שכ"כ אין כת"י וחתימתן דומה זה לזה שאל"כ לא הי' אפשר להכיר ולקיים השטרות וא"כ ע"כ שכת"י דומה לטב"ע דצורת האדם ולכך לא בעי' שבעתן העין רק בכלים כנלענ"ד ועדיין ק"ק התינח אם לא כתב הסופר ולא חתמו העדים רק על גט זה וכדאמר ר' ירמי' אבל מאחר דלא מיירי בכה"ג ע"כ סתם טב"ע ונשאר קושי' התוס'.

וע"כ ה' נלענ"ד לולי פירש"י ותוס' דה"ק אי סימנא חשיבא לכו א"ל כגוו' וא"ת סיל"ד אית לי' טב"ע באותו הסימן שיש לי בגט ובכה"ג בכ"ע מהני וא"צ שבעתן העין וכנ"ל ובסברא זו י"ל מה שהקשה הבעה"מ בב"מ אפירש"י גבי עד דרוש אחיך כו' לא בעדים שיביא עדים שהוא שלו דכבר מוכח כן משמלה ונלענ"ד דלעיל פריך אשה דאבידה אימא לסימנים כו' פירש"י מחמת ייתור' דקרא וק"ק הא בכל הני דמייתי הענין מודה על הדרש' ולא לבר מייתור' ועכנ"ל דמוכח דמיירי בסימנים דהא אמר שה לגיזותיו וא"כ אחרי שנגזז אצל המוצא תו לא מהני עדים בטב"ע דהא אחרי שנגזז א"א להכירו בטב"ע וע"כ בסימנים היינו דקאמר שה לסימנים כו' וע"ז קאמר מ"מ ממתני' מוכח דלא יליף משה כו' ועכ"פ קשה לאמת דסי' ל"ד איך נחזור השה לגיזותיו וצ"ל שימתין עד שיגדל הצמר אמנם להסברא דלעיל י"ל בפשיטות שיביא עדים שיכירו הסימן בטב"ע דזה מועיל לכ"ע ול"ח כלל.

אמנם עדיין לא יצאנו י"ח דהא הנוב"י שם שדי בי' נרגא דהתינח בחיו' בשעתי' משא"כ כששהה אחרי שהשליכו המים וראו הסימנים דל"מ טב"ע ממש כ"כ ל"מ טב"ע על

הסימנים צריך דוקא סי' מובהק ביותר ע"ש אמנם מ"מ י"ל בנ"ד לסמוך על הפוסקים שהביא ג"כ בקו"ע סי' שצ"ה דבשעת הכפור אינו נשתנה וכ"כ כאן שהי' איינגטפראַרען בשעה שנמצא על שפת הנהר יש לסמוך ע"ז כנ"ל ובענין לצרף ב' הסימנים דהיינו הפלפעקען וגם מה שחסר מעט ברגל במקום השינביין נבאר אי"ה לקמן דבכה"ג דנ"ד כ"ע מודי דמצרפינן:

ג עתה נבוא לדבר בעניני סימנים וטב"ע בבגדים שנמצא שיש בהם כלים דלא מושלי כמ"ש הפוסקים דטלית קטן לא מושלי וגם כל בגדיו ובפרט התחתונים ל"ח לשאלה להרבה פוסקים וגם אין חשש כאן שהשליך בגדיו מעליו במים כמ"ש בהדיא הפרישה באות מ' דחשש זה שייך בבגדים העליונים משא"כ בבגדים התחתונים שנמצא איש הלזה דנ"ד והנה הי' להם סימנים וטב"ע בהכרה ממש בלי שום חשש ור' פרץ הסנדלר שעשה השטיוועל שלו משונה משאר שטיוופל הכירם בעצמו כאשר עשאם ואין הכרה טובה מזה וגם הי' משונה בלבישת הרימען השנאלל מגבו שאין דרך שאר אנשים בכך וע"כ צריך לעיין בזה לפי שיטת הפוסקים שיש הרבה דיעות בענין חשש שאלה:

גם נלענ"ד דבזמה"ז שלובשין שטיוועל לא שייך בהם חשש שאלה ודמי לאוכף דלא שאילו משום דמסקב כו' דהיינו מחמת שאין הגופות של החמורים שו' ועשוי ממש כמדתו מקלקל החמור השני וכ"כ אח"כ כשהורגל העור הקשה על החמור השני ונעשה כמדתו מקלקל החמור הראשון זה ממש הוא בשטיוועל ולכן לא מושלי אינשי כנלענ"ד והוא מלתא חדתא דהנה דעת הב"י למסקנא בכל מילי חיישינן לשאלה ואין חילוק בין כיס וארנקי לשאר כלים דדוקא לתי' א' למ"ד סי' דאוריית' מחלקינן בזה וי"ל זהו דעת הרמב"ם דבמקום אוכף כ' מרדעת ועמד הנוב"י בזה ולהנ"ל י"ל דמאחר דמסקנ' אין חילוק רק בממון תקנ"ח כמו תקנ"ח לענין סימנים א"כ מרדעת כאוכף וס"ל להב"י דבאי' א"א בכל כלים חיישינן לשאלה ודעת המהר"ל ומג"ש דלמסקנא ל"ח לשאלה כלל כדמשמע מתוס' יבמות ק"כ סד"ה כליו כו' ודעת הגאון מוה' הילמן דבצירוף טב"ע או סי"מ בכלים עם סי"א שבגופו מותרת ממ"נ דהא דקאמר חיישינן לשאלה מפורש בגמ' למ"ד סי' דאורייתא וא"כ מהני סי' אמצעי שבגופו ואי סי' ל"ד לא אמרינן בגמ' כלל דחיישינן לשאלה והבית שמואל הוא שיטה רביעית דס"ל דמאחר דאנן חיישינן למ"ד סי' דרבנן ולא מהני סי"א ובעי' סי' מובהקים ומאחר דאיכא חשש שחלה לא נחשוב לסי"מ וכ' הב"ש דמה"ט החמיר הב"י כנ"ל ומ"מ ס"ל להב"ש בזה דלא כהב"י רק דכלים דלא מושלי לכ"ע ל"ח לשאלה.

והנה בעיקר דברי הגאונים המתירים וסמכו ע"ד התוס' דיבמות הנ"ל לכאו' צריך להבין ל"ל לתוס' שם הך סיומא דלמסקנא א"ש דל"ח לשאלה אפי' באיסור נלענ"ד דקשיא להו בסוגיא דב"מ דאמר רבא אי ס' דרבנן למה תקנו כן ולכאורה קשה למ"ש תוס' כאן דגם למ"ד סי' דאו' הוצרכנו לתקנ"ח לענין דלא נחוש לשאלה והיינו אותה תקנה עצמו דאמר רבא דתקנו סימנים כדמשמע בתוס' ב"מ דף כ' ע"ב ד"ה מצח כו' וא"כ גם למ"ד סי' דאוריית' הו"ל להקשות כן ולומר טעמא דתקנתא ע"כ הוצרכו תוס' לומר דלמסקנא ל"ח כלל לשאלה אפי' באיסור ורבא קאי התם בב"מ למסקנא אלא דלפ"ז שפיר י"ל כהב"ש דלמ"ד סי' דרבנן וודאי חיישינן לשאלה דהא בעי' סי' מובהק ומאחר דיש חשש שאלה אין כאן סי' מובהק רק למ"ד סי' דאוריית' ס"ל למסקנא דל"ח לשאלה ושפיר כתבו תוס' למסקנא ל"ח לשאלה למ"ד סי' דאוריית' וממילא לא תקשי הא דב"מ דאדרב' הדבר נכון דלא הוצרך לטעמ' דתקנתא רק למ"ד סי' דאוריית' ס"ל דלפי האמת ל"ח לשאלה כנ"ל:

ולכאורה בלא"ה יש ליישב הקושי' הא דאמר רבא טעמא דתקנת' דוקא למ"ד סי' דרבנן דבלא"ה צריך להבין בתחלת דברי רבא דקאמר ניחא לי' למוצא כו' מאי שיאטי' דמוצא דע"ז לא הי' עיקר הקושי' כלל עד שהקשה לו ר' ספרא כו' ומעיקר' מאי סבר ונלענ"ד דזה הי' פשוט לי' דאיכא תקנתא לבעל האבידה דאל"כ בקושי' תבא האבידה לידו כשאין לו עדים רק הא קשיא לי' לרבא דהא אי סי' ל"ד ובעל אבידה יודע דאין לו עדים א"כ מייאש ממנה והוי מד"ת של מוצאו וא"כ זה שאומר סי' ואין לו עדים אף אם באמת שלו הוא מ"מ כבר נתייאש ממנו קודם שנודע לו ע"י הכרזה שנמצא ואיך מוציאין מהמוצא האבידה הא הוא של מוצאו הגם שי"ל השתא דתיקון רבנן להחזיר בסי' ליכא יאוש אבל מעיקר' דדינא פירכא מה ראו חכמים כו' וכפירש"י וע"ז תי' ניחא למוצא ומה"ט לא פריך למ"ד סי' דאוריית' דהא ליכא יאוש כלל וא"ש.

ד והנה בהא דכ' הב"ש דלמ"ד סור"ר וודאי חיישינן לשאלה אפי' ביש לו סי"מ על הכלים דלא הוי סי"מ על האדם יש כדמות ראי' מהגמ' דהנה בהא דמשני גופו דארוך וגוץ וכליו דחיישינן לשאלה והנה הא דלא אמר גם בכלים דארוך וגוץ לק"מ דא"כ ייתור הוא ומה קמ"ל ומ"מ צ"ב איך יתפוס לשון סימנים בב' אנפי וע"כ דהפשט בהגמ' הוא כך דמתרץ דהך סימנים דקאמר היינו סי' גרועים וכגופו היינו ארוך וגוץ ובכלים אף שיש לו בהם סי"א חשובים גרועים מחמת חשש שאלה אינם סימנים שיוכיחו על האדם המבוקש וא"ש לשון סימנים ומינה דאי סיל"ד נעשה ע"י חשש שאלה מסי"מ סי"א דלא מהני ועכ"פ צריך להבין סברת המהר"ל דאיך נאמר מהיפוך להיפוך דמאי סברא יש בזה דלמ"ד סיד"ר לא נחוש לשאלה ולמ"ד סי' דאוריית' חיישינן לשאלה.

ונעלנ"ד להבין דעת קדושים ובפרט למ"ש בשו"ת הגאונים שהסכימו להלכה דלא חיישינן לשאלה ונלענ"ד הענין כך דהא בעיקר הפלוגתא והאיבעי' אי סי' דאוריית' או דרבנן וודאי לא יחלקו במציאות אי יש עוד בעולם שמתרמי באלו הסימנים רק מ"ד סי' דאוריית' מודה ג"כ דיש חשש דמתרמי עוד בסימנים כאלו דאל"כ היינו סי"מ רק הענין דס"ל דמאחר דראינו דהתורה אמרה למיסמך אסימנים אין לנו לחקור ולחוש יותר בזה כמ"ש הרמב"ם בענין שהאמינה תורה ב' עדים אף שהי' מקום לחוש דמשקרי או בדדמי מ"מ גזיה"כ ולא נחוש עוד יותר כ"כ סימנים כעדים חשובי דלא נחוש יותר א"נ סי' לאו דאוריית' דממילא יש חשש דלמא אתרמי ולכך מצד הסברא בעי' דוקא סי"מ ביותר שאין בהם חשש יותר וס"ל להמהר"ל דדוקא למ"ד סי' דאוריית' וכליו דמיירי בסי' אמצעים דמהני בגופו ומ"מ בכלים לא מהני מחמת דאיכא חשש שאלה מנא לן דאמרה תורה בכה"ג למיסמך אסימנים כעדים ואין לך בו אלא חידושו שחידשה תורה למיסמך אסימנים דגופו משא"כ בסי' מובהקים דמצד הסברא הוי כוודאי לא חיישינן לשאלה דהא ענין חשש שאלה אינו חשש בעצמיות הענין רק חשש מבחוץ וכעין שכ' הר"ן בסוגיא דשליש דחשש מבחוץ לא חיישינן והכלל אין ספק מוציא מידי וודאי.

ולפ"ז י"ל להמהר"ל דבסי"מ או בטב"ע ל"ח לשאלה כלל לא למ"ד סי' לאו דאוריית' וכ"ש למ"ד סי' דאוריית' די"ל דגם לדידי' סי"מ עדופי יותר כדמשמע בסוף סוגיא דב"מ דאמר רבא את"ל סי' דאוריית' סי' סי' כו' וכ' הפוסקים דהיינו דוקא כשאין א' סי"מ אבל אם א' סי"מ וודאי מחזירין להאי דאומר סי"מ וא"ש.

אמנם הגאון מוה' הילמן ושיטת הפוסקים דעמי' דהא גם המהרש"ל ביש"ש ביבמות ס"ל הכי והגאון חידש לן דאף אי נאמר דלמ"ד סי' דאוריית' חיישינן לשאלה לגמרי ולא מחלקינן בסי"מ כנ"ל מ"מ למ"ד סי' דאו' ל"ח לשאלה שאין לנו שום הכרח לזה מהסוגיא ומצד הסבר' ל"ח לשאלה כדברינו בסמוך וא"כ ממ"נ מותרת בסי"א בגופו וטב"ע בכלים ולזה הסכימו רוב הפוסקים וגם הח"צ מחמת סנר' הסכים לזה דמועיל צירוף כנ"ל משום דהוי כנפילה דיחיד וכ"ש אי ידעינן שנאבד באותן הבגדים שיש לנו סברא היינו הך שנאבד באותן הבגדים היינו הך שנמצא וכעין שכ' הרמ"א בסעי' ל"ב וכגוונא דנ"ד דהסברא נותן דל"ח לשאלה.

ה והנה הב"ש הקש' על הב"י דסותר א"ע מסי' קל"ב דהתם מתיר בנמצא הגט בכיס וארנקי מחמת דלא מושלי ולכאורה י"ל דהב"י לא פסיק' לי' הך מלתא רק החמיר באי' א"א במקום דהוי חשש דאוריית' והיינו בעגונה אבל התם בגט דהוי חשש דרבנן וכמ"ש תוס' בב"מ דף כ' דחשש יב"ש הוי רק מדרבנן לא החמיר ואין להקשות דא"כ מאי פריך

אמתני' דאין מעידין כו' אעפ"י שיש סי' כו' מבריי' דכיס וארנקי והא בפשיטות הוי מצי לחלק בין גט דהוי רק חשש דרבנן מהני סימנים וי"ל דפריך לפי סוגיית הגמ' דבכורות לל"ק דמה"ת מהני פ"פ בלא חוטם רק באי' א"א החמירו ואכ"ק ממ"נ ושפיר רמי אהדדי וכ"מ בפנ"י בגיטין ובשב שמעתתא.

ועי"ל דלא מצי לתרוצי הכי דהטעם דכשר בגט משום דהוי דרבנן ומועילים סימנים דרבנן חדא כמ"ש הש"ש דלא ס"ד כלל דמהני שיד"ר בשום איסור אפי' באי' דרבנן ובאמת הגם שנמצא בספרים דהקילו בסימנים בחשש דרבנן הדבר צריך תבלין דהא הגמ' בב"מ דאמר רבא למה תקנו חכמים ותי' ניחא לי' כו' וקשיא לי' מתכריך של שטרות כו' דליכ' הך טעמא ועכ"פ איך נאמר דתיקון חכמים גם באיסורא דהא ליכא הך טעמא כלל ואיך נאמר ניחא לי' כו' וע"כ דבממון תקנו ולא באיסורא כלל.

ובכדי לעמוד על העיקר צריך להאריך קצת דהנה בב"מ הסוגי' נפלאה כמ"ש המפורשים תחלה הוכיח רבא ממתני' דתכריך של שטרות דסי' דאוריית' דא"ל דסיד"ר ומשום דניחא לי' כו' דהא לא שייך בהאי דתכריך ואח"כ אמר רבא את"ל סימנים דאוריית' כו' משום דאיכא למימר כדמשנינן דקרא דעד דרוש כו' מיירי בעדים ותמהו ע"ז א"כ מתני' דתכריך כו' איך מיתרצ' ואי יש איזה תירוץ איך הוכיח רבא תחלה מזה דסי' דאוריית' ונלע"ד דהנה לכאורה קשה לפימ"ש הפנ"י בר"פ הזהב דתקנת חכמים הוי אף במקום דלא שייך טעם דתקנה וא"כ מאי פריך מתכריך של שטרות כו' הא י"ל אף דל"ש הטעם של התקנה מ"מ לא נשתנה הדין.

שוב ראיתי בריטב"א שכ' באמת לתרץ כן מתני' דתכריך דלא פליג רבנן וא"כ נשאר קשה אדרבא מעיקר' מאי קסבר ונלענ"ד דהנה לשון הגמ' בהאיבעי' בתחלת הסוגיא את"ל דרבנן כי תיקן כו' אבל באי' לא עביד תקנתא הלשין משמע שאם הוי רוצים חכמים לתקן הוי מתקנו גם באיסור' רק דלא תקנו וצ"ל באיזה סברא יש לתקן באי' א"א וע"כ כסברת תוס' דדף כ' הנ"ל דמדאוריית' אין לחוש בגט דל"ח לב' יב"ש וא"כ מצי לתקן רק שלא רצו לתקן והיינו ע"כ או משום דליכא טעם דתקנת' דניחא לי' לענין אי' או סתם דלא תקנו רק בממון ולא אם יש נ"מ לענין איסורא.

והנה האבני מילואים בסי' כ"ח כ' לפעמים עשו חז"ל תקנתם דמועיל ג"כ לענין איסור' ולפעמים לא עשו והמופת לזה אם עשו תקנתם בכל מקום ולא חילקו ממילא הוי כדאורייתא ג"כ לענין איסור' במקום דאפשר ולפ"ז א"ש דברי רבא וקאי למפשט האיבעי' דקאמר עיקר הנ"מ לענין לאהדורי גט אשה כו' ע"כ דס"ל לבעל האיבעין כנ"ל דלא תקנו רק במקום דשייך הטעם ולא נימא לא פלוג אכ"ק מ"ט דתכריך וע"כ האיבעי' דממ"נ

לפי שיטתו דאיכא נ"מ ע"כ סי' דאוריית' וכ"ז אמר רבא למיפשט האיבעי' לשיטת בעל האיבעי' ואח"כ אמר רבא לגרמי' את"ל סי' דאוריית' כו' דהא י"ל שפיר סי' לאו דאוריית' רק מתקנת חכמים ולא פליג רבנן ולא תקשי ממתני' דתכריך כלל וא"ל א"כ מה נפקות' בזה אי סי' דאו' או דרבנן הא לפי"ז וודאי מועיל גם בגט אשה זה לא תקשי לרבא לגרמי' דכי מוכרח שיהי' נפקותא בזה אדרבא עדיף יותר לומר כל מה דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקן כנלע"ד ובזה י"ל הסוגי' דיבמות שהקשו תוס' לרבא בלישנ' בתרא דסי' דרבנן מה נעשה בבריי' דמצא קשור בכיס כו' ולהנ"ל א"ש דלרבא לטעמי' לא קשה כלל דהוא סובר סי' דרבנן ע"כ לא פליג רבנן דלא תקשי ממתני' דתכריך וממילא מועיל גם לענין גט אשה וי"ל דס"ל לרבא באמת דמדאורייתא בעינן הכרת פנים עם החוטם כסוגי' דבכורות בל"ב וכן משמע דע"ז קאי הסוגיא דכאן ובאמת בשב שמעתתא דרך ג"כ בדרך זה אבל לא מה"ט.

אלא דלפי"ז צריך להבין עיקר קושי' הגמ' ואביי דמשני דתנאי הוא ומאי הי' סברתו ולענ"ד הכל נכון דהא לכאורה לפי"ז תמו' הסוגי' דגיטין כ"ז ודב"מ י"ח דמשני ר' אשי בסי' מובהק משום דמספק' לי' אי סי' דרבנן כו' ולהנ"ל קשה ממ"נ אי סי' דרבנן תקשי מתני' דתכריך של שטרות וע"כ דלא פליג רבנן א"כ גם בגט מועיל סי"א דהא הוי רק אי' דרבנן וכנ"ל וכעין זה הקשה בפנ"י שם.

אמנם באמת הדברים נכונים מאוד דהא ר' אשי בא ליישב סתירת המשניות בב"מ דף י"ח מצא גיטי נשים כו' דמיירי בסי' מובהק ואף דמתני' סתמא מתניא ולא נזכר שם מסי' כלל ע"כ דס"ל לר' אשי דמצינן לפרש המתני' דמיירי בסי' מובהק והנה הך מתני' הוא רישא דמתני בסמוך לה בדף כ' ע"א דשם נאמר הך דתכריך של שטרות כו' ומסתמ' דומיא דריש' ג"כ בסי' מובהק ואין קושי' כלל מהך מתני' וא"כ שלא נצטרך לומר לא פליג כו' י"ל שפיר דבגט אשה לא מהני סי"א הלל דהא לא שייך התקנה בגט אשה וכנ"ל וממילא י"ל הסוגי' דיבמות בתחלה ואביי שם ס"ל כר' אשי אבל לרבא הי' דוחק לאוקמי מתני' בסי' מובהק רק ס"ל כרבה וכר"ז או כר' ירמי' וממיל' הוכיח ממתני' דתכריך של שטרות כו' א' מב' או דסי' דאוריית' או דסי' דרבנן ולא פליג רבנן ובאמת גם בגט אשה מהני סימנים והיינו השני לשונות של רבא ביבמות שם ובב"מ כ"ז באופן דבכל ענין לשיטתו לא תקשי הקושי' מכיס וארנקי כלל ועוד הארכתי בזה רק שלא רציתי להטריח יותר בפלפולים שונים.

ו והנה לעיל כתבתי ליישב שיטת הב"י דלא תקשי מיבמות סד"ה כליו כו' עפי"ד הב"ש אמנם בזה יש לתמו' ע"ד הב"י מתוס' דלעיל ע"א ד"ה אמר רבא כו' דכתבו אי סד"ר

מיירי במצאו בעצמו כו' והנה אין לפרש דמיירי שיודע שלא השאילו כו' כמ"ש תוס' בגיטין גבי חפיסה דאכ"ק מה דק"ל לתוס' לעיל ד"ה מצאו כו' למה נקט כיס וארנקי כלל הא די כשמכיר הגט בעצמו וע"כ דכוונת התוס' השתא דחידש ענין חשש שאלה י"ל מה"ט נקט כיס וארנקי לאשמעינן דכיס וארנקי ליכא חשש שאלה גם למ"ד סיד"ר ומבואר דס"ל לתוס' אף אי סי' דרבנן ובעי' סי' מובהק מ"מ בהני כלים דלא מושלי ל"ח לשאלה והיינו ממש כדברי הב"ש **והנה**

בלא"ה יש לראות דהא לכאורה מוכרח האי סברא דגם בהני כלים איכא חשש שאלה דלפעמים מושלי דאל"כ מה קמ"ל קרא דמהדרינן חמור במדי אוכף למה לא נהדר וע"כ משום דיש חשש גם באוכף דלפעמים מושלי קמ"ל קרא דלא נחוש למיעוט' דלא שכיח' וצ"ע ובדוחק י"ל דמקר' לא מוכח דהא מן התורה בעי' גם בדיני ממונות דרישה וחקירה וא"כ כדחוקרין ודורשין העדים על החמור ולא ידעו א"א לדון ע"ז וע"כ קמ"ל קרא דאוכף היינו חמור וכשמעידין על האוכף הוי עדות ממש על החמור וצ"ע ועכ"פ י"ל שפיר דמוכח כהב"י דגם בהני כלים יש קצת חשש שאלה אלא דהקושי' מבוארת כמ"ש המפורשים דעכ"פ מוכח מקרא דבעדי אוכף מחזירים א"כ מוכח דעדים מהני והיינו ע"כ מדאוריית' ל"ח לשאלה בהני מילי ואיך ניקום אנן ונגזור לחוש לשאלה גם בכלים דלא מושלי.

וע"כ נלענ"ד דעיקר טעמו של הב"י דחשש להני שיטות שאבי' לקמן אי"ה דס"ל למאי דאמרי' סי' לאו דאוריית' לא מהני מדאוריית' סימנים כלל אפי' סי' מובהק ל"מ מדאורייתא באיסור' רק הא דסמכי' אסי' מובהק בעגונ' היינו מתקנ"ח מחמת תקנת עגונות וא"כ אין לך בו אלא מה שאמרו חז"ל דהיינו סי"מ בגופו מצינו דמהני אבל סי"מ בכליו דלא מצינו שהקילו חז"ל נשאר אד"ת דגם סי"מ לא מהני בכלים וא"ל מה חילוק בין גופו לכליו ז"א דהא עכ"פ יש חשש שאלה בעולם וא"כ איכא חילוק בזה וא"א לדמות לתקנ"ח בסי"מ בגופו וס"ל להב"י אפי' כלים דלא מושלי איכא קצת חשש כמש"ל וא"א למדין מסי"מ בגופו ומה שאמרו חז"ל והקילו הקילו חבל לא להוסיף על דבריהם והב"ש ס"ל כלים דלא מושלי ל"ש לחלק והוי כסי"מ בגופו.

אלא דלפי"ז היינו דוקא בסימנים מובהקים בכלים י"ל דלא מהני ובזה מיירי הב"י בתשובה יע"ש אבל אי איכא טביעת עין בכלים דהא טב"ע וודאי מועיל מדאוריית' וא"כ מנ"ל דלא יועיל בכלים ואי מחשש שאלה מנ"ל כלל דחיישי' לשאלה מאחר שאין לנו שום ראי' מהגמ' דלמסקנא חיישינן לשאלה ולא מבעי' למסקנת הגמ' רק אסי' ללישנא קמא למ"ד ס' דאוריית' י"ל דבטב"ע בכלים ל"ח לשאלה דדוקא בסימנים בכלים כגוונא

דמתני' דמיירי בסימנים דוקא חיישי' לשאלה וחילוק רב בינותם כעין שכ' הר"ן בסימני בצים דב' מיעוטי אלימי כרוב כ"כ כאן אף למ"ד סי' דאוריית' הוי כעין רוב ומיעוטי עכ"פ ולכן מהני סימנים בגופו אבל בכלים דאיכא עוד חשש שאלה דמי לב' מיעוטי ולכך חיישי' וגם י"ל בגדר ס"ס ספק אם זה הוא ואת"ל כי זהו דלמא השאילו אבל בטב"ע בכלים מנ"ל כלל דחיישי' לשאלה ומצד הסברא דבטב"ע בכלים ל"ח לשאלה וממילא א"ש מה שהבאתי לעיל הקושי' על הב"י מלשון התוס' דיבמות גבי כיס וארנקי דשם מיירי בטב"ע לא חיישינן לשאלה וכ"כ הא דמהדרינן חמור בעדי אוכף דהעדים יש להם טב"ע בהאוכף ל"ח לשאלה ובפרט בכלים דלא מושלי כנ"ל.

אח"כ ראיתי בפנ"י דפוס פפד"מ בריש הספר בהשמטות כ' ג"כ דדוקא בסימנים יש לחוש לשאלה מחמת ב' חששות משא"כ בעדים דהיינו בטב"ע יע"ש שוב ראיתי בשו"ת נוב"י מ"ק סי' נ"א שהגאון מהר"ם ברבי אמר דבטב"ע בכלים ל"ח לשאלה רק בסי' הוא דחיישי' לשאלה דמצרפינן הך חשש למיעוט' דאיתרמי סימנים והגאון הנוב"י תמה ע"ז ממ"ש תוס' גבי מצחו בחפיסה כו' בגיטין כ"ז דניחוש לשאלה ואף שיש להשליח טב"ע בחפיסה בעי' דוקא שידע שלא השאילו והא בטב"ע ליכא חשש כלל.

והנה בזה לא תקשי דברינו לעיל בכוונת שיטת הב"י דמיירי בכלי דלא מושלי דהחשש מועט שפיר אמינא דל"ח רק בסימנים ולא בטב"ע חבל התם מיירי בחפיסה אמנם באמת נלענ"ד ליישב דעת המהר"ם ברבי דהיינו דלא חיישינן כלל לשאלה בבגדים רק בסימנים ולא בטב"ע ומ"מ שפיר כתבו תוס' שם והיינו פסימ"ש תוס' שם לעיל בד"ה ומעולם דגם באמר השליח שמכיר הגט איכא חשש בדדמי וכ' הפנ"י דהיינו נמי טעמא דלא מהדרינן לע"ה בטב"ע דאומר בדדמי והקשה ע"ז דא"כ לא מהני מגו דהוי מגו דבדדמי וע"כ משום דיש ג"כ חשש דמשקר ובמקום דליכא חשש שקר דהיינו כשיש מגו וליכא רק חשש בדדמי לבד לא חיישינן כ"כ ומהני אפי' בגט עכ"פ מבוא' דבשליח איכא חשש בדדמי והר"ן כ' בחולין גבי פלניא דהאי סימנא כו' דדוקא לבעל האבידה לא מהדרינן לע"ה בטב"ע ואחר נאמן וגם מבואר דחשש בדדמי היינו דוקא בנוגע בדבר והיינו כעין שליח דחייש לשכרו או שלא יתרעם עליו המשלח ואיכא חשש בדדמי כעין שפירש"י בחולין שם בענין כי השוחד יעור והיינו כוונת רש"י דגזל ועריות כו' מחמדתן ואיכא חשש בדדמי וכ"כ במקום דאיכ' סברא למיחש לבדדמי כעין שכ' הרי"ף גבי מלחמה דס"ל דאפי' בב' עדים חיישינן לבדדמי במקום דחשש בדדמי גדול משא"כ בכה"ג דהכא ל"ח לבדדמי בעדים רק בשליח ומאחר דאיכ' בשליח ג"כ חשש בדדמי לכן לא הי' מועיל טב"ע בדאיכ' נמי חשש שאלה מצרפינן הני חששות להדדי משא"כ בעדים וגם לענין

עגונה בע"א שאינו נוגע בדבר ל"ח לבדדמי בטב"ע וממילא מחמת חשש שאלה בלבד לא מחמרינן ול"ח לשאלה כנלענ"ד ליישב שיטת מהר"ם ברבי הנ"ל:

והנה הפנ"י בב"מ שם בפנים הקשה להאי סברא דבעדים לא שייך חשש שאלה דעדים בטב"ע ליכא שום חשש דא"כ למה לא משני אהך קושי' דניחוש לשאלה בחמור בסי' אוכף אימא בעדי אוכף ותי' דהא השתא קאי אי קיי"ל סי' דאוריית' ועדיין הניח הדבר בספיקא שם והומ"ל משום דעיקר הסוגיא ביבמות ושם אדרבא קאי והא רבא עצמו קאמר לענין חמור סי' אוכף ועדי אוכף וגם סיים סימני אוכף וכ' תוס' דעדי אוכף אי סי' לאו דאוריית' ולצדדים קאמר א"כ מוכח דאי סי' דאוריית' מיירי בסימנים והגאון בעל נוב"י תמה בזה על הסברא דהמהר"ם ברבי דס"ל כנ"ל דבטב"ע ליכא חשש שאלה.

והנה בלא"ה אשיטת הב"י עצמו לק"מ דהא הב"י ס"ל דאף דמסיק אוכף לא מושלי מ"מ קצת חשש איכא ול"מ למ"ד סי' דרבנן ובזה אמרי' דבטב"ע מועיל אבל לס"ד דאוכף נמי מושלי ואיכא חששא גמיר' דשאלה גם בעדים ס"ל דחיישינן רק על המהר"ם ברבי הקשה דלדידי' גם בכלים דמושלי ל"ח כ"כ לשאלה רק בדאיכ' ג"כ חשש סימנים והיינו קושי' הפנ"י הנ"ל והרב הג' מהאניאד כתב לי דלסברי' הנ"ל דלמ"ד סי' דרבנן גם בסי' מובהק לא הוי מדאוריית' לכך מחלקינן בין טב"ע לפי"מ משא"כ למ"ד סי' דאוריית' אין חילוק בין סי' לטב"ע דהכל מועיל מדאוריית' והוא נכון:

זין ואחר אחרון אני בא לחפש צד היתר עגונה הלזו אשר לפענ"ד מותרת לכ"ע והיינו סימני גופו שמבואר בהגב"ע דהיינו הסימן שאמר האב ואמר שמצא כן בחסרון קצת מעצם בשוק במקום הנקרא שינביין שדומה שהוא סי' מובהק כמש"ל ונוסף לזה הפלעקין השחורים שבב' הרגלים משוק למטה שהוא סי' אמצעי ובהצטרפותם יש להתיר לכ"ע דהנה בענין צירוף ב' סי"א כ' הרמ"א דאפי' ק' סימנים שאינם מובהקים כו' עיין לעיל בסי' הקודמי' מבואר הכל.

זאת תורת העולה מכל מה שכתבתי בענין היתר העגונה מ' דבורה הנה יש סימני גופו א' העצם שנחסר מעט מהשינביין שאמר האב והכירו שדומה שהוא סי' מובהק ב' הפלעקין השחורים שבב' הרגלים שהיא עכ"פ סי"א כמבואר באות א' לעיל וזאת שנית שהבאתי שיטות הפוסקים דאף דסי' לאו דאוריית' מ"מ כשיש טב"ע על הסימן מועיל כמבואר באות ב'. עוד בה שלישית מ"ש הפוסקים דבהצטרף ב' סי"א הוי כסי' מובהק ואמרתי שגם להחולקין על צירוף סימנים היינו כשהם וודאי אינם מובהקים אבל אם יש לדון א' מהם כסי"מ לכ"ע מועיל צירוף הסימנים כמבואר באריכות באות ב':

ובענין המלבושים שנמצא לבוש בהם והכירו האנשים בסי' ובטב"ע ממש ויש מהם דהוי מכלל לא מושלי ובפרט דכל בגדיו כתבו דל"ח לשאלה וכבר כתבתי לענ"ד גם שטיוומר מקרי לא מושלי כמו אוכף מאחר שהוא קשה וגם כתבו השו"ת דמכנסים והויזמן טרטגער מקרי לא מושלי וכ"ש הרימען דל"ח לשאלה ועוד הרבה שיטות דמצרפינן סי"א דגופו להיכר המלבושים וגם יש מקילין מחמת ממ"נ בכה"ג ונוסף ע"ז די"ל לכ"ע מועיל כשמכירין המלבושים בטב"ע ממש דבכה"ג וודאי ל"ח לשאלה כלל ובפרט בנ"ד שלא נשמע שנאבד או שנטבע איש א' מהתחלת נהר סאמאש עד מקום לאונ' כי התחלת הנהר הוא קרוב לכאן בוודאי י"ל היינו הך שנאבד כו' וי"ל דעדיף יותר מתשובת המבי"ט שמביאו בקו"ע סי' רכ"ח ומהרי"ט סי' שפ"ב ומהרמ"ס סי' ש"ג שרמז עפ"ז הרמ"א בסי' ל"ב וכבר כתבו השו"ת שבגוף תשובת מהרמ"ם לא מחלק בין נמצא לאלתר ועכ"פ י"ל היינו רך שנאבד בבגדים אלו היינו הך שנמצא.

בענין

מסו"מ דקיי"ל דלא מהני ע"י שאלה ובי"ד סי' צ"ח מהני כשאומר לענין שהמרו זע"ז כו' ע"ש נלענ"ד וגם מה שפירש"י דבעי' קפילא ומסל"ת והקשו תרתי ל"ל אמרתי דהיינו מחמת דלא הוי מסל"ת דהא שואלין אותו וחושב הגוי למה שואלין אותו ונותנין לו לטעום ולא טעם הישראל ע"כ דאיכא נ"מ לאי' והיתר לא מהני כשהוא קפילא חושב הגוי מה"ט נותנין לו ולא לישראל משום שהוא מבין ביותר שהוא קפילא מזה יש ללמוד שאם הוי משער שהוא לענין איסור והיתר ל"מ מסל"ת ע"י שאלה משא"כ אם יש מקום לתלות ולפ"ז י"ל כששואל אביו כה"ג דנ"ד לא עלה על דברי הגוי ששואל מחמת איסור רק מחמת שהוא בנו ולבו הומה עליו ובכה"ג אין חשש מחמת שאלה רק לכאור' יש לסתור זה דמ"מ אין לך רק מה שאמרו חכמים דהיינו מסל"ת בלי שאלה כלל כדאמרי' התם והא אי' חבירינו כנ"ל ע"ז י"ל שפיר מאחר דמבואר בסי' צ"ח דבמה דאינן אסור מדאוריית' מקילין ביותר במסל"ת גם בשאר איסורים וא"כ מאחר דכאן בלא"ה מותרת מדאורייתא ע"י סימנים וטב"ע בבגדים מהני ג"כ מסל"ת ע"י שאלה ובפרט באומדנות המוכיחות.

סימן נה

יום ד' ר"ח מנחם והיתה אורה לפ"ק דעעש **בין** המצרים כסאו וקרנו ירום ויזכה לראות בית ה' בראש ההרים כבוד י"נ הרב הגאון הגדול סיני ועוקר הרים נ"י עה"י פ"ה כש"ת מוה' יצחק שמעלקיש נ"י אב"ד ור"מ דק"ק פרעמישלא יצ"ו.

ביום א' שבוע זו הגיעני מכתב גיה"ק וראשית אודיע כי לענין דינא עשינו ככל אשר כתב הדר"ג נ"י דהיינו שנסעתי בעצמי להיישוב גילגא ועשינו גב"ע מחדש הן לענין עדות אבי הבעל מחסרון מעט עצם השינביון עשינו חקירה ודרישה על צמצום המקום והעיד בתורת עדות בצמצום גמור כאשר ידע בבירור והן בענין שאר העדים ובפרט העד מוה' פרץ הסנדלר שהוא בן תורה ויר"ש והעיד הכל הן על עניני הפלעקין שהכיר יפה בטב"ע הן על הבגדים ובפרט על השטיוועל שעשה לו בעצמו והכירו היטב הדק בטב"ע ובסי"מ ואומן יודע אומנתו ביותר והנני להודיע כי בהיתר' דהאי עלובת' הסכימו ג"כ ידי"נ הרב הגאון מוה' יצחק אהרן סג"ל עטינגער נ"י מלבוב ועוד ב' רבנים מובהקים הסמוכים לכאן וע"כ הושבנו ב"ד והתרנו האשה להנשא לכ"ג.

והוספתי דברים בענין בגדים דלא מושלי אשר יש בהם סברות ואמרתי שהשמיוועל כפי הנהוג במדינתינו שנעשה על רגל אחד ובמדה כל אחד לפי רגלו ומעור קשה קצת זה דומה ממש לאוכף דלא מושלי וגם לא משאלי דמסקב לי' כמ"ש בש"מ בשם הר"ח משום שאין החמורים במדה א' ונעשה לפי מדתו של חמור זה ואם משימו על חמור אחר נמשך קצת לפי מדתו ומסקב הראשון או השני ולכן כתבו קצת דלא מושלי וגם לא מתאלי וכ"כ השטיוועל לא משאלי מחמת דמסקב לרגלו של השני או של הראשון כשנמשך אחר רגל השני וזה דבר ידוע וא"כ הוי ממש כמפורש בגמ' דשטיוועל לא מושלי דהיינו ממש אוכף ובפרט בזה הנידון עליו שמחמת כאב הרגלים שלו הי' צריך השטיוועל לעשות בשינוים כמו שאמר הסנדלר מוה' פרץ הנ"ל דוודאי ל"ש מושלי כלל.

ולא אכחד תחת לשוני כי דבריו הקדושים הוטבו בעיני מאוד ואין בידי להשיב כעת עליהם רק זאת ראיתי אשר תמה הדר"ג נ"י לפי שיטת הראב"ד ומהרשד"ם דמדאורייתא גם סימני מובהקים ביותר לא מהני רק משום עגונה הקילו ותמה הדר"ג נ"י מסוגי' דבכורות מ"ו דאמרי' לענין עדות אשה אקילו בסופה אבל בתחלתה לא אקילו ופירש"י בראיית המת לא אקילו עד שיכירם יפה א"כ אס"ד דסי"מ נמי ל"ה הכרה מדאורייתא הוי זאת תחלת עדות ולא אקילו רבנן ואיך נאמר דסי"מ מהני מדרבנן לעדות אשה ע"כ תד"ק ולדעתי הנמוכה לפי"מ שכתבתי אני עני בראשונה דסברת הראב"ד משום דגזיה"כ עפ"י עדים וסי"מ לאו עדים הוא עפי"ז נלענ"ד דוודאי אם אותן העדים עצמן שיודעים הסי"מ בחיים ובאים ורואים בו אחר מותו כי שהו הסי"מ שראו בו בחיים גם הראב"ד מודה דמהני דהאי מחשיב הכרה מעלי' ואיכ' עדים כי פליגי דומיא דאבידה שאמר האיש שנאבד ממנו שיש לו סי"מ זה בהחפץ ואנו רואים החפץ שיש בו הסי"מ שאומר אותו בעל האבידה בזה אמרינן דעדים דוקא בעינן שיכירו כי זה הוא מחמת הברתן ולא

בכה"ג שאינם רואים בעצמם שיכירו ואף דסי"מ חשוב מאוד ולית בי' ספיק' דלא שכיח כלל מ"מ עדים ליכא דוגמא לזה חזו בכתבא ומסהדי דלא מהני דבעי' עדים שיעידו מידיעת עצמן ולא מחמת הכתב שלהן אף דוודאי אמת הוא וזה י"ל ג"כ סוגי' הגמ' דחילוק צורבא מרבנן פלניא דהאי סימנא דלא מהני משום דעדים מחמת הכרת עצמותן אותו ההורג ליכא וכמ"ש תוס' במ"א אף דהדבר אמת ל"מ רק עפ"י עדים דוקא והתינח לפי הד"ת דבעינן בעגונה העדאת ב' עדים דוקא אכל אחרי שהקילו חז"ל בעגונה דאפי' עד מפי עד ומפי כתבם מהני כמ"ש הרמב"ם בסוף פ"ג דל"ב רק אמיתיות הדבר ולא עדים ממילא מהני סי' מובהק מדינא וזה נידון כסוף העדות ויעיי' בטיב גיטין ריש גיטין בשם מהרח"ש לחלק בין מה שהוא מגזיה"כ בעדים בין מה שהוא לענין אמיתיות הדבר דבזה שהוא מגזיה"כ הקילו וגם הט"ז ביו"ד רסי' צ"ח כ' דאי לא בעי' ב' עדים ל"ב דין עדות כלל ובענין דברי הרמב"ם הנ"ל שפתח שלא הקפידה תורה כו' ומסיים ומדרבנן מחמת תק"ע אפשר לפרש כפשוטו וגם מה שתמה הפנ"י בריש גיטין על הספרי שאמר לא יקום כו' באיש אבל קם בעדות אשה שהרבו לתמו' ע"ז לענ"ד כפשוטו דוודאי עיקר דנאמן בעדות אשה מדרבנן מחמת תק"ע וכמ"ש תוס' בדבר הדומה יש כח בידם כו' אמנם נודע דברי הט"ז דגם במה שיש כח בידם לא עשו נגד מה שמפורש בתוה"ק ע"ז אמר שפיר הספרי דענין עדות אשה להשיאה לא חשוב מפורש בתורה דהא נאמר באיש וי"ל הא באשה קם אף שבאמת אין הפי' כן מ"מ מפורש בתורה לא חשוב ויש כח בידם ובזה מתפרש היטב לשון הרמב"ם הנ"ל.

בשולי התשובה של הדר"ג נ"י אחרי חותמו אמת ראיתי שמביא קו' בשם מחבר א' דעל שאול שלא נספד כהלכה שנענש דהע"ה הא כדין עשה דהא הי' ע"א במלחמה ואין משיאין אשתו ממיל' אין מספידין שלא תנשא אשתו ותמה ע"ז הדר"ג נ"י הא בלא"ה אלמנותו של מלך היתה שאסורה להנשא ואי לר"י דמלך נושא כו' א"כ דוד ידע הכל ואין כאן חשש עכת"ד.

ולפענ"ד עדיין יש להקשות קושי' הגאון המחבר דהא לכאו' צ"ב ל"ל להתשו' הרא"ש הטעם שאין מתאבלין שלא תבא להנשא אימא בסתם דלמא חי הוא וא"ל דדוקא לענין עדות אשה החמירו דנהפוך הוא דהא ברסי' שצ"ג ס"ל להא"ז דמסל"ת א"נ אף דלהיתר עגונה סמכינן עליו וע"כ כוונת הרא"ש דאף דאין מחויב להתאבל רק אם תרצה האשה או הבנים להחמיר ולהתאבל ולהספיד כה"ג אין מנוחין אותן שלא תבא לידי תקלה בנשואין וא"כ שפיר קשה למה נענש דהע"ה בכה"ג דע"א במלחמה שאסורה לנשא כ"ש דאין חמור הספד כלל דלמא חי הוא וכנ"ל.

וע"כ נלענ"ד דוקא בע"א המעיד שחבירו מת במלחמה א"ל דאומר בדדמי כדאי' בסוגי' אבל באומר שבעצמו הרגו וחתך ראשו ל"ש חשש בדדמי כלל בזה נאמן גם במלחמה ודין גזלן שא"נ ל"ש שם דהא אמר מותר כמבואר בקרא שם טעמו שאמר ע"ז ונוסף לזה מה שהביא עמו הכלים של שאול המלך ע"ה ואין לחוש דלמא לקחן בעודו מפרפר וגם קשה עדיין הא אמרי' בסוגי' דבמקום דלא דייקא א"נ ע"א וכאן לא דייקא מאחר שאסורה להנשא כמ"ש הדר"ג.

ונלענ"ד דהתם בלא"ה הי' נאמן הע"א מאחר שהחזיר הכלים שהי' שוין הרבה וכעין מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך כו' ובזה י"ל הא דסוף יבמות כשתהי' כפונדקת נאמנת הוציאה להם מקלו כו' והיינו למ"ד דאשה א"נ ומ"מ הפונדקת נאמנת מאחר שהחזירה החפיצים וודאי קושטא קאמרה כנ"ל.

ואגב אכתוב כי זה יותר מעשרים שנה נתועדתי עם הרב הגאון המפורסים בעהמ"ח ספר יריעות שלמה על הי"ד והי' לי פ"פ לפניו זצ"ל על מה שהקשה בקונטרס בית יד דלמה לא נילף דעא"נ במקום ח' ולאו בידו מהא דכהני' מאמינים לא' שמביא קרבן חלב דלמא משקר והוי חולין בעזרה והקשיתי להגאון דלכאורה י"ל מתוך שנאמן להפסיד הבהמה כו' רק דהט"ז בסי' קכ"ז הוכיח דל"א הך סברא דמתוך כו' רק כשלא הי' חזקה מבוררת ונחקור כאן מה ח' מבוררת אי ח' חולין הא כידו להקדישו ואי ח' כשרות הא לא אתרעי כלל במה שאמר שחטא בשוגג כו' ומביא קרבן וא"ל ח' פטור רק ז"א דהתינק אם רוצים להוציא ממון ממנו אבל מאחר שמביא ברצונו ל"ש ח' פטור ממון והוספתי עוד לומר בזה די"ל קצת טעם דחייבי חטאות אין ממשכנין אותן כו' דאם אינו רוצה ליתן מדעתו איכ' ח' פטור וכל החזקות דלעיל דהא אינו רוצה להפסיד ואמרתי אולי בזה י"ל קושי' תוס' יבמות ר"פ האשה רבה ר"מ מחייב וממשכנין כו' היינו משום דהתם בחייבי חטאות שמביא ע"י הודאתו אין ממשכנין כו' מחמת חזקה כנ"ל אבל כאן עפ"י עדים שמעידים שאכל דעדים מוציאים מחזקה בכל ענין ממשכנין אותו בכ"ע והגם שהוא רק לחדודי מ"מ לא מנעתי מלהציע קדם הדר"ג נ"י ומחמת חלישות מזגי בט"ת לא אוכל להאריך יותר כעת והנני ידידו ואוהבו מכבדו ומוקירו ודוש"ת באהבה רבה.

סימן נו

בע"ה יום ה' ב' מנחם אב והיתה אורה לפ"ק דעעש

לדזין לי' כבר בתי' שלום למר ולתורתו על ישראל הדרתו ה"ה כבוד י"נ הרב הגאון הגדול המפורסים בכל אפסים החכם השלם והכולל אין גומרין עליו ההלל שלשלת היוחסין מוכתר בנימוסין כקש"ת מוה' יצחק אהרן סג"ל עטיטער נ"י'.

מה מתוק מדבש דברות קדשו מיום כ"ד סיון בשריותא דעגונה מ' דבורה מגילגא אשר העלה הדר"ג נ"י דצירוף סימנים מועיל לדידן מטעמא דבחד סי' מותרת מדאוריית' ובדרבנן מועילים סי"א והיינו דוקא לדידן דספיקא הוי אי קיי"ל סי' דאוריית' ובזה יישב הדר"ג נ"י קושיית' למ"ד סיד"ר למה לא מתרץ הגמ' הך דסימנים בגופו ובכליו מטעם צירוף דהא כתבו הרבה פוסקים דאי סי' דרבנן ל"ח לשאלה וע"כ דאי סי' דרבנן מועיל שפיר צירוף וכ' ליישב בזה הא דכודניתא והביא ראי' מדינא די"ד סי' ס"ג בראש ושדרה.

וגם אני עני יישבתי בכה"ג קושי' הפנ"י בגיטין דאי נימא דרבנן מועיל סי"א א"כ ל"ל לרב אשי נקב בצד אות פ' הא חשש יב"ש כ' תוס' דהוי רק מדרבנן ולהנ"ל א"ש דר' אשי קאי שם ליישב המתני' דב"מ דא"ל דהמתני' מסופק בדין אבל לדידן דמספקא לן להלכתא ויותר נוטה דסי' דאורייתא וכמ"ש הרמב"ם דלכך דוקא באי' כרת החמירו ממילא בדרבנן אין לנו להחמיר וא"ש.

ומלבד זה נלענ"ד ליישב קו' הפנ"י דלענין חשש יב"ש אף דהוי רק מדרבנן היינו מחמת שהבעל יוציא לעז ולזה ל"מ סימנים דרבנן דמחמת תקנ"ח דסימנים לא ישתוק הבעל מלהוציא לעז משא"כ בשארי דרבנן כגון משאל"ס שפיר י"ל דמהני גם שארי ד"ק מאירים עינים ובפרט מ"ש ליישב הקושיא על הב"י מחמור בסי' אוכף דלהב"י דגם כלים דלא מושלי ל"מ א"כ גם חמור בעדי אוכף ל"מ ותי' דמיירי שיש לו סי"א בחמור ומצרפינן לאוכף דבזה וודאי סמכינן על הח"צ דמלתא דל"ש כלל שישאיל האוכף למי שיש לו חמור בסי' כמותו וממילא בנ"ד ההיתר מבואר פשמד"ק.

ואחרי שראיתי שלא הסכים הדר"ג נ"י למה שכתבתי שאותו סימן שאמר אבי הבעל בחסרון מעצם השינביין שחשבתי לדומה לסי' מובהק והדר"ג נ"י כתב הא לא הי' צמצום המקום ובוודאי יפה תמה לפי נוסחת הגב"ע שנגבה אז וע"כ בכדי לעמוד על המחקר נסעתי בעצמי ליישוב בילגא והושבתי ב"ד מחד לעמוד על המחקר מפי העדים והכל עלה בידינו פ"נ כי העיד עתה בתורת עדות בצמצום המקום ממש כאשר ידע בחיים וכן מצא אתה ממש בצמצום מקום מיוחד באמצע עצם השינביין והראה במדה הכל ע"נ וגם הכירו בטב"ע ממש וכ"כ שאר העדים בפרט הסנדלר מוה' פרץ שהוא בן תורה ויר"ש והוא עשה לו השטיוועל וגם עניני הפלעקין ברגלים הכיר היטב בטב"ע כי הי' רגיל עמו בחייו וגם השטיוופל שעשה לו קודם שנטבע הכיר היטב הדק בטב"ע ובסי'

מובהקים שהי' לו בהם ואומן יודע אומנתו ביותר והנה הסכימו עוד ג' רבנים מובהקים בשריותא דהך עגונה וע"כ הושבנו ב"ד של ג' וחזרנו על כל הדברים והתרנו העגונה להנשא לכ"ג דיתיצביין והוספתי דברים בענין בגדים דלא מושלי אשר יש בהם סברות ואמרתי שהשטיוופל כפי הנהוג במדינתינו שנעשו על רגל אחד ועפ"י מדה כל אחד לפי רגלו ומן עור קשה קצת זה דומה ממש לאוכף דלא מושלי דמסקב לי' לחמרא שפי' הש"מ בשם הר"ח משום שאין החמורים שוים ונעשה לפי מדתו של חמור זה ואם משימו על חמור אחר נמשך קצת לפי מדתו ומסקב הראשון או השני ולכן כתבו קצת דגרסי' דלא מושלי או לא משאלי ושניהם אמת כ"כ בשטיוופל הוי ביותר דהוי צערא בגופא דמסקב לרגלו של השני או של הראשון כשנמשך העור לפי הרגל המלבושו והוא דבר ידוע וא"כ הוי ממש כמפורש בגמ' דשטיוופל לא מושלי יותר מאוכף דחמור ובפרט בזה הנידון עליו שמחמת כאב הרגלים הי' צריך לעשות השטיוועל בשינוים כפ"ד הסנדלר מוה' פרץ הנ"ל דוודאי לא שייך חשש שאלה כלל.

סימן נז

בע"ה יום ג' ט' למב"י האדר"ת לפ"ק אהרישאר:

לשני המאורות הגדולים עיני העדה לתורה ולתעודה עמודי התוך אשר כל בית ישראל עליהם נשענים תורה וגדולה כאחד חונים מאורי הגולה המפורסמים לשם ולתהלה ה"ה הרב הגאון הגדול מוה' מרדכי זאב סג"ל נ' והרב הגאון הגדול מהו' יוסף שאול סג"ל נ' בפהמ"ח ספרי מפרשי הים ומגן גבורים בורא רוח ויוצר הרים קרניכם ומזליכם ירום עד עמוד הכהן לאורים.

בשנה שעברה נטבעה ספינה מליאה בנהר סאמאש בכפר פאדערא עם הרבה אנשים יהודים וגוים והרבם צאן ומחמת כבדותה נשקעה במצולה ויהי מספר בני ישראל שלחה אחד מהם הי' לו עזר מקודש ששט עד הגיעו ליבשה וחביריו ג"כ התחילו לשוט על פני המים ונתייעפו מאוד עד שנפלו למטה וזה הי' במעמד הרבה אנשים רצו אחריהם להושיעם בכל מאמצי כחם ולשוא הי' יגיעם וגם מהצאן מעט אשר יוכלו להציל וב' האנשים הנטבעים הנ"ל המה א' כה' דוד ליב מפאדפרא וחתנו נטע ב"ה שבח משימוזנא ובהתפעלות רב נמצא ר' דוד ליב הנ"ל אבל חתנו הנ"ל נאבד ונשכח זכרו הגם שהוציאו קול לחפשו שיש אצלו שמונה מאות זה' והנה השאלה הנ"ל באה לפני ואמרתי שאין מקום להתיר אח"כ לשמע אוזן שמעתי שבהתפשרות השלגים נמצא איש הנ"ל בנהר הנ"ל וכן הובא גב"ע לפני וזה נוסחה.

במותב תלתא ב"ד כחדא הוינא ואתא לקדמנא ה"ה כה' אברהם ב"ה משה והעיד בת"ע באם לא יגיד כו' איך שבשנה שעברה ביום עש"ק ג' שבועות אחר פסח נטבעה ספינה עם כמה אנשים יהודים וא"י והרבה נטבעו ובתוך הנטבעים היו ב' יהודים ה"ה כה' דוד ליב מפאדפרא וחתנו ר' נטע משימתנא ואני הייתי אצל הטביעה וראיתי איך שנטבעו והלכו ע"ס המים עד שנשקעו למטה ואחר שנפחתו המים נמצאו הנטבעים הנ"ל חוץ מר' נטע הנ"ל שלא נמצא הגם שהעבירו קול לחפשו היטב כי יש באמתחתו לערך ח' מאות זהו' ועתה שלא נמצא חשדו את המחפשים שמחמת המעות הנ"ל השליכו אותו המוצאים אותו בלקחם המעות ממנו ולא נמצא רק השסיווופל שלו והן עתה אחר פורים נשמע קול שהגוים דכפר דאבאשען מצאו את הנטבע הנ"ל כעת בהליכת הכפור מע"פ המים וה"ה ר' שלמה גיסו של הנטבע הנ"ל הלך לשם והביא עמו את החגורה שהי' חגור ר' נטע הנ"ל בעת טביעתו אשר נתנו לו הגוים דשם שנמצאו אצלו עתה והנה אנכי הכרתי היטב את החגורה הנ"ל וגם שארי אנשים הכירו היטב בטב"ע חת החגורה הנ"ל שהי' ר' נטע הנ"ל חגור בו בעת טביעתו גם דברתי עם ערל א' מכפר טשומען ושאלתיו אם אמת הוא מה שנשמע שנמצא הנטבע הנ"ל האיש משימוזנא אשר חפשו אותו בכל הקיץ והשיב שהוא הי' אצל המציאה וראה שהגוים מדאבאשען אחזו חיש א' בחגורה והוציאו אותו אל היבשה וראה אותו בפניו וזקנו שהי' נעלב וגם הד' כנפות שלו לבוש כדרך היהודים גם הכתונת שלו עם הקנפפליך ויותר לא ראה כי הלך משם ר' שלמה הנ"ל בעל אחות אשת ר' נטע הנ"ל העיד כנ"ל שכאשר הודיעו לו היהודים מכפר גלאדי מהמעשה הנ"ל הלך לשם וסיפרו לו ה"ה כה' ברוך ושארי אנשים משם איך שבא ערל א' מכפר דאבאשטן וסיפר להם שנמצא היהודי משימוזנא במים והלך ר' שלמה הנ"ל לכפר דאבחשען והי' הרבה גוים ביחד וברואם את ר' שלמה הנ"ל וטרם יקרב אליהם שמע שמתלחשים זה עם זה הנה בא היהודי לחפש את גיסו עתה הרעוחם אשר עשיתם שהשלכתה אותו בחזרה למים כי תהיו צריכים ליתן דין ע"ז ותחלה רצוי להכחיש ואח"כ אמר להם בן השופט הלא נודע הדבר וא"א להכחישו והשיבו שנים מהם מה הי' לנו לעשות כי הכפור הי' נחוץ עלינו והיינו יראים להתעכב הרבה והנה התחיל ר' שלמה הנ"ל ודיבר עם המוצאים אותו לאמור איה האיש אשר מצאתם והשיבו כי השליכו אותו המימה ולא לקחו ממנו רק את הרימען אשר הוציא מהמכנסים שלו ובתוך כך נשבר הגוף בתוך ידיהם חזר ושאל אותם הידעתם שהוא הי' גיסי הנ"ל והשיבו כי הכרנו אותו שהוא הי' ולא אחר כי מני אז היינו מכירים אותו היטב בחיים וגם עתה הכרנו כי זהו ולא אחר וגם המכנסים שלו הי' לבוש עתה ושאל אותם אם הי' הכיס בהמכנסים כמו

בשלו והשיבו לאו רק באופן אחר שהי' פתוח למעלה עוד שאל איזה בגד עליון שהי' עליו והשיבו שהי' רעקיל של טיך עם כפתורים רחבים וגם הד' כנפותיו שלו הי' לבוש גם החלוק הי' עם כפתורים קטנים כ"ז הוגבה כו' ע"כ.

ומאחר שראיתי פקפוקים עדיין ע"כ אמרתי שאלה זו צריכא רבה ואפרש שיחתי קדם הדר"ג הי"ו זה חסדיכם אשר תעשו אם נכון הדבר ממעכ"ת ני' להיות מסכימי קום לחות דעתיכם הרמה והנשאה דעת נוטה ודעת התורה בכחא דהתירא ועמכם הסליחה כי מלאכת שמים הוא.

ובהשקפה הראשונה ראיתי בזה כי יסודי היתר עגונה הנ"ל ועמודי' שלשה המה א' עפ"י דברי ר' ברוך ושארי אנשים מגלאד בשם הערל שאמר במסל"ת שנמצא היהודי משימוזנא שנטבע במים ב' מה שאמרו הערלים בדאבאשען לפני ר' שלמה הגם שאמרו ע"י שאלה מ"מ באמצעות הדברים נראה שכבר הי' מפורסים ונודע על ידיהם שמצאו האיש הנ"ל ולכן יש לחשוב הכל כמסל"ת ג' החגורה שהחזירו המוצאים אותו וניכר להאנשים בטב"ע שהוא הוא שהי' חגור בו ר' נטע הנ"ל בעת טביעתו אלא דיש לפקפק בכ"ז אי מחמת דלא הוי מסל"ת ממש דהנכרי הא' לא אמר בקישור דברים וגם יש דיעות דממ"ע לא מהני מסל"ת וגם שלא אמר רק ששמע ונכרי הב' לא הי' מסל"ת רק מחמת דיוק וכבר כ' הפוסקים דמסל"ת חידוש הוא והבו דלא לוסיף על מה שאמרו חז"ל להדיא ועוד יש לפקפק טובא דמאחר שהנכרי' לא אמרו סימני' רק הכרה בטב"ע וכפי הנראה גם המה ידעו מהטביעה ולרוב הפוסקים גם בחזיי' לאלתר לא מהני טב"ע כשראו הטביעה בלא סימנים ובפרט בגוי מסל"ת דלקצת הפוסקים לא מהני בשום ענין טב"ע דאינו נותן לב לדקדק כ"כ ומה שאמרו קצת סימנים במלבושיו אולי אפי' סי"א לא מקרי וגם במלבושים בלא"ה איכא חשש שאלה דאנו מחמירין בו ומה"ט גם על ההיתר דהכרת החגורה יש לפקפק.

א' ולכאורה הי' נלענ"ד במה שהחמירו הפוסקים כ"כ בענין מסל"ת המועיל בעדות אשה להתיר וכמש"א לקמן אי"ה וודאי יפה אמרו בזה דהוי חידוש דהא בכל התורה אין מסל"ת מועיל כלל רק בעדות אשה קל הוא שהקילו חכמים ולכן הבו דלא לוסיף כו' והיינו דוקא באתחזק אי' או באי' דאוריית' אבל בלא אתחזק איסור כ' הש"ך ריש ה' תערובת דבכ"מ מהני מסל"ת ממילא אין כאן חידוש בעדות אשה כלל שפיר י"ל דבלא"ה לא בעי' החומרות של מסל"ת כלל ובכ"ע מהני יצא לנו מזה במים שאין להם סוף דמדאורייתא מותרת וגם מדרבנן אם נשאת לא תצא וודאי דאין כאן ח' אי' והוי רק חומרא דרבנן בעלמ' וכפי המבואר בתוס' כ' ובראש"ש דיבמו' שהקשו למה אם

נשאת לא תצא נימא סמוך מיעוטא דנמלטים לח' ותירצו דהוי מיעוט' דל"ש רק משום חומרא דא"א החמירו לכתחלה עכ"ד ולכאורה לולי דבריהם הי' מקום לומר דהכל מדינ' עפימ"ש הגהמ"י ומרדכי דהא דאם נשאת לא תצא היינו בנישאת בהיתר דוקא כההיא דחסא דמדבורי' דר"נ כו' וא"כ הי' אפשר לומר דלעולם הוי מיעוט ממש ומ"מ שפיר דאם נשאת לא תצא עפימ"ש הפנ"י בסוגי' דתרי ותרי דבנשאת בהיתר כבר יצאה מח' א"א וא"כ ל"ש לומר סמוך מיעוט לחזקה כו' ומדינא לא תצא דהא הח' כבר נסתלק' אבל בלא נשאת אסורה מדינא דאמרי' סמוך כו' רק דעדיין ק' ממ"ש הפנ"י בקו"א דכתובות דב' חזקות איכא ח' א"א וח' חיים והא וודאי דח' נשואין של היתר לא מגרע רק ח' א"א דמעיק' אבל לענין ח' חיים אינו פועל כלל ויותר מוכרח כן לפי סברת הריב"ש דס"ל דב' חזקות עדיפי מרוב ובמ"א כתבתי במה שהשיג עליו בנוב"י דהא עיקר הילפות' מפרה אדומה והתם נמי ב' חזקות ח' טמא וח' שאינו זבוח ולדעתי הנמוכה אדרב' יש להוכיח איפכא מזה דהא צריך להבין מנ"ל מפרה אדומה דרובא עדיף מחזקה דלמ' לעולם כי הדדי נינהו ומ"מ א"ש בפרה אדומה לפימ"ש הפנ"י בקידושין פ"ט בהא דאמר התם אדרב' העמד מקוה כו' דהיינו משום דח' מקוה אלים טפי דבכח' לסלק ח' הטמ' ולא בהיפוך כ"כ נימא דמה"ט פ"א עדיף יותר ולא משום דרוב' עדיף מח' וצ"ל דהא מסיק התם ת"ר כו' חזינן מזה אף דח' אחת חלושה מח' דמקוה דאלים ביותר מ"מ בהצטרפות ב' חזקות חלושים כאלו עכ"פ כח' א' טובא תחשב או עדיפא מינה ותליא במ"ש המל"מ ה' מקוואות אי תרי רובא וודאי א"ס א"כ י"ל כאן דהני ב' חזקות חלושים עומדים נגד ח' פ"א ובהצטרפות תרווי' חשיבנא ח' מעליא ואעפי"כ אלים מינה רובא דפ"א מכאן ילפי' בכל התורה דרובא וחזקה רובא עדיף אף נגד ח' דאלימ' ביותר אבל שיהי' עדיף מב' חזקות טובות זה לא שמענו וכ"ז מוכח כדברי הראשונים דע"כ משאל"ס הוי מיעוטא דל"ש רק חומרא דרבנן וח' א"א כבר נסתלק ונ"ל ממילא יש לנו סמך גדול בנ"ד לסמוך בכל ענין דמסל"ת ובפרט דהרא"ה בת"ה הקיל יותר דבעדות אשה דהוי מדעל"ג ודייקא כו' מה דבעי' מסל"ת הוי רק חומרא בעלמא.

ב וביבמות ר"פ האשה שלום איבעלי' עד אחד במלחמה מהו כו' ובעי למפשט ממעשה דב' ת"ח שנטבעו והשיא ר' נשותיהן עפ"י נשים כו' ודחי דמיירי באסקינהו קמן וחזיו' לאלתר וקאמרי' סי' והקשו בתוס' שם הא סל"ד ותי' דמיירי בסי"מ א"נ עפ"י טב"ע ולכאורה כוונתם בתי' ב' לפימ"ש הפוסקים דב' סי"א מצטרפים דסי' מובהק חשוב כ"כ בסי"א עפ"י טב"ע דל"ש כלל שיזדמן אותו שדומה בפרצופו לזה הנטבע יהי' לו ג"כ סי' זה לכך חשוב כסי"מ אמנם באמת נ"ל בכוונתם בפשיטות דלאו מטעם הצטרפות הוא

רק כדמשמע מדבריהם בגיטין כ"ז שכתבו דע"י סי' מכירים העדים בטב"ע כו' והחוש יעיד ע"ז דכשחוש הראות מתפשט אינו יכול להבחין כ"כ כמו כשהוא מצומצם על מקום ידוע ומסומן ולכן אלים ביותר אם בטב"ע הוא על הסימן בכה"ג וודאי מועיל אלא דלכאור' במתני' משמע להיפוך דתנן אין מעידין אלא על פרצוף פנים כו' אעפ"י שיש סי' כו' דהריש' משמע ע"י הכרת הפרצוף ממילא גם הסיפא דאעפ"י שיש סי' בהכר' מיירי ומ"מ ל"מ אך מצאתי בהגהמ"יי שהביא תשו' ר"ת ומפרש בהדיא דגם הריש' מיירי בלא ידעו אותו כלל רק ע"י סימני בפ' מעידין יע"ש ובזה הבנתי ד' הרמב"ם בפ"ז מה' נחלות שכ' וז"ל מי שנטבע כו' או שנהרג ולא הכירו פניו אבל הי' לו סי"מ בגופו והכירו אותם כו' שאני אומר שלא החמירו אלא מפני אי' כרת כו' ע"כ ודבריו נפלאו מאוד ממ"נ במאי מיירי אי בסי"מ לגמרי אפי' בעדות אשה מהני ואי בסי"א וקרי להו מובהקים כמ"ש תוס' בב"מ א"כ מדינ' לא הני דהא קיי"ל סל"ד והאחרונים נדחקו בזה ולכאו' י"ל עפי"ד הראב"ד שהביא בש"מ דאי ס"ל דאפי' סי"מ ל"מ מדאו' רק רבנן הקילו בעדות אשה עכ"פ בסי"מ וע"ז הי' ק' להרמב"ם מאי פסקא אי תקנ"ח היא גם בעדות אשה למה לא השוו מדותיהם כמו בממון דבכל סי' מהני ועז"כ משום דאיסור כרת הוא ע"כ החמירו בו וחילקו בזה לפי חומר הענין.

אמנם להנ"ל י"ל יותר דהא בלא"ה צריך להבין ע"ד הרמב"ם הנ"ל מנ"ל דהקילו חכמים בנחלות הא טעמא בעי בממון במציאה ואפי' אי הקילו באשה איכא טעמא רבה דתק"ע אבל לענין נחלות ליכא שום טעם ומאי ניחותא איכא למורישם לאם חי הוא שיחלקו בנכסיו ועכנ"ל דהרמב"ם ס"ל כמו שכתבתי והוכיח דאפי' יש להם הכרח דהיינו טב"ע בהסימנים ל"מ בגופו דלא סמכי' רק אהכר' דפנים ולא אגופו כול וכה"ג שיש להם הכרת' דהיינו טנ"ע בהסי' וודאי תלים טובא ומהני מדינא לענין ממון בכ"מ רק בעדות אשה החמירו כדאמרי' בבכורות פ"ז לענין פדחת דהחמירו בתחלת העדות והיינו דכ' הרמב"ם אפי' סי' כו' והכירם אותם כו' דהכר' היינו בטב"ע שיש להם בהסימני' ומ"מ ל"מ משום חומרת ובעי' דוקא הכרת פנים כנ"ל אבל התוס' חולקי' בזה וס"ל דגם בעדות אשה מהני טב"ע כסימנים כמו שכתבתי וא"ש.

ג ועדיין פש גבן לברור דהא כ' תוס' ד"ה טעמא כו' דע"א לא יאמר בדדמי ואכ"ק לאו ק"ו הוא השתא במלחמה דיש חשש דבדדמי הרבה מקום לטעות ומ"מ לא חיישינן בעד מכ"ש לענין טב"ע והמרדכי באמת ס"ל דדוקא בין מיתה לחיים שייך טעות ולא לענין הכר' וע"ש כ"ת דאפי' במלחמה ל"ח כ"ש בטב"ע וכעת ראיתי בתבו"ש ססי' ס"ג דבאשה חיישינן יותר בדדמי דאינן מדקדקות כרב ולפי"ז שפיר דבהני נשי חיישי' יותר

לבדדמי חנא דמרכ' תוס' בסמוך כ' הר"ח ש"מ דאשה וע"א כו' ואי כוונתם כנ"ל הלא הפרש בין אשה לע"א אשר ע"כ אמרתי לפענ"ד להסביר דעת התוס' בא"א והוא דוודאי מדין תורה ל"ח כלל בעד שאמר בדדמי לא בפ"א ולא בב' כמש"ל לא לענין מלחמה ולא בטב"ע [ואדרבא השתא במלחמה דמוציאין מח' חיים ל"ח כ"ש לענין טב"ע דאין מוציאין מח' חיים דעכ"פ מת א' ובכה"ג לא מיקרי הוצאה מח' חיים) רק מדרבנן הוא דחששו בראה הטביעה והסברא הוא כמ"ש המרדכי דשפיר אשתבע ר"נ דאכלי כוורי דאפי' בדיני נפשות סמכי' ארוב רק חשש דרבנן הוא ולפי"ז י"ל שפיר כ' הראשונים וטעמם ונימוקם עמהם דל"ח שע"א יאמר בדדמי דדוקא האשה עצמה מחמת חימוד שלא תשאר עגונה לעולם אמר' בדדמי אבל ע"א מה לו להכניס ראשו במקום דאינו ברור לו ולנפול ברבוותא כמכשיל אי' כרת וכ"ז במלחמה אמרי' וודאי ברור לו שמת דאל"כ לא הי' אומר שמת דכשאינו כדבריו הלא היא א"א גמורה ומסכן נפש אבל בראה הטביעה במים שאין להם סוף דמדינא מותרת רק מחשש דרבנן חששו לכתחלה מה"ט חיישי' טפי בע"א שיסמוך על בדדמי ולא יחוש לנפשו מאחר שאפי' אינו כמו שאמר שהכיר אותו מ"מ הוא יודע שבוודאי מת בטביעתו במשאל"ס וכנ"ל ובזה אנו מבינים היטב החילוק בין ראה הטביעה ללא ראה.

והנה סברא זו שכתבתי דהחשש דבדדמי בטב"ע הוא רק מדרבנן לפענ"ד מוכרעת הוא לא מיבעי' לשיטת הרי"ף דס"ל דלענין בדדמי אין חילוק בין ע"א לב' וא"כ הא בב' עדים טב"ע אלים טובא דקטלינן גברא אפומיי' כ"כ בע"א אך גם להחולקים על הרי"ף ומה"ט ס"ל בע"א שראה הטביעה חיישינן לבדדמי וגם בגיטין כ' תוס' בהאי דמעולם לא חתמנו דחיישינן לבדדמי וצריך להבין למ"ש הר"ן פג"ה וז"ל והא דלא מהדרינן אבידה בטב"ע לאו משום דלא הוי סי"מ כו' אבל לגבי בשר שנתעלם מן העין לכ"ע שרי בטב"ע כו' אלמא סתם בני אדם נאמנים לגבי איסורא בטב"ע כו' יעו"ש [ודברי הר"ן הנ"ל נעלמו מהג' ש"ש ש"ו פ"ג דהביא ראי' מסי' סי' וע"א דא"נ בדבר שבממון אף דליכא ח' ממון והר"ן כ' שם להדיא דנאמן ע"א במציאה כמש"ל) עכ"פ מבואר דל"ח לבדדמי דהא התם אבדו בעצמו ומ"מ ל"ח ואכ"ק למה כאן חיישינן וע"כ דמדרבנן הוא שהחמירו בא"א אבל מדאורייתא טב"ע לבד מהני כסי' מובהק ול"ח לבדדמי כנ"ל.

ומעתה נבא אל הביאור דהנה תוס' בחולין שם הקשו למה מחרוזין הוי סי' הא מחרוזות א"צ להכריז ותירצו דחומרא בעלמא הוא וצריך להבין לס"ד שלהם דמדינא אסור א"כ אפי' הוי מחרוזות סי' באבידה מ"מ ל"מ כאן דהא סל"ד רק באמת לק"מ דוודאי מעיקרא נמי ידעו דבשר שנתעלם מן העין מדרבנן הוא דאסור וא"כ מאחר דסיד"ר דוקא באי'

דאו' לא סמכינן אסי' אבל באי' דרבנן סמכי' שפיר אסי"א ולכן לא הקשו רק דלא הוי סי' כלל אפי' באבידה וצ"ל אף דבגמ' צריך טעם באבידה דתיקנו סי' היינו התם דאי' דאו' הוא להוציא ממון שלא כדין הוי אי' גזל צריך טעם להתקנה אבל באי' דרבנן הדין נותן דמהני תקנתם לאיסורם ובפרט באשה שמ"ב דאיכא וודאי טעמא רבה כמש"ל וכ"כ להדיא בסוף ס' באה"ט ב' האהע"מ בראיות והשתא יובנו היטב דעת התוס' הנ"ל שכ' דסי' מהני עפ"י טב"ע כו' היינו דהא בהטב"ע לבד נמי מותרת מדאו' רק רבנן החמירו למיחש לבדדמי ולענין זה שפיר מהני הסי' שהם מדרבנן אפי' אינן מובהקין דהא ג"כ הוי רק חומרא דרבנן כנ"ל וא"ש.

ד אלא דלפי"ז דברי תוס' נפלאו יותר דק"ל מאי ק"ל הא וודאי מהני סי' בעובדא דב' ת"ח שנטבעו במשאל"ס דמדאורייתא כבר הותר' ובדרבנן מהני סי"א וביותר יש לתמו' על הסוגיא גופא דל"ל כלל וקאמרי סי' כי' דאפי' סי' כלל לא נבעי רק טב"ע יהי' מועיל כאן דחשש דבדדמי הוא רק מדרבנן וודאי י"ל דלא חששו רק באי' דאורייתא משא"כ בדרבנן והיינו משאל"ס דעסקינן בה וגם סוגיית הגמ' דלקמן בהא דריב"ב לאולא פליג כו' צ"ע מה"ט ובאמת המרדכי פי' בהא דאמר סי' כו' בדרך אי נמי וס"ל באמת דאי תעיו' לאלתר והכירו בטב"ע ל"ב סימנים כלל וי"ל כוונתו כנ"ל דחשש דבדדמי הוא רק מדרבנן ובמשאל"ס אין להחמיר אמנם בשיטת תוס' בתי' ב' דס"ל דתרתי בעי' וודאי קשה כנ"ל אמנם באמת לק"מ דהא תוס' כתבו לעיל דס"ד הי' שלא עלו ולכך אמרו בדדמי והיינו נשי הת"ח דלא דייקו במים כמו במלחמה דהאשה אומרת בדדמי ולא דייקא כשמעיד העד שנטבע' הספינה עם אנשיהם אינם חוקרים רק אם נסבת' הספינה ואם אנשיהם הי' בספינה אבל על גוף הטביעה שבעלה נפל במצולה ושיעור יציאת נפש בזה שייך טעות ולא סמכי' אדייקא משא"כ באומר העד קברתיו או אסקינהו והם מדייקים גם ע"ז ולא שייך בהו בדדמי ולפי"ז א"ש דבהטביעה לבד שאומר העד לולא דאמר אסקינהו היא אסור' מדאורייתא ובח' א"א היא עדיין דהעד אחד מצד עצמותו א"נ רק מחמת דהאשה דייקא והדיוק אינו מועיל לענין הטביעה כלל רק לענין הקבורה או להעלאה וא"כ במה שאמרו הני נשי הטביעה לבד עדיין בח' איסור דאורייתא היא וממילא וודאי אין לסמוך בעדות ההעלאה או הקבורה על טב"ע מאחר דלולא זאת אסור' מדאורייתא ובאי' דאוריית' ל"מ טב"ע וגם תוס' שפיר הקשו דסימנים ל"מ אי סל"ד וע"כ דבעי' סי"מ או טב"ע עם סי' וכנ"ל ולקמן ביבמות ק"ך רמי מתני' אבריית' אהדדי ממצאו קשור כו' וכ' תוס' דמעיקרא ס"ד דמיירי במצאו אחר ובמסקנא ס"ל דמיירי במצאו בעצמו וכל רואה משתומם דעיקר התי' חסר מהס' ובמה פליגי המקשין והתרצין ובפרט מ"ש התוס'

דהמקשין הוכיח מדנקט כיס וארנקי דמירי ע"י סי' וא"כ צריך טעם במסקנא ליישב זה עוד הק' הפנ"י בגיטין מאי מהני מגו הא כ' תוס' שם דאפי' בע"ה ל"ח שישקר במזיד רק דלא דייק כ"כ ואין כאן מגו יע"ש ולמה שכתבתי א"ש דמאחר דחשש דבדדמי הוא רק מדרבנן מהני סימנים שהן מדרבנן ומה"ט בעי' סי' דכיס וארנקי וכ"ז למסקנא דמזכיר האי לישנא סי' דרבנן דמבואר הכוונה דרבנן תקנו תועלת הסי' גם באי' אבל בס"ד דייק בלישנא סי' לאו דאורייתא ולא ס"ד כלל דרבנן תקנו תקנת הסי' גם גבי איסור רק בממון לבד ממילא לא הו"מ לתרץ במצאו בעצמו דא"כ למה נקט כיס וארנקי וא"ל דחיישינן לבדדמי דא"כ ל"מ הסי' והמגו לא מהני מידי אבל כד מסיק בהאי לישנא סימנים דרבנן ממילא אין כאן קושי' כלל כמ"ש תוס' כנ"ל נכון ומה שהקשה הפנ"י בגיטין אהאי סברא דסיד"ר מהני לדרבנן נדבר לקמן אי"ה ממוצא דבר נשמע לנ"ד דהי' משאל"ס ממש דהיינו שנודע בלא"ה וא"צ עדות העד לענין הטביעה באופן דכבר יצאה מחזק' וכבר הותר' מדאו' וגם מדרבנן אינה אסור רק לכתחלה וודאי מהני סי' אמצעיים וכ"ש טב"ע ול"ח למידי.

ה והנה הרמב"ן והרא"ש חולקים על הרי"ף וס"ל דלענין חשש דבדדמי אין חילוק בין ע"א לשנים ואמרו ב' תשובות בדבר איב"א גמר' ואיב"א סבר' דא"כ מאי קאמר והא ק' נשי כע"א חשיבי כו' הא אפי' אי יחשבו כתרי נמי איכא חשש דבדדמי ועוד ב' עדים דהתורה האמינתם אתם מה לכם עליהם וכוונתם דאף דמצד הסברא אין חילוק בין א' לב' לענין חשש דבדדמי רק מ"מ אין לחוש לכך בב' עדים דהתורה האמינתם וכעין שכ' הרמב"ם בס' המדע דל"ח בב' עדים למשקרים מה"ט דהתורה האמינתם ובזה יש להבין הסוגי' דמיבעלי' ע"א במלחמה מהו אי טעמ' משום מדעל"ג מ"מ הא עיקר הריעות' דמלחמה מחמת חשש דבדדמי ולא משום דחיישינן לשקר וא"כ מאי אהני לן הא דמדעל"ג לא משקרי כו' דמ"מ לא מהני מחמת חשש דבדדמי עוד תמהו טובא על הסיום זימנין דסיני לי' כו' דא"כ בכ"מ נחוש כן וע"כ משום דהוחזק שלום בינו לבינה ל"ח לשנאה ולמה ניחוש כאן והרשב"א בחי' כ' דל"ג לה ונסתייע מפירש"י אבל ברי"ף גרס כן להדיא ולפענ"ד גם לפירש"י א"צ למחוק דהנה מחלוקת ישינה אם ע"א באשה שמת בעלה נאמן מדאוריית' או מדרבנן לכאורה תליא בהא דאי אמרי' הטעם משום מדעל"ג כו' וודאי מהימן מדאוריית' ואי משום דייקא א"כ רק מדרבנן כמ"ש תו ס' לעיל וכ"כ הנוב"י בפי' ל' הרמב"ם ס"פ י"ג מה' גירושין דע"א גופי' נאמן מדאוריית' משום מדעל"ג אבל עד מפי עד דלא הוי מדעל"ג הוא דנאמן מכח הך ח' דדייקא והנה הנמ"י הביא ראי' דנאמן מדאוריית' משא"כ במקום דא"נ מן התורה ממש.

ולפי"ז א"ש הסוגיא על מכונה דהיינו דקא מיבעלי' בע"א במלחמה דוודאי איכא חשש דבדדמי אי טעמא דע"א נאמן משום מדעל"ג כו' ומה"ט ע"א נאמן מה"ת ממש ומאחר שנאמן מה"ת הוי ככ' דהתורה האמינתם ולא איכפת לן בחשש דבדדמי דהתורה אמרה לסמוך אעדותן כ"כ נסמוך אע"א כאן אלא דוודאי טעמא דע"א משום דאשה דייקא כו' ומדרבנן הוא דנאמן וממילא לא דמי לשנים ושפיר יש לחוש דאומר בדדמי ולא מהני ע"א במלחמה ומבואר יותר דהתוס' נסתפקו לעיל אי חזקה דאשה דייקא כו' חשוב כאן סהדי ונאמן ע"א מה"ת ומסקו התוס' דלא חשוב כא"ס רק תקנ"ח הוא וצ"ל הסברא דהא דדייקא היינו מתוך חומר כו' והנה בוודאי קטטה לא חיישא לקלקולא רק בדלא שמענו קטטה בינו לבינה מחזקינן בשלום בל"ב א"ש מ"מ הא אין לנו שנחשוב כאן סהדי שיש שלום בל"ב דמי יודע להבחין מה בלבה אם אין השנאה נטור' בלב ואנחנו לא ידענו ואיך נהוי סהדי דרחמא לי' וחיישא לקלקולא רק ח' הוי ולא א"ס ומה"ט א"נ מה"ת והיינו דקאמר הכא א"ד טעמא דע"א משום דייקא כו' והיינו כנ"ל דמה"ט אין ע"א נאמן מה"ת רק דהי' אפשר לומר דמה"ט דדייקא ג"כ נאמן מה"ת דאנן סהדי דחיישת לקלקולא דרחמא לי' על זה אמר דז"א דהא זימנין דסניא לי' כו' ואנחנו לא נדע וא"כ לא שייך אנן סהדי וממילא א"נ מדאו' רק מדרבנן וא"כ יש לחוש שפיר לע"א שיאמר בדדמי דהא ל"ש כ"ש שהאמינה כו' למחשבי' כשנים כנ"ל.

ו אלא דלפי"ז נשאר קשה להמסקנ' דכתבו הרבה פוסקים דבאמת ע"א נאמן מה"ת באשה שמת בעלה והנמ"י הביא ראי' מהא דר' נחמי' כו' ומ"מ ס"ל להרבה פוסקים דחיישינן לבדדמי בע"א עכ"פ ע"כ נלענ"ד דשיטת הרי"ף נכונה מכח ראיות חדא ממתני' דאין מעידין אלא על פ"פ כו' והאמרי' בבכורות דפדחת לבד הוי הכר' מעליא ומ"מ חיישינן בעדות אשה לבדדמי והא התם מיירי אפי' בק' עדים ומ"מ חיישינן לבדדמי דלא כהרא"ש ורמב"ן ועפ"י הסוגי' דבכורות הנ"ל נתגלה לן טעמא של הרי"ף וכמ"ש לעיל דוודאי מדאורייתא ל"ח לבדדמי בב' עדים וגם לא בע"א במקום דנאמן מה"ת דכ"מ שהאמינה כו' ואין חילוק כלל רק הא דחיישי' לבדדמי היינו כדאיתא התם שאני עדות אשה דאחמירו בה רבנן וממילא שפיר כ' הרי"ף לפי המסקנא דקיי"ל הטעם משום מדעל"ג כו' ומדאורייתא נאמן ע"א וכשנים הוא חשוב ובוודאי אין חילוק כלל אי חיישינן לבדדמי בע"א ע"כ גם בב' ובוודאי דהך חששא הוא רק מדרבנן וכנ"ל וממילא סלקן דברי הרי"ף כהוגן ולא תקשי הקושי' מהא דאמר והא ק' נשי כע"א דמיין כו' דהתם לס"ד שפיר קאמר כלפי הא דמיבעלי' אי טעמא כו' משום דדייקא כו' וחיישי' לבדדמי ולפום הא סברא וודאי מדינא חיישינן לבדדמי בע"א דהא מדאו' אינו נאמן כלל רק מדרבנן

ולא שייך כ"מ שהאמינה כו' חילוק גדול יש בין ע"א לב' עדים דשנים האמינתם תורה ל"ח לבדדמי אבל ע"א וק' נשי דמדרבנן הם נאמנים חיישינן לבדדמי מדינא משא"כ לפי האמת דנפשטא האיבעי' וע"א נאמן מה"ת כב' עדים יחשב אף הוא בוודאי אין שום חילוק ואי חששו חכמים בע"א לבדדמי כדמוכח מהא דבעי' אסקינהו קמן כו' ממילא גם בב' עדים דאין מקום לחלק ביניהם.

ז ומלבד זה נלענ"ד ליישב קו' הרא"ש על הרי"ף מהא דק' נשים כו' בפשיטות דהנה הרמב"ם פ' דבמסל"ת צריך שיאמר קברתיו ותמהו עליו מהגמ' ומדברי עצמו לעיל וע"כ דלא בעינן קברתיו רק בהני עובדי מעשה שהי' כן ולולי דמסתפינא י"ל בשיטת הגמ' דהא בחד ברייתא מתני' עם הא דאמר של ערלה כו' של עזקה כו' ועלה סיפר אבא יודא ב"צ הני עובדי ואדלעיל קאי והענין נ"ל עפימ"ש בהגהמיי' סי' ט' וז"ל היכא סמכי' על שום עכו"ם מסל"ת דלמא מתכוין למצא חן כדי שייטיבו לו האשה וקרובי' לאחר זמן אלא וודאי ל"ח כו' היכא דלח מוכח מתוך דבריו כו' יע"ש וא"כ הי' הסברא נותן דאע"ג דבאמת מת סתם לא מוכח מתוך דבריו שמבקש פרס אבל בהוספת דברים שאמר קברתיו ס"ד דניחוש דלמא טובת הנאה של גמ"ח ושכר קבורה הוא חפץ ומשקר הוא ולכן סמכו לדלעיל דבמקום דאיכא למיחש חיישינן ע"ז איב"צ דהכא ל"ח אף דאמר קברתיו לא חשיב מוכח מלתא דבא על שכרו ומהמנין לי' וכ"ש בלא אמר קברתיו כנ"ל בשיטת הגמ' אלא דמ"מ לענין דינא שפיר פ' הרמב"ם למה שהבאתי לעיל דעדות גוי מסל"ת חידוש הוא ואין בנו כח להוסיף על מה שנאמר בגמ' להדיא וכל חד תיקום אדוכתי' עפ"י החילוקים שכתבו הראשונים והכ"מ הביא ב' הריטב"א וז"ל דכל היכא שהעכו"ם מכריז ואמר מאן איכא בי פ' כו' בזה סגי בלא קברתיו דכיון דמעייל נפשי' לאכרית' כו' ולכאו' דבריו תמוהי' דהא הרמב"ם גופי' כ' בזה"ל בהל' כ' אפי' הי' העכו"ם שהסיח לפי תומו ואמר טבע פ' בים ונשאת על פיו ה"ז לא תצא כו' הרי מבואר דגם בלא הכרז ל"ב שיאמר קברתיו ובאמת היינו עובדא דחסא דבגמ' רק הרמב"ם העתיקו בלי הכרז' אמנם באמת דברי הריטב"א בשי' הרמב"ם נכונים דהא בדיעבד אין חילוק בין משאל"ס למשיל"ס ובוודאי במשיל"ס ל"ב קברתיו דמה לי אם אמר שנקבר וכיסה עליו עפר או שכסהו המים ומאחר ששהה כדי שת"נ שם קבורתו תהומות יכסיומו כנ"ל פשוט וממילא א"ש ע"נ דבס"ד הוי דן עובדא דב' ת"ח כמשיל"ס וא"כ ממילא הטביעה הוא הקבור' שפיר קאמר והא ק' נשי כע"א כו' דהתם ל"ש כלל בדדמי אצל העדים כמו בקברתיו רק דבע"א דחיישי' דהאשה לא תידוק דאמרה בדדמי ואפשטא האיבעי' דל"מ כנ"ל ואין להקשות לפ"ז א"כ איך בעי למפשט מהאי דב' ת"ח לע"א במלחמה

בלא קברתיו דשייך למיחש בדדמי בהעד גופי' והתם ל"ש בדדמי לק"מ מב' טעמי חדא דרוב המפורשים הסכימו בדברי הרי"ף דבאמת עיקר האיבעי' בע"א במלחמה לא הי' אלא בקברתיו דאי בלא קברתיו הו"מ למיבעי' אסי' בב' עדים אמנם למ"ש לכאו' אין זה ראי' דאיכא למימר בשי' הרי"ף דלעולם מיבעלי' גם בלא קברתיו בע"א לענין חשש דאו' ולא מיירי עדיין מחשש דרבנן הנ"ל וכן נלענ"ד לפרש להפוסקים דס"ל בדעת הרי"ף דגם בלא קברתיו קמבעלי' ודוקא במסקנא אמרי' דחומרא בעלמא הוא למיחש לבדדמי לפי ההלכת' אבל בשי' הגמ' בהאיבעי' על עיקרא דדינא קאי דניחוש לע"א לבדדמי כמו בהאשה עצמה דהוי חשש דאו' מ"מ ממילא התיישב ע"נ קו' הרא"ש הנ"ל דמאחר דפשט האיבעי' מב' ת"ח דע"כ עיקר הטעם משום מדעל"ג כו' דאי תימא משום דדייקא כו' הא גם בהאי עובדא אף דעד לא אמר בדדמי מ"מ האשה לא דייקא במים דכמלחמה דמי ולמה השיא כו' וע"כ טעמא משום דדייקא רק משום מדעל"ג וממילא דמדינא אפי' בלא קברתיו ל"ח ועכ"פ נפשטה האיבעי' שפיר.

ח ומהתימא על הרא"ש דהא לקמן השיב על הראב"ד דכ' דגם בלא קברתיו נאמן ע"א ומוכח לה מעובדא דחסא דהאמינו לגוי מסל"ת דאמר טבע חסא ולא אמר קברתיו והשיג עליו דשאני משיל"ס דלא שייך בדדמי כו' א"כ ממילא לפי הס"ד דגם משאל"ס כמשיל"ס הוי כאומר קברתיו והנה א"ל ליישב ג"כ ד' הראב"ד עפ"י הנ"ל ולומר דהראב"ד ס"ל כשיטת התוס' דעיקר האיבעי' מחמת דהאשה תאמר בדדמי ולא דייקא וע"ז הי' האיבעי' אי בעי' דייקא דילה אבל ע"א בלא"ה ל"ח לבדדמי ולכך פושט שפיר מעובדא דחסא דע"כ טעמא משום דעל"ג דאי לא תימא הכי גם התם עכ"פ האשה לא דייקא אף במשיל"ס כמבואר לפי הס"ד דמשאל"ס כמשיל"ס וקאמר והא מים כמלחמה כו' דאיכא בדדמי בהאשה אלא דזה לא יתכן דמדכ' הראב"ד דמדחסא מוכח גם בלא קברתיו ע"כ דהוי מספקא לי' להחמיר בלא קברתיו דדלמא העד גופי' אומר בדדמי ועפ"י הדרך שכתבתי וזה לא נפשט מחסא דשם ל"ש בדדמי על העד גופי' כמ"ש הרא"ש אמנם נכון בזה ליישב ד' הרמב"ם דפ' דבלא קברתיו בע"א במלחמה אם נשאת לא תצא י"ל דהוכיח עכ"פ דעיקר הטעם משום מדעל"ג כו' ומהימן מדאו' ול"ח לבדדמי דעד מדאורייתא כמו שכתבתי והוי רק חששא דרבנן בלא קברתיו דדלמא העד לא דייק ובהך ספיקא שפיר ס' הרמב"ם דאם נשאת לא תצא:

וליישב דעת הראב"ד י"ל דהא איבעי' בע"א במלחמה דהעד אומר בדדמי דדלמא מחו לי' כו' והע"א אומר סתם מת אף דלא ראה מיתתו שעדיין נפש בחלה בו ולא שהה עד שיראה בעיניו יציאת הנפש רק כפי דמיונו אומר סתם שמת ול"א להיפוך לדונו לזכות

לומר דוודאי ראה היטב ככל מה שיאמר כי הוא זה והנה בהאי דטבע חסא לא נזכר שאמר הגוי ששהה כדי שת"נ ומ"מ דייניגן סתם אמירתו טבע להיטיב שבוודאי שהה כדי שת"נ דאל"כ לא הי' סותם דבריו לומר סתם שנטבע במקום שיש לספק בדבר כנ"ל אך מדברי הפוסקים החולקים על הראב"ד מבואר דס"ל דדוקא במשיל"ס דייניגן סתם אמירתו טבע דוודאי שהה כדי שת"נ דאל"כ לא הי' אומר דבריו בסתם ובשאר מקומות לא אמרינן כן וזה ג"כ כוונת המ"מ שכ' דמדכ' הרמב"ם או שנטבע בים הגדול כו' דהוי ק"ל ע"ד הרמב"ם דהא גם במשיל"ס כה"ג שאמר סתם שטבע הול"ל דל"ת לכתחלה מאחר שלא אמר בהדיא ששהה כדי שת"נ ודלמא לא שהה וע"כ דל"ח כן ודייניגן אמירתו סתם טבע דוודאי שהה כו' וכ"מ בהדיא בח"ר דף קט"ו שכ' ממש כדברי המ"מ הנ"ל בתוספת ביאור יעו"ש ולא ידעתי להלום דברי הכ"מ שם וס"ס לא נמלט מהג"ה בדברי המ"מ ולפענ"ד כמ"ש פשוט ומה שנ"ל בזה דבלא"ה ק' ע"ד הרשב"א והמ"מ הנ"ל למה הוצרכו להכריח סברא זו מד' הרמב"ם ולא מהגמ' גופא מעובדא דחסא דמשמע הא אם הי' משיל"ס כה"ג מנסבינן לה לכתחלה אף שאמר סתם טבע ונ"ל דהומ"ל כשיטת המרדכי דס"ל דדוקא בישראל המעיד חיישינן לבדדמי אבל בגוי מסל"ת ל"ח שיאמר בדדמי כ"כ י"ל התם בעובדא דחסא דגוי הי' במסל"ת ל"ח שמא לא שהה כדי שת"נ ואומר בדדמי טבע ובזה משכחנא מרגניתא ליישב קו' הכ"מ הל' כ' שהקשה למה בסיפא לא הזכיר הרמב"ם ולא עלה ולהנ"ל א"ש דסיפא בגוי מסל"ת ל"ב שיאמר בפי' ששהה כדי שת"נ דל"ח במסל"ת שיאמר בדדמי אבל ברישא בישראל המעיד חיישינן וצריך שיאמר ולא עלה וכה"ג כנ"ל בד' הפו' החולקים ועכ"פ ד' הראב"ד י"ל עפי"ז לנכון:

ט **נחזור** עוד לדברי הרא"ש והרמב"ן הנ"ל שכתבו דבב' עדים ל"ח לבדדמי דגזירת הכתוב הוא עפ"י ב' עדים יקום דבר ואשר יאמרו כי הוא זה על פיהם נדון ולא נחוש שמא נדמה להם כך אף שאפשר דבאמת בדדמי הם אומרים לא נחוש לכך דאין אנו אחראין בב' עדים דהתורה האמינתם ולפי"ז צל"ע מאי מייתי ראי' בפג"ה דטב"ע עדיף מסי' מפלניא דהאי סי' כו' ולא קטלינן ובטב"ע קטלינן ופירש"י התם פ' דהאי סי' ואין אנו מכירים אותו ובטב"ע היינו שאומרים אנו מכירים אותו אכ"ק דלמא לעולם גם בטב"ע יש חשש בדדמי ועכ"פ לא עדיף מסי' ומ"מ שפיר והחילוק מבואר דבאומרים שמכירין בטב"ע כי זה הוא שהרג ממילא על פיהם נוכל להרוג אדם זה אכן אמרה תורה להרוג עפ"י העדים אף שיש חשש בדדמי אבל בסי' שהם אינם מכירים את הרוצח רק שהסי' יגידו לנו מי הוא שפיר י"ל דלא מכריעין הסי' להרוג נפש עליהם אע"כ דלא אמרינן גזירת הכתוב ואין שום חילוק בין ע"א לב' עדים רק דלענין טב"ע ליכא חשש דבדדמי כלל ומה שנ"ל

בד' הרא"ש ורמב"ן דגם המה ס"ל דהסברא שכתבתי לעיל דמן התורה ל"ח כלל לבדדמי רק מדרבנן הוא דחיישינן ומ"מ שפיר הקשו על הרי"ף בטעמם דהתורה האמינתם אתם מה לכם עליהם שלא הי' חכמים חוששין במה שאמר' תורה להדיא לסמוך על ב' עדים לגמרי ולא נחוש כלל דוגמא למ"ש הט"ז דמה שהתירה התורה בפי' אין ביד חכמים לאסור ובהכי מיושב ג"כ מה שהקשיתי ע"ד הרא"ש מהא דאין מעידין כו' דהתם לאו מצד גריעותא דעדים הוא רק כן אמרו דהכרת הגוף לא מהני רק הכרת הנפש וסמך מצאו מקרא דהכרת פניהם פנתה בם ושפיר י"ל דאפי' ק' עדים לא יועילו דהכרת גוף לאו הכרה חשובה.

י **אחר** שבירתי כ"ז דעיקר חשש דבדדמי הוא רק מדרבנן ונסמוך על מה שאמרו בבכורות דבתחלת העדות החמירו חכמים בא"א ובסוף העדות הקילו צריך להבין באמת הסברא בזה מ"ש תחלתו מסיפו רק החילוק מבואר דוודאי יש להחמיר יותר במקום דאתחזק ולכן בתחלת העדות דהאשה בח' א"א הייתה קיימא וגברא בח' חיים ובעת ההיא מוצאת מבא' החמירו רבנן בענין זה אבל בגוף העדות דהיציאה מח' לא עתה הוא רק גילוי מלתא בעלמא הוא עתה בזה הקילו והענין הוא דהא פריך התם דהאמינו עד מפי שפחה כו' והטעם הדבר דהאמינו היינו משום דאשה דייקא כו' כמ"ש תוס' בכ"מ דח' דדייקא מוציא מח' א"א ומה"ט סמכו חז"ל להאמין כל אשה והך ח' לא שייכא רק לענין סוף העדות אבל לא לענין תחלתו דגם אי תידוק הרבה לא הגיע רק ע"י העד כמש"ל ומאחר דבעדות העד גופי' איכא ריעותא ל"מ הדיוק כלל כנ"ל והנה הפנ"י בגיטין כ"ז הביא דאי' דגם בדרבנן ל"מ סי' אי סיד"ר ממתני' דאין מעידין כו' והא מדאו' מועיל הכרת פדחת לבד וא"כ בצירוף סי' גם מדרבנן יהי' די ובש"ע בסוף הסי' דהאי לישנא דבכורות קאי לל"ק דסי' דאו' והנה תי' זה אנו צריכין ליישב דלהתוס' ד"ה וקאמרי לפי ה"ג שכתבתי לעיל אבל לענין מים שאין להם סוף בלא"ה אין ראי' לומר דגם במים שאין להם סוף ל"מ סי' דאין לדמות גזירת חכמים דהא משאל"ס גם חכמים לא גזרו רק לכתחלה משא"כ הכא דבעי' הכר' וחכמים אמרו דהכרת פדחת לא הוי הכר' א"כ עדיין אסורה היא ובפרט למה שהסברתי כאן דעיקר הטעם דלא יצאה עדיין מח' א"א וודאי נכון וחילוק רב בינותם דבמשאל"ס גם לולי הסי' והכר' דהשתא כבר יצאה תחלה מח' א"א והותר' מדינא ובמקום דליכא ח' וודאי סמכינן על הסי' כמ"ש וכ"ש דטב"ע מהני ולפי"ז יש לנו סמך גדול בנ"ד דכבר יצאה מח' א"א ומדאו' מותרת היא וגם חכמים לא גזרו רק לכתחלה דסמכינן השתא אסכ"ע דבמקום דליכא ח' אדרבא הרבה הקילו חכמים בעדות אשה. יא **ובמה** שהחמירו קצת פו' עוד לומר דבמסל"ת ל"מ טב"ע מאחר

שאינו בא להעיד רק שיחה בעלמא משקר דאמר כסי דמיונו לפענ"ד תליא בפלוגתת הפו' ריש ה' תערובת אי הא דבעי' קפילא היינו משום דדוקא קפילא נאמן כשאינו מסל"ת דלא מרע כו' ובגוי אחר בעי' מסל"ת או מטעמא דבאחר חיישינן שאינו בקי בטעמים ולכאורה יקשה לפי"ז למה בהתירא סגי בכל כהן ולהנ"ל א"ש דישראל וודאי נותן לב לדקדק היטב ולעמוד על עיקר הטעם כדי שלא יצא מכשול מתח"י משא"כ סתם גוי דלא איכפת לי' כ"כ חיישי' דאינו מדקדק לעמוד על בירור הדבר והגם שהוכחתי לעיל מהאי דטבע חסא כו' דמשמע להיפוך דאדרבא במסל"ת ל"ח כלל שאומר בדדמי מ"מ אין ראי' לכאן כמ"ש הב"ש לחלק בזה בין שאר בדדמי לענין טב"ע דיש לחוש יותר ועכ"פ לפי פסק הש"ע ברס"י צ"ח דבמסל"ת סמכי' אכל גוי אף שאינו קפילא ממילא גם כאן יש להקל דבלא"ה חילוקו של הב"ש אינו מובן כ"כ וגם כפי ראות עינינו בנ"ד העכו"ם דקדקו שפיר.

יב עתה אדבר בענין חשש שאלה דלענ"ד בנ"ד אין לחוש בזה לא מיבעי' לד' מהר"ל מפראג דחשש שאלה הוי ספיקא דדינא דיש להקל במשאל"ס דהוי אי' דרבנן ויש להקל בספיקן דוגמא לזה מ"ש הרשב"א בטעמו של הר"ת בספק אם נשתהה ג' ימים יעו"ש וגם למ"ש הב"ש דמאחר דקיי"ל סיד"ר ובעי' סי"מ וביש חשש שאלה עכ"פ סי"מ לא הוי מ"מ עכ"פ במשאל"ס דלכ"ע ל"ב סי"מ גם לשאלה ל"ח וכ"כ ראיתי שהקיל הג' בעל נוב"י במה"ת אמנם לולי זאת נ"ל להקל מטעם אחר בענין חשש שאלה הנ"ל ולייישב ג"כ מה שתמה הנוב"י לד' הב"ש במאי דפריך ואי חיישינן לשאלה חמור בסי' אוכף כו' ק' ולטעמך דל"ח לשאלה וסיד"ר ג"כ יקשה למה מהדרינן ע"י אוכף דהא בעי' סי"מ ובכה"ג לא הוי סי"מ עוד דקדק הנ"ל בל' הגמ' חמור בסי' אוכף הלא אפי' ברסי' בעדי אוכף ק' ניחוש לשאלה יעו"ש ומה שנלענ"ד בזה דהנה הקצוה"ח סי' רנ"ט הק' בהא דאמר בהאיבעי' דסי' נ"מ לאהדורי גט אשה כו' ולא קאמר נ"מ לענין אשה שמת בעלה ותי' עפימ"ש הרמב"ן בחולין גבי כודנייתא די"ל וודאי הסי' מצד עצמותם מועילין מדאו' רק במציאה חיישינן למשקר וסי' אינם מכריעין דדלמא מחזא חזי או כסומא בארובה וכ"כ בשליח חיישי' דבא בשכרו ועפי"ז נדחק בהסוגי' דמייתי עלה בתר הכי ואילולי דמסתפינא י"ל להיפוך ממש מזה והוא דלכאורה ק' בהא דקאמר נ"מ לאהדורי גט אשה כו' הא אפי' אי סי' דאוריית' מ"מ י"ל דאינן מכריעין יותר מע"א דל"מ רק במקום דליכא חזקה משא"כ בגט דאיכא ח' א"א (וכבר הבאתי לעיל ד' הר"ן בחולין דכ' להדיא בע"א נאמן במציאה וצ"ל לדידי' הא דסי' וע"א יניח דמ"מ ע"א לא עדיף מסי' וכמו עדים ועדים וסי' דקיי"ל דיניח כמ"ש הנתיבות טעם הדבר) רק הענין הוא עפימ"ש תוס' חולין צ"ו

דמאי שמחזירין שטר ע"י סי' לא חשוב מוציא מח' דהא אין אדם מוחזק בהשטר לומר שלו הוא וצ"ל דאף שאח"כ מוציאין ממון פ"י השטר מ"מ עכ"פ השתא בהחזרת השטר לא מוציאין מח' כ"כ י"ל בגט אשה דהך חזרה לא חשוב מוציא מח' וממילא א"ש דלא הומ"ל נ"מ לאשה שמ"ב די"ל אף דסי' דאורייתא מ"מ לא מהני במקום ח' ולכן אין נ"מ רק לענין גט אשה דדמי לה אלא דא"כ מאי מייתי מהא דאין מעידין אלא על פ"פ כו' שאני התם דאיכא ח' וכ"כ ק' ביבמות דפריך מתני' הנ"ל לבריי' דמצא קשור אהדדי והא יש לחלק עפ"י הנ"ל וגם במאי דפריך התם אהא דחיישינן לשאלה חמור בסי' אוכף היכי מהדרי' כו' נימא דחשש שאלה ל"ח רק בדאיכא ח' וכן הק' בנוב"י שם.

וע"כ נלענ"ד ליישב כ"ז ולצרף סברת הקצוה"ח עם הסברא הנ"ל דהיינו דבמציאה וגט אשה איכא ב' חששות והוי כעין ס"ס להחמיר א' מצד גריעותא מצד עצמם די"ל שאינם מכריעים דזהו שאבד ב' דלמא שקורי משקר רק דמחזא חזי או כסומא בארובה ובאשה שמ"ב אף דאיכא ח' מ"מ ליכא חשש דמחזא חזי כו' רק אם הסי' מצד עצמם מכריעים ולכן שפיר מדמי להו להדדי דבכל חד יש חדא לגריעותא ואם הסימנים מועילים כ"כ להכריע ב' החששות הנ"ל ע"כ דחשיבי כעדים ממש המבררים הדבר וודאי מועילין ג"כ באשה שמ"ב אף דאיכא ח' מ"מ ליכא הני חששות ופ"ז משני כולו דחיישינן לשאלה דממילא גם באשה שמ"ב איכא ב' חששות ומה"ט ל"מ עכ"פ במקום ח' וע"ז פריך חמור בסי' אוכף כו' דגם בזה מצרף לחששות הנ"ל האיכא נמי חשש דמחזא חזי ושפיר מדמי להדדי אבל אי נימא חמור בעדי אוכף לק"מ דשפיר מצינן לשנויי שאני התם דאיכא ח' לכך חיישינן לשאלה משא"כ במציאה רק מאחר דהשתא קאי להצד דסי' דאו' דלפי"ז גרסינן בהבריי' חמור בסי' אוכף כדאמר לעיל מינה ושפיר פריך וא"כ היטב קו' הנוב"י הנ"ל דאי נימא דל"ח לשאלה וסי' דרבנן דלפי"ז גרסי' בבריי' חמור בעידי אוכף לא הוי קשיא מידי דשפיר הומ"ל בדליכא ח' ל"ח כלל לשאלה כנ"ל ממוצא דבר נשמע דבמקום דליכא חזקה וגם ליכא חשש דמחזא חזי כגון בנטבע במים שאין להם סוף כה"ג דנ"ד וודאי לא חיישינן לשאלה בשום ענין ובלא"ה כ' תוס' דמדרבנן ל"ח לשאלה וממילא במשאל"ס דמדרבנן הוא יש להקל וגם דהא מהרמ"פ כ' דבנטבע בבגד זה ל"ח לשאלה הגם שהב"ש חילק בין הפרקים אינו מוכרח כ"כ וגם לד' הריב"ן בתוס' ביבמות כיס וארנקי לאו דוקא הסברא נותן דגם בחגור בנ"ד ליכא חשש שאלה.

עוד אמרתי להעיר במה שהבאתי לעיל בריש המכתב בטעמא דמשאל"ס אף דהוי מיעוטא דל"ש מ"מ גזרו חז"ל והנה הבמה"ז ועוד פוסקים ס"ל דלדידן דקיי"ל סיד"ר אפי' סי"מ ל"מ ותמהו עליו דסי"מ כעדים חשוב והנה מה שהקשו מהא דמעידין על

השומא י"ל התם מיירי שמעידין שמכירין השומא דבכה"ג וודאי מהני כמש"ל וגם מה שהקשו מנקב בצד אות פ' אין קו' כ"כ דהתם בלא"ה מדינא סגי בשמו ושמה לבד אבל בלא"ה ל"מ אפי' סי"מ וכן יש להסביר ד' הרמב"ם בפ"ז מה' נחלות ולענ"ד דהוציאו כן ממשאל"ס דבחדא מחתא נינהו דהא עדיפותא דסי"מ היינו משום דלא שכיח אחד שיהי' לו סי' כזה והא חזינן במשאל"ס אף דל"ש גזרו חכמים בא"א וצ"ל לדידן החילוק בזה עפימ"ש תוס' ריש גיטין ד"ה האי כו' התם לא אפשר לתקן כו' לפי"ז י"ל ה"ט דהחמירו במשאל"ס דעפ"י רוב עתיד הדבר להגלות שיצא או חי או מת הרי לפנינו שעבר קרוב לשנה ואח"כ נמצא ואדרב' מלתא דל"ש שיאבד זכרו ולא יתגלה כלל הן למות או לחיים ולכן החמירו בו יותר בזה י"ל הגמ' דלקמן מדבורי' דר"נ כו' ובפירש"י מי לא אמר מי יתן ויעלה כו' דבזה טעתה מאחר דאמר דאכלה כוורי סברא דבכה"ג וודאי לא גזרו חכמים דהא לא עביד להתגלות וכסי"מ הנ"ל וק"ק למ"ש הנמ"י משמעות הרי"ף דאחר ה' ימים משתנה א"כ לא עתיד להגלות דאפי' חזיו לאלתר לא יהי' ניכר והדק"ל (ודוחק לומר עפ"י סי"מ) ואפשר התם מיירי בלא שהו כדי שת"נ דאסור מדאוריית' ולדינ' כ' הנמ"י דאין להחמיר בזה ועכ"פ בכה"ג דנ"ד יש לצדד קולו' כפי האפשרי.

סימן נח

בע"ה יום א' ואתחנן ברבות לפ"ק אהרישאר

ברך לקחתי וברך אשיבנה ליקר רוח איש תבונה דנחית לעומק' דדינא כבוד אהו' ידידי ה"ה הרב המאה"ג וכו' מוה' יוסף גנ' אבדק"ק מ' סיגעטה.

חשתי ולא התמהמתי למלאות דבריו לתקנת עגונה למען לא תהי' צרורה חי' כאלמנה (ותוכן כל השאלה והגביות עדות עיין בשו"ת מאמר מרדכי) אמרתי להעיר קצת מהמשפט האשה העגונה הנ"ל לפענ"ד להלכה ולא למעשה עדי יורו המורי' גדולי הדור הי"ו.

הנה יש כאן ג' צדדי היתירים א' עס"י דברי העכו"ם במסל"ת בקישור דברים שהזכירו שמו וכינוי כאשר נקרא ולא נמצא אחר בשם כזה ב' הסימן של השומא במקום ידוע ובפרט שהאשה אמרה תחלה ג"כ הסימן הנ"ל ג' הסיקמאן והסכין שהכירו בטב"ע שהוא של בעלה הנ"ל שהי' לבוש בו בעת פרידתו מביתו אלא דבכל א' מההיתירים הנ"ל יש לפקפק לא מבעי' לשיטת ר"ש ור"נ דל"מ במסל"ת טב"ע מאחר שאינו בא להעיד רק שיחה בעלמ' מקרי דאמר כפי דמיונו ויותר מזה דהא לד' הרמב"ם לא מהני מסל"ת אם לא כשאמר בעצמו קברתיו וכבר כ' הראשונים דאין להרים ראש להקל במה

שהחמיר הרמב"ם ז"ל ועל סימן השומא לבד וודאי אין לסמוך דהא קיי"ל דשומא הוי רק סי' אמצעי וסימנים לאו דאורייתא ועל הבגד והסכין הנ"ל אף שהכירו בטב"ע נמי אין לסמוך דהא קיי"ל דחיישינן לשאלה.

והנה לא נעלם ממני דעת הגאון מהר"ל מפראג שהמציא דין חדש לפי"מ דאית' בש"ס ב' לשונות אהא דתנן אעפ"י שיש סימנין בגופו ובכליו אין מעידין עליו ללישנ' קמא סימנין דאוריית' ומיירי מתני' בסימני גופו דארוך וגוץ וכליו דחיישינן לשאלה או בחוורא וסומקי ולישנא בתרא סימנין דרבנן ומדברי התוס' ד"ה כליו משמע דלמאי דמסיק בחוורא וסומקי לא חיישינן תו לשאלה וע"ז סמך הגאון הנ"ל דלמ"ד סי' דרבנן פשיטא דל"ח לשאלה ועפי"ז המציא הדין דאם יש סימנים אמצעיים בגופו וסי"מ או טב"ע בכליו מהני ממ"נ דאי סי' דאוריית' מהני ס"א בגופו ואי סי' דרבנן מהני סי"מ או טב"ע בכליו ואחריו נמשכו הרבה מן האחרונים בתשובותיהם והנה לדעתי היתירא דהאי איתתא פשוט הוא דגם הכא איכא ס"א דשומא בגוף וטב"ע שהי' בהסיקמאן והסכין הנ"ל דמותרת ג"כ מכח ממ"נ אמנם מאן ספון להקל נגד דעת הב"ש דרב חילי' לחלוק על הגאון הנ"ל דאע"ג דלמסקנא ל"ח לשאלה מ"מ מאחר דסי' דרבנן ובעי' דוקא סי' מובהק וכל שיש חשש שאלה בעולם תו לא חשוב סי' מובהק ובחי' הבאתי קצת ראי' להב"ש הנ"ל.

אשר ע"כ שמתי אל לבי בשריות' דהך איתתא מטעמים אחרים ומהשי"ת אשאל יהא רעוא דאימא מלתא דתתקבל ותחלה נעמוד ע"ד הרמב"ם דס"ל דבמסל"ת צריך דוקא שיאמר קברתיו ותמהו עליו מהגמ' דמייתי עובדי טובא במסל"ת בלא קברתיו וגם מדברי הרמב"ם עצמו לעיל וע"כ כתבו דל"ב קברתיו רק בהני עובדי מעשה שהי' כך הי' והנה בשיטת הגמ' הנלענ"ד לולי דמסתפינא דל"ב קברתיו והאי בריי' דמצריך קברתיו צריך לדקדק בה דהא בחד בריי' מתני' עה הא דאמר של ערלה כו' של עזקה כו' ועלה סיפר אבא יודא בן ציידן הני עובדי יעו"ש ואדלעיל קאי והענין נ"ל עפימ"ש בהגהמיי' סי' ט' וז"ל היכי סמכינן על שום עכו"ם מסל"ת דלמא מתכוין למצא חן כדי שייטיבו לו האשה וקרובי' לאחר זמן אלא וודאי ל"ח כו' היכי דלא מוכח מתוך דבריו כו' יעו"ש וא"כ הי' הסברא נותן דאע"ג דבאמת מת סתם לא מוכח מתוך דבריו שמבקש פרס אבל בהוספת דברים שאמר קברתיו ס"ד דלמא טובת הנאה של גמ"ח ושכר קבורה הוא חפץ ומשקר הוא ולכן סמכו לדלעיל דבמקום דאיכא למיחש חיישינן ע"ז סיפר אבא יודא בן ציידן דהכא ל"ח אף דאמר קברתיו לא חשוב מוכח מלתא דבא על שכרו ומהמנינן לי' וכ"ש בלא אמר קברתיו כנ"ל בשיטת הגמ' ובזה י"ל תמיה' הב"ש על הט"ז בס"ק ל"ח

יעו"ש די"ל ה"ט דס"ל דבעי' קישור דברים דאל"כ חיישינן כמ"ש הגהמיי' הנ"ל דלמא לטובתו מתכוין אך בקישור דברים מוכח דלא כיון להנאתו רק לסיפור דברים והיינו דוקא בעכו"ם שבא לפנינו משא"כ האי גוי שעומד בראש ההר שלא יודע מי הוא אין שום חשש שמכוין לטובת הנאה דידי' לא בעי' ק"ד כלל ובכ"ע מיקרי מסל"ת רק בצרה חיישי' שרוצה דוקא להכשיל וזה החשש בלא"ה ל"ש בעכו"ם וא"ש דברי הט"ז.

אלא דמ"מ לענין דינא שפיר פ' הרמב"ם דהא כבר כתבו הפוסקים דעדות גוי מסל"ת חידוש הוא דהא בכל התורה אין מסל"ת נאמן כלל רק בעדות אשה הקילו חכמים להאמינו ולכן אין בנו כח להוסיף על מה שאמר בגמ' להדיא וכל חד תיקום אדוכתי' עפ"י החילוקים שכ' הראשונים ומעתה נאמר דכ"ז באתחזק אי' דא"א דבכה"ג בשאר אי' באתחזק אין מסל"ת מועיל כלל והוי חידוש בעדות אשה מה"ט אין לנו להוסיף ולכן בעי' דוקא שיאמר קברתיו כדמצינו בהני עובדי בגמ' משא"כ בלא אתחזק איסור דמבואר בי"ד רס"י צ"ח דגם בשאר אי' נאמן מסל"ת באופן דממילא אין חידוש בעדות אשה לא שייך הך סברא וודאי ל"ב קברתיו וכבר הי' לי ויכוח עצום בסברא זו עם הגאון המפורסים בעל המחבר ספרי מפרשי הים (עיין תשובה הקודמת) אמנם עיקר הסברא בזה עפימ"ש בבדק הבית להרא"ה ז"ל דהא דמהני כאן מסל"ת היינו משום דהוי מדטל"ג:

ומעתה נאמר לפימ"ש הבית שמואל סק"ע בשם הרי"ו והרמ"ה והד"מ דאם נשאת בסי' אמצעים לא תצא יעו"ש וא"כ וודאי דגם בס"א כבר יצאה עכ"פ מח' אי' דאוריית' ובוודאי מהני עדות גוי מסל"ת גם בלא שיאמר קברתיו גם לדעת הרמב"ם ז"ל וא"כ מאחר ששאר פוסקים ס"ל דל"ב קברתיו כלל וגם הרמב"ם י"ל דמסכים בכה"ג דנ"ד כשכבר יצאה מח' אי' וודאי יש לנו סמך גדול להיתר העגונה הלזו בנ"ד והנה מבלעדי זאת דעת התרומת הדשן ועוד הרבה גאונים בתשובותיהם דבמקום שיש אומדנות המוכיחות לאמיתיות הדבר ל"ב כלל מסל"ת דאפי' כששאלו את הנכרי מהני ולפי"ז וודאי יש היתר בנ"ד.

אמנם מה שעמדתי ע"ד התה"ד הנ"ל דלכאורה נראה כסותר דבריו דהא הוא מן המחמירין ביותר במסל"ת וס"ל כדעת הפוסקים דבמסל"ת ל"מ בטב"ע ונ"ל אדרבא הא בהא תליא עפי"מ שהבאתי ד' הרא"ה הנ"ל בטעם נאמנות העכו"ם במסל"ת משום דהוי מלתא דעבודי לגלוי ודעתו שם דבאמת הא דבעי' שיהי' מסל"ת הוא חומרא בעלמא מדרבנן אבל מדאו' גם בלא מסל"ת מהימן דהוי מדמל"ג אמנם ראיתי להגאון בשב שמעתתא כמ"ש ליישב קושי' הנוב"י מנתגיירתי בב"ד של פלוני כו' וכ' דבעכו"ם לא מהני כלל הסברא דמדעל"ג וא"כ לדעתי צ"ל דעיקר הנאמנות בעדות אשה הוא רק מכח מסל"ת לבד מאחר שלא בא להעיד ולא להתיר לא חשדינן למשקר ולפי"ז א"ש דלשיטת

הרא"ה הנ"ל דעיקר נאמנות מצד מדעל"ג ממילא וודאי לא עדיף מישראל ואפשר דגרע מיני' וחיישי' לבדדמי ביותר רק דענין מסל"ת לא בעי' בדוקא כ"כ דאין זה עיקר טעם נאמנות וזהו דעת התה"ד אבל לפי הסברא דעיקר נאמנות דעכו"ם משום מסל"ת בעי' כל החומרות של מסל"ת ואיכא קולא כמ"ש המרדכי דאפי' במלחמה ל"ח לבדדמי כלל.

אמנם באמת לענין דינא בנ"ד אין אנו צריכין לכ"ז דכבר כתבו הראשונים הרבה חילוקים בין הא דבעי' שיאמר קברתיו ובדוכתי דל"ב שיאמר קברתיו ואחר העיון היטב בנ"ד וודאי הוי מאותן המקומות דל"ב שיאמר קברתיו ויעויין הטוב בשו"ת מהר"ם אלשיך מסי' מ"ב עד סי' מ"ו ובסוף הספר מבואר כן להדיא דבכה"ג דנ"ד ל"ב שיאמר קברתיו יעו"ש:

ולענין מה שפקפקתי לחוש לדעת הר"ש והר"נ הנה מלבד שכל הפוסקים חולקים וכ"כ להדיא בדרכי משה להלכה למעשה שלא לחוש לזה עיי"ש ולפענ"ד תליא בפלוגתת הפוסקים ריש ה' תערובות אי הא דבעי' קפילא היינו משום דדוקא קפילא נאמן כשאינו מסל"ת דלא מרע כו' ובגוי אחר בעינן מסל"ת או מטעמא דבגוי אחר חיישינן שאינו מבחין היטב בטעמים ולפי"ז צריך להבין למה בהתירא סגי בכל כהן ולהנ"ל א"ש דישראל וודאי נותן לב לדקדק היטב ולעמוד על עיקר הטעם כדי שלא יצא מכשול מתח"י משא"כ סתם גוי דלא איכפת לי' כ"כ חיישינן דאינו מדקדק לעמוד על בירור הדבר ולפי"ז לפסק הש"ע ברסי' צ"ח דסמכי' במסל"ת אכל גוי אף שאינו קפילא יש להקל בנ"ד.

והנה המגיד משנה בה"א כ' דמדכ' הרמב"ם או שטבע בים הגדול כו' ע"ש ודבריו בלתי מובנין לכאורה והכ"מ האריך בזה אמנם לענ"ד כוונתו דהוי קשיא לי' ע"ד הרמב"ם הנ"ל דהא גם במים שיש להם סוף כה"ג כשאמר סתם שטבע הול"ל דלא תנשא לכתחלה מאחר שלא אמר בהדיא ששהה כדי שתצא נפשו ודלמא לא שהה וע"כ דלא חיישינן כן ודיינין סתם אמירתו טבע דוודאי שהה כו' וכ"מ להדיא בחי' רשב"א דף קט"ו שכ' ממש כדברי המגיד משנה הנ"ל בתוספת ביאור ודברי הכ"מ שם אינם מובנים לי אלא דקשה ע"ד המ"מ והרשב"א הנ"ל דלמה הוצרכו להוכיח כן מדברי הרמב"ם ולא מהגמ' גופא מעובדא דטבע חסא כו' דמשמע הא אם הי' משיל"ס כה"ג מנסבינן לה לכתחלה אף שאמר סתם טבע וצ"ל דמצינן למימר כמ"ש המרדכי דדוקא בישראל המעיד חיישינן לבדדמי אבל בגוי מסל"ת לא חיישינן שיאמר בדדמי כ"כ י"ל התם בעובדא דחסא דגוי הי' במסל"ת ל"ח שמא לא שהה כדי שת"נ ואומר בדדמי טבע ובזה משכחנא מרגניתא ליישב קו' הכ"מ הל' כ' שהקשה למה בסיפא לא הזכיר הרמב"ם ולא עלה ולהנ"ל א"ש

דבסיפא בגוי מסל"ת לא בעי' שיאמר בפי' ששהה כו' דלא חיישינן במסל"ת לבדדמי אבל ברישא בישראל המעיד חיישינן כנ"ל הרי לפנינו להדיא הסברא בהיפוך מד' הר"ש והר"ן הנ"ל אמנם ראיתי בבית שמואל שכ' לחלק בזה בין שאמר בדדמי לענין טביעת עין דיש לחוש יותר ולפי"ז אין ראי' מהגמ' הנ"ל.

וראיתי בב"י שפי' דמ"ש הפו' דבמסל"ת ל"מ טב"ע היינו בסימנים וכוונתו נ"ל למה שפירשתי דברי הרמב"ם בפ"ז מה' נחלות שכ' וז"ל מי שטבע כו' או שנהרג ולא הכירו פניו אבל הי' לו פי"מ בגופו והכירו אותם כו' שאני אומר שלא החמירו אלא מפני איי כרת כו' עכ"ל ודבריו נפלאו מאוד ממ"נ במאי מיירי אי בסי"מ לגמרי אספ' בעדות אשה מהני ואי בפי"א וקרי להו מובהקים כמ"ש תוס' בב"מ א"כ מדינא דהא קיי"ל סל"ד והאחרונים נדחקו בזה וגם קשה מגי' דהקילו חכמים בנחלות הא טעמא בעינן בממון במציאה ואפי' אי הקילו בעדות אשה איכא טעמא רבא דתקנות עגונות כמ"ש הש"מ בב"מ בשם הראב"ד אבל לענין נחלו' ליכא שום טעם ומאי ניחותא איכא למורישׁ' אם חי הוא שיחלקו בנכסיו והנ"ל דהנה בריש פרק האשה שלים בתוס' ד"ה וקאמרי סי' כו' הקשו הא סי' ל"ד ותי' בתי' ב' א"נ מהני טפ"י טב"ע ולכאורה כוונתם בזה למ"ש הפו' דב' סי"א מצטרפין דסי' מובהק חשוב כ"כ בסי"א עפ"י טב"ע דלא שכיח כלל שיזדמן אותו שדומה בפרצופו לזה הנטבע יהי' לו ג"כ סי' זה לכך חשוב כסי"מ אמנם באמת נ"ל בכוונתם דלא מטעם הצטרפות הוא רק כדמשמע מדבריהם בגיטין כ"ז דע"י סי' מכירים העידי' בטב"ע כו' וההוש יעיד ע"ז דכשחוש הראות מתפשט אינו יכול להבחין כ"כ כמו כשהוא מצומצם על מקום ידוע ומסומן ולכן אלים ביותר אם הטב"ע הוא על הסי' דבכה"ג וודאי מועיל אלא דלכאורה מתני' דלקמן דאין מעידין אלא על פ"פ כו' אעפ"י שיש סימנים כו' משמע כמו ברישא דהוי ע"י הכרת הפרצוף ה"נ בסיפא ע"י הכרת הסי' ומ"מ לא מהני אך מצאתי בהגהמיי' שהביא תשו' ר"ת ומפרש בהדיא דגה הרישא מיירי בלא ידעו אותו כלל רק ע"י סימני פ"פ מעידין אמנם בדעת הרמב"ם י"ל שפיר דס"ל כמו שכתבתי והוכיח ממתני' דאפי' יש להם הכרה דהיינו טב"ע בהסימנים לא מהני בגופו דלא סמכינן רק אהכר' דפנים ולא אגופו כלל וכה"ג שיש להם הכר' דהיינו טב"ע בהסימנים וודאי אלים טובא ומהני מדינא לענין ממון בכ"מ רק בעדות אשה החמירו כדאמרינן בבכורות ע"ז לענין פדחת דהחמירו בתחלת העדות והיינו דכ' הרמב"ם אפי' סי' כו' והכירו אותם כו' דהכרה היינו בטב"ע שיש להם בהסימנים ומ"מ לא מהני שום חומרא ובעי' דוקא הכרת פנים כנ"ל:

מבואר מזה דלא החמירו הפו' רק כשאינו מכירו בפרצופו ממש רק בהסימנים דסי' מצד עצמותם אינו מועיל רק מכח הטב"ע שנתן בהם ולכך ל"מ בגוי משא"כ בטב"ע בפניו דאלים טובא וודאי מהני וכמבואר בד' הרמב"ם הנ"ל דאף דל"מ טב"ע בהסי' מ"מ מהני טב"ע בפרצוף פנים כ"כ י"ל להני פוסקים לענין מסל"ת וכ"מ בתוס' ד"ה וקאמרי כו' הנ"ל לתי' א' דמוקי בסי' מובהקין ע"כ ס"ל דל"מ סי' בטב"ע ומ"מ מהני הכרת הפרצוף וראי' לזה דע"כ בתי' קמא ס"ל לתוס' דטב"ע ממש מהני וכסברת המרדכי דאל"כ איך אפשר לאוקמי כלל בסי"מ דא"כ ל"ל חזיו' לאלתר וע"כ ס"ל דהפי' אי נמי כמ"ש המרדכי א"כ מוכח דטב"ע בפנים לבד מהני ומ"מ ל"מ טב"ע בהסי"א והיינו כנ"ל דטב"ע דפנים אלים טובא וממיל' אזדא לי' החשש שפקפקתי דמסל"ת ל"מ טב"ע וכל כי האי אין לנו לחדש יותר ממה שמבואר בהפוסקים להדיא כמ"ש בשו"ת הרא"ש מובא בב"י אה"ע סי' י"ג בכיוצא בזה ועוד יש להוכיח כן מהפוסקים החולקים על הר"ת וס"ל דבלא פ"פ אפי' גופו שלם ל"מ טב"ע בהסי' דדוקא פ"פ בעי' וא"כ מוכח דטב"ע בפ"פ עדיף טפי מטב"ע בסי' כשאינו בפ"פ.

ולפי"ז ממילא בנ"ד שראו הגוים בפ"פ ועי"ז הכירו אותו וודאי אין מקום לחוש כלל ובלא"ה כבר הבאתי דהכריעו הפוסקים לענין מעשה לסמוך על מסל"ת בטב"ע ועוד יש לצדד בנ"ד די"ל וודאי הר"ש ור"נ שפיר קאמרי דמאחר דמסל"ת אינו בתורת עדות אולי לא השגיח היטב דלא איכפת לי' כ"כ אבל הני גוים שהי' השכירים שלו להוליך התבואות וודאי הי' עליהם לשים על לבם משפט הבעה"ב שלהם למען יצאו נקי ולהכירו היטב בטב"ע שלהם ובהא לית מאן דפליג דבכה"ג וודאי מהני.

היוצא מכ"ז שיש לנו בנ"ד כמה היתירים א' שיטת מהר"ל מפראג דלדידי' יש להתיר בפשיטות כלא עדות העכו"ם מחמת צירוף ס"א שבגופו עם טב"ע דכליו ולדעת הב"ש יש לצרף עדות הגוי דבדבר הוכחתו דלית מאן דפליג דהוי עדות המועיל בנ"ד דהרבה פוסקים ס"ל דל"ב קברתיו וגם הרמב"ם מודה בכה"ג דנ"ד וגם בחששא דר"ש ור"נ הנ"ל ל"ש בנ"ד לבד דלענין דינא לא קיי"ל כותיי' וכנ"ל בוודאי יש לסמוך ע"ז בלי ספק להתיר האשה הנ"ל אשת ר' מרדכי בן אברהם אחרי שישבו ב"ד של ג' ויתירו' כדת והנה דעת לנבון כמה נקל לאשר הא בחומר א"א את האלקים אני ירא וחלילה חולין הוא לומר קבלו דעתי או לזאת על דברי אלה נא יסמוך מעכ"ת לעשות מעשה כי אחר אשר ישים עיונו על דברי אנה ויקרב אותם עוד לפני גדול אחד מגאוני דורינו הי"ו והי' אם טוב יענה דרינא ואם גם דברי יהי' להלכה ולא למעשה דברי ידידו מוקירו ומכבדו ד"ש באהבה עזה ומצפה לתשובתו ה"ק מנחם מענדל פאנעטה.

סימן נט

להנ"ל

עתה באתי להעיר עמ"ש מעכ"ת נ' שעפ"י המכתב ששלחו אנשי כפר קאיאן אין מקום לדבר כלל ע"ז תמהתי מאוד על חכמתו הלא מבואר בירושלמי מובא באלפסי סוף יבמות דמצאו בשטר כתוב וחתום נהרג איש פ' ר"י אומר משיאין את אשתו כו' ובנמ"י שם דהל' כר' ירמי' ובשם הרמב"ן שם דאפי' בלא נתקיים סמכינן אקיום שטרות דרבנן ובמקום עיגון אוקמ' אדאורייתא האומנם שלענ"ד דברי הנמ"י תמוהין דהא בריש גיטין בהא דקאמר בדין הוא כו' כ' הפנ"י דא"ל הטעם דלא חיישינן למזויף מכח חזקת כשרות דהא אין הולכין בממון אחר הרוב רק עיקר טעמא משום דהוי מלתא דעל"ג ולפיז"ק דכ"ז שייך במלו' המוציא שטר או בכה"ג דהתם בשליח המביא גט לא חיישינן שיעשה רמאות כזה שאפשר שנתגלה נבלותו לעיני כל משא"כ בהאי דמצאו כ' בשטר דע"כ מיירי בגווני דאין בעל השטר יודע כלום דאל"כ בלא"ה נאמן וא"צ להשטר כלל וא"כ לא דמי כלל להך דקיום שטרות דהוי מדעל"ג לא משקרי אבל מצא כ' בשטר מי הוא אשר יתפוס בשקרו וא"כ י"ל דמדאורייתא בעי' קיום וצ"ל הסברא להיפוך דאדרבא בזה יש להכשיר יותר וכמ"ש החמ"ח מאחר שאין כאן חשש נגיעה אין לחוש לזיוף כלל ולכן אף דהתם אנו צריכין לטעמא דמדעל"ג אבל בעדות אשה קיי"ל באמת דעכ"פ מתקנ"ח נאמן אף במקום דל"ש מדעל"ג כו' כמו שהאריך בנוב"י בפי' דברי הרמב"ם ולפי"ז י"ל פלוגתת הירושלמי די"ל וודאי שטר מועיל מדאוריית' לכ"ע אף בלי קיום מטעם דעל"ג אבל בכה"ג דמצאו כ' בשטר דל"ש סברא דמדלע"ג בזה יש פלוגתא אי נימא דבעדות אשה המניהו חז"ל גם בכה"ג אף במקום דלא עביד לגלויי כנ"ל ולפי"ז ממילא בנ"ד וודאי יש לסמוך על הכתב אף בלי קיום והאומנם דוודאי היכא דאיכא לברורי ויפה עשה מעכ"ת נ' ששלח לכאן לברר הדברים אבל בעיקר דבריו אני תמה מאוד במ"ש דע"י כתב זה אין מקום לדבר כלל והלא זכינו לדברים הרבה.

סימן ס

ביום א' מ"ה למב"י תרל"ד באה לפני אשה עגונה מ' חנה בת ר' ליב מק"ק בילקע וגם אחי' הי' כאן עמה ושמו ר' הערש בער ואמרו שבעלה ר' בנימין בר' יודא ליזר נשא אותה בחצי אלול תרל"ב והי' מילידי ק"ק וויזניצא בבאקאווינא והי' בע"מ שנלקח בעיר אראד באונגארן ולקח אשה בכפר בריט וגירשה ואח"כ נשא האשה חנה הנ"ל והנה בא אגרת מהקהל דעיר ביסטריץ שנפטר שם יום כ"א אב תרל"ג על חולי הידוע ר"ל והנה האיש

הנ"ל הי' סוחר בדברים קטנים בציצית כו' והאשה לא ידעה סי' מובהקין בגופו רק דמות תוארו אין נידריגער מענש רויט בערדעל קליינעס שיטטער והי' בידו פאס קליינהענדלר על שם חיים ווייס שדר בבילקע והוא גיסה של העגונה הנ"ל ונתן לו הפאס ובעת שהי' כאן הי' כאן בביתי ג"כ איש מק"ק וויזניצא הנ"ל אשר אמר שלא הי' לו אחים לר' בנימין הנ"ל והוא דבר ידוע לכל בעי עיר וויזניצא ואמר שיוכל להתברר בוויזניצא כי כדבריו כן הוא כי שמו הי' בנימין עללעל בויגען והוא הי' גיסו בעל אחותו וגם אשתו אחות בנימין הנ"ל של"ח וכתבתי לעיר ביסטריץ להקהל דשם לעשות גב"ע כדינו והנה נשלח לידי הגב"ע משם עם כל המכתבים וגם הפאס משם חיים ווייס מבילקע הנ"ל וגם אורלויב על שם בנימין עלענבויגטן כנ"ל וגם מכתבים אגרתות שהגיע לו מאשתו דבילקע הנ"ל וגם רטעצעפיסט ששלח לה מעות על שמה מביסטריץ לבילקע ועוד מכתבים בלשונינו ובלשונם איזה כתב על גיסו ר' הערש בער הנ"ל ותוך הגב"ע שנשלח מהב"ד מביסטריץ הי' שקודם פטירתו אמר שם אשתו ושם אמה ושם גיסו אחי אשתו הנ"ל והכל ע"נ מכוון למה שאמרו הם וגם שנשא האשה מק"ק בילקע ושם דרה אשתו וזה מקרוב שנשאה וי"ג שבועות שנסע מאשתו וגם ששמו בנימין חיים בן יודא ליזר ע"כ והנה אני שלחתי אז כל המכתבים עם הגב"ע להרב הג' אבדק"ק בילקע נ"י וגם הרה"ק מוה' אשר אנשיל מביסטריץ שלח כל החפיצים והסחורה שנשאר אחרי'.

ובעיקר השאלה שבנ"ד מאחר ששם בבילקע שם בעל האשה הזאת בנימין צבי בן יודא ליזר וזה אמר שמו בנימין חיים וכתבתי אז בקיצור נמרץ שלענ"ד בוודאי יובא הדבר לפני גדולי הדור הי"ו ויתירו אותה עפ"י דברי הר"ן בתשובה סי' ל"ג דכ' שם דלא משוי ספיקא מחמת דשם הוי כסימן העשוי להשתנות ולענ"ד כאן עדיף טפי דהא מבואר הדבר שלכך הוסיף ושינה לשם חיים מאחר שלקח הפאס מגיסו של אשתו ששמו חיים ובזה הפאס הי' נוסע ממקום למקום ולמען שלא יתפוס אם יהי' בחיים ע"כ קרא לעצמו גם שם חיים שלא יהי' לו זה למכשול ולענ"ד הדבר פשוט דהוי כאלו אמר אז שיקרא שמו חיים בעת שלקח הפאס על שם חיים דהא זהו ענין לקיחת הפאס וממילא עדיף יותר מהאי דהר"ן כמבואר ואמרתי לבא כאן קצת באורך וגם אז בשעת המעשה הי' אצלי ת"ח מובהק מבאקאווינא בן הרב הגאון מקאמפילאנג וסדרתי לפניו ג"כ כהדברים הנ"ל וכתב ע"ז תשובה באורך והוא רצוף פה.

והנה הב"ש ס"ק נ"ט כ' דבהזכיר שמו ושם עירו לרוב הפוסקים מועיל רק המזרחי לא רצה להתיר כמ"ש בקו"ע סי' ק"א (ושם כ' הח"מ דסי' ק' וסי' נ"ד סתרי אהדדי ולא הבנתי הסתירה התם קאמר שלא נודע כלל מתי יצא ועד זמן מה נחפש אבל הכא עכ"פ יש זמן

מוגבל) ומבואר דגם המזרחי מודה דבנודע הזמן מוגבל די בשמו ושם עירו וא"כ בנ"ד אם הי' אומר שמו ושם עירו וודאי הי' מועיל לכ"ע אחר החיפוש אם לא יצא איש כזה יותר מחצי שנה בקרוב רק הא שינה שמו מבנימין צבי לבנימין חיים וכבר כתבתי דנודע למה שינה מחמת הפאס באופן די"ל דגם חיים הוי כהזכיר שמו וכנודע עי"ז אמנם אפי' אם נאמר דבכה"ג אין משמו ראי' כלל ואינו מכריע וכאלו לא הזכירו כלל עכ"פ מאחר שהזכיר שם אביו ושם עירו די כדמשמע בגיטין דף ל"ו התקינו שיהי' עדים מפרשין שמותיהן בגיטין ופירש"י שעי"ז יהי' מכירים אותו להעיד על כתב ידו ובדף פ"ז ע"ב איש פלוני עדים בן איש פ' עד מבואר דהכל חד שעי"ז שמזכיר שם אביו הוי כמזכיר שמו ממש בלא שם אביו דניכר מזה כמו בזה וא"כ איכא שמו ושם עירו דמהני כמש"ל וא"ל מאחר שהוחזק למשקר בשמו כ"כ נחוש שמא הכחיש גם בשם אביו וזה עונשו של בדאי כו' רק ז"א מחמת ממ"נ כמובן ועוד מה ששינה שמו אמתלא מבוררת לדבר מחמת הפאס אבל למה ישנה שם אביו ועוד מאחר שהחפיצים שלו יגיעו עפ"י דבריו לאשתו לבילקע וכ"כ שלח מעות הרבה תחלה וודאי קושטא קאמר כעין מתוך שאתה נאמן להפסיד כו' [ועיי' בחת"ס סי' נ"ח ד"ה ולפענ"ד ליישב דדבר המושאל ל"ח לשאלה ע"ש וכ"ש דפאס הנמצא אצל זה ששאלו מגיטו דל"ש חשש שאלה כלל וכ"כ בהאורלוב ורעצעפיסטן וכ"כ בשב שמעתתא וכ"ש בפאס ששאלו וודאי לא ישאלנו לשום אדם) גם הכא דהזכיר שם אשתו כו' ושם אחי אשתו ומקום שנשא אותה ודר שם והזמן שנפרד עדיף יותר מהזכיר שמו ושם אביו ומקומו כמ"ש הפוס' והוא דבר פשוט דהא עכ"פ נודע עי"ז שהאשה חנה אחותה של הירש בער מבילקע היא היתה אשת הנפטר ואצ"ל יותר דממילא מותרת הוא.

והנה בתשובת הר"ן סי' ל"ג שהבאתי פ' דמה ששינה שמו לא נחשב ריעותא כלל דהוי סי' העשוי להשתנות כו' והביא ראי' ע"ז מסוגי' דגמ' דב"ב קנ"ז ובשו"ת בגדי כהונה סי' ז' הקשה מאי קמדמית אי' לממונא כדאית' בב"מ דף ק' ותליא בב' תי' התוס' שם ואילולי דמסתפינא אמינא שאין ראי' מתוס' דשם דלכאורה דבריהם צריכין ביאור שתירצו דע"כ החמירו בא"א כמו במשאל"ס דלא מהני הרוב דמה נרויח בזה דהא מזה לא מוכח רק שהחמירו חז"ל באי' א"א מה דמצינו כנגדו בממון מד"ת והיינו לענין רוב אבל מנ"ל שהחמירו עוד יותר ועוד ק' דהא כ' תוס' הרא"ש והמרדכי ביבמות ל"ו ע"ב ד"ה הא דמה"ט החמירו חז"ל במשאל"ס משום דמיעוטא דשכיח הוא וא"כ ליכא ראי' לכאן כלל דהא במיעוט' דשכיח גם בשאר אי' החמירו אמנם גם דבריהם דשם תמוהין דהא בהדיא כ' התוס' בבכורות כ' וברא"ש ובמרדכי ביבמות ר"פ בתרא דמיעוטא דמשאל"ס

הוי מיעוטא דלא שכיח וכבר עמד בזה ג"כ בבית מאיר ועכ"פ נראה דתוס' מסתפקים בזה ושם הוכרחו לכך שיטת הר"ת דלא נימא סמוך מיעוטא לחזקה וא"כ י"ל גם תוס' כאן בהני ב' תי' תליא בב' הסברות אי מיעוטא דמשאל"ס מקרי מיעוטא דלא שכיח וזהו שיטתם בתי' הראשון והיינו כשיטת הר"ת ושפיר הי' ראי' שהחמירו ביותר דהא במיעוט' דל"ש גם בממון ל"ח רק מכח חומר' דא"א ובתי' ב' כתבו אליב' דידן דלא חשוב מיעוט דל"ש וא"כ אין ראי' כ"כ מדברי התוס' נגד ההלכת' וי"ל שפיר להלכת' כהר"ן דמוכח שפיר מסוגי' דב"ב דסי' העשוים להשתנות אינו עושה שום ספיקא וריעותא כלל:

ובאמת בעיקר' דמלת' דסתירת התוס' הנ"ל הי' נלענ"ד ליישב שיש חילוק בין אם דנים על הכלל או על הפרט דהיינו תקנ"ח דמשאל"ס אסורה מחמת דבכלל נטבעין מיעוטא דשכיח דניצלין אבל הכא לענין אי' דאוריית' דנימא סמוך מיעוט' לחזקה הוי מיעוט דלא שכיח בהאי פרט דהיינו בהאי מעשה שנטבע ואבד זכרו וזה לא שכיח כדמשמע בסוף יבמות יותר י"ל דכל רוב אנו דנין מרוב' דעלמ' ומדאו' הוי כן ולא שייך לומר דלא שכיח ומה"ט איש גם לשיטת המרש"א דחולין דמיעוט דכפרה לא שכיח דמ"מ ילפי' שפיר מפרה משום דרוב' דלית' קמן הוי ע"כ צריך לדין רוב או מיעוט ול"ש לומר ל"ש משא"כ לענין סמוך מיעוט לחזקה דהיינו לסמוך לחזקה דפרה זו דהיינו ח' טמאים שרוצים לטהר א"כ אין צריכין לדון על הפרט דפרה זו והוי לא שכיח הטרפות בה כמבואר בקו"א בסוגי' דרוב וממילא אין שום סתירה בדברי התוס' הנ"ל.

ולענין נ"ד בלא"ה עדיף הסי' העשוי להשתנות דהר"ן הנ"ל כמש"ל ובוודאי לכ"ע לא משוי ריעותא כלל מה דשינה שמו לחיים שהי' צריך להרגיל א"ע כן מחמת שנכתב כן בהפאס.

ומה שהקשה בשו"ת בגדי כהונה שם מלשון המהרי"ק ביישוב דברי הר"ן ג"כ אינו מוכרח כלל דמנין לנו לדמות עניני עשוי להשתנות זה לזה דלמא דמות הגוף של אדם אין עשוי להשתנות כ"כ אחר מיתה אפי' אם הנחש גרם מיתתו בנשיכתו שלא יוכר כלל רק על צד אפשר רחוק שיהי' כן ולכן וודאי הוי ריעותא גדולה משא"כ מראה של השומא וכהאי דב"ב או שמו של אדם דעשוי להשתנות ומצי טובא י"ל שפיר דלא מחשיב ריעותא כלל ובנ"ד עדיף מעשוי להשתנות דוודאי שינה וטעמו ונימוקו עמו כנ"ל.

עתה אדבר קצת בענין אי עכ"פ צריכה חליצה דכבר כתבתי דגיטו של הנפטר אמר שאין להנפטר אח והנה בלא"ה בלא הוחזק באח ולא בבני' בחזקת היתר קיימא וכדאמרי' בקידושין ס"ד ואחזקה מוקי לה הע"א ועוד כאן עדיף יותר משאר ע"א דמבעלי' בע"א ביבמה אי רחמא או סניח אי סמכינן אמילתא דעבי' לגלוי כו' וכבר כתב הנוב"י דוודאי

מדעל"ג מהימן מה"ת רק התם לא עביד לגלוי דדלמא לא יגלה לעולם משא"כ בנ"ד שאמר העד בעצמו שבנקל לברר הדבר בק"ק וויזנצא ועוד בכה"ג דנ"ד בלא"ה לא שייך האיבעי' אי רחמא אי סניא כו' דהיינו דוקא כשהיתה מכירו תחלה משא"כ בנ"ד שלא הכירה מעולם את אחיו ל"ש הך חששא כלל דדווקא שנאה ואהבה מקלקלים השורה שאינה מדקדקת כ"כ משא"כ במקום דל"ש הך מלתא ובלא"ה הרבה פוסקים מסכימים להתיר ולהאמין ע"א ביבמה וכ"ש בזמה"ז שאין מייבמין כמ"ש הב"ש בשם המהר"י מינץ.

סימן סא

בע"ה יום ה' וירא תרל"ה

להרב הג' מוה' שלמה מעהר נ"י אבדק"ק בראיליב במדינת מאצדעווע"י.

בענין בעל מלחמה שמחמת יסורים מהשרים שלו אמר שרוצה לאבד עצמו לדעת ואחר כמה ימים מצא גוי איש אחד חנק [לא הבנתי אם ראה בעת חניקתו שבכה"ג ביותר יש לתלות שהגוי בא מיד כי כן הדרך או שמצאו חנוק מככר) ותוך ג' ימים מאמירת הגוי הלכו ומצאו התלוי ביער והכירו היטב בטב"ע שזהו ראובן ב"ל וסי' אין בו ומעכ"ת פלפל הרבה לכאן ולכאן ומה מני יהלוך בזה הנה בענין שאמר שיאבד עצמו לדעת כבר אמרי עביד אינש דגזים ולא עביד והנוב"י כ' הוכיח תחלתו על סופו והחת"ס סי' כ"ו החריך לסתור זה אמנם בנ"ד וודאי יש לתלות כי ראובן רצה לברוח למדינה אחרת ובכדי שלא יחפשו אחריו המושלים הוציא קול שיאבד עצמו לדעת שבתוך כך לא יחפשו אחריו שיסברו שכן הוא ויוכל לברוח למדינה אחרת ובכה"ג לא הוחזק לרשע כלל אדרבא בחכמה עשם שיהי' לו פנאי לברוח רק משום שהכירוהו בטב"ע והי' ס' ג"י אשר מחולקים הר"ת עם הרשב"א והט"ז סי' שצ"ז הקשה נוקי בח' חיים ותי' ח' העשוי' להשתנות ולא הבנתי התינח במיתה טבעיית אבל נהרג או נטבע וכ"ש חנק א"ע איך עביד להשתנות מקרי רק העיקר כמ"ש הנה"כ מחמת ח' א"א מנגד לח' חיים ואולי מה"ט נקט בש"ע נהרג כו' וכ"ש מת דליכא ח' חיים וגם י"ל להיפוך דנהרג גרע ואשמעי' רבותא לר"ת.

והנה עיקר פלוגתת הר"ת עם הרשב"א מבואר דר"ת ס"ל דאינו משתנה כ"כ זה נודע ואף דנחשב לספק דלמא נשתנה הוא איכא עוד ס' דלמא הוא בתוך ג"י והוי ס"ס וא"ל ס"ס נגד ח' דהא כבר אמרתי דליכא שום ח' דנגד ח' א"א הוי ח' חיים והרשב"א ס"ל אחר ג"י קים להו לחז"ל דוודאי נשתנה ואלף עדים ל"מ לומר שהכירוהו דאין שייך טכ"ע אחר

ג"י דכן קיבלו חז"ל וכעין שכ' הרשב"א גבי וודאי טריפה אינה חי' (ומ"ש הב"ש ס"ק ס"ד מקו' להקל לכ"ע בנמצא שלם וספק ג"י לפענ"ד קאי אהא דיצא קול תחלה כו').

ולענין הבגדים שעליו הנה בסתם חשש שאלה משמעות התוס' יבמות ק"כ דל"ח לשאלה באי' לפי המסקנא וכמו שביארתי בחי' לסוגי' דסימנים ביאור דברי התוס' ואני אמרתי שם ראי' להפו' דחיישינן לשאלה מדאו' לפי האמת דאוכף לא מושלי כו' ועכ"פ יפה כ' מעכ"ת דהך בגדים בגדי הבעל מלחמה וודאי מי פתי שישאל אותם ויחייב לעונש גדול ומאחר שלא נודע ישראל אחר בעל מלחמה באותו המחוז וודאי הוא הוא רק עדיין לא פלטינן מחשש שמא בא בעל מלחמה אחר שלא נודע לנו ואיך נסמוך להקל בא"א במה שלא ירפנו לו בהיכר סי' ולא בטב"ע ועוד דלמא גוי הוא וא"ל מחמת שנימול האי מצי נולד מהול אף אם אין ישמעלים שכיחים שם ובוודאי מודינא דמילה הוי סימן ולענין סימנים כבר נודע מחלוקת גדולה ומהרמב"ם משמע דס"ל סי' דאו' רק משום דאיכא למימר כנ"ל הוי קצת סי' ובממונא סמכינן דיותר נוטה דסי' דאו' אבל באי' א"א דכרת לא רצו לסמוך בהך ספיקא דלמא סי' דר' כנלענ"ד ד' הרמב"ם ואני אמרתי בחי' לפרש הסוגי' דסי' דר' וכדר' אשי בגיטין דספיקא ממש הוי ובנ"ד אף אי נימא כהרמב"ם דמדאוריית' מהני בכ"מ סי' רק משום חומרא דא"א וא"כ כשיש עוד צירוף כהאי דנ"ד נקל ז"א דהיינו דוקא סי' ממש על האדם שהוא שנאבד הוא שנמצא אבל מנ"ל לבדות מלבינו סי' הברית קודש שהוא ישראל ולא ניכר מי הישראל רק בצירוף שאין כאן בע"מ אחר ומחמת הבגדים מנ"ל לסמוך פ"ז כלל אחרי דס"ל להרשב"א ולהפוסקים דפימי' דספק ג"י הוי חשש דאורייתא:

ובענין השו"ב מה ששתה עש"ק חוץ לסוכה מבואר בסי' קי"ט במה דלא משמע לאינשי שהוא אי' לא מיקר' חשוד וכבר נודע דזה לא נחשב לאי' כלל והכאה אף שאי' גדול וראוי לענשו אינו ענין לשחיטה רק אם רגיל לכעוס וודאי אין לאכול משחיטתו. ובענין גידי הצואר שאינו חושש בניקור וכ"ש אם גנה הטאקסי אם יתברר כן בעדים בוודאי נחשד מחמת חימוד ממון ובכל ענין לא ידעתי מי יכריח הקהל להחזיק שו"ב שמרננים עליו באתרא דליפול כו' ליעול בשרא וכוורי בלי בית מיחוש:

סימן סב

להרב המאה"ג וכו' מוה' שלמה מעהר נ"י אבדק"ק בראיליב

ראיתי מה שחקר מעכ"ת בענין המעשה זקן בן פ' שנים שנפל למים שאין להם סוף ושהה כדי שתצא נפשו אם יש איזה היתר לאשתו והנה בוודאי כוונת מעכ"ת לפלפולי

בעלמא דלמעשה ח"ו לצדד בכה"ג ולחפש היתירים במה שגזרו חז"ל שלא להתיר בנפל למים שאל"ס בשום ענין.

אמנם לפלפולא הנה הביא מעכ"ת הגמ' גיטין כ"ח דבן ס' קרוב למות וליכא חזקת חיים כ"כ וס"ל למעכ"ת דעיקר משש איסור משאל"ס מכח ב' חזקות כעין דברי הריב"ש ח' א"א וח' חיים ובבן פ' ליכא חזקת חיים כנ"ל הנה ימחול לעיין בתוס' יומא נ"ה ד"ה והתנן כו' דאפי' לחומר' לא חיישינן להאי סברא דהגיע לגבורות רק מחמת חומר א"א ומה"ט לאן אמרינן הכי אמתני' דהשולח חטאתו כו' וא"כ כ"ש שאי אפשר לעשות סניף מסבר' זו לצדד היתר בחומר אשת איש וז"פ והנה מ"ש תוס' מחמת חומר א"א אף דממ"נ אינה א"א כבר עמד בזה בהגהות ר' עקיבא איגר בב"ב דף קל"ה דגם שם קרי א"א ופי' רשב"ם בחנק ע"ש והנה בענין דברי התוס' דכאן ביומא לכאורה י"ל הא דמחמרינן ביותר באיסור א"א לאו משום אי' כרת דכמה חייבו כריתות יש ל"ו רק משום דהחיסור כל ימי חיי' כעין שפירשו עמ"ש בפ' לך על והרגו אותי ואוחך יחי' שיעברו רק פעם א' וא"כ לסברא זו גם בזקוקה ליבום חמור ביותר דהוי איסור כל ימי חיי' ועי"ל חומר' מחמת חזקת א"א ומחזיקין לאיסור זקוקה לייבום.

שוב מצאתי כמו זה בש"ס דפוס וויען בב"ב שם בהגהות הב"ח הנכתב בצדו יע"ש ומה שחקר מעכ"ת בטעמא שהחמירו חז"ל במים שאין להם סוף הנה הביא בעצמו דברי התוס' יבמות ל"ו ע"ב הא כו' שכתבו דלמיעוט דשכיח חיישינן כמו במים שאין להם סוף וגוסס כו' וכ"כ הרא"ש שם סי' ה' מבואר דס"ל דמים שאין להם סוף גזרו מחמת מיעוט דשכיח ואילו ביבמות ר"פ האשה שהלך דף קי"ט כ' הרא"ש בפי' דמים שאין להם סוף חשוב מיעוט דלא שכיח וכ"כ התוס' בבכורות לענין חלב פוטר דמים שאל"ס הוי מיעוט דלא שכיח וצ"ל דלא כתבו כן רק לפי שיטת הר"ת דס"ל מדינא סמוך מיעוט' לחזקה ע"כ הא דבמים שאין להם סוף אם נשאת לא תצא משום דלא שכיח אבל לפי האמת דלא קיי"ל כהר"ת אמרי' דמים שאין להם סוף הוי מיעוט דשכיח אך המרדכי מסתם סתמי דבר"פ החולץ כ' סתם דמים שאין להם סוף הוי מיעוט דשכיח ובר"פ האשה שהלך כ' סתמ' דהוי מיעוט דלא שכיח גם בלא"ה דוחק לעשות פלוגתא בזה אי משאל"ס הוי מיעוט דשכיח או לא.

שוב ראיתי שעמד בזה הבית מאיר סי' י"ז ובחתם סופר סי' ס"ח יעו"ש ותלי"ת שעמדתי בזה על העיקר דיסוד הסבר' הוא כך שיש חילוק בין אם דנין על הפרט במעשה שאירע עתה או אנו דנין על הכלל כולו ונחזי אנן הא וודאי דהמיעוט נמלטין מן הנופלין למשאל"ס שכיח טובא ולכן חששו חז"ל וגזרו דכל שנפל למשאל"ס לא תנשא אשתו

לכתחלה אך אם אנו דנין על הפרט באותו מעשה שהי' שנפל למשאל"ס ולא נשמע ממנו אנה נמלט הא וודאי לא שכיח שינצל ולא יודע ממנו דהיינו שינצל במקום רחוק אחרי שעמד שם שיעור יציאת נפש בוודאי לא שכיח בכה"ג שינצל ולכן לענין אי דאו' לומר סמוך מיעוטא לחזקה שפיר אמרי' דחשוב לא שכיח דבאמת בכה"ג הוי לא שכיח והיינו לענין דיעבד שאנו דנין על אותו מעשה האמת איך הוא וודאי מקרי מיעוטא דלא שכיח אבל אם אנו דנין לענין תקנת חז"ל לכתחלה חשבו כשכיח ולא פליג רבנן מחמת הכלל שאנו יודעין דשכיח מיעוט הנמלטין במים שאין להם סוף כנ"ל והרבה קושיות כהרבה ענינים מיושבים עפ"י כלל זה לענ"ד.

וכמה שהביא מעכ"ת דברי הריב"ש שיש ב' חזקות וכבר תמהו המפורשים באמת ע"ד הריב"ש הנ"ל ובאמת מצד הסברא ג"כ אין ביאור לזה הא הכל חד דאי' א"א תליא בחיות הבעל ולמה נאמר דמקרי ב' חזקות דעדיף מרוב וגם קשה מדברי תוס' בסוגיא דתרו"ת דכתבו דחזקה דדייקא מרעא לח' א"א האיכא ב' חזקות.

והנה עוד עמדו המפרשים ע"ד הריב"ש שצ"ל דהוי אי' דאוריית' דהא הומ"ל בפשיטות דאף דרוב עיר שכבשו' כרכום למיתה אזלי מ"מ אסורה מדרבנן מחמת דמיעוט ניצולין שכיח ונלענ"ד דהריב"ש הוכיח מלשון התוספתא על האי מתני' דג' דברים דר"א בן פרטא הוסיפו חכמים עוד ג' נפלה עליו מפולת ושטפו נהר וגררתו חי' כו' הלשון משמע דג' אחרונים מדרבנן וראשונים דמתני' הם ס' דאוריית' והנה בפשיטות הומ"ל דבהני ג' דמתני' לא מהני רובא דהוי רובא דתליא במעשה כגון הריגה דכרכום ע"י דמחו' בגורא כו' כיסהו המים כו' וע"י חרב הממית אבל מיתה טבעיית לא חשוב מעשה כמ"ש התוס' בבכורות וגם נודע דאחרי שכבר התחיל המעשה בוודאי לא חשיבתו תליא כמעשה ולפי"ז א"ש דבהני ג' דמתני' ליכא רובא משום דתליא המעשה שוב הוסיפו עליהם חכמים ג' מדרבנן שטפו נהר וכסהו המים ובטבע שימות שם אף שיוכל להיות שינצל עכ"פ ממיתה א"ש שום מעשה והוי רוב מעליא ומ"מ חששו רבנן למיעוטא כו' אבל במתני' ספינה שאבדה כו' הרבה ניצולים באופן שאין המים מכסה אותם כלל ולא בא עליהם שום התחלה מעשה הממית כלל ולפי"ז א"ש בהא דתרי ותרי שנים אומרים מת כו' דמיירי ממיתה טבעיית ל"ש ענין דתלוי במעשה הוי רק חד חזקה דא"א וא"ש.

והנה הא דקיי"ל דרובא דתלוי במעשה לא חשיב רוב לכאו' א"צ טעם אמנם באמת איכא טעמא במלתא אח"כ ראיתי כן בנוב"י מ"ת ח' אה"ע דף י"א עפי"ד הרשב"א יבמות ל"א וריש חולין דיש כאן חזקה שלא נעשה מעשה אף די"ל דלא הוי' חזקה ממש דא"כ הי' תלוי אי סמוך מיעוט לחזקה מדאורייתא או מדרבנן ובאמת אין ראי' מהרשב"א גבי לא

בדק בסי' דהתם כבר נעשה מעשה ולא הוי תלוי' במעשה ממש אבל מ"מ נוכל לומר כן כדברי הפרמ"ג דס"ל דלהרשב"א הא דלא מהני רובא דתלוי במעשה הוי רק מדרבנן וי"ל דתלוי' בהך סברא דסמוך מיעוט לחזקה כנ"ל ועכ"פ דברי הריב"ש בהני ב' חזקות כלומר חד חזקה ממש דהיינו חזקת א"א וחד חזקה היינו ח' חיים שלא הותחל בו מעשה הממית כלל וע"י חזקה זו אתרע הרוב מחמת דצריך מעשה כנלענ"ד הנה הארכתי עד כה להבין דברי חכמים ועמקות דבריהם אבל למעשה לא הי' צריך לזה כי הדבר פשוט שאשת הזקן אסורה להנשא כדין נפל למשאל"ס ואין מקום להתיר כלל.

וזאת שנית מה שרצה מעכ"ת ני' להוכיח דבדרבנן אמרינן אי עביד מהני אפי' לרבא מסוגיית הגמ' דנדרים מ"ז ע"ב ת"ש האומר לאשתו רונה כו' אמר רבא דלמא לכתחלה כו' ואי עביד לא הבנתי דבריו דהא כ' תוס' בתמורה שם דף ו' ע"א ד"ה והשתא כו' דבאיסור שבדה מלבו לא אמר רבא דלא מהני עכ"ל ואגב ימחול לעיין בש"ג שסביב הרי"ף בביצה ל"ו ע"ב שתמה על הרי"ף כן בדיני' דאם עבר ומכר וגם ממה שהביא ראי' מירושלמי ולא ממתני' דגנב ומכר בשבת והש"ך סי' ר"ח תי' דהתם הומ"ל מאחר דמדאוריית' הוי מכירה חייב דו"ה ודומה למ"ד מעשי שבת דרבנן ולפענ"ד אינו דומה דהתם לענין איסור א"כ מאחר דמדאורייתא הוי שחיטה מעלייתא כבר נתחייב בד' וה' וא"א לפטור בהא דאינו שמיטה מדרבנן משא"כ לענין מכר דתליא בממון דיש כח ביד חכמים לגמרי מחמת הפקר ב"ד וא"כ מאחר דמדרבנן לא הוי מכירה גם מדאו' לא עלה כלל ומ"מ יש לקיים תירוצו של הש"ך מסברא כלומר דלא רצה הרי"ף להוכיח מהתם דהומ"ל דל"מ מדאו' ובס' נתיבת המשפט שם תמה דהא מבואר בגמ' בבא קמא דף ע"א לענין עקוץ לי תאנה כו' דהוי אי' דאוריית' ומ"מ הוי מכירה ובאמת כן מבואר בשלטי הגבורים להדיא דמייתא ראי' אדרבא דהתם אך נלפענ"ד שפתי כהן ברור מללו דל"ש אי עביד לא מהני רק בהאי מלתא גופא דהיינו אונס אסור לר"ש אמרינן דהגירושין לא מהני משא"כ כאן האיסור הוא עיקוץ התאנה ואיך נאמר דלא אהני הקנין דהא קנין מותר מדאוריית' בשבת ואין לחשבו רק לומר שהקנין בא ע"י איסור אבל לא שהקנין הוא האיסור ל"ש בזה אי עביד לא מהני ולכן ע"כ עיקר הקושי' ממה דהקנין אסור בשבת והיינו רק מדרבנן.

אמנם בזה לא הבנתי דברי הגאונים במה שתמהו על הרי"ף דלפענ"ד אין שום ראי' מהך דגנב ומכר דהא קיי"ל כר' נחמן דחייב בד' וה' גם קודם יחוש אף דלא אהני מעשה כדפי' רבא התם מאחר ששנה בחטא וכ"כ הרמב"ם דאף דלא קנה הלוקח דאין אדם מוכר דבר שאינו שלו וצריך להחזיר הגניבה מ"מ חייב בד' וה' ונחשב להאי מלתא כמכירה ולפ"ז

היינו ממש כהך דאמר רבא לענין אי עביד ל"מ מ"מ לקי על דעבר אמימרא דרחמנא כנ"ל וצ"ע וראיתי במקנה דקידושין במתני' דהמקדש בערלה שהקשה הא אי עביד לא מהני ותי' דהיא הזוכית בהערלה לא עבדה איסורא יעו"ש ועדיין צ"ל דיקשה סיפא מכרן וקידש בדמיהן דהא המכירה לא אהני וא"כ איך זוכה המוכר שעשה האיסור בהני זוזי ואם הי' כן הו"מ לפרש הירושלמי שהביא הרא"ש והר"ן שאין דמיהן ג"כ בכה"ג דוודאי המעות גזל דאין דמיהן דהא אי עביד לא מהני וא"כ אף במכרה לנכרי לא מהני והרא"ש כ' שם דמכירה לנכרי מהני ויל"ד.

עוד בה שלישי מה שתמה ע"ד הב"ח דס"ל חילוק בין נבילה וטריפה בבשר שור ואיל וא' נבילה וא' טריפה דאיסורין מבטלין זא"ז דהא כ' הר"ן בדף נ"ט ע"ב סוף ד"ה שאני גבי מעשר דאע"ג דאין איסורין שו' אין מבטלין זא"ז יפה העיר ובאמת לא ידעתי אם בחדא שיטה אזלי' וכבר כ' הדג"מ שם דאיכא פלוגתא רבתא בזה אי אסורין מבטלין זא"ז והאריך בזה בס' ברוך טעם בתחלתו וא"כ אולי הר"ן ס"ל אין איסורין מבטלין זא"ז כמו דהיתר בהיתר לא בטל ואין מצו' מבטלות זא"ז אבל הב"ח קאי בהך שיטה דאיסורין מבטלין זה את זה ומחמת האישון לילה כעת ולא רציתי עוד לעכב התשובה קצרתי:

הכ"ד הק' מנחם מענדל פאנעט:

סימן סג

בע"ה בסוגיא דסימנים דאורייתא

בגמ' איבעי' להו סי' דאורייתא כו' למה נ"מ כו' ולבסוף מסיק מחמת קושי' בתכריך של שטרות אלא אמר רבא סי' דאורייתא ושוב אמר רבא את"ל סי' דאו' ופריך ע"ז ותי' משום דאיכא למימר כדמשנינן פירש"י בעדים והסוגיא פלא הא רבא הוכיח ממתני' דתכריך שטרות וא"כ מה הועלנו ביישוב קרא מ"מ מברייתי' מוכח דסי' דאוריית' תי' בפנ"י ונלענ"ד דהנה המהרמ"ש הקשה לעיל אמ"ש תוס' דחמור בסי' אוכף דאוריית' דלמא הוי דרבנן כדבמתני' דשמלה לפירש"י וכמ"ש הרמב"ן בהא דלא הביא מתני' דדרשהו אם רמאי כו' ותי' המהרמ"ש דא"כ לא הי' מועיל להחזיר החמור דבזה לא תקנו רק לבסוף תמה ע"ז דא"כ למה בהאיבעי' לא אמר נ"מ לחמור בסי' אוכף ונלענ"ד דתוס' כ' ביבמות דמדאו' חיישינן לשאלה ועיקר קושית הגמ' על מה דמהדרין מדאוריית' וע"ז וודאי קשה קושי' המהרמ"ש דלמא מדרבנן ונ"ל דהנה מ"ש תוס' דמתקנ"ח כממון דלא ניחוש לשאלה ע"כ כוונתם הך תקנ"ח דאמר רבא דניחא לבעל אבידה כו' וזה הטעם לא שייך בחמור בסי' אוכף דדלמא השאיל האוכף לבעל החמור ובעל החמור יודע

סי' מובהקין בחמור ולא יוחלט אצל המוציא ולא ניחא לי' משא"כ פירות בכלי דל"ש למיחש דהשאיל הכלי לבעל הפירות דבכל ענין לא יוכל בעל הפירות להוציא דליכא סימן בפירות גרידא וא"כ בעל הפירות מיאש ושפיר שייך התקנה דניחא לי' ועכ"פ גם כאן י"ל דלמ' תקנ"ח בחמור בסי' אוכף דל"ש ניחא לי' אלא דכ"ז לפי הס"ד משא"כ להאמת דאוכף לא מושלי אינשי ממילא גם אי הוי מדרבנן איכא הך תקנתא דניחא לי' כו' גם בכה"ג ולפי"ז א"ש דוודאי בעל האיבעי' ידע האמת דאוכף לא מושלי ולכן לא אמר הך נ"מ והנה לכאורה קשה למ"ש הפנ"י ר"פ הזהב דכל דתקון רבנן הוי אף במקום דלא שייך הטעם אכ"ק דלמא לעולם סי' דרבנן ומ"מ מהדרינן חמור בסי' אוכף אף דלא שייך הטעם כנ"ל ונ"ל כעין שכ' האבני מלואים בסי' כ"ח דלפעמים עשו חז"ל דבריהם כדאוריית' ולפעמים לא עשו כדאו' וכ"כ כאן דמדאו' עדים דוקא וי"ל דעשו כדאו' כלומר דסימנים חשובים כעדים וי"ל דלא עשו שיהי' כעדים ומ"מ מהני במציאה מתקנ"ח והנ"מ בכה"ג ל"ש לומר דלא פלוג בתקנתן דוודאי הוי רק במקום דאיכא הטעם והמופת לזה הוא אם עשאו שיועיל גם לענין איסור וכעין דברי האבני מילואים שם גבי מעמד שלשתן וכאן דהנ"מ לגט אשה ולא עשו תקנתם גבי אי' מוכח דלא פשו שיהי' כעדים דאו' ופריך שפיר ממ"נ חמור בסי' אוכף כו' דא"ל מדרבנן דא"כ ליכא נ"מ לגט אשה ופריך ממ"נ [ובזה א"ש קו' תוס' ביבמות מכיס וחרנקי לאיב"ח סיד"ר דבה תליא מלת' דאי סיד"ר ולא מוכח מתכריך היינו משום דאמרי' לא פליג אפי' במקום דל"ש התקנה א"כ שפיר י"ל הא דכיס וארנקי דגם בגט בחשש דרבנן מהני דסי' דרבנן משא"כ אי סי' דאו' ומוכח מתכריך ל"א לא פליג וכעין זה כ' בשב שמעתתא שם ועכ"פ גם לדידי' צ"ל דהשתא ס"ל כל"ב דבכורות].

וא"ל דבאמת עשו חז"ל כדאו' במקום דאפשר רק שאני הכא דא"א לתקן גבי גט אשה אי' א"א ז"א דלכאורה דקדקתי בתחלת הסוגיא דקאמר את"ל דרבנן כי תיקן בממון אבל באי' לא עבוד תקנתא דלכאו' שפת יתר הוא דהול"ל בפשיטות דלא מהדרינן ומשמעות הלשון דאי הי' חז"ל רוצים מתקנים רק דלא תיקן וקשה באיזה סברא הי' יכולין לתקן באי' א"א ונ"ל דהא תוס' כ' לעיל דף כ' ד"ה איסורא דחשש ב' יב"ש הוי מדרבנן והאריך בזה הפנ"י בגיטין גבי ר' אשי מספקא לי' כו' וא"כ שפיר מצי חז"ל לתקן שיועילו סימנים דרבנן לאי' דרבנן לכן אמר בהאי לישנא דלא בעי חז"ל לתקן לענין איסור כלל שיועילו סימנים בשום ענין.

והנה לכאו' גם לקמן יש לעמוד מה דפריך אטעמי' דרבא מתכריך של שטרות דלא שייך הטעם אימא לא פלוג כו' אף במקום דלא שייך הטעם רק ז"א דא"כ הדק"ל מה נ"מ בהאי

דסי' דרבנן ואי לענין גט אשה ז"א דאי אמרי' לא פליג כו' ע"כ דמועיל גם לענין איסורא במקום דאפשר וגט אפשר להם לתקן דהוי רק חשש דרבנן וע"כ דלא תקנו כדאוריית' ושפיר הוכיח רבא לפי האיבעי' מוכח ממתני' דתכריך דסי' דאו' ואמר רבא אח"כ לעצמו את"ל סי' דאוריי' כו' די"ל סיד"ר ומ"מ א"ש מתני' דתכריך כו' דלא פליג כו' דא"ל א"כ ליכא נ"מ הא רבא לגרסי' שפיר מצי למימר דבאמת ליכא נ"מ דמועילין סימנים גם גבי גט אשה כנ"ל מה"ט גופי' דלא פלוג כו' ועשו תקנתם כדאוריית' ממש כאלו הוי עדים וע"ז פריך דא"כ קרא דדרשהו כו' מה נאמר ועז"א כדרשינן בעדים וליכא שום הוכחה רק הא דאמר רבא את"ל סי' דאוריית' כבר פירש"י דבלשון אפי' קאמר אף דליכא נ"מ כנ"ל:

ואין להקשות א"כ ר' אשי בגיטין כ"ז ולעיל בפ"ק דקאמר נקב בצר אות פ' דמספ"ל כו' במאי מסופק הא לדידי' מוכח דסי' דאוריית' דהא בעי למימר דבגט ל"מ סימנים וע"כ דלא עשו כדאוריית' ומה נעשה במתני' דתכריך כו' דק' ממתני' ז"א דהא ר' אשי חידש שם דאיכא בגט סי' מובהק דנקב בצד א"פ ובהכי מיירי מתני' דהתם א"כ גם ממתני' דתכריך שטרות לא תקשי די"ל ג"כ נקב בצד א"פ בשטרות וא"כ עדיין הספק במקומו עומד אי סי' דרבנן או סי' דאוריית' והכי קיי"ל.

אמנם שיטת הרמב"ם מבואר דס"ל סי' דאוריית' שכ"כ בה' גזילה ואבידה וכ"כ בה' נחלות שרק מחמת חומר אי' כרת החמירו בא"א ומשמע הא בשאר אי' דליכא כרת לא החמירו וצ"ל דלא תקשה עליו מהא דאמרי' בר"פ האשה שהלך כו' מה לי אי' כרת כו' וע' במפורשים על הסוגי' דהתם וגם מבואר שם דלענין נחלות דל"ש כלל תקנתא דרבא דניחא לי' ומ"מ ס"ל דמהני סימנים והיינו משום דמועילים מדאוריית' ממש וע"כ דעת הרמב"ם משום דראינו דרבא פשט סי' דאו' משמע דכן עיקר רק קצת ספק דאיכא למימר כדשנינן כו' הוי רק קצת ספק אבל יותר נוטה הסברא לאמת דסי' דאו' ולכך לענין ממון קיי"ל להאמת דסי' דאו' ולדידי' א"ש ג"כ הא דחולין כודנייתא בריספק מסיק דסי' דאו' משום דכן האמת רק כאן מחמרינן מחמת אי' כרת ומחמת דהוי רק חשש דלמא סל"ד דהא יותר מוכח דסי' דאוריית' לכך מחלקינן בין אי' כרת לאי' לאו:

והב"ש כ' בדעבד כשנשאת בסי' לא תצא ע"כ היינו ג"כ מה"ט דלפי האמת קיי"ל סי' דאו' רק חומרא לכתחלה כנ"ל ובזה י"ל ג"כ למ"ש לעיל דהמהר"ם שיף כ' דאי סיד"ר לא מהדרינן בחשש שאלה רק בהני דלא מושלי כו' ובפוסקים לא משמע כן ולהנ"ל א"ש דבאמת ס"ל לפוסקים דסי' דאו' רק בא"א החמירו לומר סי' ל"ד:

והנה הפנ"י הוכיח כן דסי' לא מהני אפי' באי' דרבנן כמו שהבאתי לעיל דהא חשש יוסף בן שמעון דרבנן ומ"מ ל"מ סימנים אי סימנים דרבנן ובפוסקים משמע דהסכימו דמועיל

באי' דרבנן (וכן משמעות רש"י כאן בב"מ דפי' דלמ' באי' א"א דאור' משמעות ד"ק הא בא"א דרבנן מהני סי' בכ"ע) ולהנ"ל א"ש דהתם ר' אשי אמתני' קאי מספ"ל אי מיירי בסי' מובהק וס"ל למתני' סי' ל"ד או בסי' סתם וס"ל סי' דאו' והיינו אמתני' דל"ש לומר דהמתני' מסופק בדין אבל לדידן להאמת דמספקא לן להלכתא ויותר נוטה דסי' דאו' ממילא בדרבנן מקלינן לומר דסי' דאו' וגם בלא"ה י"ל בהך ספיקא מקלינן בדרבנן דהוי סי' דרבנן להקל רק דז"א דבמקום חזקה ס"ל להש"ך דל"א סד"ר להקל וכ"ש באי' א"א וע"כ כנ"ל דיותר נוטה דסי' דאו' ולא הוי ספיקא ממש לדידן רק ר' אשי הוצרך לומר סי' מובהק כפירש"י שם דלא נפשוט האיבעי' מהאי מתני' ובתשובה כתבתי הטעם דבגט אשה בחשש יוסף בן שמעון אף דהוי רק מדרבנן משום לעז מ"מ ל"מ סימנים דרבנן דמחמת תקנ"ח דסימנים לא ישתוק הבעל מלהוציא לעז משא"כ בשאר מקומות דרבנן כגון מים שאין להם סוף וכה"ג מהני סי' דרבנן בדרבנן והא דאין מעידין רק בפ"פ כו' כבר כ' בש"ש דתליא בב' תירוצים דבכורות וזה מוכח מפירש"י כאן בב"מ דפי' דאי סי' דרבנן ל"מ באי' א"א דאוריית' מבואר הא א"א דרבנן מקלינן וע"כ התם בגט הטעם מחשש לעז הוא דל"מ סי' דרבנן ודו"ק גם י"ל ס"ל לפירש"י דדוקא בגט דאפשר לא הקילו חז"ל אפי' בדרבנן וכעין שכ' הרא"ש משא"כ כאן דלא אפשר וכמ"ש ג"כ המפורשים בשו"ת **תוס'** ביבמות ק"כ ע"ב ד"ה כליו כו' דס"ל דמדאורייתא חיישינן לשאלה רק לפי המסקנא כתבו דמשני בחוורי וסומקי ל"ח לשאלה אסי' באיסור צ"ב מי הכריחם להך סיומא ועכנ"ל דקשיא להו למה דאמרי' דמדאו' חיישי' רק תקנ"ח דל"ח כמו בסימנים ולכן ל"ח בפירות בכלי וע"כ מחמת הך תקנה גופ' דהיינו דניחא לי' לבעל אבידה כו' וקשיא להו לתוס' א"כ רבא דקאמר בב"מ את"ל סי' לאו דאו' למה מהדרינן משמע הא אי סי' דאו' לא צריכין להאי תקנתא והא גם אי סי' דאו' צריכין להאי תקנתא במקום דאיכא חשש שאלה כגון פירות בכלי דהך מתני' וכה"ג וע"כ תירצו דרבא ס"ל כפי האמת דכליו בחוורי וסומקי כלומר וא"כ לפי ההלכתא קיי"ל דל"ח לשאלה כלל ולכן לא פריך את"ל סי' דאו' דבאמת ל"ח לשאלה כלל ומבואר דכן ס"ל לתוס' לאמת להלכתא דל"ח לשאלה וכ"כ הפוסקים בשם התוס'.

אמנם דעת הרבה פוסקים דחיישינן לשאלה דלכאורה קשה דאמרינן לעיל דבעי' חמור לסי' אוכף אף דל"ל סי' בגופה וצ"ב מה נ"מ אי הסי' בגופה או באוכף וע"כ משום דיש חשש שאלה בעולם קמ"ל קרא דל"ח לשאלה והיינו דפריך הגמ' אי חיישינן לשאלה חמור בסי' אוכף כו' וכפי' התוס' דהיינו מקרא מוכח דלא ניחוש לשאלה רק התינח בס"ד עכ"פ מוכח מקרא דיש סברא גם באוכף למיחש דלפעמים מושלי וא"כ יש להחמיר

בא"א) אבל כדמסיק אוכף לא מושלי כו' ובוודאי הך סברא אמיתיות גם להמסקנא ואכ"ק עדיין ל"ל קרא הא הכל חד דהא באוכף ליכא חשש שאלה רק ז"א כמ"ש הב"י והב"ש דלפעמים מושלי וס"ד דלא מהני דמ"מ דלמא שאלו ע"כ קמ"ל קרא דלא ניחוש להכי ומדאצטריך קרא בחמור בסי' אוכף מבואר הא בשאר כלים חיישינן לשאלה מן התורה אלא לפי"ז יהי' מוכח כהב"ש להחמיר בחשש שאלה ולא כהמהר"ל עכ"פ מוכח מקרא דיש סברא גם באוכף דלפעמים מושלי וא"כ יש להחמיר בא"א מקרא דחיישינן לשאלה והב"י דהחמיר לענין א"א ג"כ בכלים דלא מושלי כתבתי בתשובה שלא החמיר רק בסימנים אף שהם מובהקים דמ"מ איכא קצת חשש משא"כ בטב"ע ושכן משמע דעת הפנ"י בהשמטה לב"מ בסוגיא זו.

סימן סד

להרב המאו' הג' החריף ובקי החכם השלם נ"י עה"י פ"ה כקש"ת מוה' מרדכי יודא ני' אבדק"ק אנטערדאם.

ניה"ק הגיעני ואמינא לפעל' טובא יישר כחו ואחז"ל בתענית ה' אילן אילן במה אברכך כו' יה"ר שיהיו צאצאי מעיך כמותך יראה בשמחת בנים ובני בנים בבית ה' דשנים ורעננים אכי"ר.

וע"ד תורה מה שהתפלא מעכ"ת ני' מ"ש ע"ד ההפלאה דהאי ליכא ממ"נ כו' הדין עמו ואשיגר' דלישנא הוא אבל מ"ש מעכ"ת דשפיר אמרי' דהודאתה אינו כלום דלא זינתה עם העד רק עם אחר וליכ' רגלים לדבר כו' משמעות לשונו שהדבר פשוט דאמרי' פלגינן דיבור' בכה"ג ובאמת בזה גופ' נסתפק הגאון בהפלאה שם רק כאן הק' ממ"נ אי לא פלגינן הראשון פסול הוא ואין לצרפו ואי פלגינן לא מהני הודאה והנה הגאון רצה למפשט ספיקו מעד שני דרבעני כו' דמבואר דגם בעד השני אמרי' פלגינן דאל"כ הראשון פסול ודחה זה דמיירי דהאחר לא אמר כלל לרצונו והדין עמו שכן מבואר בס' כסף נבחר כלל קל"ה אות ח' בשם הראב"ן דוודאי הפי' כן יעי"ש ומה שהביא ראי' מאנוסים מחמת ממון כו' הנה מלבד דתוס' בסנהדרין כ' די"ל דהתם לא מטעם פלגינן דיבורא בלא"ה לא דמי דמאחר שבדבור א' כלל עצמו וחבירו אנוסים היינו כו' לא חל על דבור זה תורת עדות גם נגד חבירו דהא גם הוא נכלל בדבור זה לרשע ואין ממש בדבור זה ושפיר אמרינן פלגינן מה שאמר כתב ידינו הוא זה דמה שסיים אח"כ אנוסים כו' אין בו ממש אבל אם יש לקבל עדות לגבי חבירו ברשעות שאמר רק חבירו מנ"ל דפלגינן דבורא כלל ומאחר דליכ' ראיות דפ"ד נחזי מכח סברא דוודאי מצד הסבר' לא פלגינן דיבורא רק גבי אין

אדם משום עצמו רשע דהא הקשו קמאי נימא עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כו' ותי' לגבי דידי' לאו עדות חשוב והתינח הראשון אבל השני אי הי' מעיד פלוני רבע לפ' לרצונו ולא נקבל עדות על הנרבע נשאר ק' נימא עדות שבטלה כו' וע"כ דלא אמרינן פלגינן דיבורא רק במי שמשים את עצמו רשע דהודאתו על עצמו לא נתקבל בזה לתורת עדות ליכא משא"כ במקום תורת עדות או דכולה אמת או לא נתקבל כלל וא"א לחלק הדברים אמנם י"ל דכ"ז בעדות אבל באשה הנאסרת מחמת הודאתה עכ"פ במקום דלא שייך עינה נתנה באחר כגון בדאיכא רגלים לדבר דלאו בתורת עדות רק בתורת הודאה ובענין הודאה אף אי לא נאמר פ"ד הוי כן דמהימן לגבי עצמו ולא לאחר וא"כ נאמנת שזינתה ואסורה אף דעל פ' א"נ דלא שייך הודאתה לגבי פ' כלל.

והנה זה דבר פשוט דהדין הוא באשה שהודית בב"ד או אמרה לבעלה זניתי עם פ' וידעי' שנתיחדה עמו אף שאינה נאמנת לגבי פ' כלל מ"מ אסורה מחמת הודאתה דלגבי דידה מהימנא בכ"ד לחייבה ומעתה נראה בדינו של הרמ"א שלא הודית האשה בב"ד רק לפני עד אחד וגם הנחשד אומר כן ועתה האשה מכחשת הודאתה ואת המעשה שאומרת לא זינתה מעולם אך מאחר די"ל הודאה אחר הלואה מצטרפין א"כ איכא ב' עדים שמעידין עכ"פ נגד טענת האשה והכחשתה עתה וא"כ מאחר שעי"ז נגלה לן האמת שהודית האשה בכ"ע וממילא נאסרה בכ"ע אף שאמרה עם פ' כו' דהא לגבי דידה מהני הודאתה בכל ענין רק שלא נאמר דהני ב' עדים לית בהו חששא דבשלמא הודאה אחר הלואה מצטרף דעד הודאה שהודה הלו' לפניו כאלו הלו' לפניו הוי כאלו ב' עדים מעידים שהלו' אבל כאן אי אפשר לצרפם לומר דהוי כב' עדים מעידין שראו שזינתה עם פ' דא"כ אחד מהם פסול מ"מ מאחר דהכחשה ליכא ע"י פלגינן דיבורא של הנחשד כמ"ש אדמו"ר הגאון מסאנץ כו' ואין כאן קו' רק שאי אפשר לצרף הנחשד להעד משום דלפי דבריו הנחשד פסול ורשע ואין נאמן לעדות ודומה לאם העיד העד השני רבעו לרצונו דלא מהני כדברי הראב"ן הנ"ל ע"ז אמינ' התינח התם דבעי' תורת עדות אבל כאן דבעי' רק לידע אמיתות הדבר א"כ מאחר שעכ"פ הוא אומר ג"כ כהנחשד ומ"מ לא תרצה לצרפו דפסול הוא הא בורכא דמה"ט גופי' הוא אסור והיינו דהא עכ"פ איכא עדים נגד הכחשת האשה ובזה וודאי אינה נאמנת יותר להכחיש הודאתה וכדברי העד כן הוא שהודית לפניו שזינתה עם פ' ואסורה היא:

ומה שכתב מעכ"ת לתרץ קושייתי דכאן לא בעי' רגלים לדבר כעין דברי הפרישׁ' ועדיפא מיני' לתי' מעכ"ת משום דיש לחלק בין בא העד תחלה וודאי דבריו נכונים וגם אני כוונתי כן רק שכתבתי אפי' בא העד תחלה היינו כשהיא ידעה מזה לא תלינן שאמרה

כן מחמת עינה נתנה באחר משא"כ כשלא ידעה שאמר הנחשד כלל אמנם כעת מצאתי בס' בני אהובה דף ע"ז ע"ב ד"ה והנה התרומת הדשן כו' דבהודאת הנחשד בשום ענין לא אמרינן עינה נתנה באחר דהא גופא הוי רגלים לדבר יע"ש:

הנה מה שהקשיתי אסוגי' דיבמות כ"ה דהאיכא ממ"נ ע"ז תי' מעכ"ת די"ל רשע הוא ומהימן לגבי עצמו שהרג אבל לא את זה רק איש אחר וכמו בהודה וחייב לאחריני דנאמן לדידי' ולא לאחריני לכאורה לא דמי דאי לענין איסור' האומר לאשה קדשתיך כו' היינו משום שויא אנפשי' חתיכא דאיסור' אף אם שקר הוא יוכל לאסור לעצמו וכ"ש לענין ממון כגון זה אחי דב"ב קל"ה דבידו ליתן מעותיו במתנה אבל כאן אם שקר אינו רשע וע"כ דאמת אומר (ועי' תוס' ד"ה בת כו' יבמות קי"ח) רק שנאמר כאן דינא דפלגי' דיבורי' וע"ז יש להקשות דהא התם לר' יוסף קאי דלא ס"ל פלגינן דיבורא כלל:

שוב נתיישבתי דיפה אמר די"ל דרבא ור"י לא פלוגי כלל בענין פלגינן דיבורא דכבר הבאתי קו' הראשונים נימא עדות שבטלה כו' ותי' לגבי עצמו לא שייך עדות רק הודאה ומלתא אחריתא היא ואי אפשר לבטל מה שאמר בתורת עדות וממילא י"ל רבא ור"י תרוויי' ס"ל פלגינן דיבורא רק בהא פלוגי רבא ס"ל שאר הודאה מהימן על עצמו אבל לעשות את עצמו רשע אינו נאמן בהודאתו כפירש"י ביבמות וא"כ העדות במקומו נשאר ור"י ס"ל דנאמן בכל דבר כמאה עדים אף לעשות את עצמו רשע ולכן לא מהני מה דפלגינן דיבורא דהא רשע הוא וא"נ לעדות כלל ועי' בתומים שכ' ליישב קו' המהרש"א בריש מכות דתוס' הקשו לר' יוסף דס"ל דמהימן בהודאתו על עצמו שהוא רשע ע"ש ועכ"פ י"ל שפיר לחלק דבריו גם לר' יוסף ואף דמשמע לכאו' דלא אמרי' פלגינן דיבורא מצד ההכרח מ"מ גם כאן עכ"פ א"נ לעדות אשה מחמת דהא סברא יש לומר פלגינן דיבורא גבי הודאה ונכון הוא.

ולכאורה יש לחקור לדידן דקיי"ל כרבא למה אשה נאמנת כלל על עצמה לומר שזינתה ברצון דהא אין אדם משים עצמו רשע בשלומ' במתני' דנדרים באשת כהן אומרת שנאנסה משא"כ באשת ישראל ע"כ לאו מטעם הודאת בעל דין כו' מטעם שוי' אנפשי' חתיכה דאסורא ויש נפקותא גדולה בזה דממילא יש להקל יותר באשת ישראל במקום דאיכא אמתלא וגם עלה בדעתי לכאו' במקום דלא ידעה האשה שע"י הודאתה תהי' אסורה לא שייך שוי' אנפשי' חתיכה דאיסורה רק מצאתי בבני אהובה דף ע"ט ע"ב שהביא דברי הירושלמי ממש להיפוך דבמקום שחשבה שלא תהי' נאסרת לבעלה ע"י הודאתה לא אמרינן כלל עינה נתנה באחר ואולי מיירי באשת כהן ויש לדון בזה הרבה.

עוד נראה לפיענ"ד לתרץ דבלא"ה י"ל לפי דברי התוס' כ"מ דף נ' לענין אם אומר מזיד הייתי דבכה"ג לא אמרינן אין אדם משים עצמו רשע דאמרי' דעביד תשובה ואינו רוצה להביא חולין בעזרה והיינו משום דיעבוד איסור מכאן ולהבא כ"כ הכא אמרינן דנאמנת דעשתה תשובה ואינה רוצה לעבור באיסור סוטה מכאן ולהבא ומ"מ יפה אמרתי דנ"מ לדינא דבאשת ישראל ולא ידעה שפ"י הודאתה תהי' אסורה לבעלה רק שעשתה איסור זונה א"נ דאין אדם משים עצמו רשע כמו שאמרתי להאי שינויא דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא והנה הרמב"ם בפירוש המשניות בנדרים שכ' באשת ישראל מחמת פלגינן דיבורא ומביא ראי' מיבמות משמע דהיינו מה"ט דאין אדם משים עצמו רשע וס"ל דבגמ' לס"ד קאי אבל באמת אי אפשר לאוקמי באשת ישראל כלל רק בחיבורו כ' בפ' כ"ד מה' אישות גם באשת ישראל טעמא דעינה נתנה באחר וע"כ דלא ס"ל אין אדם משים עצמו רשע ושוב מצאתי פלפול בקו' זו ובדברי הרמב"ם הנ"ל בשער המלך בה' אישות פ"ט ה' ט"ו וגם בנוב"י מ"ת סי' כ"ו ד"ה ומה שרצה להשיב כו' ובשו"ת חכם צבי סי' ק"נ כ' כדברינו בראשונה מחמת שוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא וגם בכוונת פירוש המשניות הנ"ל כ' דא"א לפרש כנ"ל והיינו דלא כדברי השער המלך הנ"ל.

אמנם לפנ"ד כוונת הרמב"ם בפירוש המשניות הנ"ל כפשוטו למשנה אחרונה דאמרינן עינה נתנה באחר רק בא לאשמעינן דמ"מ הפסידה כתובתה מחמת פלגינן דיבורא ובכדי דלא יקשה הא עדות שבטלה מקצתה כו' כקושית הראשונים וא"כ הא הודאת בעל דין כמאה עדים כו' ונימא ג"כ עדות שבטלה כו' וע"כ הביא ראי' דהא חזינן ביבמות דאמרי' פלגינן דיבורא וכמ"ש הראשונים דל"ש עדות שבטלה משום דבמה שמעיד לעצמו הודאה הוא ובענין הודאה ל"ש עדות שבטלה כו' כמ"ש הראשונים דנאמן לחייב את עצמו וא"נ לזכותו ממילא כ"ש כאן דכולה הודאה הוא וודאי י"ל כן דפלגינן דיבורא ובזה אפשר ליישב קו' הנוב"י בסי' ע"ב מזה על תשובת הרשב"א ולהנ"ל א"ש התם חצי עדות וחצי הודאה וא"כ החצי עדות צריך להיות לו משמעות דברים שלמים בפני עצמם משא"כ כולה הודאה בכ"ע פלגינן דיבורא רק מייתי ראי' לענין דהודאה לא נחשב כעדות דלא אמרינן בי' עדות שבטלה כו' דהא מה"ט פלגינן דיבורא בעדות דרבענו והרגתיו מאחר שיש בו הודאה וכ"ש בכולה הודאה דאינו בגדר עדות ובוודאי שייך בי' פלגינן דיבורא בכל ענין כנלענ"ד.

ואגב אודיע מה שנרשם בקונטרס שלי משנת תרי"ג על הקו' ביבמות הנ"ל שיישבתי אז עפימ"ש הפנ"י בטעמא דעד אחד א"נ דחיישינן לבדדמי רק בעדות אשה האמינו חז"ל בכל ענין לעד אחד אבל כאן שהוא חיישי' אף שאמת שהרגו מ"מ דלמא כהאי דמגוייד

וצלוב אבל עדיין נפשו בחלה בו ומ"מ גזלן הוא חשוב והבעל חי עדיין ואז אמר מעכ"ת ליישב על דרך הנאות דמאחר דעיקר טעמא דע"א נאמן משום דדייקא דמנסבא ובכה"ג דהעד גזלן לא דייקא דלא נחשב בעיני כ"כ עדות הפסול שתידוק עליו עכ"ד ואמרתי שהוא נכון דאל"כ למה א"נ גזלן ממש הא אמרי' שם דלאו עליו סמכינן רק משום דייקא והא מ"מ היא דייקא וע"כ דבכה"ג לא דייקא ומאחר דלא דייקא לא מהני כלל עדותו שוב מצאתי כסברא זו בשו"ת מאמר מרדכי סי' צ"ז ד"ה וכאשר כו'.

סימן סה

בענין בעל מלחמה א' שבצאתו למלחמה הניח גט ביד שליח ואין לו בנים ולא חזר שמבואר בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' ק"ג ק"ד שאסור לעשות גט וחליצה ועובדא הכי הוי שמו של הבע"מ זאב וואלף טאבאק ובלשונם פארקאש טאבאק ואשתו בישוב שימוזנא וגם אמו דרה שם והי' קאפראל מן הקאנאנערס הנקראי' ארסאלארי ובחהמ"ס כאשר באו הבע"מ וא' מהם הי' מכאן ויש לו ג"כ אשה ושאלתיו על הנ"ל ואמר לי שבאמת הי' בצוותא חדא לשוב לביתם רק מחמת שהדיפא שלהם אינו במקום א' כי של ר' וואלף הנ"ל הוא בפראג ושלו הוא בפעסט ע"כ נפרדו זמ"ז ואח"כ שמע בדרך שר' וואלף הנ"ל הלך לעולמו בחולי הידוע ר"ל שהי' אשתקד שם ושל"ח ואחר איזה חדשים הביא לידי אבי האשה מכתב אשר בא מהבעצירקס געריכט מאלפריט להשופטים דיישוב הנ"ל עמטליך לחמר באשר בא להם עמטליך מהקאמאנדע שהקאפראל פארקאש טאבאק מת בחולי הק' במקום סויעטין במדינת מעהרין ביום 25 אויגוסט ויש לו אם ביישוב שעמיזנא ונשארו אחריו חפצים רינגיל וזייגעריל ומטבעות כסף וגם מכתב פסק אשר נעשה בהגעריכט בעיר דעש מהחוב שהי' לו על איש א' הירש ווינדש ורוצים להחזיר החפיצים הנ"ל לאמו היורשת ע"כ תבא לאלפריט ויחזרו לה החפיצים הנ"ל ובאם נודע עוד מירושה שלו יודיעו השופטים להגעריכט וכן נעשה.

עוד הוגבה גב"ע ביום ג' משפטים מאיש א' ר' יוסף מרדכי מיישוב קעסטילע איך שפגע באיש מלחמה א' מכפר סוטש שבא מהמלחמה ושאלתי אותו אם באים יהודים ואמר שבא עם א' שמו טאבאק משימוזנא שיש לו שם אשה בשימוזנ' ופתאום נחלה על חולי הק' ומת ונקבר ע"י ישראלים שם.

והנה הספיקות שיש לי בנד"ז הרבה כי המכתב שנשלח עמטליך יוכל להיות ג"כ שלא הי' במסל"ת כי אבי האשה צוה ללעהרער א' א"י שיכתוב אגרת שאלה להקאמאנדע וא"א לידע בבירור עדיין איזה קדם וכ"ש מסל"ת ע"י כתב דהרמב"ם מחמיר בכ"ע שאין

בו דין מסל"ת ואי נימא מאחר שנשלח עמטליך הוי כערכאות כבר האריכו בזה בחת"ס סי' מ"ג וצ"ד ובס' עטרת חכמים סי' ח' והנה בסוגי' דערכאות הק' תוס' אהא דפריך אר"ש והא לאו בני כריתות נינהו דהול"ל הא לאו בני עדות ובאמת הדבר פלא דהא בסמוך כדפריך חספא בעלמא הכוונה מחמת דלאו בר עדות וא"כ למה הוצרך לחדש בגט סברא אחרת ואפשר ליישב דהא נודע הפלוגתא אי גוי כשר לעדות דרבינו יקיר שהביא הג"א כ' דכשר רק משום דסתם גוי גזלן ושקרן אבל כשנודע שאינו גזלן ואינו שקרן כמו ערכאות דאי לאו דק"ל לא מרפי נפשי' כשר לעדות וחלקו עליו שאר פוסקים והנה הביאו מה דאמרי' בב"ק פ"א דכתי' לאחיו ולא עבד וכ"ש דגוי פסול מהאי קרא וצ"ל לשיטת המתירין דקרא לאחיו היינו משום דדבר הכתוב בהווה דסתם גוי גזלן אבל אי ידוע דלאו גזלן כשר ושאר פוס' ס"ל מקרא מלא דבר הכתוב ומעתה י"ל דגם להני פוסקים דבר זה מישך שייך בפלוגתא דר"ש ורבנן אי דרשי' טעמא דקרא לפי"ז לכאו' הומ"ל הטעם דר"ש דפליג במתני' דלשיטתי' אזיל ולכך גוי כשר לעדות ולכן אף דלעיל קאמר בפשיטות אליב' דרבנן חספ' בעלמ' אבל לר"ש הומ"ל דהוי בר עדות דלטעמ' אזיל דדרש טעמא דקרא דה"ט דלאחיו ולא גוי משום דסתם גוי גזלן אבל בנודע דלא גזלן כשר ובזה פליגו כאן ר"ש ורבנן ולכן פריך דמ"מ יפסול בגט מטעמא דלאו בר כריתות כנ"ל.

גם י"ל בדעת רש"י ודעימי' דס"ל דגוי כשר לעדות כאן ולא תקשי מהא דלאחיו כו' עפי"ד הנתיבות סי' ך"ח ליישב דברי הרמב"ם גבי מפי כתבם עפ"י דברי הרמב"ן גבי עד מפי עד שהבאתי וכ"כ י"ל דלענין עדות גוי דוקא במקום דעדותו על גמר מעשה ובא לפני ב"ד להעיד בהאי קאמר קרא דוקא לאחיו וכל דיני עדות אבל לענין חתימת הגט או שטר מתנה דלא הוי גמר מעשה א"צ דיני עדות הנ"ל ואפי' גוי כשר ולכאו' ק' ע"ז א"כ מ"פ חספא בעלמא כו' י"ל משום דכ"ז שלא נמסר השטר מתנה מידו לידו אינו כלום וא"כ ע"ז ל"ש דלא מרע נפשי' דהא לא העידו ע"ז ודלמא מסרו' בעצמן כדרכן עכ"פ לפי"ז במידי דל"א גזיה"כ כמו בעגונה דא"צ דין עדות ממש רק אמיתית הדבר אין לפסול גוי סתם רק משום דהוא בר גזלן לכל שיטות הנ"ל ומה"ט גופא מסל"ת כשר כמ"ש הנמ"י ביבמות וכ"ש ערכאות דליכא חשש שקר דלא מרעי נפשיי' וכ"כ במהרי"ק שורש קכ"א דערכאות כשרי' בזה יעו"ש בפתחי תשובה ס"ק נ"ג להיתר **אף** בס' עטרת חכמים כ' דאין זה דומה לערכאות דאין הערכי הולך לראות הבע"מ המת רק כותב עפ"י המשרת שם ול"ש לא מרעי נפשי' אמנם שמעתי היינו בסתם איש מלחמה אבל קאסראל ובפרט מהקאנאנער משגיחין ביותר כי נכבד אצלם ועוד יש סניף אף להחשש שהמכתב מהאמט בא ע"י שאלה מ"מ הא בשו"ת צ"צ מבואר דמשמעות הסוגי' דמקלו ותרמילו

וגם באומדנות מוכיחות קצת מתירין וגם נראה מתוך דבריהם שלא להודיע שמת באו רק אודות החפיצים.

אמנם דא עקא דאפי' אם הי' כאן מסל"ת ממש הא כ' תשובת הר"נ והובא בית יוסף דדבר דומה למלחמה ואין ע"א נאמן ולא גוי במסל"ת כשאינו אומר קברתיו וכאן שלא נאמר כן בהמכתב הנ"ל לא מועיל אפי' במסל"ת דמאחר שאמרו סתם בחולי הקל' ר"ל הוי כאומרים שמת בדבר רק לזה הי' אפשר לתקן אם נדרוש מהשרים מכתב תעודה טאדעבשיין ושם מסתמ' נאמר קברתיו וציון מקום שנקבר ואולי אם הי' תחלה תורת מסל"ת גם מה דחוקרין אח"כ על קברתיו מועיל וצ"ע אי דומה להא דבכיא ואי' חבירינו ובגב"ע של ר' יוסף מרדכי נאמר שם שנקבר ובוודאי מועיל כקברתיו רק דיש ספק גדול שם מאחר שהשיבו ע"י שאלה אם באים יהודים רק שיש לחלק בזה התם שואל על איש פרטי אי' חבירנו כו' משא"כ כאן כאשר נודע שאין כפר קוסטילע וסוטש עם שימוזנא בדרך א' כלל רק זה לדרום וזה לצפון ואיך עלה הגוי על דעתו ששואל על ר' וואלף טאבאק אין זה דומה לאי' חבירינו והגם שלא אמר רק היהודי טאבאק משימוזנא ולא אמר שמו העצם מ"מ מאחר שנודע שלא הי' שם איש אחר ששמו טאבאק ובפרט שם משונה כזה וודאי הוי סימן מובהק ול"א דמי לשם תם שכתבו קצת פוסקים דבעי' שמו ואביו ושם עירו ועדיין צע"ג ע' שו"ת מהר"ם לובלין סי' ק"ל ושו"ת רשב"א סי' תתקע"ז וריב"ש סי' שע"ז.

סימן סו

רב ברכות ושובע שמחות בשמחת יו"ט הקדוש לכבוד אהובי ידידי ה"ה הרב המאוה"ג החו"ב כש"ת מו"ה משה ני' רב דלאפאש והגליל:

בשבוע העברה הגיעני ג"י ע"ד השו"ת דעגונה ומחמת שבתא דרגלא לא יכולתי לעיין והיום רב הטרדות משליחות מעות אה"ק ולכך לא יכולתי לעיין עד היום אחר חצות ראיתי קצת אשר העמיק הרחיב בהלכה וכעין דא צריך עת ואין לחפש בספרים לעמוד על מקור הדינים אשר הוא מהנמנע בימים האלו בזמן הביעור ואמרתי עכ"פ לענין פלפולא אשיב מפני הכבוד ובאמת לכאו' מקום הי' בראש לסמוך ע"ד הגאון מק' פפסטה ומ"מ אמרתי לפלפולא בעלמא על אשר הקשה למה אין צריך לשאול את העד הראשון הא קיי"ל אפי' ברוב לא סמכינן בדאיכ' לברורי כגון לענין רוב מצוין אש"מ כ"ש כאן דסמכינן אחזקה דדייקא ומינסבא והאריך בזה והנה באמת לא הוצרך לראי' מר"מ אש"מ רק מחזקה ממש כה"ג דהיינו במשכיר בית לחבירו דכשהו' בעיר צריך לשואלו ולא

סמכינן אחזקה ולענ"ד לחלק הענינים מב' טעמים חדא לאפי' סברת הרשב"א ביבמות ל"א דהתם גבי שחיטה וא"כ לענין בד"ח שלענין לסלק איסור הקודם א"א רק ע"י מעשה הכשר האדם א"כ ממילא ליכא דסופה למות ותהי' נבילה וא"כ כאן דח' א"א א"צ למעשה האדם לסלקו רק ממילא סופו למות ויסתלק הח' אין צריך בירור והכונה התם דצריך מעשה האדם אמרינן עליך להביא ראי' שסלקת האיסור ע"י מעשיך ולכן אף דמדינא סמכי' ארוב וח' אבל בדאיכ' לברורי מבררינן עי' בסי' פ' ביו"ד גבי דגים. זאת שנית דהתם עיקר הספק אם זה השוחט או המשכיר הוא מרוב המצוין אש"מ או אם אינו מן הרוב אמרינן דנוכל לברר אותו הספק שעליו אם ע"י שבודקין אותו ובבד"ח ששואלין אותו משא"כ כאן דאין הספק על החזקה של דייקא כלל רק הספק אם העד מפי עד אמר אמת או לא וע"ז מדינא נאמן הע"א ועמפ"ע ועל החזקה דדייקא ליכא שאלה כלל ולכן א"צ לשאול כאן ולברר כלל עוד ראיתי שהביא מעכ"ת דברי הספרי שהביאו הפו' ריש גטין דלא יקום ע"א באיש כו' אבל קם באשה להשיאה וכ"כ לשון הרמב"ם סוף ה' גירושין דמפרשים שם מדאו' נאמן ע"א ואנכי לא כן עמדי דלענ"ד וודאי הפשיטות דמדרבנן נאמן עוד כמבואר בהרבה סוגיות והתו' כ' דבדבר הדומה יש כח ביד' חז"ל כו' רק הענין כך דהא נודע דברי הטו"ז דמה שמפורש בתורה אין חכמים מתקנים אפי' לאסור את המותר וכ"ש להתיר האסור ועיי' בס' באר יעקב בסוף הספר מה נקרא מפורש בתורה ולפי"ז א"ש דה"ק הספרי מאחר דנאמר בתורה לא יקום ע"א באיש וא"כ מפורש בתורה דבעדות אשה אין ע"א נאמן אף דבאמת מן התורה ע"א א"נ מ"מ הי' כך ביד חכמים לתקן מחמת תק"ע שיהי' ע"א נאמן בעדות אשה:

וכענין זה כוונת הרמב"ם שלא הקפידה תורה כו' היינו ג"כ דלא מפורש בתורה שא"נ בכה"ג לכן כח ביד חכמים לתקן שיהי' נאמן וראיתי עוד בד' מעכ"ת לחלק בין כשיתברר יתודע האמת משא"כ כאן עדיין לא נודע האמת יפה כתב ובאמת כסברה זו ראיתי ג"כ בגדולי המחברים וכאן יש להוסיף סברא דלענ"ד דהא דצריך לברר היינו דחיישינן להספק שמא אח"כ יתברר הדבר ששקר הי' אשר הי' זילותא דבי דינא שמגלה לעיני כל המכשול שיצא מפי הב"ד ולכן צריך תחלה לעשות מה דאפשר לברר אבל כאן לא שייך שיתברר דהא אף שהעד הראשון מכחישו מ"מ י"ל דבדיעבד אין מאמינין להעד אח"כ ולא יתגלה שיצא מכשול מפי הב"ד כנ"ל ומ"ש מעכ"ת לחלק בין רוב וחזקה שאינו וודאי משא"כ כאן ח' דדייקא כו' הנה באמת כאן אין הח' דדייקא כוודאי כמ"ש התוס' ר"פ האשה רבה בלא אנן סהדי דדייקא מתוך חומר כו' עיי"ש ולענין רמא"ש מומחין כתבו הראשונים דהוי כודאי מחמת הקושי' דנימא סמוך מל"ח וגם הפנ"י בחולין כ"כ

מחמת הקושי' דהוי רובא דתלי' במעשה וגם השיטה מקובצת ספ"א דכתובות כ' דע"כ הוי כוודאי דהרוב מכח סברא דאל"כ אם הולכין לשחוט אצל השוחט נימא כל קבוע כמעמ"ד עיי"ש:

עוד האריך מעכ"ת בזה בדברי הריטב"א שבועות ולכאורה הי' נלע"ד דמאחר דאשה שבאה לב"ד ואמרה ששמעה מפי' ע"א שמת בעלה מחויבין הב"ד להתירה להנשא מחמת תק"ע וא"כ מאחר שכבר הותר' בב"ד אין העד הראשון נאמן יותר להוציאה מח' היתר ואף אם נאמר כשהב"ד יודעין שהעד בעיר צריכין לשלוח אחריו לשאול מה בפיו אבל אם אין הב"ד יודעין כן וכ"ש בכה"ג בנ"ד שהאשה באה לפני מעכ"ת וכאן בלאפאש אין העד בעיר מה לנו שהוא בפעסט עכ"פ אין בעירנו צריכין הב"ד דכאן להתירה עפ"י דת תוה"ק ואין לנו לחוש יותר:

רק באמת מ"מ הדרך והמנהג שבכ"מ הב"ד עושין חקירה ודרישה במה דאפשר לכתחלה ובוודאי צריך לעשות כן אף שאינו מדינא ממש ויפה עשה מעכ"ת בזה ומסתמא הגאוה"צ מק' פעסט עשה ג"כ מה דאפשר רק שלא עלתה בידו מסתמא מחמת איזה מניעה וסיבה שהי' אשר לא הי' באפשר לשאלו מסתמא הכל נכון וראיתי אשר תמה מעכ"ת ע"ד הפר"ח שכ' ליישב הרמב"ם מהקו' מרישא של עולה דבמקום דאיכא לברורי מדאו' צריך לברר וכאן לענין בדיקת חמץ ס"ל הפר"ח דבד"ת מדאוריית' אף להרמב"ם דספק מותר מן התורה משום דהוי ס' הרגיל ותמה מעכ"ת למה לא תי' בפשיטות מאחר דאיכא לברורי לענ"ד דהא אמרי' אין חוששין שמא גיררה חולדה כו' דא"כ אין לדבר סוף והכוונה כעין שכ' תוס' ר' יומא גבי אשה אחרת מתקינן ג"כ דע"כ צריכין לסמוך אח' ועכ"פ ל"ש כ"כ כאן איכא לברורי ממש דלעולם יש חשש עדיין שמא גיררה חולדה ולכן כ' טעם אחר משום דהוי ס' הרגיל:

עוד ראיתי בד"ק איזה חשש מחמת שלא הזכיר העד שם אביו רק שם כיניו הנה בנידון דידן מאחר שכתב מעכ"ת שהזהיר האשה שתכין האיש מסעסט שיודיע לה ממיתתו בכה"ג אין שום חשש שמא כוונתו של העד לאיש אחר וכן משמע בפוסקים רק ראיתי בד"ק מאחר שהי' קטטה גדולה בל"ב וגם הי' חסר דעה שיש חשש קטטה בל"ב והאמתלא צריכא עיונא רבה בש"ס ופוסקים לכן אמרתי כי טוב להחמיץ הדבר עד אחר הפסח הבע"ל וכענין לעיין בשריותא דהאי אתתא ואולי ביני לביני יוכל הרב הגאון מפעסט לעמוד יותר על החוו"ד אח"כ עיינתי בענין חשש קטטה דלפענ"ד אין לחוש בזה דמצד שהכה אותה כ"פ הלא נודע שכ"פ נהגו אנשים פשוטים כן ואי משום שבאה עמו אל הרב להתגרש זה מפורש בגמ' באמרה גרשני לא הוי קטטה וצ"ל הענין

כך דהא דבקטטה א"נ היינו משום דהך קטטה דגמ' היינו שנאת הלב כ"כ עד שהשנאה מקלקלת השורה בלא חששה לקלקולא מה שאינו בטבע ולכן גם במומר ס"ל להפוסקי' דהוי כקטטה דגמ' דנודע דגדולה שנאת הדת וא"כ הוי שנאה גדולה בלב אבל בעניני' אחרים כה"ג דנ"ד מנ"ל שהשנאה בלבה כ"כ ובפרט שלא תחוש לקלקולא כלל ולכן אין לך רק מה שאמרו חכמים כנלע"ד ידידו לנצח.

סימן סז

בענין הגב"ע של העגונה שרה בת מוה' אליעזר מהידאלמאש הנה לא נזכר בהגב"ע אם העדים ראו הטביעה דהרבה סו' מחמירין בזה אמנם בב"ש ס"ק פ"ז כ' דבב' עדים בכ"ע אין לחוש והדין עמו דהא המחמירים בזה הם הרז"ה והרא"ש והם כתבו בפי' דבב' עדים ל"ש בדמי וחולקי' על הרי"ף דס"ל דבמקום דשייך בדמי אין חילוק בין א' לב' והקשו ע"ז כמו שבוארת בסי' הקודמי' ע"ש והנה כבר הארכתי במ"א להוכיח זה דמאחר דהחשש בדמי אינו רק מדרבנן לא החמירו רק במקום דעדיין האשה בח' א"א גמורה אבל במקום דמדאו' כבר יצאה מח' א"א כגון שהי' ב' עדים כשרים על הטביעה במשאל"ס ושהו כדי שת"נ ומדרבנן היא דאסורה בכה"ג תו ל"ח לבדדמי וכעין שכ' הפו' דבמקום דכבר יצאה מהחי אי' תורה ונשאר רק אי' דרבנן אמרי' בי' ספק דרבנן להקל וגם בזה הארכתי במק"א ליישב קו' הפנ"י שתמה מזה בהא דטבל ועלה ונמצא דבר חוצץ כו' כמ"ש לעיל עכ"פ דברי הב"ש וודאי נכונים וברורים דאם יש ב' עדים תו ל"ח לבדדמי דאף לשי' הרי"ף אין לנו לחוש בכה"ג דהרי"ף לא מיירי רק בגווני שלא יצאה מח' אי' א"א דאו' ע"י עדים כשרים כגון שלא הי' ב' כשרים תחלה על הטביעה בשיעור יצ"ל.

ואילולי דמסתפינא הי' נלע"ד בדעת הרי"ף הנ"ל עפי"מ שאמרתי ליישב דעת העיטור בגיטין י"ט ע"ב והנה הרמב"ם בסוף ה' גירושין כ' הא דא"צ בעידי נשים דרוח"ק היינו משום מדעל"ג ומדמי לה לעדות ע"א והראב"ד כ' משום דדייקא ע"ש ובאמת הקשו ע"ז בלח"מ ובק"נ על הרא"ש סוף יבמות דהא בגמ' קאמר משום דאיכא כתובה למשקל ע"ש מ"ש בדרך פלפול אמנם בפשיטות נלע"ד דודאי אם בדיני ממונות הי' כן מדין תורה דא"צ דו"ח שפיר הוי אמרינן משום דאיכא כתובה כו' לד"מ מדמינן לה אבל מאחר דבאמת גם בד"מ מדאו' צריך דו"ח רק מדרבנן הקילו שא"צ דו"ח משום נ"ד וא"כ יקשה התינח בד"מ יש כח לחז"ל מחמת הפקר ב"ד משא"כ בעידי נשים איך הקילו ע"ז שפיר נתן הרמב"ם טעם משום מדעל"ג וכטעמא דנאמן ע"א וגם בגמ' צריך לפרש כן דזה עיקר הטעם שיש כח ביד חז"ל לתקן גם בעידי נשים ואחרי שידענו זה פליגו ר"ט ור"ע לאיזה

דבר דימו אותו חז"ל אבל הרמב"ם שפיר נתן טעם אעיקרא דמלתא עכ"פ מבואר מזה דגם בב' עדים לפי ההי"א דקיי"ל כר"ע א"נ מדאו' ולא עדיף יותר מע"א ואף אי נימא דטעמא דמדער"ג דאו' הוא מ"מ לא שייך בזה גזיה"כ דהא מצד גזיה"כ דעפ"י ב' עדים כו' מיירי דוקא עפ"י דוח"ק וז"ב עכ"פ לא יכולתי להבין מה הקשו על הרי"ף דהחמיר גם בב' עדים במקום דיש חשש דבדדמי והקשו ע"ז הא התורה האמינתם ולא הבנתי דוודאי אם הי' קיי"ל להל' דבעי' דוח"ק יש חילוק בין א' לב' אבל מאחר דבאמת א"צ דוח"ק שפיר כ' הרי"ף לענין ההלכה דגם בב' עדים יש חשש בדדמי ומ"מ הגמ' שפיר קאמר והא ק' נשי כו' דאלו הי' כב' עדים משכחת לה דנאמנים מדאו' עפ"י דוח"ק ובכה"ג. וודאי לא חיישינן לבדדמי וכנ"ל.

והנה לפי"ז יוצא לנו דגם בב' עדים לדידן יש חשש בדדמי מ"מ שפיר כ' הב"ש מאחר שעיקר חומרא זו דראו הטביעה נובע מהרז"ה והרא"ש אין לנו להחמיר יותר ממה שהחמירו הם ובפרט בכה"ג דנ"ד משמעות לשון הגב"ע שלא ראו הטביעה עכ"פ א"צ לחקור ע"ז כנ"ל מה שיש לחקור בענין הגב"ע הנ"ל ומ"ש הראב"ד דעיקר הטעם דל"ב דו"ח היינו מחמת דאשה דייקא כו' דהגם דהרמב"ם כ' מחמת מדעל"ג נודע דאין אנו סומכין על טעם זה בלבד א"כ בקטטה בל"ב דע"א א"נ נבעי דו"ח ואין לך קטטה גדולה מזו כמו כאן ועוד יש לחקור מאחר שאמרו עדותן מכוונת כמבואר בחו"מ סי' ך"ח וגם אין הב"ד בקיאין בה' עדות רק הרא"ם רוצה להתיר מאחר דל"ב דרו"מ ודבריו תמוהין הא גם בד"מ ל"ב דו"ח וע"כ כוונתו משום דאפי' מפי כתבם מהני בעדי נשים ואפי' פד מפי עד והא לא גרע מינה והב"ד דק' גרוו"ד כתבו שניכר איזה ערמה בדבר ובכה"ג וודאי צריך דו"ח כדאי' בסי' י"ז סק"א להדיא והא וודאי צריכא עיונא מאחר שהב"ד הגובין לא הי' בקיאין בה' עדות ועיקר טעמו של הרא"ם דנקט ע"כ צריך לפרש כמו שכתבתי מאחר דגם עד מפ"ע מהני והא בקטטה בל"ב שכזה פו' ע"א א"נ וכ"ש דעד מפי עד ל"מ א"כ וודאי צריכין הב"ד להיות בקיאין בה' עדות ואל"כ א"א לסמוך על הגב"ע דעמ"ע לא מהני.

סימן סח

ב"ה יום ג' בטוב למב"י הדר"ת לפ"ק פה אהרישאר יע"א.

ישאו הרים שלום לחיים ולחסד עד עולם עיניו תחזינה בנין היכל ואולם ה"ה כבוד הרב הגאון הגדול המפורסם המאוה"ג לממשלת התורה החו"ב נ"י פה"י פ"ה בו"ק חו"פ

ה"ה הרב אבד"ק נעשוויעז יע"א ודשכן סמוכין עלוהי בי דינא רבא בק"ק הנ"ל כ"א לפי מהללו ישפות השקט ובטח באהלו עד בא מלך ישראל וגואלו א"ס.

ר"ח העבור קרב לפני איש א' ממחנותיכם ושמו שם מתת פסח וכאן זלמן בן אברהם ובידו אגרת מאביו הנ"ל כתוב בשם מעכ"ת ני' לחוש לתקנת עגונה הוא אשתו לשלוח לה גט פ"י הב"ד לעשות השליח ע"י כתב באשר כן עשו כמה גאוני זמנינו במקום עיגון והנה גם אנכי הכותב מעיד שמצאתי בנימוקי אמ"ו הגאון זצוק"ל שהסכים לזה אמנם באופן שהבעל יעשה כאן שליח הולכה ושליח זה ישלחנו ע"י הב"ד לשליח הובאה המיועד במקום הכתיבה ולכאו' טעמו ונימוקו בזה לצאת ידי סברת הריב"ש דמבעל לשליח ל"מ הרשאה כ"א משליח לשליח וכמ"ש הב"ש סי' קמ"ב סקי"ג וצריכים דוקא לומר בפ"נ ובפ"נ ויעוין בס' טיב גיטין ביד אפרים בסוף הס' ובבית מאיר שם סעיף י' וכן עשיתי והאיש הנ"ל מסר בכאן גט לש"ה אהרן בן יעקב הכהן והשמות אשר כתבתם מתת פסח דמקרי זלמן ב"א לאשתו שינא בת שמערל והנה בעיקר הדין מבואר כן בש"ע סי' קמ"א סל"ה וכ"ה בטור כ' הרא"ש והר"ת שכן נהגו באשכנז וצרפת רק הרמ"א כ' י"א דאין למנות שליח ע"י כתב וגם בד"מ כ' וע' ס"ז כתבתי די"א דאין למנות כו' ותמה בבית מאיר דמי החולקים דמה שמציין בבאר הגולה על הגאונים לא יתכן לפ"ד כמשמעות ד' הד"מ הנ"ל וע"כ דקיי"ל כהמון הפו' דמעשה קוף בעלמא עביד וגם משמעות המרדכי סי' שס"א וגם הג"א דגם הכה"ג מודה בשליח א' השולח לשליח ב' ע"ש וגם ענין מינוי השליחות ע"י כתב לית מאן דפליג כמבואר בראשונים גיטין ד"ט ובבא"ש פ' מי שאחזו ומרדכי שם הביאו הד"מ סי' ק"ב ומבואר שם דהבה"ג גופי' כ' דאפי' ש"ק תוכל לעשות פ"י כתב:

גם בחמ"ח סי' ל"ה סק"ו תמה על הרמ"א שם בזה דוודאי קי"ל כהפו' דאפי' לכתחלה מהני יעו"ש לפענ"ד כוונת הרמ"א למ"ש בד"מ אות ט"ז ב' הסדרים ששליח צריך לקבלו מהבעל כמו האשה בעצמה שלא יהי' ט"ג מעג"ק ולזה כיוון ג"כ הרמ"א בסה"ג סעי' ל"ח שכ' דבמקום דאפשר נוהגין שלא לעשות שליח שלב"פ היינו מטעם זה ולכן ציין הרמ"א שם למ"ש בסעי' צ"ז צ"ח דשם מבואר שצריך למוסרו כמו להאשה בעצמה פ"ד לכתחלה במקום דאפשר אבל בכה"ג דא"א בע"א בוודאי לא החמיר הרמ"א כלל וגם פשט לשונו כאן הוא רק לכתחלה אבל במקום עיגון כי האי וודאי הוי כדיעבד ובס' תורת גיטין כ' שהוא רק חומרא בעלמ' דמדינא וודאי מהני כשליח מהבעל פ"ג מפג"ק דונתן בידה קאי אנתינה ליד האשה ע"ש וכ"ש המסירה מש"ר לש"ש דתחילתו וסופו נתינה מעליא איכא עכ"ל דלכ"ע במקום הדחק גם לכתחלה מותר דמדינא אין כאן חשש כלל

ולא נהגו כן רק בכדי שלא לחלק בין מסירה למסירה לענין ט"ג מעג"ק ועיקר פלוגתת סברת האוסרי' הוא דחיישי' שלא יהי' יד גוי באמצע דלא ליתי למסמך עליו לשליח ממש כמו דאמרי' גבי עדים ד"ס אבל הרא"ש ושאר פוסקי' החולקי' דס"ל דל"ד כלל בשלמא התם שהם עדים יש חשש דיסמכו עליי' כשאר עדים אבל כאן גוי זה אין לו שם שליח כלל לא אתי לאחלופי בשליח דאינו רק מעשה קוף ובבית יוסף סי' ל"ה כ' דגם האוסרים הוא רק בגט דשם גט עליו אבל בקידושין דקודם שבא ליד האשה כסף בעלמא הוא ואין עליו שם קידושין ל"ח כלל יע"ש מזה הי' נ"ל דבר חדש דענין שליח לקבלה ע"י גוי כהנ"ל לית מאן דפליג דדמי לקידושין הנ"ל וא"כ הי' מקום לנהוג כן בזמנינו ע"י הפאסט דאין כאן בית מיחוש רק דבלא"ה אין נוהגין בזה"ז לעשות ש"ק רק בשעה"ד כמ"ש הר"פ ובכה"ג גם בש"ה קיי"ל דמותר אפי' לכתחלה כמש"ל **ועיין** בט"ז סי' ל"ה סק"ה שהק' לפ"ד הב"י ל"ל להקדוש מרדוש הסברא דאינו גומר מעשה אולי לא תאבה האשה יעו"ש ובאמת סברת הב"י הנ"ל מבואר בש"ג רפ"ב דקידושין ובתוס' רי"ד ועיי' בקצוה"ח סי' רמ"ד באורך רק הק' מרדוש. הוצרך לסברתו בכדי לכלול כל קידושין שבעולם אפי' בקידושי שטר דלסברת הב"י הוי דמי לגט וז"פ והגאון בעפנ"י בדף ק"ט האריך בענין שליח של"צ לגירושין ודעתו להסכים עם הבה"ג וסייעתו ע"ש אמנם לסברת הק' מרדוש אין כאן קושי' דוודאי התם בתורת שליחות אתינן עלי' דהתם לא עשהו שליח בכתב רק האי גברא יעשה לאב"מ שליח הגט לענין זה בעי' ג"כ שליחות ולא דמי כלל לעובדא דידן דעושה בעצמו השליח בכתב שלב"פ ואין הנכרי עושה רק מעשה קוף רק הא דאמר התם דא"י למסור לב"ד היינו מכח מילי ל"מ לשליח דלפי סברת הק' מרדוש בכה"ג חשיב מילי דהא אין בידו לכפות את אבא ב"מ אם לא יאבה להיות שליח ובזה אף דחשיב שליח מ"מ א"י למסור לאחר מכח מילי ל"מ כו' רק צריך לעשות בעצמו אח"כ ראיתי ג"כ בקצוה"ח שכ"כ ובס' בית מאיר כ' קצת בענין אחר אבל עכ"פ הסכים לזה דהאי גברא הי' שליח ולא מעשה קוף בעלמא יעו"ש וע' בס' תורת גיטין דלא נחית לכך.

עוד נ"ל ליישב קו' הפנ"י הנ"ל עפ"י סברת המרדכי ס"פ התקבל מ"ש לחלק בענין מילי דוקא כתיבה מקרי מילי דלא ניתן להשליח כח על גמרו של דבר והיינו דקאמר שליח של"נ לגירושין כלו' שלא ניתן לו כח לגמור מעשה הגירושין הוי שליח של מילי דא"י למסור רק מחויב בעצמו לעשות שליח כנ"ל והנה כל החששו' שכ' הסנ"י שם לקיים דברי הבה"ג לא שייכי בכה"ג ע"י הבידי"ו ובפרט כששליח א' עשה שליח דל"ש קפידא דמאי איכפת לי' לשליח ולא מצינו כן רק בבעל וגם במה שהאשה מזמנת אותו תחלה

שם לשליח הובאה דמי לנפילה דחד דל"ח ועיי' במרדכי גיטין שמ"ח כ' הראבי' דאין מקום לחוש שיעשה את הגוי שליח דכ"ע ידעי דאין שליחות לגוי ועוד דהא בפי' ממנה בכתבו את הישראל לשליח יעו"ש ומ"מ י"ל דהאוסרים ס"ל מאחר דלענין זה שייך ג"כ שליחות כמו העובדא הנ"ל לעשות את אב"מ לשליח ובכה"ג דעשה בפי' הגוי לשליח לענין זה וודאי לא מהני ע"כ חששו בזה שיעשה את הגוי לשליח לענין זה למסרו לשליח וכ"ז ג"כ ל"ש בנ"ד כלל וגם דבאמת קיי"ל כהמתירין דל"ח להאי חששא כלל.

ובמ"ש המרדכי שם עוד דמה דפסל במתני' היינו ההבאה והמסירה להאשה ככל לשון הובאה דגיטין יעו"ש זה ודאי נכון דאל"כ הול"ל הכל כשרים להוליך כו' דהא בעי למתני' כאן הדין מי הראוי להיעשות שליח הול"ל מי ומי ההולכים וע"כ דהני פסולים הם רק לענין ההבאה והמסירה ליד האשה אבל ההולכה מיד הבעל לבד הוא מעשה קוף בעלמא וכנ"ל ובזה נסתלק קושי' התו"ג סי' קמ"א סל"א עיי"ש ובזה המצאתי לענ"ד הבנת דברי רש"י ריש מכלתין שכ' ושליח זה הבעל עשאו שליח הולכה היינו דגם שם נאמר המביא דהוי משמע שכל מביא דמוסר ליד האשה אף שאיננו הוא המוליך דהיינו השליח שמסר הבעל הגט לידו צריך לומר כו' ובאמת ז"א דשליח האחרון אצ"ל בנו"נ מה"ט פרש"י דשליח זה עצמו המביא הוא הי' המוליך שהבעל עשאו לשליח הולכה ומסר בידו הגט ולכך צ"ל בנו"נ ועוד יש אריכות דברים בזה.

ועדיין לא יצאנו ממבוכה גדולה דלכאו' כ"ז לא מהני אלא לשליח למקום שהבית דין דמקום הנתינה מכירין חתימת עדים או חתימת דייני הקיום משא"כ לשלוח כה"ג למקום רחוק מאי מועיל ההרשאה הא אכתי יוכל הבעל לערער שהכל מזויף הגט וההרשאה ועדים אין מ"ל ואפי' לדיעה קמייתא דסי' קמ"ב סעי' א' בהג"ה דבדאיכא הרשאה אצ"ל בפ"נ עכצ"ל דמכירין שם החתימות משא"כ במקום שאין מכירי' כן כיהה בזה אחי הגאון הגדול מוה' חיים בצלאל אב"ד בטאשנאד וההוא אחר לצדד בזה למ"ש הפנ"י גבי מעיקרא מידק דייק דלא תקנו חז"ל בפ"נ משום חשש זיוף דל"ש רק חיישי' שיטעון טענת פקדון או תנאי ויהא נאמן במקום מיגו דמזויף ובנ"ד ל"ש הני חששות ולמזויף בלא"ה ל"ח עכ"ד ולענ"ד לא עלתה ארוכה בזה דבהא דלא חיישי' למזויף יש ב' סברות רש"י פי' דלא חשידי אינשי לזייף ופשט כוונתו מחמת ח' כשרות וממילא יש מקום לפקפק בנ"ד עפמ"ש הנוב"י מ"ק חא"ע סי' ל"א סד"ה ועוד שאם כו' יעו"ש שיטב כ"כ כאן וודאי כל הבא לפנינו מחזיקין לי' בח' כשרות מהרוב אבל ודאי איכא בעולם אינשי דלא מעלי וא"כ זה הגט הבא על הפאסט לא ראינו מי הניחו שם ואין מכיר שם החתימה

אולי הוא מהאנשים ריקים ופוחזים המיעוט מאחר שלא ראינו אותו ואינו לפנינו לדון עליו ח' מחמת רוב וכדברי הנוב"י הנ"ל.

והנה התוס' ריש גיטין ד"ה ואם כו' כ' דאקילו רבנן משום עיגונא אבל בממון טענינן מזויף דאל"כ לא שבקת חי כו' ולכאו' סברא זו שייך דוקא בממון אבל כאן ל"ש כן דהא האשה ח' שאינה מקלקלת א"ע כמ"ש הרמב"ם ובשליח י"ל אא"ח ולא לו רק צ"ל מ"מ הי' לנו לטעון מזויף כמו בשאר שטרות ולכך צריך הסברא דרבנן הקילו וכ"כ מהרמ"ש אמנם לכאו' י"ל דכאן שייך לא שבקת כו' דהא צריך להבין הלשון של התוס' שכ' דע"כ טענינן מזויף דאל"כ לא שבקת כו' דמה לו להביא ראי' מאחר בפשיטות הול"ל דאי לא נטעון מזויף ניחוש במצא שטר זה ולמה יגבו בו דלמא זייפו התובע ולהנ"ל א"ש דהסברא לא חשידי אינשי לזייף כו' מחמת רוב כשרים ובכל הבא לפנינו מוקמינן לי' בחזקת כשרות אבל בכל העולם וודאי יש גזלנים ושייך החשש דלא שבקת כו' דצריך לעשות תקנה לטעון כן דאל"כ יצא תקלה מהמיעוט שאינם כשרים וכסברת הנוב"י הנ"ל וא"כ ממילא גם בגט יש לחוש דוודאי יש מיעוט נשים שרוצים להפקיע א"ע מבעליהן והו"ל לתקן דנטעון מזויף אלא דבאמת עכצ"ל דל"ש כאן בגט הך סברא דלא שבקת כו' וראי' לזה דלכאורה משמעות התוס' כאן דאף אי ס"ל הסברא דלא שבקת כו' מ"מ א"צ קיום רק מדרבנן ובספ"ב דכתובות ד"ה ק"ש כ' תוס' לפי הך סברא מדאו' בעי קיום דאל"כ כו' מדאו' לא שבקת כו' יע"ש וא"כ מאחר דתוס' אזלו כאן לסברא זו לחוש כן א"כ מדאו' נבעי קיום וצ"ע.

והנ"ל. בזה עפמ"ש קצוה"ח סי' ל"ט דלמ"ד שיעבודא ל"ד רק פריעת ב"ח מצוה מיני' דידי' היינו דוקא בפניו גובין ונחתינן לנכסיו כו' אבל שלב"פ לא נוכל לגבות כלל מדאו' ולפי"ז א"ש דהא תוס' ס"ל של"ד וא"כ לא יקשה מדאו' לא שבקת כו' דיגבה שלב"פ דהא בלא"ה א"א לגבות כלל שלב"פ מדאו' רק מכח תק"ח והפקר ב"ד הפקר והכל מדרבנן רק בכתובות שפיר הקשו לענין לגבות מני' דידי' אם נאמר דהוא ג"כ א"י לטעון מזויף כנ"ל ולפי"ז הדק"ל למה משום עיגונא הקילו דשפיר קשה דגם שלב"פ נצטרך קיום מדאו' וע"כ דהסברא דלא שבקת כו' לא שייך בגט כלל כנ"ל אמנם י"ל דמ"ש תוס' משום עיגונא הקילו היינו מהני טעמא דאמרי' ביבמות דמלתא דעל"ג לא משקרי או משום דייקא ומנסכא וכמ"ש הר"ן כאן יעו"ש וא"כ ממילא אפי' אי מדאוריי' בעי קיום א"ש דמ"מ הקילו חז"ל כמ"ש הרמב"ם סוף ה' גירושין גם הפנ"י כ' ריש גיטין ד"ה בדין הוא דאף הטעם דל"ח למזויף מכח ח' כשרות דהא אין הולכין בממון אחה"ר רק עיקר טעמא משום דהוי מלתא דעל"ג ולפי"ז לכאורה גם בנ"ד יש לקיים סברא זו דל"ח למזויף

ושפיר שייך סברת הפנ"י הנ"ל דאין כאן חשש רק מחמת לעז דתנאי ופקדון ובהרשאה ל"ש הני חששות אלא דגם זה לא הונח עדיין דהסברא דמלתא דעל"ג לא משקרי שייך דוקא לענין דל"ח שאדם יעשה רמאות כזה שאפשר שיתגלה נבלותו לעיני כל אבל בכה"ג שלא נודע מי זה ואיזהו שהניח הגט על הפאסט לא עביד לגלויי מי הוא ואינו חושש כלל והיינו טעמא דצריך השליח לומר בפנו"נ כמ"ש תוס' דמרע אנפשי' טובא כו' דהשליח וודאי חושש שיבוא הבעל ויברר שקרותו שיוכל לומר הבעל עשה מזויף ואנכי לא ידעתי ועכצ"ל בפנו"נ באופן דיבורר רמאות דשליח וא"ל עדיין יוכל להכחיש גם את האשה שלא אמר בפנו"נ ז"א דהא צריך למוסרו בפני ב' או ג' והם יעידו בו וזהו ביאור הגמ' כיון דאמר מר בפני כמה נתנו מידק דייק השליח שיתברר רמאותו ולא אתי השליח לאורעי נפשי' כ"כ וכ"ז שייך בשליח ממש הבא לפנינו אמרי' שחושש שלא יתברר נבלותו משא"כ בנ"ד שלא נודע מי הוא.

ובזה יש לי פקפוק לא זעיר על מה שפירשו פלוגתת הירושלמי במצח כתוב בשטר איש פ' מת דמיירי אף בלי היכר החתימה ומ"מ סמכינן אהא דקיום שטרות דרבנן ולפי"מ שכתבתי לא דמי להדדי דהא ע"כ האי דינא דמצא כ' בשטר אין בעל השטר יודע כלום דאל"כ בלא"ה נאמן וא"צ להשטר וא"כ ל"ד כלל להך דקיום שטרות דהוי מדעל"ג לא משקרי אבל מצא כ' בשטר מי הוא אשר יתפוס בשקרו וא"כ י"ל דמדאו' בעי קיום וצ"ל הסברא להיפוך דאדרבא בזה יש להכשיר יותר וכמ"ש החמ"ח מאחר שאין כאן חשש נגיעה אין לחוש לזיוף כלל וא"כ אף דהתם אנו צריכין לטעמא דמפל"ג אכל בעדות אשה קיי"ל באמת דעכ"פ מדרבנן נאמן אף במקום דל"ש מדעל"ג כמו שהאריך בנוב"י בפי' דברי הרמב"ם ולפי"ז י"ל הפלוגתא דירושלמי די"ל דוודאי שטר מהני מדאו' לכ"ע אף בלי קיום מטעם דעל"ג אבל בכה"ג דמצא כ' בשטר דל"ש סברא דמעל"ג בזה יש פלוגת' אי נימא דבעדות חשה המניהו חז"ל גם בכה"ג אף במקום דלא חשיד לגלויי כנ"ל.

אלא דלענ"ד מה שהחליט הפנ"י מטעם מדעל"ג הוא דשטר כשר נגד משמעות רש"י בגיטין והוא מכח הקו' הא אין הולכין במאה"ר אינו מוכרח כ"כ עפמ"ש הגאון בש"ש דהטעם הוא דהמע"ה דכללא הוא אין דבשב"מ פחות מב' ורוב אינו ששנים והיינו אף דרוב מברר מ"מ אין להוציא ממון דגזיה"כ הוא דלהוציא ממון צריך ב' אבל כאן מיירי בעיקר הדבר הי' ב' וכבר נחקרו בב"ד דעדים החתומים כו' רק על הנאמנות אם הי' ב' או שהוא מזויף שפיר יש לסמוך על הרוב שהי' ב' ול"ש בזה גזירת הכתוב.

אמנם מה שנוגע לנ"ד יש למצוא היתר עפמ"ש הפנ"י בכתובות כ"ח לחלק בין עדים הידועים במקומן יעו"ש וכ"ש שיש לנו לומר סברא זו לענין בית דין דקיום ובפרט בגט

דממני אינשי אגיטין וידועין למקומותם במושבותם י"ל דלכ"ע ל"ש חשש זיוף כלל ובזה הבנתי דברי הרא"ש שהוכיח דשליח מהימן על השליחות דאל"כ נצטרך כתב וקיום ב"ד ואכ"ק יקיימו הגט עו"ש ודבריו מרפסו אגרי דמאי מהני הקיום מאחר שאין מצוין לקיימו א"כ גם דייני הקיום לא יוכרו במקום הנתינה למה יתן ויוסיף הרבה חתימות בלי הכרה ולפי"ז קשה אדרבא ניעול לאידך ניסא דלמא באמת בעי כתב שליחות בעדים ואז אף בלי קיום ל"ח מדאו' לזיוף דעדים החתומים כמי שנחקרה כו' רק משום חשש דרבנן האמינהו לשליח וא"צ קיום כלל ולכאו' י"ל דס"ל להרא"ש דוודאי אי מהימן לענין חתימות הגט ממילא ידעי' דהוא שליחו של בעל דאל"כ מנין בא הגט לידו כמ"ש הר"נ בסוגי' דג' גיטין פסולין וע"כ משום לברר הדבר א"כ גם קיום בעי' על כתב השליחות ממילא שפיר הק' יקיימו הגט דע"כ צריך להכיר חתימות הב"ד דאל"כ עדיין אין קיום ואין מקום להנצל כנ"ל אמנם להנ"ל י"ל בפשיטות דחשש דזיוף ל"ש רק בעדים שיחתום עדים כרצונו ולא יתוודע הדבר ולא עביד לגלויי אבל בית דין מסתמא הם הידועים עביד לגלויי טובא ויצא לנו מזה עוד דמה שנוהגין לקיים ההרשאה מב"ד לב"ד אינו אלא חומרא בעלמא.

אמנם מפני שאנו מדמין נעשה מעשה אשר ע"כ במעשה כזה מנהגי לכתוב תחלה להב"ד דשם וגם הבעל בעצמו כותב לשם ומאחר שכבר הי' הדברים בין הב' בתי דינים כל כי האי דבר גלוי הוא ועדיף מעדים כמ"ש תוס' יבמות אשר ע"כ הכינותי אגרת זה לכתוב למעכ"ת זה חסדו אשר יעשה הדר גאונו ותפארת עוזו יכבדני בתשובתו הרמה ואענדם עטרת לראשי ואם תרצו תוכלו לברר חתימתי אצל הרב הגאון מוה' אליקים געציל נ' אבד"ק ביאלאסטאק ואצל בי דינא דק' שעביז במחוז וויטעפסקי כי לשני המקומות הנ"ל כבר שלחתי ג"פ באופן זה הכ"ד הבעה"ח ידידכם עבד לעבדי ה' הדר"ת לפ"ק ה"ק מנחם מענדל פאנפטה.

סימן סט

ב"ה אור ליום ו' עש"ק משפטים תרל"ח לפ"ק דפש יע"א.

לאיש אשר אלה לו כל חמדת ישראל איש חי רב פעלים מקבציאל ראש גולת אריאל כבוד אדמו"ר הרב הגאוה"צ המפורסם רב הרבנים מורה המורים נותן לעינים קילורים בו"ק חו"פ כקש"ת מו"ה יקותיאל יהודא ט"ב אבד"ק סרגוט והגלילות:

מכתב י"ק מיום ד' פ' יתרו בענין העגונה הגיעני היום ואשתהי ביותר על הב"ד והנה אני כבר תיקנתי במה שהי' ביכלתי כי שלחתי החסיצים בשבוע העברה וגם עשיתי גב"ע

ביום א' מפי האשה עצמה וכתבתי ג"כ קצת פלפולים כאשר הרשה אותי כאמו"ר ואח"כ ביותר הגיעני העדות מהשו"ב הרבני החרוץ מו"ה חיים יוסף כ"ץ מגערלא ושלחתי מיד לכאמ"ו גוף מכתבו של הנ"ל ושם תיקן הכל כי לפניו אמר האיש הנ"ל ששמו יצחק דוד וגם שהוא הוא אותו שנאמר בפאס שלו שהוא מבודעשט וגם שיש לו ג' בנים וא' בגוו"ד ושם אשתו שנשא מחדש שמה אסתר רבקה רק מ"מ אנו צריכים לעדות האשה מ' אסתר חו' לענין שאמר שאשתו הזאת השנית שנשא בתמוז העבור היא בסיגוט היא פלאץ זיצערין ושארי דברים שאמרה שמוכן מזה שהוסיף דברים לפני האשה מה שלא אמר בפני השו"ב ובענין השם מיצחק לאהרן הדבר גלוי כי נתקו בלשונו או לא הבינה דבריו מחמת חולשתו וכה"ג ובכ"ע יפה כ' הדר"ג נ"י כי אשה א"נ אלא להתיר ולא לאסור כלל וכ"ש שיש איש המעיד כנגדה כאשר ידענו שהאמת ששמו הי' יצחק דוד ובלי ספק הגיע לי"ק מכתבי עם העדות השו"ב הנ"ל שא"צ לחקור יותר והאשה מותרת בלי ספק.

אמנם השתא הכא דאתי לידי מכתב י"ק עיינתי בד"ק אשר כ' ליישב קושי' השו"ת בגדי כהונה סי' ז' מהגמ' דב"מ כ' דאי' מממונא לא ילפינן וגם מתשובת מהרי"ק והוא בשורש קע"ה דכ' דגם דרמב"ם דמתיר בשמו ושם אביו לחוד מ"מ גבי איש פ' כו' הוצרך גם שם עירו מאחר שלא הכירו צורתו שנשתנה והקשה הגאון מזה על השו"ת הר"נ דס"ל דכל שיש סימני' המועילי' אף דשינה שמו מותרת משום דהוי על היש וס"ל להבגדי כהונה דזה תלי' בב' תירוצי התוס' דב"מ כ"ב הנ"ל והדר"ג נחית לעומקא דדברי הר"נ דאין ראי' מסוגי' הגמ' דב"מ ותוס' בתי' א' דהתם כוונת התוס' דחזקת א"א מגרע ההיתר שאנו רוצין לסמוך עליו דהיינו סי' דיב"ש וכ"כ בהאי דמהרי"ק בדברי הרמב"ם דמתיר בכ"מ על שמו ושם אביו אף נגד חזקת א"א מ"מ בנשתנה צורתו דאיכא ריעותא באותו סי' לא מהני משא"כ בהאי דהר"נ שהי' סי' שראוי לסמוך עליהם בפ"ע וגם אם לא ידעי' שמו כלל אזדא ח' א"א לא מגרע מה שיש שינוי בשמו שלא הי' צריכין לכך כלל ואין ס' מוציא מידי ודאי שכ' ענ"ד עכת"ד.

ובאמת הסברא בעצמותה קלורים לעינים אבל לא ידעתי איך התיישב בזה שו"ת מהרי"ק הנ"ל על הרמב"ם הנ"ל דהא התם ג"כ השינוי בדבר אחר דהיינו בצורתו ואם לא ראו צורתו כלל הי' מועיל מחמת שמו ושם אביו לבד ולהבין דברי קדשו נלע"ד כוונתו דהתם במהרי"ק ע"כ הוצרכו ליילך ולראות אם באמת מת הוא וא"כ מאחר שע"כ הוצרכנו לראותו אם קיים דבריו ממילא ראו שנשתנה צורתו ויש לדמות לזה מ"ש הפליתי בססי' קי"ח לענין ב' שבילין לחלק בין צריך להזכיר חבירו עי"ש וד"ק נכונים מאוד אמנם במה שראיתי בד"ק אשר פי' בתי' התוס' דהכוונה מחמת ח' א"א לא הבנתי דהא אדרבא

התוס' הקדימו בקושייתם דלא נימא מחמת חזקה ואי מטעם חזקה אין חילוק בין א"א לשאר איסורים דהא מקרא דילפי' דאזלינן בתרי חזקה אין חילוק בין האיסורים כלל אמנם לדעתי הנמוכה אין כוונת התוס' מחמת חזקה כלל וגם לא כהפנ"י לחלק בין חליצה לא"א דלכאורה כוונתו מחמת דאי' א"א בכרת ומיתת ב"ד דלכאור' ז"א דהא יש ג"כ שארי ח"כ וגם מיתת ב"ד ואעפ"כ אזלינן בתר חזקה ורוב ואין לנו גדול מסנהדרין שהורגין נפשות עפ"י חזקה ורוב ולא אמרי' אי' חמור דלא ניזול בתר חזקה ורוב רק הכוונה שחז"ל החמירו באי' א"א מטעם אחר ולכן שפיר אמרי' כאן דגם בחליצה הו"ל להחמיר עפי"מ שדקדקתי בדברי התוס' יומא נ"ה ד"ה והתנן כו' דפירשו דהיינו מחמת חומר א"א ולכאו' אינו מובן הא ממ"נ אינה א"א אם הוא חי א"כ הגט כשר ואם מת לאו א"א היא רק זקוקה ליבם ומ"מ מדמי התוס' לאי' א"א ע"כ יש טעם בזה דגרע טובא משאר איסורי' והיינו כעין שכ' תוס' גיטין ל"ה לחלק בין איסור שעושית כל ימי' וכ"מ בכמה ענינים דאם עבר ושנה גרע מאוד וכ"ש כפל הענין כ"י חייו בלי שיעור גרע הרבה מאיסור שעושה בפעם אי ולכן בין איסור א"א בין איסור יבמה לשוק הכל חד דחמור הרבה משאר איסורים אמנם י"ל על התוס' דיומא הנ"ל ג"כ כסברת הדר"ג מטעם חזקת א"א כעין מחזיקין מאיסור לאיסור שוב מצאתי להדי' כן בהגהות הב"ח שבש"ס דפוס ווין בב"ב קל"ה ע"א ע"ד הרשב"ם שם ד"ה נקל בא"א יעו"ש.

והנה מריש הוי קשי' לי ע"ד הר"נ הנ"ל דס"ל דשמו הוי סי' העשוי להשתנות דא"כ אינו מובן תי' התוס' השני בב"מ דף ך' הנ"ל דכ' דחשש יב"ש הוי רק משום לעז אבל מדאו' סגי בזה לבד הא הוי סי' העשוי להשתנות דלא מהני גם מה"ת והי' נלע"ד ליישב זה דדוקא ודאי זה מקרי עשוי להשתנות כמו שפירשו התוס' בגיטין ל"ד בראשונה הי' משנה שמו ושמה כו' דהדרך כן הוא מחמת טעמים ומ"מ שפיר כ' התוס' בכאן משום דהכא בגט מיירי ואלו הי' משנה שמו הא קיי"ל דצריך לכתוב כל השמות וא"כ ודאי הי' כל השמות כתובין בגט וע"כ שלא שינה שמו אלא דכ"ז לשיטת הר"ת דס"ל דצריך לכתוב בפי' כל השמות אבל לשיטת הבה"ג דס"ל דאצ"ל רק א' מהשמות והשאר נכללו בוכל שום כו' א"כ גם בגט לא הוי יב"ש סי' מובהק דעשוי להשתנות ולפי"ז י"ל דהני תירוצים דתוס' דב"מ תלינן בב' השיטות דהבה"ג והר"ת הנ"ל ותי' ב' קאי לשיטת הר"ת ולפ"ז שפיר כ' הב"כ דשיטת הר"נ הוא כתי' הב' דהוי סי' העשוי להשתנות לענין אשה שמת בעלה ולא מגרע כלל כן נלע"ד.

אמנם יותר נלע"ד ליישב הא דאמרי' דיב"ש סגי מדאו' ול"א דחשוב עשוי להשתנות דהנה שני חששות יש בסימני אבידה א' דלמא א' הסימני' כסומא בארובה ב' אפי'

אמת שאבד הוא דלמא אתרמי עוד אחר שאבד כן בהני סימני' ובזה יש להבין הסוגי' דיבמות קל"ו גבי שומשמי דמנין ל"ה סימן ובב"מ אמרי' דהוי סי' וכ' הנמ"י שאני מציאה ופשטות הכונה דא"צ להוציא מיד המוחזק ויותר נלע"ד להבין בזה משום דבאבידה כשא' מנין א"כ ודאי הוא אבד כה"ג דאל"כ מנין ידע המנין וליכא חשש רק דלמא גם אחר אבד כמנין הלזה ואתרמי כו' בזה לא חיישי' באבידה דהא ליכא אחר כאן שיתן סימנים משא"כ התם בשומשמי דאין חידוש שידע המנין דהא באמת הוא הפקיד כן ואולי לא הוי סימן כלל וחיישי' דלמא אתרמי שהנפקד נתן ג"כ בהחביות מנין שומשמי כזה ואתרמי אתרמי ובזה חיישי' יותר התם דהא הוא טוען כן א"א להוציא מיד הנפקד כנ"ל ולפ"ז א"ש כאן לענין חשש יב"ש דכ' תוס' בגיטין ך"ז ע"א ד"ה כאן כו' דידעי' דמזה יב"ש נפלה כו' וא"כ ל"ש חשש שינוי השם דהא הוא כאן וידע שלא שינה שמו רק חשש דלמא אתרמי דאחר איכא ג"כ מאחר שהשיירות מצויות ולהא ל"ח מדאורי':

והנה לולי דמסתפינא אמינא בענין מה דחיישי' כאן כ"כ באיסור' יותר מממונא כמ"ש תוס' בתי' הראשון דחששו חכמים כמו דחששו במשאל"ס והנה במשאל"ס הדין דאם נשאת לא תצא דהא בדיעבד סמכינן ארוב' ומ"מ הב"ד אינם מתירין אותה להנשא היינו כמו שהסבירו המפו' בכמה מקומות דבמקום שיש לחוש שיתברר אח"כ כי בטעות הי' ההיתר דהיינו כשיבא הבעל אתי גברא וקאי כו' והוי זילותא דב"ד מאוד שטעו כ"כ והתירו א"א במה שהי' נראה להם ולכל העולם כזה חיישינן יותר שלא יצא ההיתר מפי הבית דין ויעוי' בפנ"י ב"מ כ"ז ריש סוגי' דסימני' שהק' אפי' סימני' דרבנן הא גם חשש יב"ש בגט הוי רק מדרבנן ולא הבנתי דהא סי' דרבנן היינו מחמת תקנה דניחא לי' כו' והחשש דחששו חכמים ליב"ש היינו מחשש לעז וא"כ מאחר דחיישי' שיוציא הבעל לעז מה מועיל תקנ"ח דניחא לי' כו' לענין להשקיט לעז שלו דהא לדידי' לא ניחא שטוען בוודאי שלא גירש מעולם ולפי"ז שייך דוקא לענין גט אבל לענין עדות אשה שמ"ב דל"ש חשש לעז עדיף יותר הגם שבכ"ז אין נ"מ יותר לנ"ד דנתברר הכל ע"נ אעפי"כ לא מנעתי מלבוא קדם הדר"ג וליהוי כפטפוטא דאוריית' עכ"פ ויה"ר שהשי"ת יאיר עינינו בתורתו ויראנו נפלאות מתורתו. הכ"ד ידי"נ דוש"ת בלונ"ח הק' מנחם מענדל פאנעט.

סימן ע

ב"ה יום ד' שמיני תרל"ח:

בין גאולה לגאולה יצמיח צדקה ותהלה ויעלה קרנו למעלה כבוד י"נ הרב המאוה"ג החו"ב עה"י פ"ה כקש"ת מו"ה פנחס נ"י אבד"ק סוליש והגליל יע"א:

באתי להודיע למעכמ"ה נ"י אודות ה"ה כ"ה מאיר מגילגא אשר נפל למים בחצי סיון העבור ובר"ח זה נמצא על שפת הנהר שהשליכו המים ואתמול עשינו גביות עדות בב"ד ע"ז מאביו כה' יודא משם ושאר העדים עדיין לא באו לפנינו רק באמת מד"ת סגי גם בגב"ע זה להתיר האשה מכבלי העיגון רק שצריך להושיב ב"ד של ג' לומר לה ההיתר כדין הנשואות עפ"י ע"א ועכ"פ מאחר שמבואר שהאשה תהי' מותרת עפ"י הגבי"ע ע"כ לפע"ד שימחול מעכ"ת לומר להיתומים בני ר' מאיר הנ"ל שלומדים שם אצלו לומר קדיש ואין בזה שום חשש ומחמת הנחיצה א"א להאריך רק להציע קצת.

הנה מחמת היכר סימני' הבגדים אף אי חיישינן לשאלה היינו דוקא בסימני' לבד משא"כ כשיש טביעת עין ג"כ על הבגדים וזה מקרוב שכתבתי שו"ת בענין עגונה להרה"ג מסיגוט והארכתי בסברא זו להשיב הגאון שכן מבואר בס' שו"ת נוב"י והשיב משה ועוד דכל בגדים לא חיישינן לשאלה וגם הט"ק שהכיר הוא מהני דלא מושלי וגם סימני גופו הי' שחסר בעצם השין ביין ברגל ימין וודאי הוי סימן מובהק לענ"ד שהי' מועיל בעצמו ג"כ וכ"ש כשיש עוד סימני הפלעקין שבכל הרגלים מארכובה ולמטה א"כ ג"כ דומה לסימן מובהק ואפי' אם א' בעצמו לא מועיל מ"מ בצירוף וודאי מועיל דהוי צירוף ב' סימנים ועוד צירוף המלבושים אשר להרבה פוסקי' סמכינן אצירוף ומחמת שבענין צירוף סימני' יש מחלוקת ע"כ עיינתי בזה לפענ"ד בכה"ג דנ"ד אשר זה הסימן של חסרון בעצם נראה שהוא סימן מובהק ובאופן זה אף אי יש מקום לפקפק ולומר דעדיין ל"ה סימן מובהק ביותר מ"מ מועיל בצירוף בסימן אחר דהיינו הפלעקין לכ"ע כאשר מבואר במכתב הרצוף פה באריכות שלפע"ד הדברי' ברורי' ועוד יש סברא להתיר דגם למ"ד סימני' לאו דאו' מ"מ כשיש טביעת עין על הסימני' מועיל והסברא נותן כך ויש להעמיד זה בכוונת תוס' יבמות קט"ו ע"ב ד"ה וקאמרי כו' שמסיימו אי נמי מהני עפ"י טביעת עין ולכאו' אין דבריהם מובני' ולהנ"ל א"ש דהיינו שמועיל כשיש ט"ע על הסימן במקום מצומצם ואין להאריך כי לענ"ד ההיתר של העגונה ברור היא ועיין לעיל בסי' הקודמי' באריכו'.

ואין לתמוה במה שלא נמצא הנטבע עד אחר ט' חדשים וחצי דכן זה כ"ח שנים אירע מעשה כזה והשאלה מבואר בשו"ת מאמר מרדכי סי' ל"ב ואז הבנתי הענין כאשר הי' כי אז נטבע עוד איש א' ונמצא כאשר נחסרו המים ביום ב' כאשר הי' מכוסה בחול ועפר בשפת הנהר רק רגליו נראו בחוץ שלא נתכסו והוציאו משם והי' שלם בגופו אז הבנתי כ"ז החול ועפר מכסין אותו יכול לישאר שם כמה חדשים עד שחזרו תגבורת המים וכאשר הלך הכפור והגליד והוציאו את הנטבע מכיסוי העפר והשליכו אותו לחוץ ובזה

הבנתי מה שמקשין המפורשים במ"ש וירא ישראל את מצרים מת כו' דהא לכאו' אין זה פלא דהא דרך המים להשליך לחוץ את הנטבע רק באמת לק"מ דהא מבואר דשם הי' מכוסין תחת התהום כמ"ש תהומות יכסיומו כו' ומה"ט נאמר בפייט תהום זרקן ליבשת והיינו כפי"מ שמבואר בס' חכמת שלמה שבעת קי"ס לא הוצרכו ישראל לירד למטה רק התהום נגבה למעלה ונעשה כעין גשר ובזה אמרתי לפרש מ"ש קפאו תהומות כעין מ"ש הקופאים על שמריהם שנגבהו למעלה אח"כ מצאתי זה באיזה ספר ולכן תחלה נאמר וינער כו' כי מאחר שישראל הלכו למעלה על התהום שנגבה למעלה והי' כגשר ומצרי' רדפו אחריהם וכשבאו ג"כ על התהום ואח"כ וישקף כו' וינער כו' כי כן הענין כאשר ספינה נטבע בים נוער ונהפך וממילא נתכסו בתהום ואח"כ וישובו המים כו' ג"כ ויכסו כו' ומה"ט איש מחלוקת ר"י ור"ל במד' אי מתחלה יצאו ישראל מן הים ואח"כ נטבעו מצרים או הי' זה כאחד ולפע"ד או"א דא"ח דמה שננערו המצרים ונכסו עליהם תהומות הי' בעוד שישראל הי' בים ביבשה ואח"כ כאשר יצאו ישראל מן הים לגמרי אז וישובו המים כו' וא"ש מה שנא' קודם תפלת י"ח וים סוף להם בקעת וזדים טבעת תחלה קודם שיצאו ישראל ואח"כ וידידים העברת לגמרי ואח"כ ויכסו המים צריהם הנה הארכתי קצת בענין אגדה מאחר שלענ"ד נצרך הוא גם לעיקר השאלה והיתר עגונה לעמוד על העיקר וכן התירו גאוני זמנינו אז השאל' שמבואר בס' מאמר מרדכי הנ"ל את העגונה עפ"י הגב"ע המבואר שם ולא הי' שום פקפוק בדבר בקשתי מאוד לעיין בשריותא דהאי איתתא ולצוות הבנים היתומים שיאמרו קדיש ושכר מצוה בידו הכ"ד י"נ ה"ק מנחם מענדל פאנעטה.

סימן עא

ב"ה י"א אדר תרט"ז לפ"ק **לה"ה** הרב הגאון הגדול המפורסים וכו' מוה' שלמה זלמן פפרילשטיין אבדק"ק אונסדארף.

ע"ד. יעקב בן שלמה מילידי האלליטשקע הסמוך לאונסדארף וכפי הנראה הי' אחיו ר' גרשון ונפטר שכן אמר הבעל קודם חתונתו והנה האמנם שעפ"י הדין לכאורה הי' אפשר להתיר אשה זו לשוק דלפי הנראה שגה אם לא הי' אומר הבעל כן כו' מבואר בדברי הרשב"א בחי' קידושין ס"ד שהיא מותרת רק הרשב"ם דכ' בב"ב דהטעם דבלא אחזיק לא באחי' ולא בבלי' הויא בח' היתר היינו מכח ס"ס וא"כ באחזיק בלא בני' ולא ידענו אם יש לו אחין דהוי רק חד ספק משמע דאין להתירה ולכאורה הי' אפשר לומר דלא פלוגי דהרשב"ם מיירי באמר כן בשעת מיתתו דאז בח' אי' היא דמחזקינן מאי' לאי'

כדמשמע מדברי הרשב"ם בסוף הסוגי' שם לפי' הש"מ שם בהאי דאם הקלנו בשבוי' נקל בא"א (ומיירי שלא ידענו כלל משעת קידושין מה הי' דיוכל להיות דבשעת קידושין ידעו בבירור מאחין וליכא ח' היתר) והרשב"א מיירי אם בשעת קידושין הי' הספק אם יש לו אחין דבח' היתר קיימא אז וא"ל א"כ דמחזקינן מאל"א גם ס"ס ל"מ להפו' דל"מ ס"ס נגד חזקה ז"א דאף דמחזקינן מאי' לאי' לא אלים כשאר חזקה מעליא ולכ"ע י"ל דמהני בי' ס"ס:

והנה בעובדא דידן בוודאי עכ"פ מהני אמירת הבעל קודם החתונה שאין לו אחין ואף דליכא ב' עדים ששמעו כן מפיו בבירור רק ע"א ובע"א ביבמה איכא פלוגתת הפוסקים היינו דוקא באתחזק אי' משא"כ כאן דמעולם לא אתחזק אי' וודאי מהימן ע"א והגם דלקצת פו' בדבר שבערו' אף בדליכא ח' א"נ ע"א הא לדעת קצת פו' יבמה לשוק לא מקרי דבשב"ע ועוד דמאחר דלפי דברי העד לא הי' דבשב"ע דהיינו שלא היתה כלל באי' זקוקה ליבם מהימן ע"א לכ"ע כמו שפי' הש"ש דברי המהר"ם בהגמיי' וא"כ מאחר שלפי דברי העד שאמר הבעל קודם הנישואין שאין לו אח ולא הי' דבשב"ע לענין יבום וודאי מהני לכ"ע אמנם כל מה דאיכא לברורי מבררינן והרב השיב כי יש לו אח ר' גרשון והוא בחיים חיותו ע"כ האשה זקוקה:

סימן עב

בעז"ה יום ד' י"ב מרחשון הדר"ת לפ"ק אהרישאר

שלמא רבה לגברא רבה כבוד הרה"ג המאיר לארץ ולדרים סיני עוקר הרים החו"ב טובא בהוויות דאבייי ורבא המפורסים לשם ולתהלה בדרי מטה ומעלה נר ישראל עה"י פ"ה כקש"ת מו"ה אברהם יצחק ני' אבד"ק קליין ווארדיין והגליל.

הנה מצאתי א"ע מוכרח להטריח את כ"ת כי דבר מצוה היא לתקנת עגונה ועל ענות צדקתו בטחתי להעמידני על האמת והוא אשה מ' גיטל בת כ"ה ישראל יעקב מאיקלאר זה ששה שנים ישבה עגונה שבעלה נפרד משם לבקש לו שירות ולא נודע מקומו אי' ובשנה שעברה נתודע שבעלה שלח ע"י אשה אחת מ' רויזא כשהיתה בין עוברי אורח בישוב יאוואר אשר הביאה לה מכתב משם הרצוף פה שבעלה כ"ה חיים הלך לעולמו ואשה גיטל נתנה לה עבור מכתב זה שכרה משלם עשרים זה"כ וכעת הגיע תור אשר האשה גיטל רוצה להנשא ע"כ שלחה מכתב זה לכאן להתירה עי"ז והנה אנכי השבתי שמאחר שאין כאן מכיר החתומות שעל המכתב הנ"ל ע"כ לא תנשא עדי אכתוב למע"כ אשר ישוב זה תחת דגלו זה חסדו אשר יעשה לצוות לא' מהלומדי' לפניו לעמוד על

המחקר בזה ולכבדני בתשובתו הרמתה אמיתית הענין כאשר יורנו כן יקום לדבר זה יסלח נא מע"כ:

והנה יש בעדות זה ריעותא גדולה שהאשה רויזא נטלה שכר דהוי נוגעת בעדות והמכתב איננו מקוים לסמוך עליו ולפי מסקנת הח"מ וב"ש צריך הכרה לכאורה י"ל דבכה"ג כ"ע מודו ומבין שניהם יצא דבר היתר לאשה זו דהנה הנוב"י חקר בסי' כ"ז כ"ט אי בעדות אשה דהוי מדעל"ג נאמן נוגע והביא ראי' מיתרא הישראלי דנאמן ומדין נתגיירת בב"ד פלוני דא"נ מוכח דא"נ אף שהיא מדעל"ג וע"כ יצא לחלק דבאתחזק אי' א"נ שמכח זה דחמיר בעדות אשה דאתחזקה איסורא יעו"ש ואנכי עני בדעת לא ידעתי הראי' מנתגיירת דוודאי הא דנאמן במדעל"ג אפי' באינו נוגע ה"מ דוקא ישראל ולא כושי דא"נ בלא מסל"ת כלל וא"כ בהך דנתגיירתי שאנו חושדין אותו שלא נתגייר עדיין ועדיין הוא כושי שאין לו נאמנות אפי' במדעל"ג וכ"ש בנוגע אבל באמת י"ל דאין חילוק במדעל"ג בין נוגע לאינו נוגע אלא דלהיפך לפענ"ד גם מיתרא הישראלי אין ראי' דנאמן דהא הג"א כ' בריש חולין דבלא"ה יש חילוק בין מוחזק בכשרות דמה"ט שוחט נאמן והגם דשם אינו מוכרח כנודע מ"מ כאן ודאי יש לחלק בזה דוגמא להא דס"ט עד כמה דאם הי' מומחה כעולא ביבנה ופרש"י דחסיד הי' והא נחשד בכך ומה"ט קאמר בכ"ה לא מבעי' עולא דגברא רבה כו' משום דהי' מקום לחלק בזה ולכך ביתרא דת"ח הי' מוחזק שנאמן ביותר משא"כ בכה"ג בנ"ד:

אמנם לענ"ד ראי' מכרעת בזה מהא דאמרי' קיום שטרות דרבנן ומדאו' ל"ח לזיוף והסביר הפנ"י בריש גיטין וספ"ב דכתובות וכדמשמע מתוס' פ' מ"ש נשוי דמטעמא דעל"ג הוא וא"כ השתא התם דאין לך נוגע גדול מזה שהוא הבע"ד ומ"מ לא חשדינן למשקר מה"ט דמדעל"ג לא משקרי כ"ש דמהימן בעדות אשה ול"ח למשקר מחמת השכר שנטל דמדעל"ג הוא ובזה יש לי פקפוק לא זעיר על מה שפרש"י פלוגתת הירושלמי במצא כתוב בשטר מת איש פלוני דמיירי אף בלי היכר החתימה ומ"מ סמכינן אהא דקיום שטרות דרבנן ולהנ"ל לא דמי להדדי דהא ע"כ רך דינא דמצאו כתוב בשטר אין בעל השטר יודע כלום דאל"כ בלא"ה נאמן וא"צ להשטר וא"כ לא דמי כלל להך דקיום שטרות דהוי מדעל"ג לא משקרי אבל מצאו כתוב בשטר מו הוא אשר יתפוס בשקרו וא"כ י"ל דמדאו' בעי קיום וצ"ל הסברא להיפוך דאדרבא בזה יש להכשיר יותר וכמ"ש החמ"ח מאחר שאין כאן חשש נגיעה אין לחוש לזויף ואף דהתם אנו צריכי' לטעמא דמדעל"ג אבל בעדות אשה קיי"ל באמת דעכ"פ מדרבנן נאמן אף במקום דל"ש מדעל"ג וכמו שהאריך ג"כ הנוב"י ולפי"ז י"ל הפלוגתא דירושלמי די"ל ודאי השטר מהני מדאו' לכ"ע

אף בלי קיום מטעם מדעל"ג אבל בכה"ג דנמצא כתוב בשטר דל"ש סברא דמדעל"ג בזה יש פלוגתא אי נימא דבעדות אשה המנוהו חז"ל גם בכה"ג אף במקום דלא עבודי לגלוויי.
הדרן לדידן דלפי"ז יש מקום להתיר בנ"ד מאחר שהיא נוגעת והיא הניחה לכתוב מכתב זה דמי לשט"ח ביד המלוה דמהני מדאו' מחמת מדעל"ג ויש לסמוך על הכתב אף בלי קיום אליבא דכ"ע ובפרט בנ"ד האנשים ההמה ידועים במקומותם כמ"ש הפנ"י כתובות כ"ח דבכה"ג עדיף טפי אמנם לפי ענ"ד מה שהחליט הפנ"י דמטעם מדעל"ג הוא דשטר כשר יש לדון בזה דפשטות לשון רה"י ריש גיטין דלא חציפי לזייף משמע מכח ח' כשרות ומ"ש הפנ"י דהא אהבמאה"ר אינו מוכרח עפמ"ש הש"ך דהטעם הוא דכללא הוא הממע"ה ואין דבר שבממון פחות מב' ורוב אינו כשנים והיינו אף דרוב מברר מ"מ אין להוציא ממון דגזיה"כ הוא דאין להוציא ממון רק עפ"י ב' אבל כאן אמרי' בעיקר הדבר הי' בו שנים.
וכבר נחקרו בע"ד דעדים החתומים כו' רק על הנאמנות אם הי' ב' או שהוא מזויף שפיר יש לסמוך על הרוב שהי' ב' ול"ש בזה גזירת הכתוב וכמה סוגי' בש"ס מוכרעת כסברא זו.
ובזה גם מ"ש הנוב"י דהכא אתחזיק אי' וכבר תבלי' לגזוזי' דהאיכא ח' דדייקא ומנסבה והא שחייב אשם תלוי היינו משום שהי' תחלה בח' א"א כמ"ש אח"כ בכמה תשובות רק שעומד לנגד זה מ"ש התוס' דמדרבנן הוא דע"א נאמן באשה וגם זה אינו מוכרח כ"כ די"ל דגם התוס' ס"ל דדשב"ע דמי לדבש"מ אפי' בלא אתחזק בעי' דוקא ב' מכח גזיה"כ ומ"ש האחרונים להביא ראי' מתוס' ריש גיטין דת"ק לא ס"ל הך סברא דא"כ בפשיטות הומ"ל דב' קו' הם אינו מוכרח כ"כ דא"כ לא הי' אומר האמת דהא ודאי אתחזק איסור דא"א התם.

סימן עג

לכבוד הרב המאה"ג החו"ש מוה' שלום ליב רב דק"ק לוגאש והגליל.
הנני להודיע שקבלתי תשוב' מהרב המאה"ג מהמ"ל מאנטערדאם אודות הפטורים להאשה חי' שרה והשיב לי שאמת הוא שסידר הג"פ לפי זכרונו אבל שמה ושם בעלה אינו זוכר יותר וגם הג"פ אינו תחת ידו ע"כ לא יוכל לשלוח הפטורים פכת"ד ע"כ זאת דעתי שהאשה תלך בעצמה לאנטפרדאם להרב הנ"ל לקבל הפטורים עפ"י הכרה כי זאת האשה שנתגרשה אצל הרב הנ"ל כפ"ד.
והאומנם ידעתי כי לענין דינא יש מקום לפקפק ע"ז דהלא משנה מפורשת האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת ולכאורה הי' מקום לחוש מאחר שהמנהג בזה"ז

שכל אשה המתרגשת לוקחת כתב פטורים וזו שאין בידה אתרע דברי' רק ז"א דמחמת שעכ"פ נראה הדבר אמת ורגלים לדבר ולפי העין יש איזה טעם למה לא ניתן הפטורים לידה אז ובפרט שפ"ד שו"ת הרדב"ז שהביא בפתחי תשובה סי' קנ"ב סקי"ג אם כבר עבר זמן והוחזק' בגרושה א"צ פטורים כלל.

אמנם הא עקא למה שהביא בפתחי תשובה שם סק"ו בשם תשו' בית דוד סי' כ"ב ובס' שלמי שמחה בראש פ"ב דכתובות ובס' עיטור בכורים בתוספת' שם ובתשו' חמדת שלמה סי' נ"ט דלפי המנהג במדינתינו שהנשואות ניכרות במלבושיהן שהבתולות הולכת פרועות ראש והנשואות ראשיהן מכוסות א"כ יש לדמות להא דאמר ר"י הוחזקה נדה בשכנותי' בעלה לוקה משום נדה ואף אמתלא לא מהני והיינו משום שעשה מעשה ללבוש בגדי נדותה תו לא מהני אמתלא כמ"ש הפוסקים בי"ד קפ"ה וה"נ דכוותי' כיון שהוחזקה עצמה לכסות ראשה יעו"ש ולעומת זה הביא שם בשם שו"ת חו"י סי' קל"ח ובתשו' זכרון יוסף סי' ח' ובגדי ישע סי' מ"ג ושכ"כ המחבר הנ"ל בעצמו בס' נחלת צבי להקל גם בזה"ז והנה הספרים הנ"ל אינם במחיצתי.

וכשאני לעצמי מה אני לדבר דבר להכריע בזה רק עיקרא דמלתא תמי' בעיני הפלא פלא מה ענין זה להוחזקה נדה כו' באמת האי דינא הוא מהרשב"א בת"ה שהוכיח דבחזקה שע"י מעשה ל"מ אמתל' דאל"כ אמאי בעלה לוקה דלמא תאמר אמתל' אח"כ ולכאו' אינו מובן לפימ"ש הב"י סי' רכ"ח דף רכ"ח ע"א והש"ך סי' רל"ב סקכ"ז בשם הרשב"א דאחר התראה וכ"ש אחר קבלת התראה לא מהני שום אמתל' וא"כ מאי ראי' מהא דלוקין ש"ה דע"כ במלקות ע"י התרא' מיירי ולכך ל"מ אמתלא ומיושב דאדוקו של הרמ"א בתשובה שהביא הט"ז שם דקמ"ל דבעלה לוקה אף בגווני דל"ש מלקות באשה כגון שלא התרו בה וס"ד דניחוש דלמא תתן אמתלא ולא נלקה אותה קמ"ל דבחזקה שע"י מעשה בשום ענין ל"מ אמתלא.

והדבר פשוט דהרשב"א מיירי דוקא בכה"ג דחייב מלקות ע"י החזקה מאחר שהוחזקה נגה ע"י מעשה שלבשה בגדי נדותה ששום אשה אינה עושה כן בימי טהרתה רק בדרך רחוק לכן הוי חזקה שלוקין ע"ז דמלקין על החזקות ובכה"ג גם אמירת אמתלא אח"כ לא מהני אבל כאן מה חזקה איכא במה שכיסתה ראשה ואינו הוראה רק שאינה בתול' אבל כ"כ תוכל להיות אלמנה או גרושה כמו נשואה ובוודאי הבא עלי' לאו בחנק קאי במה שבאה בראש מכוסה דליכא כאן חזקה רק ספק משוי לה ולמה לא יועיל האמתל' האמיתיות וניכרת לב"ד שכדברי' כן היא כי א"א היתה והשתא גרוש' היא וא"ל דהוי חזקה דאיתא מכח רובה דרוב הנשים שראשן מכוסה הם א"א ואלמנות וגרושות

מיעוטיהן דז"א דכ"כ יש רוב לנגד דרובא דרובא נשים הנשואות לבעל יושבים עם בעליהם או הולכים עמהם כדרך כל הארץ אבל אשה זו גלמודה מלתא דלא שכיח' כלל לילך יחידית כשיש לה בעל ובוודאי אלמנה או גרושה היא וכ"ש בכה"ג דנ"ד שמתחלת בואה עד עתה עברו ב' שנים ותמיד התחזקה בגרושה דגדולה חזקה שאדם מחזק א"ע כנודע מכל הני חזקות דקדושין פ' דלפענ"ד בכה"ג לית מאן דפליג דוודאי בח' גרושה היא ע"כ לפענ"ד מצד הדין אין כאן בית מיחוש רק מכח מה דאיכא לברורי מבררינן.
אך להלכה למעשה קשה לסמוך ע"ז במקום מחלוקת הפוסקים באי' חמור כזה ע"כ עצתי תיכון כאשר כתבתי בראשונה שתבא לישוב אנטטרדאם ליקח פטורים כראוי.

סימן עד

להרבני מוה' אברהם טורמאן נ"י מראמלאשט
הנה בכתובות כ"ב האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפ"ש והטעם משום דמוקמינן לה אחזקת פנוי' דכל כמה דלא אתרע ח' פנוי' וודאי חזקה מעליא הוא וא"כ לולי דיבור' היתה מותרת ולכן אמרי' הפה שאסר הוא הפ"ש אמנם נודע דקיי"ל אין סומכין על החזקה במקום דאיכא לברורי וע' ש"ע יו"ד סי' א' ולכן המנהג הוא בין איש בין אשה אף שלא היינו מכירין אותם מקודם שהיו נשואין אין סומכין על הח' מאחר דאפשר לברר ובפרט בזמן הזה שהשיירות מצויות היינו הליכת הפאסט בכל המדינות ועתה ונחזי בנ"ד אחרי שכבר עשינו כל האפשר לנו וכתבתי להב"ד דשם זה כמה ולא השיבו דבר ולא ח"ד א"א לברר יותר וודאי סמכינן אחזקה וביותר הסברא בזה דאלמלא הי' האמת כן וודאי גילו אזנים הב"ד דשם שלא יהי' מכשול ח"ו דמה"ט סומכין אחזקת שליח עושה שליחותו במקום שיוכל לבוא המשלח לידי מכשול ועי' אריכות בזה בנוב"י ק' סי' ב'.
אמנם מהיות טוב ע"כ דעתי שקודם הנשואין יושב ב"ד ומעלתו יאמר לפניהם ע"י תק"כ בחלע"ה ככל הדברים שאין לו אשה כעת וגם יש לו בן מאשתו הראשונה ושמו פ' בעיר פ' ויכתבו הב"ד כ"ז ויהי' מונח ביד האשה למזכרת והכל שלום הכ"ד באמירת מז"ט.

סימן עה

לכבוד אהובי י"נ הרבני המופלג החו"ש כש"ת מוה' משה אהרן נ"י:
ע"נ הגיעני מכתבו עם מעות רמבה"נ סך שבעה זהו' ע'וו וע"ד תורה בא מ"ש הב"ש בסי' קל"ז בשם הירושלמי דריח הגט דחוץ אינו פוסל לכהונה דהא מקרא ילפי' הנה עיינתי

בחי' רשב"א שהביא הב"ש שם ונ"ל דס"ל בדעת הר"ת והירושלמי דמחליקין בין חוץ לאי את מותרת לכל אדם הכוונה דהנה הגט פועל ב' פעולות א' שמפרידה מבעלה ב' שמתירה לכל אדם וא"כ כשאמר הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת עכ"פ חצי ענין גירושין איכא משא"כ בשאר חוץ דגרע מיני' משום דלאותו פ' הוי כעדיין אגודה בבעלה וא"כ בטלה מחלוקת די"ל ר"א דגמ' מיירי באמר הרי את מגורשת ממני ואת מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והירושלמי מיירי כסתמא דמתני' שאמר רק הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני ולא הקדים תחלה הרי את מגורשת ממני רק שכ' הרשב"א דדוחק הוא:

והנה באמת לענין דינא גם הרמב"ם ס"ל דריח הגט לא פוסל לכהונה מדאוריית' רק מדרבנן ולא קיי"ל כר"א דיליף מקרא והא דקאמר ורבנן אי' כהונ' שאני לטממיי' דר"א אמרו כן אבל רבנן לגרמיי' לא ס"ל כלל להך דרשא רק לאסמכת' בעלמא רק צ"ל מנין הוכיח הרמב"ם כן דסתם גמ' משמע דמדאוריית' היא ולכאורה י"ל דמוכח כן מהא דסנהדרין דף מ"א דפריך אשה חבירה דמקטל' לריב"י היכי משכחת לה הא הוי עדות שאי אתה יכול להזימו דמצי למימר לאוסרה על בעלה באנו וקשה הא משכחת באמר הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני ואח"כ זינתה עם אותו פלוני דלא נאסרה על בעלה כלל דהא גרושתי היא ומ"מ לגבי אותו פלוני היא א"א וחייבת מיתה רק זה י"ל בפשיטות דהא התם לריב"י הוא דפריך וריב"י הוא ס"ל דבעל מנת הוא דפליגו ובחוץ לכ"ע לא הוי גט כלל וממילא אסורה לבעלה אבל קשה דהול"ל דמשכחת לה באומר הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם והבעל הי' כהן דבכל ענין אסורה לחזור לבעלה הכהן ומ"מ א"א היא וכשזינתה חייבת מיתה וע"כ מוכח מדאוריית' לא נפסלה לכהונה ושפיר פריך היכי משכחת לה דתהי' חייבת מיתה מדאוריית' ויש להאריך בזה ואין כאן מקומו דלפענ"ד שיטת הירושלמי בפשיטות ולטעמי' אזיל דלא מוכח כלל מדרשא דגרושה מאישה שלא נתגרשה אלא מאישה רק לימוד אחר אשמעי' קרא בהכי דהנה הירושלמי הקשה בסוף גיטין לב"ש דבעי דוקא ערות דבר ל"ל לא יוכל בעלה הראשון וגו' הא בלא"ה אסורה עליו ותמהו המפורשים על הירושלמי למה לא פריך ל"ל קרא לאסור גרושה לכהן הא בלא"ה אסורה עליו מחמת זונה ואפשר לומר דהנה התוס' בריש סוטה והביאו ירושלמי דלענין מצא ער"ד הוא בב' אופנים או דבר דבר ממון בעדים ברורים או מצא בעצמו שראה שזינתה דנאסרה עליו ל"ש איסור עליו לגרשה אף דליכא עדים אמנם חילוק רב בינותם דהיינו אם יש עדים שזינתה ומת אח"כ אסורה לכל כהנים שבעולם מחמת זונה אבל אם הוא ראה בעצמו שזינתה דעל עצמו נאמן ואסורה עליו אבל לשאר כהנים לא נאסרה אחרי מיתתו דאין ע"א נאמן להוציאה מח' כשרותה

לכהונה וא"כ א"ש הירושלמי דבעי קרא דאי גרושה לכהן לענין אם גירשה מחמת שראה בעצמו שזינתה ועדי' אין לו דאי מחמת זונה היתה מותרת לכהנים אח"כ אבל מחמת שנתגרשה אסורה עכ"פ מחמת גרושה והיינו דקאמר קרא ואשה גרושה מאישה מחמת אישה שראה שזינתה והיתה מותרת מחמת זונה כנ"ל מ"מ אסורה לכל הכהנים מחמת גרושה ומיושב שפיר ג"כ הירושלמי דלא מייתי מהאי קרא די"ל כנ"ל ולכן מייתי מלא יוכל בעלה הראשון דלגבי דידי' נאמן ואסורה עליו מחמת סוטה כנלענ"ד:

אלא דעדיין לא התיישב בזה ע"נ לענין ההלכתא דהא באמת קיי"ל כב"ה דלא בעי' ערות דבר וא"כ איך מפרשינן קרא דאשה גרושה מאישה אלא דבאמת הירושלמי ס"ל כסתם מתני' דיבמות דף צ"ב דקרא אתי לאפוקי מאיש שאינו אישה ואף דאמרי' בגמ' הו"ל למדרש מרגנית' זה לא ס"ל להירושלמי וכדמשמע גם כאן בגמ' דמר יליף מוהיתה לאיש אחר אפי' לא התירה כו' מבוא' דלאו כ"ע ס"ל להאי דרש' ועכ"פ מיושב הרמב"ם דפ' כסתם מתני' ודי לן דהוי אסמכתא ודרשא דקרא אבל לא דלהוי ממש מדאו' פסולה לכהונה רק עיקר קרא אתי להך לאסוקי מאיש שאינו אישה ובבית מאיר כתב דגם הירושלמי ס"ל דעכ"פ מדרבנן פסולה לכהונה והיינו כשיטת הרמב"ם הנ"ל וא"ש ע"נן.

ומ"ש מעלתו נ"י לענין עליות לתוה"ק בשם וחיישו אם צריכין הכהנים למחול בכדי שיעלו הישראלים לא הבנתי דיותר הו"ל לשאול אם יכולין למחול דהא כ' תוס' בגיטין נ"ט ע"ב ד"ה אבל כו' דבזמן הזה גם בב' וה' אינם יכולים למחול אבל לכופם למחול לא ס"ד כלל ואין זה דומה לדברי המהרי"ק שהביא הב"י בסי' קל"ה לענין שבת בראשית דהתם הי' מנהג מעיקרא בפרוטרוט כן ומ"מ לפי ידיעת מנהג העולם בב' וה' שאם יש רק כהן א' מבקשים ממנו שימחול ואם רבים הם ל"מ מחילה דהטוב אם ירצה הכהן לצאת מבית הכנסת עד אחר שיקרא ישראל אבל א"א לצות עליו כן ולעבור ח"ו אמצות עשה דוקדשתו ותקנ"ח דדרכי שלום כמבואר בגמ' שם:

סימן עו

בענין הנ"ל

להרב הגדול החו"ב מוה' יקותיאל נ' רב במאנשטור:

א עתה באתי למלאות דברי כי הפניתי לעיין בדבריו וח"ת בר"פ הזורק והנה ראיתי שבא לתרץ קו' המהר"ם שיף שדקדק למה הדר בי' רבא כו' דהא באמת ארוסה היתה וע"כ תי' מעלתו משום דק"ל קו' הפנ"י עמ"ש תוס' דלא הוי טלי גיטיך מעל גבי קרקע משום שבא מרשותו לרשותה דמ"מ פעולת הנתינה והקבלה על ידה לבד דל"מ וע"כ הסביר

מעלתו דמ"מ אין הגט חל עדיין דאף שעשתה ח' מה שקנתה אשה כו' עד שיאמר אח"כ הרי זה גיטיך אז נכנס להיות חצירה דידה ממש ואז חל הגט וא"כ ע"י אמירתו גיטה וחצירה בכ"א וא"כ ע"כ דגם בארוסה לכתחלה עכ"פ א"א למכור כמ"ש בהגה' מהרמ"ש שם עכת"ד והוא דבר שכליי ותחלה אמינא כי בלמדי סוגי' זו עמדתי על דקדוקו של המהר"ם שיף הנ"ל ואמרתי ליישב דהנה שם בגמ' ותיחוד ותפתח הקש' הרא"ש ל"ל תרויי' וי"ל לשיט' המ"מ שמביא הרמ"א דצ"ל בתוך ביתה ממש א"כ סתם נעל היינו מבחוץ לשמור ואז הוי הקנין ואח"כ ותפתח להתגרש שתהי' בתוך ביתה ממש וא"ל אכ"ק קו' תוס' טלי גיטך כו' וא"ל שבא מרשותו לרשותה דהא קנין הבית קדים וחלות הגט בשעת הפתיחה ולהמסקנא דגיטה וחצירה באים כאחד א"ש ואולי מה"ט הדר רבא ואמר כאן גיטה וחצירה באין כאחד דבאמת צ"ל כן ותוס' בע"ז לענין בכור שכתבו ג"כ יסגור ויפתח התם וודאי צריך לפתח מחמת שצ"ל קנין המשיכה לחצרו דוקא ואם הוא נעול איך ימשכנו לחצרו וק"ק ל"ל לתוס' זה הול"ל בפשיטות קנין חצר ולהאמונת שמואל והח"י בסי' תמ"ח א"ש דאין חצר לגוי מחמת דבעי שליחות אבל לשאר פוסקים קשה וי"ל אורחא דמלתא הישראל יש לו בהמות אחרות בחדר שלו ובחצר השותפין ל"מ קנין חצר אבל קנין משיכה מהני ובענין מה שפירש"י קנין אגב שהקשו תוס' א"כ למה צריך צבורין כו' וי"ל התוס' לעיל נסתפקו אי צ"ל בפי' הקנין אגב ויש לחלק בזה:

והנה בעיקר פירש"י דמפרש קנין אגב ולא קנין חצר י"ל דיש להסתפק בנותן לחבירו מתנה חצר על תנאי כגון אם ירדו גשמים היום כו' אם קונה שם מציאה ומתנה ומסברא דלא קני דטעם הקנין הוא מחמת שיוכל להשתמש בו ואל"ה לא קנאה כפירש"י כאן בר"פ וכ"ש בשאלה ושכירות בכה"ג דלא קנה דהא לע"ע א"א להשתמש בו עד שיתקיים התנאי והנה הפנ"י כ' דכאן הי' גט על תנאי וכ"ש שהמתנה וודאי הי' על תנאי דהא מצו' מחמת מיתה הי' ואם עמד חוזר ולכך דוקא בתורת אגב קנתה הגס ודו"ק (וגם איכא חשש ברירה):

ב אמנם בעיקר דברי מעלתו בענין קו' הפנ"י לא הבנתי דא"כ עדיין אמירת הבעל לבד הוא הגורם ולא מעשה פעולת הבעל וכי בזה יצאנו מידי פסול טלי גיטך מעל גבי קרקע דמבואר דצריך דוקא פעולת הבעל לנתינה ול"מ אמירה לבד ואם הי' הסברא כן כדברי מעלתי א"כ בפשיטות הו"מ לתרץ קו' הפנ"י דבמה שהקנה לה החצר והגט באמירתו לה קני החצר והגט שבתוכו אותה אמירה מוציא מידי טלי גיטך מעל גבי קרקע דאמירה דידי' הוי כפעולה לקנין וע"כ דס"ל להפנ"י דפעולת הבעל בעי' דוקא וא"כ הדק"ל דהא לא הי' עדיין פעולת הבעל כלל באמת הגאון באבני מלואים סי' קל"ט סי"ח כתי' ב' ד"ה

ועי' במרדכי כו' ונראה כו' משמע דס"ל כהנ"ל דכ' דמאחר דהאמירה שלו שמקנה לה עושה הפעולה הוי כקנין ממש רק הפנ"י לא ס"ל כן כנ"ל ועכ"פ לא הי' צריך מעלתו להך סברה שאין הגט חל עד הרי זה גיטך אח"כ כמובן ועיקר סברת האבני מלואים הנ"ל צע"ג:

ג ואילולי דמסתפינא הוי אמרינן ליישב קו' הפנ"י הנ"ל בד"א עפ"י מה שכתבתי ליישב קו' תוס' רפ"ב דס"ל דל"ב שליחות בכתיבה דא"כ מה קאמר משום דכתיב וכתב והכא איהי קא כתבה הא לא בעי' כלל שיכתוב הבעל ולא שלוחו ולענ"ד היינו בכותב איש אחר אבל אם האשה בעצמה כותבת הוא נגד משמעות הקרא וכתב לה ולא שהיא תכתוב לו דוגמא לזה מצינו גבי קידושין כי יקח כו' ולא שתקח כו' היינו משמעות הנ"ל כנלענ"ד ומעתה אמינא דכ"כ לענין ונתן בידה אף דל"ב דוקא פעולת הבעל בנתינה מ"מ להיפוך אסור להיות דהיינו שלא תהי' היא הפועל פעולת הנתינה דונתן בידה כתיב ולא שהיא הנותנת בידה וממילא התינח בטלי גיטך מעל גבי קרקע וכהנ"ל שהיא עושית פעולת הנתינה לידה משא"כ כאן בהאי דרבא אף דהיא עושית פעולת החזקה זה היתה צריכה לעשות אף אם לא הי' גט מונח שם דהיינו לקנות הבית קנין להיות שלה ומה שמתגרשת עי"ז כי גט מונח שם הוי דבר דממילא דהא גט בעצמיות ל"ב קנין כלל כמו שהביא מעלתו דברי הקצה"ח וזהו כוונת התוס' שכחו מרשותו לרשותה וא"ש הכל ע"נ:

ד וראיתי מ"ש מעלתו ני' עוד דונתן ב' לשונות משמע וא"כ הא בתורת מתנה וקנין ממש לא מגרע טלי גיטך מעג"ק רק אם הי' סתם נתינת הגט ורצה בזה ליישב כל הקושיות וזה לא הבנתי כלל דוודאי אמת דהוי ב' לשונות אבל כאן בגט וודאי לא הוי לשון מתנה כמ"ש הקצה"ח דהא מתגרשת בע"כ ואין מתנה בע"כ ועוד לדברי מעלתו אם יאמר לה עלי גיטך מעל גבי קרקע ואני נותן לך הגט במתנה ומדעתה ומרצונה נוטלת הגט וזוכית בו יהי' הגט גט אתמהה.

גם מ"ש בענין על קרן של פרה ועל יד של עבד שא"צ שטר מתנה בפ"ע על העבד כו' עי' בחי' רשב"א דף כ"א ד"ה על הקרן כו' שיש מחלוקת בזה מחמת טעמא אחרינא דאל"כ אינה זוכה בכל העבד והפרה ולא הוי גט וכ"כ בר"ן.

ומ"ש שא"צ ליתן בידה או בחצירה רק קנין רשות כו' לא הבנתי דהנה לפי דבריו צ"ל דעבד כקרקע כדלעיל אבל מה יענה לענין קרן של פרה דהוי מטלטלין ולא רשות וע"כ צריך קנין משיכה או מסירה או קנין חצר שלה ובוודאי מיירי בכה"ג אף דל"ב קנין כמ"ש הקצה"ח מ"מ נתינה עכ"פ בעי' ובמה מקרי נתינה וכי באמירתו לבד ח"ו לומר כן.

ומ"ש דהיא מותרת לטלטל הגט בשבת שצריך לה ביותר בפשיטות הומ"ל כמ"ש בקרבן נתנאל אות נ' דאז הגירושין נגמרו ומותר משא"כ תחלה יע"ש.
מה שהקשה מעלתו על הר"ן לא הבנתי הא כ' בפי' שנתן להשליח בתורת גירושין ולא הי' צריך לרבא לשאול ע"ז דהמעשה הי' ידוע כיצד הי' ובפרט למ"ש הפנ"י דע"כ צ"ל כן משום דלא להוי מוקדם.
ומ"ש דלהר"ן הי' צריך לעקור העבד ולהגביהו לא הבנתי וכי צריך הבעל לקנות העבד ולמה לא סגי במוליכו ותופסו בידו והוליכו ברגליו לחצר האשה.

סימן עז

להרב הנ"ל
ע"ד אשר תמה עמ"ש דוכתב לה ולא היא לו וכ"כ ונתן כוי ההקפדה עלי' דוקא דא"כ נימא כמו בוכתב א"צ שליחות כ"כ בנתינה הנה קושי' זו הו"מ להקשות בסתם אשיטת התוס' וע"כ דס"ל דלשון נתינה משמע דוקא ביד וא"כ ידו בעי' אבל פסול טלי גיטך מעל גבי קרקע ילפינן מדידה שלא תהי' ידה הנותן רק המקבל כו'.
גם מ"ש על מה שאמרתי דלכך כ' תוס' בבכורות עוד קנין משיכה דהיינו דא"א בהקנאת מקום דיש לו ג"כ בהמות שם ותמה הוד מעלתו ני' ע"ז וז"ל וכי בשביל שיש לישראל שם חפצים לא יוכל הנכרי לקנות מקומו כו' הכונה פשוטה דוודאי אם קונה החצר ע"י שטר או כסף כהאי דר"ג מקומו מושכר לו איכא בכ"ע אבל תוס' מיירי התם מקנין חזקה על המקום שינעול ויפתח וקנין חזקה דנעל ל"ש כשיש בהמות שם דהא אינו מקנה לו רק חלק מהרפת ל"ש חזקה כנ"ל ובאמת קנין חצר ל"מ בחצר השותפין רק קנין משיכה וא"ל שיקנה רק אותו החלק שהפרה עומדת שם דבזה ל"ש קנין נעל ופותח שבכל החדר.
אמנם בתוס' בכורות י"ח ע"ב ד"ה אקנויי כו' מבואר דגם כשיש להבמה"ב עוד בהמות מהני ומ"ש תוס' שם פותח ונועל היינו שרגיל בכך אבל כ"ז לענין קנין צ"ל בהיפוך תיחוד ותפתח כמ"ש תוס' בע"ז דף ע"א ואולי מה"ט בעי נועל ופותח מאחר שאינו מקנה לו כל החצר רק חלק ממנו מקום עמידת הבהמה לכך אחר הנעילה והקנין מגלה דעת ומסיים מקום שיקנה ע"י נעילה זו דהיינו מקום עמידת הבהמה או שתעמוד הבהמה כשימשכנה אח"כ כמ"ש תוס' שם וא"כ מקום יש בראש ליישב קו' הרא"ש בגיטין ג"כ בדרך זה דבלא"ה ע"כ תוס' לא ס"ל כאן כהרא"ש דמאחר שרגיל ל"מ הקנין כ"כ ולהנ"ל א"ש דס"ל לתוס' בכה"ג בגט דמשמע לקני' להאי דוכתא דמנח בי' גיטה משמע רק אותו מקום מיוחד שמונח הגט ולא כל הבית לכן צריך פתיחה אחר הנעילה לגלות כנ"ל.

וע"ש בתוס' בכורות בתי' א' מחמת דגמר ומשעבד דפי' מחמת המצו' ועדיין אינו מובן במה קני ולכאו' הכינה דמשעבד נפשי' ומחויב לעשות דקבל ע"ע וא"כ אף שאין הקנין חל למפרע מחויב ליתן לו כבעל חוב גמור אך באבני מלואים ה' קידושין כ' לפרש דברי הר"ן בחנם על גבי סלע דהוי קנין בכה"ג ואינו מובן במה קני אף שהוא רוצה לא עדיף ממפקיר דמ"מ הקונה צריך לעשות קנין ונ"ל מצינו באדם חשוב נתינה הוי קיחה וכאלו נתן לה כסף וגם מצינו בב"ב מ"ח דמצו' וחיוב הוי כזוזי ולכן מחמת המצו' הוי כאלו קבל מעות ממנו וכקנין כסף חשוב וקרקע נקנה בכסף וצ"ע וצ"ל הא דבעי מקומו מושכר כו' אף דהוי מצו' משום דהתם לענין קנין אגב דוודאי ל"מ רק בקנין ממש ולא בכה"ג דדי להפקיע את עצמו וצ"ל התורה אמרה קנינים דאל"כ יוכל לחזור אבל בדבר שידענו בבירור ואנן סהדי שלא יחזור אצ"ל קנין כלל וכעין שכ' המרדכי בריש פסחי' דמה"ט מועיל ביטול בחמץ כהפקר בכ"מ.

וראיתי אשר תמה ע"ד האבני מלואים שכ' בכונת תוס' דחצר דבעל מטעם שליחות דלא נמצא כן רק שליח לקבלה ולא ש"ה ובאמת הוא פלא גדול ומ"מ צ"ל דס"ל להגאון דלא חילקה תוה"ק בענין השליחות ומאחר דאמרי' דחצר הוי שליח קבלה כ"כ להולכה וראי' לדבר דהא המהר"ם לובלין תמה מאוד בב"מ אפירש"י דס"ל דחצר ילפי' מושלחה דמה דמיון דחצר לסתם שליח דהא קיי"ל דשליח צ"ל בר דעת וצריך להבין הענין כך דהא תמהו על הגמ' דגיטין כ"א ש"ק אשכחן בע"כ שכן אב כו' לבתו קטנה הא אין שליחות לקטן ובאמת לק"מ דהיינו אם צריך לעשות השליח ואילולי שעשהו לא הוי שליח בעי' גדול אבל בקטנה לענין אבי' דהתורה עשאתו לשליח וא"צ שהיא תעשה אותו אין לחלק בזה וכ"כ כאן הא דבעי' שליח בר דעת היינו במקום שאינו ממילא רק ע"י עשייתו לשליח בעי' בר דעת משא"כ חצר א"צ לעשות שליח דמיד בשעה שנפל לו החצר בירושה או מתנה וקנין נעשה שלו לכל תשמישו ולכן דמי לשליח בכ"ע וא"ל א"כ יהי' חצר נמי שליח בע"כ מגט ז"א דמה שאינו רוצה לא הוי תשמישיו וכעין שכ' הר"ן ולכאורה יש להקשות על סברא זו התינח אי הי' חצירו מקודם משא"כ לענין גיטה וחצירה באין כאחד דהשתא יהי' נעשה לשליח א"כ הי' בעי' בר דעת ואולי באמת ה"ט דהש"ך דסי' ר"ב וקצ"ח דלא מהני ב' קנינים כאחד היינו מה"ט דלא שייך שליחות וממילא לא תקשי מגט דהא התם לאו מטעם שליחות דידה אתרבאי ולכן בגט אין חילוק דגיטה וידה באין כאחד אמרינן שפיר שוב מצאתי בס' עטרת חכמים באותן התשובות עם החתם סופר וקצוה"ח סי' קצ"ח שכתבו ג"כ ליישב הקו' על הש"ך הנ"ל לחלק בין ידה לשליחות רק שלא ביארו טעם הדבר ולהנ"ל הנה נכון לענ"ד ומיושב ג"כ קושיות תוס' דגיטין כ"א ד"ה

אטו כו' ומלבד זה אמרתי בענ"ד ליישב הקו' על הש"ך מהא דגיטין אשר תמהו כולם ע"ז ואילולי דמסתפינא אמינא דסברתו הוא כעין מ"ש תוס' במ"ק דף ח' ע"ר דמה"ט אין עושין מצות חבילות כו' שא"א לכוין לבו על שניהם כ"א בב' נפרדות כ"כ כאן בקנין בעי כונה לקנות א"א שיחול כונתו על ב' ענינים נפרדים משא"כ קבלת גט דל"ב שום כונה דידה שפיר יוכל להיות ביחד כנלענ"ד ובזה י"ל קו' הקצוה"ח ממקומו מושכר לו משום דגם מתנות כהונה יוכל ליתן לו בע"כ דהא א"א לומר אינו מקבל ממך דהוי כמבזה מתנות כהונה שהוא איש גמור וכן נוהגין זורקין הבכור לחצירו של כהן וא"י לומר שאינו רוצה ועי' בי"ד וברא"ש סוף בכורות.

וראיתי בתוך דברי כ"ת נ"י שהזכיר לענין אי בעי' ב"ד לסידור הגט ושהמנהג כהחתם סופר שיהי' ב"ד בעת המסירה לידה באמת המנהג כן רק בעיקר הדבר לכאורה משמע מפירש"י גיטין כ"ב ע"ב דל"ב ב"ד בשעת המסירה יע"ש והי' נלענ"ד דמ"מ ראוי ונכון שיהי' ב"ד דאל"כ נצטרך לסמוך אעדי חתימה או שילכו ע"מ אח"כ לפני ב"ד להעיד וא"כ נ"מ רבתא אם אירע איזה מחק בין התיבות וכהנ"ל באופן שבשעת הדחק מכשירין דבר שיכול להזדייף ובפרט בזה"ז שמצניעין הגט ל"ש לסמוך אע"ח וא"כ ע"כ יצטרכו עדי מסירה לילך לפני ב"ד להשיב ולכך בעי' ב"ד בשעת מסירת הגט ויש עוד לדבר בענין זה וי"ל מה"ט החמיר המהר"ש בסדר גיטין כ"כ לענין מחק והקשו עליו ולהנ"ל א"ש דהא התם מיירי שלא הי' ב"ד וע"כ המנהג שיהי' ב"ד בשעת מסירה נכון מאוד כפירש"י שם שמאחר שמעידין העידים לפני ב"ד אז וודאי מותר ע"ד שיכול להזדייף וא"צ להביא אח"כ עדי מסירה דכבר הותרה עפ"י הב"ד בשעת מסירת הגט כנ"ל.

ובענין פרוזבול לפני ב"ד חשוב לכאורה משמע מהרמב"ם דהטעם משום דס"ל דפרוזבול דוקא בשמיטה דרבנן וא"כ יש חשש מהרה יבנה ביהמ"ק ויאמרו אשתקד כו' רק כמו עדות מסורה לב"ד ולכ"כ הרמב"ם בת"ח יודעין שדוקא לשמיטה דרבנן מועי' ולא אתו למיטעי וליכא חשש דאשתקד כנ"ל ומ"ש בסוף דבריו ע"ד הפנ"י כמדומה שגם בס' עטרת חכמים סי' י"ד דף כ"ט ע"ד במוסגר עמד בזה ע"ש רק לשון מעלתו נ"י שכ' שמערבב הדברים ח"ו לומר כן על מאור הגולה אף אם אמת השגת מעלתו נ' שומר פיו ולשונו כו' כתיב ועי' בשם הגדולים הטעם שהסכימו למעלה לחיבור בית יוסף דוקא ועי' באו"ת סי' כ"ה ע"ד הג' מהרחי"ת זצ"ל ובאזני שמעתי מפה קדוש אדמו"ר הג' חתם סופר זצוק"ל שמחיבור הרשב"א לא קס כחיבור הפנ"י ומחמת רוב הטרדות אני מוכרח לסיים ויזכה לברכת שלום וחיים:

סימן עח

להרב הגדול הנ"ל:

מה שתמה מעלתו ני' על הב"ש סי' ל"ט והאבני מלואים שם דס"ל שיש ביד הבעל לבטל תנאי שלטובתו אף בלי הסכמת האשה דהא מצינו זכו בשדה זו לפ' וכתבו את השטר חוזר כו' ולא מצי המקבל לומר מאחר שהתנאי לטובתי אבטלנו וע"כ דל"מ ביטול התנאי בלא הסכמת שניהם והנה באמת הר"ן בשם הרמב"ן באותה סוגי' דקידושין זכו בשדה כו' כתב להוכיח כן דל"מ ביטול התנאי אף שהי' לטובתו ומ"מ אין הנידון דומה לראי' דהתם מיירי שהמקבל מתנה מבטל התנאי דאמרי' הנותן המתנה והתנה התנאי לא מרוצה לזה אדרבא לכך התנה התנאי שיוכל לחזור משא"כ אם אותו שמתנה התנאי הוא מבטלה כגון הנותן בעל האשה שהתנה התנאי בקידושין בוודאי מצי לבטל בכ"ע אפי' לקיים הקידושין כשהי' התנאי לטובתו כנלענ"ד ואילולי דברי הרמב"ן והר"ן הנ"ל הי' נלענ"ד עפ"י דברי ר"א משבחא שהביא הרמב"ן במלחמות בביצה דמתנה ע"י שליח שאני שלא עשה אותו לשליח רק על תנאי זה ולכן לא בעי' דיני תנאי כ"כ מה"ט לא מצי המקבל לבטל התנאי כי הנותן שאמר זכו בשדה כו' לא עשה אותם לשלוחם רק באופן זה משא"כ אם הנותן מתנה עם המקבל בעצמו או האיש או האשה דל"ש כן רק הרמב"ן לטעמי' דלא ס"ל כסברת ר"א משבחא הנ"ל רק כהראב"ד ע"ש:

סימן עט

רב שלום ושמחת י"ט לכבוד י"נ הרב המאוה"ג החו"ב המפורסים כש"ת מוה' שלמה מעהר ני' אבדק"ק בראיולוב במדינת מאלדעווע:

אין הזמן מסכים להאריך רק בקיצור אומר בענין כתיבת הזמן בחודש תשרי לית דין צריך בשש דמונין מיום א' דר"ה וע"כ כשלא נכתב יום השבוע רק החודש מיום ב' כגון אם כתבו היום שהוא י"ג והחליפו על י"ב מוקדם גמור הוא ואפי' בדעבד פסול וגם אם נשאת תצא אמנם מאחר שנכתב יום השבוע באחד בשבת הוי מוכח מתוכו שהוא טעות ובזה מכשיר בתשו' הרא"ש שהביא הטור ופסקו המחבר סי' קכ"ו רק הריב"ש חולק ומ"ש המפורשים דהריב"ש מודה קודם חצי החודש לא משמע כן בריב"ש עצמו בסי' קי"ז דהא כתב דהעיקר הוא יום החודש והוי מוקדם ויום השבוע לא מכרע כלל דא"צ לכתבו יע"ש:

אלא דבכה"ג דנ"ד י"ל דגם הריב"ש מודה דהא יום החודש עצמו מכריע על הטעות דהא יום ג' הי' שבת כעין שטר שנכתב זמנו בשבת דב' בשבת ובאמת במרדכי ריש ר"ה הביא

סברא זו שם לענין ש"פ אמנם הש"ך חו"מ סי' מ"ג הקשה דברי הרמ"א אהדדי ולתירוץ א' דס"ל דמחמרינן לענין גיטין וא"כ אין לנו לומר שיש סברא להתיר אבל לתי' ב' שם דס"ל לחלק כנ"ל בין הי' בשמיני עצרת דמוכח הטעות ביום החודש גופי' ממילא כאן דהוי ב' המעלות שהוא קודם חצי החודש וגם הזמן בשבת דמי לי':

אמנם ראיתי בנתיבות המשפט שם שכ' משום דתלינן במאוחר ובאמת כהך סוגי' דב' בשבת דנכתב הזמן בשבת אמרינן בגמ' שם דמאוחר הוי וכאן ל"ש לתלות דמאוחר וא"כ לא הועיל לן סברא הנ"ל בנ"ד ולפי"ז הי' מקום ליישב ג"כ סתירת הרמ"א דבח"מ מיירי בשטר הבא לפנינו ולא נודע להב"ד כלל מתי נכתב מוקמינן השטר על חזקתו ואמרי' מאוחר הוא אבל בה' גיטין דינא דהריב"ש מיירי שנודע מתי נכתב הגט וא"כ בוודאי מוקדם הוא לכך חושש הרמ"א לשיטת הריב"ש וא"כ בנ"ד וודאי יש לפסול דהא ידעי' שהוא מוקדם וא"ל א"כ הומ"ל דבטלה מחלוקת בין הריב"ש להרא"ש דהא הריב"ש מיירי בהדיא כשנודע מתי נכתב הגט וא"כ בוודאי מוקדם הוא לפי הוראת יום החודש ונלענ"ד דס"ל להרמ"א דלשון הרא"ש משמע ג"כ דמיירי אפי' בכה"ג שנודע מתי נכתב הגט ושהוא מוקדם עפ"י יום החודש דהנה בדברי תשובת הרא"ש המובאים בטור כבר תמהו על לשונו בב"ח ודרישה והמהרש"ל והט"ז והג"פ אך הפירוש הפשוט בלשון הרא"ש הוא דעובדא הכי הוי דנודע להרא"ש מצד אחר מתי נכתב הגט או מפי השליח או מלשון ההרשאה או שאר הוכחות שהי' לו שבאמת נכתב הגט ביום כ"א לחודש שבט שהוא הי' רביעי בשבת ועתה קאמר הרא"ש דאין כאן חשש מוקדם מתוכו מתי הי' דהיינו ביום כ"א אף שנכתב בתוכו יום כ' מחמת דיום השבוע רביעי בשבת מכריע ומוכיח על הטעות של יום החודש וע"ז קאמר הרא"ש דא"ל דלמא נהפוך הוא דמוכח מתוכו שנכתב ביום עשרים ויום השבוע טעות הי' ולפי הנודע לנו שבאמת נכתב ביום כ"א וא"כ כפי הוראה הלזו הי' הזמן של הגט נכתב מוקדם דהיינו דהא נכתב ביום כ"א וכתוב בו יום עשרים והיינו דומה למ"ש הי' צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודא וטעה ולא הטיל בו ד' נ"ל שהי' ב' טעיות א' במתכוין וא' בטעות פשוט כ"כ נתכוין לכתוב יום כ' ואח"כ טעה ביום השבוע וכתב יום רביעי שהאמת כן הוא ודו"ק ועכ"פ אין לנו להשגיח על הוראת יום השבוע כלל דדלמא בטעות לדידי' נכתב כן ע"ז אמר דוודאי ביום השבוע אין טועין וא"כ בוודאי הי' בכוונה לכתוב יום רביעי כאשר הי' ורצה בכך ולא כיון למוקדם אבל יום החודש יש לחוש לטעות כנ"ל מחמת דטעו בעיבורא וליכא חשש מוקדם כנ"ל עכ"פ יש מחלוקת בזה לפ"ד הש"ך דסי' מ"ג דבגיטין צריך להחמיר בכל מנין ולכן לא אוכל לחוות דעה בזה אחרי ששלחתי האגרת פב"ר בלילה

רעיוני על משכבי סלוקי שלפענ"ד א"א להתיר ע"י הגט שנכתב בו יום א' ג' תשרי ונפלא בעיני כי לכאורה מעט הפלוגתא בין תשובת הרא"ש לתשו' הריב"ש דהא הרא"ש מיירי בגט ע"י שליח דאמרי' הנהו קלא א"ל וכ' תוס' והרא"ש מ"מ צריך זמן דעי"ז יצא הקול שלא נמסר ביום הכתיבה ולכן כ' הרא"ש עצה לגט שלא נמסר ביום הכתיבה לשלחו ע"י שליח וא"כ אף אי נכתב כ' במקום כ"א לחודש מ"מ אין חשש דהא קלא א"ל שלא נמסר ביום הכתיבה ואין להקשות א"כ נכתב ביום ונחתם בלילה יהי' כשר ע"י שליח או מוקדם ממש כבר כתבו הראשונים דכשחתמו העדים על שקר בוודאי פסול ואין כאן עדות כלל ובכה"ג גרע יותר ע"י שליח דסמכינן ביותר על העידי חתימה כנודע ושפיר כ' הרא"ש דמוקדם ליכא לומר על העדים שחתמו בשקר רק בטעות הי' וחשש זמן בלא"ה לא שייך דהא הי' ע"י שליח ואיכא קלא בכל ענין שלא נמסר ביום הכתיבה אבל בתשובת הריב"ש מיירי שנכתב וניתן במקומו ע"ז שפיר כ' הריב"ש דהוי מוקדם ופסול ממש ועכ"פ הוי כאלו אין בו זמן כלל דעיקר הזמן סמכינן על יום החודש וכאן לא נכתב יום החודש כפי האמת רק בטעות והקדם לא מהני מה דתלינן דטעות הי' מ"מ הוי כגט שאין בו זמן ומ"מ שפיר כ' הרמ"א בלשון י"א מאחר שהמחבר סתם הדברים:

סימן פ

לכבוד תלמידי י"נ הרב הגדול בתורה ובמע"ט החו"ב וכו' מוה' משה נ"י אבדק"ק פרדי סענזארץ והגליל יע"א.

בענין הגיורת שחזרה לסור' אחר כמה שנים ונודע שגם בגירותה לא היתה מתנהג' כדת משה וישראל וגם תחלת גירותה הי' מחמת דבר ליקח את בעלה ועתה שאל הבעל אם צריך לזכות גט עבורה והנה לענין דינא יפה כ' דתליא במנהג ומי יכניס ראש לעשות מעשה בעניני מנהגים ועי' חתם סופר סי' ג'.

אמנם הנוגע לפלפולא שהק' משום דזכות היא לה דלמא מים גנובים ימתקו לה וכ' שמצא כן בהגר"א ותי' דלא אמרינן כן בנדרים ותמה ע"ז דהתם אמרי' רק דניחותא לה יותר דלימות בעל כדי שתהי' מצוי' בכל עת אבל עדיין י"ל דסברת מים גנובים בכה"ג דידן איכא למיחש הנה ראיתי בסוף נדרים בפי' הרא"ש ובתוס' שם ב' פירושים בהא דל"ח לסברת מים גנובים וי"ל דתליא בב' פי' למה דס"ד דדמי למים גנובים א' משום שעושין בסתר כעין גניבה והנה אי נימא האי טעמא ל"ש בכה"ג דמומר' ועושית בפרהסיא ב' מחמת דטעמ' דעבירה מתוק להם ביותר וע"ז כ' תוס' דאין יודעין מזה וא"כ כאן הוי ממ"נ וא"ש דברי הגר"א.

ומה שתמה מעכ"ת נ' על הוכחת הט"ז בסי' ק"מ נגד דברי המהרי"ק ממתני' דגיטין דנקט גט ושיחרור לענין אי יכול לחזור בו באומר תן גט כו' ולא יתנו לאחר מיתה למה לא נקט בגט גופי' הדין במקום זכות דהיינו בנאסרת כו' ותמה ע"ז דהא מיבעלי' ביבמות המזכה גט במקום יבם כו' ואח"כ במקום קטטה כו' למה לא פשיט ממתני' דא"כ הו"ל למתני במתני' זכות גם בגט כה"ג הנה הקושי' מבמקום יבם נלענ"ד ליישב בפשיטות דהא לכאורה קשה לשון האיבעי' דקאמר א"ד זימנין דרחמא לי' ליבם כו' ל"ל למנקט ליבם הול"ל דרחמא לבעלה ואין רצונה להתגרש ממנו וע"כ משום דבמקום יבם היינו שכ"מ או הולך למדה"י ונותן גט על תנאי דאי בסתם שכ"מ ס"ל לרבה ורבא בגיטין ע"ג דהוי גס גמור אפי' עמד דלא כר' הונא וע"כ במגרש להדיא על תנאי וא"כ לא אפשר למתני אם רצה לא יחזור דהא בלא"ה חוזר כשעמד ואפי' לא עמד לפימ"ש התוס' בשם הר"ת גבי מעת שאני בעולם דמהיום כמו מחיים שדעתו לאחר הגט כ"ז שיוכל ובלא"ה לא הבנתי הקו' על האיבעי' דדלמא לפי האיבעי' בהך צד דזכות הוא לה ס"ל דלא חשוב חוב כלל והוי כמומר' לפ"ד הט"ז דאינו חוב כלל וא"כ א"צ שיגיע גט לידה ולא מצי למתני'.

והנה בעיקר הטעם דלא יתנו לאחר מיתה אף דאינו חוזר עמדו כולם על שיטת הרי"ף והרמב"ם ופירש"י לעיל והסביר הפנ"י דהוי כמתנה תנאו שיבא לידו דוקא כמו הבא לי גיטי וק' דהא אמרינן בקידושין לענין אתי דבור כו' דכל שאין המעשה חל עתה הוי רק דבור ומצי לחזור וא"ל דהוי כתנאי דמעכשיו דא"כ ל"ש אין גט לאחר מיתה ושכנלענ"ד הכונה עפימ"ש התוס' דקיי"ל דאין גט לאחר מיתה והקשו הא כבר שמעי' לקמן ותירצו אף בכה"ג דהשליח בעולם וצ"ל הסברא דקיי"ל דהשליחות נפסק מיד כשמת המשלח אף בלי הטעם דאין גט לאחר מיתה והנה כ' תוס' בסוגיא דאומר אמרו דמילי ל"מ לשליח אף לר"מ דמצאו באשפה כשר מ"מ מאחר שצו' צריך שליחות ממש חזינן מזה דאף במקום דל"ב כלל דין שליחות מ"מ מאחר שהוא אמר ומצוה לכתוב צ"ל בשליחות ממש ושייך בי' דין שליחות כ"כ נאמר כאן הנה הא דאמרינן דצריך דוקא שיגיע לידה היינו משום דהוציא בלשון תן אף דהוי כזכי מ"מ צריך לקיים דבריו ולכן מאחר שלפי צואתו ותנאו צריך ליתן צ"ל דוגמא דשליחות ממש ומאחר שמת דל"ש שליחות א"א להתנאי להתקיים כלל אבל כשחי חל הגט למפרע.

שוב הביא מעכ"ת נ' דברי הט"ז בה' גרים לענין גר שחוזר לסורו די"מ דיינו יין נסך למפרע והט"ז חולק עליהם והקשה דלכאורה ראי' להי"מ מהגמ' דיבמות מ"ז דאמר טבל ועלה כו' כישראל גמור נ"מ דאי הדר בי' הוי קידושין ולא אמר לענין דאינו יי"נ למפרע

הנה בפשיטות י"ל דבעי למימר נ"מ אחרי שחזר כפירש"י שם אח"כ ורבותא גדולה היא מיד שטבל ועלה אף שמיד חזר מ"מ הוי קידושין ואי לענין יי"נ הוי הנ"מ רק על בנתים למפרע.

ומה שהקשה למה לא אמר בגמ' שם דנ"מ לענין כשנתגייר מחמת דבר כו' הנה באמת דינא דסיפא וודאי אירשא קאי גר שבא להתגייר כו' דמיירי בהדיא שידענו שמתגייר לש"ש כמבואר וגם אם יש חשש שמתגייר מחמת דבר אין הב"ד מקבלין אותו לכתחלה כדאיתא בדף כ"ד לעיל ובאמת משמע לעיל בתוס' ובחולין ג' ע"ב ד"ה גירי אריות כו' וב"ב ל"ח ע"ב והרמב"ן והריטב"א קידושין ע"ה ע"ב דמתגייר מחמת דבר צריך חזקה דוקא ואי לא הוחזק בדת יהדות כגון שלא נשתקע שם ע"ז מפיהם לא הוי גר כלל וכאן טבל ועלה כו' משמע מיד בעלייתו כמש"ל ולא הוחזק עדיין כלל וי"ל דלא מהני בנודע שנתגייר מחמת דבר כנ"ל רק בכה"ג דנ"ד אין נ"מ בזה דכבר נתגיירה זה כמה שנים אף שאומרים שלא התנהגה בדת ישראל ועבדה איסורים אעפי"כ בחזקת גיורת היא עכ"פ דהא מ"מ לא ראינו עע"ז כנ"ל.

עוד הביא מעכ"ת דברי הרמב"ם בפ"ד מה' א"ב שכ' כשם שנאמן לומר כו' כך נאמן זה בני ממזר כו' וכן אם היתה אשתו מעוברת כו' שהלשון וכן תמו' ונגד הסוגיא דקידושין ע"ח דפריך מאי, אפי' כו' ומתרץ לא מבעי' קאמר כו' רק אפי' מעוברת דל"ל חזקה כו' שלא הוחזק מעולם וא"כ לדידן וכמו שפסק הרמב"ם כר' יודא איפכא הול"ל יפה העיר ובאמת בטור ש"ע כ' להיפוך דהיינו דינא דאשתו מעוברת תחלה והוא בדקדוק כמשמעות הגמ' דלא כהרמב"ם ולענ"ד לפרש דברי הרמב"ם ועומק דבריו דהנה לכאורה צריך להבין טעמי' דת"ק דס"ל דאינו נאמן במעוברת למה א"נ אף דקרוב הוא הא קיי"ל ע"א נאמן בדליכא חזקה אפי' קרוב ולכאורה י"ל דדמי לדבר שבערוה ולפי שיטת הרמב"ן דבדבר שבערוה גם בדליכא חזקה אין ע"א נאמן רק רוב הפוסקים לא ס"ל כן והאריך בזה בס' שב שמעתתא והראי' שהביא מסימני' סי' וע"א יניח הוא תמוה דהא התם בהכחשה מיירי כמ"ש בשו"ת מהר"ם מינץ ובמקום הכחשה שפיר דע"א א"נ כלל אף בדליכא חזקה משא"כ בדליכא הכחשה וכ"ש בדינא דהך מתני' למה אינו נאמן ועכצ"ל להני שיטות דאף דע"א נאמן גם בדבר שבערוה בדליכא ח' מ"מ כאן א"נ כשאומר שאין העובר ממנו דהא ילפינן ממכה אביו ואמו דאזלינן בתר רוב משום דרוב בעולות אחר הבעל כו' ובעל זה אומר נגד הרוב לכך א"נ וס"ל להני פוסקי' אף אי נימא דמהימן ע"א נגד הרוב היינו במברר המיעו' מתוך הרוב כגון בשר במקולין אבל בכה"ג דמתני' שאומר נגד הרוב הידוע מה"ת א"נ כלל ור' יודא ס"ל גזיה"כ מיכיר דהאב נאמן בכ"ע כנלענ"ד אלא דלפי"ז

הדק"ל מאי אפי' כו' דהא רובא עדיף מחזקה ומאחר דס"ל לת"ק ברישא דא"נ נגד חזקה כ"ש כשאמר נגד הרוב ובאמת לק"מ דהא סתם ת"ק דר' יודא הוא ר"מ ולדידי' חזקה עדיפא מרוב' דהא חייש למיעוטא ולפ"ז א"ש הגמ' שפיר קאמר אליבא דר"מ לטעמי' אבל לדידן דאזלי' בתר רובא וקיי"ל כר' יודא דנאמן שפיר קאמר הרמב"ם דהוי סיפא דמעוברת רבותא יותר מרישא משום דאומר נגד הרוב דעדיף מח' ומ"מ האמינתו תורה לאב כנלענ"ד.

ומ"ש מעכ"ת לתרץ דמתני' מיירי בהדיא כשהאם כאן גם ברישא אבל הרמב"ם י"ל דברישא מיירי באין האם כאן ובסיפא שהוא מעוברת וודאי האם כאן לא הבנתי דהא וודאי ח' עצמיות עדיפא מח' הנמשך מהאם.

ובענין דברי רש"י גבי ינאי המלך שהקשו תוס' שם הא קיי"ל כמאן דמכשיר בה מכשיר בבתה וגם ההפלאה תמה א"כ ליכא חזקה ול"ד לדלעיל האריך מעכ"ת ביישוב הדברים וגם אני בפניי אמרתי בפשיטות עפימ"ש תוס' בעירובין ל"ו דלכך תרומה ונטמאת בבכ"ע ל"מ חזקה דהשתא וודאי טמאה וגם הנוב"י מ"ק חאה"ע סי' מ"ג כ' ליישב דברי התוס' שכתבו דחזקה דדייקא מרעא כו' דא"כ למה אין ע"א נאמן מדאורייתא בעגונה ותי' ג"כ דלענין תרי ותרי בעי' חזקה דלא אתרע דוקא אבל בע"א ושארי ענינים הוי חזקה אף דאתרע ע"ש והא נודע דגם אי צריך להמשיך הח' דומה לח' דאתרע וכבר נאמר סברא זו בשם הגאון בעל ברוך טעם ז"ל וממילא שפיר פירש"י דאף דהוי ח' לענין דינא אף דאתרע ולכן מכשיר בבתה מ"מ לענין תרו"ת לא מוקמינן אחזקה מאחר דצריך להמשיכה מהאם והוי כח' דאתרע דל"מ בתרי ותרי משא"כ לענין ע"א לעיל וגם באמת גם לעיל כתבו תוס' דהוי כח' דאתרע מחמת שתיקה רגלים לדבר ובזה א"ש אף דינאי לא שתק מ"מ הוי ראי' נכונה לענין נאמנות ע"א בדבר שבערו' בח' דאתרע דדמי ממש והדברים מבוארים:

סימן פא

בע"ה צום הרביעי תרל"ב

להרב המאה"ג כו' מוה' אברהם גלאזנער אבדק"ק קלויזענבורג.

נעימות ימינו אשר נועץ עמי אודות גיורת שכעת שנתגיירה אמרה שאמה היתה מומרת ועכשיו באה להתגרש איך לכתוב בהגט ומסתמא כוונת מעכ"ת דהא קיי"ל נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וא"כ א"א לכתוב בת אברהם אבינו כשאר גיורת דהא לאו גיורת היא ובאמת בפסקי תוס' קידושין ע"ה ע"ב סי' קמ"ו ס"ל דאף דהולד כשר

מ"מ גוי הוא וצריך גירות וא"כ גם כאן הוי גיורת אך המהרש"א שם כ' דלא קיי"ל הכי רק דהוי ישראל מעליא ומה שהקשה שם סתירת דברי רש"י אהדדי זה כמה כתב לי הגאון בעל יריעות שלמה זצ"ל דיש לחלק בין עבד לנכרי דנכרי יש לו חייס ונקרא הולד על שמו והוי גוי אבל עבד אין לו חייס ע"כ נקרא רק על שם האם לבד אמנם בלא"ה יפה כ' מעכ"ת דהא הוחזק עצמה בעלי' לבת אברהם אבינו מסתמא כונתו בביהכ"נ לענין עשיית מי שבירך וכה"ג כשנקראת בשם קודש רק דלכאורה מה לנו בהחזק' הא קיי"ל דא"א להחזיק שם אביו רק שמו לבד ע"ז שפיר אמר מעכ"ת דהא באמת כולנו בני אברהם אבינו אנחנו רק שבשאר בת ישראל אם כתב כן בגט פסול שמוכח מתוכו שגיורת נתגרשה ואין זה האשה הלזו והוי לעז העולם אף שהאמת כן הוא שכולנו בני א"א כנ"ל אבל בנ"ד דליכא לעז כסברא הראשונה וודאי יפה כ' דצריך לכתוב בת אברהם אבינו בלי בית מיחוש.

ובאופן הב' שלא לכתוב רק שמה לבד וגם זה נכון דהא באמת המחבר בסי' קכ"ט כ' ב' האופנים בגר כו' משמע שבכל אופן שירצה טוב ובפרט שכ' מעכ"ת שיש לה עוד כינוי דהוי היכר אמנם מאחר שעתה המנהג בכל גר לכתוב כת אברהם אבינו ע"כ אפשר דיותר טוב לכתוב גם כאן כן שלא יאמרו אסופית היא ולדינא כל א' מהדרכים מכוונים.

סימן פב

בע"ה יום ג' ז"ך תמוז דבריו מתוקי"ם מדבש לפ"ק קארלסבורג יע"א:

לאיש אשר אלה לו כל חמדת ישראל יקר רוח איש תבונות כאחיאל ראש גולת אוריאל ה"נ כבוד אדמ"ו הרב הגאון הגדול המאור ומאיר לארץ ולדרים בחריצות ובקיאות שמו נודע בשערים מפרק וטוחן הרים כבוד שמו מפארים מו"ה אליקום געץ הכהן נ"י לנצח יהי שלום באילו ישפות השקט ובטח באהלו וייף בגדלו עד בא מלך ישראל וגואלו.

נא אל יחר בעיני אדמ"ו נ"י על אשר הטרחנו אותו במכתב זה ואנחנו מה להתיצב במקום גדולים ומהראוי לנו להיות נחבא אל הכלים ומה גם כי כבדי לשון אנחנו ולא ידענו דבר בצחות מליצות הלשון גם לאנשי ערכינו ואף גם נגד שר התורה והחכמה כי"ב אולם בזאת אזרנו חיל היות הדבר מצוה רבה וההכרח לא יגונה ובטחנו בצדקתו דמר מעכ"ת הגאון נ"י לבל יאמר נואש לדברינו ח"ו ויענינו במחכ"ה על ידי המוקדם האפשרי:

זה שני שביעית באה לביתה האשה מפק"ק אשר קיבלה גיטה מיד בעלה הבלייעל אשר פעל ועשה אדמ"ו הגאון נ"י בחכמתו וזירוזותו והאשה הנעצבת בכל יום ויום חכתה שיבואו פטורים מאת מעכת"ה נ"י וביום א' העבור הלו באהלנו ככבי אור מכתבו הנעים

ויען וביען שמצאנו ראינו שאדמ"ו הגאון נ' הניח מקום להתגדר בו וז"ל שם האיש ארי' המכונה ליב בן זאב המכונה וואלף הלוי ושם האשה צפורה בת מנחם המכונה ממנדל הלוי והגם שאין אתנו יודע עד מה כי אנחנו כאפרוחים שלא נתפתחו עיניהם אעפי"כ לא התרנו את האשה להתנסבא לגבר אוחרן עד עת בא דברו שנית כי אם הי' נכתב לשון זה בהגט הי' נראה בעיננו פקפוק לא זעיר ומחמת בזה איזה שבועות שכאמ"ו הגאון נ' אינו בביתי והאשה הנ"ל חלתה פנינו להשיב דבר לאדמ"ו הגאון נ' כי ברצונה להנשא בכלות ג"ח הבחנה ולגודל הפצרתה לא נוכל להשיב פני' ריקם ע"כ מצאנו את עצמנו מוכרח להטריח את הדר גאונו ולשאול את פה קדוש לבל יהיו דברינו אלה לטורח ולמשא כי תורה הוא וללמוד אנו צריכים:

הנה בהגהות ש"ע סי' קכ"ט סעי' זיי"ן מבואר וז"ל אבל כותבין כהן אי לוי כו' ואם יש להם כינוי כותבין אח"כ וכ"ה בסדר הגט סעי' כ"ד והוא מהרי"א מינץ בסה"ג סי' מ"ב ובב"י בשם הקונטריסים והובא בב"ש ס"ק י"ד טעם הדבר משום דיאמרו דהכינוי כך היא והוא אינו כהן א"כ איש אחר המגרש עכ"ל ולפ"ז דמי ממש לאם לא נכתב כהן כלל דסיים הרמ"א שאין להקל רק בשעת הדחק ולפי הב"ש הכל תליא בשעת הדחק לחוד ואפי' כבר ניתן הגט פסול בדיעבד בלא שעת הדחק וכאן בנ"ד אם המגרש נמצא עדיין בהגלילות דמר אדמ"ו הגאון נ' ורוצה ליתן גט שנית אין זה שעת הדחק כלל רק קצת הוצאה וטרחה ולפ"ז אנו נבוכים בזה מאוד:

והנה ראש דבר נדבר בעיקר הדין דלא נכתב כהן שהרעישו עליו הפוסקים מאוד ואח"כ נבוא אל מיצוי הדין שלפנינו יעויי' בט"ז סק"ט וסק"י שדחה דין זה בשני ידים וסיים שאין יד ורגל לפסול הזה והביא ראי' מדברי התוס' בכתובות דף כ"ד ד"ה אמנם כו' דלפי תירוצם שם מוכח דבלא הוחזק ב' יוסף בן שמעון א"צ להזכיר כהן דאל"כ לא תירצו כלום דממילא דמי ממש דפסול בלא נכתב כהן יעו"ש והנה בפשיטות אין ראי' כלל דהתוס' שפיר מתרצי על קושייתם שהקשו דאם נאמר שאין העדים מדקדקין אם הוא כהן וחותמין עליו בשנכתב בתוך השטר כהן אף שאין יודעין בבירור אם כן מאי מועיל סימן כהן הא יוכל להיות שיאמר להעדים שהוא כהן והעדים לא ידקדקו בבירור ויכתבו ע"ז מתרצו התוס' דבהוחזקו שני יב"ש אינם כותבין בלי שידעו בבירור שבן כהן הוא אכל בלא הוחזקו כותבין אף שאין יודעין בבירור אבל לעולם צריך לכתוב כהן אף בלא הוחזק וצ"ל מה"ט גופי' דאין חשש הערמה בלא הוחזק לכך א"צ לידע בבירור וכותבין בשטר כהן אף שאין יודעין אם האמת כן דאפי' יהי' שקר מה בכך וזה נ"ל פשוט בכוונתם ומהט"ז נ' שהבין דמ"ש התוס' בתירוצם דאז צריכין לידע כו' היינו מאחר שמן

הדין צריכין לכתוב בהוחזק וודאי מדקדקין אבל בלא הוחזק דא"צ לכתוב מן הדין אין מדקדקין כלל ולפענ"ד כמ"ש דממילא י"ל דגם בלא הוחזק צריכין לכתוב מן הדין:

ובלא"ה כבר כ' הגט פשוט בס"ק ל"ז ד"ה ובעיקר כו' דבאמת התוס' דכתובות הנ"ל גם בקושייתם חולקים על דין זה ומהר"י מווינא שהוא שיטת הפוסלין כשלא נכתב כהן ס"ל כאידך מפורשים דמפרשי הסוגיא בדרך אחר דבלא"ה אין מקום לקושי' התוס' יעו"ש וממילא דלק"מ קושי' הט"ז דאין לנו לדקדק מדברי התוס' נגד מהר"י מווינא דוודאי מחולקים בזה ולשיטת התוס' באמת א"צ לכתוב כהן כלל והנה לכאורה לולי דברי התוס' י"ל קושייתם עוד בא"א דאין חשש ערמה כלל שיאמר שהוא כהן דממ"נ אם לא הוחזק יוסף בן שמעון חבירו לכהן א"כ לא שייך הערמה דממילא לא יוכל לגבות ממנו דהרי בשטר נכתב כהן ואם הוחזק לכהן א"א להערים דבשניהם כהנים צריך לכתוב דורות כדאי' בב"ב קע"ג וא"כ אם יאמר שהוא כהן לא יכתבו העדים השטר בלי דורות וא"ל דעדיין יש חשש דלמא יחפש עדים שלא ידעו את יוסף ב"ש חבירו דכהן הוא ז"א דאם נחוש לזה לא תירצו התוס' כלום דממילא יש לחוש שיחפש עדים שלא ידעו כלל שיש עוד יוסף בן שמעון וע"כ דמאחר שהוחזק וודאי יודעין כ"ע וממילא וודאי דיודעין גם זה שהוחזק לכהן (ובר"פ כל הגט בתוס' ד"ה בע"מ כו' בס"ה לא כ"כ רק לענין ע"מ והם לא ידעו כלל שיש עוד יב"ש שם אבל וודאי הא בהא תליא) ולפ"ז י"ל דלעולם בכל ענין אפי' בהוחזק ב' יוסף בן שמעון מאמינים לו העדים ולא מסהדי אכולה מילתא ולא מעלין אפי' בכה"ג [וזה א"א להעמיס בכוונת תי' התוס' בשום אופן וצ"ע] ואפשר לחלק בין חזקה דב' יב"ש יודעין כ"ע משא"כ חזקה דכהן אף שהוא מיוחס ויש עדים שהוא בן כהן מ"מ אין יודעין כ"ע:

אמנם דאתינן עלה מה שהכריח להג"פ לומר דמהר"י מווינא אזיל לשיטת שאר מפורשים והתוס' חולקים הוא מכח קושי' הש"ש לפ"ד מהר"א ששון שמפרש בדברי מהר"י הנ"ל דבימי האמוראים הרגילו לכתוב כהן ולא בימי התנאים והק' הנ"ל דא"כ מה מקשו התוס' הנ"ל ממתני' דהא בימי האמוראים הוא דכותבין כהן אף באין יודעין בבירור אבל מתני' שהי' בימי התנאים לא הי' רגילים לכתוב כהן ולא כתבו עד דידעו בבירור שהוא כהן יעו"ש (הנה באמת קושי' זו לא תקשי רק לפי הבנת הג"פ שאכתוב לקמן דמהר"י הוכיח מהגמ' דפסול בלא כ' כהן אבל לפ"ד מהרא"ש דלא הוכיח משם רק דבימי האמוראים הנהיגו כן ולא דמיפסל בשטרות ממילא לק"מ דשפיר מקשו התוס' דוודאי בזה לא נשתנה הדין בין התנאים והאמוראים אי צריכין לידע בבירור כשכתבו כהן דאף שלא נהגו כן מ"מ אם נכתב כהן בדיעבד וודאי אין מדקדקין שלא לחתום דמאי

חילוק יש בזה בין התנאים והאמוראים וא"כ גם להמתני' שייך הערמה זו) אלא דגם לפי' הגט פשוט אינו קושי' כ"כ דמ"מ התוס' מקשו שפיר משום דדין זה פשוט בכל מקום בש"ס ואי בימי האמוראים נשתנה הדין א"א דלא משתמיט בשום דוכתא בגמ' לפרש דעתה אין כהן סימן משום שהרגילו לכתוב כהן עפ"י עצמו ולכך שפיר הקשו התוס' דמאחר דנזכר הדין במתני' חם הי' נשתנה בימי הגמ' הו"ל לפרש בגמ' הדין לדידן ולפי"ז א"צ לדחוק כלל לומר דמהרי"מ לא קאי לשיטת התוס' די"ל דגם התוס' מודי בזה וקושי' הט"ז בלא"ה מיושב כמו שכתבנו אך לכאו' יש להקשו' מדברי התוס' ד"ה חד כו' שהקשו למ"ד מעלין משטרו' למה לא חשבו במתני' דקידושין ואכ"ק דהוו"ל להקשות גם למ"ד אין מעלין כו' למה לא חשבו במתני' דאין בודקין כו' אפי' לענין לא הוחזק דהא לפי דינא דמתני' גם למ"ד אין מעלין ס"ל דמעלין וא"כ ממילא מוכח מדברי התוס' כאן דלא כמהר"י להבנת הג"פ רק דיש לדחו' קושי' זו דלמ"ד אין מעלין היו צריכין להקשו' מן הדיוק ולכך הקשו טפי ממה דמפורש להדיא דהיינו למ"ד מעלין כו' ולפי תירוצם א"ש לכ"ע כנ"ל.

אמנם מה שהוצרך המהר"א ששון לזה כלל דכוונת המהר"י מווינא מ"ש דבימי האמוראים הנהיגו והרגילו לכתוב כהן לאפוקי בימי התנאים הוא בכדי דלא יקשה על מהר"י ממתני' דב"ב קע"ב דאמרי' דדוקא בב' יוסף בן שמעון יכתוב כהן משמע דבסתם שטר א"צ לכתוב כהן וכן מבואר בג"פ שם ד"ה אמנם מהרש"ך כו' בשם כל המפורשים יעו"ש ותמי' קצת על הט"ז שהקשה קושי' זו מב"ב מעצמו בסק"י דהא באמת כבר נזהר מזה מהר"י מווינא והפוסלין וכנ"ל וע"ז הקשה הג"פ דמ"מ למאי הלכתא הוצרך מהר"י לומר כלל דבימי האמוראים הורגלו לכתוב כהן מאי דהוי הוי ולא הול"ל רק סברתו בלחוד מאחר שרגילין השתא לכתוב כהן סברא הוא דאם לא כ' פסול דמחזי כשינוי השם דאינו כהן עכ"ל ומכח זה פי' הגט פשוט דכוונת מהר"י הוא להוכיח משום דגם בשטרות פסול בלא כ' כהן דאל"כ למה אין מעלין דוודאי מסתמא ידעו העדים בבירור שהוא כהן דאל"כ למה כתבו שקר וע"כ דהשטר מיפסל בלא נכתב כהן ומה"ט כתבו אף שלא ידעו בבירור בכדי שלא יפסל השטר עכת"ד ודבריו תמוהין דוודאי בשטרות לא מיפסל בדיעבד בלא כ' כהן אף אם נניח דבגיטין פסול משום לעז מ"מ מאיזה טעם יפסול בשטרות וגם דא"כ תקשי מדברי התוס' גיטין דף פ' ד"ה ושם עירו כו' ובראש בשם הר"ת שהביאו ראי' מהא דאין מעלין משטרות כו' דאף ששקר הוא שאינו כהן לא מיפסל השטר יע"ש וכן הקשה בג"פ ד"ה אמנם מהר"י מווינא כו' וכ' ג"כ דבר זה בעצמו דאין טעם לפסול בשטרות כלל רק שכתב שם עוד תי' אחר די"ל דהתוס' חולקים

על דינא דמהר"י יעו"ש ובאמת זה דוחק גדול לומר דחולק גם על הרא"ש רק גם בלא"ה אפשר לומר גם להתוס' עכ"פ בשטרות צריך לכותבו לכתחלה אף דליכא טעם מ"מ הוי מנהג כן בתיקון שטרות יהי' איך שיהי' מוכח עכ"פ מדברי התוס' שם וכן הוא סברא פשוטה דיותר מיפסל בשינה של יתר כהן על מי שאינו כהן מלהיפוך בחסר וא"כ ממילא איך מפרש המפ' דמהר"י מביא ראי' ממ"ד אין מעלין דמיפסל בלא כ' כהן ומה"ט כתבו העדים אף שלא ידעו בבירור דאדרבא מזה מוכח להיפוך דא"כ מהאי טעמא גופי' לא הוי להם לכתוב בלא הוחזק דזה וודאי יהי' פסול יותר כשכתבו על אינו כהן שהוא כהן ועדיין מוטב שלא יכתבו ואי הוחזק לכהן וודאי אין ראי' למהרי"מ ובלא"ה לא ידעתי לכוין כלל דברי הג"פ דלפ"ז דנאמר התוס' חולקים ומהרי"מ ס"ל כאינך פוסקים דמפרשי פי' אחר בהסוגיא ועי' בג"פ בסי' קכ"ח ס"ק י"א דהיינו דס"ל להפוסקים דפסלו בשינה מקום הלידה מפרשו כהרשב"א וב"ש וש"ך ואכ"ק דלהנך פוסקים אין לדייק כלל מהגמ' דמיפסל בלא נכתב כהן מדיוק הג"פ ממהר"י הנ"ל דהא הם מפרשים הטעם דאין מעלין משטרות משום דאף שאינו כהן כותבין כשהוחזק לכהן בפי העולם אבל לא משום דמפסל בלא כ' כהן וכ"כ הג"פ לפרש כן כוונת השגת הב"י וא"כ ממ"נ אי ס"ל למהר"י כפי' התוס' מוכח דהשטר לא מפסל בשינה וכ"ש בחסר ואי ס"ל כהרשב"א דלא כהתוס' א"כ בלא"ה אין התחלה להוכחה כלל ולפ"ז סלקינן כדברי הט"ז דאין יד ורגל לפסול הזה מכח ממ"נ וע"כ דאין ראיות המהרי"מ כן כלל מהגמ' רק דנימא הדברים כפשטן וכמ"ש הג"פ בפשיטות שהוכיח מכתובות דנהגו לכתוב כהן יעו"ש והיינו דאל"כ לענין מה נשאלה אבעי' זו אי מעלין משטרות ליוחסין דהא אין דרך להזכיר כלל בהשטר כהן וע"כ דהמנהג הי' להזכיר כהן בשטר וע"ז הדרא קושי' הג"פ לדוכתי' דלענין מהו כ' זה דנהגו בימי האמוראים לכתבו [אף שיש לדחות קושייתו בפשיטות לפימ"ש לעיל דקשיא לי' קושי' הט"ז הנ"ל ונזהר מזה דאין להקשות מהתנאים כלל דבימי האמוראים הורגלו לכתבו ולא בימי התנאים אלא דכ"ז דוחק].

והנלפענ"ד דמהר"י מווינא כיוון בזה לענין אחר דהנה לכאורה ק"ל ע"ד הפוסלין דטעמם משום שכבר הנהיגו והרגילו לכתוב כהן לכך מיפסל בלא כ' דמוכח דאחר הוא ממ"ש התוס' בגיטין דף ס' ד"ה ושם עירו כו' עיר שנולד בה אפי' שינה כשר כו' שהקדמונים שהרגילו לכתבו כו' אבל כאן מה לנו לתקן לכתוב מקום הלידה כו' עכ"ל מוכח מזה דלענין מקום הלידה הי' הרגל ומנהג ותקנת הקדמונים לכתבו ומ"מ מאחר שמן הדין א"צ לכתבו רק הרגל הקדמונים כשר בדיעבד אפי' בשינוי וכ"ש כאן דעיקר הטעם שהרגילו לכתבו וודאי הי' ג"כ מטעם זה עצמו שכ' התוס' בשם הלידה משום שאם יארע כו' דכשר

בדיעבד בלא כ' כלל כהן ואף דנאמר דלא כ' כלל דהכא הוי כשינה דהתם עכ"פ לא גרע ולמה ס"ל למהר"י לפסול מה"ט ולפ"ז י"ל דמקושי' זו גופ' נזהר המהר"י וע"כ ס"ל לתרץ דלענין מקום הלידה אף שהורגלו לכתבו לכתחילה היינו ביודעין בבירור מקום הלידה אבל באין יודעין בבירור לא הורגלו כלל לכתבו אפי' לכתחלה וכמו שסיימו התוס' כאן וצ"ל דגם מה שתקנו מתחלה לכתוב עיקר התקנה לא הי' כלל באין ברור להם דבכה"ג א"צ לכתוב כלל שם הלידה משא"כ לענין כתיבת כהן דכותבין אף באין יודעין בבירור אם הוא כהן או לא וזה הוכיח מן הגמ' דכתובות הנ"ל דגם באין ברור להם הרגילו לכתבו והיינו למ"ד אין מעלין משטרות דקשה למה אין מעלין דהא העדים וודאי אין כותבין באין יודעין בבירור וע"כ מוכח דבאמת כותבין אף שאין יודעין בוודאי שהוא כהן דהתקנה הי' בכל ענין ולא כהתקנ' של מקום לידה הנ"ל ולכך ס"ל למהר"י מסברא דבלא כ' כלל פסול ולא דמי למקום הלידה וזהו כוונת המהר"י הנ"ל ולכך הוכיח דוקא ממ"ד אין מעלין ולא ממ"ד מעלין כמו שדקדק הג"פ שם ובהנ"ל א"ש וממה שנוהגין השתא לכתבו לחוד לא הוי ראי' עדיין לענין אין יודעין בבירור אבל מהגמ' דשם הוי הראי' גם לענין זה וי"ל דדוקא בשם הלידה דלא הוי רק תקנת הקדמונים משא"כ בכתיבת כהן שגם בימי האמוראים היו נוהגין לכתבו וודאי גרע ומפסל בשינה ולא כ' כלל ויעיי' במרדכי פ' השולח שכ' בשם ראבי' לפסול בשינה מקום הלידה רק בלא כ' כלל הוא דכשר וצ"ל דיש לדחות הוכחת התוס' דוודאי תיקנו שפיר שיכתבו מקום הלידה ושינוי פוסל ומ"מ לא תקשי למה תקנו דאתי לידי תקלה דלא הוי תקלה כלל דאם לא ידעו לא יכתבו ממילא לא אתי לתקלה כלל ולפ"ז י"ל דכאן לענין כהן גרע מבלא כ' כלל לענין אחר דמאחר שלא כ' כהן מוכח שהוא ישראל והוי כשינוי רק דז"א דבזה וודאי שפיר י"ל הוכחת התוס' דמה לנו לתקן לכתוב בחנם דמה לנו לעשות תקנה בכה"ג דמה יעשה אם יארע שלא ידעו מאחר דבלא כ' פסול וע"כ דלא מפסל בשינוי דלא כ' כהן וא"כ למה ס"ל להמחמירין לפסול בזה ובהנ"ל א"ש ומה"ט גופי' כ' המהר"י דהאמוראים הרגילו לכתוב ודוקא בשם לידה שייך לומר דוודאי לא הוי מתקני הקדמונים כו' אבל לענין כתיבת כהן דהוי מדינא דגמ' הוי תקנת חכמים כן דוודאי מיפסל בשינוי אפי' בדיעבד ואף שאין ראי' ברורה מהגמ' לפסול בדיעבד מ"מ כל שאין ראי' להיפוך וודאי אמרינן כן כנ"ל.

עוד הביא בג"ש שם בשם המפורשים שהקשו על מהר"י דדלמא מיירי בכתובות בהוחזק שני יוסף בן שמעון ולכך ע"כ הוצרכו לכתוב כהן וזה לא תקשי רק לפי דעת הג"פ שם דמהר"י לא אזיל בשיטת התוס' רק בשיטת שאר מפורשים דמפרשי הסוגיא בא"א אבל

לפימש"ל דז"א ויותר נכון דמהר"י ס"ל כהתוס' לק"מ דע"כ מוכח דמיירי בלא הוחזק ב' יב"ש לפי תי' התוס' דאל"כ הדרא קושית התוס' לדוכתא אך כבר כתבנו לעיל די"ל קושי' התוס' בא"א וגם דמאחר שיש לתרץ לפרש כשאר מפורשים ממילא דאין הוכחה מקושי' התוס' דבלא"ה לק"מ אפי' בלא תי' התוס' אך דעכ"פ להתוס' דלא ניחא להו לתרץ כן מוכח כשיטת מהר"י מווינא דבימי האמוראי' הורגלו לכתוב כהן (ולפ"ז סלקינן להיפוך מדברי הג"פ הנ"ל דמהר"י ע"כ ס"ל כתוס').

עוד הקשה בט"ז סק"ט דלא גרע בלא כ' כהן מבלא כ' שם אביו כלל דקיי"ל בסעי' חי"ת דכשר יעו"ש ואין זה קושיא דוודאי מגרע גרע דדוקא לענין שם אביו דאפי' בלא כ' שם אביו כלל לא נטעה מה"ט דאינו זה רק אחר הוא דעדיין היכן שם אביו של האחר וליכא חשש רק שיאמרו שהוא שתוקי ואסופי דאין כותבין שם אביו וע"ז וודאי לא יחושו דלא שכיח משא"כ לענין כתיבת כהן דישראלים הוי רובא דעלמא ושכיחי יותר ומאחר דבכל גט של כהן כותבין כהן ואם לא כתבו בזה יאמרו ע"כ דאין זה הגט של הכהן המגרש רק של ישראל אחר מעלמא ובזה י"ל ג"כ הקושי' הנ"ל שהקשיתי ממ"ש התוס' לענין מקום הלידה דהתם אין להם הכרח שהוא אחר דהא גם האחר ע"כ יש לו מקום לידה ולכך ל"ח דיוציא לעז משא"כ כאן דדלמא אינו כהן שייך לחוש שפיר.

והנה הב"ש כ' בס"ק י"ד וכ' בלבוש כו' ומה שהכשיר בהג"ה כו' עכ"ל ולא נוכל להבין לפי הגירסא בכל הש"ע שלפנינו ויש מכשירין ונראה להו לסמוך להקל כו' משמע דקאי אדלעיל דגם היש מכשירין בעצמם אינם מכשירים רק בשעת הדחק ולכתחלה יש לכתבו כו' אבל שיהי' כשר לכתחלה לא ס"ל להי"מ כלל ולפ"ז ממילא י"ל דהרמ"א לגרמי' לא ס"ל כלל להקל בזה וצ"ל דהי' לפני הב"ש הגי' ונ"ל לסמוך כו' וגם באמת נראה יותר לגרוס כן והנה לתי' הב"ש מ"ש אבל לכתחלה כו' הכוונה שאינו שעת הדחק נקרא לכתחלה דהא לא תליא כלל בענין לכתחלה ודיעבד דאפי' כבר נכתב וניתן אי ליכא שעת הדחק ס"ל דצריך לכתוב מחדש והכל תליא אם הוא שעת הדחק או לא ולפ"ז ע"כ דלשון לכתחלה פירושו כן דליכא שעת הדחק יש לכתבו וזה דוחק בפי' הרמ"א ולפענ"ד אפשר לומר ליישב קושי' הב"ש לפימ"ש הג"פ בס"ק ל"ז דמשמע מהרמ"א דא"צ לכתוב כהן אצל המגרש רק אצל אביו וכמו שסיים גט הב"ש כאן וכ' הטעם דבלא"ה ע"כ מוכח שהמתגרש ג"כ כהן דל"ח לבן גרושה ובן חליצה וסיים דנכון לכתוב גם אצל המגרש כהן וכ"מ מהפוסקים ומהקונטריסים שהובא בב"י יעו"ש ובאמת דהכי משמע גם מדברי מהר"י וכן הראי' הנ"ל דהביא מהגמ' כ"ז הוא לענין לכתוב כהן אצל המגרש ולפי"ז י"ל דדוקא אם הי' נוהגין לכתוב כהן אצל המגרש ועתה לא יכתבו יהי' לעז דמוכח דאין זה

המגרש אבל לפי מנהגינו דכותבין כהן אצל אביו לחוד לא גרע מחסרון שם אביו לגמרי דכשר וא"כ אפי' לא יכתבו כהן אצל המגרש לא יסברו דאחר הוא דבלא"ה לא נהגינן לכתבו רק אצל שם אביו וגם בלא כ' כלל שם אביו כשר ואף אם נדחה סברא זו מ"מ יצא לנו עכ"פ ליישב דברי הרמ"א דלעולם יש לפרש כוונתו דאפ' בדיעבד לחוד כשכבר ניתן סובר לסמוך להתיר אפי' בלא שעת הדחק ושעת הדחק א"צ רק לענין אם לא ניתן עדיין דכן משמע פשט לשון הרמ"א ומ"מ לא תקשי כלל מדברי הלבוש מהא דכ' להתיר בלא כ' אצל אבי המתגרשת לחוד שאין קפידא בו כלל דהא גם בהמגרש אין נוהגין לכתוב אצל המגרש כהן רק אצל שם אביו ולכך סמך הרמ"א להתיר דאפשר לומר דגם הפוסלין מודי בזה דליכא חשש לעז ולפי"ז יש לצרף זה לענין היתר נ"ד דמותר בדיעבד כשכבר ניתן אף דליכא שעת הדחק (אך לפימ"ש בנוב"י תנינא סי' קי"ג לחלק בין לא כ' שם אבי האשה ללא כ' שם אבי האיש יע"ש ממילא נדחו דברים הללו דעדיין תקשי מהלבוש רק דמ"מ חזו לאצטרופי ומיושב ג"כ בזה קושי' הט"ז שהבאתי בסמוך).

עי"ל בהיתר נ"ד דאם נאמר הדברים כפשטן דבהקדים הכינוי הוי כלא כתב כלל דפסול למה לא נזכר בפוסקים דין זה רק בלשון יש לכתוב כו' או כותבין כו' דהיינו לכתחל' משמע דאם בדיעבד הקדים המכונה ל"ל בה ובלא נכתב כלל כהן נאמר להדיא בפוסקים לשון פסול ואף שי"ל משום דטעה א' להם ולכך סמכו בזה על מה שפסלו בלא כ' כלל מ"מ לא הוי שתקו כל הפוסקים לסתום הדברים כ"כ וצ"ל דהתם וודאי יש לפסול בלא שעת הדחק דיש לחוש ללעז דמאחר שנהגו לכתבו יאמרו שזה אינו המגרש שלא נכתב כהן זה וודאי חיישינן דהוי חשש אחד משא"כ לענין אם כ' החניכה קודם כהן דהוי כעין גזירה לגזירה שמא יטעו דהכינוי הוא כהן ולא קאי על השם ואפי' יטעו כן הוי לא כ' כלל דהוי ג"כ רק חשש דבזה סליק דרגא דאף דלכתחלה אין לעשות כן מ"מ אין להחמיר כלל אם כבר נכתב כן אפי' שלא בשמת הדחק ולכך לא נזכר בכל מקום בפוסקים רק לענין לכתוב לכתחלה לחוד גם י"ל דבלא כ' הכהן דבלא חשש לעז יש לכתבו מצד תיקון חכמים לדעת הפוסלין ובפרט לפימ"ש הג"פ דגם בשטרות אפי' דלא שייך לעז פסול מצד תקנ"ח וכ"ז ל"ש בכה"ג דנ"ד דליכא רק טעמא דחשש לעז לחוד י"ל דכ"ע מודי דהוי רק זריזות בעלמא לכתבו קודם כמו כמה דברים בהל' גיטין וכמ"ש התוס' ג' ע"ד ד"ה חד כו' דלא מיפסל הגט משום לעז בעלמא ע"ש.

עוד יש צירוף היתר בנ"ד כמ"ש בשו"ת חכם צבי סי' ל"א דאפשר לחלק בין כתיבת כהן שהוא מעלה גדולה ראש וראשון לכל דבר שבקדושה לפתוח ולברך משא"כ בלוי שאין בו כ"כ קפידא עכ"ל רק שסיים שם דהאחרונים לא מחלקי בכך דגם בלוי שייך

הטעם שהורגלו לכתוב יעו"ש אך לפענ"ד זה דוקא לפי' מהרש"א אבל לפי' הג"פ שם וכן לפי פירושינו לעיל דמביא ראי' משום שנהגו לכתוב בימי האמוראים והיינו דוקא כהן אבל לוי לא נשמע מהש"ס שהי' רגילין האמוראים לכתבו לא פסל מהר"י כלל ואף דלוי יש לו ג"כ קדושה יותר מישראל והוא השני במעלה כדאי' בשלהי הוריות ובגיטין דף נ"ט רק דא"כ למה באין שם כהן נתפרדה חבילה וגם למה אינו מברך בהמ"ז ראשון וע"כ דלא הוי מדינא דאורייתא רק מתקנ"ח ואסמכי' אקרא והרבה יש לדבר בזה ואין כאן מקומו מאחר שבאמת מבואר בסה"ג דגם בלוי הדין כן דצריך להקדים קודם הכינוי יעו"ש ואף דלשון הרמ"א יש לדחוק דלענין לאחר הכינוי לא קאי בלוי רק בלא כ' כלל יש פוסלין בלוי וגם זה דוחק ועכ"פ יש לצרפו להיתר נ"ד בדיעבד וכנ"ל.

ואחרי כל הבא יש לחקור עוד בכה"ג דנ"ד שכ' הפוסקים הטעם דיאמרו דכהן הוא הכינוי ממילא לא נכתב כהן יעו"ש ולפענ"ד טפי יש לפסול כאן מבלא נכתב כהן כלל מטעם אחר דמאחר שנכתב כינוי שאין לו כלל דלפ"ד הוא מכנה א"ע כהן שבאמת אינו כן ודומה ממש למ"ש הר"ת בפ' השולח דף ל"ד ע"ב בכ' וכל שום וחניכה דמה"ט לא יכתבו דאתי לידי תקלה במי שאין לו שום וחניכה וכ"כ כאן יש חשש זה שנכתב חניכה שלא נקרא בה ולכאורה הי' נ"ל דגם להר"ת שכ' דאתי לידי תקלה אין הכונה דמיפסל בכך רק ה"ק לדחות דינו של בה"ג איך תיקן ר"ג מפני תיקון העולם שלא יוציאו לעז וע"ז קאמר הר"ת דהך תקנה קלקלתה הוא דאדרבא בכה"ג איכא הוצאת לעז באין לו שם וחניכה אבל לא דבאמת פסול מה"ט אפי' בכה"ג רק דזה דוחק ונלענ"ד מאחר שלא הזכירו הפוסקים מזה כלל דהסברא הוא כך דוודאי אין סברת הר"ת משום הרואים שידעו שאין לזה חניכה כלל דז"א דכי הם הולכים אחריו בכל מקום תחנותו שידעו שאין לו שם וחניכה אחרת באיזה מקום ואיך יוציאו לעז ועכנ"ל דוודאי דבר ברור דיותר מיפסל בגיטין בחלוף ויתר מבחסר והיינו דשינוי בגט הוי כמזויף מתוכו משא"כ בחסר אך כ"ז לענין מה דפסול מצד הדין אבל מה דמיפסל מפני הרואים והוצאת לעז בעלמא מיגרע גרע יותר נחסר מביתר מטעם הנ"ל דבחסר יאמרו שאינו זה דזה יש לו שם אחר ג"כ וגם הוא כהן ובגט זה לא נכתב כהן ע"כ אינו זה אבל לענין יתר שכותב עוד חניכה י"ל דלמא יש לו ג"כ חניכה זו בשום מקום אף שאינו ידוע והר"ת דינא קאמר דס"ל דמצד הדין נפסל בנכתב וכל שום וחניכה וזה אין לו חניכה דהוי תקלה דמזויף מתוכו וכ"כ כשנכתב על אינו כהן שהוא כהן אבל כאן בנ"ד שמן הדין וודאי כשר דהא נכתב הכהן ואנן וודאי מפרשינן דקאי על שמו ולא על המכונה רק מצד הרואים שלא יפרשו כן ויטעו לכך לא מגרע מה שנכתב יתר דלא יוציאו לעז דיאמרו דלמא באמת ניתן לו

חניכה זו בשום מקום לכך אין כאן פסול אחר כלל רק משום דנגד הרואים הוי כאלו לא כ' כהן כלל דיסברו שאינו כהן והמכונה הוא כהן אך בהמרדכי פ' השולח מצאנו להדיא דטעמא דר"ת משום הוצאת לעז הוא וכ"כ בש"ג שסביב המרדכי פ' המגרש (ואפשר ליישב עוד קושי' הנ"ל בדוחק דאם לא יטעו בזה דידעו דאף שלא נכתב כהן מ"מ באמת הוא כהן וזה הוא רק מה"ט לחוד שיטעו שחניכתו הוא כהן אין לחוש דעכ"פ מאחר שהוא כהן באמת וודאי דחניכתו כהן הוא בייחוס משפחה וזה דוחק) את כל זה ראינו ונתון אל לבינו וילמדינו רבינו יורינו המורה לצדקה לרוות נפש שוקקה ואף כי נפשינו יודעת מאוד מיעוט ערכינו אולם שמחה לאיש במענה פיו ועל ענותנותא דמר קסמכינא לבל יהי' אריכת דברים האלה עליו לטורח כי נכסוף נכספנו כעטלף לאורה שואף זורח להופיע עלינו מאור שפעת רוח מבינתו דבר דבור על אופניו כגודל חכמתו עוד יהל נרו להפיץ ענן אורו עד יכונן ציון בבנין ארץ וימלא כבודו את כל החרץ כאות נפשו הטוב וחפץ תלמידיו ועבדיו המשתחוים מרחוק אפים נגדו ומתאבקים בעפר רגלי חכמים:
הק' מנחם מענדל בהרב הגאון מו"ה יחזקאל פאנעט ני' הק' יצחק משה בהרב הגאון מו"ה יחזקאל פאנעט ני'.

סימן פג

להבחור המופלג כ"ה משה דוד דוקס ני' מפ"ב:
ראיתי מה שתמה על שיטת תוס' בסוגי' דשליש דהמני' כשיאמר לגירושין וכו' הא קיימא לן אין ברירה (אפי' בתולה בדעת אחרים) וא"ל דכוונת התוס' שיהי' לגירושין באותו העת שיאמר השליח כן (דבכה"ג ל"ש ענין ברירה דהא אצ"ל דחל למפרע) דאכ"ק הא הוי ט"ג מעג"ק ול"ד למ"ש הר"ן בסוגי' דכנסי כשנתן לה לפקדון ואח"כ א"ל הא גיטך מהני דש"ה דמ"מ נתן לידה משא"כ הכא כשנתנו לפקדון אינו שלוחה כלל ולא הוי כהאשה עכת"ד ולפענ"ד דמאחר דמיירו שהאשה עשאתו לש"ק והבעל לא עקר שליחות דידה דאלו הי' נפסק שליחות דידה לא הי' מועיל יותר בשום ענין שיחזור להיות שליח רק שנתנו לפקדון ע"ד אם יאמר וכו' עכ"פ הוא נשאר בשליחותו שהוא ש"ק והוי כהאשה ממש כאלו נתן ליד האשה תחלה בתורת פקדון ויותר י"ל דכאן עדיף מהאי דהר"ן דהוי כאלו אמר לאשתו הי' הגט פקדון בידך עד זמן מוגבל או עד שתפשה דבר זה ואז תתגרש בו דבכה"ג וודאי ל"ש כלל ענין ט"ג מעג"ק כ"כ כאן אמר לשליח קבלה זה שיהי' לפקדון עד שירצה ויאמר שיהי' לגירושין וא"כ עדיף טפי מהאי דהר"ן שתחלה לא כיון לגירושין כלל רק לפקדון.

וזאת שנית אשר תמה ע"ד הדגמ"ר בי"ד סי' קכ"ג סס"ג דכ' דהא דבעי שכשוך היינו דוקא באפשר לשכשך וכו' דאלכ"ק במעשה דאתרוג' דאחזו לידי' מה מועיל הא א"א לשכשך וכו' עיינתי בדגמ"ר וראיתי שדקדק לכתוב במקום שאפשר לשכשך כלומר שהמקום גורם שא"א לשכשך שם אי"ל שכשוך משא"כ אם אין המניעה מהמקום רק שידי' קשורין מלשכשך אינו כלום כנלע"ד.

סימן פד

ב"ה ד' עקב תרט"ז:

לכבוד מר אחי הרב הגאון הגדול המפורסם וכו' כקש"ת מוה' חיים בצלאל אבדק"ק טאשנאד:

ראיתי מ"ש ליישב דברי הרשב"א מובא בב"י סי' קמ"א ובב"ש סקס"א דבאמר' את מי שירצה הבעל יהי' ש"ק ל"מ דאין ברירה ועמדו ע"ז בקצוה"ח סי' ס"א ובשו"ע שם ובנב"י סי' צ"א דהא בכה"ג ל"ש ברירה דחלות המעשה הוא אח"כ ולא למפרע וכ' אחי ני' ליישב עפי"ד הירושלמי דדוקא במינתה ש"ק ל"ח לחזרה דצריך ביטל בעדים וקלא א"ל משא"כ בזכי' וא"כ ה"נ נימא דהשליחות לא חל מיד חיישי' לחזרה ועי' ר"ן ר"פ האומר ד"ה לפיכך וכו' ואני שמעתי ולא אבין דכוונת הירושלמי בפשיטות מאחר דזה מעולם לא נעשה שליח רק דהתורה נתנה רשות במקום שידענו שזכות לאדם יוכל כ"א להיעשות שליח וא"כ בגט דחוב הוא א"א להיעשות שליח רק מחמת גילוי דעת שצווחת וכו' חיישי' שמא עתה חזרה ואין זכות לה וא"א להיעשות שליח משא"כ כאן מה שהוא שליח עתה לא נעשה מעצמו רק מחמת שליחותה רק שלא הי' חל עד עתה והוי כאלו אמרה התקבל לי גיטי בזמן פלוני או במקום פלוני ובוודאי בכה"ג ביטל שליחות בעי' בדבור מעליא ולא משגחינן בדברי' שבלבה וז"פ וע' טיב גיטין ר"פ הזורק מ"ב בגמ' לימא בהא קמופלגי וכו' ד"ה ואמנם וכו' ע"ש היטב:

סימן פה

ב"ה עש"ק ואתחנן תרל"ט דעש

שפעת חיים ושלום וכ"ט לכבוד אהו' ב"א ה"ה הרב החריף ובקי כקש"ת מוה' אשר שמואל ני' עכב"ב שיחיו.

הנני שולח בזה ב' הגדות א' אשר כתב מעלתי ני' ועל הב' בוודאי יהי' קונה ואם יצטרך יותר בקשתי להודיעני ואשלח אי"ה ככל אשר יודיעני וכבר כתבתי כי מחיר ההגדה

הוא א' זהב ע"ו ובאמת שמעתי שההגדה הלזו נחשב מאוד אצל הגדולי' ולומדי תורה הי"ו מתענגים בו.

ובענין הקושי' על הנוב"י בשני גיטין דחשיב ברירה איך אמרי' ביומא המגרש לחרווייי' הנה לפי פשוטו י"ל כדאי' בגיטין דף פ"ו ע"ב נתינה לשמה מי בעי ומשמע בר"פ כל הגט דעיקר חשש ברירה מחמת וכתב לה לשמה אמנם בלא"ה לא הבנתי קושייתו דהא התוס' האריכו בכמה סוגיות בענין ברירה דקשיא שמואל אדשמואל וגם לדידן איך מגרשין בתנאי דלא מת וע"כ מחלקין דאפי' במתנה תנאי מפורש יש חילוק בין עתיד להתברר בוודאי וא"כ בכה"ג דהנוב"י שני גיטין מחמת ספק אין עתיד להתברר בוודאי ובפרט שאינו מתנה להדיא דיש חשש ברירה וא"ש ואם הי' מעכ"ת ני' עוסק כעת בסוגי' דברירה הייתי מצו' לבני שי' להעתיק מה שיישבתי לענ"ד קו' תוס' הנ"ל וגם כל קו' תוס' על פירש"י בדף ע"ג ע"ב אשר לדעתי המה דברי' נפלאים ומחמת הטרדא קצרתי הכ"ד דודכם ה"ק מנחם מענדל פאנעטה סי' פו ב"ה יום ד' תרומה להור"ת את ב"י לפ"ק דעש **משנכנס** אדר ירבה בשמחה ברב ברכה והצלחה כבוד אהו' ב"א הרב החריף ובקי טובא החכם השלם כקש"ת מוה' אשר שמואל ני' עכאלשוי"ר.

עתה בחפשי אמתחת הכתבים הבאים בכ"ע מצאתי מכתבו היקר מיום ה' בשלח שבשלהי האגרת איזה ח"ת וגם נכתב בצידו התשובה אשר הכינותי ע"ז ולא הי' זמן מוכשר לשלחו אז ע"כ אמרתי להעתיקו משם כפ"מ שנכתב בזמנו וז"ל לפענ"ד הא דכ' התוס' בר"פ כשהוא בעצמו מביאו לא יערער לכאו' צ"ב דבמה תירצו קושייתם דמ"מ אמר שלא הי' בקי תחלה וע"כ כוונתם משום דהוי רק לעז הכונה שמחמת שחוזר בו ואינו רוצה בקיום הגירושין לכן מחפש עלילה וע"כ מאחר שהטריח א"ע כ"כ להביא הגט בעצמו בוודאי בלב שלם נתרצה בהגירושין ולא יעלה על דעתו לערער עוד משא"כ כשמוסר לה הגט בעצמו שנכתב ונחתם כאן אולי עדיין אינו בלב שלם מחמתו רק היא גרמה ואז יש חשש חזרה שיערער ויוציא לעז גם בלא"ה הרבה פוסקים מחולקים בזה דהיינו דס"ל דגם שמתירים לשלוח ע"י שליח היינו בנתאחר בין כתיבה וח' לנתינה אבל בנכתב ביום ונחתם בלילה דהוי החתימה בשקר לא מהני יותר ע"י שליח ומשמעות תוס' לעיל ג"כ דס"ל האי סברא גבי אהני לשבוע דקמי' וע' בב"י.

ומה שהקשה להתוס' דשמא פייס וביטל אכ"ק דלמא ביטל בפני שנים לר' יוחנן דמהני בפני ב' וב"ת ל"ל קלא לפענ"ד דלכאו' ק' לשיטת התוס' למה לא אמר סתם שמא ביטל ע"כ דלא היינו חוששין לכך רק ע"י סיום ברבות הימים מתפייס באקרורי דעתי' ועי"ז

מבטל ואותו הפיוס וודאי אית לי' קלא כפירש"י כאן משא"כ סתם ביטול דלעיל ל"ל קלא וכאן קאמר דל"ח לסתם ביטול כלל רק ע"י פיוס מאחר שהוא כאן כמ"ש תוס'.
ומה שהקשה עוד להיפוך אדר"ל למ"ש הרשב"א לענ"ד יש לחלק בין הקולות כמ"ש תוס' לקמן דכשהבעל מוציא קול ומכריז א"ל קלא והיינו כשמבטל השליח גם האי גברא בהאי פחדא יתיב שלא תנשא לאחר מוציא קול משא"כ בעדים דבלא"ה צריכים להחזיר הגט לידו א"צ להוציא קול דבידו שלא ליתנו אח"כ עכ"ל שם והנה ב"ס ראוי להביא כ"ז בכור הבחינה שנית רק לא הפניתי אז ולכן התשובה נשאר מעל וגם עתה אין לי פנאי לכך ומ"מ אמרתי ויהי מה ארוצה אולי יישר בעיני מעכ"ת נ'.

סימן פז

לכבוד הרב הגדול החריף ובקי כקש"ת מו"ה יקותיאל נ' רב דמאנאשטור יע"א:
ע"נ הגיעני מכתבו הנחמד בענין הגט של ר' שמעון משם והנה גם מעכ"ת הוסיף טעמים דבנ"ד בגט זה א"צ לכתוב שם אביו מנחם מענדל ביחד רק מנחם לבד כמו שעולין בניו שם לס"ת ודבריו נחמדים וגם ראייתו מהתיו"ט חפשתי ומצאתי בסוף חי' הרשב"א על קדושין ולכן בסידור גט זה אף שנוהגין לכתוב כדרך שעולין לס"ת וחותם ב' השמות ביחד אף שהוא שם לעז כמו שהורה הטיב גיטין בסוף הס' בשם הח"ס מ"מ בנ"ד לא הי' באפשרי לעשות כן הן מהטעמים של מעכ"ת הן מטעמים שלי כאשר כבר כתבתי למעכ"ת נ"י בשבוע העברה ע"כ סדרנו גט זה רק בשם שמעון בן מנחם המכונה מענדל לרבקה בת דוד המכונה בער.
והנה ראיתי אשר תמה מעכ"ת נ"י ע"ד הב"י שהביא בשם מהרי"ק מקונטריסי' ראי' מדברי הרא"ש דשם שעולה לס"ת עיקר שכ"כ גבי הא דכתב חניכתו וחניכתה ובאמת בהרא"ש עצמו מבואר להיפך וחילק מעכ"ת נ' בין מנהגינו שכותבין שם אביו בגט א"כ צריך לכתוב כדרך שנקרא לס"ת ובהך מתני' מיירי שלא הזכיר שם אביו אז די בחניכתו שהוא הרוב והדברים נכונים מאוד וגם לענ"ד ליישב בזה דהחילוק הוא בין מזכיר שניהם לאינו מזכיר רק שם א' דמיירי בי' הרא"ש דמזכיר רק שם שהכל קורין בו כדקיי"ל דבדיעבד וודאי כשר ולפעמים גם לכתחלה כותבין בגט רק השם שהכל קורין אבל הב"י מיירי כשכותבין שני השמות דבכה"ג הדין מבואר דצריך להקדים שם המובהק והוא אותו שעולה בו לס"ת ועיקר הדמיון ממשמעות לשון הרא"ש לא לענין הדין רק ממשמעות לשון הרא"ש מדקרי לשם שעולה לס"ת בשם מובהק וא"כ בדכותבין

שניהם דוודאי כותבין שם המובהק תחילה ואיזה מקרי שם המובהק ע"ז מייתי ראי' מלשון הרא"ש הנ"ל שקורא שם מובהק אותו שעולה בו לס"ת:

ואגב אזכיר כאן במ"ש התוס' בגיטין ד' ס"ח פ"א בד"ה וכך היו נקיי הדעת כו' דמתני' אינו דומה לברייתא ויעויין במהרש"א שם ולכאורה הכוונה דהא במתני' קאמר עושין לכתחילה ובברייתא הלשון כשר משמע בדיעבד רק לכאורה ז"א דא"כ מתני' גופי' קשה רישא לסיפא דכ' חניכתו כו' כשר משמע בדיעבד ונקיי הדעת עושין היינו לכתחילה ועכצ"ל כמ"ש התוס' ד' ל"ד דנקיי הדעת שמותיהן ידועין ולכן כשר אפי' לכתחילה בחניכה משא"כ שאר אינשי וא"ש המתני' דקאמר כ' חניכתו וכו' כשר בדיעבד ונקיי הדעת עושין כן לכתחילה עכ"פ בשאר אנשים כשר בדיעבד (ואילולי דמסתפינא י"ל דשאני נקיי הדעת כעין הא דאמרינן ב"ב ל"ו ע"א והא רב צייר כורא כו' מעיקרא במאי אפקעינהו וכו' ובזה י"ל הא דדף ס"ו ע"ב מי איכא ב"ד דלא ידעי מחותם וכו' כלומר דהא די גם בכורא וכל סימן שעושה אף שא"י כתיבת האותיות כראוי ותי' ב"ד חדתא היינו דאכתי לא אפקעינהו בדיסק') וגם יש לומר לחלק בין כתיבת השמות בגט לחתימת העדים דל"ב כ"כ ונקיי הדעת חתמו בחניכה ומייתו ראי' לכתיבה בדיעבד ולחתימה לכתחילה וא"כ ממילא גם מברייתא אין קושי' ולענ"ד דכוונת התוס' לשיטתי' דבעינן מוכח מתוכו התינח הברייתי' דחניכת אבות י"ל דאתי' כר"א ול"ב מוכח מתוכו אבל מתני' דוודאי אתי' כר"מ או כר"א בלא ע"מ ואכ"ק ע"י חניכת המשפחה כל בני המשפחה נקראים כך ולא מוכח מתוכו והוי כב' יב"ש בעיר א' ע"כ פי' חניכת עצמו ורש"י ג"כ לטעמי' אזיל דס"ל דל"ב מוכח מתוכו רק ז"א דגם לפירש"י פסול בלי ע"מ כב' יב"ש בעיר א' כדאיתא לעיל ועכנ"ל דרש"י מפרש שכ' להדיא שמו רק שהוסיף גם כן חניכה של משפחה אי הוי שינוי וכ"מ קצת בלשון רש"י ד"ה עד י' כו':

סימן פח

לכבוד ידידי ה"ה הרב המאה"ג החו"ב וכו' מו"ה אברהם גלאזנער אבדק"ק קלויזענבורג יצ"ו:

יקרת מכתבו מעש"ק לנכון הגיעני ובענין הגט שכ' מעכ"ת שנית ראיתי וכאשר כתבתי אז כן גם עתה כי לא ידעתי מה אידון בי' לענין לעשות מעשה והנה ראיתי מ"ש מעכ"ת בין מחק לכה"ג דהכא דהתם חדא ספיקא וכאן ס"ס חדא דלמא הזדמן להסופר כך שעשה אות תי"ו גדול' משאר האותיות בארכו ורחבו ושנית דלמא תיקנו הסופר ע"י טעות שאירע ומאחר דהוי ס"ס אין כאן חשש דבר שיוכל להזדייף ואני לא הבנתי ספק

הראשון דכבר נודע דמלתא דלא שכיחא כלל לא מחשיב ספיקא כלל והא וודאי לא שכיח שיעשה ספרא דדייני דמגמר גמירי אות א' גדול מחביריו באורך ורוחב כ"כ וא"כ דמי להתיר וכבר נודע דע"י שליח חמיר יותר דבר שיוכל להזדייף דליכא למסמן אע"מ: **ואגב** אומר מה שפלפלו הגאונים אי בעי' בגט דוקא ב"ד וראיתי בשלטי גבורים שעל הרי"ף סוף גיטין מבואר דהמנהג דוקא ע"י ב"ד ובאמת ברש"י גיטין כ"ב ע"ב בסוגי' דדבר שיוכל להזדייף משמע בפירוש דא"צ ב"ד אמנם משם גופא נלמד הטעם דנוהגין ע"י ב"ד דוקא חדא דלמא אירע לפעמים שהי' צריך תיקון דבש"ע ה"ד כשר דבר שילה"ז ע"י ע"מ והיינו שיביאן ע"מ לפני ב"ד כפירש"י שם וא"כ נתעורר החשש דאמרי' בדף ל"ו דלמא אזלי למד"הי וכו' ע"כ נוהגין בכל גיטין לעשות ע"י ב"ד ותו א"צ שתביא ע"מ לפנינו כלל.

וזאת שנית מאחר דקורעין הגט ואין מוסרין הגט בידה בזה"ז וא"כ וודאי היתה צריכה להביא ע"מ לפנינו כשתרצה להנשא וע"כ עושין ע"י ב"ד וכבר הותר' עפ"י ב"ד שאחר מסירת הגט אומרים לה שתוכל להנשא ביום וכו' וכ"כ קודם מסירה אומרים כן ואחרי שכבר הותר' עפ"י ב"ד א"צ יותר.

סימן פט

להרב המאוה"ג מוה' שלמה הכהן רב בק"ק טאשנאד והגליל נ"י.

גיה"ק לנכון הגיעני ואיידי דחביב' לי מילי דאורייתא אקדמא ברישא בענין סידור הגט בשעה"ד בלי פרסום ומעכ"ת האריך בזה ותחלה נאמר בענין המנהג דמצריכין ב"ד של ג' לסידור הגט ולכאו' תדבר פשוט דהא פרש"י גיטין כ"ב ע"ב דלמ"ד עמ"כ כשרוצית האשה להנשא צריכה להביא ע"מ לפנינו וממילא כ"ש בזה"ז שקורעין ומוציאין הגט אחר הנתינה כשתבא להנשא וודאי צריכה להביא ע"מ לפנינו דאל"ה אסורה להנשא וא"ל שתקח כתב מהעדים זה לא מהני דהוי מפי כתבם ואין ראי' מתוס' בסוגי' דשמא יחפה דהתם הגט בידה דהיינו עיקר הדבר רק על הזמן מהני וע"כ צריך לפרש ביבמות זימנא דחזי בכתבא כו' דהיינו שגם הקידושין גופי' לא יזכרו רק דחזי בכתבא וזה דוחק ויותר י"ל דהכא לענין להורגה עי"ז בעי' עדות ממש גם לענין הזמן.

וע"כ צריך סידור הגט בב"ד והב"ד יתנו לה כתב פטור כו' ובקול מהב"ד לא מקרי מפי כתבם כמ"ש המפו' וגם וכדפרש"י גיטין כ"ב הנ"ל דב"ד קלא א"ל כו' רק אותן המסדרי' הגט בשעה"ד גדול בלא ב"ד ס"ל דמדאו' א"צ הכתב כ"כ דהאשה עצמה נאמנת רק מדרבנן ובדרבנן עד נעשה דיין מצרפין הב' עדים אל הרב המסדר וכו' צ"ע והנה לענין

אי צריך עשרה האריך מעכ"ת בדברי החתם סופר סי' ס"ו במה שהתפלא על הב"י דל"ל עשרה לפרסם והק' מעלתו הא מבואר ברמ"א סי' קל"ו ס"ו דמחמת חשש ב' יב"ש עושין ברבים והאריך מפלתו בזה אמנם לפי פשיטות ס"ל להח"ס דלשון לפרסומי מלתא לא משמע על עת סידור רק שיתפרסם לידע אח"כ ע"כ הצריך הח"ס להסביר דהיינו בכדי שתוכל להנשא אח"כ ובאמת מ"ש הרמ"א ברבים לא פי' אם ג' או עשרה או יותר ואפלגו בזה אמוראי בפ' השולח וע"כ הכונה כמ"ש מעלתו בשם האגודה לא על מספר האנשים רק על המקום שהוא מקום דשכיחי רבים היינו חצר ביהכ"נ וכה"ג.

ומ"ש בענין דברי הח"ס שתמה על הסוגי' דבכתובות כ"ג א' ר' אשי דעבודי אינשי דמגרשת בצנעא ובב"ב קל"ד אמרי' א"א דגירשה קלא א"ל ותי' מעכ"ת לחלק בין איכא עדים י"ל **דהוי** מיעוטא משא"כ התם בבעל לבד אזלי' בתר רוב דאיכא קלא והגם שדבריו נכונים וגם אני הארכתי בסברא כזו בסוגי' דשמא יחפה בתוס' שם אמנם הדבר פלא ביותר על הרשב"ם דהתם בב"ב קל"ה ע"א ד"ה ואנן אשינוי' כו' דאם גירשה קלא א"ל כדאמרי' בהאשה כו' א"כ האיך אפשר לחלק בסברות ליישב הסוגיות אליבא דהרשב"ם וע"כ נלע"ד הדבר פשוט התם בכתובות אמרי' לא תנשא וע"כ משום דלכתחלה אין מתירין אותה להנשא ולא סמכינן על עבידי דמגרשי בצנעא אדרבא א"א דגירשה קלא א"ל מזה הביא הרשב"ם ראי' דעכ"פ א"נ לענין שאסורה להנשא ואולי לאביי דעלי' קאי הרשב"ם לטעמי' דלא מפרש הכי הברייתא בכתובות וי"ל דס"ל דגם בדיעבד אסורה מחמת הך סברא ומסיק חוש לה דלכתחילה ודאי אסורה כדאמרי' התם בכתובות לא תנשא כו' ולענין דינא בדליכא עשרה בשעת נתינת הגט כבר התיר הח"ס בשעה"ד והתם לא הי' שעה"ד כ"כ כה"ג דנ"ד דהתם ברצונם תליא והם המתגרשים אבל בנ"ד שעה"ד ממש הוא בוודאי א"צ להחמיר דבדא"א די בלא עשרה דכל שעה"ד כדיעבד דמי כעין נשחטה לקנה כו'.

ובענין המקוה שבשעה שהי' מנקרין אותה השימו חלב בתחתיתו הנה בודאי נוהגין שמנקרין בכלי מנוקבת רק מחמת שא"א לעשות כן בכל עת ובפרט בתחלת עשותה כמובן וגם בדיעבד כשלא ניקרו אותה בכלי מנוקבת וגם א"א למשקלה לגמרי עצה טובה להשים חלה בתחתיתה וכ"כ בס' שיורי טהרה בשו"ת סי' ל"ד ל"ה נ' נ"א שכן נוהגין בקהלות קדושות ואין לפקפק ע"ז וגם כ' שם דל"ש חשש לעז כלל גם מה דמשמע קצת מדברי מעכ"ת ששפכו בה חלב הרבה היתה המקוה מלאה מים זה ודאי מן הפוסלין ולא מעלין כנודע רק כשמנקרין המקוה ובפרט בתחלת עשייתה או כשא"א לנקותה

בכלי מנוקבת אז מחמת חשש ג' לוגין מים שאובין בתחתיתה שופכין חלב עד שנשתנה המראה ללבן ואח"כ כשנתמלאה המקוה במים היא כשרה.
ואגב לא אמנע מלהודיע כי בענין מקוה הרבה מקואות אף שחופרין בקרקע לא מקרי מעיין מים חיים כגון כשסמוכה לנהר ורואין שבעת שנתמעט בנהר נתמעט ג"כ במקוה אין דינה כמעיין ובס' לחם שמלה כ' סימנים להכיר זה ובזה אמרתי על מה שהקשו בתוס' פסחים דף י"ז ע"ב דאיך אפשר דמעין מטהר בכ"ש מהא דחגיגה דף ך"ב ארעא חלחולי מחלחלא ובאמת רש"י פי' בחגיגה על נכון דמיירי מעיין שנובע סמוך לנהר דלא הוי מעיין מעצמותו ולכן אינו מטהר בכ"ש כנלע"ד ונפלאתי על הב"י סי' ר"א שכ' שאין מקום לדחות הראי' מחגיגה הנ"ל והרי מאור עינינו פרש"י ז"ל פי' נכון בלי שום קושי'.

סימן צ

בע"ה אור ליום עש"ק שמות תרכ"ו לפ"ק דעשע.
להרב המאה"ג החו"ב נ"י עה"י פ"ה כש"ת וכו' מוה' עזריאל איתיק ני' אבדק"ק שאמקאטע והגליל יע"א:
בגיטין דף מ"ג ע"א אוקים רבה בר רב הונא אמורא עלי' ודרש והמכשילה הזאת תהי' תחת ידך אין אדם עומד על דברי תורה אא"כ נכשל בהן כו' מקרא זה אני דורש לעצמי לעת כזאת אשר בא לידי דבר פלא כי סדרתי הגט לר' יודא ליב ב"ה משה הלוי לאשתו מ' לאה בת נפתלי הלוי והנה בבואי לביתי נתתי אל לבי כי טעה הסופר טעות גדול בכתיבת הגט עפ"י גט הישן שכתב ממנו ונכתב בתוכו הזמן בחמישי בשבת בשמנה עשר יום לירח טבת שבאמת הוא יום שבעה עשר ותיכף ומיד שכרתי עגל' לנסוע לאהרישאר לסדר גט אחר והנה כבר נסעו משם האיש ואשתו הנ"ל ע"כ הנני מוכרח להטריח בזה את מעכ"ת ני' ורצפתי כאן אגרת לר' ליב הנ"ל לידע שצריך גט אחר ולא ישא אשה אחרת ואם ירצה להחזיר גרושתו ג"כ צריך קידושין מחדש ובקשתי מאוד שימחול א"פ עכת"ה ני' להיות זריז במצוה להסיר המכשול ולשלוח מכתבו לר' ליב הנ"ל גם ע"י שליח מיוחד:
והנה האומנם דלענין דינא לענ"ד מקום הי' בראש להכשירו בשעת הדחק והדין מבואר בסי' קכ"ו סעי' כ"א שדעת המחבר להכשירו בפשיטות והוא שיטת הרא"ש שהביא הטור וגם בב"י לא הביא חולק ע"ז רק הרמ"א סיים שיש חולקין ופוסלין בכה"ג והוא מתשו' הריב"ש סי' קי"ז ויש לדקדק קצת אלשון הרמ"א בתיבת בכה"ג מה רצה בזה ולכאורה י"ל דלא נימא דדוקא בטעות ב' ימים החמיר הריב"ש דכן הי' המעשה שם וכן

הר"ת במרדכי ריש ר"ה מירי בטעות ב' ימים וכ"ה בח"מ סי' מ"ג וע"כ אמר הרמ"א דגם בכה"ג של הרא"ש שהי' רק טעות יום א' פוסל הריב"ש רק מעשה כך הי' דזיל בתר טעמא:

אך יותר י"ל בדקדוק זה דהנה דברי תשו' הרא"ש המובאים בטור כבר תמהו על לשונו בב"ח ודרישה ובשם מהרש"ל ובט"ז ובג"פ אך הפירוש הפשוט בלשון הרא"ש הוא דעובדא הכי הוי דנודע להרא"ש מצד אחר מתי נכתב הגט או מפני השליח או מלשון הרשאה או שאר הוכחות שהי' לו שבאמת נכתב הגט ביום כ"א לחודש שבט שהוא הי' יום רביעי בשבת ועתה קאמר הרא"ש דאין כאן ששש מוקדם דמוכח מתוכו מתי דהיינו ביום כ"א אף שנכתב בתוכו יום כ' מחמת דיום השבוע רביעי בשבת מכריע ומוכיח על הטעות של יום החודש וא"ל להיפוך דמוכח מתוכו שנכתב ביום עשרים ויום השבוע טעות הי' ולפי הנודע לנו שבאמת נכתב ביום כ"א וא"כ כפי הוראה זו הי' הזמן של הגט נכתב מוקדם דהיינו דהא נכתב ביום כ"א וכתוב בו יום עשרים ע"ז אמר דא"א לפרש כן בלשון הגט שהי' יום השבוע טעות ומוקדם הי' דהא יום השבוע לא טעו אונשי ויום החודש יש טועין וא"כ וודאי מכרע לשון הגט שהטעות הי' ביום החודש וליכא ששש מוקדם כלל ממ"נ (ודומה למ"ש הי' צריך לכתוב השם ונתכוין לכתוב יהודא וטעה ולא הטיל בו ד' שהיו ב' טעיות א' במתכוין וא' שלא במתכוין כלל).

ועתה י"ל שיטת החולקים דהיינו הריב"ש הנ"ל היינו דוקא בכה"ג ממש כמבואר שם בריב"ש דאם נחזיק יום החודש להוראת הזמן באמת מוקדם גמור הוא ומוקדם פסול לכ"ע מדינא כמבואר שם בריב"ש להדיא דדוקא מה"ט פסלו משא"כ בכה"ג דנ"ד שהי' המעשה להיפוך שבאמת הי' ביום י"ז לחודש ונכתב בו י"ח לחודש ביום החמישי דאפי' נחזק הכרעת היום של החודש לא יהי' הגט מוקדם רק מאוחר ממש ובגט מאוחר רבו הפוסקים המכשירים כמבואר בסי' קכ"ז סעי' ט' וגם להרמב"ם הפוסל אינו פסול ממש כמ"ש הב"ש שם דוודאי חזי לאצטרופי שלא לפסול כלל בזה וסמכינן אהאי סברא דאינו מאוחר כלל מחמת הוכחת יום השבוע ולכך כפל הרמ"א לשונו ויש חולקין ופוסלין בכה"ג כלומר דוקא בכה"ג הוא דחולק הריב"ש ופוסל דיש קצת ששש מוקדם אבל אם הי' בהיפוך כה"ג דנ"ד דליכא רק ששש מאוחר אין שום מ"ד לפסול כלל וע' בדרישה כ' דבתשובתו כ' דל"ס הריב"ש על הרא"ש ובג"פ סיים להלכה כהרא"ש רק מ"ש שם דליכא ששש דבת אחותו דמה חזית כו' לא הבנתי הא מספיקא לא קטלינן לה:

והנה בעיקר דין גט מאוחר נודע דיש ג' שיטות התוס' במסקנא דאין הגט חל עד הזמן והראב"ד מכשירו לאלתר כשלא הודיע להאשה אבל אם הודיע לה אינו חל עד הזמן

ולענין פירות בכ"ע אינו מפסיד הפירות והרמב"ם פוסל גט מאוחר והנה תמהו על התוס' בקושייתם שהקשו לר"ל למה לא הקשו גם אליבא דר' יוחנן דאי גט מאוחר כשר לכתחלה יכתוב גט מאוחר ויחפה על בת אחותו דזמן הגט לא מהני מידי דמ"מ לא מצינן למקטלה ובפשיטות י"ל דלא רצו להקשות כן דהומ"ל דמתני' דרחב"ג אתי' כר"ש ולכך הקשו רק מפירות אליבא דכ"ע אך על הראב"ד תמהו בזה דיפסול משום חשש בת אחותו גם לשון הראב"ד צ"ב והנכון בזה למ"ש המהר"ם שיף שם שהקשה דלכאורה מה חשש יש בפירות בגט מאוחר אי מחמת הפירות דאחר המסירה הא נוכל לבא לב"ד וליקח כתב אימתי נתגרשה ואי עיקר החשש מחמת הפירות שבין חתימה למסירה א"כ מה הקשו ממקושר דגט פשוט דהתם מיירי שהמסיר' והחתימ' ביום א' וליכא חששא דפירות ותי' הנ"ל דלעולם החשש הוא אחר המסירה וא"ל שתקח כתב ב"ד דזה לא שייך כאן דאף לפי הס"ד דתוס' מ"מ יחושו הב"ד כשתבא לפניהם בגט מאוחר ולא ידעו דלמא תנאי התנה עמה להדיא שלא יחול הגט עד אותו זמן ולא יוכלו ליתן לה כתב ע"י הגט לבד עכ"ד ולכאורה סברתו צ"ב דא"כ בכל אשה הבאה לפנינו בגט למה תנשא ולא חשו שמא התנה בע"פ וכ"כ יקשה בגט בלי זמן למה אין הורגין אותה מחמת א"א וא"ל כמ"ש התוס' דהרי גרושה לפניך דדלמא התנה שלא תתגרש עד זמן פ' ועדיין אינה מגורשת גם עתה אך הר"ן בסוגיא דשליש כתב דספיקות שמחוץ לא ספיקות הם וא"צ לחוש להם כלל וכ"ז באינו מאוחר משא"כ במאוחר דיש לחוש שמא הודיע להאשה ומאחר שיש מקום לספק לא שייך גרושה לפניך וא"כ א"א לחסות דמוקמינן בח' א"א כשיאמר שכבר מסר הגט לידה וממילא א"ש שיטת הראב"ד וגם דברי התוס' אפי' בס"ד ליכא חשש דבת אחותו כלל:

ועכ"פ דעת רוב הפוסקים להתיר גט מאוחר וא"כ שפיר הי' מקום לדברינו הנ"ל דבכה"ג דנ"ד גם להריב"ש כשר אלא דמצד אחר יש להחמיר בזה יותר דאף דמכח האי סברא יש להכשיר יותר בנ"ד דחשש מאוחר אינו חשש כלל מ"מ בנ"ד יש לאסור בזה לשיטת התוס' הנ"ל דבמאוחר אין הגט חל עד הזמן וא"כ הא איתא בדף ע"ד בנקרע הגט או נאבד למ"ד לכשתתן אינו גט וא"כ אם היו כאן חשש מאוחר בנ"ד שלדברי התוס' אין הגט חל עד הזמן הי' צריך להיות הגט שלם בידה עד היום ומאחר שנקרע קרע ב"ד אין כאן גט כלל וע"כ נצטרך לומר כדברי תשובת הרא"ש דיום השבת מכריע יותר דטעות הי' ביום החודש ואין כאן חשש מאוחר כלל כמו דבעובדא דהרא"ש ולא הי' חשש מוקדם וע"ז חולק הריב"ש וא"כ וודאי דגם בנ"ד הגט פסול לשיטת הריב"ש הנ"ל וגם אפי' להרא"ש

י"ל דלא הכשיר רק בשעת הדחק שהובא ממרחקים אבל כאן הוי לכתחלה דאפשר לעשות גט אחר ע"כ וודאי צריך גט אחר בכ"ע וכנ"ל:

ולכאורה הי' אפשר לומר דגם התוס' שכתבו דאינו חל רק בהגעת הזמן אף דלא ס"ל כהראב"ד דהיינו בהודיע להאשה מ"מ עכ"פ צריך שהבעל או הסופר והעדים יכונו לזה אבל אם נעשה בשוגג חל מיד רק עדיין אינו נכון דא"כ הו"ל לפסול עכ"פ מחמת חשש מאוחר ממש.

ולכאורה י"ל דבשוגג ממש ל"ש מוקדם ומאוחר דכבר אמרתי במ"א בדברי הרמב"ם דעיקר הפסול הוא מחמת שהעדים פסולים ששקר העידו והיינו דוקא במקום דאינו ידוע בבירור שבשוגג וטעות הי' משא"כ בכה"ג של הרא"ש וכ"כ בכה"ג דנ"ד ואולי זהו עיקר סברת הרא"ש להתיר מה"ט דבכה"ג אינו נכלל בפיסול מוקדם או מאוחר ולכן אף שנאמר דא"א ללמוד זמן היום דלא נודע איזה נתפוס לעיקר אי יום השבת אי יום החודש עכ"פ לא גרע מאלו לא נכתב לא יום השבת ולא יום החודש רק החודש והשנה לבד דכשר לכתחלה והחודש והשנה נכתב כהוגן כנלענ"ד וזהו כעין דברי הב"י בסי' קכ"ז ודוק' והנני בזה ידידו לנצח הדש"ת הק' מנחם מענדל בהגאון מוה' יחזקאל פאנעטה.

סימן צא

להרב המאה"ג וכו' מוה' אברהם אבדק"ק קלויזענבורג בשנת צדקת ה'

אשר בדק לן מר בענין כתיבת שם הירשל שח' רוצה לגרש ואמר שאביו שמו הרשל והוא מאונגארן [היינו מאויבער אונגארין כי באונטער אונגארין כמו במדינתינו כנודע] ששם קורין הרשל בפסח אשר כבר נאמר בחתם סופר סי' כ"ה רק דעת מעכ"ת אחרי שמגרש כאן שאין קורין בפסח א"צ לכתוב רק הירש.

והנה וודאי אמת שעיקר הוא מקום הנתינה ובפרט בענין הכינוים המתחלפים במבטא העיקר הוא מקום נתינה לבד כמבואר ברמ"א ססי' קכ"ט ובב"ש שם רק זאת לא ידעתי די"ל היינו דוקא בשם המגרש עצמו דבידו לשנות שמו וכל שהוחזק ל' יום כן כותבין בהגט אבל בשם אביו שאין בידו לשנות אולי י"ל דצריך דוקא לכתוב כמו שנקרא אביו שם ומ"מ לדינא לענ"ד הנכון כדברי מעכ"ת.

ואגב אציע קצת כי דברי החת"ס שם צ"ב קצת והנה ככל דברי קדשו העתיק ג"כ בס' דרכי חיים שער התשובות סי' שכ"ו והנה מה שרצה לחלק בין מדינת פולין ושם באמת גם בפולין כמו במדינתינו קורין שם זה בסגול הפרש ולמה כותבין ביו"ד ואולי זה הי' דעת הגאון מהר"ם פישלס שלא ירד לחלק בהכי דא"כ גם בפולין נכתוב בסגול שוב

ראיתי שעמד בזה בטיב גיטין אות ה' גבי שם הירץ וכ' בליטא קורין בחירק והבנתי שגם כוונתי החת"ס מדינת פולין היינו אנשי ליטא פולין אבל בשאר מדינות פולין הוא נקרא בסגול כמו באונטער אונגארין ומדינתינו וראיתי בדרכי החיים שער הניקוד בנקודת סגול עמד בזה וכ' שאין משנים מאחר שעיקר שם החי' צבי הירש נכתב בחירק ועכ"פ לכאורה לא הי' לו להעתיק דברי החת"ס בסתם דלכאורה אין לחלק סגו"ל לפת"ח.

ואולי יש לכוין בזה עפ"י דקדוק לה"ק דסגול לפעמים מושך יו"ד אחריו כמו פקודיך אבל אחר פתח לא נמצא יו"ד רק כשהוא נראה ונרגש כמו פקודיך או נח נראה בסוף תיבה פקודי אחי וע"כ כשכותבין ביו"ד בשלמא כשקורין בסגו"ל אף שא"צ היו"ד מ"מ לא רצו לשנות בזה"ז מעיקר השם דהא עכ"פ אפשר לקרות בסגול עפ"י דקדוק לה"ק לא הוי שינוי בקריאה אבל בפתח דהיו"ד מורה ונראה גם בדקדוק לה"ק והוי שינוי השם וע"כ א"א לכתוב ביו"ד אלא דבאמת אין לדמות כלל לשון אשכנז לדקדוק לה"ק ועוד דבהירשל לקרות בסגול ל"ש כלל עפ"י דקדוק לה"ק כנודע.

ע"כ האמת יורה דרכו כמו שהורה לנו רבינו הגאון חת"ס דמאחר דשם הירש הן שם איש או שם החי' אף דנכתב בכ"מ בספר ביו"ד מ"מ בקורא קורא לפי דרכו והרגלו שם בתנועת סגו"ל א"כ שפיר נוכל לכתוב כן בגט והקורא יקרא ג"כ בהגט כפי דרכו והרגלו לקרות בספר אבל שם הרשל לא נכתב בספר כלל וא"כ אם ירצו לקרותו כמו שהוא נכתב ביו"ד לעולם לא יקרו בפת"ח שהוא דבר שא"א וכבר כ' הרמב"ן והר"ן בגיטין כ' דהא דבעי' שמו ושמה משום ספירת דברים כו' וא"כ העיקר הוא שיהי' ניתן לקרות שמו בהגט כאשר הוא ועכ"פ אין בזה שום חילוק בין מדינתינו למדינת אויבער אונגארין ובפרט בכתיבת שם הרשל כמובן.

וזאת שנית ריש דברי החת"ס שכ' בפשיטות דא"צ לכתוב הכינוי הירשל דאינו רק שם קטנות קשה מ"ש מבער בערל באות ב' ולא מצאתי מקום ליישב דברי קדשו רק שנאמר שהשיב כן לאותו החכם השואל כענין אשר כתב לו השאלה כיצד הי' מסתמא הי' באופן שקצת קראו אותו הירש וקצת הירשל וע"ז כ' סתם שם קטנות כנודע דיני שם קטנות וכן מורה לשון הגאון שכ' בזה"ל שא"צ לכתוב הירש המכונה הירשל ומה הי' ס"ד בכסילות השמות הכי הול"ל א"צ לכתוב צבי המכונה הירשל וע"כ כנ"ל ועכ"פ להוציא מזה כלל הדין למי שקורין רק הרשל גם בפניו י"ל דדמי לשם בערל הנ"ל שצריך לכתבו אמנם באמת עיקרי הדברים מבוארים בשם וועלקי' באות ויו יע"ש בפנים ובטיב גיטין דאין קפידא כ"כ.

ואילולי דמסתפינא אמינא דשם הירשל לא יכתוב כלל במדינתינו מאחר שאין נכון לכתבו בעין נגד המנהג ואם יכתבו ביו"ד יש לחוש שיקראנו בחירק ולא בסגול דהא אין שם זה נכתב בספר לכן הניחוהו לגמרי ודנו אותו כשם קטנות ממש שא"צ לכתוב רק הירש לבד וכ"ש שיפה פסק מעכ"ת בנידון דידי' בשם אביו שיש להורות כמ"ש הנוב"י סי' קי"ח לענין שם גומפלי שיש קצת ספק והוא שם אביו לא יכתוב השם קטנות כלל כ"כ וודאי הנכון לכתוב רק עיקר השם הירש ועוד שמסת מא לא נודע בבירור כיצד חתימת אביו ולהגאון חתם סופר תליא כ"ז בהחתימה. הכ"ד י"נ הדש"ת לנצח ה"ק מנחם מענדל פאנעט.

סימן צב

ישאו הרים שלום לחיים ולחסד עד עולם עיניו תחזינה בבנין היכל ואולם כבוד י"נ הרב הגאון הגדול נ"י עה"י פ"ה כקש"ת מו"ה אורי שרגא פייבל טוביש נ' אבדק"ק יאם והגלילות.

גיה"ק מעש"ק תבאי הגיעני בעתו וזמנו ומחמת רוב טרדות ימים הנוראים לא הי' באפשרי לעשות דבר בעת ההיא והנה שאלתי את פי הדאקטער הנ"ל על שם יהדתו ואמר ששמו מיכל בן חיים הכהן ושאלתי אותו איך הי' שם הקודש ואמר שאינו יודע משם אחר כלל רק משם מיכל וגם לא נקרא לס"ת במשך ב' שנים שהוא כאן וע"ז אני מסתפק מאוד כי אם נאמר לכתוב שם מיכל לבד ז"א דהגם שהסכימו הפוסקים דכשאין ידוע שם הקודש כותבין רק שם החול היינו בשם הנקרא כן בפי כל דהוי ג"כ כעיקר השם אבל אם לא נקרא בפי כל בשם זה אין מקום להכשירו וגם אם הי' נודע לנו ששמו מהעריסה הי' יחיאל ג"כ יש לחקור אי לא חשיב שם הנשתקע מחמת שלא עלה לס"ת וגם לא נקרא בשם הכינוי שלו כלל ובספר חידושי אנשי שם סי' ס"ג התיר אף שלא עלה לתורה ובספר דברי חיים בשער התשובות השיג עליו קצת וכתב דמתשובות הרדב"ז סי' תקל"א לא משמע כן.

והנה אם יתברר למעכ"ת נ"י שבהיותו שם במקומכם הי' נקרא בפי כל בשם מיכל הי' מקום להתיר בשם מיכל וכ"ש אם נתברר ששמו הקודש הי' יחיאל הי' אפשר לכתוב והנה יחיאל המכונה מיכל בן חיים הכהן דבאמת קיימל"ן דעיקר השם הוא שם מקום הנתינה אף דצריך לכתוב ג"כ שם מקום הכתיבה היינו דוקא בשינוי השם ממש מיוסף ליוחנן אבל כאן לא הוי שינוי רק שלא נקרא בשמו העצם רק בכינוי משפחה.

וראיתי בספר דברי חיים שער שינוי השמות סוף אות י"ב וסוף אות י"ז דמשמע מדבריו שצריך לכתוב ב' גיטין בראשון שם העיקרי ולא שם המשפחה ובשני שם המשפחה בלשון דמתקרי ובשער התשובות סי' שכ"ז בשם החתם סופר סי' ל"ב שדעתו ג"כ לכתוב שם המשפחה רק ששם ע"ד באות ו' לא הסכים לזה כ"כ מטעם דלא שייך דמתקרי רק בלשון חינוך.

והנה בכה"ג דנ"ד א"א לעשות ב' גיטין מאחר שהוא ע"י שליח דאיכא חשש ברירה כנודע ואולי בכה"ג דנ"ד גט ע"י שליח דבלא"ה הא דכותבין דמתקרי היינו מחמת שם מקום הכתיבה לכ"ע נכון לכתוב דמתקרי אף שהוא שם המשפחה מאחר דנקרא כאן רק בשם זה וא"כ הי' נכון לכתוב מיכל דמתקרי אדלר או יחיאל המכונה מיכל דמתקרי אדלר אם יתברר שהוא שמו הקודש מעריסה יחיאל ובעיקר שם המשפחה ראיתי לכבוד אאמ"ו זצ"ל בספרו מראה יחזקאל סי' ע"ה דף מ"ג ד"ה אופן הד' שהאריך הרבה בזה ולפענ"ד להוסיף קצת על דבריו משום דמסתמא בני המשפחה של הדאקטער הנ"ל במקומיהם למושבותם אף שיש להם שם כינוי משפחה מ"מ לא נקראו כן בפי כל אבל זה הדאקטער שנקרא כאן כן בפי כל ולא נודע כאן שם אחר לכאורה עדיף יותר ובאמת לענין מעשה לא הוצרך שם באותה תשובה לזה כמבואר שם ע"ב בתשובת הגאון מהר"ז מרגליות זצ"ל אבל כאן לכאורה אנו צריכין לזה דוקא לכתוב בפי' שם אדלר אשר נקרא כן כאן בפי כל והנה אם לא נקרא אצליכם מיכל כלל רק כמו כאן אדלר לכאורה הי' נכון יותר לכתוב אדלר דמתקרי מיכל כלומר שהי' נקרא תחלה מיכל ועדיין הספק גדול בלבי איך לכתוב לכתחלה דלפיענ"ד א"א להשמיט שם אדלר וצ"ע והנה כתיבת שם אדלר לפענ"ד הוא בלא עין כנ"ל.

סימן צג

לכבוד י"נ הרב החריף ובקי וכו' כש"ת מוה' משה שמואל נ"י רב דק"ק קלוי"ב יצ"ו.

כהיום הגיעני מכתבו הנעים אודות גט שנעשה בשאמלויא והביא פטורים מהרב המאה"ג דשם אשר נראה למעכ"ת נ"י שיש ע"ז פקפוקים דהיינו בשם הבעל נכתב מאיר ארי' דמתקרי מאיר ליב והמכונה לעאשאלר ולפי הנודע לא נקרא כאן בשם מאיר ליב כלל רק לעאפאלד רק יוכל להיות כי במקום מולדתו נקרא כן וא"כ הוי נשתקע לגמרי עכת"ד.

והנה הא וודאי שהי' נקרא כן במקום מולדתו דאל"כ בוודאי לא הי' כותב אותו בגט ונאמן הבעל פ"ז כמבואר בסי' ק"כ ועל החשש דמי' הוי נשתקע בכאן הנה בענין זה צריך

להאריך קצת דהנה בספר דברי חיים שפר שינוי השמות סי' י"ב י"ז הביא דין כי"ב בשם מהר"ם לובלין ומהראנ"ח דס"ל שצריך לכתוב דמתקרי על שם מקום מולדתו ותמה תל הטיב גיטין שפסל לגט זה דהא מבואר בירושלמי דלכתחלה צריך לכתוב גם שמות של מקומות אחרים אפי' לא ידעו טו בכאן רק הב"ד לחוד פ"ש ולכאורה הי' נלענ"ד ליישב דהירושלמי מיירי אם לפעמים בא ג"כ לבית מקום מולדתו והמ"ג מיירי בשכבר עקר מקום מולדתו ואינו הולך ובא לשם כלל ומי יודע אם ישוב לראות עוד מקום מולדתו אין צריך לכתוב דמתקרי שוב ראיתי שהאריך עוד בזה הטיב גיטין שמות אנשים אות ק' סק"ד ועיין בליקוטי שמות מחמת חולי סקי"א מ"ש הטיב גיטין שם.

אמנם מי אנכי להכריע בזה במקום שרבינו הגאון דברי חיים ס"ל שצריך לכתוב כן לכתחלה עכ"פ אין מקום לפקפק בדיעבד עכ"פ מצורף לזה דהגם דלא חשיב כ"כ יצא למקום אחר כמבואר בפי' אבל מ"מ יפה עשה הרב שכתב השמות כפי"מ שאמר לו הבעל וא"כ אחרי שכבר נעשה אין להרהר אחריו כלל.

וכי"ב מ"ש מעכ"ת על מה שכתב שם לעאפאלד באלף ובאמת נקרא בלא אלף לפענ"ד דמאחר שהמנהג כשכותבין שם זה באגראות ובשטרות כותבין באלף ממילא הקורא קורא כפי דרכו כאשר הוא באמת וכעין זה כתבו הפוסקים וכעין שם הירש שכותבין ביו"ד אף שנקרא בסגל וכדומה ובפרט אם חותם א"ע באלף צריך לכתוב כן לכתחלה:

וזאת שנית בענין האשה הגיורת שכתב שרה המכונה אננא בת א"א ופקפק מעכ"ת ע"ז דממ"נ אי נידונית כגיורת ממש א"כ אין לכתוב שם גיורת בגט נלענ"ד דלא דן שם אננא לשם רק כאלו הי' כינוי שלה מחדש ומה איכפת לן במה שהיתה נקראת כן גם בגיותה מ"מ עתה שנתגיירה הוי ככינוי לה כמו מכנין הרבה מבני עמינו בזה"ז וכ"כ מעכ"ת נ' אח"כ:

והנה עוד פקפק מעכ"ת על מ"ש המכונה והי' לו לכתוב דמתקרי והביא דברי הנוב"י מ"ת סי' קי"ט לענין הינדל ולכאורה הי' נלענ"ד לחלק דהתם אמרי' שם הינדל שהי' לה תחלה הוא עיקר השם וגם שם מ"ח הוא עיקר ולכן כותבין דמתקריא משא"כ כאן ממ"נ מחמת שהי' לה בגויתה שם אננא לא הי' צריך לכתוב כלל דשם גוית אין כותבין רק מחמת שנקראת כן ביהדות' א"כ הוי כשם טפל והוי כדוגמת תשובת מהר"ם מינץ שהביא שם שיכול לכתוב המכונה וממילא לא דמי כלל להתשובה שהביא בדברי חיים בשעה"ת סי' פ"ד לענין חנוכה שנתגיירה דהתם גם שם חנוכה הי' שם קודש שהקונה הישראל קרא אותה כך בשעת הקנין על שם שקנה אותה בחנוכה ולכן הוי כשם העיקר והתם שפחה היתה ולא נכרית אחרי שקנה אותה הישראל מסתמא עשה כדינו בטבילה

לשם שפחה ואח"כ נתגיירה לגמרי משא"כ כאן שם גוית לא נחשב לשם כלל דהא א"צ לכתבו כלל מחמת שם גוית רק מחמת שנקראת עתה כן וא"כ וודאי הוי כחנוכה וצריך לכתוב ע"ז המכונה כנלענ"ד ועכ"פ יהי' איך שיהי' כבר כתבו דבשעה"ד ממש אם כ' המכונה תחת דמתקריא אין לפסלו וכאן הוי כשעה"ד כמובן וע' מחמת חולי ססקי"ב.

ומה שפקפק על מה שכתב כלל שם שרה דלא נקראת בשם זה והוי כנשתקע דהא גם בשם מ"ח א"צ לכתוב בכה"ג לענ"ד כאן לא שייך כ"ב נשתקע מאחר שפנים חדשות באו לכאן שבשם זה נתגיירו א"כ בכל עת ניכר ששמה שרה דכן הדרך ליתן לגיורת שם שרה וגם וודאי נתגיירה בב"ד כדינא וגם מסתמא נכתב כן בכתובה שם ישראל דהיינו שרה וכן קראו הכתובה בשעת הנישואין לענ"ד א"א לכלול שם זה בתורת נשתקע וגם המנהג בביהכ"נ בעשיית מי שבירך מזכירין שמה שרה כמ"ש בפוסקים גם מ"ש בת אברהם אבינו לא ידעתי מקום לפקפק בזה דהא עדיין לא חזרה לסורה וא"כ באשר הוא שם נידיינה שהיא כעת בת אברהם אבינו ואולי תעמוד ביהדותה ועיין לענין האנוסים בה' יי"נ:

ומ"ש מעכ"ת משם מר אביו זצ"ל בענין יישוב דברי הת"ג שהביא הפ"ת אות כ"א דחילוק יש בין גר ממש שחזר לסורו בין גר מחמת דכר שחזר לסורו דלכמה שיטות לא הוי גר כלל וא"א לכתוב שמו לענ"ד אינו מובן כ"כ דאי מטעם שלא הי' נקרא גר כלל א"כ אין צריך הגט כלל ועיקר הגט צריך מחמת שהוא נקרא גר עכ"פ רק שחזר לסורו וא"כ עדיין הי"ל לכתוב שם הישראל בהגט:

אמנם לענין דינא אמרתי כסברא זו באיזו תשובה לענין גיורת שחזרה לסורה והבעל בא להשליש גט אמרתי ג"כ שיש לחלק בזה דהנה טעמו של הד"מ דסי' א' לכאורה ל"ש כלל בזה"ז שאין מיבמין כלל ומ"מ המנהג להשליש גט וי"ל טעם להמנהג דלמא תתיהד אח"כ ויהי' באיסור ב' נשים וזה שכיח במומרת דזריק חוטרא אוירא כו' משא"כ בנתגיירה מחמת דבר אחר דכשחזרה לסורה הסברא שבוודאי לא תתיהד יותר כ"כ י"ל בגר לחלק דכשהי' גר צדק אף שחזר לסורו מ"מ אמרינן שיחזור בו ולא נשתקע שם ישראל לגמרי משא"כ בגר מחמת דבר שהסברא שלא יחזור לעולם וא"כ בוודאי הוי כנשתקע שם ישראל לגמרי:

וכ"ז אין ענין לנידן דידן דלא חזרה לסורה עדיין ואף שנודע שנתגיירה מחמת דבר מ"מ בכלל גיורת היא בדיעבד עכ"פ לענ"ד הגט של מאיר ארי' דמתקריא מאיר ליב והמכונה לעאפאלד להגיורת שרה המכונה אננא בת אברהם אבינו אין מקום לפקפק עליו בדיעבד והוא כשר כנלענ"ד:

סימן צד

רב שלום וכ"ט לכבוד הרב החריף מוה' שלמה מעהר נ"י אבדק"ק בראילאב:
מכתבו היקר מיום ה' בשלח לנכון הגיעני ואשר הציע מעשה אודות גט א' שסידר לאיש ואשה אשר לא נודע להבעל שם הקודש שלו לא מעריסה ולא בקריאה בעלייתו לתורה אם הוא יחיאל או מיכאל שאינו יודע רק משם א' כאשר נקרע בפ"כ מיכל ועולה וחותם כך וגם שם אבי האשה כ' יוסל כי לא נודע בשום אופן שם אבי' בשם הקודש וגם רחוק מקום מולדתה ואבי' כבר הלך לע"ל ז"כ וא"א להתברר ע"כ כ' רק יוסל וקצת מעררים ע"ז:
הנה לפענ"ד כאשר הציע המעשה יפה עשה ואין מקום לפקפק ע"ז כי הגם שלכאורה מ"ש מעלתו טעם א' דומה לשם צבי הירש ולא נודע ששמו צבי לא דמי מחמת ששם הירש יש לו ג"כ שם הקודש נפתלי רק טעם ב' נכון מחמת שיש ג"כ למיכל שם הקודש מיכאל ולא יחיאל בלבד.
ובשם אבי' יוסל לכאורה ע"ז לא שייכו הני סברות כלל דלא שכיח כלל ששם יוסל לא יהי' שם הקודש שלו יוסף והוי רק כשם קטנית שם יוסל.
ע"כ אומר מה שנלע"ד טעם אחר שיפה עשה מעכ"ת בכה"ג שלא נודע איך נקרא אבי' בעליית לתורה וא"א להודיע כלל כאשר הציע מעלתו בכה"ג וודאי אין לכתוב רק שם שנקרא בפ"כ דאל"כ הי' מקום לחשש גדול דהא שכיח מאוד הרבה פעמים שנקרא בשם הקודש בעריסה ובעלייתו לתורה או מחמת חולי בשני שמות קדוש כגון משה יוסף ואעפי"כ נקרא בפי כל רק שם יוסל לבד ובכה"ג אם הי' כותב רק שם יוסף הי' הגט פסול ממש ע"כ נוהגין שלא לכתוב רק שם שנקרא בפי כל דבכה"ג עכ"פ לכ"ע כשר בדיעבד וע"כ יפה עשה ואין זה צריך בשש דהגט כשר:

סימן צה

להרב המה"ג כש"ת מו"ה אברהם ג"ב נ"י:
אשר התפלא ע"ד הט"ז אה"ע סי' קל"ה סק"ה שהניח בתימא ע"ד התוס' גיטין י"ט ע"ב ד"ה טעמא כו' שכתבו לתי' ב' דמיירי שקראוהו תחלה דא"כ מ"פ משטר פסים כו' והק' מעלתו הא הך בריי' וודאי מיירי בקראוהו תחלה כדאי' בסוגי' דהתם אח"כ ומסתמא כוונת מעלתו דאף שכ' המהרש"א שם לתי' א' לא ס"ל לשמואל דצריך למקריי' אבל לתי' ב' מנ"ל דשמואל לא ס"ל כאמימר דצריך למקריי' וא"כ קשה קו' הגמ' לקמן אהברייתא וע"כ כתי' הגמ' דקראוהו ופיילי' ולא קשה מידי קו' הט"ז הנה באמת דלשון המהרש"א

משמע כדברי מעלתו דדוקא בתי' א' ס"ל לתוס' דשמואל פליג אדאמימר אבל לא לתי' ב' אמנם לענ"ד דעת הט"ז אינו כן דדוחק לומר דתוס' בהני ב' שינויא פליגי בדשמואל וגם לכאורה לענ"ד הוא דבר שאי אפשר לאמרו בכוונת התוס' כלל עפי"מ שהארכתי בחי' לסוגיא הנ"ל להבין במה פליגי שמואל ואמימר אי צריך למקריי' וגם להבין כוונת תוס' בתי' על קושייתם הראשונה דלמא שאני הכא דטען טענת פסים ע"ש שהסברתי הכל ע"נ וממילא מבואר כדברי הט"ז דהוי פשיטא לי' דהתוס' גם בתי' הב' לא פלוני אהא מלתא דס"ל בתי' א' דשמואל לא ס"ל הא דצריך למקריי' דאי לא תימא הכי נשאר קשה קו' תוס' הראשונה מאי פריך משטר פסים שאני התם דבא בטענה וע"כ כתי' התוס' דס"ד השתא החשוב כוודאי ולכן ס"ד ג"כ דאפי' לכתחלה א"צ לבדקו וממילא וודאי דא"צ למקריי' דכוודאי הוא חשוב ושפיר פריך הט"ז מה שהק' בס' קרבן נתנאל סי' נ' ע"ד הב"ח נלענ"ד דס"ל דע"כ מוכח דהך בדיקת מי נרא אינו בדיקה להיפוך דהיינו דלפעמים אף שלא פלט מ"מ הי' כתב עליו וכעין שכ' הש"ך גבי הקפה זימנין דלא דמי כו' דהא עינינו רואות שקראוהו תחלה והי' נט ועכשיו לא פלט פ"י המי נירא וליכא רק ספיקא אם נבלע בשעת נתינה או אח"כ אבל לא דלאו כלום הוא:

סימן צו

אל הארז אשר בלבנון לפני שמש שמו ינון ה"ה כבוד הרב הגאון האמתי כו' כקש"ת מוה' יוסף שאול הלוי ני' ויזרח.

א' הנה פתח ד"ק האירו על מה שחששתי אודות התנאי שהתנה הבעל שהמסדר הגט ישלח לידי הגט אי שייך בזה קפידא וע"ז כ' הדר"ג ני' דדוקא בדף כ"ט שייך משום בזיון דבעל או משום קפידא כו' אבל כאן לא התנה בהגט דבר רק שישלח הגט כו' איזה בזיון איכא ואם הוא קפידא מנ"ל זה עכ"ל הטהור ובאמת מבואר כן בסוגיא דשם הכא בעל לא קפיד ופירש"י דמאי קפידא איכא וכשאין סברא לא חיישינן לקפידא אלא דגם הסוגיא צ"ב דא"כ לא חלה נמי וצ"ל כמ"ש הר"ן בתי' א' בזה הלשון אמור רבנן תחלה דוקא משום דאיכא אינשי דקפדי ואי שמעי מבטל שליחותם אבל בחלה ליכא דקפיד עכ"ל ומשמע דגם תוס' נחתו להאי סברא ולכך לא הקשו אמתני' רק ארשב"ג וכ"כ הפנ"י רק שלא הביא דברי הר"ן הנ"ל וע"כ היינו חשש דרבנן כמשמעות דברי הר"ן וכ"כ הפנ"י שם וה"ט דמאחר דליכא בזיון סתמא דאנשי לא קפדי בחנם ואף דאיכא קפדנים כעין שכ' המגי' במשנה למלך ספ"ז ה"כ בס"ד וז"ל דשייך לומר דמשום דשינה דבורו ולא עשה כאשר צוהו מקפד קפיד כו' וס"ל להר"ן וודאי יש אנשים שמקפידין כששמעו שלא

נעשה כדבורם אף בלי טעם (וכעין חולין צ"ד אנפקא חיא משמע כו' כפירש"י שם ולולי דברי רש"י ז"ל י"ל התם הקפיד משום שתקנו במזיגה לעצמו כעין דמי האי מזיגא כו' איכא קצת טעם) מ"מ מן התורה אין לחוש למיעוטא רק מדרבנן אך מה דסיים הר"ן ואי שמעי מבטלי כו' אינו מובן ולכאורה י"ל כוונתו דאף שכ' הרמב"ם בפ' ו' ה' כ"ז דלא חיישינן לשולח גט שמא ביטל הגט דמוקמינן אחזקה אבל כאן אתרע החזקה מחמת סברא הנ"ל אמנם נכון יותר דכונת הר"ן שיערער על השליח הגט ויבטלנו כלומר שיאמר אני לא כיונתי לכך ועפ"י דברי הנ"ל י"ל קו' הראשונים להני פוסקים דא"צ חלה טעמא מאי משום דאנוס כו' ולא שאל אם אמר את הולך כו' ולהנ"ל א"ש דעיקר הטעם דלא בעינן חלה דסמכינן ארובא ואף דאיכא חזקת אשת איש ועכ"פ הול"ל סמוך כו' זה אינו דכבר איתרע חזקת אשת איש אחרי שידענו שמסר הכל לשלוחו שבידו לגרשה בכל עת שירצה משא"כ התם אל תתנהו ל' יום לא אתרע חזקה כלל בתוך שלשים וחיישינן גם למיעוטא ויעי' בישועת יעקב סי' קמ"א סוף אות ט"ז והנה לפ"ז לכאורה גם בנ"ד הי' עכ"פ חשש מדרבנן משום המיעוט דקפדי וזה אינו דהתם חיישינן שישמע מסירת הגט ויערער כו' אבל כאן דאעיקרא הסכים הרב המסדר לתנאי של הבעל לשלחו אחר הגירושין להרב מדעעש ואחר הגירושין חזר בו הרב ולא הסכים לדבר זה אין הבעל נאמן לומר למפרע שהייתי קפדן כ"כ בלי טעם דמנא ידע שלא ישמע לו ואדרבא אמרי' במסתמא מרוב אנשים הוא שאינם מקפידין בלי טעם ולכן אף שהתנה שישלח הגט להרב מדעעש וודאי מראה מקום הוא לו ומאחר שנשלח למקום הגבו' להרב הגאון וכו' מלבוב נ' הוי כעין בדינר כסף ונמצא דינר זהב דקידושין ס"ח ע"ב דבמקום דל"ש איכא דניחא כו' כמ"ש התוס' שם וודאי מקודשת.

אמנם יותר נלענ"ד להסביר בזה דאין מקום לחוש בנ"ד אפי' מדרבנן ולהבין עומק דברי הר"ן הנ"ל בעזהי"ת דהנה המהרש"א לקמן דף ס"ה ע"ב הא יהא כו' במה שמביאו התוס' הך דמעילה הכא לי מן החלון כו' תמה המהרש"א למה לא דחו התוס' את פירש"י מהך מתני' דמעילה דא"כ תקשי לר' יוסף הך מתני' דלא כמאן עכ"ל ונלענ"ד דלכאורה באמת קשה מאחר דשליח הוא רק עפ"י דיבורו של המשלח וסליק דיבורו של המשלח כמאן דליתא הוא וא"כ וודאי בפשיטות כל ששינה מדברי המשלח במה הוי שליח ולא קשה מידי דוודאי אי בעינן דבורו דוקא כל ששינה אינו כלום אבל באמת גם בלי דבור רק כיון דקים לן שמתרצה נעשה שליח כמ"ש תוס' דף ע"ב ד"ה קילו כו' וכמו כל זכי' מטעם שליחות ויפויי' סי' ל"ה ס"ד וא"כ צריך לראות דעתו ורצונו של המשלח אם הי' מקפיד או לא ותליא במה שדרך העולם להקפיד ומאחר שאין דרך להקפיד בזה וודאי

הי' מתרצה המשלח והוי שפיר שליח כנ"ל וכ"ז בעירוב דשם ודכוותי' משא"כ במעילה לא שייך לומר כן דאדרבא נימא להיפוך אילו ידע שעביר' בדבר לא הי' מסכים כלל ועיקר החיוב על דבורו לשליח וכל ששינה מדבריו אינו שליח כלל ואולי זהו כוונת הרמב"ם בפי' המשני' במעילה שם.

ומעתה נבין דברי הר"ן על נכון דהנה בסי' ק"מ הביאו הירושלמי דאפי' צווחת להתגרש אם אומר שמא חזר' בה והכונה פשוט דאף בעושה שליח בפי' לא מהני חזרה לבד רק ביטול בפני עדים בפה מלא אבל אם לא עשה שליח בפי' רק מחמת שידענו שרצונה בכך חיישינן שמא עתה נתהפך הרצון העשוי להתהפך בכל עת וממילא א"ש דברי הר"ן דמאחר דשינה מדיבורו של המשלח רק מ"מ נימא דהוי שליח מחמת דליכא קפידא וברצון תליא מלתא כ"כ יש לחוש שמא ביטל השליחות בלב והגם שלשון הר"ן אינו מכריע לפי' זה מ"מ הסברא נכונה בעצמותה וממילא כ"ז אי הי' השינוי שעשה השליח קודם מסירת הגט משא"כ בנ"ד שנעשה השינוי אחרי מסירת הגט אין כאן בית מיחוש כלל כנ"ל.

ג' ובר מן דין נלענ"ד דלענין דינא אין לנו לחוש לסברת הר"ן הנ"ל בתי' א' דהעיקר הוא כתי' הב' וכמ"ש התוס' וא"צ לחי' א' רק לפי הס"ד אבל לפי האמת דהלכתא כרשב"ג ומדאורייתא אין שליח עושה שליח אלא בחלה מנא לן שהחמירו חכמים כלל בזה והנה בעיקר תי' של התוס' והר"ן הנ"ל דתירצו דקרא מיירי באינו מקפיד פי' הפנ"י שם דהיינו שפירש בהדיא ונתן לו רשות לעשות שליח אחר וכ"מ במרדכי אך הב"ש בסי' קמ"א ס"ק נ"ד פי' בגילוי דעת לבד ועכ"פ צריך להבין בדברי הר"ן דעיקר קושייתו משום דקרא סתמא נמי אמרינן ומידי חלה כתיב וא"כ עדיין קשה איך נוקי קרא דוקא במקום או שנותן לו רשות בהדיא וכי נימא קרא דחוק ומוקי לנפשי' ועוד קשה לפי הפנ"י דפי' להדיא שיכול לעשות שליח אחר א"כ פשיטא דהא הוי כאלו הבעל עצמו עשה לשליח שלא בפניו ואי משום חשש ברירה הא כ' הנוב"י סי' צ"א דליכא חשש ברירה בכה"ג ואפי' להפוסקים החולקים בזה מ"מ ק' הא אנן אליבא דרשב"ג בעי לתרץ והא רשב"ג לקמן דף מ"ז ע"ב ס"ל להדיא יש ברירה.

ד ע"ב נלענ"ד להבין דברי התוס' והר"ן דהא צ"ל למ"ש רש"י הנ"ל אתי' הגמ' הכא בעל לא קפיד דמאי קפידא איכא א"כ במאי פליגו ת"ק ורשב"ג רק באמת במ"ש רש"י ותוס' דבזיון מחמת הכתיבה שלא ידעו שאין יכול לכתוב הקשה הפנ"י דמאי שנא ממתנה דהמקבל נותן שכר כו' הא בגט תקנות חכמים שהאשה תשלם שכר כו' ולפענ"ד זה אינו דהתם כשמגרש במקומו משא"כ בשולח גט וכי יצפה הסופר למעות הבאים ממדה"י

ובוודאי בכה"ג חוזר הדין לסיני רק עדיין ק' קו' התוס' ותי' הפנ"י דעצם הגירושין בזיון הם לבעל כדאמרי' לקמן רק שהק' א"כ מ"ק הכא בעל לא קפיד ובאמת פי' זה נאמר כריטב"א בשם הר"ת וכ' ליישב קושי' א' יעו"ש ולענ"ד לפרש סוגיית הגמ' עפימ"ש הראב"ד לחלק בין שולח גט מארץ ישראל לחוץ לארץ משום דעושה בב"ד מתבייש ואנן לא קיי"ל הכי י"ל להנ"ל משום דגם בעדים י"ל שמתבייש בפניהם שידעו מזה וגם מוציאים קול כדמסקו התוס' לעיל דף ל"ב סד"ה ובי תלתא כו' ומנ"ל דלא קפיד לבזיוני הני ב' רק ז"א דא"כ איך שלח גט ע"י שליח הא צריך למוסרם בפני ב' או ג' ומי יודע אנה ימצאנה ובפני איזה עדים או ב"ד ימסור הגט לידה שיתבייש בפניהם וגם יוציאו קול וכדי בזיון וקצף ולא דמי לאומר תן גט במקום פ' שבאותו מקום אינו מתבייש כלל אבל בשולח גט ע"כ דבעל לא קפיד בזה משא"כ במתני' דלקמן דפריך מינה כאן באומר לכ' או לג' דקיי"ל הן הן שלוחיו הן הן עדיו כו' וא"צ עדים יותר י"ל שפיר דקפיד אבזיון בעצם הגירושין לפני אחרים וא"ש הסוגיא דכאן דפריך מאמר וב' כו' משני שפיר התם י"ל בזיון כו' משא"כ כאן בשליח א' בעל וודאי לא קפיד כנלענ"ד ומ"מ ס"ל לרשב"ג דקפיד אבזיוני גם בשליח א' מחמת עצם הגירושין כנ"ל שידעו עוד ב' עדים מזה ושליח כ' והעדים שעושה לפניהם י"ל דקפיד אבזיון גדול כנ"ל והיינו דוקא בסתם גירושין הוי בזיון דשנאוי המשלח משא"כ בקרא דפשיטות גירושין דקרא היינו במגרש במצא ערות דבר אף דגם בלא"ה מצי לגרשה מ"מ סתם קרא א"ש דל"ש בזיון כלל וליכא קפידא המגרש בערות דבר דאדרבא מצוה קעביד ואולי גם חיוב לגרשה רק תוס' ריש זבחים כתבו דאין חיוב רק מצוה איכא וליכא שום חשש בזיון וקפידא וא"ש תי' תוס' ע"ל.

ה' אך קשיא לי טובא דא"כ יהי' סברות הפוכות בפלוגת' דת"ק ורשב"ג דכאן רשב"ג חושש יותר לקפידא והא אמרינן בקידושין מ"ח וב"פ ג"פ דר"א ורשב"ג אמרו דבר א' והרשב"א פי' לקמן דף ס"ה ע"ב וכ"מ מפירש"י שם דאפי' בדידי' ל"ח לר' אליעזר לקפידא כ"כ רק כשיש טעם גמור ע"ש ועוד קשה דרשב"ג דאצטליתא בדף ע"ד מקיל יותר מהת"ק ולא ס"ל קפידא בלא טעם הגון והוי סברת הפוכות מדכאן וצ"ע.

ועכנלע"ד. דוודאי ס"ל לרשב"ג בדליכא טעם הגון ל"א קפידא אבל כאן ס"ל לרשב"ג לטעמי' דסברא גדולה יש להקפיד שלא יעשה שליח דהא כ' תוס' לעיל י"ח ע"ב דמגרש ע"י שליח מסתמא מאהבה ורגיל להתפייס רק אין לחוש לשמא בא לאשתו לפייסה דאמר השליח קדמני ולא עקר מספיקא לילך דרך רחוק למקום דירת אשתו וכולי האי ואולי אבל לרדוף את השליח ע"י עצמו וכ"ש ע"י שליחו וודאי עושה וא"כ י"ל מעיקרא בשעת שליחות הגט הי' מחשבתו לכך כאולי יהי' ביכולתו לחזור מהגירושין בעוד

הליכת השליח עם הגט ושלח אחריו שליח אחר דלא ידע מי הוא ואנה ירדוף אחריו וכ"ז לרשב"ג דס"ל בטלו אינו מבוטל משא"כ לרבי יוכל לבטל במקומו בפני ב"ד לא שייך כן וי"ל בהא פליגי ת"ק ורשב"ג ולטעמיי' אזלי' וא"כ כ"ז אחר תקנת ר"ג דלקמן משא"כ בקרא לא שייך קפידא כלל דטעם אחר ליכא לקפידא וא"ש:

אלא דלפי זה קשה על הרמב"ם והכי קיי"ל דס"ל כאן כרשב"ג ולקמן כרבי דבטלו מבוטל וי"ל דהא הרמב"ם פ' כרב דמנגיד אמאן דמבטל גיטא ופירשו התוס' בקידושין דהיינו למאן דמבטל שלא בפני השליח ואיכא קפידא דלא יוכל לבטל שלא יוכל לבטל שלא בפניו דחייב מכות משא"כ בקרא וגם הברייתא א"ש ומ"מ להרמב"ם להאמת דקיי"ל כרב דמנגיד שפיר הוי קפידא כנ"ל ולכך ס"ל להלכה כרשב"ג:

ו' **וזאת** שנית אשר התרעם הדר"ג ני' לומר שהרב מאונטערדאם כתב כי בתחלה התנה הבעל כו' רק אח"ז חזר בו ולא הסכים עד הנה כיון שהבעל חזר בו דינא ואין כאן שום חשש והאריך בזה הנה במחכ"ת לא"ס הפשוטה בדברי האגרת של הרב המאה"ג מאונטערדאם לא הי' חשובים בעיני הדר"ג ני' לכלום לכך לא דקדק בדבריו רק בהעברה בעלמא ובאמת כוונתו כאשר הי' המעשה שהרב המסדר חזר בו ממה שהתנה הבעל עמו שישלח הג"פ אח"כ לידי ואחר הגירושין חזר בו ומסרב מלשלוח ואעתיק שנית דברי הרב המאה"ג מאונטעראדאם ני' בזה וז"ל אשר התנה עם הרב לשלוח אחר הפטורין הגט ליד כו' רק אחר זה חזר בו ולא הסכים ע"ז ולדעתי הדבר ספק גדול כי כאשר הוגד לי הבעל הי' בשעת מסירת הגט דעתו לשלוח ליד כו' עכ"ל מוכח מתוכו דהך חזר בו נדרש לפניו ולא לפני פניו דהיינו הרב חזר בו ולכך שייך הלשון ולא הסכים דהיינו שלא הסכים לדברי הבעל שרצה דוקא בכך ודבר הלמד מענינו דהא אח"כ אמר שהבעל מסר הגט דוקא על תנאי זה וע"כ אהרב קאי שהרב המסדר חזר בו אח"כ כנ"ל [וזה הי' הטעם שמצאתי את עצמי מחוייב בדבר לכתוב האגרת לוואשארהעל לאפרושי מאיסורא את האיש ואשתו כאשר כבר גליתי טעמי עפ"י דתה"ק קדם הדר"ג ני' במכתבי הקודם ודבר א' זייפו המעתיק' את האגרת שלי לוואשטרהעל שכתבי שאני כתבתי שם העיר וואשארהעל ביוד לבסוף] וח"ו לחשוב עלי ככה והאגרת שלי עדיין מונח בשלימות ביד מי ששלחתי לו דהיינו גיסו של הרב הג' המנוח ז"ל משם וכבר הי' חקירה ודרישה בעדים בוואשארהעל על אגרת זה ונמצא כנ"ל ובחנם הרעיש הרב מסמ"ט עלי בזה:

גם מ"ש הדר"ג ני' בזה"ל אבל אם מעל בעצמו שאין שום חשש שהמסדר יודע לסדר לא הבנתי ד"ק אני אמרתי שדברי בטלים נגד דברי הדר"ג ני' אבל אני מעצמי אינו יודע אם יוכל לסדר שמעולם עד הנה לא סידר גט ואולי לא ראה מעולם ב"ד המסדרי' גיטין

כי בסמ"ט לא הי' רב ודיין המסדרים גיטין כי עיר קטנה מבני עמינו מנין בצמצום בלא ביהכ"נ ומקו' טהרה כי לענ"ד מלבד הלימוד צריך שימוש גדול בזה וגדול שימושו כו' אמרו חז"ל וגם הי' ולענ"ד מ"ש כל מי שאינו יודע בטיב גיטין כו' מה נשתנה הל' גיטין דא"כ הל' טריפות כן וכל תלמוד שלא הגיע להוראה ר"ל רבים חללים כו' ובמה נשתנה הל' גיטין ובס' טיב גיטין פי' טיב ממש בלי שום פקפוק, ולאו משמע כן בסוגיא דריש קידושין ותוס' כ' לעני' מלתא דשכיחא וגם זה אינו מובן וע"כ הי' נלענ"ד עפי"ד הט"ז ביו"ד סי' א' דצ"ל יודע לומר הלכות שחיטה בעל פה ולא כשאר הוראות ע"ש כ"כ י"ל במידי דשכיחי בגיטין וקידושין צ"ל בקי בעל פה ואולי מה"ט פירש"י בגיטין דף ה' ע"ב ד"ה ממונה אגיטין כו' דצריך להיות ממונה בפני עצמו מכח כל מי שא"י כו' ומזה נצמחו ג"כ דברי הסדרי גיטין של ר"י מרגליות והריב"ש שכתבתי במכתבי הקודם וכן נוהגין בכל ארץ אונגארין וגם במדינה זו הטפילה לאונגארין שיש הרבה רבנים הי"ו אבל מעט מזעיר מהם המסדרים גיטין ולכן אף לפי"מ שידעתי את הרב מוה' זאב וואלף סג"ל מסמ"ט שיש לו שכל ישר בלימודו וגם לדקדק הטיב בלשון הפוסקים אבל במה דלא עסיק בה מעולם לא ידעתי אם למד כלל מס' גיטין והלכותי' וכהני תלת מילי משני' רבנן במסכת כו' ואין דנין ממס' למס' וגם עובדא ידענא שרב אחד מגליל זה רצה לסדר גט וביקש ממני לנסותו ואמר שבקי בהם ושאלה ראשונה שאלתיו מה בין חק תוכות לחק יריכות ולא הבין שאלתי כלל אמרתי א"כ לא למדת סוגיא פשוטה דגיטין דף ך' ואיך יערב לכך לסדר גיטין אמנם נודע שכ"ז לענין להסמיכו ע"ז אבל אחרי ששמעתי שהדר"ג ני' נתן התרה בכלל ובפרט להרב הנ"ל בטלתי כל דברי דמי יהרהר אחרי דברי גאון עולם וכ"ז נוגע לענין הכשר עצמיות הגט שסידר הרב הנ"ל בוואשערהעל אחרי שהי' הגט לפני עיניו הבדולחים של כבוד הדר"ג ני' ויצא בהכשר כבר פסק כאדמו"ר הגאון בחתם סופר סי' נ"ד דבכה"ג בכל ענין כשר בדיעבד:

ז **עוד** העיר כבוד הדר"ג ני' בזה"ל וגם ממ"נ אם הי' תנאי קודם כתיבת התורף הי' אסור משום תנאי כו' ואם לא הי' תנאי רק שלאחר סידור הגט יהי' שולח ג"כ אין כאן רק גילוי מלתא וגילוי מלתא בגט לא הוי ביטול כדקיי"ל כאביי ואף לדעת זקני הב"ח (והוא ברסי' קל"ד) בכה"ג שלא הי' על גוף הגט רק שישלח למעלתו פשיטא דאין זה תנאי רק גילוי מלתא בעלמ' עכ"ד הקדושים והנה לפ"ז נולד מבוכה גדולה והי' צריך דוח"ק ע"ז מתי הי' התנאי הנ"ל ובאיזה אופן וגם כפי הנראה וודאי הי' התנאי קודם הכל והנה במכתבי הקודם הבאתי דברי הישועת יעקב בסי' ק"כ שהק' על סוגיית הגמ' דדף י"ח דקיי"ל דהוי משום תנאי והא הו' התנאי קודם התורף ומה שרצונו ליישב שם עפי"ד המוצל מאש

ובאמת שכ"כ להדיא הרשב"א בשם הרמב"ן ליישב קו' הראב"ד מכתבו ותנו יעו"ש בדף פ"ד ד"ה ע"פ לפני התורף כו' אמנם מאחר שראיתי שיש לחלק הענינים כמובן לכל הסגרתי אותו ולגודל טרדתי בעת ההיא בנסיעתי לבאדען ע"כ הנחתי הדברים סתומים אמנם כעת ראיתי ונתן אל לבי ליישב קושי' הישועת יעקב הנ"ל ותלי"ת שחנני דבר נכון בזה וקרוב לאמת דהנה כבר נודע מ"ש המ"מ בטעמא של הרמב"ם דפוסל ע"פ לפני התורף וכמ"ש ג"כ בירושלמי משום חשש ברירה והנה לכאורה אינו מובן דמ"ש קודם כתיבה שמתנה עם סופר ועדים מקודם נתינה שמתנה עם האשה וכי בנתינה לא שייך ענין ברירה רק באמת כבר הקשה כן ברש"י בסוגיא דברירה בגיטין כ"ה לחלק בין תנאי דאם מתי דאין זה דומה לשאר תנאים שבידו לקיימה כו' כלומר כשמתנה עם האשה על מנת שתתנו מאתים זוז כו' ובדעתו וגם בדעתה לקיים התנאי אינו תלוי בברירה משא"כ בתנאי דלאו בידו וגם התוס' הסכימו שם לפירש"י הנ"ל ולכן דוקא במתנה עם האשה דהוי בידם לא שייך ברירה אבל הרמב"ם קאמר לא יתנה עם הסופר והעדים תנאי בזה לומר כתבו גט על מנת שתתן האשה ר' זוז דמאחר שאין תנאי זה בידם של הסופר והעדים תליא בברירה וא"ש דברי הרמב"ם וז"פ לפענ"ד וממילא א"ש קו' הישועת יעקב דכ"ז במתנה תנאי שתקיים האשה דלאו בידם משא"כ במתנה עם הסופר והעדים תנאי שבידם לקיים באומר לעשרה כתבו גט כו' דב' עדים וכולם משום תנאי שבידם ולקיים דמי ממש למתנה עם האשה ולא תלוי בברירה כלל ושפיר כשר הדבר גם לפני התורף כלענ"ד **ח והנה** כבר הזכרתי במכתבי הקודם דלכאורה תנאי זה שהתנה הבעל בנ"ד לא הי' בדיני תנאים ורציתי לומר דמתנה עם השליח שאני אי דהוי גילוי דעת כו' ובאמת מצאתי כן בגט פשוט סי' ק"ך אמנם באי אפשר י"ל עפ"י דעת רוב הראשונים דבמעכשיו לא בעי משפטי התנאים והמ"מ כ' בפ"ט מהל' גירושין סוף הלכה כ' בזה"ל ובפטור כ' הא דלא אדכר הכא מעכשיו משום דהא כתיב בגיטא מיומא דנן ולעלם דאי לאו הכי הא קיי"ל אם מתי כלאחר מיתה דמי ולא אמרה כלום עכ"ל והנה לפ"ז לדידן דבכל גט כתבינן מיומא דנן ולעלם לאחר תקנת רב לאפוקי מדר' יוסי כו' בכל תנאי א"צ משפטי התנאים להני שיטות דרוב הראשונים דבמעכשיו לא בעינן דיני תנאים אלא דק' ע"ז מיני' ובי' למה הוצרך שמואל וגם הרמב"ם לתנאי כפול וכל דיני תנאים מאחר שע"כ אמר מעכשיו או מחמת שמא דנן כו' ובאמת תפסו כולם על הני שיטות הראשוני' מהאי דשמואל מכח ממ"נ אי אמר מעכשיו א"צ דיני תנאים ואי לא אמר מעכשיו הוי גט לאחר מיתה וכ"ש דקשה להעטור הנ"ל ומה שנלענ"ד בס"ד ליישב שיטות הראשונים הנ"ל והסברא הוא כך דהנה הטעם דבמעכשיו א"צ דיני תנאים הסביר

המ"מ כשם הראב"ד דתנאי דמעכשיו אינו מבטל המעשה דחל בקיום התנאי משא"כ בלא מעכשיו דבכל ענין מבטל המעשה שהוא עתה נותן הגט כו' וע"י התנאי לא יחול פד שעת קיום התנאי ולהוסיף ביאור נלענ"ד דמה"ט לא חשוב בתנאי דמעכשיו ביטול למעשה כלל עפ"י דברי פירש"י הנ"ל דבכל תנאי לא דמי לברירי משום דבידו לקיימו ובדעתו לקיימו כלומר דבכה"ג שבידו ובדעתו הוי בשעת מעשה כוודאי בירור שיתקיים התנאי ואינו ספק שיהי' בכלל ברירה דהיינו דמספקא השתא ויתברר אח"כ רק וודאי הוא השתא שיתקיים התנאי והמעשה יחול ג"כ תיכף ומיד ואין כאן ענין ברירה ואף שיזדמן אח"כ שלא יתקיים התנאי מחמת איזה מקרה או שיחזור בו מ"מ מעיקרא בשעת המעשה לא הי' בגדר ספק כלל ועכ"פ אם באמת נתקיים התנאי אח"כ הוי כנודע כן בשעת המעשה כנלענ"ד סברת רש"י הנ"ל וי"ל שזהו ממש סברת הפוסקים דבמעכשיו לא בעי דיני תנאים דהתנאי אינו ביטול המעשה כלל אדרבא כוודאי נחשב שיתקיים התנאי והמעשה מאחר שבדעתו ובידו לקיימו משא"כ בהאי דשמואל בתנאי דמיתה דלאו בדעתו ובידו תליא לא מהני ענין מעכשיו כלל ושפיר אתקין שמואל והכי קיי"ל דתנאי דמיתה בעי' כל דיני תנאים אף שוודאי אמר מהיום כמו בשאר תנאים כשלא אמר מהיום ומעכשיו כן נלענ"ד.

אמנם לענין האי חששא דתנאי קודם התורף אשר האיר הדר"ג נ"י הי' נלפענ"ד עפ"י משמעות הסוגיא שתוקי לבעל כו' משמע דאפי' ידעו הסופר והעדים מתנאי רק שלא התנה עמהם בהדיא אין חשש וכן משמע מלשון הרמב"ם דעיקר הפסול כשמתנה עם הסופר שיכתוב הגט על תנאי זה משא"כ בנ"ד שלא התנה עם הסופר שיכתוב על תנאי זה רק עם הרב המסדר שהסופר והעדים ידעו ושמעו כזאת אין כאן בית מיחוש כנלענ"ד אמנם מאחר שנראה מדברי הדר"ג נ"י שחשש לזה מאוד לתנאי קודם התורף בנ"ד ע"כ לא ידעתי מה אידון בי' ואם נצטרך דוח"ק ע"ז והנני מקיים מ"ש עפ"י התורה אשר יורוך כו' מהב"ד הגדול אחלה פני הדר"ג נ"י למחול א"פ ולהשיבני עוד בכ"ז דעתו הרמה והנשאה דעת נוטה ודעת תורה ובזכות זה יזכה לראות בבנין בית הבחירה הכ"ד ידידו המשתחו' מרחוק דוש"ת בלונ"ח ומצפה לתשובה ה"ק מנחם מענדל פאנעטה.

סימן צז

ידידי הרב החריף ובקי המפורסים לשבח ולתהלה כו' כקש"ת מוה' ישכר בער נ"י אב"ד דק"ק ערדעספנזארטץ והגליל.

יקרת מכתבו מעש"ק העבור קבלתי לנכון וע"ד תורה בא בעסק הלכה ע"כ באתי להשיב כדעתי הנמוכה וראשית דבר באיש עני א' שצריך לגרש את אשתו ורוצה ללכת למקום ב"ד חשוב שיסדרו לו ג"פ והוא בעצמו יוליכנו הנה באמת דבגמ' דף ה' איתא בעל שהביא גיטו וגם בש"ע ברמ"א סי' קמ"ב סי"ד כמ"ש כ"מ ני' אמנם אין המנהג כן ומעולם לא שמעתי שיסדרו ב"ד חשוב גט ויתנו ביד הבעל שהוא בעצמו יביאנו לאשתו ואולי הטעם דיש לדקדק בלשון הגמ' והש"ע הנ"ל בעל שהביא כו' לשון דעבד ולמה לא נאמר בלשון לכתחלה הבעל עצמו מביא גיטו כלישנא דמתני' האשה עצמה מביאה כו' ולכאו' י"ל דאינו דקדוק כ"כ דלא בא התנא לאשמעינן זה שמותר להביא דזה מלתא דפשיטא רק עיקר בא להשמיענו דא"צ לומר בנו"נ וכעין האיבעי' שם בשנים שהביאו כו' הגם שיש לחלק בין לשון איבעי' דשייך למיבעי' בלשון זה מ"מ י"ל דגם להברייתא דבטל שהביא כו' הי' זה מלתא דפשיטא שיוכל להביא הגט בעצמו ולא בא להשמיענו רק שא"צ בנו"נ וברמ"א הנ"ל להיפוך בא להשמיענו שצריך לומר כו'.

רק באמת ז"א דהא לאו מלתא דפשיטא הוא דלכאורה קשה טובא איך יוכל להביא גיטו בעצמו הא מוקדם הוא ובאמת בגמ' דגיטין י"ח פריך מגיטין הבאין ממדה"י ומשני קלא א"ל כו' אבל בבעל שהביא בעצמו לכאו' ל"ש האי סברא והי' ק"ל טובא עד אשר בינותי בספרים וראיתי בס' בית מאיר סי' קכ"ז ס"ה שהראה מקום לעיין בזה בים של שלמה פ"ב הלכה ה' ועיינתי שם והאריך הגאון בזה מאוד והביא שיש גאונים שאוסרין באמת מה"ט לבעל להביא גיטו בעצמו רק באמת דעת הישׁ"ש בסוף דבריו כהמכשירין דס"ל דכמו דבשליח א"ל כ"כ בבעל שהביא דמלתא דלא שכיחא שמביא הבעל בעצמו למקום האשה דלמה יעשה כן יעו"ש אבל עכ"פ מבואר הדבר דלאו מלתא דפשיטא הוא לכ"ע מה שמתירין לבעל עצמו שיביא גיטו וא"כ הו"ל לתנא להשמיענו להתיר לכתחלה וא"כ ע"כ אין ליישב דקדוקי כנ"ל ויעו"ש בישׁ"ש מה שפירשו הני פוסקי' דמחמירין את הברייתא הנ"ל דמתרת דמיירי כשמחל הפירות עיי"ש וגם הומ"ל בפשיטות שנכתב באותו יום למאן דמצריך באותה מדינה במדנה"י או שהוא מאוחר להפו' דמכשירין גט מאוחר עכ"פ מבואר דלכ"ע לאו מלתא דפשיטא הוא להתיר להבעל להביא הגט בעצמו אפי' להמתירין וא"כ הדק"ל דהו"ל להברייתא לאשמעינן חידושא דהתיר' לכתחלה ולא למתני בלשון דעבד וע"כ דלכ"ע אין לעשות כן לכתחלה גם להמתירין רק דלכאו' י"ל דשעת הדחק כדיעבד דמי וע"כ הני גוונ' דמייתי בישׁ"ש שם שהתירו הי' שעת הדחק רק מאן ספון ומאן רקיע לשער בזה איזה נקרא שעת הדחק וכי משום הני פריטי הוצאות השליח אנן ניקום ונידייני' בשעת הדחק שיהי' כדיעבד ועכ"פ עלה בידינו ליישב הא

דלא נשמע ולא ראינו בזה"ז שיעשו ב"ד חשוב כן לסדר ג"פ ע"י הבעל בעצמו וממש מבואר בברייתא ובש"ע דדוקא בדיעבד מותר בעל שהבי' גיטו ולא לכתחלה אפי' לשיטת המתירין.

והנה מלבד הטעם הנ"ל שכתבתי י"ל עוד טעם על מה שנמנעין בזה"ז למסור הגט לבעל שיוליכנו בעצמו לאשתו הוא מחמת דחר"ג שלא לגרש בע"כ ע"כ חוששין ב"ד חשוב שלא יהי' מכשול על ידם באם ימסרו הגט ליד הבעל דלמא יזרקנו לאשתו בע"כ ויהי' ח"ו תקלה על ידם כמו עובדא דשו"ת מרי"ח סי' פ"ו ע"כ נמנעים מזה רק לשלוח ע"י שליח כשר שמביא למקום ב"ד שמוסרין שם להאשה:

זאת שנית אשר הציע כבוד מעלתו ני' עוד אם יוכל הבעל שהביא הגט לעשות שליח באתרא דמר להוליכו לאשתו הנה לא ידעתי אם במקום שהאשה שם מושב מקום רב וב"ד כי נודע שלא נמסרו דברים כאלו של סידור גט למאן דהו כי גם במסירה מיד שליח להאשה יש דיני דינים ועכ"פ בעיקרא דדינא הנה באמת דעת הרא"ש בדף י"ח שאם נתאחר הגט אין תקנה רק למוסרו ע"י שליח דקלא א"ל והאוסרים כיש"ש הנ"ל ס"ל בהדיא דדוקא אם מוסר לשליח מותר אבל מ"מ דבר פשוט הוא שלא נאמרו דברים אלו רק בדיעבד שכבר נתאחר עפ"י סיבה אבל לא לעשות כן לכתחלה היינו למוסרו לבעל שיתאחר בידו ואח"כ ימסרנו לשליח דזה הוי לכתחילה כמובן והנה עמד כבוד מעלתו מה נעשה בענין תקנ"ח שצריך לומר בפנו"נ או שליח ב"ד אני הנה בהאי דינא דהרא"ש הנ"ל לכאורה וודאי יש לחקור דהא מדינא דגמ' אין הבעל צ"ל בפני נכתב וב"נ וא"כ אף שהזדמן שהי' ב"ד בשעת מסירתו ליד השליח לא שייך לומר שליח ב"ד אני היינו לומר דבודאי הב"ד עשו כדינא ואמר בפנו"נ ומאחר דבעל א"צ לומר בנו"נ לא שייך הך מלתא כלל:

אמנם באמת על הרא"ש הנ"ל לק"מ דהא מיירי שמוסר להשליח במקום כתיבת הגט ועצה נותן להבעל כשנתאחר הגט וא"כ שפיר מצי למוסרו לשליח כזה שהי' כתיבה וחתימה לפניו וגם י"ל שהשליח מוסרו להאשה באותה עיר ושכונה דל"ש ענין בנו"נ כלל אבל בכה"ג דנ"ד שהוא במקום אחר א"ח לעשות כן ואף דכ' הרמ"א שמחמירין שיאמר הבעל בנו"נ מ"מ ח"ו להוציא קולא מחומרא זו דמאחר שאינו מתקנ"ח מעיקרא שיאמר הבעל כן לענ"ד לא מצי למימר שליח ב"ד אני כנלע"ד וראי' לדבר בכה"ג צריך השליח דוקא בעצמו לומר בנו"נ דהנה כבר עמדו במהרש"א וגם בשם הר"נ על פרש"י ריש גיטין המביא גט דפי' ושליח זה הבעל עצמו עשאו שליח להולכה דמה בעי זה ואילולי דמסתפינא אמינא הכונה לפמ"ש המרדכי סוף פ"ב דגיטין דחילוק יש בין לשון

להוליך ללשון להביא דלשון המביא היינו אותו השליח שמוסרו להאשה ולשון להוליך היינו אותו השליח שמוסר לו הבעל הגט ועשאו שליח להולכ' יעו"ש והנה שליח שמביא הגט שאינו הוא המוליך מבעל היינו שליח שני שאצ"ל בנו"נ רק שליח ב"ד אני כדאי' במתני' רק אותו השליח שעשאו הבעל להוליך והיינו דפירש"י מחמת דבמתני' נאמר לשון המביא והי' מקום לטעות בלשון זה דכל מביא צ"ל בנו"נ אף שאינו הוא המוליך מהבעל וע"כ פרש"י דשליח זה שהביא הוא בעצמו שעשאו הבעל שליח להולכ' הוא דצ"ל בנו"נ משא"כ אם הוא רק מביא לבד:

עכ"פ מבואר דדוקא שליח שני שלא עשאו הבעל שליח סגי באומרו שליח ב"ד אני אבל השליח שעשאו הבעל להוליך הוי תקנ"ח דמחויב דוקא לומר בנו"נ וגם בלא"ה כבר כתב כ"מ שלא נמצא בסדר גיטין נוסח הרשא' באופן זה וכעין זה כתב בישׁ"ש שם לענין סידור מבעל לאש' כשמביא בעצמו ועכ"פ לענ"ד אין מקום להתיר להבעל עצמו שיוליך הגט ולא למוסרו אח"כ לשליח כנלע"ד וק"ל:

סימן צח

לכבוד אחי הרב המפורסם המאוה"ג מהו' חיים בצלאל ני' מטאשנאד:

קודם מנחת ערב הגיעני גי"ק הנחמד מה שרצית לתרץ דברי הרמב"ם מפיהמ"ש לחיבורו למ"ש הב"י באהע"ז סי' קכ"ט דהרמב"ם חולק על הרא"ש ואוסר לכתחילה לכתוב חניכתו דגרס במתני' פ"ז ע"ב כפרש"י ותמה בס' ג"ר דפי' המשניות מבואר דהרמב"ם פי' כהתוס' וגם בתוי"ט עמד בזה ורצית לתרץ דהרמב"ם מפ' כפי' הרא"ש דנקי' הדעת הי' חותמין לעדות בחניכה ולמ"ש ב"ש ס"ק ל"ו דעדות קיל יותר דדוקא שינוי פוסל וא"כ מוכח שפיר מאחר דנה"ד חתמו בחניכה ע"כ דאין זה שינוי ובחתימה היא דמותר לכתחילה ממילא בשמו ושמה עכ"פ דיעבד כשר עכ"ד אך מ"ש בפי' הרא"ש ע"כ כוונתך להיפך מפי' הרא"ש שמפרש דקראוהו בחניכה וחתמו עצמן בשם המובהק ולהרמב"ם הוי להיפוך לפי דבריך דחתמו עצמן בחניכה והנה בעיקר הדבר בלא דקדק סידור הלשון בפיהמ"ש הנ"ל מבואר דלא ס"ל כפרש"י רק כהתוס' דאל"כ לא הוצרך לפרש דחניכה היינו כינוי האיש דהומ"ל טפי דהיינו חניכת אבות כדאמר בגמ' כמ"ש מהרש"א תוס' ד"ה בכך עי"ש.

וע"ש בפיהמ"ש שכ' נה"ד הנבונים בדעתם ועיי' דף ס"ו ע"ב בגמ' מי איכא ב"ד כו' אין איכא ב"ד חדתא ולכאו' הק' דאף שאין יודעין לשון טופסי גיטין מ"מ יכולין לחתום לכתוב צורת האותיות וזה דוחק דאדרבא ב"ד יודעין טופסי גיטין איך לכתוב אלא דגם

לפי"מ שנראה לדעתי מאי דמשנה דאיכא ב"ד חדש ופרש"י שלא למדו לכתוב עדיין דהא אמרי' דף ל"ו דאף בסימנא בעלמא מועיל החתימה א"כ יוכלו לחתום עצמן באיזה סי' שירצו אם א"י לעשות צורת האותיות ועכ"ל דבאמת הפי' כן בגמ' דבשלמא אי כתי' נוכל לומר שא"י לעשות צורת האותיות אבל לענין החתימ' אף שא"י לעשות צורת האותיות הא בסימנא מהני וא"כ עכ"פ יכולין לחתום עצמן באיזה סי' כ"ד וע"כ מתרץ איכא ב"ד חדש היינו כדאמרי' התם שאני רבנן דבקיאי סימני' דאפקינהו מעיקרא בדיסקי והוי כאלו חתמו שמם ממש משא"כ ב"ד חדש דלא בקיאי סימני' אין יכולין לחתום ע"י סי' כנ"ל דרך צחות לפרש הגמ' הנ"ל ולפי"ז יש לומר דהנה לגי' תוס' והרא"ש משמע מפי' שאותן נה"ד הי' הרבנים המסדרים גיטין ולפי"ז אין ראי' מחתימתן כלל דאפי' בסימנא בעלמא מהני בדרבנן דבקיאי סימני' וכ"ש בחניכה ובכה"ג דלעיל וודאי נ"ש לומר שיהי' מועיל בגט אף בדיעבד ע"כ פי' הרמב"ם דנה"ד אינם רבנים רק סתם ת"ח אולם י"ל ג"כ בפשיטות דהטעם דמהני בחניכה משום שמכירין אותם בכ"מ והכל קורין אותו בשם זה כמ"ש הרא"ש בפ' השולח ע"ש:

והיינו נמי טעמא דמהני החתימה אף בסימני' וכה"ג משום דבקיאי סימני' ומכירין אותו בכ"מ ולפי"ז מייתי ראי' שפיר מחתימת נקיי הדעת הנ"ל לענין שמו ושמה עכ"פ בדיעבד אף דחיישי' יותר בכתיבת שמו ושמה מבחתימה כו' כ"ז אמרתי לשעשע בדבריך כי ערבים עלי מאוד נקיי הדעת הי' עושין כן לכתחלה משום דבקיאי שמיי' בדיסקי אבל בשאר אינש דעלמא דוקא בדיעבד כ' חניכתו כשר ומייתי מנקיי הדעת שעשו כן לכתחלה מטעם הנ"ל ממילא גם לשאר אינשי מהני בדיעבד:

סימן צג

איש א' בא לפני ואמר שמאחר שלא זכה לבנים וזה מקרוב שהי' נוטה למות ר"ל ע"כ רוצה שאשתו לא תזקק ליבום ואמרתי לו שאם ח"ו יארע לו עוד יודיענו ואסדר לו גט ושאל אם אחין מן האם זוקקין ליבום אמרתי לאו ואמר שאין לו אחין מאב רק בבחרותו הי' לו אח והלך מזה עם אשה א' וזה ה' שנים שעבר ולא חזר ולא נשמע ממנו יותר אף שהלך למקום שהלך אחיו להתודע לו ולא מצא והאשה שהלכ' עם אחיו בחזירת' אמרה שמת בחולי קאלערא ר"ל וגם נעשה גב"ע ע"ז בפני ב"ד באמירת הבעל כנ"ל.

והנה לכאורה משמע מהמעשה שלולי אמירת הבעל לא הוחזק כאן באחין כלל וגם שמעתי זה איזה שנים שהי' בביתו אשה פנוי' שילדה והיתה אחות אשתו ונודע לכל כי ממנו ילדה והנה עכ"פ הי' אפשר לדון גם ע"י אמירתו ללא הוחזק באחין ולא בבנים

דמותרת מטעם ס"ס רק זה צריך דוח"ק אם במקום דירתו לא הוחזק באחין מן האב עד עתה והנה עכ"פ אמירת הבעל וודאי נאמן כמ"ש כל הראשונים באומר שהי' לו אחין ומתו דאפי' בהוחזק באחין נאמן ועכ"פ איכא מגו דמגרש לה ובפרט שאמרתי לו כן שיוכל לגרשה אמנם כ"ז אם הי' הבעל אומר כן מידיעתו אבל הוא אמר בשם האשה וא"כ הוי כע"א ביבמה באמת כבר כתבתי לעיל דבלא הכירה האשה את היבם ל"ש מסנא סניא לי' דלא גייסו כלל ובכה"ג י"ל דדייקא שפיר ובלא"ה הי' נ"ל דעיקר האיבעי' דע"א ביבמה היינו כדאמרי' לעיל מנ"ל דע"א מהימן נגד החזקה והחזקה היינו ח' א"א כ"כ כאן ח' זקוקה ליבם משא"כ כשאומר הע"א הרבה קודם הנישואין אמר לו שמת ואז הי' נאמן דליכא ח' א"א ואף שהבעל אמר כן עתה הלא כתבתי דהבעל מהימן וע"א הי' ג"כ אז נאמן דהא לא א' נגד החזקה של א"א ולא נגד חזקה זקוקה ליבם ובכה"ג לא מיבעי' כלל דוודאי נאמן ע"א ואף דהוא נגד ח' חיים הלא מתאבלין עפ"י ע"א דלא אלים חזקה כ"כ שלא יהי' נאמן ע"א משום דח' העשוי' להשתנות וכמ"ש תוס' גבי נאמן לומר בני זה בן י"ג שנים דעומד לכך ואף דהתם כ' תוס' דאין ע"א נאמן דשם מעיד לענין איסור עכ"פ ולענין ממון לחייבו מה שנדר והקדיש לכך א"נ משא"כ כאן שאינו מעיד לענין איסור ולא הי' ח' איסור כלל נאמן ע"א ומה"ט י"ל גם הא דפליגו בהוחזק באחין ואמר הבעל שמתו י"ל למ"ד דאינו נאמן היינו בהוחזק באחין אחרי שנשאת שהי' עכ"פ ח' איסור תחלה כפי' הרשב"ם בב"ב חוש לה משא"כ באומר שמתו קודם הנישואין וי"ל בכה"ג מקרי לא הוחזק באחין בעת הנשואין ולא הי' ח' איסור מעולם ועכ"פ בכה"ג וודאי נאמן.

סימן צט

שאלה לכבוד אדמו"ר הגאון הקדוש רבן של כל בני הגולה כקש"ת מוה' חיים האלבערשטאם שליט"א מסאנץ.

הנה מצאתי את עצמי מוכרח להטריח את הדרת קדושת כבוד אדמ"ו ני' כי זיווג אחד דיישוב בעטלאן שבגליל זה באו לפנינו לסדר להם ג"פ ושם הבעל אלי' בן פסח ושם האשה גיטל בת אלי' והנה לענין שם אלי' שנודע שנקראו לספר תורה בשם אליהו כבר פסק הדר"ג ני' בספרו הקדוש דברי חיים שבמדינתינו די בגט אחד בשם אלי' בוי"ו רק על שם אבי המגרש שכתבו שם פסח באמרם שכן הי' נקרא בפי כל פסח ושם זה אף שלא נזכר בשמות אנשים מ"מ נאמר איזה פעמים השם פסח הנ"ל בס' גט פשוט בסוף הס' שמביא איזה גיטין שסידר הגאון הנ"ל ע"ש רק שאמר הבעל שלס"ת קוראין אותו בן

פתחיהו בוי"ו וזה מבואר ששם פתחי' הוא בלא וי"ו ושאלתיו אם יודע בבירור שגם אביו הי' שמו העצם פתחי' בוי"ו או בלא וי"ו והשיב שזה אינו יודע כי קטן הי' בפטירת אביו רק שהי' נקרא בפי כל פסח כנ"ל ואותו קוראין לספר תורה בן פתחי' בוי"ו ואינו יודע טעם הדבר ואמרתי לו שאי אפשר לסדר הגט עד שיעשה חקירה ודרישה ביישוב הנ"ל מפי אנשים הזוכרים איך הי' אביו נקרא לספר תורה ושמו העצם והנה הגיעני אגרת מבעטלאן שגם שם אינם זוכרים איך הי' אביו נקרא לספר תורה רק איש אחד שהי' שכינו בביה"כ אומר בבירור שיודע שגם לספר תורה הי' אביו נקרא רק פסח לבד ויוכל להיות כן כי רק השוחטים אשר באו לשם אחרי פטירת אבי המגרש קוראין כן לס"ת להבן הנ"ל בדלא ידעו ולא השגיחו על עיקר השם רק להראות שהם בעלי מדקדקים כנודע פ"כ אמרתי הגם שהדבר נחוץ לפי דבריהם לסדר הגט להזיווג הנ"ל מ"מ לא ידעתי באיזה אופן אכתוב השם הנ"ל ועיקר השאלה הגם שנודע שבמקום ספק בכה"ג כותבין השם שנקרא בפי כל מ"מ כאן שבשם הבעל אנו תופסין עיקר שם אלי' שעולה בו לס"ת וכן הוא האמת שזה עיקר שם אלי' הגם שבפי כל אין דוחקין הוי"ו ובשם אביו לא נתפוס השם שעולה בו לתורה אם אין בזה איזה חשש ח"ו.

ואגב אזכיר למ"ש הדר"ג נ' בדברי חיים דף ל"ג ע"ב לפי הגמ' דב"ב קע"ב יש לחלק בין האשה שהגט יוצא מתחת ידה א"צ שמה מן התורה אולי זה דעת רש"י דף פ"ה ע"ב ד"ה זהו טופס הגט פטרית יתוכי ליכי אנת פלונית כו' שעמד ע"ז בפנ"י ולהנ"ל א"ש דשם האשה אינו מן התורה ואח"כ הדר"ג נ' דגט שאינו לראי' גם בשם הבעל רואים מי הוא המגרש כו' משא"כ בס"ת כו' לכאורה הכונה בפשיטות דיש חילוק בין לשון הגט שמדבר לנוכח הוי כהאי דלויתי ממך כו' משא"כ בס"ת שענין הגירושין נאמר שם בלשון נסתר וכתב לה כו' לא מוכח ממאן דנסיק כו' ובזה הי' אפשר לפרש דברי הירושלמי שהביא הר"ן במתני' דבראשונה הי' משנה שמו כו' הגע בעצמך דהוי שמי' ראובן ואפיך שמי' שמעון אלא אני פלוני וכל שום שיש לי ואין לו הבנה כלל ונ"ל מאחר דעיקר התועלת דוכל שום היינו רק להוציא מחשש לעז כמ"ש הר"ן אבל אם הוא פסול מדינא וודאי לא אהני לן מה שכותב וכל שום ועתה נחזי הא דכשר בדינא בכתב רק אחד מהם עכצ"ל דעכ"פ לא חשוב שינוי ואף אם לא כ' השם שנקרא בו לא הוי פסול מדאורייתא וכדעת רבינו יואל שהביא המרדכי והג"א והביא ג"כ בב"י ובב"ש דבלא כ' שמו ושמה בגט כשר בעדי מסירה רק שיהי' כתוב כהלכתו וכבר תמהו עליו מסוגיא דההוא דיהיב ס"ת לעיל דף כ' והנה המרדכי והג"א ר"פ כל הגט הביאו דעת רבינו יואל דגם שלא נכתב שמו ושמה כשר בדיעבד ובלבד שיהי' נכתב כהלכתו ועפ"י עידי מסירה

ותמה ע"ז בפנ"י שם דאיך יפרנס הסוגיא דהכא דקאמר דאין חשש גט כלל מאחר שלח נכתב שמו ושמה ותי' דמאחר דלכתחלה פסול וודאי לא יעשה הסופר כן וא"כ ממילא נכתב שלא לשמה ולדבריו צ"ל דמטעם שלא לשמה נמי לא הוי חשש כלל בכה"ג ולא הי' צריך ר' יוסף לאשמעינן כלל ובאמת וודאי חידוש דין זה.

ואילולי דמסתפינא הי' נלענ"ד דדברי רבינו יואל נכונים בטעמם דהא צ"ל אטו שמו ושמה באורייתא כתיב שיהי' עיכוב בדבר רק כמ"ש הר"ן הנ"ל דהגט צריך להוכיח שזה גירש לזו ואף דלר"א לא בעי' מוכח מתוכו להרבה שיטות גם לר"מ לא בעי' היינו לענין שני יוסף בן שמעון אבל מ"מ צריך להבין זאת מתוך הגט וזהו גופו של גט שהבעל התיר אשתו וכן כתב לה אני מגרש אותך שתהי' מותרת לכל אדם והיינו דוקא אם הגט נכתב בלשון נוכח ממגרש למגורשת וקצת דמיון מהא דאני לויתי ממך מנה ע"ש וזה הבעל מוסר אלו הדברים לאשתו זה ממש ספר כריתות אף שלא נכתב השמות מאחר שהם בעצמן מתגרשין אבל אם הי' נכתב הגט בלשון נסתר [הוא גירש אשתו] והבעל ימסור גט כזה לאשתו זה וודאי לא מהני כשלא נתפרש השמות במשמעות הלשון שאחר מגרש לא זה המוסר לאשה זו ולפי"ז א"ש דרבינו יואל דקדק וכ' שיהא הגט נכתב כהלכתו שנכתב בשלימות כדרך שכותבין הגט הכל בלשון הבעל לאשתו א"צ השמות לכתחלה אבל כאן דמיירי לענין ס"ת שכל לשון כריתות שבו נכתב בלשון נסתר וודאי לא מורה על גירושי המתגרשין פה רק על אחרים וזה וודאי לא מהני ואפשר מה"ט נאמר כאן לשון שינה שמו ושמה היינו משום דבכה"ג דומה לשינה כמי שנכתב לשם אחר מאחר שנכתב בלשון נסתר כנ"ל ופי' בר"ן פ' המגרש דף ק"צ מ"ש דאתקין רב בגיטין איך פב"פ כו' דכיון דספר מקנה בעינן צריך שידבר הוא כדאמרינן כו' אנא אנדרונילא כו' פטרית ותרוכית ותוכי עכ"ל ואולי זהו ג"כ כוונת הרשב"א בשם התוס' הנ"ל דהכא גרע טפי דלא הוי כעין גט כלל היינו מאחר שנאמר בלשון נסתר אין בזה לישנא דכריתות כלל ומלשון הירושלמי דאמר גופו של גט אני פלוני מגרש אשתי משמע דשם האיש בעינן ולא שם האשה י"ל הטעם כהאי דב"ב אני פ' לויתי ממך מנה דשם המקבל והמוציא השטר א"צ דממילא משמע האי דנפיק כו' אבל שם הנותן לא מוכח כלל בעי' מן התורה ובלא"ה אינו ענין כריתות כלל וזה נ"ל כוונת רש"י בדף פ"ה ע"ב ד"ה זהו טופס הגט אנת פלונית ב"פ דהוית כו' מבואר בדבריו דשם האשה טופס חשוב רק שם הבעל חשוב תורף וגם הרי את מותרת לכל אדם והיינו ממש כדברי הירושלמי הנ"ל.

ואי קשי' לי מהא דהכותב טופסי גיטין צריך להניח שם האיש והאשה דמאחר דמדאורייתא א"צ לכתוב שמם כלל וגם מדרבנן א"צ לכתוב רק לכתחלה ובדיעבד

כשר בלא נכתב כלל א"כ למה עדיף משאר טופס הגט דמותר לכתוב ושמו ושמה לא יכתוב בכלל הטופס וע"ש במרדכי שכ' דממתני' זו מוכח דעכ"פ צריך לכתבו לכתחילה ותמיהני שלא עמד בקו' זו דלמה צריך להניח יכתבנו כשירצה בכלל טופס הגט ומאי אולמי משאר טופס הגט וצ"ע ואפשר לומר בזה דהא וודאי אף דלא כתבו כלל כשר מ"מ שינה שם פסול אפי' בדיעבד וא"כ מאחר דאמרי' בריש זבחי' סתמא כשלא לשמה וא"כ כשכותב השם הוי כאלו כיון לאחר ששמו כן וא"כ דמי לשינוי השם אף דלא שינה ממש מ"מ מאחר דכתיבת השם הי' לשם אחר א"כ דמי לשינה השם דהיינו שכתב שם אחר ואינו זה המגרש כ"כ כשכתב השם שלא לזה המגרש אף דשמו כך מ"מ אין זה המגרש חשוב כשינוי ודו"ק.

והנה הרשב"א בסוגיא דהכל כשרין כו' הוכיח דלא בעינן שליחות בכתיבה מדפריך בזבחים מאשה אזבחים מהך דהכותב טופסי גיטין דמוכח דסתמא פסול ומשני אשה לאו לגירושין עומדת והא התם בלא"ה פסול מאחר שנכתב התורף שלא בשליחות ובמחנה אפרים הוסיף להקשות דהא אמרי' לקמן דאפי' יכתוב לשמה אינו גט עד שישמעו קולו ע"ש ולא העלה דבר ובוודאי לשיטת התוס' ודעימי' א"ש דהא כתבו דלכך בעינן שמיעת הקול דאל"כ חשיב סתמא וכמו שהסביר זה ברשב"א אבל לשאר פוסקים קשה ובס' טיב גיטין תי' עפי"ד תוס' לקמן דלא בעינן שליחות מ"מ כשצו' לכתוב צ"ל דוקא בשליחות ולכן לענין דינא צריך ציויו ממילא בעינן שליחות אבל לס"ד דסתמא כלשמה וא"צ ציויו א"צ שליחות ונכון הי' הדבר רק גוף הסברא חינה מובנת דמאחר דהציוי צריכה מדין תורה א"כ מנ"ל שהפקיד הבעל שיהי' בשליחותו דוקא בהא שצו' דהא צריך הי' לצות מדין תורה ובישועת יעקב תי' עפי"ד התרומת הדשן דלא גזרו טופס אטו תורף רק לענין פסול שלא לשמה ולכך שפיר פריך אהא שתני במתני' מפני התקנה משמע הא לולי התקנה הוי גזרי' טופס אטו תורף והא בלא"ה ליכא למגזר מטעמא דשליחות כדברי התרומת הדשן הנ"ל רק זה צ"ב מנא לי' להגמ' להקשות מכח סברא זו.

אמנם לענ"ד נ"ל דה"פ דבשלמא אי נימא דסתמא כשלא לשמה א"ש הא דצריך להניח שמו ושמה ולא סגי במה שמנח הרי את מותרת לכל אדם שהוא גופו של גט לנוכח המתגרשת משם דאם הי' כותב שמו ושמה שלא לשמה רק לשם אחרת דמי לשינוי השם דפסול לכ"ע אבל אי נימא דסתמא לא הוי כשלא לשמה רק טעם הפסול משום שליחות וכדומה א"כ מה נשתנה שמו ושמה משאר טופס הגט שא"צ שליחות ומאחר שהניח גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם שזה עיקר התורף הצריך מדאורייתא למה

צריך להניח ג"כ שמו ושמה וע"כ מהאי מתני' מוכח דסתמא כשלא לשמה וא"ש ובזה מיושב ג"כ מה שדקדקו תוס' בזבחים שם דלמה הביא הך דשמואל ולהנ"ל א"ש פ"נ:

והגאון במפנ"י הקשה על שיטת התוס' שכתבו דלא בעינן שליחות בכתיבה והקשו מדאמר הכא אילימא שם דכתיב וכתב כו' דהא לא בעינן שיהי' בשליחות כלל ותי' דאונתן סמך דבעינן דיהיב לה מידי משלו והק' ע"ז דא"כ דנימא שצריך ליתן לה דבר משלו איך מפרש המתני' דהכל כותבין אפי' חרש שוטה וקטן הא קיי"ל קטן קני ולא מקני ולפי"ז למ"ד אין קונם בשבח כלי קנה הקטן את הגט ולא יוכל להקנותן להבעל והוכיח מזה כשיטת המצריכים שליחות ע"ש ודבריו צריכין הבנה דהא באמת מסיק דאקנויי אקני לי' רבנן א"כ מה איכפת לן מה שהקטן אין יכול להקנות אמנם לפנינו נבאר זה אי"ה דתקנה זו נתקן בזמן הגמ' אבל בזמן חכמי המשנה מתני' מפורשת בב"ב הבעל נותן שכר ולא הי' עדיין מנהג זה שהאשה תתן וכ"מ בב"ב ע"ש ובסמוך נבאר אי"ה דהרמב"ם מחולק בזה עם הרא"ש אם הי' התקנה מוקדמת דהרמב"ם ס"ל דאח"כ נתקן זה והרא"ש ס"ל דהא תקנה מוקדמת ולפי"ז ממילא חין מקום להקשות מזה אתוס' והרא"ש בעלי השיטה דלא בעינן שליחות לכתיבה והרמב"ם דס"ל דלא הי' המקנה בזמן המתני' ס"ל באמת דבעי שליחות בכתיבה כמו שפי' דבריו המ"מ רפ"ב דגירושין ויבואר בסמוך אי"ה גם י"ל ליישב קו' הפנ"י הנ"ל דהא דס"ל אומן קונה בשבח כלי וודאי סבר' הוא דהא אם אין הבעה"ב משלם לו הוא מחזיק הכלי בעד שכרו ולכן כשנותן לו שכרו הוי כמכרו לו אבל כאן בגט וודאי אין בדעת הסופר לקנותו כלל וגם לעולם לא יחזיקנו בשכרו כי אינו שייך כלל ולא לאחרינא רק לזה הבעל ומאחר שאין בדעתו לקנותו כלל בכה"ג לכ"ע אינו קונה בשבח כלי עי"ל דמאחר דהקטן בעצמו הכותב הגט אינו משביחו כלל דהא ע"י כתיבתו אינו גט רק ע"י הגדול שעומד על גבו ע"י זה הוי הכשרו של גט וא"כ לא קנהו הקטן בשבחו כלל אדרבא הוא מצד עצמו קלקלו והגדול עיקר הפועל להכשיר הגט ובר קנין הוא ועי' בקצות החושן סי' ש"ו בזה:

והנה לשון הרמב"ם רפ"ב דגירושין אינו מובן במ"ש דוכתב ונתן אינו דוקא הבעל רק גם אחר בשליחות ולא נכתב וכ' רק לענין דבכתיבה מתגרשת ולמה הוצרך לזה והא אף אם וכתב אבעל קאי לענין שהוא יכתבנו מ"מ יוכל לעשות ע"י שליח כמו בכל התורה דשליח של אדם כמותו ואין לפרש כוונתו דבא להורות הא מלתא דא"צ שליחות בכתיבה דהא גם לענין ונתן כ"כ והתם וודאי בעינן שליחות אח"כ ראיתי שעמד בזה קצת במחנה אפרים ואפשר לפרש דברי קדשו עפימ"ש הקצות החושן סי' רמ"ד בשם תוס' רי"ד שהקשה מאחר דשליח של אדם כמותו א"כ בכל המצות יעשה ע"י שליח

וחילק בין מצות שבגופו כלומר דהתור' נתנה רשות בתרומה וכדומה לעשות שליח והיינו משום דבתרומה עיקר המצוה הוא לקיחת התרומה מהכרי זה עיקר המעשה בקידושין כסף הוא הגורם הקידושין בגירושין הגט וכה"ג אבל אין עיקר המצוה מה שבגופו נוגע בהתרומה ולוקחה משא"כ תפילין שעיקר המצוה שהתפילין יהי' על גופו והמצוה מצורף לגופו ע"ש והנה בגט הי' אפשר לומר מפשטא דקרא דוכתב ונתן דג"כ הוי מצוה שבגופו ע"כ הסביר דלא בא קרא ע"ז רק עיקר הגורם הוא הגט וממילא הוי כמצות תרומה וכה"ג דמשוי שליח גם י"ל דלא נימא דגזירת הכתוב שלא יעשה שליח כדאי' ביבמות לקראו הן ולא שליחן:

עוד י"ל דהרמב"ם אשמעינן כאן סברת רבו הר"י מיגא"ש בס' פ"ב דגיטין דעבד יכול לעשות שליח הולכה כמו שפי' דבריו אאמו"ר זצ"ל דבשליחות הולכה לא בעינן כמותו ממש רק סתם שליחות כתרומה ובכדי דלא נימא דבעינן דוקא נתינה מידו ממש ליד האשה דממילא אם עושה שליח צ"ל כמותן ממש קמ"ל דאין עיקר החיוב על ידו ממש ומהני סתם שליחות כנ"ל ועתה נחזור לענינינו הראשון מאחר דעיקר התועלת בתקנת וכל שום היינו כנ"ל מאחר דמדינא כשר בלא"ה והיינו מטעם הנ"ל דאפי' בלא פרט השמות כשר והיינו דוקא בלשון נוכח אבל במתני' דנאמר בלשון נסתר איש פלוני כו' שיש לו כו' ובכה"ג כשנכתב בלשון נסתר ולא פרט השמות הוי ממש כשינוי השם וממילא אין שום תועלת בכתיבת וכל שום דהא מדינא פסול והיינו דפריך הירושלמי אלשון המתני' איש פ' כו' הגע בעצמך דהוי שמי' ראובן כו' דבכה"ג הוי ממש שינוי השם ומה תועלת יש בלשון וכל שום מאחר דמיירי בכותב בלשון נסתר ותי' אלא אני פ' כו' וכל שום שיש לי שכ' בלשון נוכח שהבעל מדבר לאשתו דבכה"ג מדינא גם לא כתב השמות כלל כשר וליכא רק לעז בזה מהני וכל שום וכנ"ל ודו"ק.

ובאופן אחר נ"ל לפרש דברי הירושלמי הנ"ל דהנה הפוסקים מחולקים אי מקום כתיבה עיקר או מקום הנתינה עיקר וכך התקון איש פ' כו' כלומר אחרי ששלחו בני מדה"י לר"ג בני אדם הבאין משם כו' שמם יוסף א"כ אמרו הם דעיקר השם יוסף וקוראין לו יוחנן לכך צו' לכתוב איש פ' שהזכירו הם תחלה דהיינו יוסף וכל שום כו' וגם י"ל משום דתנא בארץ ישראל קאי לכן אמר איש פ' כמי שנקרא כאן בארץ ישראל דהא האנשים האלו הלכו מא"י לחוץ לארץ וע"ז הי' השאלה והנה בהך שינה פי' הרא"ש שהי' משנה מחמת מרדין כו' ולפ"ז מסתמא לא פרסם אותו שם במקום ההוא ושיהי' ידוע שם זה במקום שהאשה עומד דהיינו במקום נתינה ששינה שמו דא"כ לשוא עמל ולכן אף דמיירי דאתחזק שיש לו ב' שמות מ"מ לא נודע השם במקום נתינה כמ"ש

הרא"ש וא"כ בוודאי צריך לפרש שעיקר השם יכתבו של מקום הנתינה דאי יכתבו מקום כתיבה מנין ידע במקום נתינה מי הוא המגרש דהא וודאי לא נודע במקום נתינה השם שיש לו במקום כתיבה דהא לא פרסמו שם מאחר שמחמת מרדין עשה כן אבל הר"ן פי' דבמקרה הי' כן ולא מחמת כונה הנ"ל וא"כ וודאי מקום כתיבה עיקר דהא שם הסופר והעדים כותבין כאשר נקרא אצלם ולא יכתבו שקרי ומקום נתינה בוכל שום ומ"מ לא יהי' לעז דיודעין במקום נתינה מהשם של מקום כתיבה דהא לא עשה בהעלם ויותר י"ל דהנה איכא פלוגתת הפוסקים אי וכתב אבעל קאי והסופר והעדים שלוחי הבעל או וכתב אסופר ולא בעינן שליחות בכתיבת הגט כמ"ש תוס' לעיל במתני' דהכל כשרין לכתוב כו' והנה אי וכתב אסופר קאי והוא הכותב שם הבעל צריך לכתוב כאשר נקרא אצלם שם במקום הכתיבה שזה עיקר השם אצלם שקוראין אותו כן משא"כ להני פוסקים דבעינן שליחות והסופר והעדים בשליחות הבעל והוי כאלו הבעל כותב וא"כ נכון הדבר יותר שיכתוב השם כאשר ידוע אצלו עיקר שמו מעיקרא כי שם זה של מקום כתיבה רק במקרה או מחמת איזה טעם הי' לפי שעה כנלענ"ד והנה הירושלמי ס"ל ג"כ מקום נתינה עיקר כמ"ש התוס' והנה לכאורה משמעות המתני' איש פ' וכל שום שיש לו משמע דכך כותבין בגט והוא לשון הסופר והעדים ואיך יוכלו לכתוב מקום נתינה לעיקר והם יודעין כאשר נקרא אצלם וא"כ שקר כותבין וזהו קושי' הירושלמי הגט עצמך שיהפכו השם מראובן לשמעון ע"ז אמר דבאמת הבעל הוא הכותב והסופר והעדים שליחותי' דבעל עבדי ומתני' לאו דוקא נקט שכן כותבין בהגט ממש רק בהגט נאמר לשון הבעל אני פלוני וכל שום שיש לי וא"כ לאו שקר הוא דהא הבעל כותבו והוא יודע עיקר שמו באמת שהוא כאשר הוא במקום נתינה כנלענ"ד.

סימן ק

עש"ק לסדר בר"ך א"ת אברה"ם לפ"ק

להרבני המופלג חריף ובקי מוה' אברהם פראגער בישוב לאדאש.

ראשון תחלה מ"ש כ"ת נ"י על הסברא שכתבו התוס' בגיטין ל"ג דרוב אין מגרשין נשותיהן ונשתמש בסברא זו הגאון הפלאה בכתובות דף פ"ח והעיר כ"ת נ"י דאדרבא מדברי תוס' עצמן מבואר שלא תמכו יסודתם על סברא זו דהא מסיימין וכשמגרשין אין חוזרין ומבטלין ולענ"ד דהנה וודאי רוב אין מגרשין נשותיהן נראה לכל רק שם לא סמכו תוס' אסברא זו לחוד משום דהתם זינתה ובוודאי יגרשנה בערות דבא דאסור לקיימה ואף שכ' תוס' בריש זבחים ד"ה אשה כו' דאין מחויב לגרשה מ"מ איתרע רובה

וע"כ כתבו תוס' דרובא דעלמא אין מגרשין ובכ"מ הוי רוב גמור רק את"ל דהכא אתרע מטעם הנ"ל מ"מ לא מבטלין וכ"כ מה שהקשה על סברא זו מדברי תוס' יבמות קט"ז ע"ב שהקשו למה א"נ למשנה ראשונה הא איכא מגו דגירשתי ותמה מעלתו דהא הוי מגו דלא שכיח בסי' פ"ב כ' הנתיבות דלא אמרינן מגו בכה"ג הנה מלבד דלא שכיח מלתא אחריתי הוא דאף דמיעוטא דמגרשין מ"מ אינו בגדר לא שכיח דהא ראי' דשכיחי גירושין אף דמיעוטא הוי וההפלאה אשיגרא דלישנא נקט דלא חשוב שכיח כעין שכ' תוס' גיטין ע"ג אלא אף דנימא דגירושין חשיב לא שכיח היינו משום דמסתמא שלום בינו לבינה כמ"ש תוס' והנמ"י ר"ס האשה שלום אבל כאן למשנה ראשונה דס"ל כל דלא בכיא א"נ לומר מת בעלי היינו משום דס"ל דלא סמכינן אסתמא כל דלא בכיא חיישינן דלמא קטטה בינו לבינה ובקטטה גירושין שכיחי עכ"פ וא"כ שפיר הקשו תוס' דממ"נ תהי' נאמנת כן נלענ"ד.

ועוד נלענ"ד וגם אשר הקשה מעלתו ני' מסוגי' דתרי ותרי דפריך אדר' יוחנן מ"ש תרי ותרי במיתה מגירושין אימא דבגירושין איכא רוב דמסייע לתרי שלא נתגרשה הנה מלבד שי"ל כמו בגירושין איכא רובא דעלמא כ"כ במיתה כשאנו דנין על אותו זמן שאומרים העדים שמת איכא רובא דעלמא דלא מת בזמן ההוא נוסף לזה דבמיתה איכא חזקת חיים לבד חזקת אשת איש דהא הריב"ש רצה לעשות מזה ב' חזקות ואף דלא קיי"ל הכי ובמקום אחר כתבתי גם הריב"ש לא קאמר רק במיתה דתליא במעשה היינו לענין למשוי ב' חזקות אבל וודאי עכ"פ חזקה איכא דהיינו חזקת חיים שלא מת כמו דאיכא רובא דלא גירש.

שוב כתב מעלתו דאי איתא להך סברא דרוב דאין מגרשין רוב מעליא הוא הי' מיושב קושית הפנ"י במתני' סוגי' דאמתלא בגיטין ולא ידעתי למה הוצרך לזה הא לפי דעת הרמב"ן שהביא מעלתו בריש פרק ב' דכתובות מבואר בפשיטות דס"ל דחזקת פנוי' לא חשיבא חזקה כ"כ משום דעשוי' להשתנות בוודאי דכל בתולה עומדת להנשא ע"ש ולפי"ז ה"פ יצא קול מקודשת חיישינן לקלא וסלקא דעתך הא דחיישינן לקלא נגד חזקה היינו משום דחזקת פנוי' לא אלים כל כך אבל מגורשת דחזקת אשת איש אלימתא הוא ס"ד דלא נחוש לקול כלל לאורעיי חזקת אשת איש קמ"ל דאפי' קול מגורשת חיישינן ולא מבטל החזקה דמ"מ מחמרינן לענין כהן ובסיפא לענין אמתלא תנו להיפוך ג"כ בדרך לא זו אף זו ולא הבנתי דברי הפנ"י שם שרצה לתרץ מחמת איסור כרת החמירו יותר ודחה זה מסוגי' דיבמות דקאמר מה לי איסור לאו כו' ובאמת לא הבנתי דהתם מיירי באיסור ספק דאוריית' אבל הכא רש"י פי' לקמן דחז"ל חששו שלא יאמרו משיאין כו'

משמע דמדינא לא הי' לנו לחוש כלל ומאחר דהוי רק גדר דרבנן יש לחוש יותר באיסור כרת כמו שפירש"י שם ביבמות וצ"ע.

בסיום דבריו כ' מעלתו דבר נחמד מאוד בהסבר טעמו של הראב"ד פ' ט"ז מאישות ה' כ"ו וליישב קו' המפורשי' עליו מסוף סוגי' דשליש ונהמני' מדר' המנונא כוי מבואר דלכתחלה הוא וע"כ פי' כ"ת דסברת הראב"ד משום דהרוב מתנגד ודוקא בנשאת דאיכא סברת הרא"ש בפסקיו שלהי נדרים מ"מ שפיר פריך מגיטין לצרף עדות השליש עכ"פ כעד אחד דמהימן לברר הרוב כמ"ש הפנ"י דבר חכמה דיבר אבל משמעות הסוגי' לא משמע דמחמת צירוף פריך אמנם לענ"ד לא ידעתי למה לא תירץ בפשיטות לפום רך סברא דהא בעל אמר לגירושין כו' הדבר ברור ששלח גט עכ"פ רק שאין ברור אם נגמרו הגירושין עכ"פ בהאי גברא וודאי אתרע רובא שאין מגרשין דהא נודע ששלח גט לגרשה עכ"פ.

ובדרך זה יש להעיר קצת בהא דנכתב ביום ונחתם בלילה למה פסול הא אין תועלת לזמן דממ"נ אי אפשר להורגה בזינתה בנחתם דלא מהני התראה דא"ל רוב אין מגרשין כו' דהא חזינן דמגרש וכ' גט עכ"פ וצ"ל ס"ל לתוס' נכתב ביום אינו פסול לשלוח פ"י שליח רק במוסר בעצמו ולא על ידי שליח ובכה"ג שפיר שייך התראה ועוד דבאמת תוס' סמכו את עצמן אהאי סברא דכשמגרשין אין חוזרין ומבטלין ואולי גם מה"ט הוצרך תוס' להאי סיומא בגווני דנודע שיצא מהרוב וא"ש קושי' ראשונה של מעלתו ג"כ.

סימן קא

להרב המאוה"ג וכו' מקלויזענבורג **בענין** ההרשאה בבעל שנחפז לדרכו ונכתב ההרשאה אחר איזה ימים ונכתב בו בפנינו עדים ביום הכתיבה עשה הבעל כו' שהתפלא מעכ"ת למה לא הוטב בעיני הא מבואר כן בסי' קכ"ז כו' לענין גט דכותבין זמן ומקום הכתיבה אין הנידון דומה לראי' דבגט אין הסופר והעדים מעידין על מעשה העבר משא"כ בהך הרשאה שמעידין ביום פ' עשה הבעל שליח כו' אמנם יותר הו"ל למעכ"ת להקשות מדינא דב"ב דף קע"ב אי ידעיתו יומא דאקניתא כו' דמבואר שם דבשטרי דלא אקניתא מחוייבי' דוקא לכתוב יום הכתיבה הגם דהתם איכא חשש טירוף לקוחות משא"כ הכא אבל עכ"פ מבואר שם דשום חשש ליכא כשכותבין יום הכתיבה על מעשה ההלואה הקודמת אלא דבאמת בזה קיי"ל בחו"מ סי' מ"ג סע"י יח' שסומכים הזמן להכתיבה הוא בסוף ההרשאה דהיינו כתבנו וחתמנו ביום כו' ולא להקנין או למעשה שהי' תחלה דא לאו מחזי כשיקרא אמנם ראיתי באורים ותומים שם באורים סי' קי"ח

שחולק על הסמ"ע שכ' שיש דיעות לפסול בדעבד ובוודאי כן הוא כדברי האורים ותומים דבדעבד כשר בכה"ג וממילא גם החשש שכתבתי בענין איזה מחק בחתימת העדים אזדא לה שבאם ההרשאה כשירה אין לחוש כ"כ דעידי מסירה כרתי ועי' שו"ת חתם סופר ח"ב סי' מ"ח:

ולכאורה יש לחקור איך נסמוך על הרשאה הא הוי מפי כתבם בשלמא הגט עצמו וכה"ג הוא בשליחות הבעל לא שייך מפי כתבם כמ"ש הבעה"מ ביבמות ל"א וגם אין מעידין על מעשה כמ"ש הנתיבות בסי' כ"ח וגם בשאר שטרות דהרבה מכשירים מדאורייתא עפ"י קבלה היינו כפירש"י בגיטין דף ע"א דשטר שנכתב ביומי אורחי' לכך משא"כ בשטר שלא נכתב ביומי הוי כתבם ממש וכשר רק מתקנת חכמים ואיך נסמוך בכה"ג אעידי מסירה לענין דאורייתא (ולפ"ז גם להפוסקים דא"צ שליחות בכתיבת הגט אם נכתב הגט שלא ביום הציוי צריך שליחות דוקא וצ"ע ולמ"ש הנתיבות א"ש וגם בלא"ה להתוס' ביבמות ובכתובות כ"א שיטה אחרת בענין מפי כתבם) רק נהירנא ששמעתי מפה קדוש כבוד אדמו"ר מהגאון החתם סופר זצ"ל דכל שבא מב"ד אין חשש מפי כתבם כלל וא"כ מאחר שההרשאה נעשה עפ"י ב"ד הוי עדות מדאורייתא.

עתה נדבר בענין החשש שהשליח אמר שהבעל חזר ונתן הקלף במתנה להסופר וכ' מעכ"ת שכבר קנה השליח הנה גם אני כתבתי שאיננו מאמין להשליח בזה הגם שבעל הסדר גיטין אות ס"ב כ' בזה"ל אך קודם שילך כו' בקש הסופר כו' ואין לו הבנה כלל ומסתמא ט"ס הוא ועכ"פ יש מקום לטעות במסדר הגט בהחפזי רק זאת אמרתי אז הגם שהשליח משקר אנו מחוייבין להשגיח מה בפיו כעין אם אתם מאמינים שהורהנה כו' דאל"כ א"נ בעיקר שליחותו ג"כ.

אמנם זאת למדתי מדברי מעכ"ת שהי' באפשר שהבעל יאמר קודם הילוכו להסופר שמה שישאר מכלי הכתיבה כו' הי' להסופר במתנה מכאן ולהבא והוא עצה נכונה ואולי גם הסדר גיטין כוונתו לכך רק שקיצר מאוד ואין מקום להתעקש לחוש בזה לחשש ברירה דכבר הוכיחו הפוסקים דא"צ לברירה רק אם צ"ל שחל למפרע קודם שנתברר והארכתי בזה בחי' ועי' פתחי תשובה סי' קמ"א ס"ק י"ג ובס' הלכות גדולות סעי' נ"ב שבאם נשתהה כתיבת הרשאה צריך לכתוב ב' זמניה וכ"כ הי' צריך לעשות בנ"ד.

סימן קב

שנית להרב הנ"ל **והנה** ראיתי שתמה מעכ"ת ני' לפ"ד הפנ"י בגיטין בסוגיא דבטלו מבוטל דלא פלוגי רק בסתם ולא בפי' א"כ מה מועיל לבדורי לבדור הא יש לחוש

שיבטל כל אחד ואחד בפני עצמו ביחוד דגם לרשב"ג לא בעינן כולה עכת"ד והכונה שילך ברמאות להטעות את העדים לומר לכל אחד ואחד שמבטל רק אותו ולא האחרים כי חפץ במעשה הגט הגם שידוע להם שברמאות הוא דהא ידעו דאשקלי' גיטא בע"כ אעפי"כ חשש איכא לרמאי וא"כ בוודאי טוב יותר לאטמורי ולפענ"ד משמעות הסוגי' ובתוס' ד"ה צרוכי וכו' וד"ה לבדור וכו' דאחרי התקנה דאין יכול לבטל אלא זה בפני זה אף במקום דלא שייך הטעם ממזרות מ"מ תקנה איכא ולפ"ז א"ש הפנ"י מיירי מדין תורה ס"ל לחלק בזה בענין הדין דנטלה כולה אבל אחר שתקנו אליבא דרשב"ג דאין יכול לבטל כו' ואין ביטולו ביטול בכל ענין הוי כן אפי' מבטל כל אחד בפני עצמו ובאמת מצינו כיוצא בו ברוב תקנת חכמים דכל מה שנכלל בלשון התקנה אף דלא שייך טעם הגזירה הכל חד וזה כוונת רש"י בריש ביצה לענין פירות הנושרין וכו' וזהו הענין אין קורין לאור הנר וכו' יעויי' בסי' רא"ע כ"כ כאן אף דבכה"ג לא שייך חשש ממזירות מ"מ התקנה במקומה שאסור לבטל בשום ענין רק זה בפני זה וא"ש.

אמנם באמת בזה הנני מסכים לדברי מעכ"ת נ"י דלא כסברת הפנ"י דכן משמע לפירש"י דפי' הנ"מ לענין לכתחלה רק הסברה פשוטה דהא גרע מנמצא א' קרוב או פסול דהתם מעיד על המאורע ולכן לא שייך התם האי דינא כלל ודוקא בקרוב או פסול גזירת הכתוב רק הכא מטעמא אחרינא דהא אם לא ציו' הבעל להסופר ועדים לא יוכלו לכתוב ולחתום אפי' שיהי' מרוצה לא מהני רק צריך דוקא ציויו אף דלא בעינן שליחות כמ"ש תוס' סוף פרק ב' דגיטין ולכן לרשב"ג דמאחר שמתחלה לכולם ביחד אמר כתבו ועתה ביטל את זה והוציאו מן הכלל ממילא כל אמירתו כתבו בטל הוא והוי כאלו לא ציו' כלל ולא יוכלו לכתוב אבל רבי ס"ל דלא בטלו ציויו לגמרי דוגמא דפלגינן דיבורי'.

ובענין החשש מפי כתבם בהרשאה אשר התפלא מעכ"ת נ"י עלי למה לא ניחא לי בסברת הנתיבות דדוקא בגמר מעשה וכאן לא הוי גמר מעשה עדיין ובזה אני מוכרח להאריך קצת דהנה בלא"ה יש להתפלא מ"ד הגאון הנ"ל דא"כ דלא קאי ע"ז קרא דעפ"י שנים עדים וכו' א"כ לא נבעי ב' עדים כלל וכמו שהקשו תוס' בריש גיטין עיקר הגט יוכיח וראיתי דק"ל להגאון הנ"ל קו' זו וכ' בתוך הדברים ומ"מ בעינן בכאן שנים כיון דלאו גילוי מלתא גמור הוא ומ"מ לא דמי לדבר שבערוה כיון שאין מעידין בגוף הדבר עכ"ל ואין לזה הבנה דממ"נ אי קרא דעפ"י ב' עדים וכו' מיירי גם בהא הו"ל למפסל מפי כתבם ואי לא קאי רק בגמר הדבר מנ"ל כלל דבעינן ב' עדים ע"כ אבוא אני עני להוסיף ע"ד הגאון הנ"ל דהנה מבואר בסוגיא דגיטין ע"א דב' קראי איכא לפסול א' מעל פי כו' ולא מתי כתבם ב' מאם לא יגיד וכו' וע' בס' טיב גיטין שהקשה תרתי ל"ל ושם פירש"י לא

דמי לשטר שנכתב ביומו כו' והנלענ"ד דס"ל להרמב"ם דוודאי סברא פשוטה למילף עדות מהך קרא דקרבן שבועה דאם לא יגיד רק דבהא ס"ל להרמב"ם דמה"ט בעינן ב' קראי דוודאי י"ל הא דצריך מיעוטא דאם לא יגיד וכו' דהא מפיהם לבד ס"ד כשיטת רש"י שם דבשטר כשר לכך קמ"ל פרט לאלם וכו' דמבואר מזה דל"מ שטר דאל"כ איך ממעט אלם מקרא דאם לא יגיד וכו' דאינו בר עדות הא הוי מצי להיות עד בדבר כשכתב עדותו בדרך שטר ואף שלא עשה כן מה"ט אין מקום לפטרו מקרבן שבועה כשאמר שאינו יודע עדות דהא הוי מצי להעיד שפיר ע"י שטר ובר עדות חשוב וע"כ דבעינן הגדה עתה בב"ד ולא מהני שטר אלא דקשה ל"ל מפיהם וכו' מאחר דנאמר אם לא יגיד וכו' דהא לדידן דלא קיי"ל כר' כהנא וכתב וודאי לאו היינו אמירה א"כ מפיהם ל"ל דמקרא דאם לא יגיד גופ' מוכח דשטר פסול ע"כ דאי מלא יגיד ס"ד דממעט דוקא אלם שאינו יכול וכו' אבל כל הראוי להגיד מהני ג"כ מפי כתבם וכשיטת הר"ת להכי נאמר מפיהם דבשום ענין לא מהני מפי כתבם ושפיר כ' הרמב"ם בין באלם בין בפיקח בין שטר בין כתב הכל פסול מן התורה כנ"ל.

וממילא א"ש הכל דוודאי קרא דעפ"י ב' עדים יקום דבר מקרא מלא דיבר הכתוב דבכל ענין בעינן ב' עדים ומפיהם ולא מפי כתבם אבל קרא דאם לא יגיד כו' דמיירי לענין קרבן שבועה וודאי לא מיירי רק במעידין על גמר המעשה דהא קיי"ל בשבועות ל"ד דהכל מודים בגורם דגורם דפטור מקרבן שבועה וא"כ בהעדאת חתימת הגט ועדיין לא ניתן ולא נגמר המעשה דהוי גורם דגורם לא שייך קרא שפיר ולא מיירי מזה קרא כלל כנ"ל ברור:

ולפ"ז א"ש על נכון דאחרי שאמרנו דלהרמב"ם מב' קראי ילפינן דאי מפיהם לכד ס"ד דמ"מ שטר כשר כשיטת רש"י דעדיף מפי כתבם רק דמקרא דאם לא יגיד כו' מוכח דגם שטר פסול ואיצטרך ג"כ קרא דמפיהם ולא מפי כתבם בכדי למפסל שטר אפי' בפיקח ומאחר דכל ענין פסול מפי כתבם חידוש הוא מגזירת הכתוב (דהא מצד הסברא אמרי' בהיפוך דיבורא אמרי מעשה לא עביד וא"כ מעשה עדיף מדבורא) וילפי' לה מאם לא יגיד כו' למיפסל גם שטר אין לך בו אלא חידושו במאי דמיירי מינה קרא דהיינו דמעידין על גמר המעשה דשייך בזה קרבן שבועה בכה"ג פסול העדאת שטר אבל באינו גמר המעשה כגון עדי חתימה אף דבעי' ב' עדים דהא קרא אמר עפ"י ב' עדים ופסול ג"כ מפי כתבם מ"מ שטר כשר כנלענ"ד וממילא מה"ט לא רציתי לסמוך על דברי הנתיבות בהרשאה שלא נכתב ביומו דאינו בגדר שטר ממש כנ"ל:

סימן קג

לכבוד מר אחי הרב הגאון המפורסים נ"י ע"ה פ"ה כקש"ת מוה' חיים בצלאל נ"י:
שפתים יושק משיב דברים נכוחים כי מה מאוד מתקו לחכי אמרותיו הטהורות עינים מאירות כן יזכה להגדיל תורה ולהאדירה כהלכה ברורה עבג"צ בב"א והנה ראיתי בשולי המכתב שהביא מר אחי נ"י קו' הנוב"י בסי' קכ"ט על הסוגיא דמכות ט"ו דל"ל במוציא שם רע כל ימיו דהא בלא"ה מולו תהי' לאשה לבד הוי לאו הניתוק לעשה דא"ל דקאי אלפניו א"ל קרא דהרי אשתו היא ואני שמעתי ולא אבין דהא בל"ז הסוגיא דהתם צ"ב דתחלה אמר ל"ל ולו תהי' לאשה במוציא שם רע הא אשתו היא אימא דבעי קרא לאשה הראוי' לו כדאמרינן בכתובות דאם היתה אסורה עליו ומפסולי קהל אינו רשאי לקיימה וז"א דלזה א"צ קרא דמאי ס"ד מי שאכל שום וכו' ובשלמא התם בכתובות שפיר קאמר דאצטריך דרשא זו אחרי שכבר נאמר ולו תהי' לאשה דהוי מצות עשה ס"ד מצותו בכך ואתי עשה ודחי לא תעשה וכו' כדפריך בדף מ' ע"א וכמ"ש תוס' שם אבל אילו לא נאמר העשה רק ולא יכול לשלחה לא הוי ס"ד דלא תעשה דחי ל"ת ושפיר אמרי' במכות ל"ל כלל הקרא דולו תהי' וכו' לעשה לפניו אבל כדמסיק דכל ימיו הוי עשה דבעמוד והחזר קאי וממילא ס"ד דדחי ל"ת אילולי גילוי דוקא דולו תהי' לאשה דאשה הראוי' לו דוקא כנ"ל:
עוד הקשה מר אחי נ"י על הרמב"ם דס"ל גם בכהן הוי דינא דמוציא שם רע כמאמרו ואכ"ק אפי' הוכחשו העדים מ"מ האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאסרו דשווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא ונאמן על עצמו אפי' נגד עדים לענ"ד הנמוכה נ"ל בפשוט עפ"י קושי' הגמ' שם בכתובות ניתי עשה ונדחי ל"ת ומשני אי אמר לא בעינא וכו' ופי' בתוס' ישנים דהא גם היא מוזהרת ולדידה ליכא עשה מש"ה מלמדין אותה שמחוייבת לומר לא בעינא וכ"ז באסורה עליו משא"כ במוציא שם רע דהיא ידעה ששקר אמר רק מטעם שוויי' אנפשי' חתיכה דאיסורא נשאר קושי' הגמ' ניתי עשה וידחה וכו' ולכן גם כהן רשאי לקיימה במוציא שם רע והתינח מוציא שם רע כמאמרו שהוזמו העדים אח"כ בכה"ג דמייתי הרמב"ם שם אבל סתם האומר פתח פתוח מצאתי דליכא שום עשה וודאי נאמן לאוסרה וכו' משום דשווייי' אנפשי' חתיכה דאיסורא כנ"ל.
ומ"ש מר אחי נ"י דאי לא כתיב כל ימיו הוי דרשי' ולו תהי' וכו' בראוי' לו ובכהן המוציא שם רע אינה ראוי' לו דשווייי' אנפשי' חתיכה דאיסורא זה לא יתכן לפי שיטת הרמב"ם דעסיק בי' דהא הרמב"ם ס"ל כל ספק מדאורייתא מותר וא"כ גם פתח פתוח מצאתי באשת כהן דחד ספיקא מותר מה"ת ואיך הוי טענינן בקרא דולו תהי' לאשה לגבי כהן:

על דברות הראשונות אחזור קצת מ"ש מר אחי ני' לדחות דברי שחילקתי בענין קלא בין אתחזק ללא אתחזק מדברי הש"ש פט"ו דלפסולי קהל בעי' ב' עדים דוקא לא ידעתי למה הוצרך להביא דברי הש"ש הנ"ל הא אני הוצאתי סברה זו מסוגי' הגמ' דגיטין פ"ט דמיירי לענין קידושין וגירושין דוודאי בדבר שבערוה אין פחות מב' רק עיקר הדבר י"ל דתלי' בפלוגתת הפוסקים אי עד אחד נאמן בדבר שבערוה בדליכא חזקה וכ"כ הוי לענין פסולי קהל לדברי הש"ש הנ"ל והנה בזה באמת הכריע הש"ש שם בפ"ג דאינו נאמן נגד שיטת הרבה פוסקים דס"ל דנאמן ועיקר ראייתו מסומני' סימני' ועד אחד יניח וראי' זו לא יכרע כלל וכמ"ש בס' שו"ת מהר"ם מינץ דהתם עד אחד בהכחשת בעל דין הוי ובכה"ג וודאי אינו נאמן כלל ולפ"ז גם בנ"ד אי הוי הכחשת הבעל דין לפנינו וודאי לא הוי חיישינן לקלא רק הא האשה הודית לפנינו שאין הולד שלה ונהי שלא נאמינה בכל דברי' מ"מ הכחשת בעל דין ליכא ובכה"ג לענ"ד יותר מסתבר כהפוסקים דעכ"פ יש לחוש לעד אחד בדלא אתחזק וכ"כ לקלא ויש בזה אריכות דברים:

ומ"ש מר אחי ני' דכוונת תוס' בחולין ח' צדקות עם הרוב דבכה"ג גם ר"מ מודה כדאי' ביבמות לכאורה יש לדקדק דהתם ביבמות שפיר אמרי' אחרי דקיי"ל דחזקה מהני מקרא מחשב לתרתי אבל אלולי קרא אחזקות מנלן דהוי אמרי' דמצרפי' כלל חזקה ובאמת עיקר ח' צדקות כ' הפנ"י דמחמת רוב הוא כסוגיא דשמא יחפה וא"כ וודאי נוכל לומר מחמת תרי רובא דס"ס האומנם הרבה חולקים על סברת הפנ"י הנ"ל וס"ל דחזקת צדקות הוי חזקה עצמיות בתולדה ולא מחמת רוב:

עוד כתב כבוד אחי ני' לפרש הדין שבש"ע סס"י י"ו בשם מהרי"ק שכ' דהעד גופי' מותר לאכול משחיטתו אח"כ דהכונה עפ"י דברי מהרי"ק שורש ק"ס דכמו דלא נעשה מומר בפעם אחד כ"כ לא נעשה חשוד והסביר הדבר דבפעם אחד לא אבד חזקת כשרות דמחזקינן בי' שיעשה תשובה משא"כ בעבר ב' פעמים דנעשה לו כהיתר עכת"ד ומאוד נהניתי מדברים הללו דהלא הרמ"א בסי' ב' כ' מי ששחט והוציא טריפה וכו' בשם מהרי"ק דשחיטתו כשר מכאן ולהבא ותמהו על זה המפורשים מאוד כאלו לא כיון המהרי"ק לזה כלל להכשירו אלהבא כשוודאי הוציא טריפה מתחת ידו אפי' בפעם ראשון והנה הביא לנו מר אחי ני' דברי מהרי"ק דשורש ק"ס דס"ל בהדיא דבפעם אחד לא נעשה חשוד ומבואר כפסק הרמ"א הנ"ל ובוודאי מה שנאמר בסי' מ"ו הדין בעד אחד היינו רק להורות דא"צ וגם אותה שחיטה מותרת לאחרים דלא נהפו' המחמירין בזה ומשום חזקת הבהמה וס"ל להמהרי"ק דהשוחט נאמן כבי תרי דאל"כ לא הי' נאמן נגד

החזקה כקושית הגאונים והרמ"א רק כחד מהני תירוצים או משום דבידו או דהוחזק בכשרות או כמ"ש הפנ"י דהחזקה אתרע עכ"פ.

סימן קד

גיטין פ"ה

מתני' גופו של גט כו' רמ"א ודין כו' עיי' פיהמ"ש להרמב"ם והנה הרמב"ם בפ"א דה' גיטין לא הביא דצ"ל ודין ואח"כ הביא הנוסח הגט שצ"ל ודין ויש ע"ז ב' תירוצים א' תי' הגט פשוט כעין מ"ש הרא"ש בתשו' ליישב הקו' דשמואל בדף כ"ז הכותב טופסי גיטין א' רב צריך שיניח הא"מ כו' ותי' דוכתב דקרא רק על הח"מ אף דבעי' ג"כ ידים מוכיחות אבל לא ע"ז קאי וכתב כו' ונ"מ לענין לשמה וחק תוכות וכה"ג ומרומז ג"כ האי סברא בהרא"ש בפירושא דמתני' נדרים דף ה' והיינו ג"כ כוונת הפיהמ"ש והלח"מ תי' דדוקא מדרבנן בעי ודין כו' והקשו ע"ז מ"ט דקדושין ונדרי כו' דאמרי' להקל מחמת ידים שאין מוכיחות ונלע"ד דהרשב"א בחי' כו' הא שפיר הוי ידים מוכיחו' דבעל גירש אשתו מחמת שנאמר בו שמו ושמה ועכצ"ל דמ"מ חשוב כאין מוכיחות דדלמא איכא יב"ש אחר אף דלא הוחזק מ"מ ידים מוכיחות מחמת הגט ליכא בזה והנה התוס' כ' ספ"א דב"מ בד"ה איסורא מממונא כו' דחשש ב' יב"ש הוא רק מדרבנן ולכן א"צ ודין רק מדרבנן אבל בקידושין דמיירי בכסף וכ"כ בנדרים דלא שייך האי סברא בעי' ידים מוכיחות מדאורייתא:

ובא"א י"ל דהנה בטעמא דלא הוי ידים מוכיחות אמרי' הכא משום דאמרי בדיבור גרשה ושטרא ראי' כו' והנה הבעה"מ בפ' ד"א פי' דמה"ט חתימת עדים אינו מפי כתבם דהוי מפי כתבו של הבע"ד והסופר והעדים המה רק שלוחים והנתיבות סי' כ"ח מחלק בין שטר מקנה דל"ש מפי כתבם לשטר ראי' וא"כ אי יאמרו שטרא ראי' בעלמא הוא לא מהני חתימת עדים דהוי מפי כתבם והתינח למ"ד עח"כ משא"כ לר"א דעמ"כ ולפי"ז י"ל ר' יודא דס"ל דבעי' ע"ח מדאו' בדף ד' בעי ודין מדאורייתא משא"כ לדידן דקייל כר"א. דעמ"כ רק דבעי' עדים דלמא מייתי סהדי כו' עכ"פ יבאו לסמוך על הע"ח כמ"ש תוס' לעיל שם גבי מודה ר"א במזויף מתוכו ולכן בעי רק מדרבנן ותוס' כתבו לעיל שאם כ' הני לישנא ולא כ' הא"מ לכ"א שלא נהגו הראשונים לכותבו כלל ויש חולקין די"ל דהוי כמו חוץ מזכותך כו' וי"ל וודאי אם המנהג שאין כותבין ליכא הוכח' ולא דמי לחוץ מזכותך כו' דהא לא א' בפירוש אבל אם כותבין הא"מ כמו שהמנהג בזה"ז ואם הוא לא כתב אז מקום לומר דמשמע שהי' כוונתו לתנאי ולפי"ז א"ש הכל.

סימן קה

ב"ה כ"ד אדר שנת גאולת עולם היא לפ"ק:
לכבוד אאמ"ו הגאה"ק הרב המאוה"ג בו"ק חו"פ עטרת תפארת ישראל כקש"ת מו"ה יחזקאל נ"י:
דבריך הקדושים והטהורים מעולפת ספירים מזהירים הלו באהלינו ומה דבדק לן אאמ"ו הגאון נ"י ושדר חורפי' בדין א' שיש לספק בו בענין גט מעושה באותן שאחז"ל יוציא ולא כופין ונתנו לה הב"ד פס"ד ע"ז והלכה עם הפס"ד לעש"ג וכפהו על הפס"ד הלזה לגרש ולעשות מה שישראל א"ל ע"כ האומנם כי ידעתי מך ערכי והדבר קשה עלי מאוד לדבר איזה דבור קל בענין חמור כזה רק לכבוד אאמ"ו לא יכולתי להשיב ריקם ואכתוב מה שהעלתה מצודתי בזה לא להלכה ח"ו רק לפלפולא בעלמא מה שחנני השי"ת בזה וזה יצא ראשונה.
הנה בתוס' ב"ב מ"ח ד"ה אילימא כו' שכתבו דדוקא אם הדין נותן לגרש הוי כמכר יש לספק בדברי' אם כוונתם כדמשמע מפשט לשונם דדוקא במקום דהדין נותן לכפותו הוי כזביני א"נ דגם במקום שאין הדין נותן לכפותו הוי הדין כך רק לעשות אותו דבר ג"כ הוי כזביני לכאורה יש להוכיח מתוס' ד"ה אלא כו' שהקשו למסקנא דאגב אונסי' גמר ומקני א"כ ל"ל קרא דיקריב אותו כו' וק"ק דלמא אילולי קרא ס"ד דאף דהדין נותן לעשות מ"מ לא לכפותו וא"כ תו הוי שלא כדין ול"ד לזביני וע"כ דבכה"ג דהדין נותן לעשות איזה דבר וכופין אותו הוי לרצונו ובאמת ז"א דהטעם סתם כמ"ש תוס' ר"ה וי"ו דבאמת בלא"ה כופין בכל מ"ע והא דצריך כאן יקריב אותו דס"ד קרבן שאני דנא' לרצונו ומאחר דאמרי' דבכה"ג הוי לרצונו לא גרע מכל מ"פ דממילא אין הוכחה מקרא דלרצונו כלל וא"כ תו ל"ל יקריב אותו וממילא אין ראי' לגט במקום שאמרו חכמים יוציא דלא הוי כמ"ע ממש לכופו דהא בפי' דחכמים לא אמרו בהם לכופו ובכל מ"ע כופין לכתחלה ולפ"ד הלח"מ י"ל בלא"ה דב' ענינים יש א' מצוה לשמוע ד"ח ב' מחמת שמצוה הוא לעשות כן דבא' מב' הענינים הוי כמכיר' רק בגט גזרו ויש לחקור בתוד"ה ד"ה ד"ת כו' שהקשו מאי נ"מ הא גם חכמים הי' כופין אותו לכאו' קשה דמ"מ יש לחוש אם הי' באופן שמצד הדין יוציא ולא כופין וא"ל מאי איכפת לן אם תכפנו עי"ג דמ"מ הדין נותן שכופין אבל עכ"פ מלשון תוס' שכתבו וגם חכמים כו' משמע דאם לא הי' חכמים כופין הי' גזירה שפיר ודלמא מיירי בכה"ג ובאמת כ' דאפי' בכה"ג יש לנו לתקן שלא תהא כ"א תולה כו' מאחר שאין הדין נותן לכפותו יכו אותו בחנם עי"ג וע"כ דבכה"ג נמי פסול וממילא אין חשש אמנם י"ל דבלא"ה צריך להבין כוונת תי' התוס' דגזרי' אטו שלכ"ד דמה מקום לחוש

בכה"ג הא לא יניחו אותה לינשא אח"כ שהי' שלכ"ד והא אפי' אם הי' בישראל שלכ"ד פסול וע"כ כוונת התוס' שלכ"ד היינו שאין הדין נותן לכפותו רק להוציא לכד דבכה"ג יהי' הגט כשר בדיעבד ומ"מ חששו לכתחלה בכדי שלא יעשו הנשים כן לכפותו במקום שאין מד"ת ולהכותו עי"ג אבל שלכ"ד ממש אין לחוש כנ"ל וק"ל:

אמנם מפשטות לשון התוס' לא משמע כן רק דחיישי' אטו שלכ"ד ממש וצ"ל דמה תרויח בזה וע"כ דחיישי' דאם נאמר דהכפי' יוכל להיות עי"נ כל אשה תפקיע עצמה בכח גוי' שלא תשאל להב"ד ותסבור שכדין היא עושה לכוף עי"ג בכל ענין ותנשא בו וירבו בישראל ממזירים ובזה נלע"ד ליישב דברי הר"ת בס"ד שלו ובעיקר מה שהקשו מכח הסברא הזו היינו ע"י ישראל דהגוי אינו רק כמקל ורצועה לישראל גם הק' תוס' למה הביא בב"ב הא דר' משרשיא דנדחה בגיטין גם צ"ל למה מביא הסיום של המתני' בב"ב ועכצ"ל דוודאי לכאו' דברי הר"ת בס"ד שלו מוכרחי' דסיפא הוי פירושא דרישא ובבא א' הוא וטעמא דמלתא דחיישי' אם נכשיר הכפי' עי"ג יהי' באיזה אופן שיהי' אף שלע"ע הב"ד מצוים דהוי כדין כל שיד גוי' באמצע מ"מ חיישי' לנשים ד"ק שלא תדע לחלק בכך ותסבור שכפי' עי"ג מהני בכ"ע ותכפנו לומר רוצה אני ולבוא לסופר ועדי' ליתן גט ולומר ר"א ותפקיע עצמה מבעלה ותסבור שכדין עושה ולפי"ז א"ש דודאי בהא דר' נחמן דמיירי בנכרי' עצמן כופין א"צ להא דר' משרשיא כלל ושפיר קאמר ברותא היא דבכה"ג מדינא פסול דמיירי בסתם בנכרי' שלכ"ד בכה"ג א"ל כלל דד"ת בנכרי' נמי כשר אמנם שפיר קאמר ר' משרשיא דבריו על המתני' דסיפא מפרש לרישא באופן דבכה"ג הדין נותן שיכשר דאינו רק שליח וע"כ לא מפסל רק מה"ט דר' משרשיא:

ובזה א"ש טובא דאיך ס"ד דר"מ וכי לא ידע דלפניהם ולא לפני כותים ולהנ"ל א"ש דר"מ עיקר דבריו אמתני' אמרה וא"ש ג"כ קושי' תוס' בגיטין על הר"ת ע"ל דמדאו' וודאי כשר אפי' עי"ג בכה"ג רק קושי' תוס' בב"ב דהומ"ל ולטעמיך מי ניחא למה בסיפא פסול וגם זה י"ל דגם המקשן ידע דאיכא למגזר בגוי' ע"י ישראל אטו גוים עצמם וח"כ לדידי' ניחא רק לר"ה דנוי' עצמם נמי כשר מאי איכא למגזר וע"כ תי' דגזרי' דמפקעת עצמה כו' שוב מצאתי און לי בבה"ג שלפנינו כ"א ע"א דהביא סתמא בגמ' פסול מכח טעמא דר"מ ואח"כ הביא הא דרנא"ש מבואר להדי' דהבה"ג ס"ל כר"ת בס"ד שלו ומטעמא דר"מ כמו שכתבתי דסיפא ל"ה רק סי' דרישא לכך לא הביא כלל הסיפא וסתם ואמר דבכ"ע בנכרי' פסול ועכ"פ ממילא מיושב על נכון מה שהקשה אאמ"ו על הס"ד דר"ת ולכאורה י"ל פי' הכה"ג הנ"ל דמפרש בהסיפא דאין הכוונה מה שישראל א' היינו שהב"ד מצו' רק שהאשה וקרובי' כופין אותו עי"ג היינו בנכרי' דרישא ומפרש כן דאיך ס"ד שהגוי'

יכפוהו לגרש רק שאשתו מניחו לכפות ואשמעי' אף ששונאתו ל"ה גט וכמש"ל ובזה א"ש הראי' שהביאו הראשונים מהתוספתא כמובן ואין להאריך יותר ובלא"ה צריך להבין במה שהוכיחו דלא כהר"ת דאיך ס"ד דאביי דאטו מומחין עצמן כו' לא ידעתי דוודאי השליח ב"ד מכה שהוא השוטר וגם השוטר צ"ל מישראל ולא גוי כמ"ש שופטי' ושוטרי' תתן לך וגו' שוב ראיתי בפנ"י בענין זה וביותר ק' דאי מטעם שליח נמי לא שייך בגוי דאין שליחות לגוי רק באמת ז"א דבכה"ג שהדין מעיקרא לא הי' ע"י עצמו רק ע"י שליח בזה א"צ שליחות כמותו דעיקר המצוה לא הי' על המומחה שיכה רק על השליח ובשליחות כה"ג דל"ב שליחות כמותו כשר גם ע"י מי שאינו בר שליחות וכ"כ שמעתי מפי אדמו"ר הגנאוה"ח מהרמ"ס בענין שו"ת א' שהי' לו עם חותנו מהר"ט איגר זצוק"ל אם יוצא במשלוח מנות ע"י קטן שאינו בר שליחות דהא משלוח כתיב והשיב אדמו"ר דאדרבא דוודאי במקום דמדינא הי' צריך לעשות בעצמו ועליו מוטל המצוה רק שמהני גם עי"ש דששא"כ כאלו עשה בעצמו בכה"ג פסול מי שאינו בר שליחות שלא יוכל להיות כמותו אבל במקום דעיקר המצוה לא הי' כלל לעשות בעצמו רק ע"י אחר ל"ש בזה שליחות כמותו כלל ואפי' מי שאינו בר שליחות כשר דל"ב כלל שליחות כמותו עכ"ד וכעין סברא זו שמעתי מאאמ"ו ע"ד הרשב"א בגיטין לענין עבד והארכתי בזה במ"א ויעוי' בהר"נ בגיטין שכ' לדחות הקו' על הר"ת דס"ד דווקא כשהישראל עושה שליח בפי' ואינו מובן לכאו' דא"כ למה יכשר במתני' אם אומרי' להגוי בפי' ולהנ"ל א"ש דבאמת אין שליחות לגוי ודוקא ע"י ישראל מהני דהוי כאלו המומחין עצמן חובטין דששא"כ משא"כ ע"י גוי ובזה גופי' תליא ב' הסברות מאי דס"ד של הר"ת והחזרה שלו אי בעינן שליחות ממש או ציווי בלבד דגם ע"י גוי מהני.

והנה הרא"ש חולק על הרמ"ה וס"ל דא"צ הגוי לומר עשה מה שהישראל כו' רק אפי' א' הגוי תן גט כשר ולכאו' יש להוכיח מהגמ' כהרא"ש דצ"ל מ"פ בב"ב ממתני' אדר"ה ופי' הרשב"ם דלא מפסיד מידי ששונאתו וצ"ל דלמא מיירי באשה אסורה דאינה שונאתו וצ"ל דא"א לפרש כן דאם היא אוהבתו מי הוא המכריחו עי"ג וכי הגוי' עושי' בשביל התורה וע"כ שהישראלי' מצוים להגוים וא"כ היינו סיפא דכשר רק לכאו' י"ל עדיין עיקר החילוק בין רישא לסיפא דסיפא א"ל עשה מה שישראל א"ל וברישא אומרי' תן גט וע"כ כהרא"ש דאין חילוק דאפי' אומרי' תן גט מהני ולפי"ז מוכח דגם לנ"ד דאל"כ עדיין י"ל דברישא לא א"ל הישראלי' להגוי' שיחבוט רק שמחויב להוציא לבד ובסיפא א"ל שיחבוט ויש לדחות וגם דברי הרמ"ה י"ל דלא מפסיד מידי אפי' באשה אסורה שיודע

שאם לא יגרש עתה ג"כ יצטרך לגרש אח"כ ע"י כפיית הישראל רק ז"א דסובר דישתמט מידי ישראל שאין כח בידם.

והנה בתחלת העיון אמרתי שמוטב יותר אם נרצה לכפות בכה"ג לעשות באופן שיהי' כשר לכ"ע ואמרתי לפרש הסוגי' דסוף המדיר דא' שמואל אכסוהי שערי לאלעזר עד שכופין אותו להוציא יכפהו לזון ובהפלאה ס"ד ב' רצה לומר בזה דבר נחמד ואפשר לומר דצריך להבין בדברי שמואל דאמר עד שכופין כו' דמאי נ"מ בזה אם כופין לגרש או לזון הכל חד דלפי פשטות דברי רב גם לדידי' אם כופין אותו להוציא ורוצה לפרוק עצמו מהמכות בנתינת מזונות יוכל לפרוק עצמו מהמכות וכ"כ לשמואל בשכופין למזונות יוכל לפרוק עצמו בגט שלא יבנו יותר ומאי נ"מ בזה מה שאומרי' בשעת הכפי' דבאמת הכפי' הוא לעשו' לקבל א' משני' וא"כ דברי רב ושמואל בחדא מחתא הם ומנ"ל דרב פליג ע"ז וגם לשמואל הומ"ל כרב גם לכאו' דלמא מיירי רב כשאין לו לזון וזה י"ל מכח לשון רב אינו זן כו' אמנם באמת י"ל דכ"ע ל"פ בזה דאף במקום שהוצרכו חז"ל לתקן גט מעושה היינו מחמת אין ברירה אבל אם היינו יכולין לעשות באופן שלא הי' גט מעושה לא תקנו חז"ל לעשות גט מעושה ולכוף וממילא דגם בדיעבד ל"מ מאחר שלא תקנו חכמים לכוף ולכן נ"ל דאף במקום שאסור לכסות להדיא על גט ולומר תן גט מ"מ נוכל לעשות באופן זה לכפות בדיני ממונות ולומר לו תן מזונות כ"כ וכתובה כמ"ש הר"נ שם ואח"כ אם הוא אומר מעצמו הניחו לי ואגרש אשתי בכה"ג הגט כשר אף במקום שלא הורשו חכמים לכפותו לגרש דהוי כאונסא דנפשי' דאין אנו אומרי' לו בהכפי' תן גט רק תן ממון והוא פורק עצמו בהגט ואין אנו בזה רק גורמים ובכה"ג אפי' כשאין לו דמי מזונות באופן דידענו שע"כ יצטרך לגרש לא הוי בזה כפי' לגט ועיי' מרדכי סוף המדיר דבריו אינם מובנים לי ומה שהביא בשם תשובת ר"ת ובסנהדרין פ"א מי שעבר ושנה מאכיליו אותו שעורין דאין ממיתין בידים רק גורמים ולכן אף שאינו חייב מיתה מד"ת אין בזה בית מיחוש והוא דומיא דהכא וזה רמז לו שמואל דרך צחות דרב אמר שנא' לו בפי' תן גט ואמר דמאחר שנוכל לעשות שלא נצטרך לכוף וודאי אסור לכפות לגט וכנ"ל ומהו העצה נכופו למזונות ומעצמו יצעק שרוצה ליתן גט דבכה"ג יהי' בהכשר גמור כהאכלא שעורין הנ"ל דלא הוי רק גורמין ולא עושין ממש.

ובזה י"ל מ"ש הנמ"י בחי' לכתובות דמה"ט פסקי' כשמואל נגד רב דה' כוותי' בדיני ולכאו' צ"ע הא פלוגתתם לענין אי מותר לכפותו לגט ולהנ"ל א"ש דכ"ע מודו אם א"א רק לכפות לגט כופין לגט וכ"כ אם סגי בכפי' למזונות אסור לכפות לגט וממילא ל"ה גט ורב ס"ל דלא סגי בכפי' למזונות דאין אדם כו' ושמואל ס"ל דסגי ובזה קיי"ל כשמואל

דהוי דיני ממונות וממילא מאחר דסגי בכפי' למזונות באופן דבכה"ג וודאי כשר בכ"ע רק שחילק אם כופין אותו לממון שחייב באמת כגון למזונות וכתובה אבל אם כופין אותו בממון בעלמא שלכ"ד לא וע' מל"מ פ"ב מה"ג שהוכיח דאפי' שלכ"ד נמי ובזה הי' מקום ליישב ג"כ כוונת תוס' ב"ב ד"ה ד"ת כו' די"ל דגזרי' אטו שלכ"ד הכוונה דחיישינן בכה"ג שכ"א תעשה כן באופן דמהני בדיעבד אבל ב"ד של ישראל וודאי לא יעשו כן לכתחלה רק במקום הכרח כשהדין נותן להוציא כפי ראות עיני' וגם בלא דברי המל"מ א"ש דאף אם כיפין אותו שהי' חייב ליתן מ"מ אין כופין רק באותן שהדין נותן להוציא עכ"פ אבל בלא"ה אין כופין כלל:

ובעיקר הדין שאנו דנין בו לכאו' יש ראי מבוארת לפסול ממה שהביא הג"א והש"ג ומובא ג"כ בב"י סי' קל"ד שאירע מעשה א' הי' מאותן שנא' בהם יוציא ולא כופין ועברו ונזהרו ופסל הר"ת הגט ועשה גט אחר ע"ש וא"כ התם הי' הכפי' ע"י ישראל בטעות וכ"ש בנ"ד אם הגוי' כופין אותו בכה"ג האמת לפ"ד אאמ"ו הגאון אין ראי' כ"כ די"ל הר"ת עשה מעשה זו בחרפותי' קודם שחזר בו והי' סובר דבכה"ג פסול אבל לפי האמת כשר בדיעבד רק מדהביאו דין זה בפשיטות מבואר דלמעשה ס"ל כן והנה בתוס' ורא"ש ביבמות ס"ד וכתובות ריש המדיר לא מבואר להדי' לפסול בדיעבד רק לכתחלה וכ"מ מלשון שאר הפו' שאין לעשות מעשה לכופו ולגרש בכה"ג אלא דלשונם תמי' קצת לענ"ד איך ס"ד שמכח ס' נלך ונכפנו בשוטים אפי' בלי טעם פסול הגט רק בפשיטות איך נכה בר ישראל בחנם וע"כ דלענין גוף הדין מיירי התם דהגט פסול אפי' בדיעבד וצ"ע ואפשר לומר משום דהתם מיירי בנשא אשה ושהה עמה ו' שנים דאף שאין כופין להוציא מ"מ כופין לישא אשה בת בנים כמו על כל מ"ע והרא"ש רצה לומר כך גם גבי רווק שעברו עליו ך' שנים וכ"כ לענין מזונו באומר אינו זן כו' דבכ"ע מכין אותו לכ"ע ולכן אין אותו חשש רק משום פסול הגט רק לדברי הרא"ש ז"א דהא הוא ס"ל באמת להלכה דבנשא אשה כו' כופין אותו להוציא כבר תחליפא וכן פ' הפו' רק י"ל דקאי שם אמזוני ואף דגם בזה כ' הרא"ש פ' המדיר כרב מ"מ לא ס"ל כן למעשה ועכ"פ לכתחלה ס"ל להחמיר ועיי' טור סי' ע"ז וצ"ע גם צל"ע מאחר דבאמת קיי"ל כר' תחליפא דבנשא אשה ושהה עמה י"ש כופין בשוטי' א"כ מבואר להדיא דבכ"מ דנא' יוציא פי' כופין דהא גם בזה נא' בבריי' יוציא ומשמע דבאמת הנך אמוראי דסוף המדיר פליגו בזה גופא אי לשון יוציא הוא בכ"מ כופין וא"כ לפי ההל' משמע דקיי"ל כן וא"כ הני ב' מילי סתרי דמאחר דקיי"ל בנשא אשה כו' כופין הי' לנו לפסוק כן בכ"מ דנא' יוציא דפי' כופין וצ"ע.

ולמ"ש הפנ"י ר"פ המדיר אפשר ליישב קצת דהתם לא הוצרך לפרש דוודאי כופין על מ"ע והוא דוחק דמזה לא מוכח דכופין להוציא כפרש"י סוף המדיר דהוי רק מדרבנן והנה הראשונים כתבו דהא דאמרי' לפניהם ולא לפני גוי' היינו כשהעישוי נעשה עפ"י דייני גוים משא"כ אם נעשה עפ"י דייני ישראל ועי' לשון הרא"ש גיטין וזה דבר פשוט דאפי' אם דייני ישראל כופין אותו באמצעות דייני גוים והם המניחים לכופו מ"מ כשר רק כוונתם לחלק הוא אם בזה הדין הי' הדיינים שדנין עליו גוים דפסול אבל אם הדין נפסק עפ"י דייני ישראל והגוי' לא חידשו דבר ולא הי' הדייני' בזה רק מה שציוו להכות כשר אמנם בנ"ד דמצד דייני ישראל לא הי' לכופו א"כ ממילא הגוי' הי' הדיינים בזה והם חידשו לכופו הוי ממש מעושה עי"ג וא"ל דהגוי' לא דנו בזה רק שטעו בפסק הישראל וסברו שיכולין לכופו ע"ז עכ"פ דין זה לא עדיף מבאם הישראל טעו וסברי שמותר לכופו דפסול.

והנלע"ד דבאמת בטעו הישראלים וסברו שיכולי' לכופו כשר לכ"ע ואין ראי' כלל מדברי תוס' והרא"ש הנ"ל דדוקא התם דידעינו האמת שיש ספיקא דדינא בזה שאין ד"ת ממש לכופו וכפו אותו מרצון נפשם בכה"ג לא הוי מצוה לשמוע ד"ח כלל אבל אם הי' הב"ד טועין שסברו שמותר לכוף מדינא ובאמת לא הי' הדין נותן לכוף רק להוציא י"ל דהגט כשר שוב ראיתי בלח"מ שכ' ג"כ חילוק זה ליישב בזה דברי הרמב"ם ואפשר דהספק של הר"ת הנ"ל הי' ג"כ באופן זה רק לישנא לא משמע כן ונוכל לחלק בין אם הי' הטעות שמותר לכופו מדינא או אם ידעו שאסור לכופו רק שסברו דשיטא לא הוי כנגידא אך כל אלו סברת לב גם בלא"ה נ"ל דאין מקום להתיר כלל בנ"ד דהא גם השתא בעת שנותן הגט עדיין הוא כפוי כאלו הכהו לפני ב"ד וכמ"ש הב"י בסי' קל"ד דלא נקרא נסתלק מהאונס עדיין אם יראו שיכו אותו אח"כ דמאי נ"מ אם הכהו פעם א' ועתה שאין מכין אותו ירא מהכאה דאח"כ או אם מכין אותו בשעת מעשה הכל חד כמ"ש הב"י שם עי"ש ולכן צריך דוקא שיאמרו לו הב"ד בפי' בשעה שהוא נותן הגט שהוא פטור מהאונס ושלא יכופו אותו אח"כ על הגט אפי' אם לא יגרש ואם אח"כ מגרש מרצון טוב טוב ובזה אסיים ברב טוב חסד וחיים מאת ה' מן השמים עד בלי דים ה"ק מנחם מענדל פאנעט.

סימן קו

לכבוד הרב הגאון המפורסם כו' כקש"ת מוה' שרגא ארי' פייבוש נ"י אבדק"ק יאס והגליל.

תמול כי יעבור הלו באהלי ככבי אור מכתבו ובקראי מכתב י"ק הי' לפלא בעיני ורציתי מיד לשלוח הכל בחזרה כי מה לי ולצרה זו מה שיש עיקול ופשור בסידור גט זה בענין שם הבעל ושליחות ע"י ב"ד וש"ק הוסיף מעכת"ה ני' שלא לכתוב כהן אשר מבואר בש"ע דרבים פוסלים בזה"ז לגמרי וגם אותן המכשירים היינו בדעבד בשעת הדחק אבל לא לעשות כן לכתחלה אפי' בשעה"ד לא רצו להכשיר ועיי' בישועת יעקב שם שגם הוא מן החולקים ומקילין בשעה"ד בדעבד ואנן ניקום ונעשה כן לכתחל' מחמת שעה"ד במקום איסור א"א אתמהה ומה שחשש מעכ"ת דלמא משקר הוא ורוצה לפסול הגט ע"ז ג"כ אתפלא דאי ניחוש שכוונתו לקלקל' פ"כ גם על שם אביו לא יהי' נאמן דהוי חשש יותר וביטול הגט ממש לכ"ע ואי ידעתם שם אביו ע"י בירור א"כ תוכלו ג"כ לברר אם הי' אביו כהן ונרויח בזה עוד דאפשר לברר גם שם הקודש של הבעל במקום לידתו ואנשי משפחתו אמנם באמת קיי"ל בסי' ק"ך סק"ו בב"ש שם בקיצור דדוקא לשם עצמי חיישי' ולא כתבינן עפ"י עצמו אבל שם אביו נוהגין לכתוב עפ"י עצמו גם בלא הוחזק כ"כ כהן מצינן למיכתב עפ"י עצמו דהיינו שם אביו כנ"ל:

והנה לכאורה באמת הא מלתא טעמא בפי' ומה באמת ל"ח לשם אביו דהא וודאי משמע דמטעם חשש קלקול צריך לידע שמו דהא מיירי ביודע שהיא אשתו ול"ש דלמא ממתי לאיתתא דהאיך דאמר בב"ב חשש קלקול אשתו וצ"ל הא קיי"ל כמ"ש בירושלמי דאין חשוד לקלקלה כ"ש ולק"מ דהתם בידי שמים שא"י לברר הפסול אח"כ אבל כאן חיישי' שיברר אח"כ שלא הי' שמו כן וא"כ הא אם הוא שם כתיבה ונתינה שהאשה ג"כ שם כשר בשינוי וכ' שם הכתיבה ואפשר דהיינו בהוחזק למד יום וכאן מיירי בלא הוחזק ל' יום והוי שינוי ממש רק קשה איך נחוש לכך דהא מדעל"ג לא משקרי וז"א דהא יוכל להתנצל שהוצרך לשנות שמו מחמת מרדן כמ"ש הפוסקי' בגיטין דף ל"ד משא"כ בשם אביו שאין לו תירוץ על ל"ח לקלקול שיברר אח"כ ומה"ט לא חשש בשם אביו וכותבין עפ"י עצמו כ"כ לענין כהן כנ"ל אבל מה שכ' מעלתו שלא לכתוב כהן ז"א ואי אפשר לעשות חדא דהרבה פוסקי' פוסלין אפי' בדיעבד וגם למ"ש בייע שהסכים להכשיר בהובא ממ"א אבל לא לעשות כן לכתחילה אף שנאמר דהוי כעין דיעבד מחמת לא מצינו מ"ד שהקלו כ"כ לכנוס בפירצה דחוקה וכ"ש בנ"ד אשר בלא"ה אנו צריכי' להקל הרבה היינו בשליחות מב"ד הן בש"ק הן בשמו גופי' שיש עיקולי ופשורי כמ"ש ונוסף עוד קולא כ"כ שלא לכתוב כהן במקום שלא נכתב שמו העיקרי ממש ובפרט ע"י שליח שהחמירו ביותר אפי' לא כתב שם האב כלל:

ונלע"ד הגם בימי הגמ' והפוס' לא הי' קפידא כ"כ אם לא כתב כהן משום שאין חשש שיאמרו אחר הוא דהא כתבו מקום דירה ולא נודע יב"ש אחר די בשמו לבד משא"כ עתה אם לא יכתבו כהן וזהו כהן ואמרו אחר הוא וא"כ הא אינו כאן אחר בשם זה ואינו כהן כלל ז"א דלמא מעוברי אורח דהא לא כותבין רק שם העמידה ולא מוכח מתוכו כלל ע"כ קפידא גדולה לכתוב דוקא וגם כמ"ש וזה כמה שכתב לי גאון מפו' זצ"ל טעם על שהקילו שלא לכתוב מקום דירה והא תקנ"ח הי' אמר מאחר דיש שאין להם מקום דירה כהני אורחים החוזרים בכל זמן ואם לא כתב מקום דירה יאמרו שהוא מאורחים דמסתמא גם בזמן הגמ' מי שלא הי' לו מקום דירה לא כתבו כלל ועתה שכולנו מקום דירה מחופף אין חשש זה וא"ש ועיין דברי חיים שער חשובות סי' ט"ז שוב נתיישבתי שדברי הרב נכונים שיש סברא בנ"ד שאין קפידא בלא כ' כהן מאחר שאינו נקרא לס"ת כלל בכל השנים שהוא כאן וא"כ אין שם כהן מצורף לשמו כלל בשום טעם וגם לא נודע לשום אדם לא במקום כתיבה ולא במקום נתינה שהוא כהן ואי נחוש מאחר שתיבת הכהן נוהגין לכתוב אצל שם אביו וי"ל דאביו הי' כהן ונקרא כן לס"ת כבר נודע כי מחמת שם אביו בכה"ג אין חשש כלל ע"כ מחמת חשש יפה כ' שלא לכתוב כהן כלל ומ"ש הרמ"א כ' גיטין היינו בדאפשר וכאן לכאו' הוי כאי אפשר:

סימן קז

עוד להרב הגאון הנ"ל

הנה ביום ה' שבוע העברה כאשר הייתי בקלויזענבורג כתבתי למעכ"ת ני' אשר עלה בהסכם אצלינו בענין סידור הגט עב"ד למח"ק והנני מצפה על תשובתו דמר ני' ועתה באתי להודיע כי אחד מן הדיינים שהי' חתומים במכתבי הראשון אינו בביתו כי נסע להה"צ דק' בעלז ולא נודע מתי יבוא לביתו ע"כ אצטרך לצרף דיין אחר בעת שנסדר הגט והוא ג"כ למדן מופלג אשר הרבה פעמים לוקחין אותו לדיין לגיטין וחליצות ועיינתי קצת בדין זה כי הטור בשם רבינו פרץ כ' שצריך להכיר חתימת כל הג' דיינים והב"ש תמה ע"ז דא"צ להכיר רק חתימת ב' דיינים וע' בב"י דף קכ"ה ע"ד שבשעה"ד יש להקל בלי היכר כלל והנה הט"ז בס"ק כ"א חידש עוד דהר"פ החמיר רק בהכרת הב"ד שמינה בפניהם השליח קבלה אבל הב"ד שניתן הגט בפניהם ליד הש"ק א"צ שיכירו אח"כ ונפלאתי ע"ז דא"כ בקל נוכל לעשות בלי שום בית מיחוש דהיינו שהשליח קבלה ישלח בחזרה את השטר שליחות קבלה ששלחו הב"ד משם ויכירו בעצמם את חתימתם וצ"ל לשיטתו דאם באמת פושה כן אין שום בית מיחוש ובס' דברי אמת האריך ג"כ בענין

זה יעו"ש בקונטרס י"א סי' ל"ג מ"ג ואני בעניי הי' נלע"ד שיש להקל קצת בכה"ג דנ"ד דהנה תוס' בכתובות דף כ"א ד"ה עד והדיין כו' הקשו מפרוזבל דא"צ קיום ולע"ד דעוד יש לדקדק דרמי בר יחזקאל א' לא תצייתינהו כו' ומה הי' דעתי' דר"י וגם לשון להני כללא כו' צ"ב דהול"ל בקיצור לא תצייתינהו כו' ונלע"ד דלכאו' יש לחקור במ"ש רש"י ותוס' דגם חתימות ב"ד צריך קיום דהא רש"י פי' בריש גיטין דלא חשידי אינשי לזייף ויעו"ש בפנ"י מה שהסביר דברי רש"י משום מלתא דעל"ג לא משקרי כו' וא"כ בשלמא בעדים י"ל דצריך קיום משום דלא הוי על"ג ממש דלמא מזייף ויחתום עדים שלא נודע אנה הם אבל ב"ד דקביעי עבל"ג טובא ואין שום חשש וכעין שמחלק הנוב"י מ"ק סי' ך"ח בענין עדות אשה שמת דלא הוי עבל"ג בין הא דיבמות דף ע"ד דבית דין עביד לגלויי וא"כ י"ל בב"ד א"צ קיום כלל.

רק ז"א דהתינח ב"ד דקביעי כי התם אבל ב"ד המקיימים השטרות וכה"ג א"צ כ"ד קבועים כלל רק ג' דיתבו אז ומקיימו ולפי"ז י"ל ר' יודא ראה דשמואל צירף עד ודיין אבל באמת התם הי' צריך לקיום כלל רק מחמת מה דאיכא לברורי מבררינן אבל לא מדינא ולכך הי' די במה דאפשר משא"כ באינם ב"ד דקביעי דצריך קיום ממש כמו עדים שפיר א' רבינו מה דקמסהיד כו' והיינו דקאמר רמי בר יחזקאל לא תנייתינהו להני כללא כו' כלומר דאחי ר' יודא נתן כלל בזה שבכל מקום הוי כן וז"א דדוקא בהאי ב"ד דשמואל וכה"ג שלא הי' צריך לקיום מדינא מחמת דתבל"ג כו' אבל לא במקום דבעי קיום מדינא והיינו באינם ב"ד דקביעי וממילא מיושב ע"נ קושי' התוס' מפרוזבול דהא לא כתבינן פרוזבול רק בב"ד דר' אסי כו' ובב"ד דקביעי לכ"ע אמרי' דא"צ מדינא קיום כלל ולפי"ז הי' מקום להקל ברב וב"ד הקבוע במקומו ונודע לכל כעין דברי הרמ"א דסי' מ"ו הרב התופס ישיבה שאין חשש זיוף כלל דעביד לגלויי טובא ולסמוך על כל הנ"ל בנ"ד בכל ענין הכ"ד י"נ דוש"ת ומצפה לתשובתו ויה"ר שלא נכשל בדבר הלכה השי"ת יאר עינינו בתורתו וינחנו בדרך אמת לאמיתה של תורה ה"ק מנחם מענדל פאנעט.

סימן קח

להרב המאוה"ג דק"ק קלוי"ב נ"י

בענין המעשה שטעה הסופר בגט בין בן לבת ועשה מהנו"ן פשוטה תי"ו גדולה ופלפל מעכ"ת אם יש מקום לחוש לשיטת המחמירים בזה כמ"ש בב"מ סי' קצ"ה ס"ח ובאמת לענ"ד יש ריעותא אחרת בענין התיקון הנ"ל דלפימ"ש בסד"ג סעי' צ"ב צ"ג והוא מהש"ע דסעי' י"ז ומח"מ סי' מ"ב כמ"ש בפ"ת שם ושם מיירי לקצר או למשוך האות ברוחב אשר

אינו שינוי צורת אות כ"כ וכ"ש בכה"ג למשוך האות באורך שהוא ממש שינוי צורת האות לא ידעתי מה אידון בי' ויעוי' בפ"ת סי' קכ"ו ס"ק כ"ח עיי' בפרש"י גיטין דף ך' ד"ה דמעורה כו' ולכאורה יש לדחות דההיא דסה"ג מיירי במושך ברוחב ולח באורך וא"כ אינו שוה הרוחב לעומת האורך וכ"כ במקצר מיירי בכה"ג משא"כ כאן שמשך האורך והרוחב של התי"ו אבל באמת לדינא יש ספק אצלי כי נראה כשינוי צורה לגבי שאר אותיות הגט דבהכי מיירי הך דח"מ סי' מ"ב הנ"ל וראיתי מ"ש מעכ"ת ליישב קו' הבית מאיר שהקשה למה לא מוקי רבא בכה"ג שהוסיף דיו על דל"ת ועשאו רי"ש ומעכ"ת תירץ דרבותא קמ"ל רבא אף בכה"ג דהוי עכ"פ פסול מדרבנן ולכאו' כוונת הבית מאיר באמת מנלי' לרבא דין זה דלמא דוקא בכה"ג דהוי כשר מדינא אבל כשהוא פסול מנלי' לרבא דחייב בכה"ג והנה הר"נ כתב באמת פסול רק שאני שבת כו'.

סימן קט

לכבוד הרב המאוה"ג אבדק"ק וואשארהעל

הנה כבר כתבתי עיקר הדבר בקיצור ולית דין צריך בושש שהגט הנשלח לי"ק פסיל דשינוי השם הבעל הוא מטעם שכתבתי מאחר דכתב בו דמתקרי חיים הרשל והמגרש הלזה מעולם לא נקרא בשם חיים הרשל והי' לו לכתוב המכונה הרשל דמה שחשש מעכ"ת מחמת שם קטנית דהרשל כתבתי שם בקיצור דאין חשש ובאמת כדאי החתם סופר והדברי חיים והפ"ת לסמוך עליהם בכה"ג שחותם א"ע הרשל ואדרבא כן נכון לכתחלה וכ"ז פשוט ומה שחשש מעכ"ת ששם חיים צבי נשתקע מאחר שמעט שעלה לתורה ולא נודע איך עלה אין מזה תפיסה על המסדר דלא הו"ל למידע כלל שאיש משונה הוא זה שאינו עולה לתורה אדרבא דרך בר ישראל אף שנקרא בשם לעז מ"מ עולה לס"ת בשם הקדוש שיש לו מעריסה וכן מברכין אותו במי שבירך בביהכנ"ס ולכן נוהגין בכ"ע שעושין מזה עיקר:

ועתה בלילה כשהפניתי קצת מטרדות השיעורין ראיתי כי עדיין לא יצאתי י"ח לעשות כרצון מעכ"ת בענין זה ובפרט שלא בארתי בבירור איך נכון לכתוב לכתחלה מאחר דודאי צריכה גט אחר כמ"ש והנה מעכ"ת הציע בד"ק כי המגרש הלזה לא עלה בכל העשר שנים שדר שם לס"ת רק ב' פעמים ולא נודע באיזה שם עלה לס"ת וע"כ שם חיים צבי נשתקע ולכאו' דבריו נכונים דהא מבואר כן דעת הב"י בראייתו מהקונטדיסים בסי' קכ"ט לענין חיים ביבנאט דאף שביבאנט הוא פירושו של חיים (לעבען) מ"מ א"צ לכתוב כלל חיים רק אם עולה לס"ת בשם חיים וכ"כ כאן אך לפענ"ד יש לחלק הענינים

דהא ודאי מאחר שהדרך כן הוא בישראל כל שיש לו שם חול רובא דרובא אין זה העיקר שמו כשעולה לס"ת וכשמברכין אותו ודאי נזכר ומזכיר שמו הקודש העיקר לא חשוב נשתקע ולא הוי חשש לעז ולא חשש פסול בכה"ג כלל רק ע"כ הב"י מירי בגווני שבפירוש עתה שינה שמו גם בעלייתו לס"ת ונודע שעלה לס"ת רק בשם ביבאנט לבד ומאחר שנודע ונתפרסם לכל שאין לו שם אחר בקודש והוא משינה בכה"ג הוי לעז או פסול ממש כשכותבין שם חיים אבל מי שאינו עולה לתורה כלל בשום שם וכ"ש אם איזה פעמים עלה לס"ת רק שלא נודע באיזה שם לא הוי פסול ולא לעז כשכותבין לעיקר שם הקודש שהי' לו מעריסה מאחר שהדברים מוכיחים שיש לו שם קודש וא"כ שפיר דמי לכתוב גם כאן שם הקודש כפי דברי אביו שהי' לו מעריסה דבכה"ג דא"א בענין אחר סומכין בשמו על קרוב ונפלאתי על הגט פשוט ס"ק פ"ז וס"ק צ"ו שהאריך בדברי הב"י הנ"ל ולא עמד בחילוק זה ע"כ הי' נכון לכתוב כאן חיים צבי המכונה הרשל אמנם יותר נכון לפע"ד לכתוב לכתחלה הרשל דמתקרי חיים צבי דהא כבר כ' הט"ג קצת גמגום על כתיבת חיים צבי המכונה הרשל לאותן המחזיקין כדעת הב"ש לענין משה ליב רק באמת עתה בכל ב"ד קיימו וקבלו עליהם כדעת האחרוני' לכתוב דמתקרי משה ליב ואין חשש רק בנ"ד וודאי עדיף יותר לכתוב הרשל דמתקרי חיים צבי בכדי שלא לעשותו כעיקר כדברי מעכ"ת ומי שלבו נוקפו גם בזה וירצה לכתוב רק שם הרשל לבד י"ל דהוי כחניכה שהכל קורין בו רק מ"מ לכתחלה אם הי' באפשרי הי' צריך ב' גיטין א' בשם הרשל לבד וא' בשם הרשל דמתקרי ח"צ רק ע"י שליח א"א לסדר ב' גיטין מחשש ברירה דא"א לעשות כעצת הנוב"י ע"כ וודאי סגי א' או הרשל לבד או הרשל דמתקרי ח"צ דלפענ"ד נכון לכתחלה ועכ"פ כשר בדיעבד וכאן כדיעבד דמי כנ"ל עתה אבוא על סדר ד"ק מה שלא הבנתי בהם מחמת שמעכ"ת קיצר בהם מאוד א' מ"ש שי"ל דמזיק בכותב הרשל כי הוא נקרא ע"ש חי' שלא נשמע לקצרו לא הבנתי מה נאמר בדוב המכונה בעריל שצריך וודאי לכותבו וכ"כ זאב המכונה וואלסלין וכדומה וע"כ המכונה קאי על האדם או טעם אחר וכ"כ בהרשל ב' מ"ש די"ל שמקפיד ע"ז מאחר שנקרא בלא פסיק ריש אחר חתונתו בזיון לפניו לקרותו ר' הרשל לא הבנתי דהא ראינו שבעצמו חתם א"ע הרשל ואיך נאמר שיבוש בזה וכ"ש שהתם כשגירש חמר בעצמו ששמו הרשל הרי שהודה ולא בוש וכבר כתבתי שהאחרונים הסכימו בכה"ג שחותם א"ע הרשל לכתוב כן הא וודאי אם כ' הירש כשר ומ"מ מצוה לשמוע דברי חכמים בזה לכתוב לכתחלה הרשל והארכתי בזה במ"א ועיי' בתשובה א' להרב מקלוי"ב בענין כתיבת שם הרשל ועיין בפתחי תשובה שעמד בדברים שכתבתי שם וע"ש מה שהעלה לדינא בקונטרס

השמות אות ה' ג' מ"ש שיותר נכון לכתוב צבי המכונה הירש דמתקרי חיים לא ירדתי לסוף דעתו דודאי אם כ' כן פסול גמור הוא דהא מעולם לא נקרא צבי לבד לא מעריסה ולא בקריאה לס"ת ולא בחתימה ולא בפי העולם רק שי"ל שהי' נקרא חיים צבי ואיך אפשר לייחד שמו צבי לבד וגם מה דמתקרי חיים הא מעולם לא נקרא בשם חיים לבד וכבר נודע מה שהאריכו האחרונים נגד דברי הסה"ג במי שנקראו לתורה ראובן שמעון ובפי כל רק שמעון לבד שחם כתב ראובן דמתקרי שמעון פסול משום דאין לפרש מתקרי ג"כ לצרף ושגם הסה"ג לא כתב כן רק בשם מחמת חולי ולא מעריסה וגם בזה לא קיי"ל הכי וכ"ש שאין נכון לכתוב כך בנ"ד וכ"כ האופן הב' אינו מובן ובאמת גם מעכ"ת סיים בזה שאינו נכון לפניו.

זאת תורת העולה הגט שנשלח מאונגארין ונכתב בו חיים צבי דמתקרי חיים הרשל הוא פסול אפי' בדיעבד ואין להתירו בשום אופן וצריכה גט אחר לכתוב בו הרשל דמתקרי ח"צ או יותר פשוט לכתוב רק שם הרשל לבד כשא"א בב' גיטין כמש"ל השי"ת יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות ויצילנו מכל מכשול וטעות ויעשה עמנו לטובה אות ונזכה לכל ישועות הנראות הכ"ד ידידו לנצח הדש"ת הק' מנחם מענדל פאנעט.

סימן קי

ברך לקחתי וברך אשיבנה ליקר רוח איש תבונה ה"נ כבוד אהובי י"נ רב חביבי הנצמד במרכז לבבי הרב הגאון המפורסם המה"ג חכם הכולל ענותן כהלל אין גומרין עליו ההלל כקש"ת אבד"ק קלוי"ב:

גיה"ק מעש"ק העבור לנכון הגיעני ומלאתי דבריו וביום אתמול סדרנו ג"פ לר' יוסף אלעזר ב"ה אלי' לאשתו אסתר בת אלי' מקלוי"ב והנה עיניו הבדולחי' שפיר חזו את כל הנאמר בפוסקי' בענין שם אלי' איך לכתוב והסכמתם להחמיר ליתן ב' גיטין וע"ד המבואר בנוב"י מ"ק וכן עשיתי רק בזה נטיתי מדברי הנוב"י שדעתו להקדים הגט של אלי' בלא וי"ו ואנכי עשיתי להיפוך כי הטיב גיטין אחרי האריכות דעתו כי לדינא העיקר הוא לכתוב בוי"ו רק לחומרא בעלמא לסדר גט ב' בלא וי"ו ובכה"ג דנ"ד וודאי העיקר הוא לכתוב בוי"ו:

האומנם אילולי דמסתפינא טובא מחבראי וכ"ש מרבותי אשר האריכו מאוד בענין הני שמות אלי' וישעי' ירמי' דחזקי' גדלי' חנני' מתתי' עזרי' הי' נלע"ד דאף שמצינו פעם כך ופעם כך הכל שם אחד ויסוד השם בכה"ג הוא בלא וי"ו רק לאדם חשוב כגון נביא ומלך הוסיפו אח"כ הוי"ו על שמו המורה על גדלותו כעין יתרו כשנתגייר הוסיפו וי"ו

על שמו וכעין זה מצינו גבי דוד שכ' הט"ג דבתהלים נכתב בלא יו"ד ובד"ה ביו"ד כי מחמת גדולתו וחכמתו ניתוסף לו יו"ד על שמו ובתהלים שכ' בעצמו מחמת ענותנותו הקטין עצמו ע"ש וכ"כ בהנהו ווין ולכן אלי' הנביא נתן למשכון ליעקב את הוי"ו בה' מקומות היינו ההוספה שניתן לגדולתו נבואתו:

ונהירא כד הוינא טליא שמעתי מפי אאמ"ו הגאוה"ק זצלה"ה עמ"ש וישקול אברהם לעפרן ופרש"י עפרן חסר על שלא קיים דיבורו דהענין הוא כי אות וי"ו מורה על אמת כאשר ראינו במשקל מאזני קשוט יש באמצע כעין וי"ו המורה על אמיתית השקל מאזנים ולכן כשלא קיים עפרן דיבורו והלך בשקר ניטל ממנו הוי"ו עכ"ד ומה"ט הנהו נביאים קשוט ניתוסף עליהם אות וי"ו ויאע"ה חותמו אמת כנודע ואולי מה"ט אמרו די לעולם הזה בב' אותיות ולא באות וי"ו כי בעוה"ר בעוה"ז האמת נעדרת והשקר מתגבר בעולם וכשיתגלה האמת בעולם בב"י יהי' ה' אחד ושמו אחד:

ע"כ הי' נלע"ד דעיקר הני שמות הם בלא וי"ו והוי"ו הוא רק נוסף ודינו כקיצור השם כמו יצחק חקין דהוי נמי כקיצור השם וא"צ לכותבו ואם כתבו אינו מזיק ומכ"ש דלאו ב' שמות הם ולכן החזנים נוהגים אף שקוראין אותם בלא וי"ו מ"מ כשקוראין אותו לעלות לתורה מוסיפין וי"ו על שמו ליתן לו חשיבות וגדולה כמו שאמרו בשאר כיבודים שקוראין בעלייתו לתורה מורינו או חבר רבי כו' והגם שמבואר בכללים של הב"ש שאין דורשים השמות מ"מ ראינו בהני שמות שדרשו לומר האיך עיקר השם מטעמים המבוארים בפוסקים וכבר הביא הדר"ג נ' דברי הנוב"י שאין לסמוך על עלי' לתורה בשמות האלו ולדעתי הנמוכה אפי' על שם העריסה אין לסמוך מה"ט כי הדרך ששואלים לאב איזה שם וגם כשאמר אלי' אומר החזן אלי' כדרכו ואין להשגיח גם ע"ז כמש"כ שבדוקא ניתן לו השם בוי"ו:

גם אודיע כי הרבה פעמים כשהייתי בעיר קלוי"ב עבור סידור גט סדרתי הגיטין ביישוב מאנאסטר ושם כתבתי כאשר קבלתי מאאמ"ו זצ"ל במאנאסטר דמתקריא קאלאש מאנאשטר מד"י ע"נ סאמחש ועמ"מ ידידו לנצח.

סימן קיא

לכבוד הרב המאוה"ג החה"ש מו"ה אברהם אבד"ק קלוי"ב נ' **בענין** יהוד' המכונה ליב כבר כ' הט"ג בשם האחרונים דאם נקרא בכינוי ליב כ"ע מודו דצריך לכתוב בה' לבסוף כמ"ש בקרא גור ארי' יהודה ולא משגיחין על חתימת ב"א:

מ"ש צבי המכונה הירש והמכונה הערמחן באמת החתם סופר כ' דצריך דוקא לכתוב שם זה ולא דמי למ"ש הר"ת לענין שם גיות דמומר דהתם בשם זה עוקר א"ע מדת ישראל משא"כ כאן אף דנודע דהמשנים שמם בכה"ג היינו רק להתדמות כו' ולעקור שמם מלהזכיר בזכרון קדוש וזה החלם לעשות ופתח חטאת הוא ומרעה לרעה יצאו מ"מ באשר הוא שם נידון ולע"ע מחזיק בדת ישראל אך אי בדידי הוי עובדא אפשר דהחתם סופר לא אמר רק בדלא נקרא רק בשם זה לבד דבכה"ג ע"כ צריך לכותבו אבל בנד"ד המשמעות שנקרא ג"כ הירש ולא עקרו לגמרי דאל"כ לא הי' ההכרח לכתבו כלל והי' די בצבי המכונה הערמאן וע"כ דנקרא ג"כ הירש ובכה"ג אפשר שח"צ להזכיר השם רע ובדיעבד וודאי אינו מעכב כמ"ש הרמ"א ברסי' קכ"ט רק אם נכתב אינו מזיק ובפרט שחותם כך.

ואשר נסתפק מעכ"ת אם לכתוב והמכונה או ודמתקרי לכאורה זה תליא בדינו של מהר"ם מינץ גבי המכונה זלמן והמכונה זעמיל יעויי בב"ש סי' קכ"ט וכמדומה שהמנהג כן לכתוב ב"פ המכונה גם מ"ש הערמאן באלף וודאי נכון דהרבה שמות כי"ב עדיף יותר לכתוב בא' לפרש יותר ובפרט כאן שחותם כן.

בענין שם חי' שרה לא הבנתי דברי כרם שלמה שנסתפק בחי' שרה. דהלא נודע שמעולם אנשי השם לא הי' להם רק שם אחד זולת לפעמים מחמת חולי רק בדורות אחרונים נתחדש כזה מחמת חילוקי דעות בין איש לאשתו וכה"ג התחילו ליתן ב' שמות לאיש א' והם מורכבים משמות אנשים נפרדים וא"כ ודאי שם חי' לבד בשום אופן לא הי' חיי דהא תיבת חיי לעולם הוא סמוך ולא נפרד ובלא"ה שם חיי שרה אין לו פי' דהכונה על חיים שעברו וזה ל"ש בשעת נתינת השם ע"כ הדבר פשוט לכתוב חי' שרה.

מ"ש מעכ"ת ליישב דברי הט"ז או"ח סי' תל"ד דקודם הבדיקה דמי לב' קופות דתלינן שהעכבר הלך למקום שאינו בדוק הוא דבר יקר ואפריון נמטי' על טרחתו ליישב דברי הגאון רק דצריך להוסיף ע"ז לומר דאף שהשתא עדיין לא בטלו דינו כביטל מאחר שעתיד לבטלו ועדיין הוא קודם פסח והאריך בזה בט"ז סי' תל"ח.

סימן קיב

במעלי יומא דשבתא כולהו אנבגי דברכתא אל כבוד ידי"ע וידי"נ ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסים בכל אפסים המאוה"ג המאיר לארץ ולדרים סיני ועוקר הרים נ"י עה"י פ"ה בו"ק חו"פ כקש"ת מו"ה אשר אנשיל נ"י אבד"ק טשענגר והגלילות יע"א.

ככבי אור מכתב גיה"ק בענין חידוש כתיבת ג"נ בעיר זו הלו באהלי ואורו עיני בדברי קדשו וגם מ"ש הדר"ג נ' ליישב קושי' הפנ"י תל"י שכוונתי לד"ק בלימודי הסוגי' הנ"ל כי הסברא אמיתיות וכעין זה מצאתי ג"כ בחתם סופר לענין אם לא כתב הנהר בזה"ז אחרי שכבר המנהג לכתוב הנהר הגט פסול מדינא דמוכח מתוכו שאינו עיר זו והחידוש שחידש הדר"ג עי"ז לענין שח"צ בזה"ז לכתוב שם דירה הוא קלורין לעינים ובאמת גם לפי הטעם שכ' הבית מאיר בענין שם עמידה שכתבתי במכתבי הראשון מהראוי למנוע שלא לסדר גיטין בעיר חדשה שאינו ניכר עדיין כ"כ בעולם לא עביד לגלויי כ"כ עד שנתיישב שם מב"ד דבכה"ג יש להקל ביותר דניכר היטב וחשיב עי"ז מוכח מתוכו כעיקרא במאי אפקעינהו בדיסקא והיינו נמי טעמא דנקויי הדעת די בחניכה כו' דשאני רבנן כו' וזהו כוונת התוס' ואולי היינו דקאמר מי איכא ב"ד דלא ידעי מחתם כו' היינו משום דא"צ חתימה ממש דבסימן נמי מועיל ומשני ב"ד חדתא כו' דלא מהני סימן ועכ"פ אחרי שנתיישב זמן מב"ד ושם העיר ומושב הב"ד נתפרסם בין בתי דיני ישראל ניכר היטב בכ"מ ע"י מקום עמידה אמנם בעיקר כתיבת שם העיר דעש אשר סתר הדר"ג כו' זה שחששתי לכתוב בשני עייני"ן בדברים נכוחים והחשש שחשש הדר"ג אם נכתוב דמתקריא לפע"ד לא שייך כאן דהא אין שום חילוק בין כתיבה של העמים שיצטרך לכתוב דמתקריא ואדרבא גם בין בני עמינו אינו מוחלט לכתוב בחד ע"ן ואדרבא רוב אנשים הן במכתבים הן באגרתות כותבין בב' עייני"ן ובפנקס הקהל דביהכנ"ס ודח"ק נאמר פעם כך ופעם כך גם בספר טוב טעם ודעת שנד מחדש וס' מאמר מרדכי וגם אגרת כתב יד שיש בידי מהגאון בעל אמרי אש זצ"ל נאמר שם עיר זו בב' עייני"ן.

רק אני דרכי לכתוב בעי"ן אחת וטעמא דידי כי גם בין העמים קודם המרידה שהי' הי' נכתב בעי"ן אחת כזה דפש וכן יש בידי אגרתות מהפאסס משנים שעברו מאז וגם משאר מכתבים בלשוניהם הי' נכתב כן רק אחר שנתחדשו הבפאמטין וכל הענינים גם בזה הי' שינוי לכתוב כזה דפעש ולכן בחרתי לכתוב בחד עין כאשר הי' מקודם והי' נראה בעיני יותר להנצל מחשש כפי הטעם שכתבתי להדר"ג נ' ובענין הזיי"ן שהוסיפו מאז כבר הבאתי שם דברי הד"מ בשם המרדכי שאין בזה קפידא שכן דרך ההגריים ולכן זה כמה שנים שהי' ההכרח לתק"ע לסדר גט לאיש א' שיושב בתפיסה ולא הי' באפשרי להוציאו וסדרתי הגט במקום המשפט שלהם כתבתי ג"כ כנ"ל בעי"ן אחת הכל מהטעמים הנ"ל.

ומעתה אני יושב ומצפה שישיבני הדר"ג נ' על כל דברי האגרת הזאת מאחר שלא הסכים לטעם שלי בעי"ן שלא לכתוב הב' עייני"ן הי' באפשרי לכתוב בב' עייני"ן ומעתה

גם בכל המכתבים נכתב כן או יסכים דעתו הרמה והנשאת לכתוב בעין אחת מטעם הנ"ל ובכ"ז בקשתי מאוד להשיבני.

בענין החשש שקצת קורין דעש בצירי אינו חושש שבכל המדינ' נקרא בסגול רק שמעתי במדינת מארמאריש שם מדברי' כן בקצת מקומות לקרות הסגול כעין ציר"י גם בענין הנהר הקטן ההולך בתוך העיר בלא"ה אינו נחוץ כ"כ לכתבו כי הוא מתערב בתוך הנהר סאמאש קודם כלות העיר ומחמת הכנסת שבת קצרתי דברי ידידו ועבדו המשתחוה מרחוק אפים.

הק' מנחם מענדל פאנפט

ותשובת הגאון הנ"ל באריכות אחרי חקירה ודרישה שעשה בענין שם העיר הלז עלה כי צריך דוקא לכתוב בשני עיינין דעש וגם שלא לכתוב הנהר הקטן וגם אחי הגאון מטאשנאד השיב שצריך לכתוב בשני עייני"ן ועפ"י מעשה אשר הוצרכנו להתחיל לסדר גיטין פה כן גמרנו ועשינו לכתוב דעש מד"י ע"נ סאמאש ועמ"מ כנ"ל.

סימן קיג

לכבוד אהובי מר אחי הרב הגאון מוה' חיים בצלאל האבדק"ק טאשנאד.

בלתי ספק הגיע לידך מכתבי משבוע העברה ובו הבטחתי לשום עין ע"ד כתיבת הנהרות בעירכם אשר ענותניתיך הרביאני להודיע דעתך הרמה והנשאה ולומר שאינו נכון לכתוב נהר מיקאפאטאק בגט מחמת ב' ריעותות א' שהוא חוץ לעיבורה ואין מסתפקין ממנו כל עיקר ב' שהנהר קטן מאוד עד שלפעמים יחרב ויבש לגמרי אלא שהיית חושש ללעז גיטין הראשונים וע"ז כתבת מאחר דבדיעבד כשר אף כשאין מסתפקין כלל ליכא חשש לעז גם בחשש שמכזב מימיו רצית לחלוק על הג"פ סי' קכ"ח סקל"ז דס"ל דבעת שמכזב אין לכתבו לכ"ע דא"כ איכא חשש לעז ממ"נ דהא בניתוסף צהר הוצרך המהרי"ל לטעם דדומה לבבל בורסיף וזה ל"ש כאן דאינו מפורסם כ"כ וע"כ דבכל ענין שם נהר עליו ועכ"פ גיטין הראשונים כשרים בדעבד ואין חשש לעז וודאי יש לנהוג מכאן ולהבא שלא לכתבו עכ"ד.

בעין שאלה זו ראיתי בהתחלת ס' טיב גיטין ד' קארמן מהרב מוה' משה מסאנדיגערי ורציע הגמרא גיטין דף ה' ע"ב בר הדיא בעי לאתויי גיטא כו' צריך אתה לעמוד על כל אות ואות כו' א"ל לא צריכת וכ"ת אעביד לחומרא נמצא אתה מוציא לעז כו' ובפרש"י לא צריכת אלא בשיטה אחת יע"ש יש להבין מה לעז איכא הא הוא עצמו אמר אעביד לחומרא והיינו רק חומרא בעלמא לכתחלה דהרי לפנינו דלא ס"ד לפסול בדיעבד ומה

חשש לעז איכא לראשונים וצ"ל עיקר החשש למ"ש תוס' שם דלכך סגי בראה שיטה אחת דאמרי' מסתמא סיימו לשמה א"כ כשיראו העולם שמחמיר לראות כל הגט ולא סגי לי' בשיטה ראשונה לומר דמסתמא סיימו לשמה יובן מזה דחשש שלא סיימו לשמה ויש חשש לעז שגיטין הראשונים לא נכתבו כולו לשמה והוי ססול דיעבד וכל כה"ג שהחשש לעז נמשך מחומרא זו על פסול דיעבד וודאי חיישינן כנ"ל עיי' סרי חדש או"ח סי' תצ"ו אות י"ב מה שהאריך בזה וגם הוא הביא האי חילוקא שכתבתי לקמן בד"ה הנני עומד כו' לחלק בין קום ועשה לשוא"ת הגם שיש לחלק קצת דהתה לא מנכר כ"כ מ"מ י"ל כן.

אמנם עדיין צ"ב התינח לשיטת התוס' דס"ל שיטה ראשונה כמשמעה אבל לפרש"י רפ"ב דשיטה ראשונה היינו המורף כולו וא"כ מאי חשש נמצא בזה לראשונים בדיעבד הא אפי' לא נכתב הטופס לשמה כשר בדיעבד והי' נ"ל דרש"י ס"ל כשיטת הר"נ בסוגי' דמחובר דס"ל דחשש לשמה במקום דשכיח גם בטופס פסול בדעבד ולא דמי למחובר דלא שכיח כ"כ ושאני חש"ו דלא שכיח כלל אפי' לכתחלה כשר ובתה"ד סי' רכ"ח כ' עוד טפם להחמיר בחשש לשמה משום דאין בקיאין כפי' התוס' דמזלזלו בדרשא זו גזרו טפי כדי לעשות חיזוק לתורה פ"ש ובלא"ה מה שהק' הר"נ מחש"ו דכותבין הטופס לכתחלה אינה קושי' לשיטת הרי"ף והרמב"ם דס"ל דתרוויי' בעי' עע"ג ודוקא בטופס ולפע"ד הרמב"ם הוכיח כן דע"כ לא סני בעע"ג לבד וליישב ג"כ מה שהק' הר"נ ממ"נ אי גזרי' טופס אטו תורף גם עע"ג לא מהני ע"ש וי"ל דהרמב"ם הוכיח דע"כ ודאי פע"ג לבד לא מהני דהאי מתני' לענין לכתחילה איירי ואכ"ק מ"ש שחיטה דאמרי' בחולין אין מוסרין להם לכתחלה אפי' בעע"ג ולמה בגט מותר לכתחלה בעע"ג וע"כ משום דהוי גזלג"ז דהיינו בפפ"ג יש לגזור דלמא סמכו עליהם בלי עע"ג וטופס אטו תורף וגזל"ג לא גזרינן ומה דלא אמר ריא"ש מיד הך מלתא והוא ששייר כו' משום דתחלה הו"מ לפרש דר"ה לר"מ קאי וכמ"ש תוס' בפי' ב' לענין פסול דרבנן וא"כ גם בתורף מותר דהוי גזלג"ז בכ"ע בעע"ג אבל לבתר דמסיק ר"נ אומר הי' ר"מ כו' וא"כ ע"כ ר"ה קא' עז"א דממילא ע"כ מתני' מיירי והוא ששייר כו' דאל"כ ל"מ עע"ג דעדיין נגזר כמו בשחיטה לכתחלה כנ"ל.

ועכ"פ שפיר י"ל בשיטת רש"י דס"ל דאם לא נכתב הטופס לשמה גם בדיעבד פסול רק לענין אם לא ראה השליח כתיבת הטופס הוא דל"ח משום דמסתמא כ' גם הטופס לשמה ובזה מתפרש היטב הלשון לקמן כשהוא כותב התורף לשמה כאלו כותבו לשמה והך כותב היינו כמו הך דאם לא כתב כו' דפי' תוס' לא ראה והיינו דקאמר כשראה רק

כתיבת התורף לשמה כאלו ראה כולו דמסתמא כ' גם הטופס לשמה וע"ש בפנ"י אלא דבאמת ז"א דהא מפשוטו מבואר דמה דנייד רש"י מסי' התוס' בהך דשיטה ראשונה כו' היינו משום דהי' דוחק לו לפרש לשון לא כתב כו' דהיינו לא ראה ע"כ פי' כפשוטו שלא כתב כו' ממש דסגי בשיטה ראשונה שנכתב לשמה ולכן פי' דהיינו התורף וא"כ עדיין ק' מאי חשש לעז איכא הא בדיעבד כשר בכ"ע לפרש"י אפי' כ' הטופס שלא לשמה ממש: **ועכנ"ל** דבאמת הא מלתא תליא בפלוגתא של רש"י ע"כ דגם מה שבדיעבד כשר לחומרא עושין כן מ"מ חשוב לעז שיאמרו הראשונים לא נעשו בהכשר כאלו לעז בעלמא הוא אף שהגט כשר בדעבד לכ"ע ובזה הבנתי לשון מהרי"ל שהביא הב"י סי' קכ"ה לענין נהר חדש ההוא אמר ג' טעמים דלא שייך בזה לעז לראשונים א' שמפורסם השינוי כמו בבל בורסיף וליכא לעז ב' מאחר דבדעבד שינה כשר ג' דבכה"ג שמוסיפין לשופרא דשטרא ל"ש לעז והנה צריך להבין מה הוסיף בתי' הג' ונ"ל דכך סידור דבריו תחלה רצה לדמות האי מלתא לבבל בורסיף רק משום דאינו מוכרח ויש לחלק ביניהם כמ"ש בג"פ ובטיב גיטין בליקוטי שמות עיירות שלו דשאני בבל בורסיף דנתגרשו היהודים בנתיים ע"כ כ' דליכא לעז מאחר דבדיעבד כשר אלא דהתינח לשיטת רש"י עדיין הוי לעז גם בכה"ג וע"כ תי' דבכה"ג דהוי רק לשופרא דשטרא כו' וכוונתו דודאי מה שהוא נוגע בעצם הדין פסולו והכשרו של גט י"ל דאיכא חשש לעז גם פסול לכתחילה שעשו שלא כדין ח"ו אבל מה שהוא רק לשופרא דשטרא ואינו בגדר דין כלל ולא נוגע בהכשרו של גט ליכא לעז אם הראשונים לא עשו הך שופרא וזה הוי רק שופרא דשטרא שאינו רק מבאר יותר דברים סתומים ולפרש יותר איזה עיר ע"י הנהר אחר כותבי זה ראיתי בג"פ סי' קכ"ה ס"ק א' ובשם התה"ד הרבה חילוקים בענין חשש לעז ע"ש ומה שהקשה מהא דאתקין רבא מיומא דנן ולעלם ול"ח ללעז לדברי המהרי"ל הנ"ל א"ש ע"נ דהא התוס' בגיטין דף ע"ב כתבו בהדיא דרבא רק לשופרא דשטרא תיקן וכבר נתבאר דבמה שהוא רק לשופרא לכ"ע לא שייך חשש לעז כלל אמנם בב"י לקמן אות י"א מבואר דחולקין בזה על המהרי"ל והנה ל' הב"י אינו מוכרע כ"כ מ"ש לענין בורות ואגמים שלא לחלק בין גיטין שנכתבו קודם שנעשו כו' די"ל דאינו מטעם לעז רק שלא לשנות דבר מעצמה שלא יהי' כאו"א בונה כמה כו' אבל מדברי הדג"מ לענין מעיינות מבואר להדיא דאף מה שהוא רק לשופרא דשטרא חיישינן ללעז הראשונים דלא כמסקנת המהרי"ל הנ"ל ולכאו' י"ל כמ"ש הב"ש דהד"מ ס"ל דמהרי"ל לא סמך אהא סברא דלשופרא גרידא רק משום דהא באמת נתוסף נהר ומפורסם כתי' הראשון רק משום שיש לחלק דלא דמי כ"כ לבבל בורסיף וכנ"ל ע"ז הוסיף בטעם דלשופרא דשטרא וכה"ג שהנהר מפורסם

קצת וגם שופרא דשטרא הוא דל"ח ללעז אבל בחדא לבד עדיין יש חשש לעז ולכך בהני מעיינות לא ניתוספו רק שלא נכתבו ואפי' נתוספו מ"מ מינו מפורסם כנהר לא סמכינן אהאי סברא לבד דשופרא דשטרי שלא לחוש ללעז הראשונים כנ"ל אלא דא"כ הדק"ל מהאי דאתקין רבא בגיטי כו' דמבואר כמהרי"ל דבשופרא דשטרי ל"ח ללעז והגם דיש מקום לחלק קצת בין הנך שופרא מ"מ נ"ל נכון כשיטת התה"ד והג"פ שם דשאני הך דרבא דחשש ללעז גיטין הבאין ולכן לא חשש להראשונים ודוקא במקום שאין חשש להבאין הוא דחיישינן ללעז הראשונים ע"ש.

הנני עומד מרעיד זחלתי ואירא מחות דעי מה לעשות לעירנו מכאן ולהבא אם לכתוב בו נהר מיקאפאטאק עומדים לנגדינו ב' הריעותות הנ"ל ואם נשנה עתה שלא לכותבו איכא לעז גיטין הראשונים אם נאמר שלא נכתב שם גט כלל מכאן ולהבא ג"כ איכא לעז כמ"ש הנוב"י מ"ת דבזה יש הרגש ללעז גדול מאחר שמעול' הי' כותבין בה גיטין הגם לדברי התה"ד והג"פ הנ"ל י"ל בכה"ג יותר אנו צריכים להשגיח על מעשינו ולא לחוש ללעז הראשונים וגם ע"ז נבהלתי מאוד במה שהוא מיוסד כן מאאמ"ו הגאון זלה"ה להשי"ת אשא עיני ינחני במעגלי צדק ויצילנו משגיאות ויראני בתורתו נפלאות ואען ואומר דיש לנו לומר דלא שייך חשש לעז לראשונים רק אם באו האחרונים להוסיף הך מוסיף גורע הוא בכבוד הראשונים אבל במה שמגרע ופוחת ממה שיסדו הם אין זה נגיעה לכבוד הראשונים וכבודם במקומם מונח ובפרט להנ"ל דיש חקירות הרבה בענין חשש לעז עכ"פ אין לך בו אלא מה שמצינו בדברי חז"ל דהיינו במוסיף ולא בגורע כנ"ל ובזה מה שתיקן ר"ת שלא לכתוב וכל שום כו' ובלא"ה הייתי תמה מה חשש לעז איכא בזה"ז דהא בש"ג שסביב הגהמ"ר ובד"מ בסדר הגט שבסוף הטור בשם רש"י דמה"ט קורעין הגט שלא יהי' לעז עד שמצאתי בנוב"י מ"ת סי' קי"ח שכ' אף שנשרפו כל הגיטין איכא חשש לעז להנשלחין למרחק ע"ש ומ"מ חזי לאצטרפו קצת וע"ש בנוב"י שלא הביא כלל האי סברא דמה"ט גופא קורעין הגט ונבוא על העיון בענין הריעותא מה שהנהר מכזב מימיו הנה מר אחי כו' העיר ע"ד הג"פ דמחלק בין עת שמכזב דאינו נקרא נהר אין לכותבו דא"כ איכא לעז דהא המהרי"ל הוצרך להביא ראי' מבבל בורסיף והיינו מאחר שמפורסם לא הוי לעז משא"כ בנ"ד עכ"ד ולכאו' דבריך תמוהין דאדמותבת מרישא לסיימ' מסיפא דהא המהרי"ל מסיק דזה דכשר בדיעבד או מה שהוא לשופרא ל"ש בזה לעז וא"כ מי יאמר לו דמהרי"ק לא ס"ל לאמת כהני ב' תי' האחרונים של המהרי"ל וא"ל דהכא אי לא הי' מקרי נהר במת שמכזב הוי הלעז גם אדעבד דמאחר בנתוסף ליכא נהר ובכה"ג בכתבו הוי שינוי השם העיר כמ"ש הב"ש בשם הלבוש דזה גרע משינוי שם

הנהר דמ"מ שפיר כ' מתא דיתבא כו' אבל שינה וכ' נהר ולא יתבא על נהר א"כ שינה שם העיר ז"א דממ"נ למען דידע במבואי העיר הלא ידעו כי רק עתה פסק המים וע"כ עיקר הלעז מגט לגט שיראו שינוי בהם וא"כ לא הוי לעז אדפבד שיאמרו שחיסרו ב"א שם נהר דהיינו ממש דינו דמהרי"ל וע"כ כוונתך כמו שכתבתי לעיל להשוות דעת הד"מ עם המהרי"ל דגם בתי' בתרא לא התיר המהרי"ל רק בצירוף הא דבבל בורסיף ועכ"פ ס"ל דגם בכה"ג חשוב לעז אם אינו מפורסם אלא דא"כ תחלת דבריך תמוהין מ"ש דאף שאין מסתפקין ממנה מ"מ כשר בדעבד וליכא לעז דהא השתא לפי סברא זו של הד"מ ופי' הנ"ל במהרי"ל ע"כ ס"ל דגם מה דכשר בדעבד חשוב לעז ולענ"ד בלא"ה מכ"ז ליכא השגה על דינו של הג"פ הנ"ל די"ל דכל המקומות דחששו ללעז היינו דוקא בדבר ההוא ההוה ושכיח כגון תחלה מעולם לא כתבו נהר ואח"כ יכתבו בכל גט נהר וכה"ג אבל מה שמזדמן לעתים רחוקים עכ"פ עפ"י מקרה שנתייבש הנהר ולא יכתבו בזה פשוט לענ"ד דלא שייך בכה"ג חשש לעז כלל.

ולכאורה יש לדקדק ע"ד הג"פ הנ"ל שנסתפק אם נקרא נהר בעת שמכזב מימיו לכתוב גם אז בתוך הגט וצ"ע דהא הג"פ והט"ג הביאו כמה פעמים דלשון דיתבא היינו שמסתפקין ממנו וא"כ אף אם ינוח ששם נהר עליו מ"מ איך אפשר לכתוב עתה מתא דיתבא כו' דהא ליכא פתה שום סיפוק בנהר שחרב ויבש ודוחק לומר דמיירי בנהר שבתוך עיבורה של עיר דאז כותבין אף שאין מסתפקין ומפרשין דיתבא כפשוטו היושבת סמוך לנהר רק באמת לק"מ דהא וודאי א"צ להשגיח בכל פעם שכותבין גט אם עתה בעת הזאת הולכין להשתמש בנהר מ"מ כותבין דיתבא כו' ומפרשינן שמסתפקין ממנו וע"כ הכונה דרגילין לשמש בנהר זה ולא אכפת לן כלל מה שעתה ברגע זו אינם משתמשים בנהר דמ"מ שפיר כותבין דיתבא כלומר עה"י רוב משתמשין בו וא"כ ממילא גם אי לא מקרי נהר בעת שמכזב מ"מ שפיר' יכולין לכתוב מתא דיתבא ע"נ כו' היינו דברוב העמים יתבא על נהרי אף שעתה בשעה זו לא יתבא דהא ככל ענין ע"כ הפי' כן מצורף לזה י"ל דדוקא בסתם נהר בלי שם א"א לכתוב כלל בעת שמכזב אבל כל שנזכר בשמו וודאי שמא לא בטיל ותמיד אומרים למשל השרה הסמוך למיקאסאעאס אף בעת שמכזב מימיו מאחר דשמו כך וודאי הוי סימן ולא הוי שינוי כלל דגם בעת ההוא ניכר העיר ע"י סימן השם דלא בטיל.

עוד י"ל היתר בנ"ד ולסלק ג"כ הריעותא האחרת מאחר שהוא חוץ לעיבור ואין מסתפקין ממנו כלל דהנה ז"ל הב"י אם יש בעיר ב' או ג' נהרות כ' הכלבו שצריך לכתוב כולם דיתבא על נהר פו"פ וכ"כ בהגמ"ר כו' אם הנהר רחוק מהעיר יותר מהתחום ובצד העיר

מסתפקין ממנה להוליך שם הסיסים וללבן הבגדים כ' הכלבו דצריך לכתבו ומדברי תשו' הרשב"א כו' נראה שחולק בזה שכ' וז"ל נהר שהוא חוץ לעיבורה כו' ואם לאו לא יכתבו כלל דיתבא על נהר כו' יעו"ש ומאחר שמצוה להשוות המחלוקת הי' נלע"ד עפי"מ שהבנתי מלשון סדר הגט סי' קי"א וז"ל ואם יש נהר תוך התחום חוץ לעיבורה אם מסתפקין ממנה כל תשמישיהן כו' ואם אין כל תשמיש כו' ואח"כ כ' ואם יש ב' או ג' נהרות כו' בתוך תחום העיר כו' אפי' אם רובא כו' ומיעוטא מסתפקין מן הנהרות אחרות כו' אבל אם אין מסתפקין מן הנהרות אחרות אין כותבין אותן והנה מה שמסיים דבאין מסתפקין מן האחרים אין כותבין וגם מ"ש לעיל דבעי' רוב תשמישו ואל"ה לא יכתבו בחוץ לעיבור וודאי אין הפי' שיש עיכוב בדבר אם יכתבו דז"א דמה טעם יהי' בדבר דא"ל דלשון דיתבא אין לו פי' אחר רק שמסתפקין ממנו דא"כ גם אם הנהר בתוך העיבור למה כותבין אפי' בלא שימוש כלל וע"כ דיש לפרש ג"כ דיתבא כפשוטה על פי' סמוך וקרוב לנהר וכמו שכותבין במי הים דיתבא בכה"ג כמובא באחרונים וא"כ גם כאן למה לא יכתבו באין מסתפקין וע"כ הכוונה מ"ש אין כותבין היינו שא"צ לכתבו והענין כך דהא מה שכותבין נהר הוא לסימן מחמת ב' שיורי וזה אינו סימן כ"כ לא הועיל לן ולמה יכתבו בחנם אבל ודאי לא חשוב שינה וגריעות בכתיבתו כלל כל שהוא תוך התחום אף שאין מסתפקין דמ"מ סמוכה וקרובה לנהר חשוב ואין כאן שקר רק דמאחר דלא חשוב סימן בכה"ג לא הועיל לנו כתיבתו להוציא מחשש ב' שיורי והוי כלא כתבו כלל ולמה יכתבו בחנם ושפיר קאמר דאין כותבין וזה ג"כ כוונת הב"ש ע"ש ונשאר לנו לבאר דלמה ברישא הוצרך שיהי' כל תשמישו ובסיפא סגי לכתוב גם כשמסתפקין מיעוטא דמיעוטא והי' אפשר לדחוק דהכא קאי על אנשים דמד"מ אנשים מעיר זה מסתפקין כל תשמישן ומ"מ הסברא לחלק בזה צ"ע רק האמת הוא כפשוטו כמ"ש במכתבי הקודם בקיצור דלעולם כשמכירין ב' דברים סמוכין זה לזה הוי האחרון טפל לראשון כמ"ש במדרש סוף מטות בנו לכם ערים לטפכם וגדרות כו' עשה העיקר עיקר והטפל טפל וכן אפרים ומנשה בנות צלפחד בני גד ובני ראובן הוא אהרן ומשה הוא משה ואהרן ולפ"ז ודאי יש חילוק גדול בין כותבין נהר א' לכותבין ב' נהרות דאם כותבין נהרות מסתמא מקדימין מי שהוא העיקר התשמיש ונהר הב' הוא רק הטפל ולכן סגי בקצת תשמיש כנ"ל פשוט.

והנה לשון הכלבו ולשון הש"ג סביב הגהמ"ר משמע דא' הם וארישא קאי אם יש ב' או ג' נהרות אפי' יהי' רחוקים מן העיר יותר מן התחומים כיון שמוליכים שם הסוסים כו' ע"ש מבואר כן ולפי"ז בטלה מחלוקת דהא הרשב"א מיירי להדי' בנהר א' לבד כדמשמע

מלשונו שכ' לא יכתבו דיתבא על נהר כו' מבואר שלא הי' שם נהר יותר ולכך א"צ לכתוב על עיקר ישיבתה על הנהר שאינו כן אבל בב' או ג' נהרות שפיר כ' הכלבו דאפי' חוץ לתחום וקצת תשמיש יכולין לכתוב דהא שאר הנהרות הם רק טפל להראשון והי' אפשר לדון מזה דגם באין מסתפקין ממנו כלל ותוך התחום דסליק דרגא יש לכתוב רק שא"א לעשות לכתחלה נגד מה שמבואר להדיא בסדר הגט הנ"ל וכמו שפי' דמאחר שאין בו תועלת ע"כ מהראוי שלא לכתבו:

ומעתה נבוא לנידן שלפנינו נהר מיקאסאמאק אם הי' בו קצת תשמיש ודאי הי' צריך לכותבו לכתחלה וגם באין תשמיש כלל אינו בכלל איסור לכתבו אפי' לכתחלה רק שאין בו תועלת ולכן וודאי אין כותבין ולפי"ז צ"ל על הראשונים שנהגו לכתוב בעירינו נהר מיקאפאטאק דוודאי לא לחנם עשו כן נגד סדר מהר"ם ועכצ"ל דמסתמא חקרו כעת שהנהיגו לכתוב גיטין שבזמן ההוא הי' קצת סיפוק ממנו רק שעתה נשתנה שפסקו להשתמש ממנו והרבה שינוים כאלו ויותר מהם אנו רואים שמשתני' מזמן לזמן כ"ש שינוי קטן כזה שכיח שימנעו מלילך לנהר ההוא לתשמישיהן ועכ"פ עתה שאין הולכים להשתמש שם כלל אין מן הראוי לכתבו כלל אבל הקדמונים וודאי הטיבו אשר עשו כפי חקירתם בזמן ההוא ואין להרהר אחריהם.

העולה מכל מה שכתבנו נהר מיקאפאטאק שנכתב בהגט אין בו שום חשש ואפי' לכתחלה אין שום איסור לכותבו רק שאין ראוי לכתוב ללא תועלת ובפרט שכ"מ דעת קצת פוסקי' ועכ"פ אין שום איסור וחשש ללעז על הראשונים שהכריעו מדעתם הרחבה לכתבו אולי מטעמים הנ"ל או משאר טעמים ואנו באנו לחוש ולהשמיטו ושלא לכתבו עוד לא הוי בזה חשש לעז מכמה טעמים חדא די"ל דמה שאנו גורעין ולא עשינו בידינו אין בזה זלזול לכבוד הראשונים ובפרט דכבר נקרעו גיטין הראשונים ובפרט לדעת כמה פוסקים מה דבדעבד כשר אינו נחשב לעז כלל מכל הלין טעמי דעתי הנמוכה מסכמת לדעת מר אחי ני' שלא לכתוב יותר נהר מיקאפאטאק בגט כלל ה"ק ממ"פ.

סימן קיד

בימי הספירה יצילהו ה' וגם כתדירה זו תורה וזו שכרה לכבוד ידי"נ הרב הגאון ארך האברה בהלכה ברורה המאוה"ג המפורסם סיני עוקר הרים דבריו מתוקים וברורים כקש"ת מו"ה משה אבדק"ק וו"ה והגלילות:

תמול הלו סניני אמרותיו המאירים נגד עיני אשר הציע מעשה ועובדא דהוי שזה מקרוב סידר ג"פ לזוג אשר הי' מצוה רבה לגרשם וקודם הגט אמרו הבעל ואביו כי שם אבי

האשה בקה"ת זאב יודא וכיניו וואלף ליב וכן נקרא גם עתה לפעמים ובפרט אמו קוראה אותו כן רק בחתימה משמיט שם ליב וחותם א"ע בשם וואלף לבד ולכן גם בפי העולם נקרא וואלף לבד וע"כ סידר מעלתו הג"פ להזוג הנ"ל וכתב שם אבי האשה זאב יודא המכונה וואלף ליב דמתקרי וואלף ואח"כ גיסה של המתגרשת אשר חזרה בה מהגירושין כתב למעלתו והוציא ערעור ולעז על הגט לומר ששם ליב כבר נשתקע אמנם אין בידו לברר כזאת ובמקום דירת אבי האשה אומרים שלא נשתקע שם ליב לגמרי רק מחמת שהם בני כפר חשש מעלתו דאולי אינם בקיאין להבחין מהו שם שנשתקע כו' וענותנותו דמר הרבני להתיעץ עמדי כדת מה לעשות והאריך בדברי טעם והנה מאחר שהאהבה דוחק השורה לא נמנעתי מלמלאות רצונו זה כבודו לחות דעתי הנמוכה.

תשובה הנה בעת שסידר מעלתו הג"פ בודאי כדין עשה שהאמין לדברי הבעל ואביו דהא לענין שם אביו וחמיו סומכין בכ"ע על הבעל לבד כמ"ש הג"פ סי' ק"כ וכ"ש שגם אביו אמר כן דוודאי מהימן וגם הוא שעה"ד קצת לפ"ד מעלתו דהאחרונים מדמי לסכנה ועוד שהוא רק לענין איזה דקדוק בשם אבי' דנאמן בכ"ע משום דאינו חשוד לקלקלה ובוודאי נאמן הבעל ואביו ע"ז שלא נשתקע השם לגמרי ויפה עשה מעלתו בלי שום פקפוק ואין להרהר ח"ו ולהוציא לעז בזה ובפרט לענין שם אבי האשה אמנם קרובי האשה ממאלדאווא הוציאו לעז ובוודאי שלוחי אשה הם לטובתה שחוזרת בה ובכה"ג משמע דחף דערעור דאחרי' אין לחוש מ"מ ערעור דבעל חיישינן כדאי' בכ"מ ולפענ"ד כ"ש דערעור דאשה מלתא הוא ובוודאי חוששין ללעז בכה"ג באי' א"א מי יתיר האשה להנשא לגבר אוחרן אחרי שבעצמה מוציאה לעז על הגט אף אם אין האמת כן צריכה גט שני קודם שתנשא לאחר רק אני לא ידעתי מי המה קרובי האשה ומה רצו בלעז שלהם אי לענין להוציא מהבעל הכתובה ות"כ זה אינו כלום דמסתמא בשעה שסידר להם הגט עשה מעלתו כתיקון חז"ל שמבואר בסה"ג סי' רי"ט שהאשה תמחול הכתובה בפני הרב והעדים דאם לא נעשה כן אף אם לא יהי' שום לעז על הגט תוכל לתבוע עתה הכתובה והת"כ ואדרבא לדעת רוב הפוסקי' בסי' קי"ט וסי' ק' כן הי' בדורות ראשונים ובכה"ג נאמר נתנני כו' כמ"ש הפר"ח שם רק בוודאי נעשה כמנהג שנאמר בסה"ג שתמחול הכתובה כו' וא"כ בכה"ג אפי' תחזור עתה ואפי' לא יהי' הגט גט מ"מ איבדה כתובה וכל ת"כ ואין לה יותר שום תביעה מהתחייבות בעל לאשתו עליו כמבואר בסי' ק"ה ואף להחולקים בחו"מ סי' רמ"א בשטר כתובה בידה מ"מ בעשתה מעשה וקיבלה גט ובפרט שמחלה בפני ב"ד לית מאן דפליג והמנהג יוכיח ועיי' היטב בנוב"י מ"ת חלק חו"מ סי' ל"ב:

אמנם כפי הנראה עיקר כוונת קרובי האשה לעגן את הבעל שלא יוכל לישא אחרת והאשה לא תרצה לקבל ממנו גט שני ועי"ז יהי' מוכרח לעשות כרצונם להחזירה או ליתן כתובה וא"כ כאשר ישיתו עליו ואם זה הי' כוונתם לא הועילו כלום ולריק הי' עמלם דהא מבואר בסי' קנ"ד סכ"א ברמ"א בשם המרדכי שפסק הר"ת בבעל שהוציא לעז שכופין אותו ליתן גט אחר והשתא לאו ק"ו הוא התם גט מעושה פסול מה"ת ואעפ"כ במקום הוצאת לעז כופין אותו והוי מעושה כדין כ"ש כאן במקום אי' חדר"ג שכופין את האשה לקבל גט שני שלא לעגן את הבעל וכן מבואר כרמ"א סי' קי"ט ע"ש אמנם אם לא ירצה הבעל ליתן לה גט שני א"א להתירו לישא אחרת כמ"ש הנוב"י מ"ת הנ"ל שם דבכה"ג מחויב ליתן הכתובה בכ"ע דמאחר דעכ"פ היא אסורה להנשא ועגונה הוא וכשלא ירצה להתירה מכבלי העיגון נתבטל המחילה ויצטרך ליתן הכתובה ע"כ דטבא לי' עבדין שיתן גט שני ובכה"ג פטור בכ"ע מכתובה ות"כ כנ"ל וזאת שנית כמ"ש האחרונים מסוגי' הגמ' דיבמות ל"א שלא יאמרו קמי בי' רבנן דגיטא מעליא כו' ואף דבכה"ג דהכא יאמרו ויאמרו דהא הגט יצא בהכשר מהב"ד מ"מ מאחר שאנו אוסרין את האשה להנשא מחמת הוצאת לעז שלה ועתה נתיר הבעל לישא יהי' כאחו"ט וגם דבכה"ג תוכל להשאר עגונה כל ימי' שלא ירצה לגרשה אחרי שנתיר לו לישא אחרת ע"כ זאת העצה היעוצה שהבעל יעשה מה שעליו לעשות ליתן גט שני ליד שליח בשם המכונה וואלף לבד כדעתם ואם לא תרצה לקבל הגט מהשליח ולא יהי' באפשרי לכוף אותה בע"כ על קבלת הגט אזי הב"ד יתרו בה מה יהי' בסופה אם לא תרצה לקבל הגט ומ"מ בכל ענין ישאר הגט ביד השליח עד שתתרצה דברי ידידו:

הק' מנחם מענדל פאנעט

סימן קטו

להרב המאוה"ג חו"ב כש"ת מוה' אברהם נ' אבדק"ק קלויזענבורג:

הגיעני גיה"ק להתיעץ עמדי ע"ד סידור ג"פ לזוג א' שזה איזה חדשים דרים בקלוי"ב ועתה מוכרחים להתגרש זמ"ז ושם האשה בפ"כ גאלדא בת סענדר ולא נודע משם אחר מעת שנתיישבה שם אמנם איזה מכתב מהרב הדיין ממונקאטש בידה שמעיד על נישואי' ושם נכתב שמה גאלדא לאה ומענה בפי' שבשעת כתיבת הכתובה רצו ג"כ לכתוב גאלדא לבד והזכיר' האשה את אבי' כי יש לה עוד שם מח' לאה ולכן נכתב בכתובה ב' השמות וכ"כ במכתב הדיין וגם שם אבי' סענדר לא נודע שם הקודש רק מסתמא אלכסנדר.

תשובה לפענ"ד מה טוב לסדר ב' גיטין בזאח"ז ובגט ראשון שהוא העיקר צריך לכתוב גאלדא בת סענדר ובגט שני שהוא רק מחמת איזה חשש רחוק יכתוב לאה דמתקריא גאלדא בת אלכסנדר המכונה סענדר דוודאי חילוק בין שום מחמת חולי למעריסה כמ"ש הב"י בראשונה דהא חזינן כשקצת קורין שם מח' מקדימין אותו וא"כ י"ל גם לענין נשתקע יש לו קצת מעלה והיינו משום דבעת שבירכו החולה אמרו בפי' לא יקרא בשם הראשון ושינו השם למז"ט לרפואתו אף שאין קוראין מחמת רגילותם מכבר ושיגרא בפומייהו השם הראשון ושינו השם למז"ט מ"מ יודעין הכל דעיקר שמו הוא השם מח' ומאחר שיודעין הכל שזה עיקר שמו אף שאין קוראין אותו בשם זה מ"מ צריך לכתבו לעיקר וכ"כ לא חשוב נשתקע מחמת דיודעין הכל כו' ובזה נסתפקו הפוס' דהא מ"מ נשתקע לגמרי והידיעה אין פועל לנו כ"כ אמנם הא וודאי מלתא דפשיטא דחילוק גדול בין נשתקע לנשתכח לגמרי שאינו כלום מאחר שאינו עולה על לבם יותר שם זה כלל דמילת נשתקע היינו כהאי עד שישתקע שם עכו"ם מפיהם והיינו נשתקע מן הפה אבל בנשכח מלב לגמרי וודאי גרע מנשתקע.

ועוד יש חילוק בין נשתקע ללא נקרא מעולם באותו מקום בשם זה דהיינו יצא למקום אחר כו' דבדיעבד א"צ כלל שאר שמות אף שהם עיקרים בין מעריסה בין מח' וכבר הביא הט"ג דאין הכונה יצא למ"א על יום א' רק שדרין שם כמו כאן רק לכתחלה צריך לכתוב גם שמות מקומות אחרים וא"כ כאן שם לאה נשתקע ונשתכח מלב גם במקום שדרה תחלה במונקאטש וכאן בקלוי"ב שדרה עתה לא התחיל מעולם אין שום סברא לכתבו רק מחמת הכתובה שהביא מעכ"ת נ"י דברי גאונינו קדוש ישראל מסאנץ נ"י בספרו דברי חיים והיינו מחמת לעז כשתבוא לגבות הכתובה דגם ע"ז הי' תקנה מר"ג כדמשמע כרא"ש אמנם י"ל הגאון לא אמר רק אם סכ"ס בעת כתיבת הכתובה עדיין לא נשתקע השם שני משא"כ בכה"ג דנ"ד ומלבד זה לענ"ד לא ידעתי להלום מאי ראי' מהא דתיקן ר"ג כו' שיהי' גם כאן חשש לעז בשלמא אם נכתב בגט גאלדא לבד ובכתובת נאמר לאה לבד הוי כהאי דמתני' יוסף וקורין לו יוחנן אבל אם ב' השמות כתובין בהכתובה מה לעז איכא הלא אפי' מי שיש לו ב' שמות מעריסה ועולה בהם לתורה וגם חותם בשניהם ונקרא בפי כל בא' מהם וכתב בגט רק אותו שבפי כל ג"כ כשר בדיעבד כמ"ש הפו' וא"כ לא יהי' לעז כלל מחמת הכתובה בטח שתבוא לגבות יאמרו שהי' לה ב' שמות ולא נקראת רק בא' בפ"כ והגט כשר רק עיקר כוונת הגאון בזה מהכתובה דהוי קצת מקום לתלות דלא חשוב נשתקע לגמרי ובאמת הגאון כ' ב' גיטין והדבר פשוט דאפי' אם נודה דמחמת חשש לעז צריך לכתוב שם שנכתב בהכתובה אף שנשתקע מ"מ

לא די בגט זה לבד דהא שם שנשתקע לרוה"פ פסול לגמרי ואיך ס"ד דמחמת חשש לעז נכתב גט שיש בו פסול מחששא ממש וע"כ כ' הגאון ב' גיטין ע"כ גם כאן נוכל לעשות כן הגם דכאן עדיף יותר שלא נקראת מעולם בשם לאה ודרים כאן איזה חדשים והוחזקה בשם גאלדא לבד וגם במקום שדרו תחלה לא הוחזקה בשם אחר וגם שהי' מחמת חולי ולא נקראת בו מעולם ונשתקע לגמרי ויותר מזה שנשכח מלב שאפי' אבי' שכחו עד שהזכירה האשה אותו ע"כ לפע"ד בכה"ג לכ"ע הגט שנכתב בו כפי"מ שהוחזקה לפנינו כשר הוא רק ליתר שאת כל מה דאפשר צריך לעשות לכתחלה לסדר עוד גט שני בשם לאה דמתקרי גאלדא:

ומה שכתבתי לכתוב בגט ראשון על שם אבי' רק סענדר לבד היינו משום שלא נודע איך אבי' נקרא לתורה וחותם ויש לחוש עוד דלמא בעלייתו לס"ת הי' לו ב' שמות כאשר שכיח טובא בזה"ז פ"כ טוב יותר הכינוי שנקרא בו בפי כל ובפרט למ"ש תוס' כל כינוי שדומה לעיקר השם כשר לכתחל' ובפרט דבשם אבי' הוא דבכל ספק אין כותבין ע"כ בוודאי צריך לכתוב רק שם סענדר לבד ובגט ב' אפשר לכתוב גם אלכסנדר כמובן ובלא"ה כ' מעלתו דכאן ל"ש חשש לעז כתובה דמדינא אין לה כתובה ובלא"ה בעת סידור הגט צריכה למחול הכתובה בפני הב"ד כמש"ל ידידו לנצח.

סימן קטז

עוד להרב המאוה"ג מו"ה אברהם נ' אבד"ק קלויזענבורג **בענין** סידור הגט עמ"ש לק' פיסטין אשר יש ספיקות בשם הבעל והנה למ"ש מעכ"ת שבאמת נקרא בשין ימנית הדבר פשוט שאם נקרא בבית רפוי' הנה הוא שם שר צבא ישראל אבושי ב"צ והדבר מבואר שצריך לכתוב בגט אברהם דמתקרי אבישי ונזכר ג"כ בד"מ בסדר השמות ומובא בט"ג אות א' ססקל"ו ויש שם ט"ס ואם נקרא בבית דגושה הוא שם אבושי הנזכר בס' ט"ג שם והוא כינוי ואינו שם בפ"ע ע"כ צריך לכתוב אברהם המכונה אבושי וא"א לדונו לקיצור השם דהא יש לו ג"כ שם הקודש אבא אבל מה שאותו כותב האגרת כ' ששמו בפ"כ אבעתי אם הי' כן הוא צריך לכתוב אוועסי או אוופסא דהא אין כותבין לקודו' בגט כמבואר בכללי הב"ש סעי' כ"ב שאין לכתוב בבית דא"כ הי' נקרא דגוש והוי שינוי וגם תי"ו א"א לכתוב וכ"ש בשם כזה שלא מובא בשום ספר ע"כ כנ"ל ואין זה קיצור שם רק כינוי רק שצריך לברר אם לא נשתקע הכינוי של המגרש הנ"ל גם במקום הנתינה בהיותו שם בגדולתו דבאופן זה הוי שם קטנות ואינו כלום.

ובענין שם האשה שבפ"כ נקראת רק יוטא ומעריסה הי' יוטא פרידא וכן נכתב בכתובתה אבל לא נקראת בשם זה והוא נשתקע הנה בט"ג סי' ל"ח כ' שאין לדקדק בכתובה והדברי חיים שתק לי' התם וכאן בכללי הב"ש אות ג' כ' דצריך ב' גיטין מחמת הכתובה ואפשר לחלק בין איש לאשה דמאחר שנקרא לס"ת וחותם רק בשם א' עדיף טפי ול"מ הכתובה כלל משא"כ באשה אמנם יפה כ' מעכ"ת בנ"ד ל"ש ה"ט דהא מחלה כתובתה ולדעתי עיקר כוונת דברי חיים אינו שבאמת חשיב מה שנכתב בכתובה לומר דמה"ט לא נחשב נשחקע לגמרי דוודאי אין זה די לכתוב דמתקרי מחמת שנקראת כחופה מתוך הכתב רק ה"ק הד"ח דחיישי' ללעז כלומר שלא יהי' לעז במת שתתבע הכתובה אבל באמת אין גט זה כלום רק לסתום דברי המלעיזין ועיקר הגט הוא מה שנכתב שם א' שנקראת בו באמת.

אמנם בעיקר הדבר אשר דימו הגאונים הנ"ל מי שיש לו ב' שמות מעריסה ונקרא רק בא' לנשתקת כי' מקום לפקפק דעיקר נשתקע היינו שם אחר ממה שהי' תחלה כמו בבל בורסיף וכהני דמייתי בב"י ססי' קכ"ט משא"כ כאן שאינו שם אחר והוי רק השמטה ולא נשתקע ובפרט אם הבני בית ומשפחתה יודעים כולם שיש לה ב' שמות רק שקשה להם לפרוס ב' השמות בכ"ע והם מקצרים מחמת זה י"ל דלא חשיב נשתקע כלל עיקר השם שהוא מורכב מב' שמות וי"ל דזה תליא בפלוגתת הט"ג עם הד"ח אי מקרי שם א' מב' שמות קיצור השם ע"ש בנחלת ליקוטי שמות רק שי"ל ג"כ סברא להיפך דהתם עכ"פ הי' נקרא מעולם בשם הראשון רק עתה נשתקע ונתן לו שם אחר י"ל דמתקרי כלומר תחלה הי' נקרא כן אבל כאן מעולם לא קראוהו בב' השמות אף שאמר הש"ך כן עפ"י ציוי האב בברכת העריסה ויקרא שמה בישראל כו' לא קיימו כן ולא קראוהו בב' השמות מעולם וא"כ נתבטל מעיקרו ועדיף מנשתקע אמנם אם מזכירין בב' השמות כשעושין מי שבירך ומתפללין עבור' יש להזכירו לכ"ע ולכתוב יוטא דמתקרי' יוטא פרידא.

סימן קיז

להרב המאוה"ג מוה' משה נ"י אבדק"ק מוו"ה:

כהיום הגיעני נעימות ימינו אשר התפלא למה טמנתי ידי מלהשיב עוד אודות הגט של האשה זלטא ת"ב מצאתי א"ע מחויב בדבר לכתוב טעמי בזה והנה בעיקר הדבר בענין הלעז של המערער מזלטא לרחל לית דין צריך בשש ובפרט שכ' מעכ"ת שהאיש המערער הוא מהס"א שנודע שכוונתם רק למעט כבוד עוסק בתוה"ק והם כזבים לכ"ד ובודאי נאמנים דברי מעכ"ת שאחרי החו"ד קודם סידור הגט ובעת סידור הגט שעיקר

שמה מעריסה זלטא לבד וכן נכתב בכתובה ובכל הכתבים ששייכים לדת ישראל וכן נזכרת במי שבירך א"כ בודאי זהו עיקר השם אמנם דא עקא אשר נפלאתי על מה השמיט שם החול דהיינו לכתוב בפי' זלטא דמתקרית לאטי כי נודע מעת אשר התחילו לכנות לעצמם שמות כאלו כבר פ' החתם סופר בכמה תשובות שצריך דוקא לכתוב שם זה בהגט ויעו"ש באהע"ז א"כ סי' ל"ח בלביאה המכונה לפני שאם לא כ"כ פסול ושיותר טוב לכתוב לעני לבד וא"כ גם כאן הי' צריך לכתוב כנ"ל או לאטי לבד.

שוב אמרתי אולי דן מעלתו זה לקיצור השם מזלטא וז"א דהא אין הנקודות שוות ועיי' בתשובה הנ"ל סי' ק"ב לענין יוסף המכונה יאזטף שצריך דוקא לכתוב אותו והיינו מטעם הנ"ל לא נידון כקיצור השם וגם כאן זלטא היא בפתח ולחטי היא בקמץ אמנם בעיקר הדבר מ"ש הגאון אם לא נכתב לעני וכדומא פסול מקום יש בראש לדון בזמן הזה כאותן מקומות שכבר הורגלו בזה די"ל דוקא בזמנו של החת"ס שאז הוחל דבר זה שרצו לשנות שמם לשם שאינו של ישראל להיות נקראים כשמות הגוים הוי כשם אחר ממש ופסול כשלא נכתב בגט אבל במקומות שכבר הורגלו בזה ולא במכוון עושים כן הוי אצלם כשאר כינוים אשר נודע שיש לשם זה מקור בשם ישראלי הוי רק כלא כ' הכינוי דלא חמיר כ"כ למיפסל בדיעבד:

סימן קיח

רב שלום לכבוד ידידי הרב המאוה"ג החו"ב החכם השלם כקש"ת מו"ה צבי אהרן נ"י אבדק"ק וו"ה:

כאשר הפניתי קצת מטרדותי המרובים כעת באתי להשיב למעכ"ת על מכתבו הנחמד אשר רובי דברים ראוי לאומרם והנה מתנצל מהעג"נ שהי' לו בגט זה שלא עלתה ביד הסופר לכתוב גט שיישר בעיני מעכ"ת עד יום שני וגם אני כן דמיתי ולכן כתבתי שהי' שלא בהשגחה מן הסופר ומובן שאין סופר זה מהסתם ספרי דדייני דריש גיטין ובאמת אי לדידי ציית הי' ראוי להחזיר הדבר ליושנה כמשמעות הגמ' דשם וכפרש"י שיהי' דוקא סופר שלמד ושימש בענין זה ולא אחר שגורם פג"ר לרבנים בסדורי גיטין.

ומה שתלה מעכ"ת א"ע לדחות דברי הח"ס לענין נכתב חחוץ לשיטה מתוך דברי הב"ח דבאות א' לא שייך זיוף לא הבנתי דבריו דבב"ח לא נזכר מענין מזויף רק מדמיון לס"ת עיי"ש ואדרבא בח"מ כ' חשש זיוף ובזה כ' הח"ס דתניא אי כותבין ע"ד שיכול להזדייף והביא דברי הב"ש דלקמן ובאמת קיצר הח"ס שם כי כתב זה לתשובה ע"ד אאמ"ו וכפי המכתבים שבידי מכבוד אאמ"ו כי שם האריך אאמ"ו דיש לחוש בגט דל"מ כדבר שיכול

להזדייף ולפי"מ דאי' בסי' קכ"ז בח"מ סק"ב ובב"ש סק"ג דבדבר שיל"ה צ"ל ע"מ לפנינו וכמ"ש בס' תורת גיטין שם ומאחר דהא דהמני' לשליח היינו משום דעדים החתומים מהש"ט ובכה"ג שיהי' דשיל"ה הוי כגט בלא ע"ח והאריך בזה ולכן החמיר הח"ס שם כ"כ אף דבגט מידו לידה וודאי כשר בדיעבד גם ביכול להזדייף רק מחמת שהי' ע"ש כנ"ל אמנם בכ"ז איתא לדברי מעכ"ת בנ"ד שלא הי' רק חצי' של אות חוץ לשיטה גבי תיבת אבי עזרי ובחצי אות ודאי ליכא חשש זיוף ואפי' אם נחמיר ברובו של אות מ"מ בגט זה לא הי' כזאת בתורף רק בטופס בתיבת נפשי כמו שכתבתי במכתבי הקודם ובכה"ג כ' הב"ש בפי' להקל.

אך מ"ש מעכ"ת לרווחא דמלתא מאחר שבדיעבד כשכבר ניתן הגט כשר וי"ל שאם רק נותן ליד השליח הוי כדיעבד בזה אינו מסכים דהא צ"ל טעמא לחלק בין נותן ללא נותן ול"ל משום טרחא והוצאה כעין דשיל"מ וכעין הא מיא בנהרא כו' דמקום דמשום טרחא והוצאה הקילו רק הדבר תלוי בכתיבה וחתימ' דהיינו לחלק בין אם כבר נגמר הגט או בהבאת השליח בכה"ג הוי טרחא והוצאה לכתוב ולחתום גט אחר ולהביא גט אחר כמ"ש התוס' בגיטין ד' פ"ב סוף ד"ה אי מההיא כו' אבל מדתלי הדבר בנתינה ליד האשה דאין כאן טרחא והוצאה ליתן שנית לידה ולמה נקיט בזה יותר רק הענין הוא פשוט דוודאי הא דמחמרינן כ"כ בעניני גיטין לחוש אף לקצת פו' המחמירין להרבה חששות היינו מחמת שהאשה בחזקת איסור א"א צ"ל הדבר ברור שיודע להוציאה מחשש א"א ואמרינן בכתובות כ"ג כיון שהתירוה להנשא כו' דסברא משום דאז הוחזקה בהיתר ועיי' בפנ"י שם והיינו דבשעת נתינת הגט לידה מאז מתירין אותה לינשא הוחזקה בח' פנוי' ויצאה בהיתר ואולי זהו ג"כ כוונת התוס' ריש גיטין סוד"ה ואם יש כו' ולכן מקילין בקצת ריעותות וחששות שנתעלמו בעת המסירה ונתגלו אחרי המסירה והנתינה שיצאה בהיתר והוחזקה כפנוי' משא"כ קודם שנמסר ליד האשה רק ליד השליח שעדיין הח' א"א במקומו מנ"ל להקל בשום קולא יותר מנכתב ונחתם ולא נתן עדיין שגם בזה הקילו בקצת ענינים והיינו כמ"ש מחמת חשש טרחא והוצאה ובכה"ג ודאי כל שניתן כבר ליד השליח והובאה דהוי טרחא רבה ביותר ידידו לנצח.

סימן קיט

להרב המאוה"ג מוה' עזריאל אייזיק נ"י אבדק"ק שאמקאט

גיה"ק לנכון הגיעני והנה בענין האשה אשר נקראת בפ"כ בשם טויבא לבד ואבי האשה אמר שמעריסה ניתן לה ב' שמות חנה טויבא אבל לא נקראת רק בשם טויבא לבד כשם

אמו רק שאמר שבכתובה נכתב ב' השמות רק שלא נודע הכתובה היכן היא וגם אמר שפעם א' היתה חולה והזכירו בתפלה ב השמות ושאל אותה מעכ"ת מענין עשיית מי שבירך והשיב שדר בכפר ואין עושין שם מש"ב והנה הגאוה"ק נ' בדברי חיים בשער שינוי השמות דף כ' כתב שאם כותב' שם הנשתקע להתפלל עבור' לפני הרב הוי כחתימ' כו' אמנם בשער התשובו' דף כ"ד ע"א סי' ע"ח חולק ע"ז ע"ש ובוודאי כל דברי אדונינו הגאון נ' נכוני' בטעמם דהתם מיירי שהאב או בעלה כותב קוויטל ומזכיר ג"כ שם בתו או שם אשתו כדרך הקוויטליך בזה לא יצא מכלל נשתקע אבל כאן בשער שינוי השמות כו' מיירי שהיא בעצמה מצוות להסופר לכתוב שמה לפני הצדיק ולכן כ' הגאון שם בזה"ל וכ"ש אם כותבת כו' דהוי כחתימה ולא חשיב נשתקע וא"כ בנ"ד במה שע"י האב התפללו עבורה בחלי' והזכירו גם השם חנה שמבואר הדבר שהי' רק ליתר שאת כמנהג שאין זה ענין לקריאת שם כלל להוציא מכלל נשתקע ובפרט שלא נקראת בפני' אז כן כלל דמסתמא גם באותו העת שהתפללו עבורה בחלי' היתה נקראת בפני' רק בשם טויבא לבד ובפרט בכה"ג שהי' רק פעם א' כו' שלא כדרך המזכירין לפני הצדיק הרבה פעמים כנודע שאין בזה לבד כדאי להוציא מכלל נשתקע.

וזאת שנית מה שאמר שנכתב בהכתובה ב' השמות הנה גם בזה הטיב גיטין בליקוטי שמות אות ל"ח כ' שאין לדקדק בכתובה והדברי חיים גי' שתק לי' התם ובכללות של הב"ש אות ג' כ' דצריך ב' גיטין מחמת הכתובה ואפשר לחלק בין איש לאישה דבאיש שנקרא לס"ת וחותם רק בשם א' עדיף טפי ול"מ הכתובה כלל משא"כ באשה אמנם בכה"ג דנ"ד שאין הכתובה כאן רק עפ"י אמירת אבי האשה כנ"ל וגם שאמרה שמוחלה הכתובה גם הדברי חיים מודה דא"צ לכתבו ובעיקר חשש של הגאון י"ל שבבואה לגבות הכתובה ויראו ב' שמות יאמרו שאין זו האשה המתגרשת כעין תקנת ר"ג כו' לא הבנתי בשלמא אם נכתב בכתובה חנה לבד ובגט טויבא לבד כהאי דיוסף וק"ל יוחנן כו' הוי לעז אבל בב' השמות כתובין בהכתובה מה לעז איכא הלא אפי' מי שיש לו ב' שמות מעריסה וחותם בשניהם וכן בעלייתו לס"ת ונקרא בפ"כ רק בא' מהם וכתב בהגט רק שם שבפ"כ כשר בדיעבד וא"כ לא הוי לעז כ"כ אף לפי טעותם והנה הגאון כ' ב' גיטין משום דגם הגאון מודה דוודאי אין זה די להוציא לגמרי מחשש נשתקע באם שקראו בב' השמות תחת החופה מתוך הכתב רק מחמת שלא יהי' חשש לעז קצת בעת שתתבע הכתובה לכן הוצרך עוד גט לסתום דברי המלעיזין כנ"ל ומאחר שבנ"ד שמחלה הכתובה ול"ש חשש לעז כלל א"כ ודאי די בגט א' לבד בשם טויבא כנלענ"ד.

ובעיקר הדבר אשר דימו הגאונים הנ"ל מי שיש לו ב' שמות מעריסה ויקרא בא' לבד לנשתקע הי' מקום לפקפק דעיקר נשתקע היינו שם אחר ממה שהי' תחלה כמו בבל בורסיף וכה"ג דמייתי הב"י סס"י קכ"ט משא"כ כאן שאינו שם אחר והוי רק השמטה ולא נשתקע ובפרט אם בני ביתה ומשפחתה יודעי' שיש לה ב' שמות רק שקשה להם לפרוט ב' השמות בקריאה והם מקצרים מחמת זה י"ל דלא חשוב נשתקע כלל עיקר השם שהוא מורכב מב' שמות וי"ל דזה תליא בפלוגתת הד"ח עם הטיב גיטין אי מקרי שם ח' מב' שמות קיצור השם ע"ש בתחלת ליקוטי שמות של הט"ג בפי' דברי חיים שם אמנם י"ל ג"כ סברא להיפוך דהתם בבל בורסיף כו' עכ"פ הי' נקרא מעולם בשם הראשון רק עתה נשתקע וניתן לו שם אחר י"ל דמתקרי כלומר תחלה הי' נקרא כן משא"כ כאן שמעולם לא קראו אותה בב' השמות אף שאומר הש"ץ כן עפ"י ציווי האב בברכת עריסה ויקרא שמה בישראל חנה טויבא כו' לא קיימו כן ולא קראו אותה בב' השמות וא"כ נתבטל מעיקרו ועדיף מנשתקע אם לא כשמזכירין אותה במי שבירך השכיח בקהלות וצ"ע.

והנה מפני שאנו מדמין לא נעשו מעשה להקל לכתחלה נגד דעת הגאונים אשר פשטות דבריהם מבוארים שצריך לכתחלה לסדר עוד גט אחר במקום דאפשר ולכן אני מסדר להם עוד גט אחד בשם האשה טויבא דמתקריא חנה טויבא **עוד** בא במכתב י"ק בענין שם הבעל אשר עיקר שמו דו' דוב לעלי' ולחתימה וכן חתם א"ת כאן לפני ובפ"כ נקרא רק בשם דוד לבד זולת מה שאמר הבעל שבמקום מולדתו הי' נקרא בח"כ דוד בער כו' הנה לכאורה הדבר פשוט מאחר שאמר שזה י"ב שנים אשר עזב את מקום מולדתו וכאן במקום דירתו והסביבה נקרא רק דוד לבד ע"כ עדיף מיצא למקום אחר כו' שא"צ לכתוב רק כאשר נקרא כאן באמת הדברי חיים סי' י"ב י"ז הביא דין כי"ב בשם מהר"ם לובלין ומהראנ"ח דס"ל שצריך לכתוב דמתקרי על שם מקום מולדתו ותמה על הטיב גיטין שפסל לגט זה כו' דהא מבואר בירושלמי דלכתחלה צריך לכתוב גם שמות של מקומות אחרים אפי' לא ידעו בו בכאן רק הב"ד לחוד ע"ש ולכאו' לפע"ד להכריע בזה דהירו' מיירי אם לפעמים בא לשם ג"כ כעין הרישא דבריי' דיש לו ב' נשים כו' והט"ג מיירי כשכבר עקר מקום מולדתו ואינו הולך ובא לשם כלל ומי יודע אם ישוב עוד לראות את ארץ מולדתו ל"ש דמתקרי ולפ"ז בנ"ד א"צ לכתוב דמתקרי ע"ש מקום מולדתו ולא הייתי סומך על סברא זו לבד רק שיש עוד סניף להשמיטו בכה"ג דנ"ד די"ל דלא דמי להאי דירושלמי והפוסקי' הנ"ל דאינהו מיירי בשנקרא במקום אחר בשם אחר ממש ע"כ צריך לכתבו לכתחלה אבל כאן אין שם אחר רק שנקרא בכינוי לשם זה של דוב

ובכגון דא יש לסמוך אפי' לכתחלה עמ"ש הרמ"א רס"י קכ"ט שאין להקפיד על הכינוים כ"כ ולכן סדרנו הג"פ רק בשם דוד דוב דמתקרי דוד.

אמנם השתא הכא אחרי שגמרנו סידור גט הראשון וגליתי להם הדבר כי צריך עוד גט אחר ואמר הבעל כי קשה עליו הדבר לבוא על ש"ק לבית אביו אשר עתה הוא מוכרח לשוב לבית אביו וכשמעי כזאת ראיתי כי כמעט אזל לי' הטעם הראשון שכתבתי ליישב דברי הט"ג לענין נ"ד ומחת טעם השני לבד אינו נכון להשמיט שם זה לכתחלה ע"כ אני מצוה לכתוב בגט השני גם שם זה דהיינו דוד דוב דמתקרי דוד ודמתקרי דוב בער כו' לאשתו טויבא דמתקריא חנה טויבא כו' ועיי' טיב גיטין לענין שם קרפל בש"נ אות ק' סק"ד וע' בליקוטי שמות מחמת חולי סקי"א מ"ש הט"ג שם ויה"ר שלא נכשל בדבר הלכה ונראה נפלאות בתוה"ק ידידו לנצח.

סימן קכ

לכבוד הה"ג מק' שעביז במדינת רוסיא.

בחה"מ העבר קרב לפני איש א' ממחנותיכם ושמו ישעי' ב"א שהוא כעת מלמד ביישוב קאלטוואסתר במדינה זו הראה לי מכתב מאשתו שמבקשת ממנו ג"פ ובשולי היריעה מכתב ע"ח ממעכ"ה לאמר אחרי כי רב הדרך וא"א לשלוח שליח ע"כ ישלח הגט ע"י הבי דואר לשליח דמחנותיכם שמו ישראל בן ציון ב"מ כי כן כבר נעשה מעשה בשנת תקצ"ח נשלח גט מק' בראד באופן זה ובאמת דבר חדש הוא במדינה זו רק אחרי שגם מאמ"ו הגאוה"ק שמעתי דבמקום עיגון רשאי לעשות כן ובחפשי באמתחת הכתבים שהניח אחריו ברכה מצאתי את אשר דיבר בזה בזה"ל בענין לשלוח גט ע"י הבי דואר במקום עיגון דהיינו שהאשה תזמין שם במקומה איש א' שיהי' בתורת שליח הובאה והשליח הא' שקיבל הגט מיד הבעל יעשה את האיש ההוא ממקומכם לשליח ב' עם הרשאה כדת בפני ב"ד והב"ד ישלחו לשם את הג"פ וב' הרשאות ע"י הב"ד ודין זה מבואר בש"ע סי' קמ"א סל"ה וכ"ה בטור בשם הראש ור"ת שכן נהגו באשכנז וצרפת רק הרמ"א שדא בי' נרגא וכ' די"א דאין למנות שליח ע"י כתב וגם בד"מ כ' וע' ס"ז כתבתי די"א דאין למנות כו' חפשתי ולא מצאתי וכ"כ בס' בית מאיר שלא נמצא בד"מ ע"ש וי"ל דגם הרמ"א לא מיירי רק כשמינה אותו בכתבו שלא עפ"י ב"ד אבל כשמינהו בב"ד ובהרשא' מקויימת ש"ד גם י"ל דהתם מיירי בבעל עצמו שאינו רשאי לעשות כן אבל כששליח עושה שליח ב' בב"ד עם הרשאה מקויימת רשאי לעשות כן כמ"ש בסי' קמ"ב ובב"ש שם וזה שנתיים ימים הגיע אגרת מהבד"צ דק' בארדיטשוב ע"ד בורח א' שהי'

במדינתינו וביקשו ממנו לעשות כן לשלוח הגט ע"י הבי דואר ליד שליח ב' וכתבו שכן נהגו ועשו כמה רבנים מובהקים במדינתם לשלוח גט פב"ד באופן זה במקום עיגון עכ"ל אאמ"ו זצלה"ה.

וכשאני לעצמי נתתי לבי לחקור בענין זה וזה יצא ראשונה ע"ד הב"מ הנ"ל דמי המה החולקים דמה שציין בבאר הגולה על הגאונים זה וודאי לא יתכן כמשמעות ד' הד"מ הנ"ל וע"כ דקיי"ל כהמון הפו' דמעשה קוף בעלמא עביד וגם משמעות המרדכי סי' שס"א והג"א דגם בה"ג מודה בשליח א' השולח לשליח ב' ע"ש גם ענין המינוי שליחות ע"י כתב לית מאן דפליג כמבואר בראשונים גיטין כ"ט וברא"ש פ' מי שאחזו ובמרדכי שם הביאו הד"מ סי' ק"ב ומבואר שם דהבה"ג גופי' כ' דאפי' ש"ק תוכל לעשות פ"י כתב גם בח"מ סי' ל"ה סק"ו תמה על הרמ"א שם בזה דוודאי קי"ל כהמון הפו' דאפי' לכתחילה מהני ע"ש אמנם לפע"ד כוונת הרמ"א למ"ש בד"מ אות ט"ז בשם הסדרים שהשליח צריך לקבלו מהבעל כמו האשה בעצמה שלא יהי' ע"ג מעג"ק ולזה כיוון ג"כ הרמ"א בסדר הגט סעי' ל"ג שכתב דבמקום דאפשר נוהגין שלא לעשות שליח שלב"פ היינו מטעם זה ולכך ציין הרמ"א שם למ"ש בסעי' צ"ז וצ"ח דשם מבואר שצריך למסרו כמו להאשה בעצמה וכ"ז לכתחל' במקום דאפשר אבל בכה"ג דא"א בע"א בוודאי לא החמיר הרמ"א כלל וגם פשט לשונו כאן הוא רק אלכתחלה ובפרט במקום עיגון כי האי וודאי הוי כדיעבד ובפרט דא"א בענין אחר ועיי' בס' תורת גיטין כ' שהוא רק חומרא בעלמא דמדינא וודאי מהני בשליח מהבעל ט"ג מעג"ק ומ"ש ונתן בידה קאי אנתינה ליד האשה ע"ש וכ"ש המסירה מש"ר לש"ש דתחלתו וסופו נתינה מעליא איכא כנ"ל דהרמ"א לא החמיר רק מצד המנהג לכתחלה במקום דאפשר וכמ"ש בסה"ג שם להדיא דבמקום הדחק גם לכתחלה מותר דמדינא אין כאן חשש כלל ולא נהגו כן רק בכדי שלא לחלק בין מסירה למסירה לענין טגמע"ק. והנה בעיקר פלוגתת פוסקים הנ"ל סברת האוסרים הוא דחיישי' שלא יהי' יד גוי באמצע השליחות דלא ליתי למסמך עלי' לשליח ממש וכעין דאמרי' לענין עדים בדף ט' אבל הרא"ש וש"פ החולקים ע"ז ס"ל דלא דמי כלל בשלמא התם שהם עדים יש חשש דיסמוך עלייי' כשאר עדים אבל כאן גוי זה אין לו שום שליח כלל לא אתי לאחלופי בשליח דהא הגוי אינו שליח רק מעשה קוף אמנם כ' הב"י בסי' ל"ה דגם האוסרים הוא רק בגט דשם גט עליו אבל בקידושין דקודם שבא ליד האשה כסף בעלמא הוא ואין עליו שם קידושין כלל ל"ח כלל ע"ש ומזה נ"ל דבר חדש דלענין ש"ק ע"י גוי כהנ"ל לית מאן דפליג דדמי לקידושין הנ"ל וא"כ הי' מקום לנהוג כן דאין כאן בית מיחוש רק דבלא"ה אין נוהגין בזה"ז לעשות ש"ק רק בשעה"ד במקום

דא"א ובכה"ג גם בש"ה קיי"ל דמותר אפי' לכתחילה כמש"ל ועיין בט"ז סי' ל"ה סק"ח שהק' לפי"ד הב"י ל"ל להק' מרדוש להסברא ראינו גמר מעשה אולי לא תאבה האשה ע"ש ובאמת סברת הב"י הנ"ל מבואר בש"ג רס"ב דקידושין ובתוס' רי"ד ע' בקצוה"ח סי' רמ"ד שהאריך בזה ובאמת הק' מרדוש הוצרך לסברתו בכדי לכלול כל קידושין שבעולם אפי' בקידושי שטר דלסברת הב"י דמי לגט וז"פ.

ועיי' בפנ"י בדף כ"ט בענין שליח של"נ לגירושין האריך שם ורוצה להסכים עם הבה"ג וסייעתו ע"ש באריכות אמנם לפי סברת הק' מרדוש הנ"ל אין כאן קושי' דודאי התם בתורת שליחות אתינן עלי' דהתם לא עשהו שליח בכתב רק דהאי גברא יעשה לאב"מ שליח הגט לענין זה בעי' שליחות ג"כ ולא דמי כלל לעובדא דידן דעושה בעצמו השליח בכתב שלב"פ ואין הנכרי עושה מעשה קוף רק הא דאמר התם דא"י למסור לב"ד היינו מכח מילי למ"ל דלפי סברת הקדוש הנ"ל בכה"ג חשיב מילי דהא אין בידו לכפות את אבא ב"מ אם לא יאבה להיות שליח ובזה אף דחשיב שליח מ"מ א"י למסור לאחר מכח מילי רק דצריך לעשות בעצמו וכן מצאתי בס' קצוה"ח סי' רמ"ד הנ"ל שכ"כ לתרץ קו' הפנ"י ע"ש שהאריך ובס' בית מאיר כ' קצת בענין אחר אבל עכ"פ הסכים לזה דהאי גברא הי' שליח ולא מעשה קוף בעלמא ע"ש ועיי' בס' תורת גיטין דלא נחית לכך.

עוד נ"ל ליישב קושי' הפנ"י הנ"ל עפ"י סברת המרדכי ס"פ התקבל מ"ש לחלק בענין מילי דדוקא כתיבה מקרי מילי דלא ניתן להשליח כח על גמרו של דבר ע"ש והיינו דקאמר שליח של"נ לגירושין כלומר שלא ניתן לו כח לגמור מעשה הגירושין הוי שליח של מילי דא"י למסור רק מחויב בעצמו לעשות שליחות כנ"ל ובלא"ה כל החששות שכ' הפנ"י שם לקיים דברי הבה"ג לא שייכו בכה"ג דנמסר ע"י הב"ד ובפרט כששליח א' עושה שליח דל"ש קפידא דמאי איכפת לי' לשליח ולא מצינו כן רק בבעל וגם במה שהאשה מזמנת אותו לשליח שם תחלה לש"ה דמי לנפילה דחד דל"ח ועיי' במרדכי גיטין סי' שמ"ח בשם הראבי' דאין מקום לחוש שיעשה את הגוי שליח דכ"ע ידעי דאין שליחות לגוי ועוד דהא בפי' ממנה בכתבו את הישראל לשליח ע"ש ומ"מ י"ל דהאוסרים ס"ל מאחר דלענין זה שייך ג"כ שליחות כמו העובדא הנ"ל לעשות את אבא ב"מ לשליח ובכה"ג דעשה בפי' הגוי לשליח לענין זה וודאי לא מהני בזה חששו שיעשה הגוי לשליח לענין זה למסרו לשליח וכ"ז גם כן ל"ש בנ"ד כלל וגם דבאמת קיי"ל כהמתירין דל"ח להאי חששא כלל.

ובמ"ש המרדכי שם עוד דמה דפסל במתני' דף כ"ג היינו ההבאה והמסירה לאשה ככל לשון הובאה דגיטין ע"ש זה וודאי נכון דאל"כ הול"ל הכל כשרים להוליך כו' דהא בעי

למתני הדין כאן מי הראוי להיעשות שליח הול"ל מי ומי ההולכי' כדנקט בריש מכלתין בלשון חכמים להוליך וע"כ דהני פסולים הם רק לענין ההבאה והמסירה ליד האשה אבל ההולכה מיד הבעל לבד הוא רק מעשה קוף וכנ"ל ובזה נסתלק קושי' התורת גיטין בסי' קמ"א סעי' ל"א ע"ש וכן ראיתי בחי' אאמ"ו זצלה"ה לדחות כן קושי' התו"ג הנ"ל וז"ל דוודאי הא דתנן במתני' הכל כשרין להביא כו' היינו רק למסרו כו' וראי' ברורה לזה דלעיל דף ה' פריך לרבה ממתני' דהמביא גט וא"י לומר בנו"נ כו' אילימא חרש כו' והתנן הכל כשרין כו' ואי ס"ד דמתני' מיירי אפי' בשליח של"נ לגירושין מ"פ הא כפיר מצי אייתי בין בחרש או נכרי ועבד שממנה על ידם בכתבו שליח אחר ושם אין הפסול רק שאינו יכול לומר בנו"נ ומש"ה מסיק במתני' שם דיתקיים בחותמיו אע"כ דלשון המביא גט משמע למוסרו ליד האשה דוקא עכ"ל אאמ"ו זצ"ל ועוד האריך בזה והו"מ להביא דברי המרדכי הנ"ל דמבואר כן **ובחידושי** לריש גיטין יישבתי בזה ע"נ מה שפרש"י ושליח זה הבעל עשאו ש"ה הכוונה מאחר שנאמר המביא כו' דהוי משמע שכל מביא אף שהוא לא הי' השליח שמסר הבעל לידו צריך לומר כו' ובאמת ז"א דשליח האחרון אצ"ל בנו"נ ולכך פרש"י דשליח זה עצמו הוא המביא הוא המוליך שעשאו הבעל ש"ה ומסר בידו הגט ולפע"ד אילולי החשש אם יש נאמנות לעבדים לענין בנו"נ עיי' ביור"ד סי' א' בש"ך סק"א אבל אם הי' נאמן בזה הי' נ"ל דאפי' שליח יוכל להיות לענין זה להוליך גט ליד השליח כהאי עובדא דאב"מ ודלא כהת"נ הנ"ל וכן ביארתי בחי' דאפי' לדעת החולקין על הר"י מיגאש וס"ל דאין עבד יכול להיות שליח אפי' להולכה מבואר מפרש"י דבזה הם שווין דכמו דש"ק המעשה גירושין נגמר על ידו כ"כ בש"ה המוסר ליד האשה המעשה גירושין נגמר על ידו וממילא גם ש"ה חשיב גמר מעשה ולכן עבד פסול דאינו בתורת גו"ק אין ענין הגירושין נגמר על ידו משא"כ להיות שליח של"נ לגירושין גם עבד יוכל להיות אפי' בתורת שליחות דודאי גם עבד איתא בתורת שליחות דעלמא דבן ברית הוא רק מטעם שאינו בתגו"ק הוא דנפסל והיינו דוקא לענין שא"י לגמור הגירושין על ידו ועפי"ז אמרתי לפרש הסוגי' בגיטין כ"ג הנ"ל בהא דא' מדקפסיל לנכרי כו' דאין הפי' לדייק מדלא נקט עבד רק הענין כך דהא י"ל ב' טעמים על פסול נכרי א' משום שאינו בן ברית שאינו בתורת גו"ק והנ"מ ביניהם דלטעם א' פסול נכרי לכל שליחות דאינו בר שליחות כלל אבל עבד כשר לגמרי ולטעם ב' גם עבד פסול אך היינו דוקא לענין גמרו של גירושין א"י להיות על ידו שאינו נעשה שליח לגרש אבל מ"מ הוא בתורת כל שליחות דעלמא ויש נ"מ גם בנכרי לענין נכרי ונתגייר ולכן מאחר דמבע"ל איזה טעם אמת לכן פשט ר' אמי מדפסל לנכרי במתני' דלגמרי פסל לי' אפי'

בנתגייר ממילא ע"כ דאינו מטעם תורת גו"ק רק משום דאינו ב"ב וא"כ אין לנו הך סברא כלל דתגו"ק דנכרי טעמא אחרינא איכא מכלל דעבד כשר דבן ברית הוא זהו סברת ר' אמי דלא ס"ל דב' הטעמים אמת הם אבל ר' יוחנן ס"ל ב' הטעמים אמת ותרוויי' צריכי דמכח תג"ק פסול עבד ומשום ב"ב פסול נכרי רק הנ"מ בינותם הוא דעבד ונשתחרר כשר דבר שליחות הוא רק שא"י לגמור המעשה לגרש ואז נשתחרר אבל נכרי דאינו בר שליחות כלל מתחלה אפי' נתגייר פסול ובזה מיושב ג"כ קושי' תוס' לר' יוחנן דס"ל מה"ט לא נקט במתני' עבד דבעי למנקט הפסול גם בנתגייר אח"כ דל"ש בעבד.

יצא לנו מזה דא"צ כלל למ"ש המרדכי דמה נאמר במתני' להביא היינו המסירה ליד האשה דאפי' אי יהי' פי' להוליך מהבעל לבד מ"מ פסל במתני' משום דמיירי בשליחות ממש שליח ממש כהנ"ל דמסרו לאב"מ בתורת שליחות וכן מדויק בלשון הרא"ש למעיין שם אבל אם הנכרי אינו שליח כלל רק מעשה קוף בעלמא עביד אין מקום לפסול כלל לא מדינא וגם לא מגזירה כהסכמות הפוסקים וגם קו' הט"ג ותורת גיטין הנ"ל מיושב בלא"ה לפי"ז דלא דייק כלל מדלא תני עבד רק בע"א כמ"ש ולענין אמירת בנו"נ עי' בס' ב"מ ובס' ט"ג ביד אפרים בס' הס' בסי' קמ"ב סעיף י' בענין דברי הריב"ש שהביא הב"י בסי' קמ"א וכבר כתבתי דמ"מ גם בשעה"ד במקום עיגון אין עושין מהבעל רק משליח א' לשליח ב' כמ"ש אאמ"ו כמו שהסכימו הרבנים שבזמנינו ידידו דש"ת. הק' מנחם מענדל פאנעט:

סימן קכא

יום ב' ל"ד למב"י ברכת לפ"ק

להרב הגאון מו"ה אברהם ישכר כו' אבדק"ק הידאלמאש **עפ"י** גיה"ק יסדרנו הג"פ לחיים בן יוסף שמואל לאשתו הענדל בת ישי (כן אמר לי אחי האשה ששם אביו הי' כך בלי שום פקפוק ולא זוסיא וכן שמעתי קודם לכן) ובענין סידור ג"פ בחודש אייר כ' מעכ"ת שהוא שעת הדחק ובלא"ה מבואר בסה"ג שנשתרבב המנהג לסדר גט באייר בב' יודין בלא שעה"ד וכ"כ הטיב גיטין בפירושו על סדר הג' יע"ש ולענ"ד טעמו של סה"ג כהאי דאמרי' בגיטין ל"ז רב צייר כוורא כו' מעיקרא במאי אפקעינהו כו' כ"כ כאן דהא וודאי אין לכתוב אייר בחד יו"ד דא"כ אין כאן סימן להרגיש היו"ד בתנועה מיוחדת רק להמשיכה אחר תנוע' גדול' ולכן צריך לכתוב בב' יודי"ן שעי"ז נדע להרגיש יו"ד השני' בתנועה מיוחדת רק שגם בכה"ג אף דמדינא נכון הוא מ"מ יש לפקפק קצת מחמת דדרך העולם לקרוא ב' יודי"ן כעין פת"ח נמשך כמו ברייגדל פריידל כמ"ש הט"ג

גבי שם ורייידל לכן נמנעו מלכתוב גם בב' יודי"ן אבל אחרי שנשתרבב כן וכ"ע ידעי דכותבין אייר בב' יודי"ן ליכא חשש טעות יותר גם בקריאת העולם וכמ"ש הט"ג כה"ג גבי שם מיכל הירש ולכן אחרי שאירע כ"פ תחלה עפ"י שעת הדחק כתבו גיטין באייר ובב' יודי"ן לא חששו אח"כ לכתוב כן לכתחלה.

ומה שהקשה הב"ש סי' קכ"ז ס"ק י"ב דהו"ל להשמיט שם החודש לגמרי לא הבנתי דאף דכשר לכתחלה דעכ"פ אהני לחודש דלקמי' אף שלא נתקן לגמרי אבל לעשות תקנה לכתחלה שבחודש אייר לא יעשו בא"א רק להשמיט שם חודש מחמת ספק הכתיבה זה וודאי אינו נכון דכשמתקנין תקנה וודאי צריך לראות שלא יבא תקלה ע"י תקנה זו ועי"ז בא תקנה בעיקר הזמן ודוק ויתענג על רוב שלום.

סימן קכב

להרבני המופלג וכו' מו"ה בער צוועבנער בהגאון מו"ה אברהם אבדק"ק קאבעלסדארף.

בעובדא דהוי בסידור הג"פ שהי' ע"י שליח והאשה לא היתה בעיר ואעפי"כ נכתב העומדת היום לענין דינא כבר נודע למעלתו חומר האיסור וקשה לחפש צד היתר אפי' בדעבד דהגם דהרמ"א כ' בסי' קכ"ח להכריע בענין הפלוגתא בשינה מקום עמידת המגרשים דבשעת הדחק יש להקל מלבד שלא ידעתי הדחק כאן גם לפענ"ד ברור דגם המקילים בשינה מקום עמידת בעל ואשה היינו דוקא בימיהם שהיו כותבין מקום דירה דבכה"ג מקום עמידה מלתא יתירתא לגמרי לשופרי דשטרי ולכן אין שינוי פוסל משא"כ בזה"ז ועוד דכשנכתב מקום דירה כהוגן אף שנמצא טעות במקום עמידה שאינו צריך הי' מוכח מתוכו שטעות הוא אחרי שע"י מקום דירה יודעין מי המגרשין בבירור אבל בזה"ז שא"א לנו לכתוב מקום דירה המרופף בידינו ממילא וודאי שינוי מקום עמידה פסול לכ"ע וגם תוס' שכתבו להקל במקום לידה היינו משום שנכתב מקום דירה דבכה"ג מקום לידה מלתא יתירתא לגמרי משא"כ בזה"ז ובאופן זה הי' אפשר ליישב קו' הגאון מהרא"ב שהביא הפנ"י בדף פ' ד"ה ושם עירו כו' אלא דבלא"ה י"ל קו' הגאון כמ"ש לעיל.

ובאמת יש ללמד זכות שבוודאי היתה האשה אז במקום הכתיבה רק בעת המסירה הלכה מעבר לנשר מחמת חששא דר"ה דאי איתא דלגירושין כו' דמה"ט נמנעים לסדר גט עי"ש כשהם בעיר אחת ועכ"פ לא נכתב שקר בתוך הגט:

זו"ז אשר ממה מעלתי ע"ד החת"ס י"ד סי' ק"פ יעויין בס' חוות דעת ססי' ק"צ שנראה ג"כ דס"ל כמ"ש מעלתו לאסור בהרגישה.

סימן קכג

בע"ה יום עש"ק כ"ב למב"י תדר לפ"ק אהרישאר **ישאו** הרים שלום וכ"ט להני תרי גיסי ה"ה הרבני המופלג החריף ובקי טובא בהוויות דאביי ורבא המפורסים כש"ת מו"ה יודא מאדרן נ"י [הוא הרב הגאון בעהמ"ח זכרון שמואל] ולגיסו הוא גיסי חביבי מחמד לבבי הרבני המופלג וכו' שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה יודא כהנא נ"י:

בחוה"מ העבור בא לפנינו ה"ה המרומם כ"ה שלמה ליב ומענה בפיו כי רש"ל הניח אשה זו עגונה במדינתכם ולפ"ד כי מקום עיגון הוא וגם רש"ל הנ"ל הי' נחוץ לדרכו ע"כ הוכרחנו לסדר הגט אחר יו"ט העבור הגם שלא הי' בידו האגרת ממעלתכם כי הניחו אצל אאמ"ו הג' נ"י בק"ב רק מחמת שראינו שיש חשש לעיגון סדרנו הגט וכתבנו בו שמות המגרש והאשה עפ"י דבריהם דהיינו שם המגרש שלמה יהודה דמתקרי שלמה ליב בן יצחק להאשה לאה בת אברהם אמנם כעת בא לידי האגרת שלכם וראיתי בו איזה שינויים כי כתבתם שם המגרש שלמה יודא המכונה שלמה ליב בן יצחק המכונה איצק להאשה לאה בת אברהם המכונה אברם והנה באמת כתבתם שלא בדקדוק כי אשר כתבתם המכונה שלמה ליב ז"א דדעת הב"ש בסי' קכ"ט סקל"ב בכה"ג לכתוב המכונה ליב לבד רק כל האחרונים חולקים ע"ז כמ"ש הנוב"י מ"ת סי' קי"ט והט"ג בכללי ל"ש סקי"ז ובס' תורת גיטין ומבואר שם שצריך לכתוב דמתקרי שלמה ליב מאחר שמשה הוא שם הקודש יש קפידא שלא לכתוב המכונה אבל דמתקרי במקום מכונה אין חשש ע"ש הגם שבס' ישועת יעקב מצאתי בסי' קכ"ט סקט"ו שנחלק ג"כ על הב"ש הנ"ל וכ' שצריך לכתוב משה יודא המכונה שלמה ליב בלתי ס' יש שם ט"ס וגם אשר כתבתם יצחק המכונה איצק הוא שלא בדקדוק כי איצק הוא קיצר השם שאין לכתוב כלל רק בדיעבד אין פוסל דלפעמים כותבין כן כשיש ב' יוסף כן שמעון גם אשר כתבתם אברהם המכונה אברם מבואר בסדר שמות שא"צ לכתבו כי הוא קיצר אם לא שיש קבלה מאבותיו וגם בכה"ג א"צ לכתוב המכונה רק דמתקרי מאחר דגם אברם הוא שם הקודש ע"כ אמרתי כי שלא בדקדוק כתבתם כן והנה מה שכתבתי שם המגרש יודא באל"ף לבסוף היינו כדעת הב"ש שלא לשנות חתימות לכתחלה הגם שבטיב גיטין אות יוד סק"ט ובישועת יעקב ססי' קנ"ד כ' בשם שו"ת כנ"י לחלק דכ"ע מודי בהמכונ' ליב שמקורו על שם גור אריה כמ"ש הש"ע בסי' קכ"ט דהיינו יודא בן יעקב שהוא בה"א רק גם ע"ז חלק השב יעקב דהא גם בשם גדליא כ"כ דלא נמצא בקרא באלף כלל יע"ש.

וכשאני לעצמי אמרתי לסדר הגט שיהי' מוסכם אליבא דכ"ע דוודאי אין משנים חתימות במאי דאפשר ולכך גם בשם גדלי' אין משנים אבל בהמכונה ליב אם יכתוב יודא באלף

יסתור דברי עצמו בלשון הגט דמאחר דטעם הכינוי על שם גור אריה ולא על יודא באלף וכ"ז אם כותב המכונה משא"כ דמתקרי דעיקר יסודו על שם אחר ולא על כינו אותו שם הקודש א"כ אין כאן סתירה כלל וא"כ בנ"ד דהסכמת האחרונים לכתוב דמתקרי לכ"ע שפיר לכתוב כאשר כתבתי לכתחילה בלי שום פיקפוק וא"ל גם בהאי דכנ"י הו"ל לכתוב יודא דמתקרי ליב ז"א דוודאי בכה"ג אין משנים מהמטבע כמ"ש בתשו' הרמ"א משא"כ בנ"ד וכו' ויותר א"ש אם נאמר כדעת הב"ש בסי' קכ"ט סקל"ב דלשון המכונה קאי על השם ולא על האדם הגם שהנוב"י סי' קי"ט והט"ג בכללי ל"ש סקי"ז פקפקו ע"ז דא"כ למה צריך לקרות בנקיבה המכונה בקמ"ץ אינו מוכרח כ"כ די"ל דהשם גופי' לשון נקיבה הוא בשמות הקודש שרובם יש להם פי' ומורים על העצם זכר או נקיבה כמו מן שר יאמר שרה וכה"ג וזה שייך דוקא בלשון המכונה י"ל דקאי על השם משא"כ לשון מתקרי וודאי לא קאי על השם רק על האדם דהא לשון דמתקרי קאי על שם אחד של קודש ולכן לשון מתקרי מועיל בכ"ע.

שוב ראיתי בס' ט"ג בל"ש עיירות סק"ל שכ' ג"כ סברא זו בשם אדמ"ו מפ"ב זצ"ל דשם נקיבה עצמו לשון נקיבה היא ויש בזה אריכות דברים ולע"ע לקצר אני צריך השי"ת שנותנם יאריך כחפץ ידידכם אה"נ הד"ש ושלום תורתכם בלונ"ח ומצפה לתשובה הק' מנחם מענדל פאנעט.

סימן קכד

יהי כנהר שלומותיו וצאצאי מעיו כמותיו לכבוד ידידי הרב החריף והבקי המפורסם בפאר מעלותיו כש"ת מו"ה מרדכי בער נ"י.

האומנם דהשתא מסרהיבנא טובא בנשואי בתי מ' טילא תחי' עם הבח' המופלג כ"ה שבתי שיחי' שתהי' למז"ט למחר אעפי"כ לקחתי מועד לכבודו לבא בדברים האלה באשר סדרנו ג"פ כדמו"י להמגרש שמואל אליעזר בהמנוח ר' אשר המכונה זעליג מפה פ"י ש"ה המוכ"ז הוא דודו ר' אפרים יודא ליב כי אמרו שאי אפשר להם כפת למצוא שליח אחר והנה דקדקתי בלשון הרמ"א סי' קמ"א סל"ג שכ' במקום שאפשר לכתחלה לא יהי' השליח קרוב דהוי ייתור לשון וכלשון זה עצמו הוא בד"מ ע"ש והוי סגי באמרו שאפשר אי לכתחלה לבד וע"כ להורות בא דבמניעה קלה למצוא אחר א"צ לזהר כלל בזה ובפרט שאומרים שא"א להם באחר וכן ראיתי נוהגין וכמדומה שרוב שלוחי להולכה הי' קרובים ובפרט בזמן הזה דכותבין הרשאה ואבאר הדברים בס"ד דבעיקרא דמלתא מה שהוסיפו האחרונים בהאי מלתא נגד המבואר בגמ' דקרוב כשר לשליחות

ובכל הפוסקים ולכאו' אין לנו להוסיף על הראשונים בכה"ג אפי' לחומרא כדאי' בגמ' דף ה' ע"ב בר הדיא בעי לאתויי גיטא כו' צריך פתה לעמוד על כל אות ואות כו' א"ל לא צריכת וכ"ת אעביד לחומרא נמצא אתה מוציא לעז כו' מבואר דל"ש להחמיר בכה"ג וגם איזה טעם להחמיר בזה ולכאו' י"ל כמו דאמרי' דף ה' ע"ב זימנין דמייתי לי' אשה וכ' תוס' הה"ד קרוב כ"כ חששו להיפוך ויותר י"ל דלאו משום ריעותא בהך מלתא גופי' דהיינו בענין השליחות שיהי' איזה חשש אפי' לכתחלה רק עיקר הזהירות משום דיוכל להיות איזה נפקותא להבא והיינו אי אתי הבעל וטען לפקדון נתתיו דקיי"ל שליח מהימן דהא המני אפי' בלא מגו והיינו דהמני' כבי תרי ולכן חולק ר"ה וס"ל אי איתא כו' והיינו דסברא דאי איתא כו' חשוב כעדים ולכן אמרינן נהי דהמני' כבי תרי טפי מסהדי לא המני' כדאי' בח"מ סי' פ"א ולכן כ' תוס' דבמקום דלא שייך אי איתא גם ר"ה מודה [אף דתוס' לא ס"ל מחמת מגו דהוי מגו במקום עדים] והיינו משום דהמני' כעדים וממילא בקרוב א"נ כהסכמת רוב הפוסקים בח"מ סי' כ"ב דא"א להעלות ב' מדריגות ולכן אמרו האחרונים עצה טובה שלא למנות שליח קרוב במקום דאפשר וה"ט משום שיוכל להיות נפקותא להבא אבל לא שיהי' ח"ו איזה חשש פסול אפי' לכתחלה כלל:

ובסברא זו יש לי מקום עיון עמ"ש הטור בסי' קמ"א דע"כ מתני' דהאשה שאמרה כו' דד' ס"ג מיירי שהשליח קרוב דאל"כ ל"ל ריבוי עדים הא שליח נעשה עד ונצרף השליח לכאן ולכאן ואכ"ק מ"פ בגמ' ולהמני' לשליח כו' מאחר דמתני' ע"כ מיירי בקרוב דלא שייך המני' כב"ת שוב ראיתי דלק"מ דהטור הביא הך סברא בשם בעל העיטור והש"ך סי' כ"ב סק"ג כ' בהדיא דבעל העיטור חולק אהני פוסקים וס"ל דאפשר להעלות ב' מדריגות.

אלא דלפ"ז נשאר קושי' מעיטור להני רוב פוסקים דלמה לא נצרף השליח ונ"ל דס"ל להפוסקים הנ"ל כשיטת הכלבו בשם הרי"ף שהביא האבני מלואים סי' ל"ה דדוקא בשליח להולכה שליח נעשה עד ולא בשליח קבלה.

עכ"פ נ"ל ברור דהא דהחמירו בשליח קרוב הוא רק בתורת עצה טובה ולא שיהי' בזה שום חשש בעיקרא דמלתא ולכן נוהגין שאפי' באיזה מניעה אין מדקדקין בזה.

סימן קכה

להרב מו"ה אברהם ג"ב נ"י בהאסאסא

בענין ד"ת אשר העיר ע"ד הנמ"י בפ' מצות חליצה במ"ש הרי"ף ע"ד רבא דאמר לענין חליצה עד שיהי' אביו ואמו מישראל משום דתרי בישראל כתיבי דהיינו חד לאתויי הדיוטות וחד ולא בב"ד של גרים שהוא נגד מסקנת הגמ' בר"פ דאפי' ר' יודא הדר

בי' דל"ב ה' מדאו' וילפי' מזקני להדיוטות ומבישראל לקריאת העומדים חלק כו' וגם על הרשב"א בחי' יל"ד כן שפי' הסוגי' דרבא הנ"ל דהיינו מתרי בישראל חד לאתויי הדיוטות כו' ועכצ"ל דק"ל להרשב"א והנמ"י אלישנא דרבא דאמר דילפי' למעט גרים מהך דונקרא שמו בישראל ולא מבישראל קמא דוודאי מהכא שייכא הילפותא וא"כ איך אפשר למילף לקריאה מבישראל קמא דלהקים שם כו' דמהתם וודאי ל"ש למילף לקריאה וע"כ דס"ל לרבא דהא באמת כדאמרי' לעיל ואידך מונקר' כו' לא סיים ואידך ונקרא לא דריש כו' כבשאר דוכתי ע"כ דוודאי נכון הדבר למילף מונקרא לבד ובישראל למעוטי גר וממילא בישראל קמא פ"כ להדיוטות וע"כ דהדר בי' מכל הילפותא דזקני ולא אתי לא לחמשה ולא להדיוטות משום דלכאורה איפכא משמע דהיינו הזקנים דפי' כהם ועלתה כו' כמ"ש הנמ"י והרשב"א הנ"ל.

סימן קכו

לכבוד אדוני אבי מ"ו הגאון ני'

ע"ד השאלה אשר ענותנותו הרבני לשלוח לי גוף השאלה ומעשה דהוי וזה לשון אאמ"ו ני' בתורף השאלה.

שאלה על דבר האשה רחל אלמנת כי ליזר ממאדיאראש שבעלה הנ"ל נפטר בלא זרע קיימא והי' לו אח אחד שמו שלמה שנסע למרחקים זה כ"ו שנים ולא שב ולא נודע מקומו אי' והנה האשה מ' מלכה אשת ר' אברהם משם העידה איך ששמע מפי אמו ואחותו של הנפטר שכבר מת בנה שלמה וגם ישבו שעה אחת ישיבת קרקע כדין שמועה רחוקה עוד העידה שכאשר נפטר כה' גומפריך בלי ז"ק אחיו של כה' ליזר וכה' שלמה הנ"ל נתן כה' ליזר חליצה לאשתו של גומפריך הנ"ל שאלתי אותו מפני מה אתה נכנס לתגר זה ליתן חליצה למה לא יתן אחיך שלמה חליצה הגם שאינו כאן הלא אתה היית בעל מלחמה ומשוט בארץ ובוודאי יש לך ידיעה היכן הוא והשיב כה' ליזר הנ"ל האיך יתן חליצה מתחת לארץ כשיעמוד תחיית המתים הלא ידוע לנו שכבר מת כ"ז העידה האשה מ' מלכה הנ"ל עכ"ל וזה אשר השבתי.

א תשובה בשלהי האשה שלום תנינא וחולצת ולא מתיבמת אלמא מספקא לן זימנין דרחמא לי וזימנין דסניא לי' ומינה נסתפק בגמ' בדף צ"ג ע"ב בע"א ביבמה לענין להתירה ליבמה או לעלמא ולדעת הרי"ף ורמב"ם והגאונים ז"ל וכמו שסתם המחבר בסי' קנ"ח ב' האיבעיות נפשטו דבין לענין להתירה ליבמה או להתירה לעלמא ע"א נאמן אבל הרא"ש והטור חולקין וע' בב"י הביא בשם רבינו ירוחם שכ' שכן הסכימו רוב הפוסקים

ושהוא ג"כ דעת הרמ"ה ותמה עליו הב"י דמשמע מדבריו שם דהרי"ף הוא יחיד בדין זה ונהפוך הוא דהרמב"ם וראב"ד ובעה"מ ורמב"ן ורשב"א ס"ל כוותי' וגם הרא"ש לא אסר בהדיא רק שכ' דקשה להקל ע"ש ואפשר לומר בכוונת הרי"ו למאי דקיי"ל דצריך ב' עדים לענין להעיד על היבם שהביא ב' שערות שכ"כ רוב הפוסקים רק הרמב"ם לא כתב כן להדיא לענין חליצה וכמבואר במרדכי פ' מצות חליצה וס"ל להרי"ו דהא בהא תליא דלהני פוסקים ע"כ ס"ל גם כאן כהרא"ש וכמ"ש הנוב"י במ"ק סי' צ"ג ד"ה אמנם הרמב"ם מפרש כו' ולא נחית לחלק ביניהם אבל הב"י ע"כ ס"ל לחלק ביניהם וכמ"ש הנודע ביהודא שם דמה"ט פ' הוא גופי' בסי' קס"ט דבעי' ב' עדים אף דהסכים כאן לסתום כהרי"ף ורמב"ם ודעימיי' מעתה נחפשה דרכינו ונחקורה בנידון דידן אם כל זה בעד אחד ממש שראה המעשה מה נאמר בעד מפי עד דבלא"ה יש להחמיר דלא שייך כלל סברא דעבידא לגלויי וכמו שאכתוב לקמן באריכות אי"ה וכ"ש כאן בנ"ד שכבר מת העד הראשון וגם היו מאותן עדים שאין להם נאמנות ובפרט אמו ואחותו שהם מחמשה נשים השונאות זה את זה אך כאן יש היתר בזה הצד אחר כי בעת שהעידו הי' במסיח לפי תומם ולא העידו לענין אי' והיתר כלל.

ב אשר על כן תרתי בלבי למצוא דרך סלולה להתיר היבמה הלזו בנ"ד דלענ"ד לית מאן דפליג ולכל הפוסקים מותרת להתנסבא לכל גבר דיתיצביין והוא לפי"מ שראיתי ברשב"א ונמוקי יוסף שכתבו מאי דמספקא להו לענין יבמה אי רחמא אי סניא לי' וז"ל הנמ"י מי הוי נאמן לגבי יבם כמו לגבי אינש אחרינא דהא זימנין שהיבמה אוהבת ליבם דגייס בי' ומתוך אהבה לא דייקא כדי שתנשא לו וזימנין דסניא לי' יש מן היבמות ששונאין היבמין וכ"כ בחי' רשב"א לפי שיש קצת יבמות אוהבת את היבמי' דגייסו בהן ויש קצתן שונאות אותן ולה"ק זימנין דסניא לי' עכ"ל משמע מתוך דבריהם דוודאי באינש דעלמא דלא גייסא בי' לא הוי חשדינן לה כלל לא באהבה ולא בשנאה ובפרט מה עסקה עם אנשים אחרים ולכך ס"ל דעיקר האיבעי' דמ"מ ביבם יש לנו לחוש מאחר דגייסא בי' שכיחא אהבה או שנאה וכפי הנראה בנ"ד מעת החתונה לא ראתה האשה רחל את יבמה שלמה הנ"ל כי בעלה כ' ליזר הי' ג"כ בטל מלחמה מקודם ומאז לא נשמע ממנו וא"כ לא שייך א ת תשובה גייסו אהדדי והוי כאינש דעלמא שהוא במדינת הים שבוודאי אין כאן לא חשש אהבה ושנאה כלל ואף אם נאמר דכאן יש חשש דלמא משום ספק רוצית לשקר שמא לא תתרצה בו מ"מ לא גרע עכ"פ מהחשש דרחמא לי' בגייסי אהדדי דלא חיישי' לפי המסקנא שמה"ט לא תידוק והעד ישקר וכדפ' הרא"ש לענין מת בנך ואח"כ מת בעלך דנאמן ולא חיישינן לטעמא דרחמא לי'.

ג והנה באמת נודע דברי הב"ש בסי' הנ"ל שהביא דברי מהר"י מינץ שכ' דאפשר בזמן הזה האשה נאמנת לומר מת יבמי מאחר שאין מיבמין וכ"ש ע"א וכ' הב"ש שאינו מוכרח וגם מהר"י מינץ גופי' כ' רק דרך אפשר והראה מקום למ"ש בסי' י"ז סקי"ד וט"ו בשם המגיד משנה דבמה שאמרו חז"ל לא תעיד אמרי' לא פלוג רבנן אפי' במקום דליכא חשדא כלל ע"ש נראה מזה דהב"ש ומהר"י מינץ לא נסתפקו להחמיר רק לענין האשה עצמה שאומרת מת יבמי אבל אם העד מעיד כן אף דלא איפשטא האיבעי' בגמ' מ"מ לא אמרו בו חכמים לא איסור ולא היתר י"ל דלכל הדיעות לא שייך לומר לא פליג רבנן בתקנתן דלא עשו תקנה בזה כלל זה הי' נ"ל פשוט אלא דמטעם אחר יש לחוש דמאחר שעכ"פ הרוב סניא לי' ואחר שהם במחלוקת חוששת האשה שמא לא ירצה היבם לחלוץ רק לייבם אף שאין לו ריוח מזה כלל מ"מ יעשה כך מחמת שנאה כמו שמצינו שהאשה עושית מחמת שנאה ובכה"ג אף בזמן הזה תצטרך להישאר עגונה כדאי' בסי' קס"ה בשם מהר"ם פדוואה וכמ"ש תוס' בד"ה כי תיבעי לך כו' דתצטרך להנשא לשנוי לה או תתעגן והיינו דהא גם ביבמ' אם לא תרצה להתיבם אין כופין כלל לשי' התוס' רק שתשאר עגונה וכ"כ אם הי' לה שנאה עמו חיישת לכך כדמשמע להדיא מתוס' הנ"ל אולם כל החששות האלו לא שייך בנ"ד דאין כאן חשש שנאה כלל כמו שכתבתי בסמוך וא"כ אין כאן חשש הנ"ל כלל דלמה לא יתרצה לחלוץ אם בזמן הזה לא מייבמין כנ"ל.

ד אמנם הגאון בעל נודע ביהודא מ"ת סצ' קמ"ו רצה לומר להיפוך מסברת מהר"י מינץ הנ"ל די"ל אדרבא בזמן הזה גם המתירים מודים להחמיר והסביר זה עפ"י סברת הבעל המאור בפירוש לקלקולא דזרעא לא חיישא כו' ומאחר דלהני פוסקים לא חיישי' דסניא לי' הוי כארוס שלה דחיישת לקלקולא דידי' אבל לקלקולא דבעל שני לא חיישת וא"כ בזמן הזה אין להקל כלל דלא דייקא כלל עכ"ד ולדעתי הנמוכה כי מלבד שהנוב"י גופי' כ' במהדורא קמא בסי' מ"ב נגד זה ע"ש בד"ה והנה מדהקשו כו' מ"ש על דברי הירושלמי דוודאי בפשיטות אי לא חיישי' דסניא לי' אמרי' דגם קלקול אצל בעל שני חשוב קלקול אבל הכי דסניא לי' הוא רוצית להשמט ממנו ולאסור עצמה עליו אינה חוששת על קנס אצל השני דתמות נפשי עם פלשתים קאמרה עכ"ד וע' מפורשי' ר"פ האשה שלום דבידוע שקטט' בל"ב רוצית לאסור עצמה עליו אף שחוששת שמא יבא ומלבד זה יש תמי' רבתי ע"ד הנוב"י בסברא הנ"ל דלפענ"ד ע"כ גם הרא"ש המחמיר בדין זה ע"כ אין מקום לומר סברא זו דאלת"ה אמאי פסקו במת בנך ואח"כ מת בעלך דע"א נאמן והיינו מטעם דלא חיישינן לדרחמא לי' וכמ"ש הרא"ש ולפי דברי הנוב"י הנ"ל לא הו"ל להאמינו בכה"ג דליכא קלקולא אצל בעל ראשון שוודאי מת ולא עדיף הך יבם מבעל

שני שתינשא לו ועל מי תתקלקל עוד ובדוחק י"ל דש"ה דמאחר דע"כ צריכה לחקור אם מת בעלה כלל ממילא דייקא על הכל משא"כ כאן] רק שאפשר לחלק קצת דבשלמא התם דאם תנשא לאחר לא תתקלקל כלל יש לה היזק אם תינשא ליבמה באיסור משא"כ כאן אין לה היזק כלל מאחר שהיא זקוקה ליבם וכ"ז דוחק מכמה טעמים:

ה ואמרתי אני עם לבי להסביר סברת הנוב"י הנ"ל עפ"י מ"ש הרמב"ם בטעמו של דבר שאין האשה נאמנת לומר מת יבמה ונאמנת לומר מת בעלה שהוא אי' חמור והסביר הרמב"ם ז"ל דאדרבא מאחר שהוא חיסור קל חשדינן לה יותר מבאיסור חמור שיראה לשקר וממילא סברא גדולה לחלק ביניהם וי"ל שפיר לחוש לסברת הנוב"י הנ"ל אלא דלפענ"ד ע"כ הרא"ש לא ס"ל כן וגם על דברי מהר"י מינץ הנ"ל אין כאן התנגדות מסברת הרמב"ם הנ"ל לומר דבכל ענין נאמר שא"נ מאחר שהוא איסור קל אמנם לענ"ד פשוט דכוונת הרמב"ם בזה שכ' טעם חדש הוא משום שהוקשה לו קושי' תוס' והרא"ש מאחר דלרחמא לי' פשיטא להגמ' דלא חיישינן ולמה ס"ד דניחוש לשנאה ע"ש מה שתירצו בזה בסברות שונות ולפי סברת הרמב"ם הנ"ל א"ש דלכך חיישינן טפי ביבמה לעלמא שהוא איסור לאו חיישינן דמשום שנאה תעשה כן לומר שקר ולא תחוש על אי' לאו שקל בעיניה וכ"כ בהעדאת ע"א לא דייקא ומינסבא משא"כ באי' חמור ל"ח מה"ט דרחמא לי' ולכך מותרת לומר מת בעלה להתיבם כמו להנשא כן הי' סברת הס"ד דגמ' להרמב"ם הנ"ל ולפי"מ דמסיק דבע"א לא חיישינן לכך וטעמא דמלתא דאף דנחוש דמה"ט האשה לא תידוק מ"מ לענין נאמנות הע"א מצד עצמו אין חילוק ועמ"ש לקמן בכוונת רבא דמסקנא וע' בנוב"י מ"ק סי' מ"ב בד"ה אלא לדעת הרי"ף כו' שתמה על דברי הכסף משנה במה שכ' ע"ד הרמב"ם הללו דמפורש בהאשה רבה הדין והטעם ע"ש והנה כפי"מ שהעתיק בנוב"י שם וודאי י"ל כמו שכתבתי דמאחר דמשום הך קושי' הוציא הרמב"ם הך טעמא לחלק דמבואר דלאיסור לאו יש להחמיר יותר לכך שפיר קאמר דמכאן הוציא הרמב"ם הטעם אך באמת בלא"ה מ"ש הכ"מ דמפורש הטעם קאי אדין אין האיש כו' אבל דין הראשון הראה מקום לס' האשה שלום וא"כ בלא"ה לק"מ קושי' הנוב"י ע"ד הכ"מ ע"ש עכ"פ היוצא מכ"ז דסברת הנוב"י הנ"ל לא שרירא ולא קיימא לשיטת הרא"ש הנ"ל וממילא יש לנו מפתח גדול לפתוח פתח היתר גם בנ"ד הן מצד סברת מהר"י מינץ וכ"ש לפי סברתינו לעיל דכאן בנ"ד דאיכא עוד סברא למעליותא והנלפענ"ד כתבתי.

ו עתה בא נבוא לדבר בענין עיקר מחלוקת הראשונים הנ"ל דהרי"ף והרמב"ם והגאונים כתבו דאיפשטא האיבעי' והרא"ש חולק עליהם לכאורה עלה בדעתי לומר דהרמב"ם והרי"ף רבי' לשיטתי' אזלי והרא"ש ס"ל כבנו בעל הטור ולכך במה שדחה בגמ' פשיטות

דרב ששת דמיירי בעדי הזמה יש פלוגתא דס"ל להגאונים דלאו דסמכא הוא משום דקשיא להו על תי' זה דא"א לאוקמי מתני' בכה"ג לפי האמת והיינו למה שנודע דברי הרמב"ם בה' עדות פי"ח דלא מקרי הזמה רק כשאין עמה הכחשה אבל אם יש עמה הכחשה ג"כ לא מקרי הזמה רק הכחשה ולפי סברא זו ממילא אין מקום להך דיחוי דמאחר דנאמר במתני' שהאחרונים אמרו לה חילוף הדברים והכחישו ג"כ גוף העדות בכה"ג ישאר עדיין קשה מאי חזית ומה מועיל מה שהוזמו ג"כ אם נאמר דנפרש אמרו לה חילוף הדברים לא שאמרו כן בהדיא רק שהוזמו סתמא וממילא א"נ זהו דוחק גדול ועכ"פ שפיר ס"ל להרי"ף והרמב"ם דתי' זה לאו דסמכא הוא רק דיחוייא בעלמא אבל לפי שיטת הטור דס"ל בח"מ סי' ל"ח לפי"מ שפי' דבריו בתוי"ט פ"ק דמכות ובלח"מ פי"ח מה"ע שם דאף בהכחשה והזמה כאחד הוי הזמה וא"כ שפיר מצינן לאוקמי מתני' בעדי הזמה ותי' נכון הוא ומה"ט ס"ל להרא"ש והטור דדחיית הגמ' דסמכא הוא והנה הלח"מ הביא שם בשם מהריב"ל להקשות על שיטת הרמב"ם הנ"ל מגמ' דב"ק דף מ"ד דקאמר במיפך והזמה וכ' הנ"ל סברא לחלק דהוי מלתא באפי נפשי' וביום אחד וגם באו"ת בסי' ל"ח כ' סברא אחרת דהתם לא הוצרכו להוסיף בחנם ע"כ נתכוונו להכחשה משא"כ כאן וכל אלו סברות מלב וכבר תי' האו"ת שם עוד משום דמיירי התם בעמד בדין ע"ש ולפי"ז ממילא שפיר י"ל כאן בסוגיין האי טעמא ומה שחוכך האו"ת שם ע"ז י"ל דלמסקנא דאתא להכי דאיירי בעמד בדין אמר טפי בפשיטות משא"כ בס"ד לא אסיק לזה עדיין.

ז והנה הלח"מ כ' שם ע"ד הטור דאמר טעם דאחרונים המוזמים נאמנים יותר מהזוממים דהוי כאלו אמרו עליהם שפסולין מחמת גזלנותא ע"ש וכ' הלח"מ פ"ז דאע"ג דאמרינן בגמ' חידוש הוא כו' היינו לרבא משא"כ לאביי דקיי"ל כוותי' ולפי"ז דברי הרמב"ם צריכין יישוב דס"ל דגם לדידן עדים זוממים חדוש והא דקיי"ל הלכה כאביי התם ורצה לומר דבזה לא פלוגי והוא דוחק ונלענ"ד לכוין דברי הטור לדברי הרמב"ם והכל על נכון בס"ד דבלא"ה מ"ש הרמב"ם דעדים זוממין חידוש הוא לאו מה"ט גופי' דאמר שם מאי חזית כו' רק מהא דאמר בריש מכות לר"ע וכדמפרשי רבה ור"נ תדע שהרי לא עשו מעשה ונהרגים ע"ש והנה לפי האמור נמצינו למידן דבענין עדים זוממים יש לנו חידוש משני צדדים וכל אחד מורה לנו חידוש אחר אי משום דתרי ותרי ניהו ומאי חזית כו' אי מה"ט דקאמר במכות שם שלא עשו מעשה ונהרגים כו' והנ"מ שבין שני החידושים הנ"ל בעדים זוממי' דלענין שיהיו הזוממין פסולין לעדות אין החידוש השני תימא כלל דהא אף בלי מעשה עדים נפסלין רק החידוש הוא מה שמאמינים האחרונים

יותר מן הראשונים דמאי חזית כו' ולהיפוך אפי' אם נאמר דאין זה חידוש מה שאילו האחרונים פוסלין הראשונים דהוי כפסלו בגזלנותא כמ"ש הטור מ"מ שייך הך חידוש שלא עשו מעשה כו' כנ"ל והנה מאחר דחידוש הוא וודאי אין לך בו אלא חידושו היינו דוקא בהזמה בלא הכחשה כלל כמ"ש הרמב"ם הנ"ל ולפי"ז דברי הטור ודברי הרמב"ם מכוונים בחדא מחתא ואין ביניהם מחלוקת כלל וגם הרמב"ם ס"ל כאביי וכטעמו של הטור וכהלכתא דלא אמרינן עדים זוממין חידוש הוא משום דמאי חזית כו' מטעם דהוי כפסלו בגזלנותא אולם טעם זה אינו מספיק רק למה האחרונים נאמנים יותר מן הראשונים דלא הוי חידוש בזה אבל מ"מ עדיין ליכא טעמא בזה למה יצטרכו לשלם דזה וודאי הוי חידוש מה שצריכין הראשונים לשלם כאשר זממו דזה לא מצינו רק לענין הזמה לחוד ומה"ט שפיר כ' הטור הנ"ל דעיקר כוונתו בכתבו טעם זה לא בא רק ליתן טעם למה האחרונים נאמנים יותר והנ"מ בזה לענין דמה"ט הראשונים פסולין לעדות לעולם ובפרט לפימ"ש הרמ"א דזהו עיקר הטעם שפרט הטור כל דיני הזמה דאשמעי' דין זה שפסולי' לעדות כשהוזמו ועכ"פ שפיר קאמר הטור טעם זה לענין שיהיו נאמנים יותר דהשתא אי יקשה א"כ גם בהזמה והכחשה כא' יפסלו נאמר כי האמת כן הוא דבכה"ג נמי פסולין לעדות אבל לענין שצריכין לשלם כאשר זממו זה וודאי הוי חידוש (רק דהטור לא איירי כלל מזה דאין נ"מ כלל לדידן בזה שצריכין לשלם) אמנם הרמב"ם דעיקר דינו קאי לענין שצריכין לשלם לקיים דין עדים זוממין הנאמר בתורה ולכך קאמר נמי שפיר דבכה"ג א"צ לשלם כשהוא הזמה והכחשה כאחד וא"ש דפסק הרמב"ם כאביי ומ"מ איכא חידוש בזה שהאחרונים מחייבים ממון להראשונים שלא עשו מעשה כדאמר בגמ' מכות שהבאתי כנ"ל (ומ"ש הרמב"ם בדין ה' דמה שהאמינה תורה האחרונים על הראשונים גזירת הכתוב הוא גם שם מבואר אח"כ דהיינו לענין שהם נענשין על פיהם ולא לענין שנפסלו לעדות וגם י"ל דלא אלמעלה קאי וכ"כ בהדיא בגידולי תרומה שער ק"ט ח' ע"ש היטב) רק על מה שאמר אח"כ למטה לענין תרי כמאה וה"ק דבזה שהאמינה תורה האחרונים על הראשונים גזירת הכתוב הוא דאפי' היו העדים הראשונים מאה והאחרונים ב' האמינה תורה להאמין ב' יותר ממאה הגם דלענין הכחשה אין חידוש כ"כ שלא להאמין שום עדים מהם אבל בהזמה הוי גזירת הכתוב בזה ששנים נאמנים יותר ממאה כנ"ל.

ואין להקשות על זה שכתבתי ממ"ש הרמב"ם שם וכן בב' כיתי עדים המכחישות זה את זה כו' דוחין את שתיהן ולהנ"ל למה כ' סתמא דמשמע בכל ענין דוחין שתיהן ולדברינו באופן הראשון של הכחשה אין דוחין שתיהן וגם שאר לשון הרמב"ם מוקשה שם לכאו'

לפי"ז ונלענ"ד שלכך במתק לשון של הרמב"ם דקדק מאוד וכ' פעם הכחשה ופעם עדות מוכחשת הלא דבר הוא ונ"ל דהענין הוא כך דלשון עדות מוכחשת שייך לומר במקום ששני הכיתות נקראו מוכחשות ואין כאן עדות כלל ולשון ה"ז הכחשה נראה פירושו דהכוונה שהכחשה יש כאן שאילו האחרונים להראשונים ומ"מ האחרונים נאמנים יותר בכה"ג מטעם שכ' הטור הנ"ל ולא נקרא בכה"ג מכחישות זו את זו דהיינו כמו שהם יכולין להכחיש לאילו כמו כן להיפוך הראשונים יכולין להכחיש האחרונים דבאמת אינו כן מאחר שיש הזמה ג"כ וא"כ נתבטל עדות הראשונים ועדות האחרונים ממילא קיימת כנ"ל וא"ש לשון הרמב"ם בכל המקומות באותו פרק בזה ולפי"ז ממילא גם כאן שפיר מתרץ הגמ' דמתני' איירי בעדי הזמה היינו לענין זה דעכ"פ לא ניחא מאי חזית כו' דהא כאן לא הוצרך רק ליישב קושי' זו וק"ל.

ח והנה לכאו' י"ל ליישב על הרמב"ם משני מקומות הנ"ל דהיינו מסוגיא דב"ק הנ"ל דקאמר במיפך והזמה מסוגיין דהכא דמתרץ בעידי הזמה הי' אפשר לומר ולייישב ג"כ הקושי' הידוע שהקשה הג' מוה' חיים יונה תאומים ז"ל דלהרמב"ם הנ"ל איך אמרי' בפ' דבפני הוא ואחר מצטרפין להרגו הא הוי עדות שאי אתה יכול להזימה לקיים בהם דין הזמה דע"כ אם יוזמו בעמנו הייתם יהי' ג"כ הכחשה באופן דלא הוי הזמה להרמב"ם הנ"ל ובאורים ותומים האריך הרבה ביישוב קושי' זו ואפשר לומר דיש לדקדק בלשון הרמב"ם הנ"ל שכ' הכחשה בשני אופנים לכאורה נקט להו שלא כסדר בדרך זו ואצ"ל זו דמתחלה קאמר דין הכחשה עם הזמה ועיקר דין הכחשה לבד פי' אח"כ דבזה אינו רבותא כ"כ דלא הוי הזמה והוא באמת פלא לכאו' וע"כ אמרתי דגם הרמב"ם לא החזיק בכה"ג למכחיש רק מאחר שהכחישו בפירוש גוף המעשה לומר שלא הי' דברים מעולם וכמו שפי' הרמב"ם שם להדיא בדין זה שאומרים להד"מ אבל אם גם לפי דברי המזימים יוכל להיות המעשה אמת אף שהי' ביום אחר לא נקרא הכחשה על גוף המעשה דמה לי שהי' המעשה ביום זה שאומרים העדים או ביום אחר דעכ"פ יוכל להיות גוף המעשה אמת שנעשה כן וא"כ לפי"ז ממילא דבכה"ג שהי' הכחשה והזמה כאחד הי' גם הרמב"ם מודה דמקרי הזמה ממש עד שיאמרו בפירוש לא הי' דברים מעולם שכל המעשה שקר בוודאי שזה מת על מטתו שהם מעידין עליו שנהרג או שהוא חי עדיין וכה"ג וכל זה בעינן בהכחשה כה"ג שהי' עמה הזמה בעינן שיאמרו ג"כ להד"מ אבל בהכחשה ממש כשהיא בלא הזמה כלל בלא"ה לא מהני כלל דע"ז אמרינן מאי חזית כו' ולפי"ז דברי הרמב"ם שפיר מסודרין דברישא דאשמעינן רבותא לענין הזמה והכחשה ביחד מ"מ יש מעליותא דצ"ל להד"מ דוקא וע"ז אמר בסיפא דבהכחשה ממש א"צ שיאמרו להד"מ

דהוא הכחשה לבד ואפי' בסתם א"נ האחרונים ולא הוי הזמה כנ"ל ולפי"ז באומר פלוני רבעני הנ"ל שפיר משכחת הזמה שיכולין להזימו כשיאמרו עדים האחרונים ביום זה עמנו הייתם ולא יאמרו להד"מ דבכה"ג שיוכל להיות גוף המעשה אמת מודה הרמב"ם דמקרי הזמה וא"כ שפיר הויא עדות שאתה יכול להזימה ומיושב קו' הגאון הנ"ל ע"נ לפענ"ד ולפי"ז א"ש ג"כ כאן דעל גוף המעשה שנעשה אין מכחישין רק שהי' ביום אחר וחילוף היו הדברים וכן במיפך והזמה י"ל דלכ"ע מקרי שפיר הזמה ולא הכחשה אמנם מ"מ אפשר לדחות בזה די"ל הא עיקר העדות שבאו להעיד כאן הוא על זה לבד שמת בנה תחלה ואח"כ מת בעלה וכ"כ התם הפיל שינו ואח"כ סימא את עינו לענין זה הוי עיקר העדות שבאין להעיד שהי' מעשה זו קודמת לזו והמזימין אומרים שהי' בהיפוך י"ל דלפי שיטת הרמב"ם הנ"ל בכה"ג הכחשה מקרי כמו אם אמרו להדיא להד"מ מאחר שגוף המעשה והעדות שבאין להעיד עלה מוכחש הוא ולפי"ז יש לקיים שפיר הדברים שכתבתי בסמוך על נכון.

ט ובענין פשיטות דרבא שכ' ג"כ הגאונים דקיי"ל כדפשט רבא ודחי' לאו דסתמא הוא וגם ע"ז הקשה הרא"ש דע"כ דחי' דדחי לרבא טובה וחזקה הוא ע"ש בלשון הרא"ש לכאו' הי' נ"ל דהם סוברין בכוונת דברי רבא דקאמר ק"ו היינו בכה"ג דוודאי גם רבא ידע דכאן לא דייקא ומינסבא לפימ"ש הנמ"י בשם הרא"ה הטעם דע"א נאמן שחכמים האמינוהו היינו משום דעבידא לגלויי כ"כ וא"כ מדאו' וודאי מהימן בכה"ג מאחר דידעי' דגם ע"א לא משקר ומה שהוצרכנו לטעמא דעגונא אקילו בה רבנן משום דיוקא דילה היינו לענין שאל"כ היו חכמים מחמירים בדבר שבערוה כמו בכל מקום שהחמירו חכמים ובס' קונטרס החזקות האריך רזה בחזקה דמלתא דעל"ג ע"ש וע' בדף ק"כ בפירש"י סוף ע"א דלאי' כרת עשו הרחקה יותר מלאי' לאו ע"ש גם נוכל לומר דיבמה לעלמא לא מיקרי כלל דבר שבערו' ע' בנוב"י מ"ק סי' צ"ג שהאריך בזה וכ' דהמרדכי ס"ל דהוי דבר שבערו' ואנן קיי"ל דלא מקרי דבר שבערו' ע"ש היטב ולפי"ז א"ש הסוגי' דכאן דקאמר רבא לאי' כרת התרת ולא החמירו חכמים לאי' לאו לא כ"ש דבאי' לאו אין להחמיר בו כ"כ וגם שאינו דבר שבערו' א"צ לטעמא דדייקא ומינסבא ואפי' אם החמירו באי' א"א שלא לפגוע באי' כרת משא"כ באי' לאו וא"כ הוי שפיר ק"ו וכ"ז מטעמא דוודאי דייקא לחוד לא מהני רק משום דעבידי' לגלויי מהני לענין דין תורה וא"כ מאחר בדבר שבערוה שמחמירין והוא אי' כרת לא החמירו בזה וסמכו אסברא דדייקא כ"ש לאי' דאו' דמועיל אף במקום דל"ש דייקא דבכה"ג א"צ לסברא דדייקא דבלא"ה לא היו חכמים מחמירין בו כ"כ וע"א מהני ע"כ מדאו' דע"כ הטעם משום מלתא דעל"ג לבד כנ"ל וראיתי

שגם הנוב"י מ"ק בסי' ל"ג כ' כעין זה בד"ה העולה לענ"ד כו' דאיבעיות הגמ' הי' כאן דאף דמדאו' נאמן מ"מ הא דלא אחמרו רבנן בה היינו מטעמא דעל"ג לחוד או הטעם משום דייקא הוא דלא החמירו ע"ש והנה לפי סברא זו אין להתיר בע"א ביבמה בעד מפי עד דלא שייך הך סברא דעבידא לגלויי וכ"כ בנוב"י מ"ת בסי' קמ"ו לפרש דברי רבא דס"ל דע"א נאמן מה"ת כמ"ש בספרי לא יקום ע"א באיש כו' אבל קם הוא לעדות אשה להשיאה וכדי שלא תימא שגם התורה לא התירה אלא לפני מיתת הבעל ולא לענין מת יבמה לכן אמר קל וחומר כו' ומעתה ליכא למימר היא עצמה תוכיח שא"נ רק מדרבנן וא"כ בעד מפי עד דג"כ אינו נאמן אלא מד"ס מודה רבא דאין כאן ק"ו והיא עצמה תוכיח ע"ש הגם שדבריו תמוהין שם לענ"ד דמלבד שדוחק לומר דמיבע"ל בכה"ג דהתורה לא הותרה רק בעדות אשה להשיאה מאישה ולא מיבמה וגם לשין התרת דקאמר רבא תמו' לדבריו מאחר דקאי על הדין תורה וקאמר ק"ו דהתורה הותרה ג"כ בכה"ג לא שייך לומר התרת גט:

י וחי' נ"ל לומר דבכה"ג בנידון שלפנינו עדיין אין ראי' לאסור כפי מה שכתבתי הסברא בהיתר נ"ד באות ב' דאמרינן דדייקא שפיר כמו בבעל וא"כ דמי לה' ממש ולא מיבעי' כלל בכה"ג האומנם לפימ"ש הנוביי"ק בסי' כ"ז כ"ח ובכמה מקומות דסברא דדייקא לא מהני כלל לענין גוף ההיתר רק לענין הנאמנות הע"א דטעמא משום מלתא דעבידא לגלויי לזה הוצרך סברא דדייקא משום די"ל דכאן לא חשוב עבידא לגלויי כ"כ כמו בעלמא דשמא לא יבא לביתו לעולם אף שלא מת ובזה הי' האיבעי' אי טעמא משום דדייקא לכך ירא העד לשקר דמאחר דדייקא כ"כ עביד לגלויי ולהתוודע שקרו ואזכיר כאן מה שיישבתי קושי' הנוב"י שם שהקשה דלמה בגר אינו נאמן לומר נתגיירתי בב"ד של פלוני אף שהוא מלתא דעבידא לגלויי וביבמות דף ע"ז גבי עובדא דדוד המלך ע"ה הי' יתרא נאמן מה"ט לא הבנתי קושייתו דבשלמא בגר אם נחשדנו שלא נתגייר א"כ ממילא עדיין הוא גוי שאינו נאמן רק בעדות אשה במסל"ת כדאי' בב"ק ואפי' במלתא דעל"ג א"נ כלל בלי מסל"ת ע' בי"ד רסי' צ"ח ומה שפסקו הפוסקים דאפי' באו עדים ואמרו שמענו שנתגייר בב"ד פלוני לא מהני לדידן אמנם משם יהי' מוכח דאפי' כשאינו נוגע פסול אפי' לדידן אפי' במלתא דעל"ג ולא מיושב בתי' הנוב"י שם רק האמת הוא משום דשם הוי עד מפי עד דלא עביד לגלוי כלל דיאמר אותו העד שקר ענה ומי יוכל להכחישו בזה וע' בתוס' שם נחזור לענינינו עכ"פ ממילא לפי סברת הנוב"י הנ"ל בזה בכל ענין יש להחמיר במקום דלא שייך עבידא לגלויי כגון בעד מפי עד.

יא אלא דבאמת נהפוך הוא דלפי סברא זו וודאי שפיר קאמר רבא ק"ו כו' וכמו שכ' הנוב"י שם ליישב לשון הגמ' לעיל דקאמ' בשלמ' באש' משום תק"ע כו' ולא קאמר בשלמ' באש' עבידא לגלויי משום דדייקא משא"כ באיש דלא דייק (הגם שבפשיטות י"ל דאף אי הוי סמכי' אטעמא דעבל"ג לחוד היינו משום עיגונא סמכו ע"ז אף דלא עבידא לגלויי כ"כ וכנ"ל ולפי"ז ה"ק וליטעמיך כו' אפי' תרבה לאחוז הצד דלאו משום דדייקא עביד לגלויי מ"מ עיקר הטעם שסמכו בזה היינו משום תקנת עגונות) ותירץ משום דע"כ בעד מפי עד שהקילו חכמים אף דלח עבל"ג הקילו משום תק"ע ע"ש ולפי"ז ה"ק לאי' כרת התרת אפי' בעד מפי עד דלא מהני לן סברא דדייקא דמ"מ לא עביד לגלויי מה"ט ומ"מ האמנת ע"א לאיסור לאו כ"ש שהקילו בו חכמים וסמכו משום תק"ע אף דל"ש סברא דדייקא ולפי"ז ממילא בכל ענין יש להתיר ג"כ בע"א ביבמה ולקמן אכתוב סברת האי מדרבנן שהשיב לרבא ע"ז רק דעדיין צריך לחקור בזה דאם נחזיק בהאי סברא א"כ צריך להבין סברת בעל האיבעיין בזה דמיבעלי' אי טעמא משום דדייקא כו' דיהי' הטעם מה שיהי' מ"מ יש להקל ג"כ בע"א ביבמה משום תק"ע כמו שהקילו גם בעד מפי שפחה אף דל"ש כלל טעמא דעבידא לגלויי ואפשר לומר לפי דברי הנוב"י הנ"ל דסברת בעל האיבעי' הי' דדוקא בעדות אשה שמת בעלה דמדינא נאמן ע"א סמכו חכמים גם בעד מפי עד משא"כ ביבמה אי נימא דמדינא א"נ בה ע"א אין כאן סברא שיסמכו חכמים להתיר בה מטעמא דתק"ע וע"ז שפיר אמר רבא ק"ו היינו דעכ"פ כאן ג"כ יש להקל מכח כ"ש בדרך נחות דרגא ואין ראי' מאשה שהיא בע"ד דעיקר נאמנותה משום שהחמרת עלי' בסופה דייקא ומינסבא וכאן דמסיא סניא לי' לא איכפת לה בחומר שבסופה כלל משא"כ לענין ע"א רק דזה דוחק קצת שוב ראיתי שהביא בשם התשב"ץ ג"כ שכ' כסברא זו ליישב דברי הרמב"ם דמאחר דהתורה סמכה להאמין ע"א סמכו חכמים ג"כ להאמין בעד מפי עד ע"כ תוכן דבריו לפרש דברי הרמב"ם סוף ה' גירושין.

יב והנה בתחלת עיוני בסוגיא זו דע"א ביבמה עלה בדעתי לפרש בהיפוך מדברי הנוב"י הנ"ל ובאמת דדברי הבנו"י בזה א"נ לענ"ד ואמרתי ליישב קו' התוס' שם ד"ה ע"א כו' וא"ת הא וודאי טעמא דע"א משום דדייקא כדמוכח לעיל ונ"ל דבלא"ה צ"ל במאי דפשט ר' ששת מאמרו לה כו' דדוחק לפרש דפשוט דגם בכה"ג דייקא ומינסבא דמאחר דלבעל האיבעיין הי' הדבר פשוט דלטעמא דדייקא אין ע"א נאמן ואיך בפשיטות פשט דגם לצד הזה ע"א נאמן וגם לקמן כדפשט ממת בעלך ואח"כ מת בנך משמע ג"כ מתוך דברי הפוסקים דאין הטעם כאן משום דדייקא ואכ"ק איך שייך בכאן עביד לגלויי דבשלמא במת בעלך או מת יבמך גרידא שפיר שייך עביד לגלויי כשיבא ברגליו משא"כ בכה"ג

שיוודע אי מת תחלה דלא עביד לגלויי למה נתיר מה"ט וגם הראשונים הרגישו בזה דבכה"ג לא עביד לגלויי' אך נלענ"ד דכבר כ' בשו"ת הרשב"א ובנוב"י שם האריך ג"כ בזה דלענין מת בעלך לא הוי עביד לגלויי' כמו שארי עבידא לגלוי דעלמא דשמא אף שהוא חי לא יבא לביתו לעולם הולך ולא ישוב ודוקא בכה"ג שנוכל לשאול את הב"ד עביד לגלויי' רק נ"ל נכון דוודאי ידע בעל האיבעי' דהכא מהסוגיא דלעיל דהא דהאמינו חכמים לע"א היינו מתוך חומר כו' וודאי דייקא רק דמיבע"ל אי נימא בהא דסמכינן אהא מלתא דדייקא לא הוי סמכינן בפשיטות רק דמועיל לנו בזה ליתן טעם דמאחר שהיא דייקא לכך הע"א נאמן דעביד לגלויי היינו מה"ט דחושש שתידוק כדרכה לכך לא משקר אך להיפוך דעיקר הטעם שהאמינו' היינו משום דדייקא לכך סמכו חכמים על ע"א במקום דגם היא דדייקת והחילוק שבין שני הצדדים הוא בכה"ג דע"א ביבמה דיש לחוש שלא תידוק דזימנין דרחמא לי' אבל אם נאמר הטעם דהעד חושש שתידוק גם כאן חש דלמא תידוק דמנלי' דרחמא לי' כ"כ ואפי' אי ידע העד בבירור דרחמא לי' ג"כ חושש דלמא תידוק בכדי שתנשא לו בהיתר אף אי לא תידוק כ"כ מ"מ עכ"פ מה"ט עביד לגלויי ולא משקר העד ואפשר להמתיק כ"ז בכוונת תי' התוס' שם אבל לפי דברי הנוב"י הנ"ל צ"ל דחיישינן דלמא יודע העד דרחמא או סניא לי' ויודע שלא תידוק וכ"ז דוחק וכ"ש הוא מקטנה דאמרי' דהעד חושש כשתגדיל תידוק וחושש לספק כמ"ש הנוב"י שם ובמה שכתבתי מובנים ג"כ דברי התוס' שכתבתי אח"כ דהכא ג"כ דייקא שמא יחלוץ לה ואיכא חומר ולכאו' צ"ל ממ"נ תידוק אח"כ כשתרצה להנשא לאחר רק למה שכתבתי עיקר קושי' התוס' הא לא דייקא כלל דעיקר דייקא משום חומר וכאן ליכא חומר והיינו למאי דמסקינן להתירא דטעמא משום דעבידא לגלויי מהך טעמא דדייקא שפיר כתבו דגם לייבמה דייקא היינו שמתיר' בעד שמא תידוק מחמת שאין בטוח לה שתתיבם וכשתחלוץ וודאי תידוק לשוק אמנם אח"כ שראיתי בנוב"י הנ"ל שכ' שסברא דדייקא מצד עצמה לא מהני כלל ע"כ דא"ל כמו שכתבתי דסוגיית הגמ' הוא בכה"ג רק דכבר כתבתי במה שאין נראין לפענ"ד דברי הנוב"י בזה.

יג ומלבד זה מה שכתבתי לעיל על דברי הנוב"י חדא דמאי מבע"ל כלל הא גם בעד מפי עד הקילו לענין מת בעלך ועוד דהכא לא שייך לומר כלל דהעד לא דייק מה"ט גם בלא"ה צריך להבין באמת לפי"ז איך שייך בזה תקנת עגונות להקל בעד מפי עד מאחר דמדאו' א"נ כלל ודינה כאלו הוא עדיין א"א גמורה וכי להקל ע"ד תורה באו חכמים אם לא משום דאפקעינהו רבנן לקידושין בכה"ג וזה לא מוזכר בדברי הנוב"י אמנם לפענ"ד הגם דשפיר נוכל לומר פי' הנוב"י הנ"ל בהני איבעיות דמלחמה ודקטט

אבל בהאיבעי' דהכא ע"כ הפי' כפשוטו וע' בנוב"י בסי' מ"ג בד"ה ואם הי' בעובדא דידי' כו' בסוף דבריו כ' דלפי האמת נשים מורגלות לדקדק ותיכף כשנתוודע לה איזה ספק היא חוקרת ואלמלא שבטלה חי היתה עומדת על ידיעה ממנו כו' ע"ש וא"כ י"ל דתקנ"ח הי' להאמין גם בעד מפי עד דגם בכה"ג נראה הדבר הגון להאמין מאחר שבוודאי תמיד חוקרת ודייקת על האמת בזה ולא שמעה בהיפוך חזקה שוודאי מת שהעד אומר אמת וזה הוא שפיר מתקנ"ח להאמין בכה"ג ובסברא זו מיושב בפשיטות קושי' תוס' הנ"ל דבשלמא לעיל הוצרך להך טעמא דמתוך חומר כו' עכ"פ לענין עדות אשה שהאמינו בה גם עד מפי עד אבל כאן האיבעי' קאי מע"א שראה המעשה די"ל דמדינא נאמן דעב"ל אי נמי משום דייקא לחוד סמכו חכמים אבל משום דעבידא לגלויי לא הי' מותר מדינא ולפי"ז לקמן בהא דקאמר בשלמא באשה משום עגונא כו' משום דהסברא דייקא שאינה סברא טובה כ"כ סמכו חכמים על סברא זו משים עגונא אבל באיש דליכא טעם להתיר כלל מאי איכא למימר וזה הי' סברת האי מרבנן שהקשה לו היא עצמה תוכיח כו' דכאן גרע דלא שייך דייקא כלל והיינו כאן לענין האיבעי' דע"א ביבמה אבל לקמן לענין הני האיבעיות דקטט ומלחמה י"ל שפיר כמ"ש הנוב"י דמיבע"ל מ"ט דסמכו חכמים בע"א ביבמה כאן על הך סברא דעבידא לגלויי אי משום עבל"ג לחוד או בצירוף הסברא דדייקא וכמו שפי' הנוב"י כ"ז ראיתי ונתון אל לבי מה שעלתה מצודתי לדבר בהתירא דהך עלובתא האלמנה מ' רחל הנ"ל ואהי' סניף לאריות אשר יעלה על שולחן מלכים והנלפענ"ד כתבתי חלקי אמרה נפשי פק"ק אוהעל יום ה' י"ד מנחם תקצ"ט בעה"ח ה"ק מנחם מענדל בהגאון מוהר"י פאנעט ני' מקארלסבורג.

סימן קכז

ב"ה שיל"ת אוהעל יום ו' עש"ק משפטים ואביטה נפלאות מ'תורתי"ך לפ"ק.

אל ההרים אשא עיני להורי ומורי אבותי היקרים ה"ה א"א מורי ורבי נזר לראשי הרב הגאון המפורסים המאיר למחנה העברים לו מלתעות כפירים לטחון ולפרק הרים שר השרים מורה המורים נותן לעינים קלורים חסיד ועניו נ"י פה"י פ"ה כקש"ת מו"ה יחזקאל נ"י.

גי"ק השלוחה לי לדעברעצין עם הפלפול רב ועצום בכחא דהיתירא דהאי עלובתא מ' רחל ממאדיאראש הגיעני לנכון ושמחתי בשלותכם ושלום תורתך פד למאוד אחר שהי' לי נעגועים הרבה אליכם והנה אמרתי להשתעשע בדבריך הטובים והטהורים מעולפת ספורים לא כסותר ומפרק רק כשואל ומתחנן שלא תשליך דברי אחר גיוך ואם כי יארכו

מאוד אשר ע"כ רשמתי האותיות למשפחותם לבית אבי מורי ואת אשר תבחר תקרב והגם כי הזמן בוגד מאוד כי לא רציתי לבטל השיעורין שלי עם המקשיבים לקולי תמידי' כסדרן רק בעת נפול תרדימה על האדם אז הפניתי לעיין בסוגיות השייכין לענין זה וזאת אשר העלתי מצודתי בזה.

ב ראש דבר אשר הביא אמ"ו נ' דברי הצ"צ סי' פ"ח דבע"א ביבמה אין היתר אפי' אם ידענו דדייקא מטעם דלכמה פו' א"נ ע"א כלל מדאוריית' רק שיש כח ביד חז"ל ואפקעי' לקי' וא"כ בע"א ביבמה שלא הפקי' הקי' א"א להתיר לנו אף במקום דל"ש סניא לי' דממילא דייקא ומכח זה נסתר ג"כ ההיתר שלי כמו שנסתר ההיתר של מהר"י מינץ עכ"ד אומר אני אחרי נשיקת עפרות זהב להגאון הנ"ל אין דבריו מוכרחין כלל ולפענ"ד ברור דגם בכה"ג איתא להך סברא דאפקעי' לקי' במקום דשייך דייקא אפי' לשי' הרא"ש והגע בעצמך אילו הי' לאח זה אשה כאן והשמועה באה שמת בעלה אין ספק שהיינו מתירין אותה להנשא כדין ע"א שאומר מ"ב ומאחר שהיא מותרת ממילא בלי פקפוק שהיינו מתירין גם אשת יבמה לשוק וטעמא דמלתא משום דתו איכא דייקא של האשה שמת בעלה ואפקעי' לקידושי' לא נימא שהיבמה אסורה רק וודאי גם בדידה נצריך להתיר מצד הפקע' הקידושי' והראי' לזה מהא דאי' במתני פ"ב דיבמות ב' יבמות זו אומרת מ"ב וזו אומרת מ"ב זו אסורה מפני בעלה של זו והק' הב"ש סס"י קנ"ח ל"ל ב' יבמות דטעמא משום דאין מעידות זו על זו הא אפי' ע"א נמי א"נ ביבמה לשוק ותי' דאשמעי' רבותא דס"ד הואיל ונאמנת על עצמה נאמנת על חברת' קמ"ל כיון דצר' היא א"נ עכ"ד וא"כ מוכח עכ"פ דאי אתי ע"א להתיר את זאת בעדותו מותרת חברתו ממילא משום דשייך כאן דייקא דאל"כ לאשמעי' רבותא טפי והדרא קושי' הב"ש לדוכתא וע"כ דגם בזקוקה אפקעי' לקי' במקום דשייך דייקא והענין הוא משום דבכל התורה כולה דייניו ק"ו ואם יש פירכא להק"ו שרצה רבא לומר בסתם זקוקה משום דליכא דייקא לא התירו חכמים מ"מ במקום דאין פירכא הדרא התקנה לדוכתא ובכל ענין התירו משום תקנת עיגון ואם נתעקש ונאמר דמ"מ מאחר שחכמים לא התירו יבמה לשוק אנו נתיר מ"מ עפ"י הסברא שכתבתי בתשובתי הראשונה י"ל שלא אסרו חכמים בזה כלל וכדוגמא הנ"ל דמבואר שמותרת בלי פקפוק ב בתשובה של אאמ"ו נ' הביא דרבינו הטור בחד כללא כייל מת יבמך עם מת בעלך ואח"כ בנה משמע שלשניהם דין א' דלא כהרא"ש הנה הב"י גרס כן ובספרי טור שעם הב"ח כתב גי' הישינה ולפי דבריך ממקום שהוציא הב"י גי' זו מוכח גי' הישינה שלח נכלל ב' דינים בחד כללא ולענין קושי' הב"י דמאי נ"מ לפ"ד הו"ל להקשות לעיל כן בדין דהלכה היא ובעלה כו' שנאמר ג"כ כפל זה ב' פעמים

וראיתי שב"ח הק' באמת קושי' זו לעיל ותי' דאיידי דברישא תנא דאיכא לחלק בסי' קנ"ו תנא בסיפא דאין חילוק עכ"ד ולדברי י"ל קצת ד' הב"י דעכצ"ל דהטור נקט ג"כ לישנא דמתניתין דלא שייך לומר כן כאן ע"כ צריך לשנות הגי' אמנם אלולי דבריהם הק' הי' נ"ל דחילוק גדול יש בין במקום דלפי דברי העד ג"כ בח' אי' עומדות עד עתה וכדוגמא דאמרינן תרוויי' בא"א קמסהדי כו' משמע דיש גריעות בזה שמעיד לאמת ולחזק הח' אי' ולפי"ז באומר מת יבמך ואח"כ מ"ב יש סברא יותר שיהי' מהימן בכ"מ משום דלפי דברי' לא חל ח' אי' עלה כלל בעת שמת בעלה משא"כ במ"ב ואח"כ מיי ולכן קמ"ל במתניתין דהכל חד ולפי"ז הו"מ לגרוס גם בהטור כן רק דלפי"ז יהי' קצת ק' למה השמיט רבינו דין זה בהטור והיא חידוש מאחר שהאשה נאמנת ופ' בשלטי גכסרי' יבמות דף ל"ד פ"ב.

ג מה שרצה אמ"ו נ' ליישב דברי הדרישה שהביא הב"ש סי' קנ"ו סקי"ד דכוונת הראב"ד דניתן לי בן לא עביד לגלוי כ"כ כמו מת יבמך דהתם אתא גברא וקאי אבל ניתן לו בן אין לו מכיר אם לא יברר שהוא בנו עכ"ד והם דברי' משוללי הבנה לכאו' דהא עיקר החשש שמא משקר שלא ניתן לבעל' בן כלל וא"כ ל"ש חשש הנ"ל כלל ובפשיטות הי' לך לומר דלא עביד לגלוי דדלמא לא ניתן לו בן כלל ולעולם לא יבוא לכאן ואפשר להמתיק דבריך עפימ"ש בתשובתי הראשונה להיפך מדברי הנוב"י רק דלהצד דטעמא דע"א משום מלתא דעל"ג היינו משום דייקא שהעד ירא שהאשה תידוק ועבל"ג לכך לא משקר וכאן וודאי האשה לא תידוק אם נולד לו בן דא"א להתוודע לה משום דאפי' אמת שנולד לו בן אין לו מכיר כו' ומאחר דלא דייקא לא פבל"ג כלל כנ"ל.

ד ואשר כתבת עוד דמ"מ קשה דהטור סותר ד"ע מאחר דס"ל בסי' קנ"ח דמת יבמ' נמי א"נ למה הביא בסי' קנ"ו בסתם ד' הרמב"ם דניתן לו בן נאמן וצ"ל דס"ל להטור דניתן לו פבל"ג יותר מהכל משום דוודאי היורשים יחקרו אח"ז כיון שהב"ד מונעי' אותם מלירד לנחלה עכ"ד ולכאו' סברא ישרה הוא אך במה שנראה מדבריך דהדרישה מפרש דהטור חולק על סברת הראב"ד הנ"ל בסברות הפוכות איזה עדיף יותר לא ידעתי למה הוצרכת לכך דלפענ"ד לא מבעי' לפי סברתיך הנ"ל בוודאי יש חילוק בין אם העד מעיד שניתן לו בן והוא בחיים עדיין או אם מעיד שניתן לו בן ומת י"ל בלא"ה דבמעיד שמת ונשכח זכרו יש לחוש שמשקר שמא לא הי לו בן כלל אבל כשאומר שהוא עדיין בחיים עביד לגלוי והוי כעין שלח ואחוי בקידושין ס"ו מאחר שאמר שהבן עדיין בחיותו ומתני' דיבמות נמי מוכח כן דלא קאמר דאינה נאמנת בניתן לו בן במדה"י רק באומרת שמת בנה אבל כשאומרת שהיא בחיים י"ל דגם אשה גופ' נאמנת ועכ"פ ס"ל להטור דע"א וודאי נאמן בכה"ג לכ"ע וא"כ אפשר לומר דגם הראב"ד לא השיג על הרמב"ם לומר

דלא פבל"ג רק משום דהרמב"ם סתם וכתב דנאמן באומר שניתן לו בן דמשמע בכל ענין וכדוגמא, שכ' הרמב"ם אח"כ בניתן לה בן ומת וגם במתניתין נאמר כן וכ"ז מצינן לפרש בד' הרמב"ם דס"ל דע"א נאמן יותר מהאשה עצמה לגבי יבם אבל בדברי הטור שכ' להדיא דא"נ לומר מת יבמך ומת בפלך ואח"כ מת בנך כ"ש שאינו נאמן לומר ניתן לבעלה בן ומת שהוא דבר חדש א"כ נדע דהטור לא מיירי רק באומר שנולד לבעלה בן וחי עדיין ולכך סתם הטור ולא הביא שום חולק ע"ז דממילא נדע דאין הכוונה רק כשאומר שעדין חי דפבל"ג טובא ולכ"ע מהני ולכך לא הביא הטור בזה שום חולק ע"ד הרמב"ם דממ"נ לענין כשמעיד שמת כבר הביא לקמן מחלוקת וגם י"ל דלכ"ע א"נ בזה וגם לענין כשמעיד שחי עדיין ס"ל דלית מאן דפליג:

ה והנה המ"מ כ' לפרש דברי הראב"ד שכ' דאפי' הבעל א"נ יש לו בנים דהיינו בדמוחזק בלי בניה ופקפוק גם בזה ולכאו' נוכל לומר כוונת הראב"ד בפשוט דהא דהבעל נאמן לומר ול"ב היינו משום מגו דבידו לגרשה אבל מטעם נאמנות עצמה לא וא"כ ממילא בהעד דאין לו מגו לא סמכי' על נאמנות עצמו דלא עדיף מבעל אמנם למ"ש הרמב"ן שאביא לקמן אי"ה דדוקא בעל א"נ דלא שייך בי' מלתא דעבל"ג לא משקר משא"כ ע"א ולפי"ז לכאו' גם דברי הראב"ד לא מוכרחין וע"כ נצטרך לדברי המ"מ הנ"ל ולפי דברינו הנ"ל א"ש דמאחר דאיירי באומר ניתן לו בן ומת ובכה"ג השיג הראב"ד דזה וודאי לא עבל"ג וכנ"ל וא"כ ממילא דמי ממש לבעל דאינו נאמן בלא מגו דלא עביד לגלוי וא"ש דברי הראב"ד ז"ל על נכון ובזה יתישב גם מה שהק' הלח"מ ע"ד הרשב"א שכ' דדוקא בעל א"נ דסומכת עליו ולא דייקא משא"כ ע"א והק' הנ"ל דהא אנן קיימל"ן דע"א נאמן ביבמה וע"כ דנאמנות ע"א משום מלתא דעבל"ג ולא משום דייקא ולפע"ד דוודאי במקו' דעבל"ג ממש נאמן מה"ט אבל במקום דידענו דלא עבל"ג וודאי א"נ ע"א רק מכח סברא דדייקא וכמ"ש באות ג' א"ש דברי הרשב"א בלא"ה.

ו ומעתה נבוא ליישב דברי הב"ח אשר הרעיש עליו הב"ש בסי' קנ"ח וקו' הא' עמ"ש הב"ח דהטור לא הביא ד' הרמב"ם כסי' קנ"ו ובאמת הב"ח גופי' מפרש דברי הטור ב' הרמב"ם בסי' קנ"ו ובלא"ה להבנת הב"ש דאשתמיט מהב"ח אז דברי הטור הנ"ל אין הבנה בדברי הב"ח במ"ש מדלא הביא בסי' קנ"ו דטפי הול"ל דבסי' קנ"ח כאן הו"ל להביאו שהוא מקום דין זה וגם הרמב"ם כללם בדין כאן ותו מה גם דקאמר הב"ח ומ"ש אאמ"ו נ"י דהו"ל להביא דינו של הרמב"ם גם בהלך הבעל לבדו למדה"י זה דוחק מכמה טעמים ולמה שכ' שפתי הב"ח ברור מללו דמשום דמתחלה כ' הטור ב' הרמב"ם נאמן ע"א כו' שנולד בן כו' ואח"כ באותו הסי' נאמרו דינים בהלכה היא ובעלה ואמרה ניתן

לי בן כו' שאינה נאמנת והנה ברישא וודאי מיירי דוקא במעיד שהבן עודנו חי וכמ"ש ובסיפא בדינים דניתן לו בן איירי להדיא כשאומרת שמת דהאשה אינה נאמנת וע"ז שפיר קאמר הבית חדש דלמה לא הביא ד' הרמב"ם דמקיל גם בכה"ג דסיפא שנאמרו שם הדינים דניתן לו בן ומת וע"כ משום דבכה"ג לא נסמוך להקל כלל אף בשעת דחק ועיגון גדול כמ"ש הב"ח שם באריכות דלענין מת יבמך הוא דסמכינן בשעת עיגון אהמקילין ולא בכה"ג ועי' בנמ"י ביבמות שכ' דנאמן ע"א אפי' לומר שמת לו בן ע"ש כוונתו ג"כ דזה רבותא גדולה דאין עביד לגלוי אבל באומר שהבן חי לא מצינו מאן דפליג וע' במאור שם שכ' להדיא דנאמן ע"א לומר ניתן לו בן ומת וכ"ד הרמב"ם.

ז קו' השני' שהק' הב"ש ע"ד הב"ח דא"כ אתה מצריכה כרוז לכהונ' ותי' אאמ"ו דשאני התם דמיירי שהלכה היא ובעלה דאיכא רובא דמסייע מהני עכ"פ לזה שנחוש שיבאו עדים ויאמרו כדאמרי' משא"כ כאן דמיירי שהלכה בעצמה למדה"י עכ"ד ולפי דבריך צריך לומר הגם דהב"ח כ' כתב לעיל וכ"כ הב"ש סי' קנ"ח ס"ק י"ז דגם בכה"ג ליכא רוב יולדות משום דרובא ולד של קיימה יולדות מ"מ לענין היתר שלה חשיב רוב ולכך חיישי' לעדים והנה הב"ח שם מסיק להלכה כרוב הפוסקים ולמעשה יש לחוש לד' הרמב"ם והטור ועכנ"ל בפשיטות טעמו של הב"ח שלא חש כאן למעשה כלל שמא יבואו עדים ויאמרו כדקאמר עד משום דמלתא דלא שכיחא הוא כלל שניתן לבעלה בן במדה"י מאחר שבזה"ז יתר לא תמוט שלא לישא אשה על אשתו מי שהוא בח' כשרות ודבר רחוק הוא לחוש שנשא אשה במדה"י על אשתו הראשונה והוליד ממנה בן ובכה"ג מצריך הב"ח חליצה למעשה להורות כן.

ח ומ"ש אאמ"ו דלכאו' נשמע שכשיש עוד צד וסברא להקל ליכא מאן דפליג לפענ"ד אי מהא לא אריא דדוקא בניתן לו בן מקיל הטור כמ"ש הדרישה הנ"ל משום דעביד לגלוי טובא ובכה"ג י"ל דמדינא נאמן כמו כל מקום דפבל"ג דנאמן בכל התורה אבל כאן בנ"ד שאינו מה"ת רק מצד תקנ"ח מנלן להקל אפי' ביש איזה צד להקל וכבר הארכתי בתשובה הראשונה בענין זה ובפרט משאאמ"ו כו' דכאן יש עוד צד להקל מחמת שהאש' מלכה העידה שהבעל עצמו אמר שאחי' מת דעדיף ספי עכ"ד נשתוממתי הרבה ולא יכולתי לעמוד על עומק כוונת אאמ"ו בזה וכבר כתבתי לעיל זה דברי מאז דאין נ"מ אכן במה שהי' הבעל העד הראשון אשר העמידה מ' מלכה מפיו ששמעה ממנו אין לנו נפקותא לא לקולא ולא לחומרא ואפי' שיש צירוף וצד קולא ליכא בזה לדעתי הנמוכה דהא מ"מ אנו לא שמענו מפי הבעל שאמר כן רק האשה מלכה זאת הלא מפי' אין אנו חיין שאומרת ששמעה מהבעל כדברי' האלו דלעולם לא עדיף לנו בזה מאם בפי' אמרה

שראתה בעיני' שמת היבם שלמה הנ"ל דלהרא"ש וטור ודעימיי' א"נ ע"א שמעיד על המעשה ממש וא"כ ממילא אם אין אנו מאמיני' לע"א ביבמה ממילא נאמר ששקר בפי' ולא פנה הבעל כן כלל והכל שקר מס צירוף היתר יש כאן במה שהיא לבדה אומרת ששמעה מהבעל רק אם הי' ידוע לנו שאמר הבעל כן יש צירוף היתר משא"כ בנ"ד.

ט בענין הסוגי' דאין לו אחין שהקשו הראשונים דב' הסוגיות סותרות אהדדי נראה מדברי אאמ"ו דכוונת הרמב"ן והר"ן הוא דבב"ב איירי שיצא הקול דהעדים אומרים שעדיין אחי' בחיים זה דוחק לאוקמי כן דא"כ הוי העובדא זמן רב אחר מות הבעל בכדי שיוכלו העדים להראות עם האחין אחר מותו ועל ידם יצא קול כאן וחזרו למדה"י והסוגי' משמע שבעת מיתה מדבר שאח"כ מיד נשמע קול הנ"ל רק פשטות הלשון הרמב"ם והר"ן הוא שיצא הקול שהי' לו אחין והבעל הי' אומר שלא היו לו אחין מעולם ולפי"ז צריך ביאור מאחר דבלשון א' נאמר כאן ובב"ב דהבעל אמר דלית לי' אחין למה נפרש התם דכוונתו שלא הי' לו אחין ולא שהי' לו מת והי' נ"ל לפרש דבשלמא התם מה"ת נפרש בדבריו לתרץ דיבורו ולומר בכוונתו שהי' לו אחין ומתו לסתור הק"ו ואמרינן שמה שאמר דלית לי' אחי' הוא כפשטו אין הכוונה שהי' לו ומתו רק שלא הי' לו מעולם ומה"ת חיישינן התם להקל שאינו יכול להוציאו מחזקה לגמרי משא"כ כאן שהי' מוחזק לכל העולם במקומינו עד עתה דאית לי' אחי' ובוודאי הוא ידע מזה וא"כ ממילא כשאמר לית לי' אחי' לא הוצרך לפרש לנו שהי' לו רק שמתו דהא ידע דוודאי נפרש כן בדיבורו מאחר דכל העולם יודעין שהי' לו אחין פ"כ מתרצינן דיבורו דוודאי כיון כן ואינו סותר החזקה ועפ"י הקדמה זו אמרתי לפרש ולקיים גירסת הרי"ף בב"ב שם הגם שיש שם נ"א מ"מ נוכל לקיים גם גי' הפנימיות דגריס דהוי מוחזק לן דאית לי' אחי' ואמר ר' יוסף דמאי ליחוש חדא דמוחזק דאית לי' אחי' ועוד האמר בשעת מיתה כו' ע"ש ואינו אומר אלא דרשוני וחי' ולפענ"ד לפרש קצת דוודאי גם ידע מזה שיצא קול שיש לו אחין וגם דא"כ לא הוצרכו לשאלה כלל דדבר פשוט דאין כאן חשש כלל רק הגמ' קיצר בתחילה ולפי הגירסא הנ"ל ר"י הכי קאמר דאף שיצא קול אח"כ שיש לו אחין ממילא נימא דיהי' נאמן הבעל שנתרץ דיבורו ונאמר שכוונתו הי' דהשתא לית לי' שמתו ובכה"ג דאינו סותר הקול והחזקה וודאי מהימן רק משום דלא ניחא לי' לר' יוסף עדיין דלמה נתרץ דיבורו וע' תוס' שבועות מ"א ע"ב ד"ה כל ע"ש ועז"ק ר' יוסף טעמא דמלתא דיש להאמינו ולא ניחוש הגם שיצא קול השתא ואמר ב' טעמים חדא דמוחזק לן דל"ל אחי' וידוע לכ"ע וא"כ וודאי כשבא הבעל לומר לית לי' אחי' לא קאמר כלל שמעולם לא הי' לו שידוע לכ"ע כאן מצד חזקה שהי' לו רק שמתו ומה"ת וודאי נאמן ועוד האמר

בשעת מיתה כו' יש בזה עוד טענה דשטת מיתה עדיף לענין זה דוודאי בידו לגרשה ואין ריעותא להמגו וא"כ מהני אף נגד חזקה דבשעת קידושי' כ"ז שחי אין המגו טובה כ"כ דהא רוצה בקיומה ואין רצונו לגרשה אבל כאן שעת מיתה מה איכפת לי' וע"ז א"ל הא איכא עדים במדה"י דאמרי דידעי דאית לי' אחי' וכלל בזה כמה טענות או כמש"ל שידעי שגם השתא בחיים או דידעי דאית לי' אחי' בידיעה ממש ולא מצד חזקה ולא אתי מגו ומרע עדים וכמש"ל א"נ משום דאיכא לברורי ומלתא דיכולין לברורי הוא כמ"ש הראשונים ובענין זה תי' הח"ר דלא קימל"ן כתי' דאביי בקידושין ונכתב מצה לפנינו.

ומ"ש אאמ"ו לתרץ קושי' הנ"ל עפימ"ש תוס' בקידושין דבשעת מיתה ל"ל מיגו דשמא אין בו כח לגרש וממילא י"ל דבב"ב א"נ נגד קול משום דמיירי בשעת מיתה עכ"ד והנה ערבך ערבא צריך דלפי"ז יקשה מסוגי' דלעיל בההוא דאמר חזיא לכהנא רבא דמפרשינן דגרשת קאמר ומהימן מטעם דבידו לגרשה ולדברי התוס' הנ"ל ניחוש דלמא אין בו כח לגרש ובלא"ה תמהו כולם ע"ד התוס' דבאומר כן בשעת מיתה בלא"ה נאמן משום אין אדם חוטא ונדחקו מאוד אמנם לפענ"ד כוונת התוס' כמו שפירש"י בחולין דף ל"ט בבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה שלא תפצר בו לתת לה גט לפוטרה מיבום אם ימות ע"ש וא"כ י"ל דמאחר שהבד"צ שחוששי' לתקנת עגונה תמיד ובכדי שלא תשאר זקוקה אחר מות בעלה ע"כ הב"ד באים אצלו ומפצירי' בו שבהיותו נוטה למות לא יניח אשתו זקוקה וע' בפירש"י גיטין ע"א ע"ב שאמרו לו נכתוב גט שלא תזקק ליבם משום דקשי' לי' איך יבואו הב"ד לאדם שיגרש אשתו שהוא חטא גדול ע"ז אמרו דמיירי במקום שיש חשש יבום כגון בבריא והולך לדרכו ובשכ"מ חכם כנ"ל וא"כ מאחר שאין בו כח לגרש אז ומ"מ הב"ד מפצירים בו מאוד שלא יחזק לרשיעי ובכדי שלא יהי' לו לצער אומר דברים אשר לא כן שיש לו בנים בכדי שינוחו ממנו וממילא ל"ש כאן הסברא דאין אדם חוטא מה"ט גופ' מאחר שאין לו כח והב"ד מפצירים בו לא יוכל להשיב פניהם ריקם ואין להקשות בלא"ה ע"ד התוס' דמה כח שצריך בזה הלא די מי שיאמר כתבו ותנו גט צ"ל משום דעכ"פ לכתחילה מחמירין בעשיית שלוחי' וסובר שיהי' קשה עליו הסבל כ"כ כנ"ל ברור כוונת התוס' והשתא דאתי' להכי א"ש ג"כ קושי' הנ"ל דמאחר שהעיקר הטעם הוא שחושש שלא יבקשו ממנו גט עתה בשביל אשתו כי הב"ד באים אליו בזה וא"כ איך פוטר עצמו בטענת גרשתי ולא יחוש דלמא האשה לא תרצה לחטוא ותאמר להב"ד כי שקר בפי' שלא גירשה ושיגרשנה עתה וזה בוודאי הוא חשש גדול וא"כ אי אין בו כח אין פוטר עצמו בזה ולפי הדברים האלה מיושב ג"כ קושי' הנמ"י שהק' שם למאי מסקינן דאינו נאמן ולא נפרש חזיא לכהונה היינו שיש

לו בנים ולהנ"ל א"ש דזה בלא"ה א"נ מאחר דלית לן מגו וממ"ש הרשב"ם שם משמע דלא ס"ל כסברת התוס' הנ"ל ולפי"ז ממילא מקום יש בראש לפקפק ע"ד אאמ"ו הנ"ל מאחר דהתם איירי שהי' מוחזק לן בלא"ה דלית לי' אחי' או בחזקה ע"י קול או כמ"ש הנמ"י ע"י אמרי פיו וא"כ בכה"ג למה יבאו אצלו הב"ד שלא תשאר זקוקה דאפי' לא יאמר כלל ניזל בתר חזקה ולא תזקק ליבום כלל וא"כ למה ענין אמר בשעת מיתה דל"ל אחי' לא שייך כלל לומר שלא נאמין אותו מטעם שאין לו כח לגרש ומה"ט וודאי נאמן משום דא"א חוטא ולא לו ושפיר הקשו הראשונים בזה. ולכך לא תירצו כסברת התוס'.

ובעיקר קושי' הראשונים הנ"ל לולא דבריהם עפימ"ש הרשב"ם שם דהאי עובדא הי' ידוע לנו בוודאי שאין לו בנים ולפי"ז י"ל דוודאי לא יוכל להוציא מחזקה הראשונה שהאשה מוחזקת ליבום לא יוכל להתיר אמנם מאי נולד לנו החזקה זו היינו מאחר שמוחזק כאחין ובלא בנים ממילא אשתו מוחזקת ליבום וא"כ י"ל דהיינו דווקא בכה"ג דהתם ידוע שאין לו בנים והקול הוי כחזקה שיש לו אחין וממילא האשה בח' אי' א"נ כלל אבל בכה"ג דהכא בקידושי' אף דמוחזק דלית לי' אחי' מ"מ אינו מוחזק שאין לו בנים לא הוי חזקה מעליותא כ"כ לגבי האשה שתהי' זקוקה ליבום ומאחר דאינו בח' אי' הוי רק כספק מאחר שיוכל להתוודע שיש לו בנים ולכך נאמן הבעל להוצי' מאי' ולקמן באות י' אכתוב בסברה כיוצא בזה אי"ה והנה ברישׁ העיון אמרתי בק' הנ"ל דהא באמת קיימל"ן מלתא דעבידי לגלוי' לא משקרי אינשי והיינו מטעם דכשיתוודע הדבר יתפוס בשקרן ולפי"ז ממילא אם אומר בשעת מיתתו אינו חושש כ"כ שיתפוס בשקרן ואף דעבל"ג משקר ואנו לא סמכינן על המגו דמה לי לשקר רק במקום דאיכא נמי חזקה דמילתא דעבל"ג לא משקרי אינשי מהימן גם נגד חזקה דאית לי' אחי' אבל בההוא דב"ב דליכא חזקה דמלתא דעבל"ג לא מהני לן המגו דמה לי לשקר נגד חזקה שוב מצאתי שהביאו סברא כזו ב' הרמב"ם ז"ל שהק' דל"ל המגו בב"ב דבלא"ה מהימן כשאר ע"א ותי' דס"ד דהבעל גרע דאינו חושש לפבל"ג רק דהוא ס"ל דגם קודם מיתה אינו חושש דלא איכפת לי' מאחר דלא עשה כלום בעדותו שיוכל לומר שהי' חוזר בו בעת מיתתו ולפי"ז א"ל כמו שכתבתי גם מ"ש אאמ"ו כו' דהר"ן ס"ל ג"כ כהתוס' בתירוצם דלא כהב"ש ע"ש ולכאורה דברי הב"ש נפלאו בזה דאי נאמר דהר"ן לא ס"ל כסברת התוס' הנ"ל א"כ ל"ל טעמא דנאמן משום שאינו סותר החזקה רק שבא להתירה מצד אחר הא אפי' סותר החזקה נאמן אפי' לר' נתן דע"כ לא פליג אדרבי רק כשחזר בו בשעת מיתה וע"כ דס"ל כהתוס' דליכא כאן מגו דמה לי לשקר ולכך א"נ רק משום דאינו סותר החזקה כלל אלא דלפי זה ג"כ דברי הר"ן תמוה' יותר דמחי ראיה הביא מב"ב דהתם איכא מיגו

דמה לי לשקר כדאמרינן התם בהדי' דמה"ט נאמן מוכח דבמקום דליכא מגו א"נ אף שאינו סותר החזקה וא"כ הביא ראיה לסתור וע"כ מוכח דס"ל להר"ן דלא כהתוס' הנ"ל וגם הכא איכא מגו ולענין הבנת דברי הר"ן הנ"ל לפענ"ד דכעין קושי' זו יש לי עמ"ש הנמ"י בב"ב שם דע"כ לא נחלקו ר' ור"נ אלא בדמוחזק באחי' ואמר אל"א דהמגו סותר החזקה משא"כ באומר יש לו בנים כו' פ"ש ודברי' צ"ב באיזה מקומן משמע כן דר"ן ס"ל דאל"א א"נ ובהדי' קאמר אף נאמן לאסור מבואר דלהתיר נמי נאמן ולא פליג רק דלא עקרו החזקה לגמרי שמתעורר אח"כ כשחוזר בשעת מיתה וגם ש"ה דבשעת נשואין הוי נוגע בדבר ולכאו' י"ל בכוונתו דלא ס"ל כהרשב"ם רק דאפי' נגד העדים מהימן לומר יש לו בנים וכמו שאכתוב אי"ה דזה תליא בהא דר' ור"נ דאי אמרינן דהמגו כעדים יש בכחו להוציא מידי עדים אבל לר"נ דהמגו לאו כעדים א"א להוציא מידי עדים כלל וע"ז כתב הנמ"י דס"ל לפרש הסוגי' דחזקה דהתם היינו ג"כ ע"י עדים ומ"מ בזה לא נחלקו ר' ור"נ בכה"ג כשאין המגו סותר החזקה לגמרי יוכל להוציא גם מחזקה ע"י עדים כן הי' נ"ל לכאורה והי' מיושב בזה דהוא ניהו החולק אהרשב"ם בש"ע א"ע סי' קנ"ו אמנם האמת הוא בדעת הנמ"י דס"ל דאליבא דר"נ דמה לי לשקר כחזקה דמיא אין בכחו לעקור חזקה אחרת ממש וא"כ במוחזק שאין לו בנים א"נ לומר יש לי בנים והיינו משום דהוי קשי' לי בהסוגי' דקידושי' דקאמר דמוחזק לן באחי' ולא מוחזק בבני' ולכאו' קשה ל"ל למימר שלא מוחזק הא אפי' מוחזק שאין לו בנים נמי וע"כ דלא כפירש"י רק דאליבא דר"נ א"נ לעקור חזקה לגמרי וכ"כ הוא במוחזק שיש לו אחין אנ"ל אין לי אחין והא דקאמר אף נאמן לאסור היינו כמו דנאמן לומר יש לו בנים להתירה כ"כ נאמן לומר אח"כ אל"ב אבל לא כלל לענין אחים במוחזק באחי' דבלא"ה א"ר להתיר וממילא עפי"ז סלקן כהוגן דברי הר"ן הנ"ל ג"כ דאליבא דר"נ ס"ל כשסותר החזקה א"נ וכנ"ל אח"כ ראיתי בלח"מ שכ' לפרש הגמ' כן לפ"ד המ"מ והר"ן לקמן הגם דבענין הקושי' הנ"ל על לשון הגמרא דלא קאמר בדמוחזק דל"ל אחי' ול"ל בני' למ"ש הפנ"י בקו"א דלא הוחזק בבני' הוי כמו הוחזק דל"ל בנים דא"א דהוי לי' בני' הוי ידעינן אבל באחין הוי להיפוך דבלא הוחזק באחי', הוי כמוחזק דל"ל אחי' וא"ל דא"כ ליכא ס"ס בלא הוחזק כלל דז"א דמשום דבאחי' הסברא נוטה יותר שאין לו אחין ובבנים נוטה ג"כ יותר שאין לו בנים ולכך הוי ס"ס שפיר בתצטרף בכה"ג ב' הספיקות שוים הם וע' כעין סברא זו בב"ש סי' קנ"ח סק"ב ולקמן נדבר עוד מדברי הנמ"י הנ"ל.

יב אחר הדברים האלה האריך אאמ"ו בדין המובא בטוש"ע סי' קנ"ו דאנ"ל יל"ב בדאיכא עדים שיש לו אחין והב"י כ' דמשמע כן מהרשב"ם בב"ב וצ"ל מ"ש מדאיכא חזקה דנאמן

גם הקשית דלקמן כ' הרשב"ם להדיא בריש דף קל"ה דאפי' באחין ידועי' נאמן לומר יל"ב וכ' אאמ"ו דהחילוק בין חזקה לעדים היינו דאף שמוחזק שהי' לו אחין בידועין מ"מ איננו ידוע אם הם חיין עדיין אבל העדים מעידין שעדיין חיים עכ"ד ולענ"ד עדיין לא העלית ארוכה וחילוק זה אינו מובן לכאו' דהא אפי' אם עדים מעידים שהוא עדיין חי אינם יכולים להעיד שהיום עדיין חי דהא באו ממדה"י וע"כ מעידין שבעת ראותם שהי' במדה"י הי' בחיים וא"כ עדיין נאמר דלמא מתו בזמן קצר הזה ומאי חילוק יש בין זמן קצר לזמן מרובה הלא כצל ימינו עלי ארץ ואשה אחרת מתקיני' לכה"ג ביוה"כ וע"כ שמעמידי' על החזקה כאשר הי' מתחלה א"כ כ"כ נימא אפי' מעידין לזמן מרובה והוחזק ביש לו אחין למה נימא דלמא מתו ולא נעמידנה על החזקה שלא מתו רק בזה הי' אפשר ליישב למה שכתבתי באות ב' שיש חילוק בין הוחזקה ליבום אחר מיתת הבעל או לא וא"כ י"ל דאף שעדים מעידי' שקודם מות הבעל הי' לו אחין מ"מ מה"ט לא הוחזקה באי' לזקוקה ליבם דדלמא מתו ומאחר דלא הוחזקו באי' בלא"ה מה"ט נאמן לומר יל"ב אבל אם אמרו עדים שאחר מות הבעל ג"כ הי' בחיים אף שנחוש דלמא מתו לע"ע מ"מ עכ"פ האשה מוחזקת ליבם בוודאי אחר מותו וא"נ להוציאה מחזקתה כנ"ל להבין ד' אאמ"ו כו' ולפי"ז כאן בנ"ד ודאי עדיף טפי דגם בשעת נשואין לא הוחזקה באי' שלא נודע אם הוא חי עודנה אין עלי' חזקת אי' כלל וביותר י"ל דאפי' מ"ד למיתה דתרי ל"ח למיתה דחד חיישינן כדאמרינן ביומא ובסברא זו הי' מקום ליישב קצת קושי' הנמ"י הנ"ל משום די"ל אפי' לר"נ דלא אתי מ"ל לשקר ומוציא מחזקתה מ"מ חיישי' דלמא מתו ואין עליו ח' אי' כלל וא"כ י"ל דס"ל לר"ן דלמיתה דתרי ל"ח ומה"ט בב"ב דמיירי דמוחזק לן באח א' לא הוחזקה לאי' כלל ולכך נאמן משא"כ בקידושין דמוחזק לן באחין כן י"ל דרך צחות אמנם בעיקר הדין הנ"ל מה שהוציאו כן מהרשב"ם נלענ"ד להיפוך דאדרבא הרשב"ם לא ס"ל כן למוחלט ולשאר הראשונים מוכרח דין זה ומשם הוציא הטור דין זה לפשוט דהנה הב"ש הביא ב' הב"ח דדין זה תליא אי נאמן לומר אין לו אחין והב"ש השיג ע"ז ולכאו' בריש העיון חשבתי למשפט דוודאי דברי הב"ח נכונים וגם הרשב"ם לא הוכרח לזה רק משום דבעי לאוקמי מתני' אפי' כר' נתן וכדמסיק בקידושין דפליגא אי מה"ט כעדים או כחזקה דמיא וא"כ בשלמא לרבי דס"ל דמה כו' כעדים דמיא י"ל דאלים דיבורו גם נגד עדי' להוציאה מאיסו' אבל לר' נתן דמה כו' כחזקה אנ"ל יל"ב רק בח' בעלמא נאמן לאורעי החזקה ממילא נשארת בלא חזקה וא"כ מאחר שאין לה חזק' יש לה ח' היתר לשוק משא"כ ביש עדים דא"נ נגד עדים ולא מוציא מה לי לשקר מחזקה שבא מעדים ממילא יש לה ח' אי' ולפי"ז נוכל לומר להאמת אי קיימל"ן כרבי נאמן גם

ביש עדים דיל"א נאמן לומר יל"ב ובזה הי' מיושב קושי' אאמ"ו מדלקמן די"ל התם קאי לפי ההלכתא דס"ל לרשב"ם דהל' כרבי ולדינא קאמר הרשב"ם כן ולא אליבא דרבא דוקא אולם הגם שדברי הש"ע י"ל כן לפי"ז דכ' בשם יש מי שאומר אבל לד' הטור וודאי שפיר הקשה הנ"ש דמסתם קסתים דין זה אליבא דכ"ע והנלענ"ד ליישב דעת הטור בזה דהנה הראשונים נחלקו לעיל בסוגי' דיכיר קכ"ז שהי' מוחזקין בזה שהוא בכור יוכל לומר על אחר שהוא בכור וכ' הרשב"ם שם לאו בעדים שמעידי' כו' אלא בקול בעלמא ובטוח"מ סי' רע"ו הביא שכל הראשונים חולקים עליו בזה דככה"ג וודאי נאמן אמנם מלשון הרי"ף נראה כד' הרשב"ם שכ' דאליבא דר' יודא צריך קרא דיכיר אעפ"י דמוחזק לן שהוא בכור ופי' כגון שיצא עליו הקול עי"ש ולכאו' יש לתמוה מזה ע"ד הנמ"י שכ' סתם לפרש דלר' יודא נאמן אפי' נגד עדים רחמנא הימנוהו לאב כדכתיב יכיר וממילא האחר הוא ממזר ע"ש והוא בא לפרש דברי הרי"ף וש' לפרש ההיפוך מדעתו וצ"ע לכאו' ובאמת לק"מ דגם להנמ"י הנ"ל שיש עדים שהוא בכור היינו שמעידי' שזה נולד ראשון וזה אח"כ לענין זה יש עדים וע"ז בא הבעל לומר שזה הוא הבכור ומתרצינן דיבור' שאינו סותר העדים דאף שהעידו שזה נולד ראשון הוא ממזר ומי מכחישו בזה אלא דאף שאין עדים שיכולין להכחישו בזה מ"מ חזקה יש שיצא על הבן הזה שהוחזק חזקת כשרות שלא הי' ממזר ועי"ז מוחזק לנו שהוא בכור כי העדים העידו שנולד ראשון מחזקי' לי' בחזקת כשרות שאינו ממזר וא"כ אין סתירה מדברי הרי"ף כלל דהכל חד דמיירי שאמת שהי' ערים כנ"ל ומ"מ יל"א הוי רק חזקה ולכך פי' הנמ"י דברי הרי"ף באופן שנוכל להשוותו עם רוב הפוסקים דלא כהרשב"ם כנ"ל נכון ועפי"ז נ"ל ליישב מה דקשי' לי עמ"ש בעל המאור בקידושין דהרי"ף פוסק כרבי דנאמן להתיר ואין נאמן לאסור דמ"ל לשקר כעדים דמי וקשה הא לפי' הרי"ף הנ"ל דר' יודא מיירי בחזקה ומ"מ איצטריך קרא דיכיר כאן לפלין בכור דלא נימא דהוי מגו במקום עדים וא"כ ממילא מוכח דבעלמא א"נ כלל כשסותר החזקה ולא מהני הסברא דמה לי לשקר ואין לתרץ שאני התם דנאמן לומר אין לי אחין נגד החזקה דאינו סותר החזקה כלל דמתרצין דיבור' שהי' לו אחין ומתו ובכה"ג מל"ל כעדים דמיא אליבא דרבי אבל במקום דסותר החזקה דאינו וא"א לתרץ דיבורו לא מ"מ לא מיושב כאן דהא גם הכא נוכל לתרץ דיבורו ולומר שהאחר הוא ממזר ואינו סותר החזק' ולמה לא נאמני' אף בלא קרא דיכיר וע"כ דגם בכה"ג א"נ ולדברינו הנ"ל א"ש משום דכאן מוחזק בח' כשרות שאינו ממזר ולענין בכור שנולד ראשון יש ג"כ עדים והוא בא להוציא מחזקה זו ולומר שאינו בכור רק הוא ממזר ס"ד דאין בכחו לומר נגד החזקה שהוחזק בכשרות דממילא בכור מעלמא הוא ובכה"ג באמת א"נ במקום אי

לאו דגלי קרא ודווקא בכה"ג שאינו סותר החזקה כלל שנוכל לתרץ דיבור' שהאמת הוא שהוחזק באחין רק שאח"כ מתו באשר הוא סוף האדם בזה פסקינן כרבי והנה סברא זו דאילולי קרא דיכיר בבכור ס"ד דלא אתי מה לי לשקר לאפוקי מחזקה אנו צריכין לה בלא"ה דכבר הקשו כל הראשונים דהסוגיות סותרות אהדדי ולכאו' מסוגי' דהכא קשה ביותר דאפי' לר' יודא ס"ל דאילולי קרא דיכיר בבכור ס"ד דלא אתי מה לי לשקר לאפוקי מחזקה ואילו התם ס"ל לא זו דלרבי מהימן לומר א"ל אחין להוציא מח' אחין רק אפילו לר"נ נאמן כמו שכתבתי לעיל וא"ל שאני התם דאיכא נמי חזקה דאא"ח ולא לו מכמה טעמים אע"כ צ"ל דהתם אינו אומר נגד חזקה כלל דחזקה במקומה עומדת שהי' לו אחין ועתה מתו אבל כאן הוא בא לאורעי חזקת כשרות של בן זה המוחזק שהוא בכור והוא בא לומר שהוא ממזר דאי לאו דגלי קרא לא הי' נאמן וכנ"ל ולפי שיטת הני פוסקים דס"ל דגם לסתור החזקה לגמרי נאמן ג"כ א"ש דכאן איירי בדאיכא עדים שא"נ נגד עדים אבל התם מיירי בחזק' בעלמא בלא עדים.

נחזור על הראשונות דאפשר לומר גם בדעת הטור הנ"ל היינו מכח סברא זו ומכאן הוציא דינו והענין הוא כך דאפי' לרבי דס"ל דמל"ל כעדים דמיא אין הסי' דנימא דהוי כאלו באו עדים והעידו כן השתא שבכה"ג נעקר החזקה גמורה רק לענין דבמקום דנאמן מהני נאמנות כעדים בזה פליג עם ר"נ וס"ל דמאחר שנאמן הוא כעדים שאינו יכול לחזור יותר אבל אין הכוונה שנאמן כעדים ממש להוציא מחזקה גמורה ולפי"ז נאמר דוודאי כל שהוחזק האשה מתחלה בח' ייבום אין בכחו להוציא מחזקתה בסברא דמה לי לשקר והיינו אם באו עדים שיש לו אחין ממילא הרי הוא מוחזקת לנו מתחלה בח' ייבום אין בכח הבעל להוציאה מחזקת זקוקה באמירתו יש לו בנים דהחזקה אלים טובא א"א לו לאורעי בדיבורו אבל בדליכא עדים רק חזקה בעלמא כך שמענו עליו שיש לו אחין וא"כ ממילא לענין להחזיקה בחי זקוקה ליבום לא הוי חזקה אלימתא כ"כ מאחר שגם הא שיש לו אחין אינו בבירור כ"כ רק מכח חזקה ממילא לענין האשה שתהא זקוקה הוי נחות דרגא דאפי' ח' מעליותא ליכא בכה"ג יוכל הבעל להוציא מחזקה זו באמירתו שיש לו בנים או שאומר אין לו אחין דג"כ אינו חזקה מעליותא דזה שהי' לו אחין הוי רק ח' בעלמא ולענין אם הם בחיים עדיין אפי' חזקה גמורה ליכא עכ"פ לא הוחזקה בח' זקוקה לייבום ממש בכה"ג נאמן הבעל בסברא דמה לו לשקר לענין זה נאמן דאינו סותר החזקה גמורה שהוחזק בפי כל וזה דפת הטור דמסתם קסתם דלכ"ע אנ"ל יש לו בנים בדאיכא עדים שיש לו אחין דממילא הוחזקה לזקוקה בחזקה אלימא שא"נ לאורעי חזקה בכה"ג לכ"ע ודמי ממש להא דיכיר דאיצטריך קרא לר' יודא שנאמן נגד הקול בעלמא והיינו

מאחר שהי' עדים שזה הבכור שנולד ראשון אף שנוכל לתרץ דיבורו של הבעל שאינו סותר להעדים כי זה הבכור והאחר שנולד ראשון הוא ממזר מ"מ מאחר שע"י העדים הללו הוחזק לו ממילא בחזקה מעליא שזה הבכור כי מחזקיני' לי' בכשרות ממילא לא הי' הבעל יכול להוציא מחזקה כה"ג בכח המגו דמ"ל לשקר רק מקרא דיכיר אבל בלא דגלי קרא התם לא הי' נאמן ומה"ט גופי' ס"ל דכאן א"נ לכ"ע כנ"ל נכון בד' הטור.

יג ומה שכתבת לדחות קושי' הבית מאיר לכאו' דבריך נכונים **בטעמן** ועפ"י דבריך האלו יש מקום ג"כ ליישב קושייתך מהרשב"ם דלקמן משום די"ל להיפוך מסברת התוס' הנ"ל בקידושי' רק בשעת מיתה חשיב יותר מגו דמה לי לשקר דבידו לגרשה וכמו שכתבו המפורשים דלאחר מיתתו מאי נ"מ לדידי' אם תנשא לכהן או לאחר ולגבי דידי' הוי מגו שפיר אמנם לפי"מ שכתבתי לעיל די"ל בד' הרשב"ם דלא אמר סברתו דא"נ נגד העדים רק אליבא דר"נ ולא אליבא דרבי ממילא נוכל לומר דמ"ש הרשב"ם לקמן בטעם דא"נ לומר גרשתי משם דקלא א"ל היינו דאליבא דרבי הי' נאמן גם בכה"ג ועוד יש מקום אתי ליישב בדרך אחר ב' קושי' הנ"ל על הרשב"ם רק שאין כאן מקומו ועכ"פ הטור דמסתם סתם היינו משום שכן הוא שיטת הפוסקים הנ"ל וגם דברי הרשב"ם אין הכרע דפליג וכנ"ל.

יד ומ"ש במוסגר עמ"ש התוס' דאף דאיכא חשש גט ישן אמרי' מל"ל וכתבת דהכא ל"ש לאסור מה"ט דגט ישן דממ"נ הוא נכון רק מה שהקשית ע"ד הר"ן שכתב דיוכל ליתן להגט מהיום מעש"ב והקשית הא אסורה להתיחד עמו לא ירדתי לסוף דעתך דהתם הטעם דלא ידעינן במהיום אם כו' היינו מעש"ב או מהיום ממש אבל באומר להדיא משב"ע וודאי ה"ה כא"א לכ"ד לכ"ע כמבואר בר"ן שם להדיא רק דעיקר הטעם התם דמ"מ איכא חשש גט ישן וכמבואר בתוס' והר"ן שם וא"כ ממילא למ"ש דכאן ליכא חשש זה מכ"ש דל"ח אם יתיחד עמה ומ"מ עכ"פ משמע מהתם דגם בכה"ג איכא חששא דג"י דהא התם נמי מגרשה שלא תזקק לייבום ואיכא נמי ממ"נ ומ"מ חיישינן לג"י והטעם משום דהגט חל ממילא כשמת ודלמא תשאר מעוברת ממנו ומ"מ מגורשת היא ממילא ועכצ"ל דכאן יוכל לגרשה ג"כ ע"ת זה אם לא יהי' להם בנים וליכא חשש כלל גם י"ל דהא אמרינן אותבי' ואנחי' בכיסתי' רק דלא מקדים כו' וזה ל"ש בכה"ג דאינו פורעניות לנפשי' וי"ל שכותב גט בלא זמן ובכה"ג ל"ש גיטה קודם לבנה.

טו ומ"ש דאפשר לומר דהכא גרע דלא שייך מגו דיכול לגרשה דהא לא פסקינן בדברי' שביניהם לענין אם הוא זקוקה ליבם עכ"ד והנה לפי סברא זו יש מקום ליישב קושי' המקנה שהק' בקידושי' בפירש"י ד"ה בשעת כו' שכ' דאמר כן בכדי שתתרצה לו והק'

הנ"ל דמשמע דהא דבעי' מגו היינו משום דחיישינן שנוגע בדבר ולא בלא"ה ובב"ב מבואר דאנ"ל זה בני אפי' שלא בשעת הקיד' רק מטעם מגו ע"ש ולהנ"ל א"ש דרש"י הכי קאמר דהא דאמרינן דנאמן בשעת קידושין ואליבא דרבי א"נ לחזור אח"כ היינו אם בשעת אמירתו אומר כן בפי' להתירה שלא תזקק ליבום אמרינן דלא משקר דאית לי' מגו אבל אם בשעת קידושין לא כיון לזה כלל רק דרך שיחה בעלמא כה"ג א"נ מטעם מגו כלל ועכ"פ וודאי יוכל לחזור אח"כ דל"ש שנוכל לפוטרה בגט דאינו אומר כלל לענין זה אלא דבאמת מלשון הגמ' גופי' משמע דדוקא בכה"ג שאמר לרצותה בעי' מגו דבידו לגרשה ולא בלא"ה וכמ"ש המהרש"א לקמן והארכתי בזה הרבה ליישב הקושי' הנ"ל עם שאר קושיות רבות וגם בדברי הנמ"י שהבאת לעיל וכאן אקצר בזה מאחר שאין נ"מ לנ"ד ועיי' ברמב"ן שפי' הסוגי' דקידושי' בהדי' שלא אמר כלל בכדי שתתרצה ומשמע מדבריו דגם בכה"ג דנ"ד מהימן ע"ש והרמ"א בסי' קנ"ו כ' או אח"כ כו' ע"ש בסעי' זיין.

ולפענ"ד דמטעם אחר יש כאן צר קולא מכח האי סברא שלא אמר כן לענין אם הוא זקוקה לייבום דבלא"ה כבר הרעישו קולם ע"ד רש"י והרשב"ם במ"ח הנ"י באמירת הבעל לענין אי אתי אח לאחר מכאן דהא בעל גופי' א"נ לומר יש לו אחין ואחר הי' נאמן לומר אינו אחי' וא"כ ל"ל נאמנותו של הבעל ומה שכ' דהא צ"ל דכמה פוסקים פסקו כאוקימתא דרבא וצריך להבין סברתו של רבא בזה בפרט במה שאמר כיון בשעת מיתה קהדר בי' והיינו שלא יהי' עון תלוי בו שלא הודיעו ועכצ"ל דכשאומר בשעת קידושי' כדי שתתרצה אין לו אחין ואינה זקוקה לייבום ממילא עכ"פ לענין זה שאין לו בנים וודאי מהימן וע"כ איירי בכה"ג או שאומר כן להדיא ואפי' אינו אומר להדיא מכללא אתמר כאלו אמר כן בהדיא דמוכרח שכוונתו כן מאחר שבא להתירה בסברא זו בלבד וא"כ האשה נשארת בחזקת שאין לו בנים וברישא שיש לו אחין וזהו תירוצא דרבא דבמתני' נשארת בחזקתה שאינה מוחזקת ליבם לאו כל כמינה דמפיק לה מחזקתה דיש ספק ספיקא כמ"ש המרש"ל מה"ט א"נ הבעל אבל בבריי' דמדאמר מתחלה אין לו אחי' וודאי היינו ג"כ שאין לו בנים ממילא ליכא ס"ס ואם אמר אח"כ בשעת מיתה לחזור גם מזה ואומר יש לו אחין אימר קושטא קאמר דלעולם לענין החומרא שאמר בשעת קידושין שנשמע מכלל דבריו מהמנינן לי' ולענין הקולא שחזר בו עתה ג"כ נאמן ואחר שאומר בשעת מיתה שלא יהי' עון תלוי בו ונאמן במקום דליכא ח' היתר כ"כ דאין ס"ס דוודאי אין לו בנים ובזה מיושב ג"כ דברי רש"י ורשב"ם הנ"ל דכ"כ לענין אם הבעל אומר בשעת מיתה יש לו בנים שלא תיזקק לייבום דומיא דסיפא וא"כ כשאמר יש לו בנים היינו ג"כ יש לו אחין כאילו אמר כן להדיא ומדיוק לשונו הוי כן וא"כ ממילא אי

אתי אח אח"כ ואמר ואנא אחוי דמיתנא תרוויי' מסהדי שיש לו אחי' ולענין שיש לו בנים הוי רק א' כדמיון תרוויי' בא"א קמסהדי וא"כ סיד דאין דבריו של א' מועיל לאפוקי מחזקה שע"י שנים קמל"ן דמ"מ נאמן הבעל באמירתו יל"ב וע' בב"ש סי' קנ"ז סק"ז לא נחית לדברי' שכתבתי כאן ולכך כ' מי' מרש"י והר"ן כו' גם מה שהק' שם למה בלא נתחזק א"נ ע"א לאסור לא ידעתי דמ"מ מודה הנמ"י למ"ש הרשב"ם דאף דלא הוחזק בבנים עכ"פ מאחר שלא הוחזק באחין ג"כ איכא ס"ס ונגד ס"ס וודאי א"נ ע"א דהוי כרוב ולהנ"ל מיושב ג"כ קושי' הב"ש בסי' ק"ט על הב"ח שכ' דבלא מוחזק ואמר אל"א ובשעת מיתה הדר בי' חולצת שלא דק בסוגיא ע"ש ולענ"ד דק היטב דבאומר אין לו אחים לענין ייבום והיינו אל"ב ולענין זה וודאי מהימן וא"כ כשאומר אח"כ בעת מיתתו יל"א עכ"פ היא מוחזקת מכבר שאל"ב ולא הוי ס"ס וחולצת לדעת הרמ"ה ובפרט דהב"ח מיירי שם כדאתא אח אח"כ וכמו שכתבתי הדרן לקמן דמה"ט עדיף טפי כשאומר שמת אחיו שלא לענין ייבום דלא משמע מדבריו שאין לו בנים וא"כ נוכל לומר דבנ"ד ג"כ עכ"פ ספיקא מיהא הוי דדווקא באדם שנולד ונתגדל במקום זה אין לחוש כלל שמא אית לו איזה בן אבל בהלך למרחקים ומשוט בארץ י"ל דלמא הי' לו אשה באיזה מקום או הי' לו בן הפוטר מייבום וא"כ לא הוחזק שאין לו בנים הגם שיש לדחות זה משום דידוע גזירת המלכות שאין איש מלחמה רשאי להנשא מ"מ עכ"פ איכא קצת צד מחמת זה.

טו ומה שכתבת עוד דהכא עדיף יותר מאחר שהי' מסל"ת ואמנ"ל שהשיב ע"י שאלה י"ל דהיינו דווקא בנכרי שאינו בר עדות כלל משא"כ בכה"ג א"צ רק שלא ידע שאי' והיתר תלוי בעדותו לענ"ד זה תליא במ"ש הרא"ש והטור ביו"ד רס"י צ"ח ובחי' לחולין פג"ה כתבתי דגם בדברי רש"י ע"כ צריך לפרש כמ"ש הט"ז ברסי' הנ"ל סק"ב דמה"ט התם מהני מסל"ת רק שאי' והיתר תלוי בזה היינו משום דהתם לענין איסור דא"צ עדות כלל ממילא מהימן הגוי גם במסל"ת כה"ג והרבה הארכתי בזה וכאן עת לקצר.

טו"ב סיומא דכולא מצד הפלפול דאין לו אחי' אין לנו לגבב שום צד היתר כאן יותר משאר ע"א רק דמ"מ ג"כ אין ריעותא מחמת זה שהוא אחיו ושאר נשים פסולים דהא הוי במסל"ת ממש כמ"ש אאמ"ו ולענ"ד ל"ש כאן ב' הסברות שהבעל גרע טפי חדא ממ"ש הרמב"ן שהבאתי לעיל דאינו חושש שיתפסנו בשקרו ול"מ מה דפבל"ג דבכה"ג שהוא מסל"ת אין אנו צריכין לזה דאפי' גוי נאמן במסל"ת וגם אין כאן גריעותא מכח סברת הרשב"א דסומכת על הבעל ולא דייקא די"ל דלא קאמר הרשב"א דסומכת עליו רק מטעמא משום דאינה חוששת כלל שמא לקלקלה אמר כן דידוע לה גודל אהבתו שלא יקלקלנה לעולם וע' בתוס' ריש גיטין ולכן סומכת עליו דאינו משקר וכ"ז אם הי'

אומר כן לענין שלא תיפול קמי יבם אבל אם אמר כן לענין אחר כלל ובפרט בכה"ג אף אם יתוודע לה שהבעל אמר לה כן מ"מ תחוש גם לבעלה שמא אמר לה כן רק לדחותה כמו דאנן חיישי' ודייקת כמו בשאר עד וא"כ הדרן לקמן דאין שום צד קולא או חומרא מחמת שהבעל אמר כן אבל יש ב' צדדי היתר בנ"ד מטעם אחר או משום דהכא עדיף כמו שכתבתי בתשובתי הראשונה דבכה"ג וודאי דייקא או משום דאין האשה בחזקת זקוקה מאחר שלא הוחזק שאין לו בנים ואפי' למה שהארכתי באות י"ב דבמקום שיש עדים שיש לו אחין גרע טפי ואפשר דלכ"ע אינו נאמן לומר שיל"ב מ"מ עכ"פ לא גרע הבעל משאר ע"א דעלמא דלדעת הרוב פוסקים נאמן ובפרט למ"ש הב"ח דהא דאנ"ל אין לו אחין במוחזק באחין ונאמן לומר יל"ב היינו משום דאחין לאו בדידי' תליא וא"כ ממילא כאן שאין החשש רק על אח א' והוא אמר בפי' על זה שמת נאמן לכ"ע:

סימן קכח

ה' ישפות שלום לכבוד אהו' אבותי היקרים ה"ה אדוני אמו"ר הרה"ג הגדול מעוז ומגדל החו"ב בחדרי ש"ס ופוסקי' נהירין לי' שבילי דנהר דיעה כרועה עדרו ירעה עה"י פ"ה כקש"ת מו"ה יחזקאל ני'.

חזרתי על הראשונות בענין ע"א ביבמה שכתבת לי שלא שמתי לבי אל העיקר לדון כאן בענין עדות הבעל האמת כי אנכי כתבתי הדברי' בסתם כי לפי דעתי מצר נאמנות הבעל אין לדון בנ"ד כלל מה"ט לא להקל ולא להחמיר אשר ע"כ אמרתי בקצרה ואחת אמרתי בהשו"ת שלי שעיקר הנאמנות כאן מצד מסל"ת אף שהם עצמם לא הי' נאמנים בעדות זה לא הבעל ולא אמו ואחותו אעפ"כ נאמן העד השתא בעמפ"ע שנאמר לו במסל"ת אבל מה שרצה אאמ"ו הגאון לומר דכאן יש לחוש לסברת הרשב"א ז"ל ודעימי' שכ' ביבמות שם דעל אמירת הבעל סומכת ולא דייקת כלל לא ידענא שותא דאאמ"ו מה דמיון יש לכאן התם האיש אומר כן לאשתו בחייו שיודע שאחיו מת האשה סומכת עליו שוודאי אומר אמת ואינו רוצה לקלקלה משא"כ כאן בעד מפי הבעל שאף אם הי' עד אומר שראה גוף המעשה לא היתה סומכת עליו והיתה דייקא וא"כ לא עדיף מה שאומרת שאמר לה הבעל להאשה מלכה המעידת כאן ממה שהיתה מעידה שראתה גוף המעשה איך שמת היבם ואעפ"כ היתה דייקא ולא היתה סומכת עליו כ"כ כאן אינה מאמינה שאמר הבעל כן ודייקא וגם בשאר הסברות שכתבת בזה יש צדדים לכאן ולכאן ומה לי להאריך אף אם הייתי אני אוסר הייתי מקבל דבריך באימה ק"ו שכפי הנראה אין דעתך הרמה והנשאה מסכמת להיתר בנ"ד.

ואמרתי לשאול פה קדוש בנידון הטריקען בער הנהוג במדינתינו לקנות מאינם ישראלים וגם כי כבר זב ממנו סענץ וכשקונים גם הסענץ מחזיקים את הסענץ לנסך וענבים כשרים ויש בשני אופנים פעמים עושה הגוי נקב בחביות למטה וזב ממנו אותו הסענץ לכלי ופעמים שאין נקב בשולי הכלי דהיינו הביעוט רק שהגוי מסנן הסענץ שמטה הכלי הנ"ל וזב ממנו הסענץ לא כמו שעושין בגת וגם יש היתר בזה מאחר שלא נדרכו ולא נתרסקו הענבים כלל רק זב מעצמו דאין לאסור במה שנוגע בהענבים כן חשבתי לעצמי ויודיעני אדמו"ר דעתו בזה דעת תורה ודעת נוטה ועתה דרשתי וחקרתי כי השומע שמע וטעה שאין נוהגין כן בוודאי רק בספק סומכין שלא המשיך הגוי ממנו אף שהוא ספק קרוב לוודאי אבל בוודאי ח"ו שיהי' שום היתר בדבר.

סימן קכט

ב"ה עש"ק יתרו תר"ה

שלמא רבא יסגא לכבוד אדוני אבי ע"ר נזרי ותפארתי ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם החריף והבקי המאיר למחנה העברים בו"ק חו"פ נ"י עה"י פ"ה כקש"ת מהו' יחזקאל נ"י.

גי"ה בנידון השאלה שכתבתי לך הגיעני ושמחתי מאוד בדבריך הנעימים אמנם כן דרכה של תורה בפרט כי לא למעשה אני אומר כי הסכמתי ג"כ לדעתך הרמה לענין מעשה ולא סמכתי על הוראתי וכן יצא מאתנו שיתפשרו יחד לשלם לה הכתובה ולגרשה מרצון נפשה האמת כי לדין יש תשובה והנני חוזר על הראשונות ובקשתי מאוד לשום עין עיונך שנית על דברי ולא תשליך דברי אחרי גיווך כי תורה הוא וללמוד אני צריך.

ראשון תחלה אשר כתבת דהא בעי' התראה שלא תכשילנו ואז אבדה כתובתה הנה בזה לא עלתה ארוכה לקושייתי עדיין ואדרבא גם ע"ז קשה אפי' לא התרה בה מאחר שכבר הכשילתו איך יוכל לדור עם נחש שמא תכשילנו להבא ומאי חילוק יש בין חשוד בין התרו בו או לא והרמ"א בסי' ב' בשם מהרי"ק לא מיירי רק ביש לדונו כשוגג וע' בתבו"ש אבל בכה"ג דמתני' מזידה היתה ול"ל התראה רק באמת יש פלוגתא דמשמעות הש"ע סי' קט"ו ס"ד כפירש"י בסוטה כ"ה דל"ב התראה רק בעוברת ע"ד יהודית ולשאר פוסקים שלא חילקו בכך צ"ל מ"ש בגמ' דלכך בעי' התראה שאם הדרה דהדר דהיינו שתעשה תשובה לקבל על עצמה שלא תעשה כן להבא ובכה"ג שהכשילתו רק פעם א' מהני סתם תשובה שמקבלת ע"ע שלא לעשות יותר אבל בנ"ד לענין שהיא בעצמה עברה על אי' גם לאחר התראה וודאי ק' מאחר שחשוד' שמא הכשילה ותכשיל לבעל ג"כ ולא ידע ואשם כמ"ש המ"מ והח"מ:

וזאת שנית מ"ש שאם רוצה לקיימה יוכל לקבל ע"ע שיזהר בעצמו כר"מ ור"י בבריי' כתובות פ"ב זה נכון וגם אנכי ידעתי מזה וכמ"ש בש"מ להדיא דר"מ ור"י ל"פ אמתני' ומיירי ברוצה לקיימה ומה"ט לא הקשיתי רק משמשתו נדה דמה יוכל לזהר מזה וידעתי שגם ע"ז י"ל דיוכל לזהר בשעת ווסתה ולהשגיח שתטבל הגם שהדוחק דמי יודע אימת פוסקת לראות ומ"ש תוס' ריש גיטין שאין לה ח' שתראה תמיד היינו דמה"ט מקרי לא אתחזק אי' ונאמנת כשאר ע"א אבל זו דאתרע נאמנותה איך תהי' נאמנת בזה וגם מי יודע אם תמצא כתם הגם שהוא דרבנן ואין לחוש לזה כ"כ שיארע לה מ"מ מר"מ ור"י גופי' מוכח מדלא תני תקנתא גם בנדה ע"כ דל"ש תקנה בזה וכדמשמע ג"כ לשון המ"מ ע"ש ויהי' איך שיהי' עדיין ק' בעוברת בעצמה על אי' שיש חשש שתכשילנו בלא ידע וכ"כ בלא התרה בה תחלה למה יהי' מחויב לעשות כן אטו בכופי תלו לי' להשגיח על אשתו תמיד שלא תכשילנו מאחר שהיא א"כ ואיך יהי' מחויב ליתן לה כתובה עי"ז לאשה כזאת אשר לא לעזר ולא להועיל וקלקלה מרובה מתקנתה ואפי' ברוצה לקיימ' ס"ל להרמב"ם דמפסדת כתובתה ור"מ ור"י לא אמרו תקנתם רק במקום שרוצה לקיימה מרצונו אבל וודאי א"א לצוות לו כך.

ובינותי בספרים ומצאתי א' קדוש מדבר ה"ה הגאון בחוות דעת ברסי' קפ"ה שהרגיש בזה והרואה יראה כי עמדתי ת"ל על כל דבריו אמנם כ"ז דוחק והו"ל להפוסקים להזכיר מכ"ז דבר או חצי דבר ולפענ"ד למאי דמשמע בסוטה שם דקאמר ש"ה דלית לה אימתא דבעלה א"כ י"ל מה"ט גופי' פ' הרא"ש דאף בעשתה בעצמה אי' ל"ח שתכשיל לבעלה כי יש לה אימת בעלה וכ"כ להדיא בח"מ סק"ח בשם הרא"ש ומה"ט גופא הוא דבעי' התראה דאל"כ אמרי' עדיין שלא יריאה להכשילו אבל בהתרה בה והוא מקפיד וודאי מרתתה שיגלה לו הדבר ואפי' כותי מהימן ביוצא ונכנס וכ"ש בזה שיריא' בכ"ע שיודע לבעלה ולכך ל"ח רק בהתרה בה ואעפי"כ עברה על התראתו שלא הי' אימת התראת בעלה עלי' לכך מפסדת כתובתה:

ועתה נבוא ליישב הא דמותר לקיימ' דשם בסוטה לפי המסקנא דייקי' לה מבעל שמחל על קינוי כמ"ש בתוס' ד"ה ש"מ ובפוסקים וא"כ מאחר דהתם דוקא במחל קודם סתירה ודון מינה ממילא גם כאן דוקא בלא עברה אחר התראה והפו' דהזכירו דין זה ע"כ היינו דוקא ג"כ בלא התראה וכן פירש"י להדיא בסוטה שם בהאבעי' ד"ה שמחל ע"ש:

אמנם דברי הרמב"ם בפכ"ד מה"א נ"ב שכ' דברוצה לקיימ' מותר ומפסדת כתובתה וק' ע"ד בתרתי חדא דאימת מפסדת כתובה בהתרה בה ובכה"ג וודאי אסור לקיימם מאחר דדייקי' לה רק ממחל על קינוי וצ"ל דמיירי בעברה אחר ההתראה גם יש לומר דאף

דילפי' ממחל על קינוי היינו לענין דגם כאן יכול למחול אבל מ"מ לענין אם יכול למחול אח"כ אף דסוטה אסורה היינו דכבר נאסר' ע"י קינוי וסתירה ותו א"א להתירה משא"כ כאן אבל הא עקא דק' לדברי הרמב"ם דמאחר שהתרה בה ומחל לה דאינה מרחתה מבעלה יותר דהא עברה אחר ההתראה וא"כ למה יוכל לקיימ' ול"ח שתכשילנו וכמש"כ דלענין אי' נדה וודאי קשה אם לא שנכנס בפרצה דחוקה הנ"ל.

עוד בה שלישי' מ"ש אאמ"ו נ"י דל"ש בזה מודה בקנס דלא מטעם קנס הוא רק דמדינא אין לה כתובה דלא תקנו רק שלא תהא קלה כו' הנה אנכי עמדתי דברי ע"ד הפ"י בסוגיין שכ' מטעם קנס וכ"מ קצת בלשון הפוסקים וע' תוס' כתובות דף יו"ד ע"א ד"ה אר"נ כו' מבואר מדבריהם דאי כתובה דאו' ע"כ הק' דמשום קנס שתהא קלה בעיניו להוציאה קנסו לאשה רעה אלא דלפענ"ד בלא"ה ל"ש כאן מודה בקנס דלא אמרו רק מודה בקנס פטור מאשר ירשועין אלקים כו' אבל לא מודה בקנס חייבי' וכעין זה כ' הש"ך בח"מ סי' כ"א לענין אונס דאמרי' אונס רחמנא פטרי' ולא אונס ר' חייבי' רק י"ל דלענין כתובה ל"ש כן דנתחייב מכבר מכח שטר כתובה כמ"ש הפוסקים בסוגין לענין ספק ויש לי ראי' בזה מריש כתובות לענין חלה היא והרבה יש לי להאריך בזה רק לא רציתי להעמיס ולהטריח את אאמ"ו נ"י במה שאינו נוגע לנ"ד.

סימן קל

להרב המאוה"ג וכו' כש"ת מוה' אברהם נ' אבדק"ק קלויזענבורג יום ב' שלח תרכ"ט.

היום הגיעני מכתבו היקר על אודות דין ודברים שבין היבמה עם היבם שלה אודות דיני ממונות אשר כבר יצא הפס"ד בדיניהם שהיא זכתה ועתה בא התור לחלוץ מיבמה הנ"ל ואינו רוצה עד שיתפשר עמה בדין תורה ושופטי העיר נוגשים ליתן החליצה זו עכ"פ ע"י כפיי' והנה באופן זה הדבר פשוט דחליצה בכה"ג פסולה אף אם הי' כדין דהא חליצה כגט כדאיתא ביבמות ק"ו ובש"ע סס"י קס"ט ובגט מעושה בנכרים כדין פסול רק אם אומרים עשה כו' וכאן נהפוך הוא שוב מצאתי כן בשו"ת שיבת ציון סי' צ"ו יע"ש.

ובעיקרא דמלתא אם לא היו הערכאות מתערבים את עצמם בעניני החליצה כלל גם אם הי' הכל כדין בישראל מאן ספון מאן רקיע בזמן הזה לכוף אחליצה לעשות חליצה מעושית הגם שהב"ש חקר בזה ופי' בבית מאיר שם מי לנו גדול מהג' חתם סופר זצ"ל באה"ע ח"ב סי' פ"ד שלא רצה בחליצה מעושית אף שהי' כדין וגם הי' שטר חליצה יעו"ש ע"כ וודאי אין לזוז ממה שהתקינו שיפשרו את עצמם כי מי ירום ראש להכניס

את עצמו בדבר שמוסדי הארץ נסוגו אחור אנן מה נעני אבתרי' וכ"ש שיש כמה ספיקות אי הוי כדין וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה:

ולכאורה נראה מדברי רש"י בפ' החולץ דף ל"ט ע"ב וגם הרבה פוסקים דנחתי בי' בענין כפי' לחליצה להקל ביותר הי' נלענ"ד ליתן איזה סברא לזה עפ"י מה שדקדקתי בגיטין פ"ח ע"ב דפריך ממ"נ אי נכרים בני עשויי כו' ואי לאו בני עשויי מפסיל לא ליפסל כו' ק"ק דאיך ניחא לי' רישא בישראל שלכ"ד פסול ופוסל דקשה ממ"נ למה פוסל דהא פסול ממש הוא וא"ל דאף דהוי שלא כדין יש לו כח לפסול לכהונה דא"כ שפיר בנכרים פוסל דהא עיקר טעם הפסול בנכרים כמ"ש תוס' בב"ב דהוי שלא כדין מאחר דלאו בני עשויי וא"כ דמי לשלא כדין בישראל דניחא לי' דפוסל ואפשר לומר הא ידע בס"ד דגזרינן בישראל שלא כדין אטו כדין רק הא לא ס"ד דגזרו נכרים אטו ישראל אמנם לפנ"ד נ"ל בזה דהנה הלח"מ הקשה דהא הך שלא כדין וודאי דוחק לפרש שב"ד של ישראל במזיד עשו שלא כדין לכפותו וע"כ הפי' כמ"ש הרמב"ם דהיינו שטעו בדין וא"כ קשה כמו כדין כשר משום דמצוה לשמוע כו' ומה"ט גמר ומגרש כמו כן שלא כדין בכה"ג שטעו הב"ד וחשבו שהדין כן ועכ"פ המגרש סובר שהדין כן ומצוה לשמוע כו' ולמה אינו גט ע"ש אמנם לענ"ד דוודאי אינו גט בכה"ג דחשוב גט מוטעה כהאי דיבמות דף ק"ו דגט מוטעה פסול וכ"כ כאן מאחר שטעות הי' ולא גירש רק על דעת מה דמצו' לגרש ומאחר דאין מצוה דהוי שלא כדין אינו גט רק לכאורה חילוק גדול ביניהם דהתם התנה תנאי על מנת שתתן מאתים זוז וכאן לא התנה תנאי לומר שאם אין הדין כך לא יהי' גט רק באמת כ' תוס' בקידושין דף ס"ט ע"ב והרשב"א שם דבדבר הידוע אין צריך תנאי וכאן דבר ידוע שעל דעת כן גירש מאחר שכן אמרו לו שהדין כך לגרש דהא לא רצה עד שהכו אותו לקיים המצוה א"כ דומה ממש להתנה תנאי ואגלאי למפרע דאינו גט אמנם בזה יש חילוק ביניהם דאם כתנה בתורת תנאי בהדיא קיי"ל דאם לא נתקיים התנאי לא פסלה מן הכהונה כדאי' לעיל והיינו משום דבסעת הגט נודע לכ"ע שאינו חל רק על תנאי זה ומעולם לא הי' סברא שיהי' גט ממש משא"כ כאן שהי' בטעות וכ"ע חשבו שהוא גט גמור בלי שום ספק רק אח"כ נתגלה שטעו בדין א"כ עכ"פ בשעת מעשה לפי דעתם הי' גט לכן חשוב ריח הגט ופוסל לכהונה וכ"ז בישראל שלא כדין אבל בנכרים אפי' כדין דחשוב שלא כדין וודאי אפי' ריח הגט לא חשוב דמעולם לא הי' כאן תורת גט כלל.

אלא דלפי"ז קשה מאחר שאמרתי דשלא כדין בישראל מדינא פוסל נשאר קושי' רש"י למסקנא למה לא גזרינן שלא כדין נכרים אטו ישראל שלא כדין ואפשר לומר דמלתא דלא שכיחא ישראל שלא כדין שיטעו בדין וחשש שיעשו במזיד וודאי לא שכיח אמנם

לפירושו צריך הבנה דכ' לתרץ דהוי גזירה א"כ לפי הס"ד דלא ידעי' טעמא דגזירה איך ניחא לי' רישא וצ"ל כמו שתירצנו לעיל דידע שיש לגזור ישראל אטו ישראל והוא דוחק וגם דהא רש"י פי' בהדיא שלא כדין פוסל משום ריח הגט משמע לא משום גזירה וא"כ קשה כנ"ל ועכנ"ל דהנה הך ריח הגט הגם שהסברתי הכונה למה הוי ריח הגט מ"מ קשה הא רש"י פי' בר"פ כל הגט דלא חשיב ריח הגט רק אם לדבר אחד הוי באמת גט אבל כאן באמת אינו גט כלל ועכנ"ל דמדאורייתא אינו ריח הגט רק מדרבנן נראה כריח הגט משום דתחלה חשבנו אותו כגט גמור ולפי"ז א"ש ג"כ למסקנא דמאחר דלא הוי ריח הגט רק מדרבנן שפיר י"ל כתי' רש"י הא גופא גזירה כו' כנ"ל נכון ודו"ק וממילא לפי"ז כ"ז בגט דפסול מוטעה אבל בחליצה דכשר מוטע' א"כ גם אם טעו הב"ד וכפו אותו שלא כדין נשאר קושי' הלח"מ הנ"ל די"ל בכה"ג גמר ומקנה והחליצה כשירה בדיעבד ולכן הקילו הרבה פוסקים בחליצה יותר מבגט.

אמנם לפי שנראה מדברי אדונינו בעל החתם סופר דיותר יש להחמיר בחליצה ולענ"ד הענין כך דלכאו' יש לדקדק בסוגי' הגמ' דיבמות ק"ו בברייתא איתא דחליצה גרועה מגט ומשמע דתני זה נגד מה ברישא דלענין מוטעה חליצה קילא אבל במעושה חמור מגט כעין כשר בתורים כו' וכה"ג ובגמ' מסיק דגט וחליצה שוין רק שיאמר רוצה אני ולפ"ז הברייתא נשנית בטעות וצ"ע ואפשר לפרש דלכאורה צ"ל מה מועיל בגט אף שכופין אותו ואומר רוצה אני קודם מסירת הגט דלמא חזר בדעתו בשעת מסירת הגט ממה שאמר רוצה אני רק זה אינו דמאחר דעביד מעשה ומוסר הגט וגם אומר אז הרי זה גיטך כו' וודאי מעשה ואמירה זו לדבריו ודעתו תחלה קאי וכ"ז בעושה מעשה ודבור מעליא משא"כ בחליצה דהוא אינו עושה שום מעשה ושום דיבור דדיבור לא חפצתי כו' אינו מורה על רצון החליצה רק האשה היבמה עושית הכל דהא מזהירין שלא יסייע לה בחליצה כלל א"כ יש לחוש דלמא בשעת החליצה חזר ממה שאמר תחלה רוצה אני וע"כ אין להתיר רק שגם בכל שעת מעשה חליצת המנעל יאמר רוצה אני וא"כ שפיר נשנית הברייתא ג"כ ונוכל לפרש פסול בחליצה וכשר בגט כשלא אמר רוצה אני בשעת החליצה ובגט ל"ב והיינו מה"ט גופא מאחר דמסקינן דבשניהם בעי' דוקא רוצה אני.

הדרן לדינא בכה"ג דנ"ד דהתחלת העישוי ע"י גוי הי' אף אם הי' כדין הוא פסול לכ"ע וגם עתה אם יסלקו ידם ויהי' כדין אין ראוי להכניס את עצמו כזה לכוף להחליצה בשום אופן רק בדיעבד מהני אם הי' כדין באופן שאמר רוצה אני בלב שלם בכל משך זמן החליצה רק דאין הדבר ברור שבכה"ג דנ"ד הוי כדין לכן אין להקל כלל.

ומ"ש רו"מ נ"י מענין דינא דמלכותא דינא אינו ענין לכאן כלל חדא דהא תקנת חכמים הי' בכה"ג אף דמדין תורה אין מגיע להיבם כגון שלא נפל בירושה רק כדי כתובתה ונדוניא אעפי"כ יטול היבם החצי מי שחולץ ושאר יורשים לא יקחו כלל בכל ענין אף אם נשאר הרבה וא"כ אף אי נימא גם כאן דינא דמלכותא מ"מ לא עדיף הך דינא מהדין תורה ממש דמ"מ תקנו חז"ל ביחוד לענין חליצה שיתפשרו כי כן ראו מתקני התקנה בכדי שלא נצטרך לכוף ושאר טעמים.

והנה רו"מ הביא דברי הש"ך בסי' ע"ג לענין דינא דמלכותא דינא דס"ל גם להפוסקים דאמרי' בכל דבר דינא דמלכותא דינא היינו דוקא במה שאינו נגד המפורש בתורה ורו"מ נ"י רצה ליישב קושית הש"ך וחולק עליו ולענ"ד אמיתיות הדבר דהני שיטות דאמרו דוקא לענין מסים וארנונות דינא דמלכותא דינא היינו כעין מה שאמרו חנני' מ"ו לנבוכדנצר בעניני מסים אנת מלכא כו' ולא לשאר מילי והחולקים ס"ל כמו שראינו לענין גיטין דתקנו חכמים לכתוב לזמן המלך מחמת שלום מלכות כ"כ בכל חוקי המלכות בדיני ממונו' הוי כן גם בינינו וס"ל להש"ך דהיינו דוקא במה שאינה לנגד ד"ת ממש אמנם כ"ז בדבר שהוא חק המלך בכל מקום כגון שכל שטר לא יועיל אם לא יחתום השופט הגדולים וכה"ג דחק זה דבר השו' בכל עת וא"צ שום חקירה ע"ז דזיל קרי בי רב הוא אבל בעניני משפטים המיוסדים עפ"י טענות הבעלי דינים שמשתנה בכל עת לפי הטענות ולפי החקירה ודרישה מעול' לא אמר אדם ששייך בזה דינא דמלכותא דינא ואין בזה שום חשש נגד שלום מלכות דהא גם בדיניהם בכה"ג עושין אסאלאציאן ומחולקים גם בתי דיניהם בכה"ג בוודאי העיקר כפי"מ שיפסקו ב"ד שלנו עפ"י דת תורתינו הקדושה כנלע"ד ברור ופשוט ועכ"פ מה שנוגע לדינא דחליצה אף אם הי' ספק בזה אי הלכה כמ"ד דלא אמרינן בכה"ג כלל דינא דמלכותא דינא רק לענין מסים ואפי' לשאר פוסקים דלמא כהש"ך הנ"ל ע"כ ח"ו להקל בכה"ג באיסור יבמה לשוק החמור מאוד ובחתם סופר סי' פ"ח כ' דחז"ל קראו בלשון אשת איש בב"ב ואני הוספתי ג"כ מסוגי' הגמ' גיטין ע"ב לפי התוס' שם שעמד בזה ע"כ אין להקל כלל.

סימן קלא

לכבוד הרב המאוה"ג החו"ב המפורסם וכו' כקש"ת מו"ה יהודא מודרין מסיגוט:

בעיקרא דמלתא לענין דינא הסכים מעכת"ה רק בגודל ענותנותו לא רצה להורות בדבר ערוה החמורה ואנכי לא מצאתי שיהי' חומר בענין זה מבשאר איסורי' דסוטה לבטלה אי' עשה הוא רק שהחמירה תורה לעשות הס' כוודאי אחר קינוי וסתירה וכן בכל ס'

טומאות אמנם באמת אין כאן עצם אי' סוטה כלל דהא אין האשה נאסרת רק בקו"ס או בעדים והגם שהודית בעצמה מדינא א"נ דאאמע"ר רק עיקר האיסור מכח שאחד"א ויהי' הטעם מה שיהי' באי' שאחד"א עכ"פ אין להחמיר בזה ואדרבא הרבה הקילו חז"ל וגם הפ"י ושו"ת בש"א כ"כ גם תמיהני שלא הזכיר מעלתו מההיתר הפשוט שכתבתי מה שאדם אומר מחמת פחד מיראה אינו כלום והדברים בטלים מעיקרא וא"צ אמתלא כלל עיי' במהרי"ק שורש ס"ח וגם כאן כפי המבואר בשאלה נאמר שקודם שהודית לפניו הפחיד' שבאם לא תודית לקבל תשובה ודאי יגרשנה ואין לך יראה באשה גדול מזה וא"כ מאחר דבעצם לא היתה נאסרת רק מחמת דיבורה זה יגרום האי' ואין בדברים האלו ממש וא"צ כלל שהאשה תוציא אמתלא מפי' כי הוא דבר הנראה לכל בענין הודאתה לפענ"ד אי' גדול הי' להחמיר בכי"ב להפרידם.

סימן קלב

תשובה בענין אשה שיצא עלי' קול וגם הנחשד אמר כן ואח"כ הודית האשה לפני איש נכבד באמרה שהרופא יעצה כן באשר דרה עם בעלה ט"ו שנים ולא ילדה כלל ואח"כ שבעלה רצה לגרשה נתנה אמתלא שהאיש שהודית לפניו הבטיחה שלא יגיע לה שום היזק ולא עלתה על דעתה שתיאסר עי"ז רק להשקיט המריבה אמרה אבל באמת לא פעלתי עון רק הרבה פעמים שנתיחדה עמו בלילה אבל לא עשתה איסור מעולם והבעל רוצה להחזירה וגם הנחשד עם האיש שהודית לפניו קרובים והנה הביא אדמו"ר הגאון הקדוש מסאנץ ני' קושי' ההפלאה שהקשה בסי' קט"ו סק"א על האי דינא דמצרפי' עדות הנחשד עם עד הודאה והקשה הנ"ל דמאחר דמיירי שהאשה מכחשת עתה רק שיש ב' עדים שנאמנים והא ממ"נ לא נוכל לצרף עדותן דאי נימא שזינתה עם אחר אין כאן הודאה דלענין איש אחר לא מהני הודאה דאמרי' עינה נתנה באחר וא"כ אפי' אמת שהודית אין ממש בדברי' דעם איש אחר לא הי' רגלים ואי נאמר שזינתה עם העד שנסתרה עמו א"כ לא מהני עדותו דפסול הוא לענ"ד פשטות הדברים משום דבענין זה לא בעי' דין עדות ממש רק שנדע שהמעשה אמת שזינתה ואסורה לבעלה וא"כ ממ"נ אסורה דאי נאמר דמה"ט לא מהני משום דהודאתה אי אפשר לקבל רק עם איש זה וא"כ הוא פסול ממילא המעשה אמת דבזה דאמרי' דהעד פסול מחמת שזינה עמה האשה אסורה רק דלפי"ז קשה ביבמות באמר אני הרגתי למ"ד דאין נאמן דרשע הוא הא לענין עגונה א"צ דין עדות רק שהמעשה אמת וא"כ ממ"נ מותרת והארכתי בזה במקום אחר:

והנה לכאורה לא הבנתי דברי אדמו"ר נ"י דמדמי לה להא דפלוני בא על אשתו דצריך לחלק עדותו וא"כ יש הכחשה בבדיקות חילוק רב בינותם דהתם מאחר דאין מקבלין העדות על אשתו הקרובה הוי כאלו אמר סתם שזינה עם אשת איש וכאלו אמר אינו יודע עם איזו אשת איש ובבדיקות עדותן קיימת אבל כאן אי אפשר לקבל הודאתה רק עם הנחשד לבד שנסתרה עמו ואיכא רגלים וא"כ פסול הוא (וכעין קושית הר"ן בסוגי' דתרי ותרי גבי תרוויי' בא"א קמסהדי) ואינו נאמן כלל הנחשד וליכא רק הודאה שאמר העד אחד והיא מכחשת ולדברינו הנ"ל א"ש מאחר דאין צריך רק בירור א"כ מיד שאתה אומר שאי אפשר לקבל הודאתה רק עם פ' והוא פסול ממילא אסורה ובאמת כפי הנראה מדברי קדשו של רבינו הג' הקדוש נ"י דאין כוונת ההפלאה בקושייתו מחמת פסול העד רק מחמת הכחשה ביניהם.

אמנם הא מלתא ק"ל טובא למ"ש הפרישה בסי' קע"ח בשם המהרש"ל בעד אחד מעיד שזינתה והיא שותקת לא שייך עינה נתנה באחר כ"ש בהודית י"ל דלכ"ע לא אמרינן עינה נתנה באחר א"כ בכה"ג של הרמ"א שיש עד אחד הנחשד וגם עד שהודית ל"ל רגלים לדבר הא בלא"ה יש לאסור בהודאתה דלא שייך עינה נתנה באחר ע"י צירף ולק"מ וכי ידעה האש' שהעד העיד ועי"ז הודית די"ל בכה"ג אם העד אמר תחלה ועי"ז כששאלו אותה הודית גם האש' אח"כ באמת לא שייך כלל עינה נתנ' באחר ולא בעי רגלים לדבר ולדינא צ"ע (עי' בני אהובה דף ע"ז ע"ג ד"ה והנה התה"ד כו' שהשיג ג"כ על הח"מ בזה וכ' דא"צ שאר רגלים לדבר).

והנה בנ"ד באמת קשה עלי לומר דבר לא לאיסור ולא להיתר דלענ"ד מה שהקילו הפוסקים בזה מחמת שקשה להוציא אשה מבעלה ומה"ט גופא סמכו חז"ל במשנה אחרונה אסברת עינה נתנה באחר וכאן בנ"ד נהפוך היא מאחר ששהה עמה ט"ו שנים ולא ילדה כלל בלא"ה מצוה או חיוב לגרשה ואיך נכנס עצמינו לחפש קולות בספק איסורא ותמיהני שלא העירו הגאונים בזה כלל ועוד לפי מה שאמר האיש שהודית לפניו שאמרה טעם שהרופא לימדה כן לעשות משמע שהודאה גמורה הי' רק היא מתנצלת כעת שעלתה לו כן על שאלתו אולי למדה הרופא לזה וענתה הלא גם מעלתו יודע שהרבה פעמים אמר הרופא כן והכונה אבל באמת לא שמעה לדברי הרופא והתנצלות זה קשה קצת לשמוע:

ובלא"ה אי נחזיק בסברתינו דלעיל לפי דעת הפרישה ולמה שכתבתי די"ל כ"ע מודים בכה"ג לא שייך עינה נתנה באחר ועוד דהא כאן באמת איכא רגלים לדבר דהא גם עתה האשה מורית שהרבה פעמים ישינה עמו ביחידות בלילה.

והנה אם היתה מכחשת עד הודאה לגמרי הי' באפשר להתיר מחמת שהנחשד קרוב עם עד הודאה אבל באמת אינה מכחשת רק שאומרת אמתלא ובאמירתה האמתלא גילתה שלא עלתה על דעתה בשעת ההודא' שתיאסר לבעלה עי"ז ובכה"ג יש לי ספק עצום דיש לחוש תחלה כשלא ידעה שמזיק לה אמרה האמת ועתה שנתודע לה שתיאסר עי"ז חזרה בה בכדי שלא תאסור אף דלא חיישינן ללימוד הקרובים לענין איסור אבל בכה"ג יש לספק כנ"ל.

גם מה שכתב הרב המאה"ג מוה' מרדכי יודא מאו"ד נ' שהבעל אמר שאין מאמין להנחשד כלל כי יודע שהוא בלא"ה רועה זונות גם בזה יש קצת חשש למ"ש תוס' בכתובות בחד שינויא דנתיחדה עם נואף יש חשש לאסור וא"כ כאן שנתיחדה הרבה פעמים עם איש זה שלפי דעת הבעל הוא נואף יש לחוש וגם הפנ"י חקר בענין אין לה בנים ובהפלאה כ' דלמא יהי' לה בנים וכאן שהוחזקה שאין לה בנים דהא שהתה יותר מי' שנים וצ"ע. והנה סיום דברי אדמו"ר הגאון הקדוש מסאנץ נ' שצריך לראות ולחקור אם באמת אשה כשירה היתה מאז ובזה וודאי צריך לשאול הבעל עכ"פ אם לא ראה ממנה מעולם שום דבר פריצות שעי"ז היא אצלו בחזקת אשה כשרה ממש.

סימן קלג

שאלה בדבר המעשה שהי' באיש ואשתו שדרים בכפר שכולם גוים ובאה נכרית אשת הכומר דשם ואמרה שישגיח על אשתו כי חשדה מבעלה הכומר ושאל האיש את אשתו מה עסק של הכומר עמה והשיבו כי אינו בא רק לשתות שם באשר יש לו ווערצהויז והקול יצא בין הגוים שהכומר מחזק את עצמו עם האשה הנ"ל ובשבוע העברה כאשר בא הכומר כדרכו עם עוד גוים לשתות שם ושתו שם כל הלילה עד שעה ה' אחר חצות לילה והכומר לגודל שכרותו הוליכוהו הגוי' משם וכשהלכו להם שכב האיש על מטתו והשפחה היתה נטורה ולא עבר זמן רב מעת שנרדם האיש הבעל הבית ובאה השפחה והקיצה אותו ואמרה לו שילך לחוץ לראות מעשה אשתו שיצאה לחוץ והנה הבעל הלך הנה והנה עד אשר קרב אל הרפת בקר שלו והרפת חלק לשנים וכאשר קרב לשם נדמה לו איזה רעש שם ובבואו אל הרפת מצא אשתו שם וכאשר ראתה את בעלה אמרה לו רבקשה ממך הוליכני לביתי כי מאוד נתעלפתי והבעל אשר מאז הי' מתירא ממנה הלך לבקש עוד ברפת הפנימי ומצא שם את הכומר שוכב ושאלו מה מעשיך פה ונתקצף הכומר לאמור מביתך גרשתני וכאן ג"כ אין אתה מניח אותי לישן ובתוך הדו"ד שביניהם האשה הלכה מעצמה לביתה ולא חסר לה מאומה ושאלה הבעל מה עשית בהרפת

ואמרה איזו תירץ ע"ז ואמר לה הבעל כי נאסרה עליו כעת להפחידה והיא צווחת טהורה אני ויש לה בנים וגם עתה היא מעוברת ומורא עלה על לב הבעל כי עצת זימה הי' בינה ובין הכומר ויש לו איזה אומדנות המורים ע"ז ולבו נוקפו והוא יר"ש ובא לשאול הלכה למעשה עפ"י דת תורתינו הקדושה.

הנה השאלה הזאת מתחלק לב' א' אי מדינא נאסרה האשה על בעלה ב' אם עכ"פ מצוה על הבעל לגרשה מדעתה או בע"כ ולהיות הענין חמור ע"כ אמרתי להתיעץ עם גדולי הדור הי"ו ובכדי שלא לבא ריקם עיינתי בלשונות הפוסקים ואת אשר ישים השי"ת בפי אשמור לדבר.

והנה ריש מילין נודע מחלוקת הפוסקים בסוגיא דיבמות כ"ג כ"ד בעידי כיעור וקלא דלא פסיק אם אשה נאסרה על בעלה ודעת רוב הפוסקים דבשום אופן אין אשה נאסרת על בעלה בכיעור וקול דעדות מעלי' בעינן על הזנות והסוגיא דיבמות הכל על הבועל ונטען סובב והולך ולא על הבעל והסברא לחלק והטעם למה אסורה לבעל ביותר משמע דהוא מחמת חשש לעז העולם דע"י שנשאה הנטען אחזק' לקלא שיאמרו העולם אמת הי' הקול הראשון וכמו ברישא בנטען עה"ש רק התם אין הלעז כ"כ דאפי' האמת כן אין עושה איסור עתה רק לעז אלשעבר ולכן כנס לא יוציא אבל בסיפא ילעיזו העולם עתה שעושה עתה איסור דאורייתא ובתוס' מבואר עוד דלבועל הוי קלא דקודם נשואין דחיישינן ובגיטין דף פ"ט פירש"י שם בד"ה נתקדשה כו' כדי שלא יאמרו כו' מבואר דגם הא דחיישינן לקלא דקודם נשואין הוא רק מחמת לעז העולם ולא שנחוש מדינא וע' בנב"י ססי' ע"ב רצה להוכיח נגד דברי הפוסקים הנ"ל דאי נאמר לחלק בין בעל לבועל א"כ מ"פ בסנהדרין מ"א ודלמא לאוסרו על בועל ב' באו דלמא ס"ל כרבי ובעדי כיעור לבד נאסר לבועל דוקא ואם איתא דבאו לאוסר' אבועל הו"ל להעיד רק על כיעור ולפי הנ"ל י"ל דעדיין יוכלו לומר אנו באנו לאוסרה מדינא על הבועל דמחמת כיעור הוי רק חשש לעז בעלמא מדרבנן.

אמנם ראיתי בספרי פ' נשא סי' ז' דאין אשה נאסרת רק בעדים והתרו בה ולכאורה לפ"ז בלא"ה צ"ע הסוגיא דסנהדרין הנ"ל דאמרי' בהתרו בה ל"ש לאוסרה ע"כ הא גם בזה צריך התראה רק בלא"ה דברי הספרי צריכין הבנה התראה זו למה אי להבחין בין שוגג למזיד הא כ' מהרי"ק שורש קס"ז דזינתה בשוגג אסורה לבעלה וע"כ הי' נ"ל עפימ"ש הנמ"י ביבמות שם דהקשה אברי' דבאו עדי טומאה מאי קמ"ל אתי' דעדים לא ידעו אי באונס או ברצון ואשמעי' דרובא רצון ונאסרת כדאי' בסוגיא דפתח פתוח והנה בסוגיא דפ"פ כ' תוס' דהך רוב דרצון רוב גרוע הוא והוי רק רוב מדרבנן ולא מדאורייתא

מבואר מזה דמדין תורה אין אשה נאסרת על בעלה אפי' בעדי טומאה רק כשידעו שלא הי' באונס וא"ש הדין דספרי דמה"ט דוקא התרו במה שידעו שלא הי' באונס וממילא א"ש הסוגיא דסנהדרין דאף דמן התורה בעי' התראה דאל"ה לא נאסרה מחמת ספק אונס מ"מ מדרבנן נאסר' דחשוב רוב רצון מדרבנן עכ"פ מתבאר מזה דא"י לומר באנו לאוסרה מה"ת דאל"כ עדיין אפי' בהתרו בה יוכלו להתנצל כן ודוחק לומר דהך התרו בה דסנהדרין היינו לענין קבלת התראה וכמ"ש בהג"א זרע אברהם בספרו שם דעכ"פ א"צ קבלת התראה לאוסרה ע"כ דזה דוחק.

והנה לפי"ז הדק"ל כקו' הנוב"י על הפוסקים הנ"ל דאיך יאמרו לאסר' על בועל בא דא"כ הו"ל להעיד רק בכיעור אף דאסור' רק מדרבנן וע"כ דאין חילוק בין בעל לבועל אך באמת אינה הוכחה כ"כ דחילוק גדול יש בין איסור דרבנן כה"ג דרבנן דנו רצון לרוב והוי איסור ממש כדאורייתא ודין אי' לעז בעלמא כדברים מכומרים וקלא.

ובלא"ה לדברי הנמ"י הנ"ל לא הבנתי דא"כ איך נפרש המתני' לרב דמבואר במתני' דעיקר בא להשמיענו הדין דנאסרה לנטען אבל לבעל פשיטא לי' דהוציאו תנן וע"כ מה"ט דל"ח לאונס ונהפוך הוא בכל הסוגיא דבועל גרוע מבעל ובפרט הנמ"י הכריע בשיטת הרי"ף והרמב"ם דבועל גרע מבעל ומאי קמ"ל מתני' ולכאורה לדברינו א"ש דדוקא לענין כיעור וקול דהוי רק מחמת לעז הוא דמחמרינן יותר לבועל דאיכא לעז טפי דמחזיק לקלא וכיעור אבל בעידי טומאה ממש דאסור' מדאורייתא ס"ד דחמור בעל מבועל ומחמרינן יותר בבעל בספק רצון ולכן קמ"ל מתני' דגם לבועל אסורה בכה"ג.

אלא דלכאורה איפכא מסתבר' דגם משל חמיר טפי מבעל דהנה הבית שמואל סי' ד' הביא קו' הב"ח אהאי דינא אחר אשה אף דלא נאסר' ע"ב מ"מ אסור לכהן אחר מיתתו והא בגיטין דף פ"ט אמר רבא יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לה ומה שתי' הב"ש שם הוא נגד דברי תוס' שם דפירשו להדיא דמיירי בקלא דקודם נשואין וע"כ נלענ"ד ליישב קו' הב"ח דוודאי יש חילוק בין יצא קול על א"א לפנוי' וניישב ג"כ מה שיש לתמו' בגמ' דהכא מקלינן מספיקא משום שיש לתלות הקול בפריצות ולעיל דף פ"א אמרי' דלמא נתן קאמרי ותצא הרי דמחמרינן בספק קול ומאי שנא.

ונלענ"ד עפימ"ש השב שמעתתא שער א' ליישב לשון רש"י חולין ט' בהא דהל' גמירי מסוטה דפירש"י מב' ונטמאה כו' דכוונתו ליישב קו' תוס' שם שהקשו ממ"נ אי סוטה אית לה ח' כשרות מנ"ל ספק טומאה ברה"ר בדליכ' ח' ואי סוטה ל"ל ח' משום דקינה לה כו' א"כ מנ"ל ספק טומאה ברה"י בדאיכא ח' טהרה וע"כ ס"ל לרש"י דחילוק יש בין בועל לבעל דהיינו כשאנו דנין לגבי התיר' לבעל וודאי יש לה ח' היתר משא"כ

לבועל עפ"י דברי הרמ"א בי"ד סי' נ' דבשעת שעומדת בח' אי' כשנולד ספק לא שייך ח' היתר וא"כ לגבי בועל מאחר דבשעת לידת הספק הי' הבעל בחיים ואסורה מחמת אשת איש שפיר ילפינן ספק טומאה ברה"ר מבועל דליכא ח' היתר וספק טומאה ברה"י מבעל דאיכא ח' היתר ודפח"ח ומעתה נאמר הא דאזלינן לקולא בקול ואמרינן פריצותא כו' דהיינו דוקא בפנוי' דבשעת לידת הספק היתה בח' היתר משא"כ בא"א לגבי כהן אחר דנולד הספק בהיותה לו בח' איסור לכן מחמרינן גם בס' קול ומיושב קו' הב"ח הנ"ל וא"ש ג"כ הך דדלמא נתן קאמרי דמיירי לענין שלא תנשא לכהן אחר מיתת בעלה כדמפרש התם מחמרינן בספיקא ודו"ק:

הדרן לדידן דממילא הדק"ל קושי' הנמ"י על המתני' מאי קמ"ל דתצא מבטל הא הוי ק"ו מבעל דהוציאו' אף שהיתה לו בח' היתר ומ"מ מחמרינן בס' רצון ודייניו כרוב כ"ש לבועל דבשעת לידת הס' היתה בח' איסור וכנ"ל ועכנלע"ד להיפוך מסברת הש"ש הנ"ל עסי"מ שיישבתי קו' הפר"ח ריש ה' גיטין אהא דאמרי' בסוף גיטין אי כתב ערוה ולא כתב דבר ה"א משום ערוה לא תנשא לאחרים וק' הא מוכח דמותרת מדאצטריך קרא דונטמאה כו' דאסורה לבועל והנ"ל דלכאורה קשה ע"ד הש"ש הנ"ל למ"ש הראשונים בסוגיא דתרי ותרי דבאומרת ברי לי ל"ש לאוקמ' אח' דברי דבע"ד עדיף מחזקה א"כ עדיין מנ"ל מבועל לטהר ברה"ר בדליכא ח' לעולם בלא ח' אסורה רק התם נהפוך הוא מאחר דהבועל והאשה אומרים ברי שלא נטמאה עדיף מח' ולכך טהור' ברה"ר וספק טומאה ברה"י בדליכא ח' מנ"ל ומ"מ דברי רש"י נכונים ולהיפוך מדברי הש"ש דהיינו שנחזק בסברת התוס' דכיון דקינא כו' ל"ל חזקה וא"כ שפיר מוכח ספק טומאה ברה"ר דליכא ח' וספק טומאה ברה"י מבועל דחזינן דברי לא מהני כ"ש חזקה וע"כ דעשה הכתוב הספק כוודאי וא"ש קו' הפר"ח הנ"ל דס"ד לעולם דלעלמא וודאי אסורה היוצאת מחמת ערוה ומ"מ אצטריך קרא דונטמאה לספק סוטה דאל"כ הא לעלמא אסורה מספק ולבועל מותרת מחמת ברי דלא זינתה כלל קמ"ל ולפ"ז שפיר אשמעינן מתני' דאסור' גם לנטען דס"ד דוקא לבעל אסור בס' אונס מחמת רוב רצון אבל לבועל דאיכא ברי לא מהני רוב כמו דלא מהני חזקה לגבי מי שטען ברי קמ"ל כנ"ל.

אמנם באמת נ"ל דל"ש ברי בכה"ג דעיקר הסברא דברי מהני כו' כמ"ש הרמב"ם דחזקה שוודאי לא תקלקל את עצמה והיינו כעין סברת הרמב"ן ותוס' רי"ד שהביא הפנ"י ריש גיטין דח' שאינה מקלקלת א"ע ומעשה כי האי וודאי לא עבדה דכל ישראל בח' כשרות ע"ש מבואר מזה דמה"ט לא מהני ח' איסור לגבי עצמו דח' כשרות אלים טובא וכ"ז כשלא אתרע הח' כשרות דהאי גברא משא"כ אי בכל ענין אתרע ח' כשרות דידי' וכעין

שכ' הפנ"י בסוגיא דשמא יחפה דמאחר דעכ"פ זינתה יצאה מחזקת כשרות דהוי מחמת רוב:

מיושב קו' מהרש"א דדברי תוס' סתרי אהדדי דביבמות צ"ג כתבו דמטעמא דברי לא אזלינן בתר ח' א"א ובכתובות כ"ב וביבמות מ"ח הוצרכו לסברת דדייקא ולהנ"ל א"ש דהתם בנשאת ואח"כ באו עדים מעולם לא אתרע ח' כשרות דידהו משא"כ בבאו עדיו תחלה דמדינא לא תנשא כלל ועברה ונשאת אתרע ח' כסברת השו' הנ"ל ולכן הוצרכו לסברא דדייקא וכן להיפוך בנשאת תחלה ל"ש כ"כ סברא דדייקא דקודם דנשאת לא הי' מקום לספק דאעדים סמכה ור' מנחם בר' יוסי מה"ט גופא מחלק בין נשאת תחלה דס"ל הסברא דברי משא"כ בבאו עדים תחלה דליכא ברי מדינא אסורה מחמת דמוקמינן אחזקת אשת איש:

ולפי"ז כ"ש כאן במתני' דליכא רק ספק אונס דוודאי עבד איסורא לא שייך כלל ברי דידי' וא"כ מצד הסברא מדינא א"ל דחמור בעל מבועל ומ"מ י"ל דמתני' קמ"ל דלא נטע' בסברא הנ"ל דמהני ברי קמ"ל דלא מהני ברי ואסורה לבועל כמו לבעל:

ושיטת השאלתות לפי"מ שפי' הר"ת (וע' ס' הישר משמע דר"ת לעצמו לא ס"ל הכי ולא נודע איזה קדים) דגם בעדי כיעור נאסרה בקלא דל"פ ואם הבעל בעצמו אומר שראה דברי מכוער מותרת והא מלתא טעמא בעי דמ"ש בעל לעצמו שראה שלא תהי' אסורה כ"כ כמו בעדים שראו וכי תהי' שמיעה גדולה מראי' ודוחק לומר דמיירי כשחוזר בו הבעל אח"כ דלא נימא שווי' אנפשי' חתיכא דאיסורא משום שלא אמר מעולם בבירור שזינתה דלישנא לא משמע הכי רק האמת דס"ל להר"ת דמדינא וודאי לא נאסרה האשה לבעלה רק בעידי זנות ממש או בקינוי וסתירה בע"א רק מחמת לעז העולם אסרינן לה בעדי כיעור וס"ל דל"ש למיחש ללעז רק אם הי' ע"י עדים שמפרסמין הדבר ומוציאין קול ביותר מכוער הדבר דאיכא לעז גדול משא"כ כשהוא עצמו ראה דברי' מכוערים דאין דרכו לחזק הקול ולפרסם הדבר נשאר על הדין דלא נאסרה בכיעור גרידא כנ"ל.

ושיטת הרבינו מאיר דעדי כיעור הוי ממש כעדי טומאה כהא דאמרי' פ"פ כב' עדים דמי והיינו דהוי אומדנא דמוכח וכאלו אנן סהדי על הזנות ונאסרה על בעלה ומבואר משיטה זו דס"ל דעדי כיעור מדינא תצא כעדי טומאה ממש וכס"פ ולפ"ז לא הבנתי למה ס"ל בראיית בעל דבר כיעור לא תצא מבעלה וכי שמיעה גדולה מראי' וגם הדמיון שהביא מפ"ם והתם הוי רק בעל לבד והוי כעדים ובאיזו סברא מחלקינן הכא ואפשר לומר דהנה במלחמה בעולם אין האשה נאמנת שמת בעלה רק כשאומרת קברתיו והיינו משום דבמקום שיש לחוש כן חיישינן וכ"כ מבעלי' בע"א אבל בשני עדים כתבו

הראשונים שם דאף שי"ל ג"כ דאמרו בדדמי גזיה"כ הוא לשמוע מה שהם אומרים ולא לחוש שהם אומרים בדדמי ע"ש ולכן וודאי כשאומר הבעל שראה שזינתה הוי כאמירת קברתיו דאין בזה שום מקום לתלות בדדמי משא"כ ענין כיעור דאינו מעשה מיוחד רק תלוי באומדן דעת מה בכלל כיעור שמורה על זנות ולכן דוקא בב' עדים אף שי"ל שענין הכיעור שאומרין הוא רק שנדמה להם כן ולא הי' המעשה הכיעור ממש כמו שאומרים באופן שלפי האמת י"ל שלא הי' הכיעור כ"כ שיורה שזינתה מ"מ בב' עדים אין לנו לחקור ע"ז רק מה שאומרים צריכים הב"ד לשמוע דבריהם ולפסוק הדין על מי עדותן משא"כ בכה"ג אף שהבעל עצמו אומר שראה י"ל מחמת שלבו נוקפו ויר"ש שבלבו אפשר שנדמה לו שהי' ענין כיעור ובאמת לא הי' הנידון כדאי לכיעור ממש שיורה על זנות ואינה נאסרת מדינא ולכך אף דפתח פתוח אסורה דהתם וודאי קים לי' ול"ש בדדמי וע' תוס' שם.

וכאמת כשיטה זו של המהר"ם מצאתי שהוא שיטת הירושלמי מובא בתוס' סוטה דף ג' דבעדי כיעור תצא ובבעל עצמו דוקא בזנות ממש אבל בכיעור לא תצא רק דהתם מבואר דגם בבעל שראה דברי מכוערים אסור לקיימה רק משום דקשי' התם לב"ש א"א לגרשה מחמת שראה כיעור בעצמו רק בראה זנות ולכאורה אפשר לפרש גם דברי הר"ב כן אף דקאי לדידן.

והנה אחרי שמצאתי כן בתוס' בשם הירושלמי אף דקאי לב"ש מ"מ ממילא נשמע מזה לדידן דבהא לא פלוני דבעדי כיעור חצא ובבעל עצמו שראה ד"כ אסור לקיימה מבראה שזינתה היינו מצא בה ער"ד דהיינו שהבעל מצח תצא ובדברי הירושלמי הללו א"ש דלא תקשי לב"ש למה תקנו כתובה כלל שלא תהי' קלה בעיניו כו' ממ"נ ולהנ"ל א"ש דחיישינן שיאמר שראה בעצמו שזינתה ולכאורה הו"מ ליישב בזה קו' הירושלמי מלא יוכל לשלחה שהביא התוס' סוף גיטין ולאוקמי כשאומר שראה שזינתה ואחר שגירשה ונשאת לאחר חזר בו ונותן אמתלא רק כבר כתבו הפוסקים דבעשה מעשה לא מהני אמתלא רק נכון בזה ליישב קושי' הפנ"י מקרא דגרושה לכהן דמיירי בכה"ג שהבעל אמר שראה שזינתה ומ"מ אינה אסורה מה"ט לכהן אחר דלגבי אחרינא הוי כע"א דא"נ כשהיא מכחשת וזה י"ל קרא כדכתיב אשה גרושה מאישה וביבמות דרשו בזה מרגניתא ולהנ"ל י"ל גרושה מחמת אישה שאמר שראה שזינתה ואין עדים כנ"ל ומה מאוד נפלאתי ע"ד הרשב"א רשו"ת סו' תקנ"ד דבע"כ מצו' לגרשה ויליף לה מדב"ש דאמרו לא יגרש רק בע"ד דע"כ לאו בזנות ממש דא"כ בלא"ה אסורה וע"כ בדברי כיעור

דמצוה לגרשה ואינו חיוב ע"ש ולא הביא דברי הרוכלמי דסוף גיטין ולא דברי הירו' דריש סוטה הנ"ל וצ"ע:

עכ"פ ממוצא דבר נשמע דבדאיכא קלא דלא פסיק והבעל ראה דברים מכוערים מחויב לגרשה ואף בדליכא קלא וראה בעצמו ד"כ אסור לקיימה ועכ"פ לכ"ע מצוה וודאי איכא ומדת אדם רע הוא כשמקיימה כדאמר בסוף גיטין ואולי מדינא אסורה עליו כנ"ל ומעתה נחזי בנ"ד דוודאי מחמת הקול אין כאן חשש רק בין הגוים אשר פיהם דיבר שוא ואפי' בעדותן אין ממש כ"ש בקול היוצא ביניהם ורק מחמת הכיעור שאמר הבעל יש לחוש.

ע"כ אנו צריכין לדון בזה לפי ענין השאלה אי חשוב זה כדבר מכוער בגמ' דהא וודאי סתירה ויחוד בלא קינוי כלל תחלה כתבו הפוסקים דלא חשוב כיעור רק כשהי' קינוי ומחל לה כתבו דהוי ככיעור מלתא באנפי נפשי' כדמשמע מלשון הרמב"ם דלסתירה בעינן עוד כיעור דהיינו שהדבר מוכיח שזינתה רק זה קשה דהרמב"ם הוסיף על הגמ' והוא מהירושלמי דראה אותן יוצאין ממקום אפל חשוב כיעור ומאי חילוק בין זה ליחוד וסתירה דלא חשוב כיעור וצ"ל כעין שכ' בשו"ת הרמ"א דמקום אפל היינו מקום שאין דרך אדם לבא לשם והיינו כגון חורבא ופרש"י בכתובות דף י"ג ע"ב חורבא סתמא לבעילה שהוא מקום לזנות אבל כה"ג דהכא בעובדא זו מקום הילוך אנשים ושפחה היתה נעורה והבעל בבית משמע דיחוד כזה אינו דבר כיעור רק בזה יש לחוש לדבר כיעור מאחר שאמר הבעל שכאשר קרב אל הרפת שמע איזה קול ונראים הדברים שמתחלה הי' הערל עמה ברפת החיצון ואח"כ כאשר הרגיש שבא איש לשם הטמין א"ע ברפת הפנימי ודמיא להא דארכוסי הוי מרכס דנדרים דמשמע מתוס' יבמות דחשוב דבר מכוער אך כבר כ הפוסקים דראיית דבר מכוער בעינן ולא שמיעה ובפרט דכל הענין נראה דאמר רק בדדמי וע' תשו' צמח צדק וע' תשו' מהר"ם א"ש סי' ק"ל דכל די"ל בדדמי על הכיעור אין להחמיר.

ויותר מזה מצאתי דרך להתיר בנ"ד דהנה הנמ"י הביא דברי הירושלמי דאמר התם על הא דרוכל וכולן אם נתנה אמתלא לדבריו נאמנת ר' שדא ב"א בשם רבי מעשה בא לפנינו ומה בכך אפי' רואין אותו כו' והכונה מבוארת דס"ל הא דרבי אוסר בכיעור היינו בשותקת או במכחשת כל המעשה אבל אם אומרת אמת כן הי' ונותנת אמתלא שלא הי' לזנות נאמנת וע"ז קאמר דמעשה כא לפני רבי כו' ולא הוי מעשה לסתור רק אדסמיך לי' קאי דהיינו בכה"ג שהי' דבר מכוער והאשה נתנה אמתל' וע"ז אמר רבי ומה בכך דבכה"ג אין חשש איסור וכנ"ל ואח"כ בהאיכעי' הי' בגווני דלא שייך אמתל' תצא ועכ"ס מבואר דכל שיכולה האשה ליתן אמתלא לדבריה א"צ הבעל להחמיר כלל דכן מורה

לשון מה בכך דאמר רבי וכן נ"ל להורו' בנ"ד שאם תתן האש' אמתלא בעיניני כיעור שראה בדברים הנראים אמתלא לבעלה א"צ לחוש כלל.

וע' בעיטור אות מרד דף צ' ע"א דהק' דרבי אדרבי ותי' כאן בקלא דלא פסיק כו' ומלשון הנמ"י מבואר דקאי אהך דרבי ובלא"ה תמה הא"מ בסי' י"א ע"ז ע"ש ולכאור' פשט דברי הירושלמי כמו שכתבתי דהך מעשה אדסמיך לי' קאי דהיינו בנתנה אמתלא לדבריה ולכך הורה רבי דא"צ לחוש כלל.

ולכאורה הי' עוד מקום להחמיר בנ"ד עפמ"ש תוס' כתובות י"ג אהך עובדא דסוף נדרים דנואף שאני וא"כ י"ל דבגוי אסורה גם ביחוד ונ"ל דזהו ג"כ דעת הבה"ג שהביא הסמ"ג לאוי' קכ"א להחמיר ביחוד עם גוי ונראה שהוציא כן מכח קו' תוס' מעובדא דסוף נדרים וס"ל לחלק כתי' תוס' כתובות י"ג וגוי סתמא נואף הוא.

וע' מהרי"ק שורש ק"ס כ' דבכה"ג לא החמיר רק לכתחלה לכהן והיינו רק משום מעלה דיוחסין אמנם לדברינו כתוס' הנ"ל ומדמי להאי דסוף נדרים משמע דגם בדיעבד אסורה אך גם שם היינו דוקא באשת כהן ולא באשת ישראל דאדרבא נהפוך הוא דבכה"ג מקיל מכולן כמ"ש הרא"ש דלהוציא אשה מבעלה בעי' שראו כמכחול בשפופרת וע"כ דמחלק בזה והטעם נ"ל דכבר תמה הרא"ש דהא הורגין על ראיית דרך מנאפי' כו' והיינו מטעם ח' כמ"ש הרמב"ם וס"ל לבה"ג דלענין לאסור אשה לבעלה ילפי' מערות דבר ודבר דבר מממון ובממון לא מהני רוב ולא חזקה אבל בדיני נפשות סוקלין על הח' לכך לא מוציאין אשה מבעלה בראיית דרך מנאפי' לבד ושיטת הרא"ש כמ"ש שב שמעתתא דגם בדיני נפשות ל"מ רוב וח' רק כשהוחזק תחלה וע"כ ס"ל דח' מנאפי' חשובה כוודאי מסברא בכעורת כו' כמו חזקה אין אדם פורע תוך זמנו דמהני גם בממון מה"ט כמ"ש מהרי"ט אבל הבה"ג ס"ל לעולם רוב וח' מועיל בדיני נפשות ומה שהק' אחיו של הש"ש דהאיך מוציאין נפשו מח' י"ל כעין שכ' הפנ"י דלכך ל"מ ברי מאחר שהתיר א"ע למיתה כ"כ י"ל מה"ט לא חיישינן לח' נפשו מעצמו וא"צ לדון רק על עיקר הדין ולא מה שנוגע לו ודוק:

וכ"ז באשת ישראל דאסורה מקרא דערות דבר ילפי' מממון משא"כ אשת כהן דלא ילפי' מערות דבר אדרבא חמירי איסור כהונה ולכן אפי' בסתירה לחוד ס"ל לאוסרה בכה"ג וא"ל דא"כ מ"פ כלל בכתובות מהא דרב דאין אוסרין על היחוד דלמא רב מיירי באשת ישראל י"ל דמשמע לי' סתם אין אוסרין כלל אפי' באשת כהן ודרך פלפול י"ל התם לרב קאי ולדידי' ליכא לחלק בהא לומר דילפי' דבר דבר דל"מ רוב וח' כמו בממון דהא רב ס"ל הולכין גם בממון אחר הרוב ואולי מה"ט לא פריך מהא דאין אשה נאסרת כו' דהומ"ל שפיר לחלק בין אשת ישראל לאשת כהן משא"כ לרב וזה ד"ח עכ"פ בהא

סליקנא אם יסכימו גדולי הדור הי"ו להתיר הך אשה לבעלה ובפרט שיש לה בנים אין להבעל להחמיר כלל אם תחן אמתלא על הסתירה והכיעור בדברים הנכנסים לאוזן שומע שיוכל להיות האמת כן דאין לחוש יותר.

ולכאורה קשה לפי שיטת הר"מ מ"פ אדרב כי בא אחר ואפסקי' לקלא מה הוי מאחר דמפרשינן עדים דאמר רב היינו עדי כיעור מנ"ל באמת לפי הס"ד דמשום עדי כיעור אסורה מדינא דלמא גם בעדי כיעור לא נאסרה ממש ונ"ל דהנה צריך להבין לקמן דקאמר ואיב"א הני מתני' רבי כו' ופירש"י כמו דאוסר בכיעור כ"כ הכא בקלא וצריך להבין הדמיון להדדי דלמא דוקא כיעור בב' עדים אבל קלא לאו כלום הוא ולכאורה י"ל עפ"י הגמ' גיטין פ"ט יצא שם מזנה בעיר אין חוששין דאמרינן פריצותא בעלמא והכונה דלא חשבינן הקול לשקר רק לטעות דאמרי בדומה כפירש"י לקמן דומי מתא דאמרי בדדמי אבל אי לא הי' פריצותא וכיעור לא הי' יוצא קול זנות ממש עכ"פ וא"כ הא דמתירין בקול זנות הייני משום דחשבינן לכיעור וממילא לרבי דאוסר בכיעור כ"כ בקול זנות אך מצאתי בחי' רמב"ן כ' דבר נחמד דהא גופי' חשוב כיעור אם יצא קול תחלה ואח"כ נושא אותה הנטען כו' דענין זה מורה לאמת הקול ואין לך כיעור גדול מזה דענין כיעור הוא אומדנא על זנות ע"ש וכ"כ ראיתי בשו"ת רשב"א סי' תקצ"ו דכשנושא אותה מקרי כיעור ולפ"ז א"ש דה"ק אי דאיכא עדים כי אתי אחר ואפסקי' לקלא מה הוי כלומר אף דהועיל מה דאפסקי' כו' לענין הכיעור שהי' מחמת שנושא אותה ומחזיק הקול שיצא תחלה קודם שבאו העדים (בעת שרצה הבעל לגרש ועמד על הבירור ע"י עדי כיעור) ואין כאן כיעור מחמת האי קלא כשנשא אותה בדאפסקי' אחר מ"מ מהני מאחר דבאמת איכא עדי כיעור ממש ועדיין אסורה דלא גרע מכיעור ע"י נשואי הנטען דהוי כיעור השתא ומחזיק לקלא הא עדים ממש וודאי אלימא מזה.

לענין דברי הבה"ג שכ' לאסור אשה לבעלה דוקא כשראו העדים כמכחול בשפופרת והרא"ש ושאר פוסקים תמהו ע"ד דמ"ש מלענין חנק וסקילה דמחויב אף בראו כדרך המנאפין מחמת חזק' לפענ"ד אין לדמות אי' סוטה לשאר דברים כמו שפירשתי דברי הרמב"ם בקונטרס זה בסוגיא דריש נדה דאפי' לענין ב' מילי דסתרי אהדדי מקלינן ומטהרינן לגמרי בס' טומאה ברה"ר ע"כ גזיה"כ דאף אם שבוודאי זינתה לא נאסרה וקיל משאר ספיקי אף דמותרין מדאוריית' היינו משום דל"ח לבד האי' אבל בס' טומאה אף אם נחזיק האי' רחמנא שריא א"כ ראינו דקיל זה בדבר א' משאר איסורין ולכן בעינן דוקא שראו כמכחול בשפופרת אבל חזקה לא מהני דח' מור' לנו רק שנחזיק שזינתה

אבל עכ"פ כל שאינו בירור ממש י"ל דמותרת וא"א לדמותו לשאר דברים ודוקא באשת ישראל משא"כ באשת כהן כמו שכתבתי לעיל.

סימן קלד

בע"ה אור ליום ה' פ' בשלח יתהדר לפ"ק אהרישאר

לכבוד תלמידי הבח' המופלג כו' כה' אברהם שטעסל שיחי'

העתרת עלי דבריך וגם אביך הרבני המופלג מוה' אשר ני' עוררני ע"ז ע"כ גונב גנבתי לי שעה קלה לבא בדברים האלה והנה ראיתי קושייתך ע"ד תוס' כתובות כ"ג ד"ה רישא כו' מדברי תוס' כתובות נ"א ע"ב ד"ה אונס כו' ועי' היטב כאן בפנ"י שכ' דברים נחמדים בחילוק ענינים הללו ותמצא נחת ואעפי"כ מקום יש בראש להקשות קושייתך על הסוגי' דדף נ"א דמפ' מקרא דאונס שרי' אאבוה דשמואל דקאמר חיישינן כו' אימא דוודאי הוי ס' גם מן התורה שמא נתרצתה רק מ"מ שרי' רחמנא מטעם דכל ספק מוקמינן אחזקה ולכך מותרת מדאורייתא מחמת ח' היתר אבל מדרבנן אסורה מחמת האי ס' ולא מוקמינן אח' היתר כמו דראינו דחששו חז"ל בתו"ת דמדאו' מותרת מחמת חזקה ואמרו חכז"ל דלא נסמוך אחזקה כ"כ נימא בדשמואל ונ"ל עפימ"ש הט"ז בי"ד סי' קי"ז דדבר שהתורה התיר' בהדיא א"א לחכמים לאסור כלל ומשני התם י"ל בצווחת מתחלה וע"ס כלומר ועכ"פ ליכא קרא מפורש לאיסור ולפ"ז י"ל דלפי האמת גם לאבוה דשמואל רק מדרבנן אסורה ודו"ק.

ודאתיין עלה בעיקר קושיא התוס' דכתובות כ"ג דמפ' הא שני ושני דבכ"מ מוקמינן אחזקה כי' והקושי' מבוארת דהא כ' התוס' בכתובות כ"ג דבזרק לה קידושין אתרע הח' וצ"ל דקושי' התוס' על המקשין דמנ"ל להקשות דלמא לא איירי בזרק לה קידושין וגט וב' אומרים קרוב לה כו' רק סתם הכחשה בין העדים וכ"מ במהר"ם שף שפי' כן דברי התוס' ועכנלע"ד דגם לעיל בד"ה הבא עלי' כו' הקשו תוס' ניקום אחזקה דתרי ותרי ספיקא דרבנן כדאמרינן ביבמות ומבואר מדבריהם דאי נימא דתרי ותרי ספיקא דאורייתא לק"מ גם לפי המסקנא דבמקום ספק וודאי מועיל ברי דידהו רק לענין ח' הוי כוודאי ס"ל לתוס' כאן דלא מהני ברי ועכנלע"ד בעיקר הקושי' דצריך להבין בס"ד דסוגי' דיבמות למה ס"ד דתרו"ת סדא"ו ולא נוקמי אחזקה ובפרט אחרי דס"ל דבכת אחת מוקמינן אחזקה מאי סברא לחלק בזה בין כת א' לב' כתי עדים.

והנלע"ד דהמפורשים הקשו מאי מועיל חזקה בתרי ותרי דהא כ' תוס' בב"ק ע"א דלא אמרינן מגו דאי בעי פסלי קמאי בגזלנותא דלא עדיף מגו מב' עדים ותרי כמאה

וכ"ש דחזקה לא עדיף מעדים ותרי כמאה ועכנ"ל עפ"י דברי הפלאה ליישב קו' התוס' ישנים אהא דתרויי' בא"א קמסהדי דנאמין לעד האומר נתגרשה במגו דאי בעי שתק ותי' הנ"ל עפי"ד הר"ן שהק' דמאחר דמכחישין זה את זה א"כ חד מיניהי שקרא קאמר וליכא ב' עדים ותי' דל"ח למשקר רק לטעות סבר שהי' קרוב לה ע"ש וע' מהר"ם שיף בגיטין ע"ח ועפי"ז כ' ההפלאה מאחר דלח חיישינן למשקר ממילא ליכא מגו דהוי מגו דבדמי וממילא מיושב קו' הנ"ל דשפיר כתבו התוס' בב"ק דמגו ל"מ להכחיש העדים דב' כמאה משא"כ כאן בס' קרוב לה דאמרינן דהעדים טועין בדמי והחזקה מבוררת ל"ש הך סברא.

והנה בסוגי' דע"א במלחמה יבמות ר"פ האשה שלום פלוגי הרי"ף והרא"ש אי יש לחוש גם בב' עדים דאמרי בדמי כמו בע"א במקום דאיכא למיחש ע"ש ולפי"ז א"ש סוגי' הגמרא דיבמות הנ"ל דבס"ד הי' דוקא בכת א' נוכל למתלי בטעות ובדמי שפיר אמרינן דמוקי אחזקה משא"כ בב' כתי עדים ס"ל כהרא"ש דליכא בדמי וע"כ דחיישינן לשקרן ולא מהני הח' נגד העדים דב' כמאה משא"כ במסקנא ס"ל כהרי"ף דגם בב' כתי עדים שייך לומר בטעות בדמי ושפיר נוכל לאוקמי אחזקה וכ"ז התם דמיירי בהדיא בס' קרוב לה כו' דאיכא מקום לטעות וחשש בדמי וכ"כ בעיתים שוטה ועיתים חלים דשייך ג"כ טעות ובדמי כשהי' סמוך לעת שטותו וכה"ג משא"כ הכא נוכל לאוקמי בסתם מעידין במיתה וגירושין דאיכא הכחשה גמורה ובכה"ג גם למסקנא הוי ספיקא דאורייתא והחזקה לא מהני מידי מחמת סברא הנ"ל וא"ש קו' תוס' בד"ה הכא עלי' כו' וג"כ א"ש קי' תוס' כאן דממ"נ פריך הגמ' שפיר ודוק.

אחרי שגמרתי האגרת בלילה כי חשבתי כשיבוא אביך שיחי' מעיר דעש יסוב אל ביתי ליקח האגרת והנה לא בא לביתי ואני מוכרח לשליח האגרת ע"י הב"ד אמרתי מן השם הוא זה להסביר הדבר יותר בענין דברי התוס' וסברתם שכתבו דמאחר דזרק לה קידושין תו ל"ל ח' דאכ"ק למה ביבמות ל"א לענין ב' כתי עדים בס' גירושין קרוב לה מוקמינן אח' וגם התוס' עצמם כתבו בגיטין ע"ח ע"ב ד"ה כו' בזרק לה גט בב' כתי עדים ב' אומרים קרוב לה כו' מדאוריית' מוקמינן אחזקה וע"כ היינו מוכרחין לומר דמ"ש כאן דמאחר שזרק לה כו' ל"ל ח' הוא רק מדרבנן אלא שראיתי בפנ"י בגיטין דף כ"ח ע"א שהוכיח דכוונת התוס' דמדאורייתא לאו חזקה הוא דאל"כ למה אשת חרש הבא עלי' באשם תלוי ולא מוקמינן בח' פנוי' וע"כ מאחר דקידשה אתרע חזקתה מדאורייתא ע"ש ועכנלע"ד דהכל נכון דהא וודאי חזקה דאתרע הוי חזקה מדאו' ומ"מ א"ש דברי תוס' וגם הך דאשת חרש עפימ"ש הרמב"ן רפ"ב דכתובות דח' פנוי' לאו חזקה הוא דהוי

כעין חזקה העשויה להשתנות כו' ואין כוונת הרמב"ן דלא הוי ח' כלל דגם ח' העשויה להשתנות הוי חזקה רק הענין עפימ"ש הט"ז בי"ד סי' שצ"ז דאם אתרע הח' הוא דלא סמכינן אח' העשויה להשתנות אבל הא וודאי דכל זמן שלא אתרע הוי ח' מעלי' רק אם אתרע תו לא סמכינן אח' העשויה להשתנות כ"כ י"ל שפיר הך דאשת חרש דלא מוקמינן אח' פנוי' דהוי ח' העשוי' להשתנות דאתרע לא מוקמינן אחר פנוי' ושפיר כתבו תוס' בד"ה תרויי כו' לענין ח' פנוי' משא"כ התם בגיטין וגם ביבמות העיקר התם נאמר לענין [ח' בכ"ע] בגירושין דלא הוי ח' העשוי' להשתנות דאיתתא לאו לגירושין קיימא ובח' דלאו עשוי' להשתנות אף דאתרע הוי חזקה כנלענ"ד.

סימן קלה

בענין אשה שאמר' לבעלה טמאה אני לך

הנה לכאורה יש לחוש בנ"ד דכפי המשמעות ליכא למתלי כלל שעיני' נתנה באחר וגם באמתל' שאמרה אח"כ יש לדון לפי דברי הב"ש והחזיק אחריו בנוב"י מ"ק סי' ח' י"א דבאשת ישראל לא מהני אמתל' מאחר שבכל ענין מפסדת הכתובה ונתקבלו דברי' לענין זה יע"ש.

והנה בתוס' כתובות ס"ג ע"ב במה שכתבו הך עובדא דארכיסי הוי מרכס לא אמרה טא"ל דא"כ שאחד"א הק' במהרש"א דא"כ איך נפרש המתני' דג' נשים כו' דנדרים וכ' ודוחק לחלק בין אשת כהן לישראל ולכאו' פשטות כוונתו דהו"מ לחלק כמ"ש תוס' סוף נדרים בשם הרא"מ דבאשת כהן שאחד"א דהיא אינה מוזהרת וכן ראיתי שפי' הנב"י סי' ע' כוונת תוס' הנ"ל אמנם עוד יש דברים בגו דהנה תוס' הקשו שם לשיטת הרמב"ם דבמאיס עלי כופין להוציא דא"כ נאמינה טא"ל במגו דמאיס עלי ולכאורה ק' מאי מגו איכא (לק"מ דתוס' מיירי שם באשת ישראל אבל מתני' באשת כהן דכופין לגרשה מקרא דוקדשתו כו' אם לא רצה דפני כו') למ"ש תוס' ריש זבחים דאפי' זינתה תחתיו אין מצו' לגרשה רק שלא ידור עמה וא"ה ליכא מגו מאחר דבמאיס עלי כופין להוציא וא"כ אי אית' דבשקר דיברה הרי היא כא"א כו' דהוי גט מעושה שלא כדין כמ"ש בהפלאה שם ויעוי' בלח"מ ספ"ב מגירושין והארכתי בזה בגיטין פ"ח ולכך אומרת טא"ל דלא נכוף לגרשה רק דבטוח היא שיגרשנה משום דכ"ז דאגידה גבי' וכ"כ בשעה"מ פ"ט מה"א סוף הט"ו דבכה"ג לא הוי מגו ובסי' שאח"ז ביארתי דברי תוס' דריש זבחים הנ"ל וכאשר אבאר לקמן אי"ה.

וליישב דברי תוס' הנ"ל נ"ל דהא צריך להבין מחלוקת הרמב"ם ור"ת אם כופין לגרש במאיס עלי ועיקר טעמו של הרמב"ם הוא לענ"ד למ"ש הר"ן בקידושין ע"ה דמהוצרך לומר הטעם דאין כופין משום דאמר לא ניחא דמתסר כו' דאל"ה הי' כופין איתו לגרש דכופין על מדת סדום וזהו סברת הרמב"ם דמאחר שאינה כשבוי' שתבעל לשנוי לה וא"כ לא חסר כלום בגירושין וכופין על מדת סדום וצ"ל תוס' ס"ל מש"ה דהאשה לא גרמה משא"כ במאיס עלי שהעכבה ממנה אין כופין אותו והנה כ"כ לענין זינתה תחתיו ג"כ תליא בהאי סברא דאי אמרי' דגם בהיא גרמה כיפין גם כאן כופין משא"כ לשיטת התוס' ולפי"ז א"ש דברי תוס' דזבחים לפי שיטתם באמת דחולקין על הרמב"ם לכן ס"ל דאין כופין בזינתה דהעכבה ממנה אבל כאן שפיר הקשו תוס' על הרמב"ם לטעמי' דס"ל דבמאיס עלי כופין אף שהעכבה ממנה וודאי גם בטא"ל כופין ושפיר איכא מגו.

והנה תוס' הקשו לעיל על הרמב"ם דבמאיס עלי כופין ניחוש שמא ענ"ב כמו בג' נשים וצריך להבין לפירש"י מי ניחא וע"כ דלא שייך חשש ענ"ב רק אם כופין חת הבעל לגרש וכמו שפי' בנדרים דיצאת היינו שכופין את הבעל ואכ"ק למה הוצרכו במ"א לתקן שלא נאמינה ולהתיר האי לדעת התוס' הו"ל לתקן שלא נכוף את הבעל וממילא יסתלק החשש דענ"ב כעין קו' הרשב"א על התוס' שם (אח"כ מצאתי שהעיר בזה הנוב"י מ"ת סי' י"ב) ועכצ"ל משום דהתם בכהן מיירי שנתחלל ע"י אשה פסולה ואסור לעבוד עבודה ואף דנודר ועובד כו' עכ"פ מגרשה אח"כ משא"כ כה"ג שלח יגרשנה לעולם איכא עשה דוקדשתו כו' שעל הב"ד לכוף את הכהן לגרש נשים פסולות וא"כ א"א לתקן שנחמנה באמירת טא"ל ומ"מ לא יכפוהו לגרשה דהוי ב' מילי דסתרי אהדדי אלא דלפיז"ק התינח באשת כהן אבל בח"י לפ"ד תוס' בזבחים הנ"ל דאין מצ' לגרשה אם זינתה א"כ ליכא חשש ענ"ב ולמה גם באשת ישראל א"נ כשאומרת שזנתה (אח"כ ראיתי שגם בזה עמד בנוב"י מ"ת סי' י"ב דלדברי תוס' הנ"ל יש חילוק בין כהן לישראל) וגם בלא ד' תוס' הנ"ל ק' בא"י עכ"פ למה לנו לתקן שלא נאמינה הא הי' די בתקנה שלא נכוף אותו לגרש רק ע"ז י"ל דלא פלוג רבנן בתקנתן ומאחר דבאשת כהן תקנו שלא נאמינה כלל כ"כ באשת ישראל וגם לשיטת תוס' בזבחים הנ"ל י"ל דהא וודאי איכא קצת חשש גם בא"י לעכב' אף אם לא נכוף אותו לגרש וכמש"ל דהיא תסמוך שבוודאי יגרשנה דכ"ז דאגידה בי' כו' ואף דבמאיס עלי אם אין כופין לא חששו לכך מ"מ לענין טא"ל דהוי האי' רק משום שאחד"א ובאמתלא כ"ד נסתלק האי' ולכן מאחר עכ"פ קצת שש ענ"ב תקנו שלא להאמינה כלל ומ"מ קשה על הפוסקים דאף שיש סברא לומר כן מ"מ מנין הוכיחו דין זה מהגמ' מאחר דמתני' דג' נשים כו' בנדרים מוקי להדיא באשת כהן ויש מקום לחלק בין

אשת כהן לאשת ישראל מנל"י להפוסקים דדינם שו' ואפי' לשיטת הרמב"ם דס"ל כופין כבר כתבתי דהיינו משום מדת סדום י"ל ג"כ דכל שיש חשש ענ"ב לא נכוף את הבעל כלל וממילא יסתלק החשש ומנ"ל שלא להאמינה לפי האמת וצ"ל דהוכיחו כן מסוגיא דנדרים דאמר במאי עסקינן אי באשת ישראל ברצון מי א"ל כתובה ואי נאמר דבא"י ל"ש ענ"ב מה"ט דאין כופין אותו מאי ס"ד לאוקמי בא"י וע"כ דבכל ענין תקנו וכנ"ל רק הא קשה ביותר וכן הקשו בבית מאיר ובנוב"י שם הא וודאי יש לחלק טובא לפי סברת תוס' בכתובות שם לשיטת המ"מ דל"ש ענ"ב רק כשנוטלת הכתובה וא"כ ל"ש כלל בא"י ענ"ב דהא אמרת שברצון הי' ואין לה כתובה (ובב"מ סי' קט"ו תמה ע"ד תוס' הנ"ל דהא גם מבעל שני יהי' לה כתובה ולא תפסיד וז"א דבעל ב' לא יקחנה ערטילאי וכמ"ש תוס' בפי' משום חינא) והשתא אין להוכיח מסוגית הגמ' דנדרים הנ"ל דהא לפי הס"ד דגם בא"י יש לה כתובה עכ"פ הוצרך לאסוקי להכי דא"י ברצון מי אית לה כתובה וז"פ ואכ"ק מנ"ל כלל דבאשת ישראל נמי א"נ באומרת טא"ל גם לאחר התקנה הח חילוק גדול ביניהם לומר דבהא לא תקנו וכמו במאיס עלי.

והנלע"ד דהנה כבר הבאתי דברי הב"ש בסי' ו' דלהראב"ד ג"כ ל"ש אמתלא רק באשת כהן משא"כ בא"י דמפסדת הכתובה ונתקבלו דברי' עכ"פ ומ"מ נלענ"ד פשוט דכ"ז דוקא אם האשה כה לפני הב"ד טא"ל דבכה"ג הפסיד' כתובה משא"כ כשאמרה לבעלה לבד ולפני ב"ד כיחשה מעולם לא הפסיד' כתובה במה שהודית בלב"ע ובכה"ג וודאי מועיל אמתלא לכ"ע וז"פ אלא דלפיז"ק מ"פ בנדרים שם אי באשת ישראל ברצון מי א"ל כתובה דלמא מיירי מתני' באמרה לבעלה לבד טא"ל ואח"כ בבואה לפני הב"ד לא אמרה אמתלא רק סתם מכחשת ומ"מ אסורה עליו מאחר שהוא אומר שאמרה לו כן ושאחד"א בעת שאמרה בפניו דלענין שאחר"א א"צ שתאמר רק לבעלה לבד כמו בנדה והכתובה לא הפסידה וצ"ל דלישנא דמתני' דנאמר האומרת טא"ל משמע שאומרת כן גם אח"כ מחזקת בדבורה שלא חזרה בה.

והנה הרשב"א והרא"ש הקשו עמ"ש תוס' לחלק בין נוטלת הכתובה דא"כ למה תקנו למשנה אחרונה דא"נ כלל הו"ל לתקן דלא תטול הכתובה לסלק חשש ענ"ב ועוד הקשו דמי לא משכחת שנתנה עינה בעשיר ולא תשגיח על הממון וכה"ג ולייישב דברי תוס' צ"ל דוודאי משום מלתא דלא שכיחא לא עשו חז"ל תקנה תחלה אבל כל שצריכין לתקן עכ"מ מחמת הרוב מתקנים לגמרי אף המיעוט ולכן שפיר כתבו תוס' דמאחר דבמאיס עלי מדינא לא תטול הכתובה וודאי מלתא דל"ש שיהי' כך שתמצא עשיר כו' ולא תחוש על הכתובה ולא עשו חז"ל תקנה תחלה משום מלתא דל"ש אבל התם בטמאה א"ל

דמדינא יש לה כתובה וע"כ הצריכו חז"ל לעשות תקנה בזה שלא חתן עיני' באחר ולכן אף שהי' אפשר להם לתקן בזה לבד שלא תטול הכתובה מ"מ הי' קצת חשש עדיין דלמא תתן עיני' בעשיר ומאחר שעכ"פ הוצרכו חז"ל לתקן תקנו הכל שלא תהי' נאמנת כלל כנ"ל בשי' תוס' ולפי"ז א"ש דגם באשת ישראל איכא חשש גדול שיעשה בערמה לומר לבעלה לבד טא"ל ולפני הב"ד תכחיש ותטול הכתובה ומ"מ תהי' אסורה עליו מחמת שאחד"א וא"כ ע"כ הצריכו חז"ל לתקן גם בא"י תקנה כמי ממש באשת כהן ולכן תקנו הכי שאפי' אמרה כן לפני הב"ד שמפסדת הכתובה באמת וליכא רק קצת חשש ענ"ב למיעוט שמא תמצא עשיר דעכ"פ מאחר שהוצרכו לתקן תקנו הכל:

ומעתה נבא לנ"ד והנה לפי"ז ממילא לא מצינו שהתירו חז"ל רק במקום דאיכא עכ"פ קצת טעמא דענ"ב דנכלל בכלל תקנ"ח אבל בכה"ג דאין מקום כלל לחוש באשה זו בעובדא לא לענ"ב לכאו' לא הוי בכלל תקנת מ"א כלל:

אמנם הנוב"י מ"ק סי' ע' כ' דהא דא"נ ע"כ סברת הר"ן דמדינא וודאי א"נ להפקיע השיעבוד רק משנה ראשונה תקנ' הי' להאמינ' ומאחר שנתבטל' התקנו עכ"פ נשאר על הד"ת ובאמת שאר פו' חולקין על סברת הר"ן הנ"ל רק דתקנ"ח הי' במשנ' אחרונה ואלימא תקנתם למגדר גדר גם נגד הד"ת ועדיין הי' מקום לומר גם לשיטתם דמשמעות לשון תקנת משנה אחרונה שלא תהי' נותנת ע"ב כו' ולא אמר שמא נתנ' ע"ב וע"כ הכונ' דאף שאנו רואין האי עובדא דוודאי לא נתנה ע"ב מ"מ הי' תקנ"ח שלא להאמינה משום שאר נשים כאשר יראו שהאמינו' להפקיע מידי בעלה בטענה זו יתנו עיניהם באחר כו' שגם הם יפקיעו א"ע מבעליהן אך ראיתי בס' בני אהובה דף ע"ט ע"ג שהביא מלשון הירושלמי דאם בהאי אמיר' חושבת שלא תאסר טל בעלה נאמנת דל"ש ענ"ב ולכאו' נ"ד דמי ממש להך דירושלמי הנ"ל ומ"מ י"ל דלא תקשי מזה על הנוב"י הנ"ל דבעובדא דירושלמי לא כוונה לחוב לבעלה כלל וכעין מסל"ת אמרה זה אבל כל שכיוונה בדברי' לחוב לבעלה אף דל"ש ענ"ב אין לה נאמנת כסברת הר"ן דמשועבדת לו ובכה"ג ל"ש הודאת בע"ד כו' וא"כ עדיין יש לספק הרבה בנ"ד אם יש מקום להקל מחמת תקנת משנה אחרונה.

אלא דמטעם אחר י"ל בנ"ד דאין להאמינה כלל דאפי' בעדים שהעידו הדבר פשוט דמה שהעד אומר מחמת פחד אין בו ממש ודוקא כשאמר אחר שהעיד בב"ד שמשום פחד הי' א"נ כדאי' בסי' כ"ט אבל אם אנו יודעין תחלה שאמר כן משום פחד וודאי ל"מ מידי וכאן הדברים מראין לכל שמתחלה שהודית לפני בעלה הי' רק מחמת פחד שהפחיד' שאם לא תאמר שזינתה בשום אופן לא ידור עמה מחמת הס' והקול וכשתאמר שזינתה

ותודה יקרבנה בתשובה וודאי אין בהודאה זו ממש ולא שאחד"א ע"י הודאה זו כלל ובוודאי אף למשנה ראשונה גם בלי שום אמתל' תוכל לחזור מהודאתה שנודע תחלה שהי' רק מחמת פחד כנ"ל ועוד דבאמת האשה אמרה אמתל' זו אח"כ כששאל אותה השליח ב"ד ובוודאי אמתל' טובה היא זו דאף דבעדים שהעידו לא מהני כה"ג היינו מחמת שהעידו לפני ב"ד בתורת עדות משא"כ כאן דהוי רק משום שאחד"א דמועיל באמת אמתל' וע' חות דעת סי' קפ"ה וש"ש ש"ו פ"ח ונתכוונתי לדבריהם בפי' הסוגיא דכתובות כ"ב והוא מבואר כנ"ל.

וכבר כ' הח"מ והב"ש סי' קט"ו דלענין איסור לא חיישי' שמא למדו' לטעון כן כמו דחיישי' לענין ממון וכוונתו פשוט מאחר דאין כאן אי' בעצם דהא אין האשה נאסרת כו' משום דע"י הודאתה שאחד"א וזה לא דמי לשאר אי' כמש"ל ולכן מהני בכל עת כשחזרה ע"י אמתל' וגם אין לחוש בנ"ד לסברת הב"ש ונוב"י הנ"ל דבאשת ישראל שנתקבלו דברי' לענין הכתוב' ל"מ אמתל' ובלא"ה חולק ע"ז בבית מאיר סי' קט"ו ודבריו נכוני' ואמיתים) דכבר כתבתי לעיל דהיינו דוקא כשאמרה לפני הב"ד משא"כ כאן שאמרה לפני בעלה ביחוד דעי"ז לא הפסידה כתובתה לא חשוב נתקבלו דבריו כלל ובוודאי מועיל אמתל' ובפרט אמתל' חשיב' כזאת שנראה לב"ד שאמת הוא וגם אין להחמיר בנ"ד מחמת הקול שיצא תחלה ולומר דהוי כרגלים לדבר דז"א דהקול יצא רק מפי הערלית שהרעישה בהיותה חושדה מבעלה ואין בדברי' ולא בקול שהוציאה ממש והגם שהאשה בעת שהודית לפני בעלה אמר' ששכב אצלה כמה פעמים ונתן לה רשע חטים הדבר ידוע דמחמת הפחד אמרה כ"ז להחזיק השקר שלה ולייפותו והי ניהו מילי דכדיבי ליפות השקר במאי דאפשר בכדי להשקיט אותו שיאמינה.

וגם אין לחוש דלמא האמין לה בשעת הודאתה דלפענ"ד אין לחוש בזה רק אם שמענו מפיו בפי' שאמר שהאמינה דהא כתבו הפו' דכונת אם מאמין לה היינו בשאר דברים הוא בח' נאמנת אצלו ועי"ז מאמין גם ע"ז אבל בסתם שאנן נחוש דלמא מאמינה אין לחוש ועוד דגם במאמינה אין זה מוכרח דל"מ אמתלא דידה וכמ"ש הפו' ובפרט באמתלא דנ"ד דעדיף טובא דהא קודם שאמרה האמתלא חשבנו למשפט שניכרים הדברים כי רק לפחדו אמרה כן והגם דאפי' בכה"ג מ"מ צריכה להוציא האמתלא מפי' וכמ"ש הש"ך בסי' קפ"ה גבי באה ושכבה אצלו כו' וכ"מ מהא דאמרי' בכתובות כ"כ בהאי מעשה דאשה גדולה אם נתנה אמתל' כו' אף דהתם משמע שידוע הי' האמתלא לב"ד וזה י"ל שהורונו חז"ל בדברים האלו אם נתנה כו' לידע דגם בכה"ג שידוע האמתלא לב"ד מ"מ דוקא אם היא הוציאה ג"כ האמתלא מפי' ואז מהני בכ"ע כי בזה תלוי הכל.

סימן קלו

בגיטין דף צ' שנאמר כי מצא בה ער"ר כו' בגמ' זו מצו' מה"ת לגרשה כו' וע' בפירש"י בחומש ובמזרח. שם וק"ל טובא אליבא דב"ש מנ"ל דלא יגרש כו' דלמא גם משום דבר יגרש וקרא למצו' כלומר במצא ער"ד מצו' לגרשה ובלא ער"ד נמי רשות וראיתי בתוס' ריש זבחים כתבו דאין מצוה לגרש רק שלא לדור עמה אפי' במצא ער"ד ולכאורה הוא נגד הגמ' כאן ודוחק לומר דמה דאמרינן זו מצוה לגרשה לאו דוקא רק לענין שלא לדור עמה וכן מה שפירש"י מצוה שלא תמצא חן לפי הנוסחא שלא כ' לגרשה י"ל דעצם הגירושין אינו מצוה אמנם באמת דברי תוס' זבחים הנ"ל אתיין כפשטן וכמ"ש המזרחי שם וכ"כ בט"ז סי' קי"ט אהא דהביא הטור קרא דגרש לנו כו' דמקרא דתורה אין ראי' רק אליבא דב"ש דס"ל ערות דוקא אבל לב"ה ע"כ אין לפרש קרא למצוה דהא דבר וודאי לאו' מצוה הוא וא"כ ממילא גם ערות אינו למצוה ושפיר כתבו תוס' לדידן אין הגירושין מצוה אפי' בער"ד ובאמת תמה המזרחי אפירש"י שכ' מצוה דהא קיי"ל כב"ה הגם שי"ל דברי רש"י דקשיא לי' מה פסקא והי' אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא כו' בשלמא בדבר שפשעה נגדו ורוצה לגרשה שפיר קאמר קרא אם ל"ת חן בעיניו מחמת זה יגרשנה אבל בערות מנ"ל שלא תמצא חן וגם א"א לפרש אם תלוי לומר שאם ל"ת חן אז יגרשנה הא בכל ענין הוי ספק סוטה ואסורה וע"כ קרא לענין ערות קרא הורה לן שלא תמצא חן ומצוה הוא וכנ"ל.

ועכ"פ קושייתו וודאי ק' מנלי' לב"ש דאסור לגרש בלי ער"ד וסבור הייתי לומר בזה מכח סברא דמאחר שכבר לקחה לא יפרידה דהוי כגזל ולכן אין לך בו רק מה שחידשה תורה בער"ד [וע' באברבנאל על התורה בפ' תצא הויכוח בזה והבן] שוב מצאתי כן בס' בית מאיר ע"ש אמנם הנכון בזה דב"ש סמכו אקרא דמלאכי דזאת שנית תעשו דמבואר שם דאסור לגרש אשתו ומאחר דקשיא להו א"כ קראי סתרי אהדדי ע"כ דבעי' קרא כדכתיב דוקא כי מצא בה ער"ד והיינו דאמרו ר"ש לא יגרש כו' שנאמר כו' דא"א לומר דקרא רק למצוה ובלא ער"ר רשות מכח קרא דמלאכי ובזה מיושב מ"ש הפוסקים דדוקא בז' ראשון ומן הנישואין אסרו ב"ש והקשה הפנ"י הא קרא סתמא כתיב כי מצא בה ער"ד כו' ולהנ"ל א"ש דהא מהאי קרא לא מוכח איסורא כלל רק מקרא דמלאכי ושם מיירי להדיא בז' ראשון ומן הנשואין ואליבא דב"ה צ"ל דלא סתרי קרא כמו שפירש"י לקמן דמן הדין רשאי לגרש בלא ערו' רק שנוי הוא כנ"ל בעיקר פלוגתתן.

והנה בש"ע סי' קי"ט לא יגרש אא"כ מצא ער"ד אבל בלא"ה אמרי' כל המגרש כו' וע' בב"ש שם ונ"ל לפרש דבריו דלכאו' ק' למה פ' הש"ע כב"ש רק שיש מקום לפרש אליבא

דב"ה דהא גם לב"ה שנוי המשלח בלי ערו' ושפיר קאמרו דלא יגרש כו' ומה דפלוגי ב"ה אדב"ש היינו מאחר דב"ש ילפו מקרא דתורה ע"ז קאמרו דמקרא דתורה א"א לפרש כן דאדרבא משמע אסי' הקדיח' תבשילו מותר מדינא רק מקרח דמלאכי ובזה פלוגי אבל בש"ע דלא מביא הקרא שפיר י"ל כן דהא הרמב"ם מייתי קרא דתורה וק' ממ"נ וע"כ תי' דיש חילוק בזה דהא ב"ש אמרו אא"כ מצא בה דבר ערוה מבואר בדבריהם דבר ערוה ממש אבל הרמב"ם דנקט רק לישנא דקרא טר"ד יש לפרש אליבא דב"ה ערוה או דבר כדמפרשינן הקרא אליביי' וצ"ל על הרמ"א דקאמר ע"ז אבל בלא"ה כו' היינו משום אלישנא דש"ע שפיר יש לפרש כפירוש הראשון ושייך ע"ז האי לישנא.

סימן קלז

בע"ה יום ה' וארא תרכ"א לפ"ק לכבוד מר אחי הגאון מוה' חיים בצלאל נ"י מטאשנאד.
אשר בדק לן מר אחי נ"י בקושי' חמורה ברש"י גיטין דף ע"ג ע"ב במ"ש דא"ל חוששין לענין תרומה הא בת כהן לא נפסלה אלא בביאת עבירה ותמה הדר"ג דאכתי נ"מ אם בעלה הי' כהן ונעשית חללה כדאי' בקידושין ע"ז ע"ח ושפיר תני' חוששין לתרומה עכת"ד ולענ"ד י"ל דהא דחוששין לקידושין בלא נתן כספם היינו מטעם ח' אין אדם עושה בב"ז וזה שייך דוקא בישראל מחמת דלא שבק התירא כו' ואחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן משא"כ בכהן דבלא"ה עושה אי' דאו' ל"א הך חזקה לכ"ע ונהפוך הוא דהא אם קידש ובעל עושה ב' אי' דאו' אמרי' וודאי לא קידש כדפירש"י חולין ד' ע"ב דלמעט באי' עדיף וא"כ ע"כ הך בריי' דמחלק בין נתן כספם ללא נתן כו' א"א לאוקמ' באשת כהן כנ"ל.
שוב מצאתי במל"מ פ"י מה"ג ה"יו כ' בנדה ל"א הך חזקה כו' משום דבכל ענין עושה אי' וכ"ש בנ"ד דהתם יש היתר לאיסורו:
עי"ל דא"כ מה לשון חוששין משום זנות דהא בכל ענין אסורה בתרומה אפי' תימא שנתקדשה והול"ל אסורה ולא חוששין דמשמע מחמת ספק אסורה וע"כ מה שפירש"י אי משום כהונה כו' היינו לר' אליעזר וס"ל כמ"ש תוס' יבמות ס"ח דפנוי הבא עה"ס לר"א פסולה לכהונה ומותרת בתרומה.
זו"ז אציע כי הרבה פעמים נמצא תולעים בוושט והם דקים מאוד ומונחים כנחש בריח ועליהם פרוס העור מלמעלה וכשפותחין העור מוציאין התולעים ושום רעותא אין בוושט במקום ההוא ובכ"ע היתי מכשירן ממה שמצאתי בכרתי סי' ל"ג הביא בשם הפר"ח להכשיר וס' הפר"ח אין בידי ולא ידעתי מ"ש ממוח לפי תי' ב' של הש"ך בסי'

ל"א והוסיף ע"ד בדגמ"ר דלדבריו שם בכרס ודקין טריפה ומ"ש בוושט ואין בידי לחלק רק שמחמת תמונתן מוכח עליהם שהם מגידולי הוושט ולא באו לא מחוץ ולא מבפנים שוב מצאתי חקירה בזה בס' טוב טו"ד מ"ת שנדפס מחדש.

סימן קלח

ריש קידושין

מתני' האשה נקנית כו' בשטר כו' פרש"י שאין בו ש"פ כו' הקשה המקנה אדר' חסדא בגטין כ' דאמר יכילנא למפסל גיטי דעלמא שנאמר ונתן ואין בו ש"ס דא"כ ויצאה והיתה נבעי גם בקידושין ש"ס ונלענ"ד דתוס' הקשו לקמן אי אמרה ניחא לי בפחות מש"פ וכ"כ יש להקשות יותר אי אמרה לדידי שוה פרוטה כעין לקמן גבי פדיון הבן ועיקר התירוץ מחמת דנאמר כסף ולא תליא בדידה דלשון כסף משמע שוה פרוטה באמת ולפי"ז י"ל דהיינו דוקא לשון כסף אבל לשון נתינה דקרא כל דמקרי בר נתינה לגבה מהני ולפי"ז חילוק גדול בין קידושין לגט דבקידושין מתרצה רק בקידושי כסף לא מהני אם הוא פחות מש"פ מחמת דנאמר כסף אבל בקדושי שטר דלא מחמת כסף רק מהקישא דגט ושם נאמר ונתן כו' ומאחר דהיא מתרצה וחשוב בעיני' שטר זה לש"פ נתינה חשובה מקרי לגבי דידה משא"כ גבי גט דאינה מרוצה בכה"ג שפיר אמר ר' חסדא.

תוס' ד"ה ב"ש כו' ואע"ג דאי קיבלה קידושין מאחר כו' כלומר והלך למדה"י והיינו לשון מאחר ולא נודע אנה הוא.

בגמ' מ"ש הכא כו' פרש"י ליתני מתקדשת ותמהו ע"ז כמ"ש בחי' הרשב"א דהו"ל לפרש לתני האיש קינה רק בגמ' לא משמע כן דא"כ מאי משני ע"ז אבל מ"מ קשה דלא פריך כסדר ונלע"ד דענין קנין באשה צריך להבין במה מקרי קנין שלו וכי איזה קנין יש להבעל עלי' במה שקידשה דעדיין אסורה עליו כנדה דכלה בלא ברכה כו' וגם אינה יורשה ומעשה ידי' אינם שלו וגם הפרת נדרים אינו לגמרי ואפי' מה שנקרא בתורה קנינו דהיינו לענין אכילת תרומה נמי אסורה רק כ"ז מדרבנן ולכן לישנא דקידושין דהיינו לשון איסור הו"ל למתני ולא לשון קנין ומשני דאקרא קאי ובקרא נא' קיחה והיינו קנין דבקרא יש שייכות ללשון קנין ופריך א"כ נתני התם נמי לשון קנין כמו הכא לישנא דקרא כ"כ התם ומשני מעיקרא תני לישנא דקרא אבל התם תני לישנא דרבנן דאסר לה כו' אבל קנין אין לו בה מדרבנן כנ"ל ומקשה עכ"פ במתני' דהכא דאקרא קאי הול"ל האיש קונה כו'.

תוס' ד"ה בפרוטה כו' דפרש"י גלי קרא בע"ע כו' הקשה הנ"י ע"ז ע"ש ועיי' בריטב"א ובלא"ה ק' הא בהדיא נאמר אין כסף לאדון זה כו' ומיירי בקידושין הרי דמועיל שו' כסף

ולמ"ד דהו"מ לחלק בין קידושין ע"י האב דהוי כעין מכירה ומזה מיירי התם משא"כ קידושין ע"י האשה עצמה דלא הוי כמכר.

גמ' ע"ב אי איתני קונה הו"א בע"כ כבר כתבתי במ"א בענין קושי' הרשב"א והפנ"י ג"כ הקשה איך ס"ד קנין בע"כ ואי מחמת דקיי"ל תלו' וזבין זבין זביני וכ"כ בקידושין ג"כ הדבר קשה הדבר דמ"מ ודאי איסורא רבה עביד כעין דאמרי' התם בב"ב הוא עשה שלא כהוגן כו' דהוי כעין גזל ואיך ס"ד דמיירי מיני' מתני' והתוס' הקשו א"כ איך תני ברפ"ב האיש מקדש דהו"א בע"כ ואפשר ליישב דודאי בע"כ ממש אין הו"א כלל רק הכא תנא אקרא קאי דמיירי בקידושי ע"י אביה דנאמר את בתי נתתי דבנערה מיירי ובכה"ג אמרי' דאי בעי מסר לה למנוול כו' ואפי' בע"כ של בת יש לו כח דכל שבח נעורים לאבי' רק מ"מ מדרבנן אסור וק"ו הוא דהא אסור לקדש בתו קטנה כו' עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה כ"ש נערה שאמרה בפי' שאינה רוצה והיינו דקאמר הכא דמ"מ איסורא איכא לקדש בע"כ אף שאבי' מקדשה אבל במתני' דלקמן ליכא למטעי דהאיש מקדש בע"כ דהא בהך מתני' נאמר הך דהאיש מקדש את בתו נערה כו' דדייקינן מינה דוודאי א"א לומר שיהי' מותר לקדש בע"כ דידה וליכא למטעי כלל מחמת ק"ו הנ"ל וא"ש קו' התוס' וכל הקושי' לפענ"ד.

בפרש"י דאבי' שייך כו' אין לו ביאור דהא לא ידעי' קדושין כלל וע' במהרש"א בתוס' וראיתי ברש"י דכתובות פי' קדושי ביאה וע"כ ס"ל דקדושי ביאה שפיר ילפינן מנעורי' בית אבי' דהוי איסור ולא ממון דגוף הקידושין.

דף ה' אמר ר"ה חופה קונה מק"ו כו' אף דבקרא נאמר הי' תהי' כו' ואח"כ נאמר בית אישה כו' משמע דצריך ב' ענייני קידושין ואח"כ חופה י"ל דיבר הכתוב בהווה דהדרך כן דהא נותני לבתולה יב"ח כו' אבל אם מרוצי' שניהם שיהי' הכל בפעם א' הוא בלא כסף והיא בלא תכשיטין יוכל להיות מבואר מזה דהיינו קונה וגומר כאחד וגם בלא"ה לפרש"י דמיירי כשהאב מוסר כו' אייך שייך מוסר שני פעמים הא כבר מסר תחלה וע"כ דבאמת הכל הי' בפעם א' קונה וגומר ואפשר לומר דלעיל פי' רש"י כן דא"ל דמתני' ממעט חיפה בגדולה דסתם חופת כגדולה היינו ייחוד הראוי' לביאה והא לב"ה הן הן עדי ייחוד כו' וע"כ בקטנה דהוי רק מסירה ואפי' לשלוחים מהני.

גמ' מה כסף שאינו מאכיל בתרומה כו' אלא פריך הכי כו' י"ל דהכל חד לכך תקנו חכמים שאינו מאכיל משום שאינו גומר ולהבין יותר דענין נישואין לכאו' הוי כקניני חפץ מטלטלין דצריך כסף ומשיכה ומדאו' כסף לבד לר' יוחנן ואז יוכל ליקח החפץ כ"ז שירצה בלי מוחה ומשיכה היינו שמוסרו לידו או שאומר לך משוך וקני ובאשה בעי

תרתי ובכסף לבד אף דמועיל לענין איסור אכ"ע אבל לא יוכל לקחת אותה לאשה בלי רצון אבי' והיינו החופה ובזה יש לפרש לקמן דא' שכן פודין הקדישות כו' לכאו' י"ל הכונה דהקדש הוי שינוי השם כשינוי מעשה וכאלו הוי שינוי בעצמיות ועיין מהרש"ל שתמה אהך דמה לכסף שכן פודין כו' ולהנ"ל י"ל הכונה משום דבכסף קונה את ההקדש ויוכל ליקחו מיד אבל במשיכה לא קנה את ההקדש והיינו כאן חופה דהוי מסירה כעין משיכה דלא מהני בהקדש כמ"ש תוס' בבכורות בפ"ב:

ולכאו' יש לפרש מ"ש שכן קונין בע"כ כו' היינו דהוי מעליותא בזה כעין הא דתנאי שאפשר לקיימו ע"י שליח שיש לו הכח והממשלה בזה הדבר כ"כ בכסף לו הממשלה לקנות בכסף אבל מה שהאב מוכר ל"מ ועדיין קשה לעיל מה קאמר אמה העברי' כו' ועכנ"ל חילוק בין כסף דעבדות לקידושין אפי' בדעת אבי' דבכסף דעבדות מיד שנותן הכסף הוי לו הממשלה לשמש עם העבד וכ"כ אמה העברי' משא"כ מה שיוכל לקדש בכסף אפי' בדעת אבי' אין לו הממשלה ליקח אותה לאשה עד שהיא תתרצה או יתרצה אבי'.

תוס' ד"ה ומה כסף כו' עיי' במהרש"א מ"ש דקונה פשיטא מדגומר ול"ב ק"ו רק לענין דקונה וגומר כהדדי וק' דא"כ ל"ל ובעלה כו' נילף מיבמה וא"ל ש"ה דזקוקה ועומדת כו' דהא לא עדיף זיקה מאירוסין ונלע"ד דא"א למילף רק מה דדמי בגדר א' דהיינו קידושין הכנה לאישות וכ"כ חופה גמר הכנה לאישות אבל הכנה מאישות א"א למילף ולומר כמו דבעילה הוי אישות כ"כ יהי' הכנה לזה צריך קרא בפ"ע כו' ועי"ל מה דאמרי' שכן זקוקה ועומדת דהיינו שיוכל לישאנה בע"כ דהא יוכל ליבמה באונס משא"כ קידושין וכל קניני סתם אשה דא"א בע"כ והיינו לשון זקוקה שכבר זקוקה וקשורה בו שא"צ קנין כשאר קניני דאישות דצ"ל דוקא מדעתה ולכן א"א לדמות להדדי כנ"ל.

וביבמות דף נ"ז ע"ב יש חופה לפסולות פרש"י בלא קידושין וכ"כ הרמב"ם אף דמבואר בסוגיין דחופה לא קני מ"מ ס"ד לפסול אותה מתרומה אבי' והיינו משום דהא חזינן דארוסה לר"מ פסולה וע"כ מתקנת חז"ל שגזרו מחמת שמשתמרת כו' להיות כאלו כבר נבעלה כ"ש בחופה אף בלי קידושי' שגזרו דהא נראה שבודאי תבעל בקרוב ע"י קידושין וקאמר די"ל להיפוך דמ"מ קנין דקידושין עדיף ולהתוס' והפוסקים דמיירי אחר קידושין א"כ לרש"י א"ש בפשיטות וגם לר"מ דקידושין ג"כ פוסלין נ"מ לקניני דחופה כמ"ש בחי' הרשב"א שם וי"ל למ"ש אאמ"ו זצלה"ה בס' מרי"ח דתליא בהא דכל מלתא דא"ר כו' אי עביד ל"מ ומ"מ קידושין מהני כדאיתא התם ופליגו אי מדמינן חופה לקידושין או לא.

ועי"ל דוודאי י"ל דחופה לא קני רק אם יוכל להיות ביאה בעת ההיא וכמו להרמב"ם דס"ל חופת נדה לא קני אף דראוי כשתטהר משום דבעינן דבשעת חופה תהי' חזי' לביאה ואפשר לומר דחופה בפסולות תליא בפלוגתא דאביי ורבא בגיטין דף פ"נ גבי הרי זה גיטך ע"מ שתאכלי בשר חזיר אי מקרי חזי' מאחר דאפשר ע"י שתעשה איסור וא"ל א"כ נדה נמי זה אינו דבכוונה תליא מילתא דכאן בפסולות הדברים מוכיחים שכיוון לאיסור משא"כ בנדה וודאי לא כיוון באיסור רק כשתטהר ולכך לא מהני כמ"ש הלח"מ ושאר מפרשים בדעת הרמב"ם כנ"ל.

בסוף הסוגי' כי יהבה לדידי' ובפרש"י והק' הפנ"י הא מה ס"ד דאיך מצינו קנין שהמוכר ישלם להלוקח ולענ"ד כמו שפירשתי מ"ש רש"י בריש המס' עמ"ש מ"ש דתני כו' דנתני מתקדשת משום דע"י קידושין אין לו בה שום קנין רק מה שאסורה לעלמא והיינו ענין קידושין רק דהקרא קרא לי' קנין והינו אחר דנאמר כי יקח אבל אי לא נאמר כי יקח ס"ד דאינו קנין כלל רק ענין איסור וא"כ יוכל להיות ג"כ להיפוך היא תתן מעות להבעל שיהי' ענין הקידושין כשחפיצה בו ביותר וע' במקנה.

דף ל"ח בגמ' ג' מצות נצטוו ישראל כו' במקנה הביא קו' הבה"ז על הפו' דחדש אינו נוהג בשל גוי הול"ל עוד ק"ו לערלה ותי' דלטעמ' דקצירכם כו' או קיי"ל כחזקי' דג"ה מותר בהנאה ילפינן מקצירכם למעט של גוי' ע"ש וצ"ע הא אנן קיי"ל כר' אבוה והא דג"ה מ"ב היינו משום כשהותר כו' ולא מטעמי' דחזקי' ועו"ק הול"ל איכא כין חזקי' לר"א חדש בשל גוי וע"כ דזה משמעות הקרא לכ"ע דקצירכם ולא של גוי' וביותר למ"ש הצל"ח דאליבא דר' יודא א"צ ילפותא להיתר הנאה כמ"ש הירו' וע"כ דרשי' ולא של גוי' וק' עדיין כנ"ל.

והנ"ל בזה וניישב ג"כ מה שהקשה המקנה בתחלת הסוגי' למ"ש הירושלמי דמתני' דוקא במה שנוהגים בשל גוי א"כ מ"פ הרי תפילין ופ"ח כו' והנ"ל דצריך להבין תירוץ הירושלמי דלא נקט מה שאינו נוהג בשל גוים דמ"מ הו"ל למתני דוודאי בכל הני חובת הגוף נכלל מה שאינו נוהג בשל גוים ולמה ישמיטנה והנ"ל עפמ"ש המקנה דמשמעות הגמ' לקמן דמתני' רבותא בא לאשמעינן ונחזי אנן הנה חובת קרקע היינו כעין ערלה שהחיוב על גדולי קרקע ואינו תלוי בגוף הישראל כלל ולפיכך תפילין חובת הגוף ממש אבל חלה ממוצע דא"א למחשבי' חובת קרקע דהיינו רק כשהחיוב על הקרקע וגידולי' דא"כ אין נ"מ בין ישראל לנכרי מאחר דהחיוב הוא חל על גדולי קרקע וע"כ צריך אתה לומר עיסה של ישראל ואז חייבת וא"כ צריך אתה לצרף שם גוף הישראל ודומה לחובת הגוף וזה י"ל כוונת הירושלמי דחלה אינו רבותא כ"כ דהא אינו נוהג רק בשל ישראל

ודומה לחובת הגוף משא"כ ערלה הוי רבותא יותר וכ"ז למאי דמסקינן לחלק בין חובת הגוף לחובת קרקע שפיר י"ל כתי' הירושלמי אבל בס"ד דבהבאה תלי' ל"ש לשנוי הכי שפיר פריך מפטר חמור וא"ש קושי' המקנה כנ"ל ולפי"ז א"ש דלא הומ"ל ק"ו מחדש בזה דאינו נוהג בשל גוי' דאדרבא הא בורכא דמאחר דאינו נוהג בשל גוי מה"ט לא דמי לחובת קרקע רק דמי לחובת הגוף ונוהג בח"ל משא"כ ערלה דנוהג גם בשל גוים מבואר דהחיוב על הקרקע והיינו חובת קרקע שהוא בא"י לבד וכנ"ל נכון.

סימן קלט

ריש פרק האיש מקדש

גמ' השתא בשלוחו מקדש כו' לכאורה ק' בפשיטות הו"ל להקשות ל"ל בו כלל דוודאי הוא יכול לקדש בעצמו וא"צ להקשות מכח דנאמר בשלוחו ונ"ל דהתוס' הקשו ברפ"ק דלמה תני האיש מקדש דמשמע בע"כ ובמקנה תי' דמאחר דבע"כ עשה שלא כהוגן ל"מ עי"ש דאלד"ע שליח ולדבריו צ"ל דגם במה דאינו עברה דאורייתא אמרי' אשלד"ע כמו שחקר הנוב"י ולענ"ד דהנוב"י הקשה איך מותר לקדש עי"ש הא הוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרי' ותי' דהברירה בידה לקדש למי שתרצה ואאמ"ו הוסיף עפי"מ דקיי"ל בסי' ק"ה דמדעתו מהני דהסברא בזה משום דבלא"ה יוכל לבזבז נכסיו והנה בין להנוב"י מאחר שאין אדם יכול לכופה ובין לדברי אאמו"ר הנ"ל עכ"פ מוכח דמתני' עי"ש א"ח לפרש בע"כ דא"כ הוי שפיר תופס לב"ח כנ"ל ומיושב קושי' תוס' ולפי"ז א"ש שיטת הגמ' כאן בלא"ה הומ"ל הא גופא קמ"ל מתני' דמקדשין בע"כ ולה"ק השתא דתנא בשליח מקדש ע"כ לא מיירי מתני' בע"כ א"כ בו מבעי' דמאחר דוודאי מיירי מדעתו אין שום חידוש מה שמקדש בעצמו וא"ש.

מצוה בו כו' פרש"י דמקבל שכר יותר הענין עפמ"ש כל מה שעשה אמע"ה בעצמו כו' עיי' פ' הפועלי' וא"כ ממילא מה שעושה עי"ש מקבל שכר ג"כ עיי"ש ומשפרס"י בהא איסורא דמצוה שיראנה כו' הכונה דוודאי מה שהוא מצוה הוי אבל אם אינו מקיימה רק לענין מצוה בו כו' דהוי יותר כלומר גם בשלוחו הוי מצוה רק דבו עדיף טפי בזה וודאי ל"ש אי' דבכ"ע הוי מצוה.

גמ' שליחות מנ"ל דתני' ושלח כו' עמד ע"ז אאמ"ו דקאי בקידושין ומייתי קרא דגירושין טפי הו"ל לאתויי בגיטין ונ"ל פי' הסוגי' הכי דלכאו' הומ"ל דמסברא חיצונה ידעי' דאדם עושה כ"ד ע"י שליח וא"צ קרא רק ז"א דא"כ ל"ל קרא בגירושין ע"כ דאינו מסברא חיצונה וא"כ יקשה בקידושין דליכא קרא מנ"ל והכל מדברי המקשן מ"ד א"ק כו' וא"ל

דילפי' מגירושין ז"א דא"א למילף מגירושין במה מצינו דש"ה דמצינו בו עוד חידוש א' דמהני לגרשה בע"כ והוא חידוש שאינו בכל התורה דמאחר שהיא צריכה לקבל הגט ובכל התורה קיי"ל אונסא כמאן דלא עביד עיי' ריש כתובות ואפ"ה מהני וא"כ אין ללמוד ממנו ואין הפי' בגמ' דבהכי תליא מלתא מאחר שהוא בע"כ ולפרש מאחר שגם להבעל נוכל לכוף בע"כ בהני שכופין אותו להוציא ז"א דהתם ממילא הוי לרצונו ואפי' בקידושין מהני בכה"ג אם כפה וכמ"ש הרמב"ם פ"ב מגירושין הטעם ולכך תלוי' וזבין מהני אבל מה שכופין אותה א"צ רצונה כלל רק אונס ממש ובפרט בגירושין דהוי לה אוב ממש וזה חידוש שלא נשמע בשום מקום ואין ללמוד הימנו וזהו כוונת תוס' לקמן וגם אתרומה הומ"ל הך פירכא מכח החידוש שיש בגירושין דיהי' מועיל אונס וזה וודאי ל"מ במקום אחר ומה דתרומה באין מוחה עיי' בפנ"י התם אין חידוש כלל דוודאי יוכל לעשות בהתבוחה כרצונו רק הכא הוי חידוש דבאונס ממש מהני שפיר הוי פרכא ועמ"ש לקמן.

ושלח מלמד פרש"י מדלא כ' וגירשה עיי' חי' ספ"ב דגיטין דלשון שליחות הוא על עשיית השליח שיחזור לשלוחו וכאן הוי ההיפוך דלא תחזור דצ"ל משלחה וא"ח דהא כ' בקרא ושלחה כו' ויצאה כו' והיתה דהשליחות יהי' לענין זה שלא תחזור וא"כ לא שייך לכתוב לשון שליחות רק ל' גירושין וע"כ להורות נתן שיש בענין גט דין שליחות לכן שינה לכתוב בלשון זה וא"ש קו' תוס' אמנם ד' תוס' אינו כן ועיי' רש"י פ' נח וישלח את היונה כו' פי' אין זה לשון שליחות משמע לכאו' לחלק בין נא' אח"כ מ"ם כמו וישלחהו מגן עדן אינו ל' שליחות ולכך בעורב הוי ל' שליחות ולא ביונה דבעורב לא כ' מ' וא"כ כאן דנא' מביתו הוי לשון גירושין ומ"ש וישלחהו מעמק חברון כבר כ' רש"י לדרשא ומ"ש ויהי בשלח כו' דעתו הי' לחזור ולכ"כ פן ינחם כו' מאחר שע"ד כן שלחם דהיינו לשון שליחות ובפרט במקום שאין מ"ם אחריו.

מאי דמביא סיפא דפיחת עשרה דאל"כ ס"ד דסגי במחשבה וזהו עיקר המעשה דתרומה ול"ב שליחות ולקמן נכתוב בס"ד וכעין זה כ' המקנה.

ע"ב בגמרא והא דתנן חבורה שאבדה פסחה כו' כל רואה ישתומם הא קרא כתיב ולקח הוא ושכנו כו' גם בפשיטות איך יש חבורה בעולם כלל גם הקשו איך מקבלין קרבנות מגוים גם בוודאי לא הי' בביהמ"ק כ"א שוחט קרבנו בעצמו ולמה הביא דוקא האי מתני' ועכנ"ל ודאי לענין הקרבת קרבן גופי' מסקי' לעיל דכהני שד"ר נינהו וגם י"ל דשחיטה לאו עבודה ולא תליא הכפרה בזה באופן דאפי' שד"ד נינהו א"צ שליחות הבעלים כלל רק מה שפרש"י מנ"ל ששא"כ לשחיטת קדשי' אין הפי' השחיטה גופי' רק לענין השח

טה דבעי' בה ששא"ב כאן והענין כך עפי"מ דאי' בתענית כ"ו במתני' שם וברמב"ם פ"ו מה' כלי המקדש בענין המעמדות דתקנו הנביאים הראשונים משום דאיך אפשר קרבנו ש"א קרב והוא אינו עומד שם וא"כ לענין קרבנות הצבור דא"א שיהי' כל ישראל עע"ג שם בשעת הקרבת הקרבן ע"כ תקנו המעמדות שהם שלוחי ישראל ובמקומם הם עומדים על הכהני' בהקרבתם עי"ש ולפי"ז א"ש לא תקשי כל הקו' הנ"ל די"ל שפיר אף השחיטה ל"ב בבעלים רק שצריך להיות עע"ג וזה ודאי הי' עע"ג ובכה"ג נמי יבואו חבורה פסח רק מהאי מתני' שפיר פריך דאמרו לו צא ובקש כו' ושחט מהחבורה לא הי' עע"ג והא זה ודאי מוטל על הבעלי' להיות עע"ג וע"כ דהוא השליח של כל החבורה ובמקומם הוא עומד ע"ג ולענין זה וודאי בעי' שליחות ושפיר פריך מנ"ל ששא"כ לשחיטת קדשים לענין זה דבעי' שליחות אצל השחיטה שיהי' במקומו עע"ג.

ובא"א י"ל דאף דמבע"ל בנדרים אי כהני שד"ר וע' ברשב"א לעיל דלענין השחיטה קמבע"ל כ"ז הוא למסקנא דכאן אבל לס"ד וודאי הכהן שד"ר והיינו מאחר שהכהן צריך להקריב הקרבן דזהו מצותו לעבוד העבודה של הקרבנות וממילא צריך שיהי' הקרבן נשחט באופן דממילא הוי שד"ר והיינו דוקא הכהן שעליו מוטל להיות לעבוד עבודה רק עיקר הקושי' כאן בשוחט זר שאינו בעלי' ולכך פריך מחבורה כו' ואמרו לא' מבני החבורה דזה מנ"ל ולכך לא תקשי מולקח הוא כו' וגם מגוים כו' וגם משולח חטאת למדה"י דבכ"ז י"ל דהכהן השד"ר הי' שוחט ולכך פשט מושחטו כו' דמשמע שעל הישראל מוטל השחיטה ושלוח' כמותי והא דמבעל' בנדרי' אי כהני שד"ר די"ל דקרא לא אתי רק במקום דבעי' ש ליחות דהיינו בגווני דהכא דישראל זר שוחט משא"כ אם הכהן שוחט י"ל דא"צ שליחות כלל דשד"ר נינהו ודוק.

והנה התוס' הקשו למה לא יליף מפרו ש"א לכאו' ק' בשלמא לתי' הב' שכתבו שפיר הקשו דמדאצטרך קרח בפש"א דכל העבודות אינם כשרות רק בו וא"כ ממילא אין כאן שד"ר לענין קרבן זה רק הכה"ג ושאר כהנים כזרים הם לגבי' כדאי' ביבמות שפיר הקשו ל"ל קרא אבל לתי' ראשון שכתבתי צריך להבין דלמא קמ"ל קרא דשחיטה זו לא יעשה אחר אף אם אהרן יהי' עע"ג דבשאר קרבנות וודאי מותר דלשחיטה ל"ב בעלים דזה מוכרח כדכתי' ולקח הוא כו' וכמ"ש המפורשים ועוד דאין שוחטין הפסח על היחיד ואין ב' שוחטין קרבן א' ולענין עע"ג עדיין ליכא למילף דאדרבא אצטרך קרא כשהוא בעצמו עע"ג ומנ"ל מהתם דששא"כ והנ"ל בזה דבלא"ה קשה למה לא יליף ממעמדות גופי' דע"כ שליחות מהני שהבאתי לשון הרמב"ם שהם שלוחי כל ישראל.

וע"כ נ"ל דהפנ"י כ' לתרץ קושייתו בהא דגוי מקריב קרבן אף דאינו בר שחיטה ושליחות דאדרבא מאחר דאי אפשר בלא"ה ע"כ השוחט הוא שד"ר ודבריו צ"ב דלפי"ז קשה מ"ס מחבורה כו' גם התם א"א בע"א מאחר שהי' שותפין שא"י כולם לשחוט וא"כ בכה"ג וודאי הוי השוחט שד"ר וגם מה שהק' הפנ"י מולקח הוא כו' הלא גם התם א"א בע"א אבל וודאי דבריו אמת כדאי' במנחות ומה"ט לא הו"מ להקשות ממעמדות כמ"ש הרמב"ם שם דא"א שיהי' כל ישראל עומדין שם וגם מולקח הוא כו' אין לדייק דאין דנין מאי אפשר מאחר שהם שותפין רק עיקר הקושי' מחבורה לענין הך דבעי' שיהי' הבעלי' עע"ג דהתם אפשר מאחר שכולם שם ולמה ישחט בפני עצמו ולא יבא אצלם לשחוט או שיביאו קרבן אחר ולא ישחט בלי שיהי' הבעלים עע"ג דבפסח בלא"ה מי שהוא בדרך רחוקה פטור ולפי"ז שפיר הקשו תוס' מדאצטרך בפש"א דהתם אפשר שישחוט בעצמו וא"כ ל"ל קרא דבכה"ג דאפשר גם לענין השחיטה לא הוי שד"ר וע"כ דגם בלא אפשר מהני שליחות:

עוד למה שכתבתי בתירוץ ב' דהכהן המקריב צוהו השי"ת והוא שד"ר שנשלח ונצטוה להקריב הקרבנות משא"כ הישראל אף שמותר לשחוט מ"מ הוא אינו השליח המצוה ומ"מ שפיר הק' מחבורה בב' אופנים או דהתם סתמא אף שישראל שוחט דאמר לאחד כו' לא משמע בכהן ואפי' נימא דלאו דוקא שוחט בעצמו מ"מ הקשה שפיר דבעי' דוקא שיהי' עע"ג כמש"ל וגם הקשה תוס' שפיר דהתם השליח מצוה מהשי"ת להקריב הפש"א הוא הכה"ג ולא אחר אפי' כהנים.

ואשר אני אחזה לולי דברי התוס' ליישב קושייתם בדרך אחר עם מה שהקשו לקמן דמ"פ ודלמא ש"ה כו' דמנ"ל בל"ל שותפות כו' ומה שתירצו ממתני' דא' לעבדו כו' ודאי צ"ב למה לא מביא בגמ' ועיי' במהרש"א תמה יותר דהו"ל להביא הך מתני' הקודמת ובלא שותפות וגם למה לריב"ק ניחא טפי מלר' יונתן ועכנ"ל דמה דא' בגמ' ודלמא ש"ה דא"ל שותפות צריך לבאר מאי עדיפות דשותפות כמ"ש הפנ"י דאדרבא שותף גרע ומ"ש דמ"מ תרוי' ביחד מהני צ"ל טעמו ש"ד ועכנ"ל דבמנחות י"ח דפריך אדר"ש ונימא וסמך ושחט וי"ו מוסיף דבעי' בעלים ואמר ק"ו מזריקה דעיקר כפרה וכתי' אין דנין אפשר משא"א גלי קרא כו' והנה צריך להבין מאחר דלא בעי למילף מזריקה משום דש"ה דאי אפשר ובכה"ג ל"ב בעלים וכבר כתבתי לעיל דהה"ד בשחיטה במקום דאי אפשר כמ"ש הפנ"י לענין קרבנות הגוים וממילא כ"כ בשותפין שהביאו קרבן דא"א שישחטו כולם דאין שנים שוחטים ע"כ צריך א' לשחוט בשליחותם דהוי אי אפשר וכזה יש לפרש

היינו דקאמר ש"ה דא"ל שותפות כו' כלומר דווקא בגווני דא"ל שותפות דא"א שישחטו כולם ע"כ ישחוט א' מהשותפין אבל אחר כלל לא דהיכא דאפשר ל"מ ע"י שליח.

ולפ"ז ק' טובא למ"ש הרמב"ם ס"ה מה' עביוה"כ דפרו של כה"ג אף שמשלו בא אסקר' רחמנא ממונו לכל הכהנים וכולם שותפים בו דאל"כ איך נתכפרו וחכ"ק איך יליף במנחות מפש"א ש"פ דאית לכל הכהנים שותפות בו ובכה"ג אשמעי' קרא דלא ישחוט כהן אחר אף דע"כ הוא שותף בו בכ"ע דאפי' אם מת הכה"ג מביאו כהן אחר דבעליו חיים הם דהוי קרבן השותפין וע' יומא נ"א וכ"ש לדברינו כאן דטעמא דשותפות משום דאי אפשר א"כ ממילא השתא דקאי בהך סברא דאין דנין כו' א"א למילף כלל מפש"א מאחר דהתם ג"כ שותפין וא"א שכל הבעלים ישחטו רק א' מהשותפין גלי קרא דאסור באחר דק בכה"ג אבל בשאר קרבן כל מי שהוא שותף מותר לשחטו רק באמת לק"מ דבלא"ה צ"ל לתי' התוס' דכאן דמפש"א ליכא ילפותא כ"כ אכ"ק למה לא מביא במנחות טפי הך קרא דריב"ק דהכי מושחטו אותו כו' דא"צ בעלים וא"ל דס"ד דוקא קדשים קלים דא"כ עדיין לא מוכח מידי דלמא קרא דפש"א אתי לאורויי לנו כקו' מהרש"א דמאחר דאיכא דרשא דושחטו ודאי צריך ילפותא לחלק בין ק"ק לקק"ל וע"כ דז"א וא"כ למה לא מביא מושחטו כו' ומכנ"ל ודאי התם במנחו' ידע מהילפות' דושחטו כו' דמהני שליחות בקדשים רק ס"ר דוקא בקרבן פסח דל"ב סמיכה כמ"ש הרמב"ם פ"ג מה' מעשה הקרבנות אבל בעולה וכל הקרבנות דצריך סמיכה ממילא לר"ש דוי"ו מוסיף על ע"ר וכדמצינו לענין כיסוי דם ושפר וכיסה מי ששפך הוא יכסה ועיי' בפנ"י כו' ג"כ כעין זה א"כ מי שהיא סומך הוא צריך לשחוט ולכך מביא מפש"א דגלי קרא שישחוט הכה"ג ול"ל זה הא ידעי' דהסומך צריך לשחוט ומאחר דכה"ג הוא הסומך כמ"ש וכפר כדקיי"ל ממילא ודאי הוא ישחוט ולא אחר ול"ל קרא ע"כ דלא נקיש וסמך ושחט ושפיר יליף.

והשתא א"ש קו' התוס' דכ"ז בידעי' שליחות מושחטו אבל השתא לא ס"ד כלל שליחות מושחטו ממילא א"א למילף מפש"א דש"ה דא"ל שותפות לכל הכהני' ובכה"ג ודאי מהני מאחר דבקרבן השותפים א"א בע"א וא"ש ולכך מייתי הגמ' מהך דחבורה שאבד' פסחה כו' דודאי הך קרא דולקח הוא ושכנו דא"ל שותפות לק"מ דהתם א"א בע"א אבל בהך דחבורה שאבדה פסחה כו' עיקר הקושי' כמש"ל מאחר דהבעלי' צריכין להיות עע"ג קרבנם הנקרב ובשלמא במעמדות א"א בענין אחר אבל מנ"ל בכה"ג דחבורה דאפשר שיהי' כולם עע"ג ולא יהי' ע"י שליחות מנ"ל דמהני שליחות גם בכה"ג וממילא לא נוכל לדייק מפש"א דודאי איצטרך קרא התם להורות אף שכולם שותפין באופן דס"ד מאחר דא"א כל כהן שהוא שותף יוכל לשחטו ע"כ אמרה תורה דמצותו דוקא בכה"ג ישחטנו

ולא שאר כהן אף שהוא ג"כ שותף לכן מייתו מדריב"ק דקרא דושחטו אותו כו' יתורא הוא וא"כ אי מיירי במקום דא"ל שותפות באופן דאי אפשר כבר ידעי' מפש"א מדגלי קרא כו' ול"ל קרא דושחטו כו' ע"כ דגם בלא שותפות במקום דאפשר שוחט השליח וכ"ז לריב"ק אבל לר' יונתן קרא לאו יתירא הוא כלל א"כ ממילא שפיר נוכל לומר דמיירי דוקא בא"ל שותפות כו' ומטעמא דא"א שכל ישראל ישחטו רק א' מהם וכנ"ל.

ועתה נבוא ליישב הקושי' מהך מתני' דאמר לעבדו עפי"מ דאי' בר"פ מי שהי' בדרך רחוקה בשעת שחיטת הפסח ויוכל לבוא שם בערבית דאיכא פלוגתא אם יכול לשלוח שליש לשחוט ע"ש וא"כ למ"ד דמהני בכה"ג ע"י שליח ל"ה פריך מידי דמצינו לאוקמא הך מתני' דאמר לעבדו כו' ולא הלך בעצמו וגם דצריך להבין דשכח מה א"ל רבו נשיילי' ולכאו' י"ל עפ"י פשוטו שהוא בדרך רחוקה ושלח עבד זה וא"כ בכה"ג דאי אפשר ודאי מהני ע"י שליח ולא גרע משותפות ג"כ הוי מטעם זה ודוקא ממתני' דחבורה פריך שפיר מאחר דכל החבורה הי' שם בשעת הקרבה באופן דאפשר כולם יהי' עע"ג וכמש"ל ודוק ובאמת גם לולי סברא הנ"ל צ"ל טובא עפ"י התוס' שכ' דהו"ל למילף מפש"א כו' מאחר דבאמת בפש"א כל הכהני' שותפין וא"כ אי הוי מייתו מהתם הומ"ל שאני התם דא"ל שותפות בגווי' לכך מייתי מדריב"ק כמ"ש תוס' לקמן דמיירי בל"ל שותפו' והמהרש"א כ' לקמן דאינו מוכרח רק דלדידי' מצינן לפרש כן דקרא בכל ענין מיירי אבל בהך דפש"א ע"כ שותפין הם בשעת שחיטה דאפקר' רחמנא ממונו ולענ"ד כוונת תוס' דלקמן בפשיטות דהנה קרא קאמר כל קהל ישראל ישחטו אותו וצ"ל והא לא סגי בקרבן א' רק ע"כ פשוטו של מקרא תחלה ישחטו א' לבני חבורה א' ואח"כ שני ושלישי כו' דודאי א"א לפרש קרא רק בענין זה וא"כ מאחר דהך כל קהל ישראל היינו השליח איש א' שהוא השליח של כל ישראל שעומד במקומם ע"כ א"א לפרש רק שאיש א' ישחוט כל הקרבנות פסחים בזה אחר זה מאחר דפשוטו של מקרא הוי כן בקהל עד ישראל ודו"ק ולכאו' י"ל קושי' הנ"ל מאחר דלר"מ ביומא נ"א חשוב סס"א קרבן יחיד ומקיפ' מתכפרין אף דדעת יחיד הוא לכך העמידו תוס' קושייתם על התרצן דנפקא מדריב"ק אף דיחיד הוא רק זה דוחק מאחר דלית הלכתא כר"מ כדאי' שם וע"כ דבריהם צ"ע אח"כ מצאתי קושי' זו במהר"ם א"ש על קידושין.

וליישב ד' התוס' הנ"ל דס"ל דבעלי' לא מקרי כל מי שהוא שותף באותו קרבן רק על מי' מוטל החיוב של הבאת קרבן נקרא בעלים ולכן אף דכהני' מתכפרים והוא שלהם מ"מ הכה"ג לבדו מקרי בעליו שעליו הטילה התורה חוב להביא הפר ולא על כהן אחר ובזה י"ל קו' הפנ"י מנדרי' דגם אם שה לב"א דאורי' מ"מ אין הפי' שהחיוב הטילה תורה

על הקטן עצמו להביא עליו ועבורם וא"כ שפיר הוא לבדו נקרא בעליו שיוכל לשחוט עבורם כנ"ל וע' מהרש"א ולדבריו ה"פ מחמת שבפש"א לא מקריבין אותו בע"כ שאם לא ירצה להביאו כלל מי יכוף אותו וא"ל שצריך לסלק עצמו מכה"ג מ"מ עכ"פ לא אפשר לכוף אותו לזה בע"כ באופן דלא חשיב בעליו ממש כפסח דמחויב כ"א להביא וממילא אין זה דומה למ"ש בגירושין בע"כ כמו שכתבתי לעיל דהתם הוי הפי' בע"כ ממש באונס דהוי פירכא מטעם חידוש אבל כאן צ"ל לרצונו אף שכופין למצוה מ"מ צ"ל דבכה"ג גם בקידושין מהני כמ"ש הרמב"ם בה' קידושין ואין זה חידוש כלל כמו בתלו' ויהיב רק טעמא הוא דמהני שליחות כמו שפירשתי עוד אני בא במה שהעמידו קושי' על התרצן כו' דהומ"ל דכהני' אלימי כוחי' מאחר דאינהו שד"ר לקרבנות מה"ט יש לו כח ג"כ שיוכל להיות שד"ד בשחיטה ועיקר הקו' מחבורה כו' דמיירי ג"כ בישראל כמ"ש וא"כ לא הוי מצי להביא מפש"א דהתם קמ"ל דבקרבן א' כהן יביא אבל להתרצן דהוכיח מושחטו כו' דהיינו מייתור' דהומ"ל דהייתור אתי דכהן מותר לשחוט ע"כ לא ס"ל לחלק שפיר הקשו נילף מפש"א כנ"ל:

בגמ' שכן רוב מעשיהם ע"י שליח ולפי"ז ריב"ק דיליף שליחות קאי רק אקדשים לבד מנ"ל דששא"כ אבל הרי"ף הביא רק הא דריב"ק ולכל שליחות שבתורה ואפשר דהא צ"ל מאי פירכא הוא זו הא שאר הקרבה אינו משום שליחות דא"צ הבעלים לעשות כלל דאל"כ מי איכא מידי כו' רק שד"ר ולא מטעם שליחות כלל וא"ל הכוונה מטעם דל"ב בעלי' כדא' במנחות דהא אין דנין דאל"כ א"צ ילפותא אחרת ועיי' ברשב"א לעיל דף כ"ג רק צ"ל הא מבע"ל בנדרים וא"כ י"ל דס"ד דשד"ד נינהו ולא ס"ל הך סברא כמ"ש תוס' ור"נ דבעי למפשט מבריי' דאפשר דאין סברא זו מוכרחת מאחר דרוב מעשיהן עי"ש גם בשחיטה מהני דהתורה חידשה כן כאן דוקא וכ"ז לס"ד אבל באמת קיי"ל מי איכא מידי כו' והוי שד"ר וא"כ אין זה פירכא כלל שפיר כ' הרי"ף כריב"ק רק לפי"ז נשאר ק' לפי האמת ל"ל קרא כלל בגירושין ותרומה וי"ל בפשיטות בגירושין בעי' קרא דשליח ע"ש וא"ל לכתוב רק חד ושלחה דהוי מוקמינן על גוף השליחות להיות ג"כ בכב"א ואין מלמדין ותרומה בעי במסקנא לבן ברית ועי"ל.

גמ' הא ל"ל קרא כו' צ"ע לשיטת הר"י מיגאש א"כ דלמא קרא אתי למעט דאפי' ש"ה ל"ה דתרומה הוי כש"ה ועיי' בשעה"מ ה' גירושין עמד בזה וס"ל דתרומה חשיב כש"ק ע"ש וגם לדברינו לקמן ק' דלמא אתי לנכרי ונתגייר ונ"ל ודאי בסתמא לא ה"א הך סברא דמאחר שאינו בתוגו"ק ל"ש בי' שליחות דקרא גירושין ושלחה לא כיון על גוי דא"י לגמור השליחות ולא ה"א שליחות בהו כלל רק הר"י מיגאש שפיר קאמר השתא דכתי'

אתם דהוי ריבוי ומיעוט דמרבה בן ברית ומצינו דנעשה עבד שליח אף ממילא מאחר דשייך בי' שליחות שפיר י"ל דמהני להיות ש"ה משא"כ בנכרי דליכא שום קרא לרבויי כלל בהו שליחות וא"ל דלמא אתי קרא לרבויי עבד ז"א בתרומה א"צ דשייך בי' וגם בקדשי' עבדים שוחטים.

ולכאורה קשה ל"ל קרא לגוי איך ס"ד שיהי' שליח בתרומה אפי' איתא בדנפשי' הא קיי"ל דאדעתא דנפשי' עביד ואינו תורם לשם תרומה ואף דמצות א"צ כונה מ"מ איכא פלוגתא במכוין להיפך י"ל דמ"מ סגי כשהישראל מחשב שכן ישנן במחשבה ותו א"צ רק מעשה בעלמא של השליח ויותר א"ש למ"ש הב"י סי' קכ"ג דמכח אדעתא דנפשי' הוי רק ספק קמ"ל קרא דאינו תרומה כלל ועיי' במקנה לעיל בהא דמביא סיומא דפיחת עשרה כו' כעין סברא זו דבתרומה מחשבת בעה"ב פועל הרבה שא"צ כ"כ ועכ"פ גם לאמת א"צ רק מעשה בעלמא ההפרשה בלי שום כונה לשליח (ולכאו' ק' לפי"ז מ"פ אתם גם אתם ל"ל כו' דחילוק גדול יש בין גירושין וקדשים לתרומה בזה) והנה כפי הנראה יש חילוק גדול בין שליחות דגירושין לשליחות דתרומה דששא"כ הוא בב' ענינים א' שכל מעשה השליח יהי' כמעשה הבע"ה ממש ב' בדבר דלא סגי במעשה לבד רק בדעת ובמחשבה שלימה לזה כגון בגט שצריך ליתנו לשם גירושין עיי' אהע"ז סי' קל"ו דבקידושין בעי' ג"כ אמירה ובגירושין יש דיעות מאחר שהגט מוכיח אבל עכ"פ לכ"ט בעי' הדעת שיתנו לה לשם גירושין אח"כ מצאתי כעין סברא זו בס' שיבת ציון סי' פ"ו דף נ"ו ע"ד לחלק בין ש"ה לש"ק דל"ב מחשבתו ע"ש וא"כ ממילא צ"ל השליח בשעה שמוסרו להאשה יתננו לשם גירושין והבעל אינו שם רק במה שנותנו השליח בדעת גירושין הוי דעתו כדעת הבעל וכ"כ בקדשים שצ"ל לשמה ועיי' ריש זבחים ועיי' בשו"ת שער התפלה ולפי"ז קשה לכאורה מ"פ הא מדרחב"א כו' נפקא כו' הא י"ל דעדיין בעי' קרא להוציא גוי לענין תרומה לדברינו לעיל דס"ד דוקא בגירושין דבעי' דעת הוא דלא מהני בגוי שא"י דעתו לעשות כדעתו דנכרי דעתי' דנפשי' יש לו אבל בתרומה דל"ב רק המעשה לבד של ההפרש' כמו שכתבתי הומ"ל דלענין מעשה גרידא שליחות כזה גם בגוי כשר וא"כ בעי' קרא בתרומה ולק"מ דהא פריך משליחות קבלה דא"צ דעת השליח אפי' דעת האשה לא בעי' ומ"מ פסל מכח דלא שייך בגוויי' מכח הסברא וא"ש:

ובזה משכחנא פתרא לפרש כל הסוגי' דלעיל בעי תרי קראי ושלח ושלחה והא דבעי קרא אש"ק כמ"ש הפנ"י ולקמן נכתוב עוד סברות דל"ה ילפי' ש"ק מש"ה אבל להיפוך ק' והפנ"י כ' באמת בפי' הברייתא דיא דריש רק ושלחה אש"ק לבד וגם אני פירשתי כן בתחלת העיון אמנם להנ"ל א"ש דכבר כתבתי דקו' הגמ' מגירושין אקידושין דאל"כ

הומ"ל דמסברא חיצונה מהני שליח ובודאי יותר הסברא נותן שיעשה שליח שיהי' מעשיו כמעשהו אבל לענין שיהי' דעתו כדעתו לא ידעי' כ"כ ולכך צריך קרא ג"כ אש"ה דש"ק א"צ דעתו כדעתה דגם דעתה א"צ ובזה יש ג"כ חילוק בין ש"ק דגירושין לקידושין דבעי' ג"כ שתקבל בדעת לשם קידושין והיינו דאמר מה לגירושין שכן ישנן בע"כ דעיקר בא למילף מש"ק דמש"ה ליכא למילף דעדיין מנ"ל ש"ק בקידושין מכח הסברות כנודע רק מש"ק יליף וזה דמחלק שאני גירושין בש"ק דל"ב דעתה בכה"ג משוי שליח למעשה לבד ולא לדעת וזהו כוונת התוס' בד"ה נפקא כו' לחלק בין חטאת דל"ב דעתו והוי רק שליחות מעשה משא"כ בפסח דצ"ל דעתו ופריך בתרומה מנ"ל והק' הפנ"י למה מביא הסיפא דפיחת כו' ולהנ"ל א"ש דברישא כשתורם כדעת הבעה"ב א"צ דעת השליח כלל אבל בפיחת עשרה דמ"מ הוי תרומה מכח דעת השליח אף שהבעה"ב אומר שלא הי' כן בדעתו משוי דעת השליח כדעתו מנ"ל ע"ז מביא קרא דגם אתם דדמי לאתם לגמרי או דמיתורא דשליחות מעשה לבד ידעי' מסברא חיצונה ופריך מפסח דבעי' ג"כ שיקריב לשם פסח מנ"ל להיות דעתו כדעתו וא"ש קו' המפו' מולקח הוא ושכנו די"ל התם בבעה"ב עע"ג כדאי' בגיטין כ"ג דמהני אף במי שאין לו דעת וא"כ א"צ דעתו כדעתו אבל בצא ושחוט כו' וודאי קשה מנ"ל גם בקדשים דיוכל למשוי שליח להיות דעתו כדעתו ומכ"ש א"ש למ"ש הפנ"י דהבעלים לקחו אחרת ולא הי' בדעתם עתה ומ"מ דעתו אלים מאוד ומביא מקרא דושחטו דהוי כמותן לגמרי ג"כ כנ"ל ועיי' מה שכתבתי בסוגי' דחולין דלכ"ע בעי' מדאו' מחשבת הבעל בנתינה לשם גירושין כמ"ש בספרי רק דפליגו באמירה ע"ש וכמ"ש אדמו"ר הגאון מפ"ב בסוגי' דכנסי.

ואכתוב קצת סברות הראשונים בענין שליחות הרשב"א והר"ן ספ"ב דגיטין הביאו סברת הר"י מיגאש והרמב"ן דלש"ה א"צ שליחות ממש כמותו רק שליחות בעלמא רק בש"ק שאין הגט בא לידה והיא מתגרשת בקבלת השליח צ"ל כמותה ממש גופו כגופה אבל הש"ה הוא רק ממוצע בנתינת הגט הבא מידו לידה ולענין אם ש"ק עושה שליח או חשיב מילי דל"מ לשליח ס"ל להמרדכי סוף התקבל דמילי ל"ה רק אם השליחות אינו על גמר הדבר כמו כתיבה דהתם הוי רק מילי בעלמא אבל אם הדבר נגמר ע"י השליח בשליחות זה לא חשיב מילי בעלמא וא"כ ש"ק יכול לעשות שליח אפי' בקידושין ובגיטין כ"ט דאמר שליח שלא ניתן לגירושין לא משוי שליח היינו ג"כ משום דס"ד דאין בידו גמר המעשה ע"י שליחותו ומסיק מי אמר ולא את שאם הי' רוצה בידו ג"כ לגמור המעשה ומשוי שליח ומיושב ע"נ קו' הפנ"י שם והמרדכי בשמעתין בשם הק' מרדוש ס"ל דמה שתלוי ברצון השליח ובידו לגמור המעשה ואין תלוי בדעת אחרים משוי שליח דאלים

כחו ולא חשיב מילי בעלמא ולכן בקידושין הוי כמילי דלא אלים כחו לגמור המעשה בלי דעת האשה וצ"ל אף דהוי הקישא ואין היקש למחצה בלא"ה לא לכל מילי הוי הך הקישא ובפרט במקום שיש חילוק רב ביניהם.

ובזה יתפרש ג"כ הסוגי' דגיטין כ"ט הנ"ל שליח לא ניתן לגירושין דאין בידו לכפות בע"כ לאבא ב' מניומי וא"כ שליחותו תליא בדעת אחר וכן מצאתי בקצוה"ח סי' רמ"ד ע"ש באורך ונ"ל דעבד יוכל להיות שליח בכה"ג דרש"י פי' הא דאינו בתורת גו"ק לכך לא יכול להיות שליח להתגרש וכאן פרש"י דאין זה שליח להתגרש ממילא יכול להיות שליח רק נכרי בלא"ה א"י להיות שליח מכח מה אתם בני ברית ולכך כ' הראשונים לענין נכרי דוקא כשלא נתנה לשליח כלל והיינו משום דלמסור ליד השליח א"צ כלל שליחות וצ"ל הא דבעי כאן עכ"פ שליחות היינו לעשות לאב"מ שליח כי הבעל לא עשאו לא בפיו ולא במכתב ממילא השליח צריך לעשותו במקום הבעל לענין זה בעי' שליחות אבל כאן בגוי מיירי שהבעל מינה כבר להשליח בפיו או בכתבו א"צ הגוי לעשות שליח כלל כי עיקר השליחות בגט הוא הנתינה לידו ועיי' בפנ"י דף כ"ט ובקצה"ח סי' רמ"ד ובמקנה בד"ה חבורה כו' מה שכתבו בענין זה.

והרשב"א ב' הברצלוני כ' ש"ק א"י לעשות שליח רק בקנין דאלים כחו וצ"ל הא הוי קנין דברים דלא מהני י"ל דוקא במידי דבעי קנין ולא סגי בלא"ה ל"מ בדברים משא"כ בשליחות דל"ב קנין פועל הקנין אפי' בדברים ורשב"א לגרמי' ס"ל דבאומר אמרו משוי שליח וכ"כ הכא שהוא מדעת המשלח אף במילי משוי שליח רק כשאינו מדעתו אמרי' בסתמא לא נתן לו כח כמש"ל במילי לא נתן לו כ"כ כח והש"ג כ' בקידושין בשטר משוי שליח דס"ל מילי חשוב כשהוא דברים לבד בלי מעשה ממש ולכן בקידושי כסף שאין הכסף חשוב מעשה שיוכל להחליפו לא משוי שליח דהוי מילי וי"ל הענין כך דוודאי שליח ראשון מהני גם במילי והיינו דשליחות אינו חל רק על דבר שיש בו ממש ובא לעולם כמו קנין ולכן בש"ק הוי ממש דהיינו ידו כידה אבל לעשות שליח אחר עפ"י דיבורו שיהי' כדיבורה זה לא מהני ולכן גם קידושי כסף לא מהני דהעיקר הם הדברים ולכאו' י"ל סברת החולקי' כמ"ש בח"מ בשם המרדכי לענין דבר שלב"ל כשמקנה שניהם יחד מהני וכ"כ כאן משוי שליח על ב' דברים כא' מהני דמשוי ידו ודיבורו כא'.

והנה בהרבה מצות מצינו דמהני שליח ובהרבה מצינו לא מהני וכ' דחילוק יש בין מצוה שבגופו דל"מ ע"י שליח וביאור הדבר י"ל דכל מצוה שהיא חיוב וא"א בלעדה כגון הנחת תפילין לולב וסוכה וכדומה משא"כ מצוה שהוא רשות הפרשת תרומה וכדומה משוי שליח שבידו שלא להפריש דאינו חובת גברא וזהו שכתבו מצוה שבגופו היינו חובת

גברא ובפסח אף דחיוב להביא עיקר המצוה שמוטל על כ"א הוא אכילת הפסח ולא השחיטה ולכך משוי שליח עיי' מרדכי קידושין סי' תקל"א דקנין לשליח כנתינת גט ביד השליח הוא משמע כהרשב"א ב' הברצלוני.

דף נון מתני' המקדש בש"פ כו' הקשו כולם לשמואל דס"ל דחיישינן שמא ש"פ במדי ע"כ הך אינה מקודשת היינו דאינו ודאי קידושין כדמשני לעיל וכמ"ש הריטב"א בהך דהמקדש בתמרה וא"כ מ"פ לקמן ממתני' אסבלונות הא וודאי סבלונות ל"ה ודאי קידושין וגם במתני' גופא צריך להבין דקאמר אעפ"י ששלח סבלונו' כו' שמחמת כו' הא בלא"ה סבלונות ל"ה יותר מס' קידושין והנה לפי שיטות דס"ל דגם בא"א מהני ס"ס הי' אפשר ליישב בזה לפי השיטות דהך דשמואל היינו ספק קידושין ממש א"כ הי' ס"ד בשלח סבלונות לאח"כ דהוי ג"כ ס' קידושין ולענין אם נתקדשה לאחר לא יחולו קידושי שני כלל מחמת דקידושי ראשון כוודאי חשובין מכח ס"ס שמא ש"פ ושמא סבלונות ושפיר פריך לקמן דמוכח דסבלונות אפי' ספק לא הוי.

ע"ב בגמ' אימת יודע שאין קידושין תופסין בפחות משו"פ כו' הקשה הרשב"א הא בבעל אמרי' באמת כן דאדם יודע כו' ולמה נתלה לכאן לקולא לומר שאינו יודע ותי' הרשב"א יודע ואינו יודע ואיסור' ודאי לא עביד עד דידע שמקודשת לו משא"כ סבלונות שלח מספק ואינו מובן כ"כ ובפרט למ"ש לקמן דלכך מקדש והדר מסבל בכדי שלא תחזור בה ויהי' לו לבושה א"כ ג"כ יש לו לחקור תחלה ונ"ל להסביר הדבר ולדקדק הלשון בכתובות ע"ד וגמר ובעל לשם קידושין לשון וגמר משמע דגם מתחלה ידע שאין קידושין פחות מש"פ קידושין גמורים רק דסבר שעכ"פ קצת קידושין הם ובפרט לענין פחות מש"פ דגם לדידן יש לספק שמא ש"פ במדי ועכ"פ זה הי' טעמו של המקדש מעיקרא שהי' דעתו דעכ"פ לענין זה אהני הנך קידושין שלא תוכל לחזור בה בלא גט ממנו וא"כ ממילא מה"ט שפיר שלח לה סבלונות ולא חשש לבזיון מאחר שלפי דעתו לא תוכל לחזור בה גם מחמת הני קידושין הראשונים ובכתובות שפיר קאמר גמר ובעל לשם קידושין היינו הגמר קידושין יהי' בבעילה אח"כ מצאתי קצת מזה בחי' מהר"י טראני ע"ש:

אתמר ר"ה א' חוששין לסבלונות הנה כפי"מ שכ' בפרש"י שלפנינו בד"ה חוששין כו' שמא קידושין הן אבל תוס' הי' להם גי' אחרת בפרש"י דחוששין שמא לשם קידושין שלח ולכך כ' משמע כו' דהיינו משום דהי' באפשר לפרש כוונת רש"י כמו דמפרשינן לשי' התוס' לשון הגמ' אדעתא דקידושין קמשדר כו' דהיינו אדעתא דקידושין שקידשה קודם לכן כמ"ש המפורשים כ"כ הו"מ לפרש לשון רש"י וע"כ כ' תוס' משמע כו' ולפי"ז

יפה כ' הפנ"י שכ' דבהך דר' הכא גם לשי' רש"י ס"ל דהחשש היא על קידושין שקדמו דהתם פרש"י בד"ה דחיישי' דשדר הני לשם קידושין ולא פי' שמא קידושין הן שפיר מצינן לפרש על קידושין שקדמו ובאמת הבעה"מ כתב להדיא כן בשיטת הרי"ף דמה"ט חיישינן למיעוטא לר' פפא דחייש לקידושין שקדמו מאחר דרבה ור"ה ס"ל דחיישינן לסבלונות עצמן לקידושין אף דר"פ לא ס"ל הכי מ"מ חזי לאצטרופי והוא ממש כדברי הפנ"י הנ"ל ועיי' מה שהשיגו במלחמות:

והנה במ"ש תוס' ולכך נקט בלשונו שידך כו' דמנא ידע' כו' י"ל כוונת התוס' דהא רש"י פי' לעיל בהך דמנא ידעה כו' היינו דאם לא ידעה חיישי' שמא לא נתרצה לו כלל לקדש אליו מתחלה ולכן בדשדיך ונתרצית ל"ש הך סברא דהא לפנינו שנתרצית בשעת ק' שידוכין אין לנו לחוש שמא חזרה בו וי"ל עוד סברא דוודאי ל"ח שמא חזרה בו וקיבלה הנך לשם סבלונות דאם חזרה בו למה תקבל ממנו סבלונות הי' לה לומר איני חפץ בו ובסבלונות שלו וע"כ דגם עתה לא חזרה בו וחפיצה בו עדיין והנה תוס' הקשו ע"ז מדבעינן מענין לענין בא"ע כו' וכוונתם דמהתם מוכח דע"כ חיישינן שמא חזרה בו דאל"כ למה לי באותו ענין דהא כבר עסקינן בענין ואמרה שרצונה להתקדש לו ואעפ"כ חיישי' שחזרה בדיבורה או דאף דל"ח לחזרה הטעם משום דבעי' דוקא דיבורו בשעת קידושין היינו דברים המוכיחים על קידושין ולכך בעינן מעל"ע בא"ע ודעת רש"י חוץ ממה שכתבתי בסמוך י"ל דס"ל דדוקא בדיבור חיישינן לחזרה אבל בדשדיך ועשה מעשה ל"ח לחזרה כלל כל זמן שלא פירשה להדיא וכ"מ בירושלמי ר"פ האומר התקבל דדוקא בדיבור בעלמא חיישי' שמא חזרה בה משא"כ בעשתה שליח שהי' מעשה.

אמנם דעת תוס' נראה דס"ל דבעי' דוקא דבור המוכיח על קידושין בשעת קידושין ומה שנלע"ד ליישב דעת רש"י ז"ל בזה וגם מה שהקשו כולם בהא דקאמר ס"ד ניחוש למיעוטא דלשיטת רש"י מאי סברא דניחוש למיעוטא להקל מחמת המיעוט והבעה"מ תי' מחמת צירוף הח' וע' במלחמות בזה והנ"ל דהנה לעיל דף ה' לענין נתן הוא ואמרה היא מסיק ספיק' היא וחיישי' מדרבנן ודקדק הר"נ דאי ספיקא היא א"כ מדאו' אסורה ככל ספיקא דאו' אם לא שנאמר דמדאו' מוקמינן אח' סנוי' ומשמעות הרי"ף אינו כן ובחי' מהרי"ט כ' כל שאתרע הח' קודם שנולדה הס' לא מוקמינן אח' דלא דמי לשאר ח' הגוף דלא אתרע כלל משא"כ הכא מאחר שפשטה ידה לקבל קידושין אתרע הח' ובפרט אם נצרף לזה ג"כ סברת הרמב"ן דח' פנוי' ל"ח חזקה מעליא דעשוי' להשתנות וכבר הארכתי בזה בסוגי' דקדשה אבי' בדרך וכ' המהרי"ט דאף שכ' תוס' בחולין דגם ח' דאתרע חשיב ח' כדילפי' מנגעים ז"א דחילוק רב בינותם התם וודאי אתרע השתא

דהא חסר לפנינו רק שאנו באין לדון מהשתא אדמעיקרא הא לא אמרי' דהא בשעת לידת הספק לא אתרע כלל משא"כ הכא דאנו דנין על שעת המעשה כי אז אתרע הח' קצת א"כ לא נוכל למילף מנגעים דגזיה"כ הוא לילך בתר ח' דמעיקרא דהיינו לומר שלא נשתנה עד עתה ממה שהי' מקודם אבל הא דאתרע ונשתנה לית לן למיזל בתר חזקה ובחנם השיג עליו האבני מילואים כי לפענ"ד דברי המהרי"ט ברורים.

ומה שנלע"ד ליישב לשון הגמ' ספיקא הוא וחיישי' מדרבנן פפמ"ש הרשב"א בחי' שם לפי לישנא קמא דנתן הוא ואמרה היא אינה מקודשת כלל הקשה בשם התוס' למה יגרע מעסוקין בא"ע לקמן דמקודשת משום דמראין הדברים שלשם קידושין נתן לה כ"כ הכא מאחר שעפ"י דבור' נתן לה ותי' ותי' בזה דוודאי קידושין בלא עדים ל"מ אף שהודו שניהם דגזיה"כ הוא ולכן בשלמא התם דבאמת דיבר בשעת קדושין ואנו דנין על הדיבור שפיר אמרי' דיש העדאת עדי' לקידושין מאחר שמיראין הדברים שלשם קידושין נתן לה משא"כ כאן דלא אמר כלום אף שמראין הדברים לשם קידושין אנו צריכי' לדון על כוונת הלב ודברים שבלב אינם דברים מאחר דמ"מ איכא לספק דלמא לשם מתנה הי' ואין כאן העדאת עדים ע"ש באורך והנה להבין דבריו למה הוצרך להך דדלמא לשם מתנה ולא כ' בפשיטות דדברים שבלב אינם דברים וצריך לפרש בשעת קידושין שלשם קידושין נתן היינו משום דנחית בזה לסברת המהרי"ט המובא בפו' והסברתי דבריו בסוגי' דשה לב"א רפ"ג דגיטין דבכמה מקומות מצינו דדברים שבלב מהני דהיינו כל הדבר הגלוי לכל הוי כדבור ממש אבל בדבר שאינו גלוי לכל דאפשר למתלי במילי אחרינא אף שמראין הדברים כן בהאי עובדא לא מהני הדברים שבלב ובעינן דוקא דבור בפה ובכה"ג מחשבה ל"ה כדבור ולכן הוצרך הרשב"א להאי סברא דכאן נמי אינו גלוי לכל דדלמא לשם מתנה יהיב דלפעמים אדם נותן מתנה לשנוי' ודברים שבלב בכה"ג ל"ה כפירש ולא מהני כלל.

והנה המתבאר מדברי הרשב"א הנ"ל דמה"ט נתן הוא ואמרה היא ל"ה קידושין היינו משום דאין כאן העדאת עדים מאחר שהם צריכין לדון על דברים שבלב וזה לא מהני בכה"ג שיש להם מקום ספק דלמא לשם מתנה אפשר לומר דהיינו דקאמר נתן הוא כו' ספיקא הוא כלומר מאחר שהדבר ספק ואינו ברור דהא נוכל לספק במתנה ומדאו' ל"ה קידושין כלל בכה"ג רק דחיישי' מדרבנן אי מטעם גזירה אטו אמר הוא ג"כ או דמדרבנן גם בשתיקה חיישינן וכסברת הגהמ"יי המובא ברמ"א דס"ל דגם בנתן בשתיקה יש חשש קידושין ועתה נחזי בשלח סבלונות לפרש"י דהוי דברים ידועים שהארוס שלח לארוסתו לשם סבלונות ליכא בזה ספיקא דמתנה רק ספיקא דסבלונות וא"כ באתרא דכולן מקדשי

והדר מסבלי ע"כ דקידושין הן ואף בלא פי' מהני דשפיר נוכל לדון על דברים שבלב בדבר הגלוי לכל אבל ברובא מקדשי והדר מסבלי ומיעוטא מסבלי תחלה שפיר קאמר דס"ד ניחוש למיעוטא דמה"ט ל"ה קידושין כלל דהוי כקידושין בלא עדים דממילא מאחר דאינו גלוי לכל דהא יוכלו לתלות בסבלונות אף שמראין הדברים לקידושין הוי דברים שבלב וא"ד וא"ל דהו"ל למיזל בתר רובא דזה שייך לענין דינא אבל לגבי העדים ל"ש כלל לענין דברים שבלב דבעינן דוקא שיהי' גלוי לכל בלי שום ספק ובפרט לשיטת רש"י הידוע דס"ל דבאמת רוב נמי ס' הוא רק דרחמנא שרי' ספק זה דודאי ל"ש זה לגבי העדאת העדים כנ"ל ברור דיש לנו נפקותא לדינא לפום הך סברא גם למסקנא דמ"מ חיישי' מ"מ לשי' רש"י ברובן מסבלי תחלה אין כאן בית מיחוש דבכה"ג וודאי ל"ה קידושין דמה להם להעדים לתלות בקידושין ובוודאי דברים שבלב אינם דברים ופיי' בלשון הפו' בזה.

ועיין בבעה"מ מ"ש דאפי' לר"מ כו' סמכי' לי' מיעוט דמפילות כו' אבל לרבנן כו' ל"צ למסמך כו' ולכאו' אינו מובן דנהפוך הוא דלרבנן בעי' סמוך דהא הרוב אלים משא"כ לר"מ דלא אלים הרוב כ"כ א"צ סמוך וי"ל דס"ל להבמה"מ כמו שעמדתי בסוגי' דיבמות אי לר"מ אזלינן בתר ח' דלכאו' י"ל מאחר דר"מ לא אזיל בתר רובא כ"ש בתר ח' ולפי"ז יש חילוק בין ר"מ לרבנן דלרבנן דכין רוב ובין ח' תרוויי' ילפי' מהלמ"מ כדמסקינן בחולין וא"כ י"ל דתרוויי' שקולים הם אבל לר"מ דע"כ לא ס"ל לא רוב ולא ח' מהלמ"מ וא"כ מצד הסברא וודאי יש עדיפות לרוב דחזקה אינו סברא כלל רק גזיה"כ מהלמ"מ ולר"מ דלא ס"ל הלמ"מ רק מסברא וודאי רוב עדיף מח' ולכך לענין למהוי פלגא ופלגא צריך דוקא סמוך כו'.

ובמ"ש הבעה"מ טעמא דרב מאיר בממסחין משום דאפושי טומאה לא מפשינן צ"ל א"כ למה לי הטעם משום דאתרע לי' רובא הא טעמא אחרינא איכא וי"ל דהיינו הך דהא דלא מפשינן טומאה היינו משום שהי' מוחזק תחלה לטהרה והך ח' אלים משאר חזקות דלא מחתינן לטומאה כ"כ בנקל ולכן אמרי' שפיר דאתרע רובא מה"ט דהך ח' אלים טובא ולולי דברי הראשונים הי' אפשר לפרש בהא דאמרי' דחיישינן למיעוטא לשי' הרי"ף שמא קידשה כבר ול"א בת"ר והנ"ל דלכאו' בלא"ה צריך לחקור הא קבוע הוא רק באמת ל"ה קבוע ממש מאחר שאין ניכר כאו"א מי המקדש והדר מסבל ולא דמי לשאר קבוע וכמ"ש תוס' בכמה מקומו' ודוקא לענין האומר לשליחו וקדש קנסו גם בכה"ג משמע דמדינא לא מקרי קבוע בכה"ג שוב ראיתי שהק' כן בבני אהובה ע"ש והנה כבר כתבתי

בסוגי' לפרש דברי התוס' דע"ז דף ל"ד דרובא דאיתא קמן ואינו ניכר גרוע משאר רוב אף דליתא קמן וחוששין למיעוט בכה"ג ע"ש וא"ש.
מה שהק' תוס' אפירש"י מחוששין לכתובה דלקמן י"ל לכך דקדק רש"י ופי' בקידשה אחר וכל לשון חיישי' היינו חשש קידושין קודם קידושי השני.
אמר רבה ומותבינן אשמעתין תמה הפנ"י הא בסיפא מבואר הטעם להדיא גם למה דוקא אשמעתין הא גם ר"ה אמר כן ונ"ל דרך חידוד דהא לכאו' שפיר פריך דאם הי' חשש קידושין איך אפשר לסמוך ולתלות בקידושין ראשונים ולהתיר מס' בא"א וצ"ל לסברת אביי דהחשש רק מדרבנן ובדרבנן תלינן וטעמו של דבר צ"ל כמו שהבאתי בשם הר"נ דס' קידושין הוי רק מדרבנן דמדאו' מוקמינן לה בח' שלא נתקדשה והנה באבן פינה כ' אפרש"י דמיירי בנתקדשה לאחר דלכאו' לפי"ז ליכא ח' פנוי' כמ"ש תוס' דף ע"ט רק ז"א דהא נולד הס' קודם שנתקדשה ואז הי' ח' אין נ"מ מה שעתה ליכא ח' ואפשר לומר דזה תליא בסברת הרמ"א בי"ד סי' נו"ן דלא מוקמינן אח' כשרות כשנולד הס' קודם הח' וע"ש בש"ך דבהא פליגו רבה ואביי וי"ל ג"כ הפלוגתא להיפוך לרבה דאזיל בתר השתא ממילא אף שהי' ח' מקודם מ"מ השתא ליכא ח' אבל לאביי דאזיל בתר מעיקרא ומתחלה הי' ח' קודם לידת הס' ולכך לאביי לטעמי' שפיר נוכל ליישב המתני' דלדידי' הוי רק חשש דרבנן אבל לרבה לטעמי' שפיר קאמר ומותבינן אשמעתין דלדידי' אם הי' ס' קידושין הי' אי' דאו' כנ"ל ד"ח.
ועיין בפנ"י דתליא בסברא במעשה ובאמת לא נזכר שם רבה רק רבא ובתוס' יבמות ר"פ האשה שהלך גרס ג"כ רבה ע"ש רק בלא"ה הומ"ל אביי לטעמי' דס"ל דספק מעשה אינו ס' כמ"ש הרשב"א כריש חולין והאריך בזה בש"ש וממילא י"ל דרבה ס"ל כרבא דפליג אדאביי בזה ולדברינו י"ל הכל בפשיטות בדרך מרווח דאביי שפיר מתרץ לטעמי' דלדידי' הוי חשש סבלונות רק מדרבנן דהא ס' מעשה אינו ס' אבל רבה י"ל דס"ל כרבא דהוי מדאו' ושפיר פריך ממתני'.
מ"ד ניחוש למיעוטא והרי"ף ותוס' ס"ד לא ניחוש למיעוטא וכ' הרמב"ן הטעם משום דאין זו ח' בחיוב בטבע רק מצד המנהג ואינו דומה לשאר רוב ולכך החמירו באי' א"א ובאבני מילואים הביא דברי הריטב"א שכ' בסתם דלא מהני רוב מנהג והק' ע"ז מרובא דלרדי' ועיי' בית מאיר אמנם משמעות לשון הר"נ הוא מטעם אחר דהיינו מאחר דהמנהג עשוי להשתנות ויוכל להיות אח"כ בהיפוך וכל רוב שעתיד להשתנות לאו רוב הוא וי"ל גם כוונת הריטב"א כן ולא דמי כ"כ לרובא דלרדי'.

סימן קמ

ר"פ האומר

מתני' האומר כו' וכן כו' י"ל דדמי לענין רמאות דגם זה הוי עני המהפך בחררה כו' ואולי מה"ט מביא לקמן הני עובדא דדמי למתני' דהיינו מנהג רמאות דמי לרישא ועני המהפך כו' היינו דומיא דסיפא.

שם בת ישראל לכהן כו' הקשו מאי קמ"ל ונ"ל עפי"ד הר"נ לפרש דעת הירושלמי והרמב"ם דבמה שנתקדשה לאחר לא הוי כחזרה בה לגמרי דאין לנו לומר רק למה שמוכיח דהיינו שלא ביטלה קידושין ראשונים רק אם יחי' זה והיינו לכאורה הכונה דהוי כנתקדשה על תנאי ואכ"ק למה תאכל בתרומה ניחוש שמא ימות דמסיק בגיטין דלשמא ימות חיישי' ולא הוי קידושי ס' למפרע רק באמת ז"א דודאי קידושי ב' חלו עכ"פ ולא כתנאי ממש הוא רק שמקידושי ראשון לא חזרה לגמרי ולפי"ז י"ל הא גופא קמ"ל הכא דתאכל בתרומה דלא הוי כתנאי ממש.

דף ע"א בגמ' לא בא אחר וקידשה וחזרה בה מהו עיי' ברא"ש מה הדין בחזר הוא ועיי' במקנה פירושו וגם י"ל כוונתו דהמסירה לא הוי הגמר מעשה עד שתקבל ולפענ"ד בפשיטות דהא צ"ל למה עשה כזאת שקידשה עתה והתנה שיחולו לאחר שלשים ולא קידשה ממש מיד וע"כ שהי' בדעתו עדיין שיהי' יכול לחזור בו בנתים (רק הא דהקדים עתה ולא המתין עד שיסכים בדעתו היינו דחשש שמא יקדמנו אחר אבל כל שקידשה ל"ש שיקדשנה אחר דהוי עני המהפך כו' כמ"ש בסמוך) וא"כ י"ל סברא אף דל"א דיבור ומבטל דיבור היינו כשמבטל דיבור הראשון ממש אבל בכה"ג דגלי דעתי' שמתחלה רצה בכך שיהי' יכול לחזור בו לא חשיב ביטול ממש ובכה"ג ודאי מהני ולא חשיב ביטל וכ"ז בדידי' אבל בדידה שלא אמרה כלל וליכא ג"ד פלוני.

הנה יש לחקור לר' יוחנן דאתי דיבור ומבטל דבור אי מבטל הדבור למפרע או רק מכאן ולהבא ולכאו' משמע דאינו מבטל רק מכאן ולהבא ומה"ט אף דא"ד ומב"ד מ"מ אחר שכבר באו השלשים יום א"י לחזור אף דבסוף השלשים לא עשה שום מעשה רק הזמן גרם ולהנ"ל א"ש דלמפרע א"י לבטל כלל וא"כ מאחר שכבר בא היום ל"ש ביטול דכבר חלו הקידושין וצריכה גט ובזה י"ל טעם לפרש"י לקמן לחלק בין כבר נטמאו הכלים דצריך דוקא שבירה ובין מה שירדו להכשר טומאה שא"צ רק לשוף והיינו מטעם הנ"ל שא"י לבטל למפרע ולכן אחר שכבר נטמאו חל עליהם תורת שבירה משא"כ אם עדיין לא נטמאו רק שבאו להכשר טומאה יוכל לבטל מכאן ולהבא אלא דלפי"ז צריך להבין במה שהקשו תוס' לקמן דהא תרומה הוא ג"כ במחשבה ולהנ"ל מה הקשו דאף שיוכל

לבטל שליחות השליח היינו מכאן ולהבא ומה יועיל זה אחר שכבר נתרמה התרומה וא"ל כוונת התוס' דיוכל לבטל התרומה גופי' שלא הי' רק ע"י מחשבת השליח ואתי דיבור ומבטל מחשבת השליח שלא יהי' תרומה מעתה אלא דלכאו' לפי"ז י"ל דלא דמי כלל די"ל אף דאתי דיבור ומבטל דבור היינו דבור של עצמו אבל לא דיבור האחר וא"כ שפיר נוכל לחלק דדיבור השליח א"י לבטל רק ז"א דהא דמהני מה שתרם השליח היינו מחמת דהוי כאלו תרם הבעה"ב וכמו שיכול לבטל מה שתרם בעצמו במחשבה דאתי דיבור ומבטל כו' כ"כ מה שנתרם ע"י שליחו רק הא קשי' הו"ל להתוס' להקשות בפשיטות כשתרם בעצמו במחשבה לא יהי' תרומ' כשביטלו אח"כ וצ"ל תוס' לא הקשו בפשיטות כשתרם בעצמו במחשבה די"ל דלמא באמת יכול לבטל דלא מצינו בשום מקום הוכחה להיפוך רק כאן לענין השליח דא"י לבטל דמשמע בסתם אפי' תרם השליח במחשבה שפיר הקשו למה א"י לבטל מחשבת שליח ולא ליהוי תרומה.

ותוס' בסמוך נסתפקו אם יכול לבטל הגט כשאמר בפירוש שהגט יהא בטל י"ל ג"כ דהספק תלי' בזה משום דבסתמא מיירי בשלא כתב הגט בעצמו רק ע"י סופר שהוא שולחו וכתבו בציוויו וא"כ יכול לבטל השליחות דסופר רק זה דוקא א"א דיכול לבטל למפרע אבל אי נימא דלא שייך ביטול רק מכאן ולהבא א"כ מה הועיל לנו זה מה שביטל השתא הא הגט כבר נכתב ומה ביטול יהא כו' ועיי' בתוס' גיטין פ"ח ע"א ד"ה ודלמא משמע דפשיטא להו אליבא דר"נ בשום ענין א"י לבטל הגט אחר שכבר נכתב וביי"ס קמ"א כתב סברא דמהני ביטול משום דמתחלה בעת שציוה להסופר לכתוב הגט הי' ע"מ לגרש בו ומאחר שלא רצה לגרש בו וביטלו נתבטל השליחות למפרע דהוי כתנאי והוא תמו' הא אפי' התנה תנאי בהדיא ל"מ קודם כתיבת הגט דאין ברירה לדעת הרמב"ם וצ"ל דלא שייך תנאי רק אם בשעת מעשה הוי ספק א"י לחול כלל אבל מאחר דבעת כתיבת הגט לא ס"ד כלל שלא יגרש בו כודאי הוא נחשב רק אם באמת אח"כ אגלאי למפרע שאינו רוצה לגרש בו נתבטל כתיבת הגט וגם זה דוקא במצוה לסופר לכותבו משא"כ בשכתבו בעצמו ואולי גם בכותב בעצמו שצריך לומר קודם כתיבת הגט הנה אני כותב גט זה לשם גירושי אשתי כו' כש"כ בש"ע ומאחר דהוי כעין תנאי הגט בטל למפרע ויתבאר יותר עפ"י הסברא שכתבתי בד' נ"ח ע"א תוס' ד"ה בהא כו' והא דאמרי' כו' עיי"ש ודוק.

סימן קמא

(השמטה מאו"ח) סוגי' דנכרי שהלו' פסחי' ל"א

לפי משמעות מסקלת הגמ' דבעי' שיאמר מעכשיו וגם הרהינו אצל הנכרי והרמב"ם ס"ד מחמץ ומצה סי' דבעי' עד שיגיע הזמן שקבע לו קודם פסח וכל הפוסקים חולקים עליו וכ' המגיד משנה דטעמו של הרמב"ם הוא למאי דקיי"ל לקמן דאמרי' הואיל ובעי מתשיל עלי' עובר עליו בב"י כ"כ כאן אם הגיע הזמן אחר פסח דבידו לפדותו ולסלקו בזוזי עובר עליו אף שאמר לו מעכשיו והרהינו ע"ש והר"ן תי' בזה דמחוסר ממונא ל"א הואיל ובחק יעקב הסביר הדבר יותר דוודאי הוי מחוסר ממון דמי פתי יסור הנה ליתן מעות בחנם כי החמץ אסור בהנאה וגם יעבור עליו בב"י אם יפדה אותו א"כ וודאי לא יעשה כזאת דלא שדי אינש זוזי בכדי ל"ש לומר הואיל אלא דלכאו' יש להקשות על סברא זו דאם יש מקום לחלק בזה אכ"ק מאי פריך אדרבא דקאמר מכאן ולהבא גובה ממתני' דנכרי שהלו' הלא י"ל ע"נ דהא עיקר טעמי' דרבא מכח הואיל ואילו הו"ל זוזי הוי מסלקו בזוזי לכך ס"ל מכאן ולהבא גובה דהתם וודאי אם יהי' לו מעות לא יניח להחליט נכסיו בפרט אם הם שוים יותר מהחוב משא"כ כאן בחמץ דוודאי לא יסלקנו בזוזי להפסיד מעותיו בחנם שיהי' אסור בהנאה דבכה"ג ל"א הואיל כו' א"כ י"ל דגם רבא מודה כאן דלמפרע גובה ומאי פריך וע"כ דליתא לסברא זו רק בכ"ע אמרי' הסברא דהואיל ומוכח כדברי הרמב"ם וק' אשאר פוסקים.

ונקדים תחלה ליישב דברי הרא"ש שכ' מסקנת הגמ' דבעי' מעכשיו והרהינו דאם לא הרהינו לא גרע מחמץ של נכרי באחריות הישראל אבל לא בעי' הגיע זמן קודם פסח דא"כ איך קאמר בגמ' דלאביי ניחא דמאחרי שהגיע זמן קודם פסח אין חילוק בין אביי לרבא כלל ע"ש ודבריו תמוהין לכאו' דאדרבא מה שהקשה על הרמב"ם י"ל בנקל דמאחר דעיקר טעמו של הרמב"ם מטעם הואיל א"כ וודאי י"ל דלאביי ניחא דעיקר טעם פלוגתי' הוא בזה אי אמרי' הואיל ואילו הו"ל זוזי הוי מסלקו לא חשיב ברשות המלו' וא"כ לאביי דלא ס"ל האי סברא וודאי א"ש משא"כ לרבא שוב מצאתי בפר"ח שעמד בזה גם בלא"ה הרמב"ם פ' שפיר לפי האמת להלכתא דקייל"ן הואיל אבל באמת יש בזה פלוגתא דתנאי ואמוראי א"כ וודאי לא הו"מ מה"ט להקשות אדאביי אבל יותר הו"ל להרא"ש להקשות אדידי' דס"ל דל"מ מעכשיו לחוד מכח קבלת אחריות א"כ לאביי מי ניחא דבזה ליכא מאן דפליג דחמץ של נכרי שהוא באחריות הישראל עובר עליו ובאמת גם לולי דברי הרא"ש יש להקשות כן על הגמ' בלא"ה וכבר הרגישו המפורשים בזה וכתבו די"ל דס"ד דמיירי בפי' להדיא שאינו מקבל אחריות ולקמן נכתוב בס"ד תי' מספיק עכ"פ לפי דברי המפורשים הנ"ל י"ל ע"נ כאשר נבאר.

דהנה בסס' ת"מ קיי"ל ישראל שהפקיד עובר אף המפקיד והט"ז הביא מחלוקת הגאונים והביא ראי' מהמכילתא דבעי' בבתיכם דוקא וע' בט"ז שם שכ' המכילתא פ' כר"ש ואנן קיימל"ן כרבנן דהוי לא ימצא חידוש ובאמת הקשו על הט"ז דהא מסקנת הגמ' לעיל דגם לר"ש הוי חידוש מאחר דחמץ זה לא נאבד ומה"ט הרא"ש לא ניחא לי' בזה וכ' דמאחר דעיקר הממון של המפקיד והנפקד השאיל לו ביתו לשמירת ממונו ע"ש וכוונת דבריו דהא צ"ל לפי"ז למה בישראל הנפקד עובר דהא קיבל אחריות חמצו ש"נ בבית הנכרי אינו עובר רק האמת דוודאי מה"ט דהשאיל לו ביתו יש להמפקיד ג"כ איזה זכות בהבית אבל עיקר הבית וודאי של הנפקד ומה"ט שיש לשניהם חלק בהבית עובר בכל ענין ובזה מתפרש הגמ' דלעיל הפקידו אצלו זקוק לבער דחשיב בית של שניהם אבל יחד לו בית כלומר שהתנה שהבית יהי' להגוי ביחוד ולא יהי' להישראל חלק בו אז אין זקוק לבער דהוי חמצו ש"נ בביתו של נכרי כנ"ל נכון ולכן מפרש הרא"ש המכילתא בנכרי שהלו' דבכה"ג ל"ש הסברא דהשאילו ביתו עכ"פ בזה הסברא שכ' הט"ז דלא ימצא חידוש ועלה קאי בתיכם בזה אין מקום לפקפק כי סברא ישרה הוא.

והנה הפנ"י כתב בסוגי' דהואיל עמ"ש התוס' שם דהואיל איבעי' מתשיל לא אמרי' רק לאיסור ולא להתיר וכ' הסברא דבאמת טעמי' דהואיל קלוש רק לענין איסור חמץ אמרי' כן דהא ילפי' מצא ימצא לאסור קבלת אחריות משום הואיל ואולי נגנב כו' אף שהחמץ בעין ומה"ט גופי' אמרי' הואיל איבעי מתשיל ע"ש נמצינו למידין בהצטרף ב' הסברות הנ"ל דמה שנאסר מכח לא ימצא בזה נאמר המיעוט דבתיכם וא"כ מה דאסור מכח הואיל הוא ג"כ משום בל ימצא ממילא מיושב ע"נ קושיא של הר"ן כנ"ל שהקשה דלפי המסקנא נימא הואיל כו' ולהנ"ל א"ש מאחר דבאמת בעי' הרהינו בבית הנכרי דבכה"ג ל"ש לאסור משום הואיל וזה יש לכוין ג"כ בלשון הרא"ש די"ל גם הוא ס"ל דמיירי בפי' להדיא שאינו מקבל אחריות ומ"מ אסור בלא הרהינו מכח הסברא דהואיל דאסור כאן כמו בקיבל אחריות דאסור משום הואיל וז"ש דלא גרע מקיבל אחריות דאסור מה"ט גופי' אסור כאן בלא הרהינו אבל על הרמב"ם שפיר מקשה דס"ל דבעי' הרהינו ואעפי"כ דוקא בהגיע זמן קודם פסח ואי מטעם הואיל לא הוי בעי' הג"ז ק"פ דבהרהינו לחוד סגי דתו לא הוי ביתו ושפיר פריך ממ"נ מאי נ"מ בין אביי לרבא בכה"ג כנ"ל נכון.

אמנם ליישב דברי הר"ן הנ"ל שכ' דבמח"מ ל"א הואיל נ"ל דאדרבא ממקום זה הוציא הר"ן סברא זו וניישב עוד דברי הרא"ש הנ"ל וניישב ג"כ עיקר הקושי' דמאי ס"ד דלא הרהינו אצלו הא באחריות הישראל הוא כמ"ש הרא"ש ונדקדק בלשון הגמ' דקאמר א"א מכאן ולהבא כו' ברשותי' דישראל כו' דהך סיומא ייתור לשון הוא דוודאי שפיר פריך

דאי מכאן ולהבא הוי חמץ של ישראל ולא משום דברשותי' קאי וא"ל דהך ברשותי' פירושו כדלעיל ברשותא דמלו' דהיינו שברשותו קאי לכ"ד דז"א הא אמרי' לעיל דגם לרבא אף שהוא שלו אינו ברשותו ולכך לא מצי לוה מקדיש כפירש"י וע"כ דאין הפי' כן.
ומה שנ"ל בזה דהנה הרמב"ם וראב"ד פלוגי באחריות אלם אם עובר עליו וסברת פלוגתתם נראה דעיקר הטעם דבקיבל אחריות עובר עליו אף דקייל"ן דהגורם לממון לאו כממון דמיא מ"מ כאן גילה קרא ממשמעות דלא ימצא דכממונו דמי וזה שייך דוקא בקיבל אחריות על החמץ דאם נאבד החמץ הוא חייב לשלם מחמת החמץ א"כ החמץ גרם לו הפסד ממון משא"כ בלא קיבל אחריות א"כ מחמת החמץ באמת אינו חייב לשלם רק שהגוי אלם כופהו שלא כדין וגוזל את ממונו וא"כ לא החמץ גורם ההפסד ממון רק בגזילה נוטל ממונו אבל הרמב"ם ס"ל דמ"מ אם לא הי' מקבל החמץ כפקדון לא הי' גוזל ממנו וא"כ עדיין חשיב החמץ גורם להפסד ממונו כי מ"מ עיקר הגרם והפסד ממונו בא מחמת החמץ שקיבל כנ"ל.
ועתה נאמר דלכאו' לפי סברא זו בסוגיא דכאן לא שייך כלל הך קבלת אחריות דבאמת הישראל חייב לו ממון ושיעבד לו החמץ אם לא יפרע לו ממקום אחר הוא לוקח החמץ ולמפרע הוא שלו מה תאמר שאם יאבד החמץ יצטרך לשלם דבכה"ג וודאי מה שהוא חייב לשלם אח"כ אינו מחמת החמץ רק מחמת החוב שהלוי ממנו מעות וא"כ וודאי דגם הרמב"ם יודה דלא חשיב החמץ בכה"ג גורם לממון דהא באמת לא נאבד החמץ רק שנחייבו מחמת אלו נגנבו כו' והיינו דוקא אם הוא חייב לשלם בעד החמץ שייך לומר כן משא"כ בכה"ג כנ"ל נכון (עיי' בסוף ע"ז לענין משכנתא) ועתה נחזי הנה יש לנו ב' סברות לחייבו כאן בבל ימצא ולאסור החמץ א' מכח דבאחריותו קאי ב' דהוי חמץ של ישראל דקייל"ן מכאן ולהבא גובה רק דבזה כבר כתבתי דלפי דברי הר"ן יש לחלק דעיקר טעמא דרבא מכח הואיל כו' וזה לא שייך כאן דוודאי בדעתו שיחלוט החמץ אצל הנכרי ולא יפדנו לעולם בכדי שלא יעבור בב"י ולא יאסור בהנאה דלא שדי מעותיו בכדי א"כ וודאי דעתו שהחמץ יהי' של נכרי מהיום אלא דלפי"ז ממילא מאחר דעיקר טעם ההיתר מכח שבדעתו שהחמץ יהי' של גוי ממש א"כ ממילא אם הי' נאבד מה שהי' משלם הי' נחשב משלם בעבור החמץ כי החמץ של גוי וא"כ ממילא דמי ממש לקבלת אחריות ולפ"ז א"ש דברי הרא"ש ודברי הר"ן בחדא מחתא ומכאן מוכח כסברת הר"ן הנ"ל וה"פ הסוגיא בשלמא לאביי דאמר דמדינא למפרע גובה בכל שיעבוד מה"ט מותר בהנאה דלא דמי לקבלת אחריות כנ"ל אבל לרבא דס"ל מכאן ולהבא יקשה אמאי מותר בהנאה הא עדיין חמצו של ישראל הוא וע"כ דבכה"ג גם רבא מודה דל"ש הואיל

דהוי מחוסר ממון ובדעת הישראל מיד להחליט החמץ שיהי' מעכשיו של גוי ממש א"כ ממילא ברשותי' דישראל קאי כלומר דממילא אסור מצד קבלת אחריות דהשתא החמץ הוא גורם לממון דאסור מלא ימצא כנ"ל וע"ז מתרץ הגמ' דלעולם ל"ש כאן מכאן ולהבא כו' דליכא הואיל ומ"מ מותר דהב"ע בהרהינו אצלו דהוא ברשות הנכרי וא"ש דברי הרא"ש ממש כלשון הגמ' וגם דברי הר"ן א"ש דהוכיח מלשון הגמ' גופ' הך סברא דבמחוסר ממון לא אמרינן הואיל כפי מסקנת הגמ' כאן.

ואחרי כל הבא נשאר לבאר עדיין דמאחר דלפי המסקנא כאן בחמץ לכ"ע למפרע גובה א"כ למה בפי' מעכשיו וא"כ עדיין הסוגיא צריך ביאור לפי"ז וגם לא מיושב הברייתא עם המתני' כמו לאביי ובאמת הקשו תוס' לקמן אביי איך יתרץ הברייתא ומה שתירצו דמיירי בשפדאו נ"ב דמי סמי יעשה כן לפדות החמץ וישדי זוזי בכדי וכ"כ הקשו על הברייתא דהגעתיך כו' והוצרכו לעשות אוקימתא חדשה אליבא דאביי וע' במאור ורמב"ן במלחמות מ"ש בזה ולפענ"ד ג"כ וודאי הך איקומתא לכ"ע קאי בשנעמוד תחלה בעיקר פלוגתי' דאביי ורבא דפירש"י דמיירי באמר אם לא אפרע לך עד זמן פלוני גבה מנכסיי וכ' הפנ"י דרש"י בא להוציא בזה דלא נפרש פלוגתיי' בשיעבודא דאורייתא ע"ש ולפענ"ד וודאי אי נימא דתרוויי' ס"ל ש"ד יש לפרש בפשיטות דפלוגי בעיקר השיעבוד ששיעבדה תורה אם הוא לענין שיהי' של המלו' למפרע או לענין שלא יהי' ברשות הלו' למכור אבל לא שיהי' של המלו' לגמרי בזה פלוגי אביי ורבא אבל אי נימא של"ד וכ"ש בנכרי כמ"ש הפנ"י רק עיקר השיעבוד מצד ששיעבד לו בפי' כתנאי א"כ וודאי צריך להבין דאפי' למ"ש המלחמות דהוי כמוכר על תנאי מ"מ לא עדיף מינה ונחזי אנן דבכל מוכר או נותן על תנאי צריך לראות באיזה לשון התנה דאם שתי לשונות משמע אמר מהיום הוי מעכשיו לא אמר מהיום אינו מתחיל המעשה עד לאחר קיום התנאי כדקיי"ל בכל תנאי דעלמא א"כ צ"ב במאי פלוגי אביי ורבא הא וודאי הוי מדינא גם אביי יודה דמכאן ולהבא גובה וגם רבה למה הוצרך לטעמא דאילו הו"ל זוזי כו' הא וודאי גם במוכר ממש הוי מכאן ולהבא אחר קיום התנאי.

אמנם באמת לק"מ דהא קיי"ן בב"ב קל"ז כר' יוסי דזמנו של שטר מוכח עליו דדוקא במתנה בע"פ הוא דבעי' מהיום אבל בשטר שיש בו זמן הוי כאלו כ' מהיום וע' גיטין ע"ב וריש כתובות ומש"ש וא"כ כאן בסוגיין דמיירי לענין שיעבוד נכסים דע"כ הי' שטר באופן די"ל דמה"ט גופ' אמר אביי דלמפרע גובה אבל רבא ס"ל מכאן ולהבא גובה מה"ט דהואיל כו' כלומר ודוקא במכר ומתנה וכה"ג אמרי' מסתמא רוצה שיחול המעשה בזמנו של שטר ולא הוצרך לפרש מהיום אבל כאן במלו' אומדין דעתו דוודאי אינו רוצה

להחליט הנכסים רק לפדותם וגם בשעת הזמן אלו הו"ל זוזי כו' וא"כ לא אמרי' שכוונתו הי' להקנות הנכסים כלל מהיום אם לא פי' להדיא כנ"ל נכון ולפ"ז צ"ל כדפריך ממתני' דנכרי שהלו' וקאמר בשלמא לאביי כו' אף דכאן בשיעבוד מטלטלין אינו מוכרח דמיירי בשטר מ"מ עכ"פ נוכל לתרץ באופן זה לאביי ולומר דמתני' מיירי ג"כ בשטר דלאביי למפרע גובה אבל לרבא שפיר פריך דאפי' שטר לא מהני בזה ופריך מכח ממ"נ כדברינו לעיל ומשני בהרהינו אצלו שנתנו במשכון דבכה"ג מוקמינן בפשיטות דמיירי בלא שטר כלל רק מתורת משכון כפירש"י או דמיירי בשטר דא"ש בפשיטות גם לולי דר' יצחק וכנ"ל ואם אמת בפינו דגם להתרצן ס"ל דמתני' מיירי בשטר גם להבא הי' מיושב ע"נ קושי' הפנ"י שהקש' למה לא מייתי הגמ' כאן תיכף הך דר' יצחק ע"ש ולהנ"ל א"ש דהשת' בהך אוקימת' לא צריכנא לד"ר יצחק רק בפשיטות דמאחר דבשטר זמנו ש"ש מוכיח עליו ובכה"ג דל"ש הואיל ואילו הו"ל זוזי כו' כדברינו לעיל לא נשאר רק מחמת אי' אחריות לכך מוקי לה בהרהינו אצלו ומייתי הברייתא פלוגתת ר"מ ורבנן וס"ד דע"כ מיירי ג"כ בשטר ופלוגי בדאביי ורבא ודלא כהך סברא וקאמר ותסברא דמיירי בשטר אימא סיפא כו' וע"כ מסיק דוודאי מיירי בלא שטר רק בהרהינו לבד ופלוגי בדר' יצחק אי קונה משכון מגזיה"כ אף שלא הי' בדעתו להקנותו מעכשיו ודר' יצחק וודאי בע"פ מיירי אליבא דאביי דאל"כ ל"ל קרא דקונה משכון הא וודאי קונה וא"כ וודאי א"ש בין לאביי ובין לרבא בחדא מחתא ואח"כ פריך ממתני' והו"מ לתרץ דמתני' בשטר רק דעדיפא משני אפי' תרויי' במלו' ע"פ וגם דעיקר טעמי' דשטר דהוי כמעכשיו ולכך קאמר בפשיטות דמתני' במעכשיו וקאמר ומנא תימרא כו' דבשלמא לאביי וודאי יש חילוק בזה דזהו עיקר טעמו אבל לרבא ס"ד דאין חילוק בזה ומביא ראי' מברייתא וא"ש הכל ע"נ.

אח"כ אתא לידי ס' שעה"מ ומצאתי בדבריו בפ"ח מה' גירושין ד"ה ודע שהרב גדול כו' שהרגיש על הגמ' דב"מ ס"ג דמחלק בין מעכשיו דלמה לא מוקי בשטר דזמנו ששמ"ע ע"ש מה שתי' עכ"פ מדבריו יש ראי' גמורה כי כנים דברי כאן.

ולפ"ז ממילא א"ש ע"נ דברינו דלעיל דוודאי בעי' מעכשיו דבלא"ה וודאי ל"ש לומר למפרע גובה דבכל תנאי דאם הוא רק להבא עד שיפרש מעכשיו או בשטר דזש"ש מוכיח עליו אלא דהתינח לדידן אבל לפי שיטת הרמב"ם שהביא הה"מ בפ"ח מה' גירושין דס"ל דלא אמרי' זמנו ששמ"ע רק בתנאי דמיתה ולא בשאר תנאים א"כ עדיין קשה וע"כ צ"ל דהוא אינו מפרש טעמו דאביי מכח זששמ"ע רק דבלא"ה א"ש לטעמי' דהא באמת הוא פוסק שיעבודא דאו' א"כ יש מקום לפרש פלוגתי' בפשיטות וא"כ עדיין נשאר

קשה דממילא א"ל הטעם דבעי' מעכשיו כנ"ל דלדידי' א"צ למעכשיו מאחר דרבא מודה לאביי בכה"ג דחמץ דבמחוסר ממון ל"א הואיל וע"כ דבאמת ז"א רק גם במחוסר ממון אמרי' הואיל גם לפי המסקנא ולא כפירושינו לעיל ולפי"ז א"ש פ' הרמב"ם לטעמי' דס"ל דבעי' הגיע זמן ק"פ מכח הואיל דלטעמי' ע"כ מוכח כנ"ל דאל"כ לא הי' בעי' מעכשיו במסקנא אבל שאר פוסקים נמי לטעמיי' אזלי' וא"ש הכל ע"נ ודו"ק היטב הוגה והוסדר בשקידה ע"י הצעיר ישראל הלוי ריכטער שלא להגיה הנייר חלק הצגנו כאן ההקדמ'

השייך לחו"מ **קצת הקדמה השייך לחלק משפט צדק**

במתני' סוף ב"ב דף קע"ה ע"ב הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות כו' והרוצה לעסוק כו' ישמש כו' אחז"ל חנוך הי' תופר מנעלים י"ל דתחלה נאמר במרע"ה של נעליך שהי' צריך התפשטות אבל אח"כ הי' פנים אל פנים שגם הגוף נתהפך לרוחניות והיינו עובדא דחנוך שהי' תופר המנעלים ולא הסיר הגוף מהנשמה וכבר פירשתי מ"ש ויטע אשל כו' ויקרא שם כו' שגם עניני הגשמיות אש"ל נטע בקדושה הנקרא באר שבע ויקרא שם באותו ענין של הגשמיות נקרא שם שמים וכבר פירשתי בספרי מעגלי צדק פ' מקץ ע"פ אחרי הודיע כו' אין נבון וחכם כמוך דהנה חכמה היינו מה שהאדם נולד חכם בטבע וקודם שנולד מכריזין עליו חכם או טפש והיינו חכמה מתולדה והנה אם אף שנולד בכח חכם והוא אינו מוציא אל הפועל לא הועיל כלום וזה נקרא בינה מבין דבר מתוך דבר והנה לפי"ז לעולם הוי חכמה קודם לבינה דתחלה הוי חכמה שבטבע ואח"כ מה שעושה האדם להשכיל על דבר החכמה שניתן בו אמנם יש חכמה הגדולה מזה כמ"ש הרמב"ם ושאר ספרים דהרבה ענינים שא"א להשיג בחכמה בטבע ובפרט ענינים שהם למעלה מטבע לזה צריך שהשי"ת ישפיע לאדם חכמה מפיו דעת ותבונה וזהו אח"כ שכבר הבין והשכיל בחכמתו שבטבע ואח"כ יהיב חכמתא לחכימין דהיינו חכמה שלמעלה להחכמים שבטבע והנה ענין חכמה זו וודאי היא אחר בינה ולכן אמר אחרי הודיע כו' וא"כ חכמתך חכמת אלקית ממילא אתה נבון ואח"כ חכם ולא נמצא כמוך דבהם שייך רק חכם ונבון ע"ש וזהו הרוצה להחכים שאם זוכה לכך שגם עניני עוה"ז דיני ממונות יעסוק בהם בתוה"ק ויהפוך הכל לרוחניות אז יחכים בחכמה עליונה והרוצה לעסוק כו' ישמש כו' דא"א לעשות כן מעצמו רק בשימוש ת"ח.

עי"ל דהנה כבר פירשתי מ"ש גדול הנהנה מיגיע כפו כו' דבאמת כל מזונותיו של אדם קצובים כו' רק מ"מ צריך לעשות מעשה והשתדלות בעניני מו"מ לצורך הפרנסה כמ"ש בחורת הלבבות שמצוה הוא שהאדם יעשה עבדות והתפעלות להפרנסה אף שאין הפרנסה דוקא מהשתדלותו ומעשיו מ"מ צריך לעשות את המוטל עליו ויבטח בהשי"ת

שיזמין פרנסתו בכל אופן שיהי' ובכה"ג אם עושה פעולה או נוסע לשוק ולא הצליח אינו מצער את עצמו כלל כי מאחר שהוא עשה כמצותו שמח בעשיית המצוה אף אם לא הרויח כלום וזהו מדריגה גדולה והיינו נהנה מיגיע כפו לבד בכל אופן אף שלא הרויח הוא מדריגות דביקות וחשיב יותר ממדריגת יר"ש ואמר ר' ישמעאל ואספת דגניך כו' הנהג בהם מנהג דרך ארץ כו' משמע ג"כ דמצוה הוא לעשות התפעלות לפרנסה אמנם בכל מצוה איכא תקנה כל העוסק בתורת עולה כו' וא"כ גם במצוה זו יוכל לקיים ע"י לימודו בעניני משא ומתן ודיני ממונות והיינו דאמר ר' ישמעאל לשיטתו דואספת דגניך כו' מצוה כפשוטו מה יעשה הרוצה להחכים בתוה"ק יעסוק בדינים הללו ולא יצטרך לעשות בפועל התפעלות לפרנסה ויוכל לעסוק בתוה"ק להחכים כנ"ל וזהו והרוצה לעסוק כו' ישמש כו' כנ"ל: